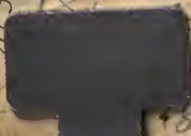

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
9 C
33

Coll. R. Soci. Iesu. Cat. inscrip.

IOANNIS ANDREAE, IVRECONSVLTI CLARISSIMI, IN TITVL. DE REG. Iur. Commentarij (vulgò Nouella) insignes: Gerardi Senensis Quæstionibus illustrati: nunc summa demum fide & opera castigati & excusi.

B. S. R

Quibus iam primùm accesserunt Summaria: Indice, duplici adiecto: altero regularum totius corporis: altero rerum, uerborum, sententiarúmque singularium.

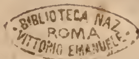

LVGDVNI,

APVD HAEREDES IACOBI GIVNCTAE.

1550

BIBLIOPOLA INGENUO LECTORI S.

E tuis, ingenue Lector, atque adeò publicis ſtudijs promouendis alendísque vehementius multò, quàm de proprijs commodis laborantes, nobis ipſis haud ſatis putauimus factum, niſi te quadam noua lepidáque perinde ac vtili ſummorum Iuris Authorum lectione in dies iuuaremus, iuxta illud Satyricũ conſilium: Omne tulit punctum, qui miſcuit vtile dulci. Quod cùm & aliâs anteà ſępius ipſi præſtiterimus officioſè quidẽ & ſeduló, incertum verò an æquè cumulatè & feliciter, en etiã atque etiam inſtitutum hoc noſtrum tuentes, tibi damus Ioan. Andræam, virum, citra cõtrouerſiam, Iuris vtriuſq; diſciplina clariſsimum, in celeberrimum Titu. de regul. iur. Cuius Iureconſulti ſummam eruditionem, doctrinam ingeniúmq; (cùm id neutiquam tibi ſit obſcurum) oratione perſequi, πάρεργον potius eſſet, quàm grata commendatio. Noſtram tamen in eoipſo caſtigãdo, concinnando poliendóque

diligentiam & fidem silentio præterire, timidi atque neglecti animi esse putauimus. Nos enim partim doctissimorum hominū opera, partim vetustissimorū exēplarium beneficio adiuti, Authorem, quoad fieri potuit, fideliter castigauimus, castigatū ac suis tandē partibus redditum, nouis ijsdémque lepidis ornamentis donauimus, Summaria nimirum anteà impensè desiderata, in singula capita conijcientes: eôdem adiecto (præter eum, qui anteà habebatur regularum totius corporis) copioso & fideli Indice rerum, verborum & sententiarum singularium. Quid multa? totum ipsum, quantuscunque est, ἐκ ποδὸς εἰς κεφαλὴν perlustrantes, suæ demum integritati & natiuo reddidimus nitori. Cuius nostræ in tantum Authorem industriæ & operæ fidem vbi tibi fecerit ipsa lectio, hosce, spero, nostros conatus & boni consules: & ad maiora in dies suscipienda in tuā vnius gratiam alacriores reddes. Bene Vale.

IOANNES

IOANNES ANDRAEAS IN TITVLVM DE REGVLIS IVRIS.

SVMMARIVM.

1 *Ioan. Andr. institutum & ordo in hoc tractatu.*

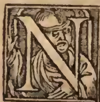
2 *Diaconissa, Deo dedicata, & sanctimonialis, sunt fœminæ sanctissimi nominis & dignitatis.*

3 *Regula iuris, quid. Et qui subsint regulæ. Et quando apparatus dicatur. vbi & de arte. nume. 5.*

4 *Iuris cuius sint, quæ sunt occupantis primò.*

6 *Ius, quid. & nume. 8. Et quàm variè accipiatur. ibid. per discursum.*

7 *Ius, idem, quod potestas.*

NOn est nouum. Sic incipit glos. super Rubrica. Cuius glossę principio & fini insistens, faciam plura noua. Erit primum, quia
1 per † alphabetum ad minus dupliciter ponderatum, regulas prosequar: & non eo ordine, quo sunt scriptæ, & sic fini glo. resistant. Me mouet: quia hæc lectura nouellæ non in scholis legenda est: sed studenda. Illũ aũt ordinẽ studio magistri hîc expedire putaui: per quẽ quod quæritur, facilius inuenitur. Ipsarum tamẽ regularum ordinem textualem semper numerus descriptus, & duplicatus ostendet: propter quod illum etiã in textu signari suadeo. Talem autem modum tradendi fuisse ab olim & nouiter adinuentum videri potest in Iere. cap. hebraicorum nominum. &. c. se. Erit secundum: quia extra Rubricam ad suffragium in totius huius Rubricæ suffragio non remittam: cuius contrarium in tota nouella seruaui breuitatis causa. & propter materias catenandas: ad ordinarias tamen gl. quandoq; remittam. Tertiò, quia trepidus sum etiam & fui in opere mercurialium quæstionum: quod iam lapsis multorum annorum curriculis inchoaui. & hoc ideò, quia illius expedientię non est, quàm à principio æstimaui. Sexti enim Clementinarum, & extrauagantium superuenientia noua iura ex antiquis quæstionibus, quas per volumina scedulasq; colligam, omnes ferè notabiliter dubias terminarunt: quod etiam de infrà scribendis futurum fore præsumo. nec hoc me retrahit à labore. licet enim per illud sciã operis vsum, & sic eius laudem: tamen si talis fructus terminationis extabit, ex nunc summè contentor. Nã valde delectat, ꝙ per Dei opus animum, vt & puto simpliciter permissiuum, ipsius vicarius sic totius ecclesiæ monarchiam gubernat & regit: sic sibi paretur à subditis. ꝙ pacificè suarum Constitutionum suasiones & monita, decisiones & frena suscipiũt. propter quod ad illas condendas vtiliter & prudenter inuigilat. Sed quia monarchia imperij iamdudum non multum viguit nec laborauit ad sui

iuris dubia decidenda, legistas exuigilo, quibus optimè congrueret opus illud. hoc ideò dixi, quia meas omnes quæstiones nō proditas per me alibi nō locatas hîc inseram: & deperditas aliquas reficere laborabo. Aliorū etiam qui non sunt plus actu legentes, nec habiles ad legēdum: hîc multas sub regulis, quibus conuenient collocabo: illas præcipuè quas Clementinarum apparatus allegat. In quarum prosecutione monitus per Hiere. ad Cypri. v. c. studentis intelligentiam quæram, & non doctrinæ gloriam, ex multiplicatione sermonum. Item ad Dama. verò est contra frondentia, spumantia, & trucinata alia verba dicebat. Mihi sufficit loqui, quòd intelligar. difformes autem disputandi formę in illarum diuersitate patebunt ipsarum etiam vtilitatem ponit lex vltima. §. mista. ff. de mu. & ho. dicens quòd modestinus notando & disputando bene & optima ratione decreuit, etiam secundum Augu. ratio vincit per disputationis pugnam. xxiij. q. vj. vides. Quartò, post singulas literas alphabeti iur. ciuil. regulas hîc obmissas, per easdem literas inchoantes hîc ordinatè describam: quæ allegatę videri facilè potuerunt sic locatæ. Et licet sciam hîc agere non subtile: non tamen ignoro longè plus vtile Canonistis mebranas ex illis, quàm ex gl. totidem occupari. Quintò, sciendum est, ꝙ scripta Dyni super his regulis decidere non intendo: ea tamen tangam ex illis, quæ in scholis recitare solebam: & quæ canonistis expedire putabo: & quandoq; super regula totum, quod scripsit, includā. Archi. autem super his regulis nihil scripsit. Sextò & vltimò, non obmittam ꝙ cōpositores harū regularum multum iuuari poterūt ex generalibus, quę in fine sui repertorij posuit Guli. Iuxta igitur glossarū ordinem ad istius gl. epilogum veniamus. ¶ Gl. ista continuat rubricā. secūdò ad situationem opponit, & dupliciter soluit. Tertiò per modū summæ de regula quærit quinq;, & tria de iure. In eadem glo.
2 ibi: vt lex. in fine ibi sunt ad † literam verba prædicta. & ibi generali nominatis vidua: diaconissa Deo dedicata, & sanctimoniali subdit omnem aliā fœminam religiosi nominis vel dignitatis. & ibi: omnis diffinitio. hanc & tres sequentes vide. j. sub litera. o. & ibi nemo. xiiij. ff. ibi quę sic incipiunt: & prima sic dicit: nemo qui condēnare non potest, absoluere potest. & ibi: nulla enim sequitur: crimine patitur is, qui nō prohibetur, cùm prohibere nō possit. & ibi: lex vltima actionis nō in omnes, comprehendit in rem vel in personā. & ibi nō possunt omnes iure articuli sigillatim lege cōprehendi. & ideò de similibus
3 &c. ¶ In † gl. j. ibi: enarrat. quandoq; dicitur regula, ius scriptum. l vj. dis. cenomanense. Io. mo. dicit, ꝙ regula iuris idem est, quod Regula iuridica. sicut cappa Socratis, est socratica cappa. Dicit autē, ꝙ in diffinitione regulæ iuris, sunt coniungēda ius & regula: quia secundū eum corrigere dicitur: quia regula iuris, est distortū prauumq; corrigens: bonū & æquū breuiter cōprehendēs. & ibi: Regulares: non solum religiosi, sed etiā seculares

res clerici dicuntur esse sub regula. Vnde dicit cañ. ꝙ ecclesiasticis ordinibus mancipati, canonicis regulis tenentur adstricti.xxiij.di.quamquam. & clarè, patet hic.xij.dis.c.vlt.ibi nec monasteriorũ consuetudines cum ecclesiasticis regulis sunt permistæ. Ad idem facit.e.di.de his.post prin.& in fi.xj.dist.nolite.xxv.q.j.à factis.&.q.ij.à priuilegia.&c.igitur in authẽ.de san.epi.post princip.§.damus.omnes etiam Christiani sunt sub regula fidei.xxxv.q.j.prima salus.& ibi per regulam.j.virgam. j .q iiij.§.itẽ pacto. in princ.ibi:regulam auream.& Iosue.vij.& ibi:tollatur.Imò etiam per exceptionem dicitur regula in alijs confirmari.ff.de fun.instru.l.quæsitum.§.deniq; Neratius.de statu mi.l. tribunus.§.vltim.& ibi æquipolent. de hoc satis hîc per Dynum.vide.s. e.l.de elect.vt circa.& ibi simul iungere datur Exemplum : quia statu-
4 tum†est de piscibus, auibus & bestijs feris, lapillis in littore maris inuentis, quòd cõceduntur occupanti:quia in nullius bonis sunt . ff. de re.di.l. quædam.de ac.pos.lib.j.in princi.institu.de re.di.§.j.& .§.feræ.hi casus & similes coniunguntur per regulam, quod in nullius bonis est, id naturali ratione occupanti conceditur ff.de acquir.re.do.l.iiij.in prin.vt dixit Accur.ff.e.l.j.& hîc Dynus.quod tamen fallit in libero homine , & re sacra.& all.quæ not.ff.de re.di.l.j.& ibi legantis tantũ:vt quia non poterat testati:etiã sic nec legare.& quod. sequitur de legãte & legatario:puta quia legat testator seruo suo:vel legat hęredi à seipso.De tertio est exemplum quando legat seruo hæredis.De†quartò, quando legantur co- 5
lumnæ ædibus infixæ : quintũ patet per prędicta:&ibi apparatus dici posset:sed placet hîc Dyno.& ibi:mẽte sedebat.&hoc respectu illius dicitur ars boni.&c.Nam si ponimus scientiam iuris in homine, dicemus quòd ars siue cõceptus, qui est in tali homine , est ars in mente hominis iusti & æqui habentis notitiam diuinarum & humanarum rerum , scientisqué dicernere æquuum ab iniquo , iustum ab iniusto , licitum ab illicito . Habet ergo talis homo artem, & ius in mente:sicut quisque artifex, qui vult opus in esse producere , habet in mente conceptum:& mentis ratio vel conceptus dicitur ars etiam ante operis productionem in actum:à tali ergo iure & arte licet non descripta produci posset regula.& ibi:Ad secundum, quo quæritur . Circa istud sciendum, quòd Io. mo . in decre.in c.cupientes.in fine
6 primæ partis prolixè tractauit†quomodo ius habet varias significationes.vt ibi scripsi super gloss.signata super verbo:iuribus exquisitè & inexpedienter id posuit cùm satis, illa decre.gloss. proprijs abundaret, hîc ergo vbi remisi abbreuiando ponamus.Est enim ius, aqua pinguis.Inde Horati.

Offas in iure natantes.

Et dicũt medici, ꝙ vinũ, oua sorbilia & ius bonarũ carniũ, citò conuertuntur, in naturam.Et vide quod dixi de obseruatio.ieiu.cõsiliũ super ver.ab alijs.Secũdò, ius rectũ vel iustũ.vnde iste habet ius.i.habet pro se iustitiã

à qua ius dicitur: vt hîc in gloſſ.Et hoc modo illi clerici debent comparere cum iuribus ſcilicet, quæ iuſtificabant eius cauſam vel in tantum ſic dicitur poſſeſsio & habere plus facti, quàm iuris, ideſt, eius, quod cenſeatur iuſtum, cùm in poſſeſsione notetur factum.habetur idem de conceſ.præben.cùm noſtris.ſic dicitur ferri ſententia contra ius litigatoris ſuprà, eod.l.de ſen.excom.venerabilibus.§.ij.cum concordan. Tertiò, idem † eſt quod poteſtas.xxj.qõ.
7 j.§.ſi ergo verſicu.his ita.ff.de pace. confir.iur.§.ſed filius.ff.de tutelis.l. j.in princi.Inſtit.de iur.natu.in prin. ſecundum literam, quæ habet ius:& poteſtas exponitur, ideſt, vertitur poteſtatiua vel virtuoſa poteſtas.& reprobatur gloſſ. quæ exponit, id eſt, violenta.Nam vt dicit. Omne violentum, reprobum.vj.di.in fin.Et tamen vt dicit: poteſt dici, quòd violentia eſt à iure permiſſa.xl.diſt.ante omnia.C.vnde vi.l.j.de ſen.excom.ſi verò.ff.de verb.ſig.Si pupillus.§.territorium. Quartò † dicitur ius, ars.
8 ff.de iuſtit.& iur.l.j.Quintò, ponitur pro verborum conceptione, vel forma.ff.de pactis.ſi vnus. §. pactus.in princi.Et de hac conceptione habetur.ff.de verbo.obliga.l.j.ſi quis ita. & . C. de contra.& conſti.l.omnes. Sextò, ponitur pro rigore iuris.ff.de leg.l.cum vna.C.eodem.l.j.Septimò, pro vinculo.inſtit.de obliga.in princip.ff.de act.& obli.l.obligationum ſubſtantia.in princip.inſti.de rebus eorum.in fine. Octauò, pro naturali proprietate.ff.de pact.ſi vij.§.pactus. verſicu.quòd in ſpecie.Nonò, dicitur locus, vbi ius redditur.ff.de iuſtit.& iur.l.penul.§.alia.Decimò, dicitur ius ideſt, iur.impoſitio.Nam lex ponit differentiam inter conditionem iuris & facti.Nam facti conditio, non ineſt rei: ſed ab extrinſeco imponitur. Sed conditio iuris, ineſt ab intrinſeco & à iure imponitur.ff.de con.& demon.l.multum. cuius legis ratio habetur.ff.de condi.cauſa data.ſi pecuniam. §. item ſi quis. Vndecimò, dicitur diuinum. ff.de cura .fur .conſilio.§.eum.Duodecimò, dicitur idem, quod totale vel totaliter: vt præd.§.pactus.ij.reſpon.&. l. ſi tibi.x.§.quædam.vnde hîc habetur ipſo iur.ideſt, totaliter, nullo extrinſecus opertice.ſuprà, de ele.quamquam.ij.reſpon.& de vſur. c.quamquam.in fin.Item, ſi dicatur eoipſo vel eo facto.ſuprà, eod.l.de elect.quam ſit.in fin.de pœñ.c.vltimo.§.j.de ſent.excommu.eos.Decimotertiò, ponitur pro iuris capacitate.ff.de capi.dimi.l.legatam.in fine. & ratio redditur.C.eodem titu.l.eas. Decimoquartò, ponitur pro iur.neceſsitudine, vt ius ſanguinis vel aſſignationis.ff.eodem, titu.l.vna.ff.de iuſtit. & iur.l.fina. Decimoquintò, pro iuris efficacia.ff.eodem, titulo, quod attinet. l.prædi.l.eas.de ca.dimi. Decimoſextò, pro iuris deciſione vel determinatione. ff.ad.l.aquil. ſi ex plagis. §. inclino. ibi: ius eſt in cauſa poſitum, ideſt, iuris reſponſio poſita eſt in exemplificatione facti.ſic dicitur quæſtio iur. ff. de ſta. ho. l. Arethuſa. ¶ Decimoſeptimò, ius ſumitur pro toto corpore iuris: vnde is, habet totum corpus iuris.i. omnia

omnia volumina iuris scripti.s. eod. ti.de priuil.c.ij.Decimooctauò,dicitur,quòd ius scriptũ vel iuri scripto, est approbatum:vt laudabilis cõsuetudo.ff.de aqua plu.ar.l.ij. §. Labeo. in fin.ff.de iusti.& iur.l. pe. j. & ij. & iij.respon.insti.de iur.na.gen.& ciuili §.constat.& §.ex non scripto.s. eod.l. de elec.c.quãquã.in prin.de sup. neg. præla.Rom.viij.distin.quo iur.ix.qõ. iij.c.conquestus.Decimononò, dicitur ius,quod iustum est habendo respectum ad quod fieri cõsuenit: licet de se sit iniustum.ff.de iusti.& iur. l. pe.§.prætor. Vicesimò, ponitur pro seruitute, vt ius aquæ ducendæ.ff.de seruitu.vr.præ .l.ij. Vicesimoprimò, ponitur pro titulo. vnde iste debet docere de iure, id est,de tit.ff.si seru. ven.l.si quis diuturno.in princip.s.de conces.præ.cùm nostris.Vicesimosecundò, dicitur qualitas indiuidua.s. de præ.c.dilecto.vbi procurator. cũ ver.se.& ponebat ibi ver. Ius, aqua, ius ructum,ius dicitur esse potestas. Ius,ars,forma,rigor,vinculus, natura,locúsque.Imponens,dominans, totum capiénsque necesse. Effice,decide corpus scriptum, dic iniquè Ius titulus.seruit⁹ qualiq; notat hic ius.

SVMMARIVM.

1 *Accessoriũ naturam sui principalis sequi, consentaneum est.& nume.5. Et quid de parte ad totum.*

2 *Accessoriũ quando recedat à natura principalis.*

3 *Venditio facta per minorem, & iurata, non rescinditur propter minorem ætatẽ.*

4 *Dos accedit matrimonio: licet matrimonium possit esse sine dote.*

6 *Statutum adstringens quos ex officio, an liget etiam non ductos ex necessitate,sed voluntate.*

7 *Canonici vacãtis ecclesiæ ad electionem vocantes non vocandum,si quem eligant eo non expectato,tenet electio. Et quid de compromissario voluntariè scrutante vota compromittentium.*

8 *Negotium alterius gerens voluntariè, non tenetur ad plenam gestionem: sicut tutor vel curator.*

9 *Hypothecaria remanet,sublata principali.*

10 *Priuilegium an tollatur vnico actu.*

11 *Obligatus ad opus,an teneatur ad ei annexũ. Et an principium obliget ad finem.*

12 *Voluntaria multa sunt à principio, quæ postmodum inchoata,sunt necessaria.*

13 *Agere aut appellare licet quis non teneatur in causa propria: si tamen agit personali vel appellat ante sententiam, debet causam exprimere, vt tollatur incertitudo.*

14 *Priuilegiatus in duobus, an teneatur vtrunq; subire & adimplere.*

REGVLA XLII.

1 Accessorium Naturam. Regulæ iuris ciuil.vt videbis super gloss. & antiquæ concordantiæ † non posuerunt hanc dictionem: quam tamen posuit noua dec.si super.quã alleg. gl. inter diuersos etiam modos, quibus dicitur,Sumitur pro quadam vi rebus naturaliter insita, quę de similibus similia pcreat,vel pducit. Accessoriũ ergo ex principali productũ vel deriuatũ,illius efficaciæ,virtutis & naturæ esse debet,cuius est producens,

vel deriuãs, sequi congruit ornatus quasi positũ.quia sufficiebat dicere, sequitur. & importat necessitatẽ. sic suprà de vi. & ho. cle. clerici.ij. post prin.ff.de offi.præsi.l. congruit. sic & pars debet congruere suo toti. viij. dist.quæ contra mores. despon. du.c. 4
si.principalis cõtra.ff.de eo quod cer. lo.l.centum Capuæ.& l.fin.ff.de fun. instruc.l.si cui fundum.in quibus accessorium non sequitur naturã prin-
2 cipaliter.Contraria† locum habent, quando in accessorio reperitur prouisio vel dispositio specialis derogãs. aliàs locus est regulæ illi,quę virtute iuris vel significatione verborum intelligebatur inclusa.C.de pact.cõuen.l.fi.ff.de vul.& pup.sub. l. cohæredi. §. qui patrẽ.Dyn.& est si.de or. cog.c.tuam.qui fi.sint le.c.lator.š.eo. lib.de sentẽ.excom.si iudex dicebat. & Ioan. mo.regulam locum habere, quando principale & accessoriũ sunt diuersa sese non extinguentia nec accessorium certam determinationem habet:tunc enim induit naturã principalis. Prima glo.dicit vnde sumpta fuit & ponit exempla.Secundò, successiuè signat & soluit. vj.contraria. Tertiò,ponit quãdam distinctionem Accur. & subdit duas concor. ¶ In
3 glo.j.†ibi:cùm principalis sequitur, causa nõ subsistit plerumque. & nec ea, quæ sequuntur locum habent. & idem.§.se.& ibi.l.j.& auth. sacramẽta.venditio facta per minorem etiã iurata, non rescinditur propter ætatem.& ibi quòd tamen legato vsu fructu fundi qui accedit villæ, licet extincta sit villa,durat vsufructus.& ibi generaliter fideiussor debitoris hæres liberatus est à fideiussione, & est quasi reus.& ibi.l.ij.legato seruo cum peculio,extinguit legatum peculij illo alienato,mortuo, vel manumisso.Idem in penu.cùm vasis legata & consumpta.& hoc vult.l.seq.
¶ In glo.j.ibi,scilicet† dotis vt dixit Io.mo. quia dos non potest esse sine matrimonio:licet matrimonium possit esse sine dote.patet quòd dos accedit matrimonio.ff. de iur.do. l. iij. posset etiam exẽplum poni in dote & additamento dotis. ff. de pact.do. inter socerum.§.cùm inter. in obligatione principali & accessoria.ff.de institu.cuicunque.§.si ei,quam emulgatis.ff.de legatis.iij. prædijs. §. qui domum.¶Item per.l.C.de vsur.eos.j. respon.secundum eum. & ibi de rescrip.c.j.& de præben.super eo.& ibi debita. per quæ iura patet,vt etiam dicit Dyn.regulam locum habere, si
5 †non loquatur de principali inducẽdo siue tollendo siue confirmãdo.& ibi.xl.annorum.hîc,quando intentatur contra debitores, vel eius hæredes:aliàs interdũ quadriennio quandoq;.x.vel.xx.vel.xxx.annis tollitur, quod dic,vt not.in Spe.de præscri. ad fi.& vide quod not.ff. de pact.si tibi. §.de pignore.&ibi pacta,quę contra. aliàs.ff.ad l.fal. quod de bonis. §. j. Habeo cordi, vt dixi super rubrica certas quæstiones per alios vel me solenniter disputatas sub hoc titulo collocare. quare conuenienter sub ista regula huius ordinis,prima illa quæstio describetur,quæ actui disputationis conuenit,& per regulam terminatur,quæ talis est per me Paduæ disputata.

QVAET

QVAESTIO.

6 Arctat statutum† doctores legentes, vel disputantes vt quęstiones disputatas intrà certam diem in scriptis stationario tradant: doctor priuilegiatus, qui disputauit non tantùm disputauit, sed quæstionem disputatam stationario non tradidit: quæritur an inciderit in statutum.

¶ Pro doctore, primò & cōtra eum secundò quinarius inducetur numerus: tamen prægnans aperietur. Tertiò, dubium quæstionis, & per id dabitur solutio & contrarijs satisfiet, Primò, quòd non inciderit, inducuntur tria procedentia ex decre. cupientes suprà eodem lib. de elec. Primùm colligitur ex notatis circa princip. in gloss. in hoc casu ibi. patet post. Guliel. & Gar. quòd electus cathedralis vel regularis ecclesiæ, qui non adstrictus sed sola voluntate pro confirmatione vadit ad curiam, non arctatur ad tempora & formam decre. illius. 8

¶ Secundùm, ex decre. cùm nō deceat. eodem titul. vt ibi etiam not. in gloss. ij. ibi. patet quòd eligentes, qui non arctati, sed ex nuda volūtate vadunt ad curiam electionis negocium instructuri, non habent circa percipiendos beneficiorum fructus priuilegium illius decre.

¶ Tertiùm patet. eo. tit. si postquā. ij. responso & ex eo, quod ibi not. in glo. ij. vbi talis clericus, qui voluntate nō necessitate vadit ad curiam, si recedat illicentiatus, non incurrit. pœnam decr. ipsius cupientes. Ex his tribus cōcluditur doctoré, qui nō necessitate disputauit, ad illa nō teneri: 9

ad quæ cur. necessariò disputans. & sic nec in terminis quæstionis statuti pœnam incurrit. ¶ Secundò, inducitur decre. †cū inter vniuersas de ele. 7
per quam patet secundum veram lecturam morderno. cùm licet. ibi glo. contra quòd si canonici vocantis ecclesiæ vocant ad ele. non vocandum, & illo non expectato eligant, tenet electio, cū cōtra constitutionem aliquam non sit facta, licet illi venienti teneri possint ad expensas & interesse, vt ibi satis scripsi. ¶ Tertiò, inducitur decr. cùm dilecti. eodem tit. vbi compromissarius, qui nō ex forma mandati, sed nuda voluntate scrutatus est vota compromittentium, illa non habet sequi necesse. ¶ Quartò, inducitur. lex tutoria. C. de nego. gest. per † quam patet, quòd in voluntariè gerēte alterius negotia sufficit, quòd aliquid fecerit ad amici commodum. non sic in illo, qui gerit necessariò, vt tutor vel curator: in quibus requiritur plena gestio. super quo vide quod scripsi de procura. nō iniustè in fin. Dicet ergo doctor satis esse studentibus, quòd in paucis suo labore consuluit, qui contentari debet de gratia sibi facta. vt eccl. bene. cap. vno potissimè. quia & sine adsignatione prædicta ipsum disputare, est quia perfectum & vtile: & licet quandoque gratiosè facientem penitere. de insti. cùm venissent.

¶ Quintò, inducuntur leges. C. de excu. tu. voluntariæ tutelæ munera priuilegijs non derogant. C. de his qui spon. mu. sub. j. ij. & iij. C. de epist. & cleri. authē. presbyteri.

¶ Item, sublata † personali remanet hypothe

hypothecaria : vt hîc no.per quę cō-
cluditur licet disputauerit,remanere
priuilegium non tradenti.facit quod
scripsi post Compo. de constit. cùm
accessissent.qui tenet hanc esse re-
gulam:quòd vnico actum priuilegiū
non tollatur.contraria sunt casualia
propter considerationem odij vel fa
10 uoris. ¶In contrarium † inducitur,
quia disputare & tradere , aut dices
esse connexa:aut secundum accesso-
rium primi. vel duo separata primis
duobus casibus ex quo alterū appre-
hendēdo,renuntiauit priuilegio.s.de
nō disputādo,tenetur ad reliquū.s.ad
traditionē.siue illud dicas connexū
siue accessoriū.Primū patet.s. de cō·
stit.c.translato.iij.qō.vj.licet quippe.
lxxxj.dist.c.satis, de præscrip. c. cùm
ex officij. secundum patet hic cum
concor.&.s.de no.ope.nū.cùm ex in-
iūcto.& quod no.ead.l. de rescriptis.
titu.j.in gl.ij.vnico ergo actu sit per-
ditum priuilegium:vt prædic. decre.
c.cùm accessissent.de præben.c. cùm
illorum.C.de iur.do.impe.l. ij. quod
de facili perditur.C.de iur.au.an. l. j.
& ij.C.ad.l.cor.de fal.si quis decurio.
& facto meo ius meum perdo. ff. de
diuor.l.fi.vnde & semel agnoscendo
iudicium,quis renuntiat excusatio-
ni.ff.de vaca.& excu.mu.l. prætor. §.
si potest. ¶Tertio casu:cū dicis illa
duo separata : ergo tenetur tradere:
cùm super traditione priuilegiatus
non fuerit. & ipsorum causa sit di-
uersa.nam primum,pręsentibus tan-
tùm disputantibus & audientibus
proficit:secundum etiam absentibus,
& posteris priuilegiatus. ergo super
disputationis labore contra vtilita-
tem præsentium non propter id pri-
uilegiatus est contra actus memo-
riam & vtilitatem posterorum. vt
infrà dicetur. ¶ Secundò, inducitur
11 † contra doctorem:quia ex quo po-
suit principium,& finem ponere de-
buit. de condi.j. nullus episcopus. &
debet aut totum agere, aut nihil. de
cond. dist.xij. comperimus sicut de
pupillo dicitur,circa nomina per tu-
tores data.ff.de admi.tut.cūque.qua-
re ergo non immitetur doctor crea-
torem suum ,qui nō nouit opus im-
perfectum.de bap.maiores.versi. sed
adhuc.¶Tertiò,cōtra doctorem in-
ducitur.C.de his,qui spon.mu.sub. l.
j.li.x.& quod ibi in rub.no. veterani
enim qui cū possunt vti immunitate,
passi sunt se in ordine decurionum
eligi,ad excusationem non redeunt,
& muneribus fungi coguntur:vt ibi.
&.ff.de priuil. veteran.l.vlti. fortius
ergo iste qui se ipsum posuit in or-
dine disputantium , excusatione non
vtitur :& ad perficiendum minus ar-
12 ctatur. ¶ † Quartò constat , quòd
multa sunt à principio volunta-
ria,quæ si inchoëntur eorum prose-
cutio est necessaria.Hinc est , quòd
hæres qui accusauit occisorem de-
functi ,illo absoluto non curat ap-
pellare. ff. ad sil. propter veneni. in
fin. si tamen appellauit. cur. prose-
qui.C. eo.ti.l.minoribus.& sic solui-
tur dictarum legum contrarium in
prin.l.proprer. ¶Quintò, quòd quis
13 ad incerta non tenetur:quæ† tamen
si aggreditur, omnem incertitudinē
tollere debet ad certa. vnde nō tene-
tur quis agere nec in causa ꝓpria ap-
pellare,si tamen agit personali , vel
appellat

appellat ante sententiam, debet exprimere causam, vt tollatur incertitudo. de li.ob.c.fi.de ap.c.vt debitus. de ele.vt circa suprà eo. Cũ ergo sta tutum de tradendo contra incertitu dinem solutionis, sit factum, vt eius certitudo per posteros haberetur, tradere tenebatur. ex quibus &c. Pro so lutionis veritate videnda aduertendum est, quòd quæstio non proponitur de doctore non incluso statuto, puta non legente vel viatore, qui cùm statuto ligatus non fuerit, dici non potest, quòd disputando renuntiet priuilegio, & se submittat statuto. & in tali procedunt, quæ pro doctore superius sunt inducta. Itē, nec
14 proponitur† quæstio de priuilegiato in duobus, vt non teneatur disputare. & si disputauerit, non teneatur quæstioni tradere: quia tunc nullum dubium, sed proponitur in illo, qui tenebatur disputare & tradere. sed per priuilegium eximebatur ab onere disputandi. & sic per consequens vel tacitum & ab onere tradendi, propter impossibilitatem, quæ impossibilitas cessat eo disputante. & id consequens vel tacitum sicut oritur sic & tollitur. per l.iij.C.si pend. app. mors interuenerit. & C. si reus vel.l.vlt. per quas patet, quod si damnatus de crimine qui appellauerat mortuus est app. pendente, si bona non expresserit: sed tacitè damnata erāt ex qualitate criminis extincta, causa criminis per mortem extincta, erit etiam causa bonorum: sed si non tacitè vel per consequentiam, sed expressè fuissent bona damnata: licet extincta esset causa criminis, remaneat quæstio super bonis, per quas leges & ea, quæ no. de cler. con iug. quod à te. & per l.neque. §. quibus. ff. de serui. rust. præ. & per hanc regulam dico doctorem de quo in statutum incidisse.

¶ Lex, voluntariè. vt ibi not. in prima & secunda glo. non obstat, quæ facit quod munus .ij. tutelæ voluntariè susceptum licet non præiudicet, quo ad aliqua munera, quo ad illud præiudicat, & ad inuentarium, tenebatur & ad reliqua tutorum onera. & obligata erũt ipsius bona. sic etiā respondetur ad l.ij. & iij. C. de his qui spon. & ad authē. presbyter. C. de epi scopis & cler. presbyter. Ad id quod dicitur istum fecisse gratiam, respondetur, quod non propriè fecit gratiā. sed renuntiauit gratiæ sibi factæ, quo ad istum actum propriè & enim faceret gratiam, aliàs non inclusus de quo suprà dixi.

SVMMARIVM.

Actus legitimi non recipiunt diem neque conditionem. 1

Testatus pro parte, & pro parte intestatus non potest quis decedere: quia causa testati, trahit ad se causam intestati. 2

Tutoris datio, & optio an vitientur per temporis vel conditionis adiectionem. 3

Locatio, societas, mandatum, & similes actus, an diem & conditionem admittant. 4

Papa an possit dispensatiuè concedere, quòd matrimonium contrahatur duraturum solùm, quousque filius masculus ex matrimonio habeatur. & nu.8. 5

Papa num decimarū immunitatem possit concedere? 6

Papa an possit dispēsare cōtra præceptū 6
de sol

de soluendis decimis.

7 *Papa matrimonium consummatum inter Iudaeos an possit dissoluere. Et quid de spirituali matrimonio.*

9 *Papa dispensare an potest contra Euangelium ex causa.*

REGVLA I.

Ctus legitimi. vt dicit

1 Ioan.mona. actus † de potentia egreditur, & ideò dicitur effectus potentiae. legitimum autem dicitur, quòd obuenit vel armatur à l.ff.de verb.sign.l. lege obuenire. Ex quibus concluditur, quod actus, id est, effectus potentiarum, lege delati vel approbati, nō recipiūt diem vel conditionem contra substantiam vel naturā ipsorum actuū, numero adiectiones, quae tales sunt, quòd inficiunt ipsos actus. Hîc patet in matrimonio.de condi.appo. c. vlti. & sic oportet intelligi hanc regulam, aut eam restringi ad certos actus, vt sic regula in cōtrarium maneat, vt dicam super glos. neque diem haeredis institutio non recipit diem certam.ff.de haere.insti.l.haereditas.instit.de haere.insti.§. haeres in diem.recipit tamen cōditionē. Item diem.incertā.ff.de hęre.insti.l.si quis instituatur.& l. si sub conditione. & l.qui filio.& C.de haeredi.insti. l. extraneum. diuersitatis ratio. vt dicit

2 Dynus, quia quod in se non recipit† diuisionem in partes, nec recipit diuisionem in partes temporū, & econtrà.ff.de testa.mili.l.miles cū hęredē. §.quod diximus. & de vsufr.l. vsumfructū.& ab initio. sed institutio haeredis nō recipit diuisionē in se. quia non potest quis pro parte decedere testatus, imò causa testati, trahit ad se causam intestati.ff.eo.l.ius nostrū. vnde limitatio tēporis habetur pro non adiecta. & valet institutio pro toto tempore.vt prae. l. haereditas.& §. in diem.nisi verò sit institutio sub conditione, vel in diem incertam, quae similatur conditionem. horum euentus trahitur in tēpore retro. ff. de testa.mi.l.quod dicitur.& ideo nō videtur pro parte intestatus, sed in totum testatus: cùm euenit dies vel conditio. Primò glo.dicit, vnde sumpta fuit & ponit exempla. Secundò, significat succesiuè. vj. contraria, & soluit. Tertiò, ostendit regulam iuris ciuil.cautius formatam.

3 ¶In glo. j. ibi: actus † legitimi. sequitur: qui non recipiunt diem vel conditionem, veluti emancipatio, acceptilatio, haereditatis aditio. sed optio, tutoris datio, in totum vitiātur per temporis vel conditionis adiectionem.& ibi hîc venditio. vendit dominus seruum sub conditione: si rationes ipsius arbitrio cōputauerit.

¶In glo.j.ibi: exemplificare. ponit etiam Dy. exemplum in authorita-

4 te tutoris: quae si interponatur † sub conditione, interpositio nulla est. ff. de auth.tut.si cōditionalis. & ibi strictius dixit. & ad illos casus est regula restringenda, secundum Dy. vt sic generalis regula remaneat in contrarium, vel intelligatur de die, vel conditione contra substantiam: vt in princi.dixi.& ibi hîc venditio. Dyn. allegat.instit.de contra.emp.§.emp.

ff.de

ff.de in di.adie.l.ij. de peri. & cõmo. rei ven.l. necessariò peremptoriæ. l. ij.§. si sub conditione. vnde locatio, societas, mandatum & similia, quæ sunt legitimi actus, certum est, quod conditionem, & diem recipiunt.

QVAESTIO.

Hæsitationis cuiusdam, quàm paulò post doctoratus mei primordia disputaui, articulus. vij. ponetur super regula: dictio semel. alius autem erat, an ex causa posset papa dispensatiuè concedere, quod matrimoniũ contraheretur duraturũ solùm, vsq; quo filius masculus ex matrimonio haberetur. Ne miranda sit quæstio scias, quod rex antiquus habens vnicum filium monachum, petebat à papa, vt cum illo, quod matrimoniũ posset contrahere dispensaret de simpliciter, aut ad tempus. vt suprà, quia de secundo dicebatur plus filius contentari. hîc primò ad negatiuam faciam quatuor demonstrationes. quarum primam per quatuor similia roborabo. tres opiniones adducam. tertiò solutionem papæ reseruans, tria submittam. Primò allegatur, quod non, propter duo incõuenientia. Primum, quod contraheretur ad tempus: secundum quod dissolueretur iam consummatum per copulam. Contra vtrunque est diffinitio matrimonij, qua dicimus, quod est maris & fœminæ coniunctio, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. xxvij.q.ij.§.j.ff. de ritu.nup.l.j. facit. ff.de iure.dot.l.j. hîc autem est diuidua etiam propositio. ergo non est matrimonium. nec mirũ: quia etiam hæreditas non datur ad tempus: vt suprà dixi. nec lex recipit filios temporales. ff.de adoptio. si tibi. aliâs incipit: quantum nec libertas datur ad tempus. ff.de ma.test.l.libertas.ij. nec spirituale matrimonium contrahitur ad tempus. lv. distin. præcepta. de transla. quanto. Idem ergo in carnali, quod est expressum. xxxij. q.ij. solet: &. c. aliquando intantum, quod conditio quæ facit matrimonium temporale, vitiat contractum. quia contra eius naturam. de condi.app.c. fi. Secundò, Euangelium Matth.xix. prohibet separari per hominem coniunctos à Deo. xxvj.dist. deinde. cum concord. sed papa contra Euangeliũ non dispensat. xxv.q. j. sunt quidem. quia nec Angelus audiretur contra Euangelium. ad Gal.j.& xj.q. iij. si is qui præest. ergo non papa.

¶Tertiò constat, propter quod solum adulterium separantur coniuges, durat tantum coniugium. xxxij. q.j. dixit do.& q.vij. omnes causationes. Cùm ergo in separatis coniugibus authoritate legis diuinæ & canonicæ duret: tamen coniugium inseparabiliter fortius eis, non sic separatis.

¶Quartò, expressum videtur, de conuer.coniu.ex publico. in fin. quod papa dissoluere non potest matrimonium consummatum: & quod ibi not. in vltima glos.

¶Quintò, ad hanc partem etiam inducitur, quod no. hu.& Io. xv. q.vj. auth.in fi. magnæ glo. quòd no. Be. de transact.c. fin. in v. glos. quod scripsi post Gofr. de spon. cap. vlti.

¶In con

¶In cōtrarium allegatur in Euangelio caueri, quod in ore duorū vel trium &c. Matth. xviij. sed hîc immutat papa addendo & minuēdo. patet. ij. q. iiij. prçsul. suprà de testi. in omni. de condi. distin. iiij. paruulos. & vide quod not. eo. titu. præal. Secundò, di-
6 spensat † cōtra diuinum præceptum de soluendis decimis. suprà de decre. ex parte &c. à nobis. vbi de hoc.
7 Quartò, cōtra diuinum præceptū † permittit aliquid recipi: quod est vsura. xiiij. q. iij. pleriq; illud patet de vsur. c. j. &c. salubriter. Quintò, dissoluit matrimonium, vt prę. decre. ex publico &c. ver. iij. etiā iam consummatū inter Iudæos, ad quos tamē dicta fuerunt illa verba: quos dominus coniunxit &c. de consan. & affi. de infidelibus. Nec in his facit contra Euangelium, vt homo: sed vice Dei. xxxij. q. ij. quos dominus. suprà de transla. per totum. Sextò, ipsius authoritate. spirituale matrimonium contrahitur ad tempus. vij. q. j. pastoralis.
8 Septimò, ponderatis † terminis quæstionis matrimoniū poterat esse perpetuum: puta si ex illo filius masculus nō haberetur: & hoc videtur sufficere. arg. ff. de leg. j. cùm res. §. fina. de condict. inde. l. sufficit. Octauò, facit ad prædicta: quia etiam in matrimonijs immutat generalē obseruantiam ecclesiæ. de consan. & affi. non debet & naturas rerum. de con. dist. ij. re vera. & dispensat supra ius. de conces. præb. proposuit.
9 ¶Solut. ne lingua transiens † super terram, os ponat in cęlum contra id. xxj. distinct. in tantum ipse papa de cuius potentia quæritur, quæstionē soluat. consulendum tamen sibi est, quod abstineat, sed si dispensat, multis videtur quòd dispensatio teneat: secundum quos. c. sunt quidem. non vetat papam contra Euangelium ex causa dispensare, sed Euangelia destruere, vt ibi, not. Laur. & de ipsius potentia vide in Spec. de leg. §. nunc ostendendū. ver. lxxxix. cōtra ipsam. ibi vide in §. nunc breuiter. Regulæ iur. ciui. literæ a. sunt hæ.

Paulus, Lex I.

Alterius circunuentio, alteri non præbet actionem.

Vlpianus, Lex LXXVIII.

Actus legitimi, vt suprà.

Idem, Lex CXXI.

Aliud est vendere, aliud vendenti cōsentire: Refertur ad vniuersos quod publicè fit per maiorem partem.

¶Absurdum est plus iuris habere eum, cui legatus sit fundus, quam hęredē, vel ipsum testatorē, si viueret.

¶Absentia eius qui reipublicę causa abest, neque ei neque alij damnosa esse debet.

Idem, Lex CXCIX.

¶Ad ea, quæ non habent atrocitatem facinoris, vel sceleris, in his ignoscitur seruis, si dominis, vel his qui vice dominorum sunt, veluti tutoribus & curatoribus obtēperauerint.

¶Semper qui dolo fecit, quo minus haberet, pro eo habendus est, ac si haberet.

¶In contractibus successores ex dolo eorum, quibus successerunt, nō tantùm in id, quod ad eos peruenit, verùm etiam insolidum tenentur: hoc est, vt vnusquisq; pro ea parte, qua hæres est, conueniatur.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Dynus non fuit canonista. Et eius lapsus. Et an quid differant beneficij concessio, concessionis confirmatio, & in possessionem missio.*

2 *Institutio vt sit canonica, quæ debeāt interuenire. Et quādo tutoris datio, sit legitima*

3 *Institutus verbo, & etiam inuestitutis anulo, si inducatur in possessionem vnius rei beneficij nomine illius & aliarum, an intelligatur acquisita possessio illius tantùm, vt illius an etiam aliarum.*

4 *Donatio inter viuos, non vitiatur propter superueniens donantis delictum. Secus in donatione causa mortis.*

5 *Hæres debet esse capax tēpore collationis, inuestituræ, & possessionis.*

6 *Aduocatus cœpto negotio & inita defensione, salario carere non debet, cò quòd negotium non fuerit expeditum, modò per eum non steterit. Et quid si aduocatus cuiquam locarit operas suos vsque ad annum & ille moritur.*

7 *Legem non transigendi nō potest quis sibi imponere.*

8 *Vincere, quid. & nu. 11. Et an transigere, sit vincere. Et si pars transegerit, in fraudem aduocati, an habebit totum. salarium: an verò pro rata tantùm. distling. num. 9.*

10 *Aduocatus salarium promissum à clientulo, etiam si non procedat, impeditus à clientulo, petere potest.*

11 *Aduocato locanti operas an casus fortuitus noceat.*

REGVLA I.

ENEFICIVM. Canonica, hîc respectu omne ecclesiasticum perpetuū beneficium dicitur canonica. de quo videndū, quod dixi suprà eo. l. de-leg. c. j. super versi. canonijs. ¶Glossæ primò ponunt exempla, & ius nouum super huius regulæ ratione fundatum. Secundò notat casum impræscriptibilem, & de similibus remittunt. Tertiò, ponunt quadruplicem significationem beneficij. Quartò, quid sit instituere & ad quàm spectat & circa illud duas obiectiones soluendo. Quintò, de dictione, potest ponunt differentiam inter negatiuam & affirmatiuam loquutionem. Sextò signant: & soluunt tria contraria loquentia in proprietate ecclesiæ, vel in prouentibus tātùm, vel in iure eligendi. Septimò, ad quęstionem de clerico, à quo titulus petitur arguūt pro & contraponunt duas opiniones contrarias, quas distinguendo cōcordant. In viij. ibi: Herennius, sola salarij perceptio, non facit decurionē eum qui non legitimè creatus est. & ibi seruus ibi dicitur, cùm beneficio affici hominem, intersit hominis. In ix. ibi: quoniam & filiusfa. potest esse arbiter, & iudex ī causa patris. In x. vlt. ibi. de acquirē. pos. l. j. possessio dicitur pedum quasi positio, & naturaliter tenetur ab illo, qui ei insistit. & ibi actor cañ. vbi. s. prox. Io. an. In xi. ibi: tribuere. sciendum est, ꝙ Dynus non fuit † canonista. vnde & hāc glo. 1 vbi statim allegatam dicebat esse in dec. ex frequētibus de insti. & de cañ. decre. quęstionū formabat. infrà eod. indultum. volens hanc regulam, quia prima erat, copiosè glosare, sicut de prima filia patresfa. facere consueuerunt, se contulit ad summam Hosti. de insti. & aliquid vltra: & contra ibi descripta subtiliter posuit, dicens,

quòd institutio est alicuius beneficij verbalis collatio, inuestitura institutionis, vel collationis cõfirmatio, vel declaratio, missio in possessionẽ præcedentium institutionis & inuestituræ executio. [illegible] sic patet secundum eum, quòd hæc tria sunt, & species distinctæ & distincta iura tribuunt. vt 2 per primum tribuatur ius proprietatis, per secundũ confirmetur. per tertium ius possessionis: & quasi ius administrationis. nec per hoc infertur aliquod contradictorium, vt dicatur quòd possessio in eadem re non concurrant. quia considerato iure beneficij, quod est incorporale, dicitur quasi possessio: consideratis rebus corporalibus ipsius beneficij, dicitur vera possessio: & dat similia de iure ciuili. Primum in institutione hæredis. quæ institutio præcedit per dispositionem verbalem secundũ institutionis illius irreuocabilis confirmatio per testatoris mortem. Tertium institutionis & confirmationis executio, quæ contingit per aditionem hæreditatis, & post sequens adminiculum. s. apprehẽsionem possessionis 3 necessaria est: sed non dominij. ff. de acqui. pos. l. cùm hæredes. in prin. & de bon. pos. l. j. & ij. Item in datione tutoris, quæ fit primò à testatore: Secũdò cõfirmatur à iudice, datio illa verbalis. ff. & C. de testa. tut. de confir. tuto. Tertiò sequitur, decretnm iudicis administrationem concedens. C. arbi. tut. l. fi. & in authen. vt hi, qui oblig. §. pen. Item in feudo, fit enim primò feudi concessio: secundò inuestitura, quæ est præcedens concessionis cõfirmatio. tertiò, in possessionem inductio, quæ est concessionis. & inuestituræ realis executio. vt in titulo, quòd sit inuestita. colla. decima. & licet fateatur prædicta non sibi per omnia similia: tamen similantur quoad ordinem successiuum. Subdit deinde, quòd prædictorum defectus † facit institutionem nullam, quæ vt sit canonica, debet esse humilitas, instituente & instituto, & institutionis forma. De his in vltima glo. sic, & tutoris datio est tunc legitima, quando is dedit, qui dare potuit: is accepit, cui fuerat dandus: is dat, cuius dandi facultas erat. & pro tribunali decretum interpositum est. ff. de confirma. tuto. l. naturalis. §. si quæratur. & vt dicit Dynus. hîc in sua noua quæstione, si de substantialibus aliquid deesset, vitiaretur institutio. ff. de transactio. c. cùm hi. §. si prætor. Secus, si obmittantur leuia, & non substantialia. ff. de ven. inspicien. l. j. in fin. Tractat etiam hîc Dynus, quòd scripsi de his. quæ fin. à ma. par. ca. c. ex ore. super iiij. glossa. quare aliud in traditione clauium, quam anuli libri vel baculi. Quærit † demum, si institutus verbo, etiam inuestitus anulo inducatur in possessionem vnius rei beneficij, nomine illius, & aliarum: an intelligatur acquisita possessio illius tantùm, vt illius, & aliarum quòd habeat possessionem omnium. alleg. ff. ad Trebellia. l. restituta in princip. & ff. de acquirenda possessione possideri. §. quod autem. quòd licet suaderet æquitas hic ius scriptum vult contrarium: quia licet hæres adeundo omnium hæreditariarum rerum acquirat dominium:

non

non tamen quærit singularis rei possessionem, nisi illam apprehendat: vt dicta l. cùm hæredes. ff. de acquirenda possessio. & si testa. liber esse iuss. su. l. j. §. Scæuola. l. restituta. loquitur in translatione dominij. ad quam sufficit verbalis hæreditatis restitutio: vt ibi & lex facta. C. eodem titulo. Item. l. possideri. non dicit, quòd per possessionem fundi acquiratur possessio aliarum rerum, sed singularum partium ipsius fundi. Item, quærit, an † satis sit conferentem fuisse humilem tempore quo contulit: licet posteà factus sit inhumilis. et tenet quòd sic. ad hoc infrà eodem. factum legitimè. vbi videas concord. quas ad hoc alleg. super princip. primæ gloss. In contrarium inducit. ff. de iniusti. rup. & ir. te. si quis exhæredato. §. initium. institu. quib. mo. te. infir. ipsum &. §. si tamen. vbi vitiatur testamentum, si propter delictum vel factum suum superueniens testator perdidit ius testandi. Inde dicit, quòd testamentum erat reuocabile, sed collatio beneficij non: & facilius vitiatur primum, quàm secundum. Inde est, quòd donatio inter viuos non vitiatur propter superueniens delictum donantis. C. de bon. dam. si quis post. sed donatio causa mortis, sic. ff. de dona. causa mor. l. si aliquis ratio. quia prima irreuocabilis, secunda reuocabilis. ¶ De † instituto etiam quærit idem: & tenet, quòd sicut hæres debet esse capax tempore testamenti mortis & aditionis. ff. de hæredi. institu. si alienum. §. iij. extraneis. sic & iste debeat esse capax tempore collationis, inuestituræ & possessionis.

4

5

nec nocet secundùm eum si in medijs temporibus sua distinguebat. an ex primis, an ex nouis humoribus recidiuasset, plus sibi placet distinctio an ilico: an longè post recidiuauit. vt in primo casu teneatur, secundo non alleg. ff. de in integrum. restitu. l. diuus. & de verborum obligatio. si ita quis. §. femina. facit quod not. s. eod. libro. de elect. commissa. §. j. in j. glo. quòd pilei. formata fuit in ponderatico. ¶ In tertia † quæstione inducuntur. vij. pro aduocato. Secundò contra ipsum alia. s. vij. s. y. regulæ successiuè verbi significatio, & vnum insolubile. Tertiò facit minor primò solutionem ponit: cui septem doctores concordant. secundò ponit alias duas & tertiam Iacobi, quæ distinguit tertia. diffinitionem improbat. & rationibus eius respondet quartò primam approbat, quam duabus roborat rationibus. Primò igitur allegat. b. Tho. pro aduocato, quem debere dicit centum, cùm per eum non steterit, quominus fuerit causam prosecutus. hic per. l. quæ expresse de aduocato loquitur. ff. loca. qui operas & eodem titulo. l. si addes. §. vlti. &. C. de cōdic. ob causam. l. vlti. nil ergo imputari potest aduocato qui non fuit in culpa. xliij. dist. Ephesus. xlvij. distinc. quod ad nos. xxiij. quæstio. v. de occidendis. facit hic eodem titul. imputari. cum concord. Sufficit ergo per aduocatum fuisse negotium cœptum, licet non habuerit effectum. ff. de neg. gest. sed an vltro. C. de pig. acti. si necessitas. in fin. j. rub. ff. de mino. verum. §. si locupleti. Itē, si is cui assessor vel aduocatus locauit operas

6

ſuas vſque ad annum moritur,habebit aduocatus totius temporis ſalarium.ff.de offic.aſſeſ.l.diem functo. Item,ſi moritur aduocatus.ff.de aduo.diuer.iudicio.poſt duos.Item,inducitur regula,cum ſtat.ſ.eod.titul. cum concord.& forſan timore aduocati inductus eſt aduerſarius ad tranſigendum hanc ergo ſtipendium,qui pro tempore præſtitit auxilium.ij.q. xij.caritate.Inducit etiam, quòd res inter alios act.ſuprà de re iudi.c.pen. alleg.da.quod non optime eſt contrariam ſententiam reputare.C.de his, qui.vt ind.l.ij.de fal.l.qui falſas,quoniam iſtæ non reportauit : ergo &c. ¶In contrarium inducitur,quòd non extitit conditio,& ſic obſtat hæc regula.cũ cócor.facit.ſ.de condi.app.de illis.C.de cõdi.íſer.legatũ.C.de cõdi. & de.l.municipibus.Itẽ†contra eũ in

7 inducitur regula in generali.hoc eo. titu.cum concor.Non enim eſt veriſimile.iſtum promiſiſſe tranſigere, quod non poteſt:vel centũ,quod daret tranſigendo.ergo in generali obligatione iſta non venient,nec inponere ſibi quis poteſt legem non tranſigendi . ff. de pac.l.penul.inducitur etiam regula,locupletare.hîc eodem titulo.vult.n.ipſe & aduocatus locupletari:aliâs damno clientuli,& ſine labore lucrum conſequi , contra id. xiij.quæſtione prima . § . quia ergo. Item,cùm litis euentus ſit dubius.ff. de pecu.quod debetur & in dubijs vel obſcuris ſequimur minimum eo. titu.in obſcuris repelletur iſte petens maximum,cum ſibi clientulus prouidit qui poterat cõdemnari.ff.de neg. geſt. diuortio. circa medium.Item, quoties ſine captione,quid fieri non poteſt,eligẽdum eſt,quod minimum habet iniquitatis.ff.eo.tit.quot.nihil hîc autẽ eſt tale,ergo præeligendũ.

8 ¶Dama.allegabat.quod vincere†nihil aliud eſt,quam ſibi aduerſarium condemnari.iij.q.iij.quod fieri.hic autem aduerſarius condemnatus nõ eſt ergo non vicit.Quare huic aduocato ſecundum Guli.fieri videtur inſolubile tale,quòd non poteſt agere ex culpa cùm non obtineat : quia non obtinuit:& non obtinens ſuccubuiſſe videtur: argumen.ff.de inofficio. teſt.Papi.§.meminiſſe.nec quia ſuccubuit:quia hîc non adparet caſus.ergo non expreſſus habeatur pro obmiſſo.ſ.ead.l.de reſcri.ſuſceptũ.cum concor.¶Soluebat.b.Tho.Hugolinũ ſibi reſpondiſſe,quòd totum poteſt petere aduocatus.idem Pileus.quæſtiões autem ſunt.ff.de euic.ſi.d.cùm §.j.in authen.cum de appel.co.§.ſi tales colla.viij.Dama.tenet idẽ & Accur.in præ.l.vnicà.C.de ſuſ. in vlti. glo.allegat.& l.fi.ff.manda.vbi etiam de hoc.iij.igitur quaſi lex iſta velit, quòd tranſigere ſit vincere.Sed quòd lex illa non faciat,oſtenditur ſic per modernos.nam ibi dicitur , quòd ſi conueni tecum mihi commercandum , quòd habes ex euentu litis communicare teneris,per tranſactionem habuiſti.ſed hîc non concludit, quòd tranſigere,ſit vincere ſed concludit quòd tranſigere eſt finis vel euentus litis : puto quòd Accurſius ponderauit mentem victoriæ : quæ talis ibi erat , vt hîc illud . jj.ibi: communicare intendebat,quod vincere . dicendo commune futurum quicquid

quicquid ad eum ex euentu litis hęreditariæ peruenisset. Communius autem per sententias, quam per transactiones finiũtur lites, illud ergo quod plurimum fieri consueuit, cogitasse videntur hoc.eo.ti.inspicimus.& tamen quod per transactionem consecutus, est communicat. Gul. in Spe. de sala. §. sequitur. ver. quid ergo si litigator & ver. se. dicit, quòd prædictæ solutioni concordant. Gofre. & Ia. Bald. sed dicit. Ver. & alios id fateri de iure: sed de æquitate fiet solutio pro rata. ff. de leg. ij. qui solidum. §. j. Tenet finaliter, quòd si pars transegit in fraudem aduocati, habebit totum, si bona fide, propter dubium litis soluetur pro rata. Sed † Iac. de ra. vt ibi ponit Cyn. alter distinguit: quia aut trãsactio fit consentiente aduocato, aut eo contradicente: aut eo sciente & tacente primo casu, non habebit: quia non vicit secundo casu, si aduocatus potest ostendere clientulum obtinuisse propter bonam causam, nisi trãsegisset, habebit palmarium: quia licet litis euentus sit dubius: tamen præsumimus quòd iudex iustitiam faciet. ff. de pecu. eo tempore. si verò hoc non probat, non habebit. ff. de

9

10 cõd. & dem. quibus. §. fin. Tertio † casu, cùm tacuit, habetur pro consentiente quia suum officium est non tacere. C. ad velle. si fine. debuit ergo resistere transigenti. C. de appel. quoniam non quòd per eum non stetit: quia illud habet locum in conditionibus potestatiuis: secus in casualibus qualis ista propter dubium litis euentum. vt præ. l. quod debetur. sed ostensa causæ iustitia præsumatur pro victoria: vt dixi. habet fortè plus coloris, quam saporis ista distinctio quæ vult consensum vel taciturnitatem nocere in actu: qui tamen per consentientem vel tacentem prohiberi vel impediri non poterat: & ad quam ipsius consensus non erat necessarius. & in casu medio non vult conditionem solã sufficere. Et si ad primum alleges decre. ex literis. de transact. respondet, quòd ibi de iure aduocati in re, de qua transactum erat, hîc extra rem scilicet. in palmario: quod de tertio membro dicitur, quòd officium aduocati est, non tacere, fateor: cùm de iure partis in iudicijs tractatur: quia ad hoc assumptus est sed si extra iudicium transigitur, quid ad eum. l. si fine. Non obstat, quia ex taciturnitate aduocati nulla fraus probatur transigenti cum clientulo, ibi. parabatur contrahentis, cum marito mulieris tacentis. Item negari posset casualis illa conditio, quam labore & voluntate aduocati oportet impleri. nec valent differentiæ quòd dubius sit litis euentus: quia etiam in potestatiuis de facto semper inest dubium, cùm non sint in homine. viæ eius. Io. x. in fine &. xlvij. distin. §. necesse. in fin. Quare, quod prius dictum est, videtur tenendum, quòd facilius concedetur, si formetur casus in clientulo, qui noluit in lite procedere. Dicebat autem Ioan. de Deo. in suo ordine iudiciorum, li. iiij. post princ. cuius dictum ponit Gul. in spe. præ. §. versi. & non generaliter quod aduocatus salarium promissum habebit, etiam si non procedat, ex quo non stat per

eum:sed per clientulum. ff.loca.qui operas sed talis est casus quæstionis transigens enim pius procedere noluit.Item ille † vicisse videtur,cuius desiderium est impletum.ar.ff.qui satisd.cog.l.j.Quarta quæstio satis per prædicta dici potest expedita arguebat enim dama.salarium totum deberi, cùm non stet per aduocatum. per præ.l.qui operas &c. ff.de var.& exor.cog.l.j.§.penulti.C.de conditio. ob tur. causam. l. pecuniam à te.In contrarium hîc regula cum concor. & regula,cùm quis in ius.eo.tit.cum concor.Item, quia † fortuitus casus semper nocet locatori,ergo aduocato locanti operas. ff. loca.ex conducto &c.l.se.Item, aduocatus certat de lucro captando:hæres de damno vitando quare fauorabilior est.C.de codicil.l.vlti.Soluit,quòd ad totum salarium teneatur hęres.ff.loca.sed addes.§.vltimo.

11 (beside "luit.Item ille †") ; 12 (beside "concor.Item")

SVMMARIVM.

1 *Cui licet quod est maius, vtique quod est minus.*

2 *Episcopus, statutum à se conditum, an possit in partem tollere, vel in aliquo contra uenire, sine pœna. Et an quis ligetur proprio statuto: maximè maior. nu.3.& .5. 12. Et quid de pari. nu.13.*

4 *Statuta communia vel singularia an ligent subditos tantùm.*

6 *Absolutio fauorabilior est, quàm condemnatio.*

7 *Expressè quod non possum, an possim tacitè, Et quod non specialiter, an generaliter.*

8 *Episcopus cùm non sit prouinciæ ordinarius, an ligetur suo statuto,*

9 *Episcopus an ligetur, facto damnato. Et quid de archiepiscopo. numero.10. Et quid de papa, an ligetur suo canone.*

11 *Sermo generalis an personam loquentem includat.*

14 *Episcopus & archiepiscopus ratione delicti perdunt priuilegium.*

15 *Episcopus an habeat iurisdictionem in diœcesi sui suffraganei: aut in quibus casibus.*

16 *Episcopus & archiepiscopus an excusentur à statuto à se condito. & nu.25. An itidem & Papa. Et quid si ligetur papa, an etiam ligentur ipsi in participatione criminis.*

17 *Ius vnius ex socijs in eadem causa, an conferat consocijs. Et idem iudicium de priuilegio. & nu.19.*

18 *Augusta an participet priuilegium principis, qui solutus est legibus.*

20 *Prohibitum habetur pro permisso, in inseparabilibus.*

21 *Ludi identitas facit, vt limitatio vnius ad fratres vterinos extenditur.*

22 *Socij vnius delictum, an noceat consocijs.*

23 *Si stipuler à Titio & pupillo, vel à Titio et seruo, constituendo ipsos quasi duos reos stipulandi, solus Titius obligatur.*

24 *Seruus partim, & partim liber quis esse non potest.*

REGVLA LII.

QVI LICET.Io.mo.dicit ponderandum exemplum per l.instit.manda.§.is qui exequitur,si mandaui fundum enim pro centũ,mãdasse videor quod ematur pro minori,haberi si potest remittit ad regulam, plus semper.Prima glo.dicit vnde sumpta, & ponit exempla. secundò gloss. ponit brocarda.

brocarda.iij.ſucceſsiuè ſignat.vij.contraria & ſoluit vel remittit . iiij . ſignat contrarium ad negatiuam . ¶ In gloſ.j.ibi:marcellus hîc lex exemplificat,quod prædixit gloſ.in fili.fami. milite.idem.l.filius.in fin.quæ ſequitur . & ibi tam his filiusfami . etiam patre nolente non teſtatur:poteſt tamen nolente eo donare cauſa mortis.¶ In gloſ.j.ibi:cum his.Dyuus ponit exemplum † in parte,cui licet occidere adulterum inuentum cum filia multò magis contumelijs afficere.ff.de adulterio.nec in ea.§.ius occidendi . ¶ Item,iudex poteſt deferre actori iuramentum in litem : quod eſt plus,poterit ergo taxationem iuſ iuran.adijcere , quòd eſt minus.ff.de iureiuran.videamus.§.penul. ſignificat ipſe duo contraria . primum de præſide quòd habet ius gladij , quod eſt maius . & non deportat , quod eſt minus.primum patet.ff.de offic.præſi.l.illicitas.§.vniuerſas ſecundum.ff. deleg.iij.l.j.§.hi quibus reſpondet illud procedere , quando præſes non habet inſulas ſibi ſubiectas : aliâs ſecus.ff.de inter.& rel.l.relegatorum. circa princip.& no.eod.tit.inter pœnas fatetur , quòd quidam aliter dicunt:& textus & gloſſ. quas allegat concedunt,quòd relegare.etiam poteſt ji inſulam.habet ſed non deportare ſecundum docto.l.fina.C.de prędi.cur.vt curialis donare poteſt predia quòd eſt plus& nõ vendere quòd eſt minus.C.de contrario iudi.l.j.reſpondet ,quòd facilius reſponderet propter precium habẽdum,quod eſt cauſa prohibitionis,quæ ceſſat in donatione . & ibi cùm quæritur eadem reſponſio ad.l.in cauſæ.ff.de procur. ver. licet procuratorem.in totum reuocare , non in parte:ſecundum Dy.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæſtionem de de epiſcopo faciente contra ſtatutum 2
† ſuum,quòd non incidat in eius pœnam.cùm enim poſsit in totum illud tollere , fortius licet ei contra facere ſine pœna , vel in parte tollere & ſic tenui in quæſtione quam diſputaui quam trimembrem hîc integraliter inſeram.&. eſt talis.Bonoñ . epiſcopi ſtatutum excommunicat ludentes ad azardum,ludit hic ipſe epiſcopus,vel eius metropolitanus cum Titio . de prædictis tribus ſtatutis conſcijs quęritur,an ſint excommunicati:& ſciendum,quòd Dama.diſputauit primum membrum ſcilicet . de epiſcopo , & Octanaretus de florentia . Ego non miſcendo prima duo dubia,allegabo. vj.ad negatiuam ſubdens opiniones pro hac parte , quam ſoluendo teneo.Secundò tria faciam.: ponam primò opiniones contrarias:& ipſas rationes infringam . Tertiò reſpondebo.& ad vj.alias rationes.Quartò,explicabo & improbabo dictum Octanareti.Primò autem allegat Dama. quòd quæſtio fatua videtur:cùm certum ſit quòd nullus poteſt ſibi imperare.ff.de arbi.l.pe.& debet eſſe perſonalis diſtinctio inter iudicatum & iudicantem . iiij.q:iiij.nullus.Item , par non ligat parem . ergo nec ſeipſum de elect.innotuit cum concor.ſecundum Da.adiuuantur hîc per illa vulgaria,quòd nemo in ſua cauſa &c.C. ne quis in ſua cauſa ..per totum.ff.de iur.om.iud.qui iuriſdictionem,& per

ea,quæ de correlatiuis no.de institu. 3 c.fina.¶ Ad † hanc partem,quòd statutum non liget maiorem:inducitur. xxj.distinctio.inferior. ff.de minoribus. l.minor autem. facit clementi. de electio.ne Romani. in principio. De seipso & de pari probatur. ff. ad Trebellia. l. ille à quo. §. tempestiuum . ff. de donatio . inter virum & vxorem.l.quod autem. § . vxori . de pari & maiori probatur. ff.de arbi.l. iij.&.iiij.Inducit ergo capitulum inferior illud verbum . Esa. x.nunquid gloriatur securis &c.quod etiam habetur.xxiij.quæstio.v.§.fin.post princip . quòd pro episcopo sic inducitur: statutum , est instrumentum securis, vel sæna episcopi,non ergo &c . pro archiepiscopo sic:episcopus est instrumentum securis.& sæna metropolitano ab eo scilicet . productum per confirmationem,& consecrationem, 4 non ergo &c.Secundò,ad† vltimum casum inducitur,quòd statuta communia vel singularia ligant subditos tãtùm de pœ.& re.c.quod autem. de senten.excom.à nobis.eodem.titu. c.romana.§.j.suprà eo.li.&.ff.ad trebel.omnibus ciuitatibus . C . de sum. trini.l.j.in princ.de iusti.Co.compo. l.j.ad finem de iud.rem non nouam. post princip.de incestis nup.l.fina.de colo.pale.l.vnica.libro.xj.Cum ergo præ.decre.à nobis . negatiuè loquatur , quòd non nisi subditi tantùm.& decre.romana.quòd subditi tantùm. & hoc sapit negatiuã.de cã pos.c.cum ecclesia . restat quòd par vel maior non ligatur.Tertio sic constat quòd omnis delinquens habet iudicem.ad Roma.xiij.de sensi.c.ij.quòd si alius iudicat facit iniuriam proprio iudici, siue ille sit dominus,vt in occultis.ij. q.j.nomen . siue persona vt in exemptis & appellantibus.xvj.q.j.frater.de ap.de priore vel patriarcha , archiepiscopo vel episcopo.vj.qõ.iij.ca.j.ij. &.iij.&.xj.q.j.peruenit . vel inferior. de appel.dilectis.de ver.si.ex parte.j. Sed constat quòd episcopus est subditus metropolit . & metropolitani patriarchæ vel papæ : iniuriam ergo 5 † faceret episcopo metropolita.iudicando seipsum.& patriarchæ vel papæ,iudicando metropolita. Constitutio ergo generaliter formata sic intelligatur , quòd non includat hunc casum illicitum . de verborum si . ex parte.iur.de iureiur.c.j.suprà eod.li. præcipuè quia statuta sunt stricti iur.probatur.de iusiurã.l.in nostra.& dixi de hoc plenius super regula pro possessore.eod.titu.ita quòd non includunt etiam id,quod propria verbi significatio posset includere:ex quo non est verisimile,statuentem id intellexisse:vt ibi sed hîc non est verisimile statuentem se vel superiorem ligare voluisse ergo.&c.hîc eo.tit.in generali cum concor.&leges communes singulares & priuatas interpretamur secundum intentionem edentium.xj.q.j.§.his de ver.sig.ex parte &.c.dilecto.C.de lega.l.j.& fi.Quar- 6 tò † sic fauorabilior est absolutio , quàm condemnatio:siue tractetur de facienda,siue de iam facta.Ad primũ. xxvj.q.vij.alligant.de proba.c.ex literis.ff.de ac.& obli.articulo.iij.Ad secundum de re iud.c.fi.ff.eo.titu.inter pares vel saltem inter hæc duo sit paritas, de pœ.distinct.j.verbum.sed constat

constat,quòd episcopus se vel superiorem nõ posset absoluere : vt præalle.c.quòd autẽ de pœnis. ergo nec ligare.vnde notauit Vincẽ.eo.ti.cum ex eo.& Guil.in Spe.eo.titu. ad fi.archid.c.fi.eo.titul. hoc ea l. quòd dans indulgentiam vel remissionem , illa vti nõ potest:& cùm illa habet vim & perpetuitatem statuti:vt no.de of. le.c.vltim.fortificatur hoc.quia legatus de latere absoluit non subditos: quos tamen ligare non posset.de off.
7 leg.c.penul.Quintò † sic regulariter. quod nõ possum expresse nec tacitè. de præben.dilecto. & quòd non possum specialialiter:nec generaliter:de deci.tua.sed si episcop⁹ specialiter & expressè statueret de seipso, vel superiore,constitutio patenter esset iniqua,per prius alle.& sic non valeret. iiij. di.eccle. autem. & dicenda esset institutio.de re.ecc.non ali.c.fin.quia patens error faceret illam nullã.ij.q. vj. §. diffinitiua post prin.de re iudi. cũ inter.C.quandò prouo.non est ne. l.ij.Vltimo specialiter pro episcopo inducitur,ꝙ persona loquens. &c. de iureiur.petitio.cum concor.
8 ¶Ad hanc partem sunt † opiniones Lau. enim de archiepiscopo tenet ꝙ non ligetur : quia non est ordinarius prouinciæ.ix.q.iij.c.ij.& hæc ratio cõcludit idẽ,& fortius in episcopo. vbi prouinciales tenet hanc partẽ de archiepiscopo per decre.graue.de præbẽ.de sen.excõ.à nobis.in authen. de defen.ciui.§.non habente.Host. etiã in sum.de sen.excõ.§.quis valeat excõicari.post prin. Dicit certo certius hoc tenendũ, ꝙ superiorẽ nõ ligat,sicut nec proferentẽ.Et soluẽdo dico, quòd horum dictum placet iuribus & rationibus antè dictis.Sed damac. questionem de episcopo non soluit, sed disputationi reliquit.¶Quid dixerit octa.dicam in fi.Quia vero huius disputationis potissimum est illa.
9 † soluere , per que contraria fulcitur opinio,vt illam primò videamus,est sciendum,ꝙ de archiepiscopo. Hug. igitur tenuit contrarium:vt no.iij.q. vj.cum allegat,quòd incidit in factũ damnatum. xxiiij. q. j.c. j.ij. & iij. ad quæ iura respondeo , quòd loquitur de facto damnato per ius cõmune.s. hæresi , & sic non probant non subditum ligari facto damnato per singulare statutum. illud tenet etiam Bartol. brix.per l.iij.ff.de offic.præ.l. quæ lex.dicit,quòd præses prouinciã suam purgare debet malis hominibus. nec distinguit vnde sint. sed lex illa licet excludat distinctionem loci : non tamen excludit distinctionem identitatis vel præsiden.de quibus loquitur. Hu. videtur etiã idem velle de episcopo per id,quod not.de successore. lxiij. di. Adrianus enim, vbi tenet,quòd licet canon episcopi non liget successorem , ligatur tamen quia se inuoluit in factum damnatum , per iura prius alleg. quibus iam est responsum.
10 ¶Archidia. † in decre.ij.de constitu. s. eo.lib.tenet idem de vtroque: scilicet , de episcopo & archiepiscopo. Cùm enim authoritate papæ vel canonis episcopo faciet statutum:ergo ligatur authoritate papæ dicens, ꝙ efficaciter facit.xj.q.iij.nemo condẽnat ꝙ causa,si sic simpliciter recipiatur,vt inducitur , triplex insurget

absurdum. Primum, quòd cùm in authoritate papæ vel canonis episcopus ferat sententiam, non per modũ statuti: ergo etiam per illam ligatur. quod ipse & omnes negant secundũ quòd illa ratio concludit papam ligari suo canone: quasi ligetur à Christo cuius authoritate facit canonem: vt in prin. c. nemo. & hoc vt no. xciij. di. si inimicus. de senten. ex. nulli.

¶ Quintum, quia etiam sequeretur omnem prælatũ etiam non subditos ligare posse, cùm omnes sint subditi Christo & papę: cuius authoritate ligat. ponderetur ergo textus illius. c. qui sic iacet: nemo condemnat vincula ecclesiastica. præsupponit ergo, quòd vinculatum, quod non potest quis non subditum, vt probatum est sequitur. non enim homo est, qui ligat: sed Christus qui hanc potestatẽ dedit. Fateor ergo, quòd subditus vinculatus à prælato, vinculatus dicitur à Christo, qui clauium potestatem illi dedit. Mat. xvj. Io. vltimo. virtutem ergo vinculi exprimit & fortificat

11 ille canon: sed potestatem † vinculandi non ampliat. & sic pateat, quòd non sic efficaciter facit, vt dicebabatur. imò nil facit ad casus Petri de bello, & sequitur horum opinionem tenens de episcopo, quòd ligetur. hoc not. C. de sacrosan. eccle. authen. quibuscunque. & ibi Cynus ponit eius rationem: quia statuendo gerit personam publicam, derelinquẽdo priuatam. & hoc ideò concludit idem in archiepiscopo. alle. ff. de admi. tu. cum hæreditas. ff. de pac. cùm in eo esset, illa iur. probant quòd in generali sermone persona loquẽs includitur. vnde si tutori vel pupillo non expediret adire cum creditoribus hæreditatis pactum fecit de certa quota. sic ipse etiã creditor illa quota dicit esse contentus Ad leges. j. respondebo in primo commento. ad idem dico, quòd tollitur, prælleg. §. tempestiuum alle. in prin. constat. ij. quòd cõsul vel præsul institutus hęres, ne restituat, in adeunde gerit partem priuatam: & tamen à seipso vel alio consule vel pretore non cogitur, qui tamen in cogendo gerunt partem publicam: eodem modo tollitur per præall. leges iij. & iiij. de arbitris. Item, tollitur hic ratio, quia concludit etiam principem ligari lege sua, quam statuit vt princeps: & delinquit, vt priuatus: & argumenta ergo de tanquàm: impropriietatẽ habent quę excusanda est, non sequenda. & dicamus quòd l. si plures. ff. de pact. quòd difficilius est, quã gerere vices duorum. & hoc maximè in casu nostro, quo impossibile est statutũ fieri per dignitatem sepositam à patria: Itemq; ipse idem Pet. l. cùm ipse. de contrahen. empt. non audet asserere quòd possit se absoluere: & tamen illa ratio viget in absoluendo, sicut in ligando ¶ Fateamur ergo, quòd, cùm statutum episcopi totum pẽdeat à potestate episcopi, ita quòd illud tollere potest. xij. q. j. certè & hic nullus negat: licet aliàs dicatur ius facere, cùm est ius episcopi: vt ex denominatione. patet ergo, quòd nec ipsum nec superiorem ipsius ligare poterit coram quo etiam sine ipsius iussu non posset benedicere. xxj. di. deniq;. Solutio. rationibus & iuribus

& iuribus inductis per eos, qui tenebant opi. contrariam inducam aliâs rationes, & iura: quibus illa opin. ful ciri videtur illis singulariter Respondēdo & inducebat. Dama. illud quod quisque iur. &c. ff. quod quisque iur. l. j. de mu. pe. c. j. & ij. eo. titu. cũ omnes. quod locum habet in statuto, vt ibi. & in prin. dictæ l. & in sententia. vt in fi. dictę l. sed non ratione differetur vti eodem iur. si non incideret in sentētiam, sicut subditi: ergo &c. Secundum Dama. ad hoc Respond.
12 iur. ista non probant, quòd ipso.† facto vel iure episcopo ligetur sua lege, vel iure, quòd aliâs dixi. sed loquuntur de pœna per iudicem inferenda iustè. ergo arbitratur archiepiscopo episcopum puniendum illa pœna pro ludo, qua sua l punit subditos. & sic ad tempus priuabit illum communione hominum & sacramētorum: quod facit excommunicatio. Et facit quod dicetur. j. eo. in pe. Per eundem modum Respōde ad l. suprà alle. per pe. no. ij. ipso facto pactum tutoris cùm creditoribus factum dimittit creditum tutoris, sed prouidebitur ministerio iudicis: vt ea parte sit contentus. nos autem in quæstione loquimur de vinculo iur. siue de ministerio iudicis. Secundò, sic constat episcopum posse facere statutum. iij. q. iiij. nullus de condi. in c. j. de ma. & obe. si quis venerit. de loca. c. ij. de sent. excom. mu. à nobis. eo. tit. c. ij. s. eo. li. sicut authen. ius generale ligat totum, sic vt particulare ligat partem: quia quod iur. in toto quo ad totum, &c. ix. q. iij. cùm scimus. de off. dele. pastoralis. §. j. ff. de rei. ven. l. quæ de tota. Cùm ergo in suo territorio istud factũ sit damnatum, ergo &c. xxiiij. q. j. c. j. ad conclusionem. responsum est. s. prius dicta fateor, quo ad subditos &c. legales ibi. Tertiò quandoque sic ligat quis maiorem. ad Gala. j. xxiiij. q. j. §. sed qui. xj. q. iij. si is. soluc. vt ibi. & xl. di. si papa & ibi soluuntur. Item
13 †parem. xij. quæstio. ij. non liceat papæ. ibi soluit seipsum. xxj. di. nũc autem ibi soluitur. de pœ. distin. j. multiplex ibi proprio iudicio condemnātes. sequitur. C. de sum. tri. claras. ver. hinc confessionem. C. de fideic. l. j. in fi. impropriè loquntur: vt in eis no. Item arctat quis seipsum suprà de elec. cùm in veteri. in fin. ff. si quis cau. l. ij. §. si quis. cum concor. etiam iudex de off. dele. consuluit in fin.
¶ Solutio. ibi arctatio fit, quam possent tollere principes: non verbi, vel leg. datæ: vt not. præal. l. penul. ff. de arbi. Quarto sic cōstitutio ista est de re licita & à iure prohibita. xxxv. d. ca. j de vi. & ho. cleri. cap. clerici. de exces. præ. inter dilectos. C. de epi. & cleri. intēr dilectos dicimus. & de reli. & sump. fu. quando alearum est, ergo iur. communis executiua per pœnam, quòd potest episcopus: vt scripsi de offi. archipres. cap. fin. sicut ergo cùm papa. inchoat gratiam & successor exequitur ecclesia per prædecessorem grauata censetur. de rescrip. li-
14 teris. Ita hic† episcopus vel archiepiscopus à iur. cōi, tamē executiōe statuti ligati dicantur, vt sic iur. accessorij liget q principaliter id non posset. de of. dele. si super. s. e. li. Solutio. vt dixi in quæstione

in quæſtione primo.rerum ad finem nec valet,ſi dicas quòd ſaltem ratione delicti perdat priuilegium.in authen.de man.prin.§.quòd ſi. C.vbi ſe na.vel cla.l.j.iura nouiſsima. collegi vide de ſepul.dudum.poſt prin. quia illud fateor, quoad ius,quo aliâs ligari poterant.nec valet,ſi dicis quòd fuſè debent oſtendere,quomodo alij debeant in eccleſia conuerſari. fateor ne,ſed homo non concludit eos per hoc ligari ad pœnã,de qua quæritur:licet ligentur ad culpam,& pœnam iur.cõmunis.Item fateor , quòd quilibet ſe poteſt iurando ligare ad periurium.& ſic ſoluitur de iureiur. c.j.ſ.e.li.vbi prælati ſeculares & eccleſiaſtici ſe ligant per iuramentum ad ſtatuta ſeruanda. Quintò,contra epiſcopum ſpecialiter inducitur:quia aut dicis non ligari. & tunc oportet fateri id ſpeciale in principe. C. de legi.digna.fin.eo.titul.princeps ergo eius contrarium in alijs regulare, vt ligentur lege , quam dant alijs facit de præben.pio illorum.C.ſi.man. ita. tu.al. ne proſti.l.j. & facit , quod dicitur perſonam loquentem includit in ſermone generali.ff.de pigno. Paulus.in fin.cum ſimi. Solutio.Fateor principem non ligari communi lege,& hoc ſpeciale in ipſo : quia ſibijpſi non ſubeſt , ſed alij ſibi ſubſunt:ſed ratio communis eſt omnibus , qui non ligantur lege ſua vel minorum. & ſicut princeps ligatur lege maiori. l.canonæ. de elec. fundamenta. §. vt ergo. de re iudi. ad apoſtolicæ.verſic.perpetrauit.ſ. e. li, facit.cle.de pœ.iud.paſtoralis.ad fin. ſic & alijs ligantur. legibus maiorum.papa verò loquens , non includitur:quia ex hoc ſequeretur abſurditas de qua dictum eſt in prin. Vltimo ſpecialiter † contra epiſcopum inducitur , quòd non habet iuriſdictionem in diœceſi ſuffraganei , niſi in certis caſibus.not.de off. or. paſtoralis. de quibus iſte non eſt. ergo ligabitur ſtatuto loci.Solutio negari non poteſt , quin archiepiſcopus in diœceſi ſuffraganei habeat ordinariam metropoliticam.Et ſi dicis illam reſtringi ad certos caſus, fateor, quoad ſubditos epiſcopi : ſed quoad ipſum epiſcopum , non : qui ſic immediatè ſibi ſubeſt , vt clericus epiſcopo. ratione ergo iſtius immediatæ iuriſdictionis illius ſtatuto ligare non poterit. ¶ Expeditis his duobus caſibus , quia vt prædixi . Octanarius diſputauit primum membrum. ſolutionem ipſius licet ridiculoſam,hîc inſero : qui dixit,ꝙ Ray.& Goffr. in ſum. de ſenten. excommunica.fuerant in quæſtione cõtrarij:quia Ray. dicit. quòd non ſua ſed iur. ſententia ligabatur. Goffr. quod ſua ſententia ligatus erat. & dixit , quòd moderni tenebant cum Ray.Sed bene,in decr.ſtatuimus. Innocen.de ſenten. excommu. quòd in dubijs.ar.eo.ti.c.ij.ſuprà.eo.lib.demũ ſoluit,quòd ſi nõ epiſcopus ludit, ligatur duplici ſententia.ſ. epiſcopi & iur.ſi ludit epiſcopus,tunc nõ ſua,ſed iuris & papę ligatur ſentẽtia occaſione ſuæ conſtitutionis:ſed non per illam inducens notata per Ho.in ſum. de ſenten.excom.§.ſi.ver.quid ſi epiſcopus aliquid & verſicul. ſe malè induxit opini. prædictas , quòd declaremus:

declaremus:quia facit ad infrà dicenda.Ray.in summa, de sen.ex.ad finẽ. vers.ꝙ si episcopus tenet,ꝙ bene ligatur episcopus participans excommunicato per se:quia nõ sua,sed iur. est sententia. Idem,si in crimine:per dec.nuper. de sen. ex. Idem dixit,sed in hoc malè,si excommunicauit cùm fautoribus.& ipse posteà faueat.secus si dicit, & bene si prius fuisset : quia tunc sua est sententia. Gof. in sum. ipsius.tit. vltima charta.versi.quid si episcopus.& versi.seq.tenet ꝙ incurrit minorem.maiorem,non si cõmunicat in crimine : cùm illa sit hominis,Vel si communicat excommunicato per se cùm participibus:quia illa est sua vis.in dec.statuimus.de sen. excõ.eo.li. vt ibi notaui tenet, quòd non ligatur maiori communicans in crimine,cùm illa sit sua sentẽtia.Inno.in dec. ꝙ in dubijs dicit,quòd excommunicator participans à can. ligatur:sed sua non. vnde si excommunicauit aliquẽ cùm his,qui dederunt auxilium, licet ipse fuerit de illis,nõ ligatur.Ho.in prælleg.c. dicit,quòd si communicat extrà crimen, ligatur vt alius. Idem si in crimine , cùm sit canonis, sed si communicat cùm participibus , & participat in crimine, ipse vna: alij duabus ligantur.ex his patet opiniones istas fuisse inductas

16 malè per ipm Octa.¶ Veniamus† ad aliud,in quo duo sunt dubia an. s.ex quo excusantur episcopus & archiepiscopus,excusetur & papa:an verò ipso prædicto ligato, etiam prædicti ligentur in participatione criminis. Quòd non ligetur, probabo par. vj. rationes mei iur.& totidem iur.ciuilis.Secundò,ad contrarium.vj. inducam.Tertiò soluam,& contrarijs respondebo.Pro Titio facit, de priuil. suprà eod. titu. cùm interdictum diuinorum datum singulari personæ respicit familiam. Sic datum episcopo vel archiepiscopo conttà interdictum ludi, respiciat collusorẽ. Vnde videmus, quòd olim antè dec.fin. de sen.excõ.suprà.e.li.tempore interdicti , quilibet poterat dicere horas suas:& tamẽ cùm socio suo vel duobus. de pe. & re.quòd in te.Sic & nihil interdicto ludi possit exemptus id cùm socio.Secundò, inducitur, de tempore ordi.cùm nullus.in fine.suprà.e.li.ver. episcopus beneficij sicut potest ordinare priorem diœce. suæ: sic & ipsius socium, quandiu manet socius. sicut ergo ibi quid iuris de priore,& socio: sic & hìc idem iuris, de lusore, & de socio. Tertiò,sit ex

17 pluribus † condemnatis vna sententia in causa communi,si vnus appellat,victoria ipsius prodest socijs.ij. quæst.vj.quandoq; dama. c.penul.C. si vnus ex pluribus.l.j. &.ij. ergo victoria episcopi contrà statutum,prodest socio collusori , vnico ludo & vnico tabellario. Quartò inducitur. l.si communem.ff.quemadmodũ seruitus amit. &.l.petentes.C. de re.mi. necesse.& quòd no. de iur.pastoralis capit.vno.suprà.e.l i. & quòd ibi addere soleo.post Gof & Dec.authoritate de concef. præ.e.li. cùm concor. vlt.glo.per quæ patet,quòd in re indiuidua, qualis videtur ludus, priuilegium pupilli transeat ad socium, dilatio reo data prodest actori, &ꝙ sequitur quis ex alterius persona, quòd

quòd ex sua non potest. Quintò inducitur ad idem dec. vnica.de sta.re. suprà. e. li. & hoc dupliciter. Primò, quia moniales nō debent exire clausuram.Secūdò, quia nullus debet illam ingredi . & tamen si abbatissa pro iuramento feudi præstando necesse habet exire, sine transgreßione exibunt & socie. vt ibi. in. §. verum. Item , si visitator habet intrare intrabunt & socij : vt in cle. eod. titu. attendentes. ad finem. Sextò, si constat quòd ex societate quis pœnam incurrit,patet de pœ.felicis:post princip.& in cle.eod.titu.si quis Deo dante.sicut ergo pœnam sentit:sic & sentiat commodum. infrà eod. titu. quis sentit cùm concor. ad hoc dec. quàm sit tibi tuisque socijs.de voto. magnæ.pro te tuisque famulis. Item æquum est hunc socium excusari , qui maiorem sequebatur errorem.de

18 transla.ca.ij.ad finem.¶ De iure† ciuili principaliter allegatur. & sic princeps solutus est legibus, & licet Augusta soluta non sit , participat tamē priuilegiū principis.de leg.l.princeps. sicut ergo societas cōiugij, de qua.xxvij.quæst.ij.cùm societas eximit Augustam sic societas. ludi exi-

19 mat Titium.Solutio. Si legata† sit liberatio duobus reis permittendi , & alter sit capax : & alter non.& sint socij propter capacem capit non capax.ff.de li.l.si is,qui duos. & consocius absentis causa reipublicæ. propter illum gaudet priuilegio. ff. ex quibus causis ma. abesse. ad fin.ergo societas capacis transfertur ad non capacem.ita & hîc. Tertiò,sic:si duo emunt illum simul , qui ad pretium participandum se vendi permittit,& alter sciens est, & alter ignorans:pro pter ignorātē qui nō deliquit.c.sciēs, qui deliquit.ff.de li.cau.l.liberos.§.si duo.secundū vnā lect.ad id, eod.tit.l. duobus cus.cōcor.de clan.despō.cùm inhibitio. qui filij. sint le. ex tenore. Quartò sic : si propter inseparabili-

20 tatem †prohibitum habetur pro permisso. ff. de donatio. inter virum & vxorem.si sponsus. §. generaliter. & subuenitur propter illud, vbi nō versatur delictum, etiam vbi versatur. ff.de statu.homi,imperator.ff.de pœ. prægnantis. Quintò sic : ludi identi-

21 tas facit,quòd† limitatio vnius ad fratres vterinos extenditur : in authē. vt li.ma.& aui.§.ad hoc.colla.viij.sic dicam,quòd identitas ludi vnius legitimitatem vel identitatem ad socios transfert.Specialiter pro ludente cum episcopo inducitur. ff. ad.l. iul. de arbi.l. vna. vbi si prohibitum lege dari : datur conditori legis,cessat pœna. ad contrarium allegatur, quòd ratione impoßibilis separationis vtile vitiatur per inutile: vt probatur de re iudi. ad probandum. de offi.deleg.cùm super.ff. de aqua quo. & esti.l.prima.§.item quæritur.& de hoc.infrà.e.vtile.e.li. Item delictum

22 †vnius sociorum , nocet alteri.vnde si duo erant correi stipulandi,& debitor vni sub pœna promisit sistere, & per alterum sociorum stetit,quominus sisteret: etiam aduersus alterum danda est exceptio. ff. si quis cau. si duo. & facit. ff. si duo & sæpe videmus , quòd duobus coniunctis,quorum alterum prodest , alterum nocet,inspicimus quòd nocet.ff.ex quibus

bus cauſ. in poſſeſ. ea. Fulcinius. §. quid ſit. Item nil impedit Tirium ligari, quanuis epiſcopus vel archiepiſcopus nō ligetur. vnde dixit lex, quòd is, qui filio ſeruo, vel furtum facientibus opem fert, tenetur furti: quanuis illi actione furti non conueniantur. ff. de furt. qui ſeruo. §. item placuit. &. l. ſi quis vxori. circa princi.

23 Ad idem † vides, quòd pupillus ſine tutoris authoritate ciuiliter nō obligatur, niſi inquantum locupletior factus eſt. ff. de auth. tu. pupillus & tamen ſi ſtipulator à Titio & pupillo, vel à Titio & ſeruo, conſtituendo ipſos quaſi duos reos promittendi, ſolus Titius obligatur. ff. de duo. re. ſi ex duobus. §. primò. Item conſtat, quòd vera pœna vnius non liberat alterum. ff. ne quis eum, qui in ius. vo. C. l. pe. in fin. &. l. fi. ſicut ergo nō liberaret, ſolutio ita nec exēptio. ex quibus concluditur Titium ligari. Solutio, pro vltimo allegata dico Titium ligari, non differendo nunc quæſtionem de ipſo Titio, qui niſi ſit ſtatuto ligatus, quòd aliàs tractabitur. bene & enim etiam in vno actu etiam poſt factum inſeparabile, vnus peccat, alter non, vnus punitur: alter non. xxxij. quæſt. v. proponito. aliâs incip. Lucretiam. xxxiiij. quæſt. ij. iij. lectum. ¶ Pone exemplum. cùm plures eligūt indignum, quorum aliqui ſciunt, aliqui ignorant: de elect. cùm in cunctis. capit. clerici. eod. titu. ſcriptum. ad finem. pone, cùm committunt actum plures, ex quo debetur ſuſpēſio iuris: ſed alter eſt epiſcopus. de elect. ſi compromiſſarius. §. huius. de ſenten. excom. quia periculoſum. ſuprà. e. li. tamen quo ad ludentem cùm epiſcopo idem intelligo, ſi epiſcopus conſtitutionem non tollit vel contrà illam non diſpenſat: ſed ſolùm ludit. aliâs ſecus. licet aliter nota. de elect. licet canon. ſuprà eod. li. epiſcopum contrà ſuam conſtitutionem diſpenſare nō poſſe dicat cuius contrarium ſeruat vniuerſum. & minimè ſunt mutanda, &c. de leg. minimè. ¶ Ad contraria reſpondetur primò, ad decre. licet. quòd ibi priuilegium facit celebrationem licitam, ſed hîc exceptio epiſcopi vel archiepiſcopi à ſtatuto, non tollit quin ludus ſit illicitus: vt in proxima quæſtione. priuilegium ergo actum licitum communicat familiæ. Sed immunitas agenti actum illicitum non debetur. in dec. quòd iure vtrique dicentium horas, ſimul competebat illas dicere: ſic reſpondetur etiam ad ſecundum, quia ſocietas prioris licita, & ad quartū & ad quintum: quia in illis nullum delictum. ¶ Ad tertium illud dico procedere: quia illorum ſociorum eſt eadem defenſionis cauſa, quòd non eſt hîc. quia epiſcopus & archiepiſcopus identitate & ſuperioritate ſe tuentur, vt dictum eſt in prima quæſtione: quæ defenſio ceſſat in Titio. ¶ Sextum facit ad hanc partem. probat enim, quòd ſocius inducto meretur. procedit ergo argumentum, ſi concluderet, quòd ſocius immerito mereatur. ¶ Ad primum legale reſpondetur quòd ibi nullum delictum. ad. l. ſi is qui duos. patet ibi reſponſio. in fin. quia idem, ſi ſoli ſolutio, capaci fuiſſet relictum. Ad tertium, de. §. ſi duo. reſpon

24 respondetur, quòd † diuersæ sunt lectutæ. ibi nota. & tamen secundum inductum id procedit: quia non potest quis partim esse liber, & partim seruus. ¶ Ad quartũ respondetur, ꝙ hìc pœna separabilis est, vt vltimo dixi. ¶ Ad quintũ, quòd in fratre vterino nullum delictum, & lex præsumit legitimitatem id voluisse. ad.l. vnicam de ambitu.i.ambitionẽ.& cupiditatẽ quærentis administrationẽ & pecuniã dantis populo, per quem eligitur exprimens id non habere locum in vrbe, nisi princeps magistratus certat. Probat ergo hoc solũ lex illa, quòd si statutum diceret, qui luserit alibi quàm in palacio nostro. vel cùm alio, quàm cùm nobis, vel familia nostra &c. quòd ludens in ludo excepto vel persona excepta, ligatus non esset. Quia breuitatis amator vereor quòd ista disputatio est prolixa. Circa secundum & vltimum breuissimè dico, quòd placet opinio. Inno. & Ho. quæ habet in decre. nuper de sen. excõ. quòd per participiũ in crimine habitum, etiam cùm excõmunicato ab homine ligatur quis sententia iuris. vt ibi scripsi super gl.
25 colligitur, licet ergo vt prius † dixi fatear episcopum & archiepiscopum non esse ligatos sententia statuti: ex participio tamen, quòd cùm Titio faciunt in crimine damnato, cùm illud sit participium criminis & criminosi, dico illos ligatos sentẽtia iur. Nec ob. qnòd caueretur sentẽtia ista à suo statuto, quòd patet etiam in excommunicatione maiori, & hoc etiam nullus negat. in dubium tamen reducerem. Solutio. an participans excommunicato in illo primo actu per quẽ excommunicationem incurrit, ex eo ligetur maiori. de quo scripsi de sententia excommunicatio. cõtingit. & hoc videtur velle, quòd sic per illud, quòd post eum scripsi. de loca. cap.j. super.iii.gl. securius tamen procedit hæc solutio. si dicamus ludum iteratum, ita quòd cùm iam excommunicato luserint, per præalleg. decre. nuper. & eo.tit. si concubinæ, ibi: post latam sententiam &c.

SVMMARIVM.

1 *Hæredis defuncti ignorantia, vitium non excludit, neque vsurpat, neque præscribit.*

2 *Hæres, qui stato tempore & præstituto à testatore sub pœna, non soluit promissum, non eò incidit in pœnam.*

3 *Stipulatore mortuo sine hærede, vel tali relicto, cui de iure solui non potest, pœna ipso iure an postleà committatur.*

4 *Maritus lenæ an possit accusare eum de adulterio, qui captus amore cuiusdam puellæ cùm esset, sua vxor furtim in amasiæ locum se demisit. & nu 9.12.*

5 *Maleficia discernuntur voluntate & proposito. & an conscientia peccandi, tamen erronea, faciat quem reum.*

6 *Bigamiæ pœna an puniatur quis propter intentionis affectum, cum opere subsecuto.*

7 *Possessio sæpe habet proprietatis effectũ.*

8 *Opinio communis an sit fortior, quàm fictio.*

10 *Opinio cedit veritati.*

11 *Adulterium an incurrat ignorans. Et an delictum requirat dolum.*

13 *Rem illicitam facientem sine culpa, ignorantia facti excusat.*

REGV

REGVLA XIIII.

VM quis in ius succedit alterius. arguit Dy. per hãc regulam, quòd hæres emphyteotæ qui ignorãs rem emphyteoticam, nõ soluit ecclesiæ, vel prælato censum, nõ incidat in pœ. Facit, quòd tẽpus non cedit ignorati. ff. quãdo ap. ut. l. j. §. dies. & §. si aduersus. ff. de calũ. l. annus. ?. e. li. de ap. concertationi tenet contrarium, ꝙ incidit de rigore. ff. de ver. ob. ad diem. & l. Aemilius: & de nau. fœ. l. fi. sed propter iustam ignorantiã restitutio conceditur, per has regulas. & idẽ no. Gul. in Spec. de loca. §. nunc aliqua. ver. xviij. & idem in similibus casibus secundũ Dy. per præall. l. ¶ Prima gl. vnde sit sumpta: & ponit exempla. & finis dicit, quòd exẽplificat precedentẽ. Secundò dicit duo. f. regulam loqui, quãdo cũ successore agitur, & de quolibet successore. Tertiò, soluẽdo vnũ contrariũ distinguit. ¶ In j. glos. † ibi: qui in alterius. Sequitur locum succedũt. iustam habẽt causam ignorãtiæ, an id quod peteretur, debetur: fideiussores quoq; nõ minus, quã hîc, iustam ignorantiã possunt allegare. hæc ita de hærede dicta sunt: si cũ eo agatur, nõ si agat: nã planè qui agit, certus esse debet, cũ sit in potestate eius, quando velit experiri. & ante debet. rẽ diligenter explorare; & tunc ad agendum procedere. & ibi: cũ hæres. ignorãtia hæredis defuncti vitium nõ excludit. vnde nõ vsucapit nec præscribit: quod nec ille. Io. and. ¶ In glo. ibi: ad † pretium. Dy. ponit exemplum in eo, qui promisit bouẽ certa die: & si non daret, permisit centum, ante diem mortuus est. & hæres vt ignorans sua die non dedit, nõ committetur pœna cõtra eũ, cùm iustã causam habeat &c. & dicit Io. mo. cũ mora nõ tam cito constituitur in successore, sicut in defuncto. alleg. ff. de re. cre. l. quòd re. & ibi. qui in alterius. & ideò pœna tunc cõmittetur cũ effectu, vt si successor fuerat pupillus. ff. de ver. obli. si cùm filius. §. in hac stipulatione. Dy. & ibi præscriberet inchoando præscriptionẽ, vt statim dicam. & ibi. cùm hęres. Dyn. in regula, possessore. eo. ti. q. pe. dicit per regulam probari malam fidem prædecessoris impedire præscriptionem dicit tamen. de æquitate canonica dici posse, quòd si hæres à se vult inchoare volentem certum est. ff. de acquiren. posses. Papi. ?. cùm quis dicit tamen, quòd rigor iur. ciuilis hîc non patitur, qui propter malam fidem defuncti malè fidei præsumptionem in hærede transfundit, & propter fictionem identitatis personæ. habet. n. pro successore vitiorum & culpæ vult in hac. l. ff. de publica. si ego. §. pactus. ¶ Sed si hæ. l. recipiant, vt † distinguit hic glos. cessabit hic diuersitas etiam in fi. Dynus quærit, quare est, quòd stipulatore mortuo sine hærede vel tali relicto, cui de iure solui non potest, posteà ipso iure non committitur. ff. de vsur. l. pecunia funebris & l. cùm quidam. C. si pupillo, & econtrà permittitur mortuo promissore: licet restitutio concedatur, vt dictum est respondet quòd ratio est: quia casus contingens in personacreditoris, non debet excedere obligationem debitoris.

Margin numbers: 1 (beside "stinguit. ¶ In j. glos."), 2 (beside "nec ille. Io. and."), 3 (beside "cipiant, vt † distinguit").

ar.ff.eo.titu.l.nunquã crescit:& ad l. aquil.qui occidit.§.vlti. sed continges in persona debitoris nõ debet variare obligationis conditionem.ff.de verb.obli.l.ij.de præto.stip.l.ij.

QVAESTIO.

Hæc regula trahitur ad quæstionem, quæ congruentius locuta fuisset super regula ignorantia. eod. tit.respectu primi dicti. sed propter distinctionem Dyn.in qua imposuit, & propter id,quod dicit hic finis vltimæ glosæ excusabiliter,hîc loquatur præmittam:ante quæstionem Pilei.xxiij.qua †quærebat,si Titius amore virginis,vel solutæ à lena,quę maritum habebat deceptus fuit:quia seipsam submisit illius loco,per maritum illius lenæ de adulterio accusetur.an sit,vt adulter puniendus iste casus accidit Ouidio,vt ipse pulchrè refert in libro de vetula. Pileus dixit Titium cum in adulterio non peccauerit,ab accusatione adulterij absoluendum:per.l.ff de adulterio.dicebat tamen eum puniendum.vt si virginem vel viduam cognouisset: per l.eum qui.ff.de iniur.§.cùm aliquis. vide quod not.C.de repudi.l.vx. per quam ibi gloss.arguit ad primum dictum titul.idem arguitur.xv.quæst. j.illud.xxxiij.quæst.ij.in lectum.

¶ Allegationes autem Pilei,quæ tangentur super simili quæstione fratris Vberti:qua quærebatur,an clericus cognoscens mulierem solutam, quæ ab ipso & ab omnibus conuenienter habebatur pro maritata,vel econuersò maritatam,quę viro prædicto habebatur pro soluta veritate detecta sit puniendus, vt adulter pœna iurisdictionis vel synodalis statuti:quo cauetur adulterantē cum alterius vxore beneficio fore priuatum. primò probemus vtroque casu illum,vt adulterum puniendum.¶ Et primò de primo inducentur tres rationes,de secũdo aliæ tres in contrarium inducentur.de primo duæ rationes,de secundo aliæ duæ & demum aliæ de vtroque,tertiò dabitur solutio distinguens forum casus & intentionem delinquentis.¶ Ad †primum certũ est,ꝙ maleficia discernuntur voluntate & proposito.xvj.q.vj. c.j.in fi.xxxij.q.v.proposito &.c.sicut de sen.exc.cum voluntate.cum concor.j.glo.hinc esse,ꝙ deficit vel non fuit voluntas.l.dist.præsentis.xv.q.j. §.j.& §.vt itaque.ver.cæcus &.c.meritò.xxxij.q.v.reuera.& c.de pudicitia.cum sequentibus.xxxiiij.q.ij.multum.Sic etiam in meritorijs voluntas informat actum.lxxxvj.dist.non satis.& in præall.c.sicut.xxxij.q.v.facit.ad vtrumq;.xlv.dist.duæ sunt xv. q.j.non est.concluditur ergo illum adulterum qui coniugatam cognoscere intendebat,aliâs ex contrario se quereretur quòd conscientia peccandi, tamen erronea,non faceret quē reũ vt in illo qui propriam vxorem cognosceret quam crederet alienam. quod est falsum.xxviij q.j.§.ex his, de resti.spo.literas.de pręscrip.c.fi.bene facit.xxij.q.ij.homines.in fin.& c. is,qui.ver.potius & q.v.§.si ergo.post princ.&.s.de iureiur.quando.ad fi.& quod no. xxxiiij. qõ.j.in fin.summæ. ¶ Secundò sic constat,quòd propter †intentionis affectum, cum opere subsecuto,nõ verè bigamus punitur pœna

(Margin: 4, 5, 6)

pœna bigamię.de biga.nuper.Et procedit hoc etiam in eo, qui scire potest se non verè non agere,quod agere videtur.vt ibi.fortius,ergo procedit in eo,qui verè credit agere,quod alius agere videtur. iudicetur ergo iste adulter propter affectū,& opus. licet in veritate in numero adulterorum non sit:vt not.xxvij.q.j.quicquid facit.l.eum,qui. C.de adult.cuius verba habentur in præ.decre.nuper.facit.C.de fur.l.si quis seruo.vel propter intentionem tenentur serui corrupti,& furti,qui verè seruū non corrupit, nec furtum fecit. Tertiò.
7 probatur † idē ex possessione & communi opinione.De primo constat,ꝙ possessio sæpe habet proprietatis effectum.de elect.quærelam.de causa pos.cùm olim.de iure patro.consultationibus.hic autem erat in possessione matrimonij.iudicabitur ergo, vt talis. & sic eam cognoscens, dicetur adulter.ff.de adulte.si vx.circa princip. ibi:siue iusta, siue iniusta, &.§. diui.ibi neque qualecunque inueniatur.neque spem matrimonij violari oportet.¶ De secundo scilicet opinio
8 ne † communi dicitur,quòd est fortior,quàm fictio.ratio:quia fictio pręsupponit cōtrariam veritatem.lxxv. dis.quòd à patribus.xxvij.q. vij.sunt, qui dicunt communis opinio non: imò creditur & habetur pro veritate.sed fictio sumitur pro veritate. l. di.fratrum.de tempor.or.literas fortius ergo communis opinio.iij.quæstio.vij.§.verum.C.de testa. l.j.ponderato ergo initio, quod in delictis ponderandum est, ex quo iste & alij putabant illam coniugatam, à principio ille fuit adulter.veritas patefacta non mutabit naturam matrimonij.l.quęstio.j. principatus. de elect. dudum.¶ Circa secundum casum quęstionis probatur:quia qui vx.alterius cognoscit, adulter est. Sed iste egit, vt inchoatè.ergo adulter.primum patet.xxxvj.q.j.§.cùm ergo.xxxij.q.iiij. meretrices.&.quæs.vij.adulterij.ff.de adul.l.stuprum.nam quod est plus cognoscens, etiam separatam à viro per sententiam propter adulterium, adulter est.xxxij q.j.dixit.& si dicas, hic non intendebat.Respondetur imputari alicui,etiam illud,quòd eueni re poterit ex actu illicito ꝑpter intentionem agentis,etiam si non euenerit.vnde etiam dicitur sui homicida,qui se aliâs abscidit,& homicida infantis, qui illum exposuit: licet homicidia secuta non fuerint.primum patet.lv.distinctio.si quis abscideri.secundum. lxxxvij.dist.c.vlt. fortius ergo imputari debet,quod verè euenit,licet intētio ad id non fuerit. ¶ Pileus allegabat.ff.ad legem aquiliā. l. scientiam.§.si meum seruum,quem liberum putabas occideris. l. aquil. tenebris.& ff. de iniu. cum qui.§.si iniuria.& ff.de verborū significa. inter stuprum.& satis est, quòd delinquere voluit,licet aliter. ar.ff.de ma.vi. si pater de iur.& fac. igno.l.regula,nec mirum,cùm quandoque solùm factum dānatur,etiam si desit nocendi volūtas.ff.ad l.aquil. §.hominem. ff.de pœni.si quem.§. qui abortionis.Item,de stupro nō tenetur:quia illud non cōmisit:licet cōmittere putauerit.ff.de fal.l.impuberū.§.j.si ergo de adulterio nō punia-

tur remanebit crimen impunitũ.quare dicẽdũ est eũ de adulterio teneri. ff.ad.l.aqui.itẽ Mela.§.Sed & si &.l.
9 ita vulneratus.§. si quis.¶ †Secundò sic probatur : ex quo quis rem illicitam facit,omne quod sequitur imputatur:iste ergo illicitam rem egit cognoscendo fœminam,quæ vxor sua non erat.xxxij.qõ.iiij.nemo.ergo intentio vel ignorantia non excusat eũ à culpa quam in veritate commisit & hoc inducit res illicita , quam aggressus est,quæ facit etiam imputari casus fortuitos : qui sunt propter propositum.xv.qõ.j.§.vt itaque.ver. vt ante. de homic.continebatur,& c. dilectus.in fi.facit eod.tit.c.fi.lib.vj. Tertiò inducitur casus,quòd in vtroque quæstionis casu sit verus adulter. xxxij.q.iiij.nemo & c.meretrices.vbi innuitur cum omni muliere præter propriam vxo.adulterium committi.Ad idem.eod.quæst.qui viderit de pẽn.dist.j.si cui scire enim debebat, quod non erat suũ ad alium pertinere.C.vnde vj.cùm quærebatur.xiiij. quæst.vj.multi.Ex quibus cõcluditur vtroque casu thematis clericumadulterum iudicandum.¶In contrarium probatur clericum in neutro casu adulterum.De primo sic,non est adulter verus nisi qui vxorem alterius cognoscit: sed iste primam cognoscendo,vxorem alterius non cognouit.ergo &c.maior probatur.xxxvj. q.j.§.cũergo.cùm inter aliâs.s.maior præsupponitur in themate.s.quod de tecta veritate patet illã esse solutam & sic concluditur propositum . tanta
10 †enim est veritatis virtus,ꝙ opinio cõtraria sibi cedit.viij.dist.veritate. & c.q contẽpta.& c.cõsuetudo.lxxxj. di.quicũq;.de pe.di.ij.Titius.sentẽtia ergo super adulterio teneri non potest:cũ vir in decretũ resistat.de frig. fraternitatis.xxix.qõ.ij.si quis ingenuus.nec mirũ,cùm quãdoq; etiã re uocetur propterin snĩa iam lata:pur. vulg.significationibus.C.de re.credi. l.si.qui cum proprietate accipitur.de re iud.cùm inter nos.ff.de re.iur.res iudicata fortius.ergotollitur illa qua lisqualis opin.bene facit de sen.excõ. licet. libr.v.ff.quando actio.de pecu. est anna.l.de condi.sine causa.l.si ful lo.C.de transac.si ex falsis.de eo,qui du.in ma.significauit.Secundò inducitur regula,in pen.eo.rit.cũ concor. vt.s.in pœnali materia nõ solùm vbi de veritate constat,sed etiam vbi dubium est,benigna fiat interpretatio. & sicut potius præsumitur quis non deliquisse.j.q.vij.l.sensimus. sumpta. C.ad l.iul.repetund.extrà de procur. in nostra.Sic in dubio potius præsumendus est quis minus deliquisse, quam plus:vt minor pœna sequatur. ij.qõ.iij.§.not.ff.de pœn.si præses.facit.ix.distin. sana quippe.l.diponderet.xxvj.quæstio . vij.assignant.fortius igitur cùm de veritate constat, non debet propter præcedentem opinionem aggrauari delictum.iudicabitur ergo fornicatio,quæ minor est adulterio.xxxvij.quæst. vij.adulterij malum.facit etiam regula odia.hoc eo.tit.& l.vulgaris.§.si quis:eo casu. de pœ.distin.j.& ff.de cri.expi.hæ.l.
11 vlti.¶De secũdo †casu.s.ꝙ nõ fuerit verus adulter.cũ secunda sit,ꝓbatur. omnis adult.est dolosus.nullus ignorans est dolosus,ergo nullus ignorãs est adult.

est adulter maior patet.quòd adulte rium non committitur sine dolo . ff. de adulte.l.penulti.C.de repu.l.vxo. in fin.¶ Pileus allegat.C.de falsis.l.j. &.l.eum,qui.C.de iniur.si non conui tij.ff.de seruo cor.l.doli.in prin.ponderatur enim affectus, non effectus. ff. de sica.l.diuus minorem. probat lex ff.loca si ignorans apertius.ff.ad sil.l.si quis in graui.§.si ignorans.vbi innuitur,quòd in his,quæ dolum requirunt,ignoranti etiam iur.excusat. fortius ergo ignorantia facti, vt in regula,igno.eodem.titu.cum concor. Item , vt dicit Pileus , non refert an nullo viro voluerit delinquere , an non toti . ff. de furt.l.verùm.&.l.qui iniuriæ concluditur ergo hunc ignorantem factum non fuisse dolosum. & sic nec adult.ar.xxij.q.iiij.§.illicitum . vbi iure communi requiritur dolus ipso deficiente non committitur delictum . ff. de furt.inter eos.§. rectè.&.l.falsus.§.qui alienum.de iniur.re.apud.§.si quis virgines per quę allegat Pileus,quòd etiam de stupro non teneatur . ff.de rebus du.l.iij.de qua vide in suf.de offic.delegat.cùm super.super vlt.gl.¶Secundò,pro casu inducitur.xv.q.j.inebriauerunt,vir ignor.quam cùm incidit Loth . propter suam culpam scilicet ebrietatis, excommunicat ab incestu,ex copula filiarum.facit lex.ff.de re.iniur.illud cañ.xv.q.j.vbi hic no. &.xxxiiij.q.ij. mulierem.§.in cañ.proposito non est adulterium.facit de sen.excom.si verò.ij.&.c.in audientia . & de consan. & affi.c.vnà in verbo,scienter.& videtur casus.C.de adul.si ea.vbi cessat adulterij crimen in illa,quæ meretricio more se exhibuit . ¶ Tertiò , ad vtrumq; casum sic arguitur vbi deest rei essentia , vel aliquod essentiale ibi non potest dici rem esse.sed vtroque casu deficit aliquid deesse adulterij.ergo deficit adulterium . maior probatur.j.q.j.detrahere.& .c.paulianistæ.de consec.dis.ij.cùm omne de baptismo.debi.probo minorem.essentia rei consistit in materia competenti,& debita forma.materia est mulier materiata,vt sæpius dictum est, sunt forma,decus,voluntas,& propositum , quæ sunt forma virtutum & vitiorum. xl.v.dist.duo sunt.lxxxvj. di.non satis de pœ.dis.iij.ille rex , vt autem patet ex superioribus . ¶ † In primo casu deficit materia adulterij, quia mulier erat soluta . in secundo forma:quia non adulterari sed fornicari volebat.ergo neutro casu iudicabitur,vt adult.¶ Hic autem maximè procedant , quoad pœnam statuti , cùm statuta maximè pœnalia sint stricti iuris , & non latè sumenda ergo ipsorum pœna casum expressum non excedat.de hoc dixi super regula,pro possessore.sed in primo casu non fuit adulteratus quia non intendebat . in secundo illa in veritate non erat alterius vxor.& sic quoad pœnam statuti nullo modo est adulter·Secundo quantum ad forum pœnitentiale,vel æternum iudicem.Primo casu iudicatur adul.quia adulterari intendebat. de pœ.di.j.nunquid.&.c.si propterea, ver.de hoc.xiiij.q.v.si quid inuenisti. & omnia quæ suprà ponderant intentionem delinquentis . Secundo casu si cùm ignoranti concurrebat intentio abstinendi,si sciret illam coniuga

tam,tunc fornicator censetur.intelligitur glos.illius.c.illud,si venimus currebat in renero contraria,tunc iudicatur adulter.Facit. xxxiiij.qō.iiij. origo.si quæratur.de pœna iudiciali, sumendo strictè adulterium pro violatione coniugalis tori.videtur aliquibus istum neutro casu esse adulterum:cùm sibi primo casu suffragetur veritas:in secundo opin.quorum alterum excusat,vel attenuat in delictis.altero reiecto delicta aggrauat quasi requirantur ad pœnam illa duo coniunctim: vt præ.l.vulgaris. §. si quis es.& facit qui no.xiiij.quæs.v.si quid & faciunt.l.inductæ.s.parte secunda.ver.ij.inducitur.in fi.& ver.de secundo.ante fin.& hæc opi.est benigna.¶Sed ipsi fratri,vbi placuit cum canones acriter prosequatur,hoc crimine,quòd primo casu puniendus sit pœna iuris.communis,vt adulter.cū fuerit ibi culpa,in opere dolus,intentione,& communis opi.in qualitate, quæ tria meritò præferuntur voluntati postmodum detectę vt.in c.nuper.cum similibus:vbi verò pœna statuti esset grauior,non punietur illa:si veritas adparet ante sententiam.quia ex sui natura restringibili requiritur, quòd sit vxor, cuius stricto nomine non intelligitur putatiua. vt dixi in fine secundæ partis.si tamen post rem iudicatam & non prius veritas adpareret:non reuocabitur sententia.de re iudi.inter moua.vt patet ex no.de dona.inter vi.& vxo.plerumq; non ob. decre.significātibus.de priui.quia ibi fuit lata sententia per probationes.re 13 probatas à iure.C.de transl.si ex falsis ¶ In secundo casu, quia sicut statutum excedit.non suum casum:ita nec illum præterit & verum sit istum vxorem alterius cognouisse: & licet non in ea specie non fuit:tamen dolosus in genere videretur ipsum fore adulterum, per prædicta in prima parte.versicu. ij.sic probatur.hic tamen ipse verū putat,si in habitu matrimoniali mulierem repertā,non aduertens nec curās qualis esset libidinis explendæ causa:tunc enim ex hac intentione cōmuni iudicabitur delictū,secundū rei veritatē & mulieris qualitatem.facit.lv.dist.domious, in histor.de Iuda & Thamar.si autē mulierem notam habens sciebat eā reputari solutam,& talem esse credebat, non dicetur adulter, cùm ad id non sufficiat culpa,sed requiratur dolus:per prædicta.s.parte secunda.ver. de secūdo.& ver.si sequens. maximè, si in habitu meretricio erat.& sic loquitur l.ea,quę.C.de adulte.& decre. si verò.& in audientia.de sen.ex.Prædicta autem intellexit,quando clericus ad illicitum coitum intendebat. Si enim ad licitum,quia cum illa cōtraxerat:& id poterat,quia in minoribus tantùm neutro casu dicetur adulterium. primo non, quia propriam vxorem cognouit:licet ex falsa credulitate peccauerit.vt no.xxxiij.q.j.in fi.summe.Secundò non,cùm bona fide contraxerit,& sic non peccauit.& sic loquitur de eo,qui dux in ma.c.j.&.c. veniens. xxxiiij.q.ij. cùm per bellicam.&.c.si virgo. & hoc casu loquatur. l.C. de repu. vxor.ff.de adulte.l.pe.excusatur † enim,qui sine culpa facit rem illicitam propter facti ignorantiam,& sic loquitur.l.genero.

nero.ff.de his,qui no.infa.Per hoc sic specificè distincta sint,quæ videbantur contraria concordata.

SVMMARIVM.

1 *Prohibito aliquo, prohibentur omnia ex eo sequentia.*
2 *Prohibitio cessat, finita eius causa.*
3 *Scholasticis concessum studij priuilegiũ, vt possint audire ius ciuile, & in eo liberè studere: an ibidem eis liceat docere & doctorari. & nu.5.8.12.14.*
vbi quomodo accipiendum sit priuilegium.
4 *Priuilegio si mihi competat vsus rei, vel iter, num per hoc habeam vsumfructum vel actum.*
6 *Prohibitio propter pœnam odiosa, tamen propter sui causam fauorabilis, an extendatur.*
7 *Audire, & docere, correlatiua. Et an diuersa. nu.9.*
10 *Liberè, verb. vis.*
11 *Studium tribus perficitur. Et quomodo illud verbum accipiatur: quidq; inferat. & nu.13.*

REGVLA XXXIX.

1 CVM † quid prohibetur. Est regula † huic similis aliquo prohibito omne id prohibetur, per quod peruenitur ad illud.& hic loquitur de consequentia prohibitionis mediorum,per quæ peruenitur ad extremũ ista verò loquitur de consequentia prohibitionis extremorum quæ procedunt ex prohibito primo & in hac simili possessione. exemplum. ff. de spon.l. oratio. vbi prohibito matrimonio prohibita sunt etiam sponsalia,per quæ peruenitur ad illud.& ibi concor.de hoc.non ob.de ritu nupt.si quis officium.quæ loquitur in prohibitione temporali.illa verò loquitur in perpetua secundùm Dy.ex illo.Io. mona.dicebat exempla ponenda per decr. constitutus,&.c. ex tenore.ſ.de cõ.præ.&.c.cùm dilecta.&.ſ.e.leg.eo. ti.detestanda.¶ Prima gl.ponit exempla.& in fi.regulam concordat huic. ¶ In gl.j.ibi.&.c.j. pignus,hypotheca & emphyteosis, & ibi:an prohibitus est à pomerio,vel suburbijs ciuitatis,& à ciuitate.¶ In glo.j.ibi nulli recte traditio : quæ sequitur ex illa, vt in prohibita venditione fundi dotal. & ascriptitij sine gleba,in quibus traditio non transfert dominium.instit. quibus ali.non li.in prin.C.de agri.& cen.l.quemadmodum. li.xj.idem iur. & quem etiam vendicare potest prælatus alienans & tradens.C.de sacro-
2 sanc.eccle.l.iubemus.¶ † Ad primum non ob.ff.de fun.do.l.pe.de vsuc.l.vir prædium.ibi enim traditio transfert dominium.quia prohibitionis causa finita erat,scilicet quia desierat fundus esse dotalis.Dy.

QVAESTIO.

Hæc regula per contrarium osten
3 dit,quòd vno † cõcesso concessa intelligũtur quæ sequũtur ex illo.& sic facit ad quæstionem, quàm disputaui,quæ ad literam hic ponetur & sic proponebatur.Quæritur,an ex priuilegio huius studij,per quòd cõcessit papa quibusdã prohibitis,ꝙ possunt hic audire ius ciuile & in eo liberè studere liceat eis hic in eo iure do-

cere vel doctorari: ¶Quòd senarius numerus est perfectus, vt suprà.eod. lib.in prooemio. nouo quoddam ordini disputandi. hunc tenebunt modum ex textu enim thematis.vj.verba vel partes assumens quasi per glossarum forum super ipsis arguam pro & contra.& erat primum.super verbo. priuilegio. secundum: super verbo huius studij tertium, super verbo: aliàs prohibito quartum, super verbo audire. quintum super verbo: liberè. vj.super verbo, studere.post quæ determinabitur dubiũ, dabitur.consiliũ & solutio & contrarijs satisfiet. Et vt expariar an expediat nouellã meam, quæ à decreta.allegationes sic scribi, vtar hîc algorismo ad primum priuilegio.certum & vulgare, quòd priuilegia maximè principum semper large interpretanda, imò largissimè. ij.quæstio.iij.ad fin.ij.quæstio.ij.qui manumittitur, de verborum signi.in his, &.c.olim.ff.de consti.in princip. l.fina.C.de senten.pas.& restitutio.l. vltima. Cum ergo hîc loquimur de interpretatione verborum rei causa fauorabilis, fiat ampla, maximè vt pœna vitetur astutè interpretantium.C. de legi.l.ij. Contrà: licet regulariter prædicta sunt vera: tamen non habẽt locum, quando priuilegium datur super re ambitiosa quòd patet de præben.quanuis aliâs.l.eo.s.de fil.præsb. c.j.& veniat.regula, quæ à iure, tamen, cum suis concor.infrà.eod. Item licet priuilegia sint fauorabilia: non tamen recedimus à verbis ipsorum de priuilegio.porrò &.c. recepimus

4 de præben.cui de non.¶ Pone † ergo quòd priuilegiũ mihi competit vsus rei, vel iter: nunquid per hoc habebo vsumfructum vel actum? planum est quòd non: quia à verbis id non: portatur insti.de vsu & ha.in princip.ff. eo.l.ij.insti.de seruit.in princip.imò, quòd plus est, ipsa verba sæpius restringuntur? quod patet de priuile.pe tistis suprà.eo.li.& eo.tit.alie.&.c.vt apostolicę. Quare cùm prohibitio sit fauoralis, vt infrà.probabitur, priui-

5 legium aliâs permissum † ambiciosum, ergo non dilatandum, sed verbum restringendum vel saltem in significatione propria retinendum: maximè quia facilius conceditur subesse, quam præesse de filijs pres.c.j.cùm si.& quoad prędicta, vide quòd scripsi de verbo.signific.olim. super vlti. glos.huius studij patet per hoc verbum themat. priuil. non pœnitenti. Sed boñ.ciuitati & studio fore concessum. Causa ergo concessionis, fuit ipsius studij, ampliatio: vt hic patet ex verb. sed & potens quod in tantum potest ampliari studium per summi legistæ doctrinam, sicut per scholasticam disciplinam ad quod ridiculosè dicit ideò in prooemio bibliothecæ: ad eum Romam venisse, multos nobiles de finibus hispaniæ & galliæ.& quos ad sui contemplationem Romam non traxit.illius hominis fama perduxit vt ergo saluetur causa concessionis, & de docente priuilegio debet intelligi ad quod facit, quod priuilegia vniuersitatibus cõcessa fauorabiliora sunt, quàm concessa personis.s.e.li.de priui.ne aliqui ex alterius.ergo persona consequitur studens doctorandi & docendi potentiam, quòd ex sua non posset: nec est hoc.

hoc nouum quod patet de cõpo. authoritate.ff.de tertul.l.ij.§.obijcitur: versic.si sit.C.de natu.li.authen.licet. cum similibus.¶Contrà licet sic ampliari posset:tamen hæc verba non sonant, vt dictum est.s.ad id,quod de alterius persona dicitur respondetur.per Dec.is,cui.de præben.s.e. lib. aliàs prohibitis aduertendũ est quod isti psohibiti sunt constitutione canonica:& sic consequenter papæ, fiat ergo contra ipsum papam lata interpretatio. quod optimè probat dec. cùm dilectus de consuetudine & regula.contra eũ. l.eo.tit.cum suis con cor.& ff.de pact.l. veteribus. & quod ibi.no.Excipere enim potuit à persona: & nil excepit ad hoc de iure. patro.ex literis & c.cùm sęculũ omnia igitur veniant in concessione, maximè:quia prohibitio est pœnalis, & strictè sic sumenda.de pœ.di.j. pœna.s.eo.li.de elec.statutum ff. de pœ. interpretatione.j. eo.tit.in pœnis. cũ
6 concor. ¶ Contrà. licet † prohibitio propter pœnam, odiosa sit: tamen propter sui causam est fauorabilis.vt scilicet:amplietur theologicę studiũ, ne cleri.vel mona.super Spe.Item, vt melius vacent satis.xxxj.di.c.j. causa. & v.c.seq.de off.archidi.& archipref. c.j.ad id de sen.c. vno.ff. de arbitris. non distinguemus.§. sacerdotio.hoc igitur odiosum,& fauorabile,nec la tè nec strictè interpretemur : sed stemus verbis.ad hoc quod no. de elec.cùm in cunctis.in v.q.& eo.titu. c.pe.s.eo.l.j. intelligatur obmissum, quod nõ fuit expressum.xcvj. di. ver. nam.cum suis cõcor.glo.imò ex aliquorum actuum expresione.reliqua

videatur excepta & prohibita. sicut cùm vendo fundum expressis aliquibus instrumẽtis fundi.reliqua videor excepisse.ff. de fund. instruc. quintũ. §.idem respondit.& l.cùm de lanionis.§.cui fundum.maximè,quia cùm conceditur prohibito leges audire, causa cõcessionis videtur vt melius intelligat canones. vt no.tertia di.c.j. sed experientia docet,quod magistrũ scientię nil adijcit:ergo &c·de trasla. c.ij. audite. Aduertendum est, quòd
7 negari non † posset,quin sub verbo, auditis. includatur doctrina. Aut enim ex vi correlatiui: quod si possum audire,ergo alius docere.si ergo per priuilegium conceditur, quòd in correlatiuis.& connexis alteri,vt doceat:ergo & istis vt audiat.ad hoc.v. di.ad eius.Video enim quod non solũ principale includit accessoriũ:sed etiam connexum accessorio, vel ipsius accessorium.quod probat.de of. deleg.prudentiam.§. sexta &.§.se. & probatur. suprà.eo.li. de.pręben.cap. ante. ff. de lib. & post.si ita.§. regul. de dona. inter virum & vxo. c.ij.Casus, quos breuitatis causa per te videas.esset enim absurdum, quod priuilegium meum plus tibi,quam mihi conferret:& quod tibi propter me competit,fortius.quoniam.xcv. dist. illud. Item si mihi conceditur vsus rei,ergo & ipsius factio.quod probatur.s.eo.li.de sen. excommu. quoniã concesso enim vsu chrismatis, concessa intelligitur eius factio, vt ibi. sic & concesso vsu iur. ciuilis, & factio doctoratus. s. de doctrina : plus
8 † probatio doctrina expresè per verbum, docendi, non est talibus

prohibita habem⁹ enim hac in materia verba prolata scilicet, lectio, auditio, & studium. sed præter id, quod dixi. s. verba pœnalium. strictè sumenda. quod illud verbum lectionis, ponatur in hac materia pro lectione discipuli, non magistri. Probatur tripliciter primò, sic cõsil. Turoñ. ne cleri. vel mona. cùm magnæ. dicit, quod illi monachi exibant ad legendas leles, vt possent melius & fidelius tractare negotia monasterij ad legendam physicam, vt possent curare monachos infirmos. propter quod patet quod. loquitur de exitu non ad lecturam doctoris, sed discipuli. Secundò sic, cùm concilium prohibendo fuisset vsum verbo legendi. honorius dicit interpretando concilium, quod cõcilium prohibuit auditum. eo. tit. super Specula. Idem bonifacius. eo. tit. s. eo. li. c. j. Tertiò sic: quia multis iuribus probatur verbum lectionis intelligitur de lectione discipuli. de ma. c. j. de elec. cùm ex eo. s. eo. li. vtrobique legendi & proficiendi. xxxvj. d. c. si. ver. discat legendo. Scripturas aut populum doceat de æta. & Quali. c. fin. ibi: legisse Donatũ. de renun. post translationem. in exercitum ergo lectionis cùm ex mente concilij, tũ ex interpretatione romanorũ pontificũ tamen ex propria significatione verbi: quia per verbum, legendi, doctrina, non prohibita est. & sic quæstio plana. Tum ea, de quibus quæritur, etiam sine priuilegio posset. aut est prohibita per verbum auditus, & studij. & tũc quo iure illa verba in prohibitoria & pœnali. l. includũt magisterium: eo iur. & fortiori illa verba relaxatorij & generatio si priuilegium illud includut. & sublato expresso sublatũ sit tacitũ. C. si reus vel ac. l. fi. & facit ꝙ no. de rescrip. c. j. s. eo. li. j. in glos. ij. de cle. coniug. quòd arte maximè. quia cum simul prohibitio manauerit: & hic sint similia & connexa. C. de male. & ma. l. culpa. vno sublato virtute connexionis, & reliquũ de consti. translato.

9 ¶ Contra † planum est, quòd audire & docere sunt diuersa & tripliciter probatur. Primò ex diuersitate nominum. C. de codicil. si id de decre. ad audientiam. Secũdò, quia diuersis membris actus illi conueniunt. quod per se patet. ad hoc. j. ad cor. xij. & lxxxix. dist. singula. Tertiò, quia iura ponunt hîc pro diuersis: vt patet in proœmio decre. & suprà. eod. l. in proœmio. de loca. cap. j. de priui. super Specula. ne cle. vel mo. cap. ij. respon. supra eo. lib. & lex prædicta, culpa simul ponit illa pro simplicibus. ergo non sunt idem. Primùm verò superius argu. tollitur. quia per illud sequeretur, quòd cui conceditur audire diuina, per consequens concedatur alteri, quòd si celebret. igitur & ipse celebrare posset. sed planum est hîc diuersa. de priuig. cap. pen. q. vlti. suprà. eod. lib. & de sen. excom. c. fi. liberè non dixit

10 simpliciter, studere: sed liberè † studere. verbum debet aliquid operari. xxviij. q. j. sic enim de diuor. gaudemus. si papa suprà ea. l. de le. iij. non aliter prolata verò significatione huius verbi, facit de præben. de multa. &. c. licet tempus suprà eod. l. de procur. qui ad agẽdum in fin. suprà eod. lib. ff. de procura. qui liberè potest

transigere

transigere, habens liberã. quod aliàs nõ posset. Itẽ, quod parte debiti soluta. cùm est liberatũ pignus. sed tunc non totum fuerat solutum. ff. de distrac. pig. quandiu. nec pro parte faciẽs, ad quod est obligatus. ff. de ver. oblig. in executionibus. gloss. pen. & de hoc de pœn. suam. sed nec per concessionem partis studij diceretur liberum studium concessum. Ad idem de resti. spol. Pisanis. nec dicitur liber ad ordines, in quo seruitium aliquod retinetur. liiij. di. quicunque.

¶ Contrà tollitur argumentatio ex hoc verbo, per cano. ij. q j. relatio. de re. ec. non ali. vt super in fin. de secun. nup. c. fin. de offi. vicarij. cùm in generali. §. eo. lib. ff. de don. filius. C. de inoffi. testa. si quando. in prin. per quę iura patet, verbum liberè nil vel

11 parum operari. Item, docet † experientia, quòd sæpe ponitur in literis ad ornatum rhetoricum, studere. studium ex tribus partibus perficitur. vide. ĩ. de thy. quod attẽde lectionem, exhortationem, & doctrinã. xvj. di. c. j. sed sicut, verbum. statuo. debet designare rem perfectam & consummatam: de pœ. di j. hæc autem verba. de verbo. si in his. ff. quod quisq; iur. l. j. ita verbũ, habet designare studiũ perfectum: quod perficitur in vltimo actu doctrinæ, non inchoatiuum vel mediatum tantum plus canon aut textus probare videtur, ꝙ appellatiõe studij includatur doctrina. xxvj. q. v. aliquanti. vt ibi patet ex prin. & fine. ad idẽ. l. e. li. x. de execu. ar. l. vna. in fi ibi studiũ docenti atq; discendi. & decre. ij. de priuil. §. eod. maximè, cùm studens doceat, docens studeat, & discat docẽdo: vt ibi. l. j. vbi de hoc. Itẽ papa, qui est vicarius eius, nõ qui non nouit opus imperfectũ, nõ debet intelligi fuisse locutus de studio imperfecto de bap. maiores. & circa hoc adde, quod dixi suprà. regula. cùm prior. in quæstione posteriorum. in parte secunda. Item, nec videlicet

12 aliquid † pro parte facere. de cõ. di. ij. comperimus. ff. de procur. in causæ. pro de relic. l. vlt. de transac. l. cũ hu. dato etiam, quòd appella. studijs, altera pars tantùm intelligeretur: per partem tamẽ dicemus totum esse cõcessum. xiiij. q. v. pœnalẽ. xxxij. q. x. meretrices de pe. di. j. vulgaris. baptizatur. enim quis parte corporis tacta. de con. di. x. nec quamquam & c. propriè. vbi de hoc sic: per partem totum possideo. ff. de acqui. pos. possideri. §. j. & faciunt iura, quę probant de manda. mandatum esse cõnexum. ff. de procur. legatum. & l. ad rem mobilem. & man. l. vlt. de ele. in causis. cum si. Ex quo enim sentit onus discendi, habeat honorem docendi. infrà. eo. titul. qui sentit onus, cum concor. post principium. ponat finem de condi. l. nullus episcopus de renun. c. j. cũ concor. sicut iudex de qua re cognouit. pronuntiat. ff. de iudi. de qua re. de causa pos. cũ super. nã sicut excommunicatus appellat: ita prosequetur: & finit appellationis causam de excep. cùm inter priorem. nam sicut mihi legitima & humilitat naturalem etiam ad prælaturam, qui si. sint le. per venerabilem. vbi de hoc sic priuilegiũ limitat & humilitat istũ, & quoad magisteriũ & sic simile, ꝙ dicitur de minore

pubere

pubere quē ad iuramentū humilitat: per authen. sacramenta. C. si aduer. ven.¶Contra studere respicit auditū,
13 quod probat † à iu. literē decre. super spe.ne cle.vel monachi.vbi præmittititur de audiētibus,posteà submittens , quòd episcopi in quorum diœcesi student &c.probatur idē de magist.super Specula vbi studentes & docentes,ponit textus , vt diuersa ad idem de præsump.ex studijs coniūcto illo verbo,cū eo. quòd sequitur auditionē sapientem, &c.de tali studio scholastico loquatur de elec.bonę.ij. & c.innotuit.& de procu.dilectus.de cleri.nō resi.tuę.de of.dele.consulta tionib⁹.de rescrip.c.fi.§.e.l.ff.fami.er. ea,que.& si dicas secundū id , hîc nil operan.tamē de auditu iā dictū esset in priuilegio, respondetur , quòd ex huius verbi virtute priuilegiat⁹ etiā principale studiū iuris ciuilis facere poterit,nō audiēdo.& hic audit hoc verbū studere. fateor tamen , ꝙ studium interdū habet de natura alios actus præter meditationem literalis scientiæ : iudici ingenti studio cauē dum est,ne aliqua domus pereat. eccle. xx. pulchritudi.studiū habentes. lxxxvj. di. fratrem studeat de manu fructificare.de pac.c.iij studiosé agēdū est,&c.de præscrip. vigilanti studio cauēdū est.&.c.ff.de.donna. inter vi.& vxor.l.ij.ibi.studium filios edu candi.præterea video , ꝙ interdū licet alicui studere,& docere : sed non docere,vt fœminæ.ĵ.ad the.ij.q.ij.di. mulier.xxij.q.ij.mulierē.de cō.di.iiij. mulier.ibi.dicit quāuis docta docere nō præsumat ponit studiū:& discipli nā per verbum:docta & tamē vocat doctrinā nec mirū in his,cū plus habeat doctor,quā studens honoris & prærogatiue quod patet. habet enim ordinariam:per aut. habita signatam C.ne fi.pro pa.habeat immunitatem munerū.C.de profes.& in.c. medicos l.x.& mercedem laboris:vt ibi.ꝙ dic vt.iij.d.de.no.quibusdā de magistris. c.pe.consequitur ex tēpore conmuta tū.C.li.xij.de ꝓfes.qui in.vj.co.l.vna
14 Est de † doctorum collegio,& admittitur ad magistralia.de cōsti.ex literis adhibetur ei fides.ĵ.ad Tit.ij. veritatem dico,non metior doctor gentium reuerentia: vt xvj.q.j.sic. viue. &.c.seq.xcvj.dist.quis dubitet.vj.q. j. sacerdotes& c.oues.vij.q.j.hic nequaquam.viij.q.j.qualis honorabilius se det.ij.q.vij.§.de his.C.de chiro.l. fin. lib.xij.ipsorū ordo in ecclesia præcipuus est de hære.cū ex iniuncto habet immunitatem canonis. quod dic vt de sen.ex.ca.j. & c.cū volūtate.Ex quibus patet doctoratū maius esse. illud igitur non veniet concesso minori,scilicet,auditu & studio.facit ꝙ notatur in regula:quilibet.eo.ti.alias sequeretur,quia ex quo permissum esset studere in iur.ciuili,esset etiam in eo iure & foro patrocinari. quòd est falsum.de postul.cap.j.& vlti. in huius. §. igitur obscura & ambigua prolatione sumamus,quod est minimum.ĵ.e.ti.in obscuris.cū concor. ad hanc partē faciant.C.de stu.li. vr. ro. l.j.li.xj.& videas,quandoq; sacerdotē habilem ad alia non ad altaris ministerium. de cora vt significant per hæc superius allegata propria parte concluditur hunc prohibitum doctorari posse & docere boñ. per allegata

allegata no. secūdo concluditur contrarium, scilicet eum hîc nec doctorari posse, nec docere. ¶ Circa solutionem quæstionis est aduertendum ꝙ de scholastica lectura, quā facit scholaris ad studium suū tantùm. non puto dubitare quin illa posśit vti is, de quo quæritur: considerata sui causa & videmus non licentiatos sic legere, & potius docētur, quàm doceāt & est quædam assuefactio ad hoc. j. q. j. dedit baptismum. iij. dist. qui demissa. ff. de pos. l. j. §. si quis incollustatione. Circa doctoratus verò officium, honorem cathedræ & doctoralem doctrinā non factum per iura & rationes. s. pro hac parte inductas, cōsulo ꝙ ab his abstineat: & quia multis videtur; quòd mens concedentis priuilegiū, ad illa se non extenderet: & quia secundū interpretationē Ho. ne cle. vel mona. super specula. per lectionis verbum, doctrina prohibetur. quā gl. videre poteris in nouella. ff. ver. ampliari. ad fi. vnde ꝓ solutione dare posset, quòd hîc: cū de iuribus verborum papalis priuilegij dubitetur recurrendum sit ad papam. deinde cùm venissent, vt ipse interpretetur: qui dedit: vt ibi. vtilis enim & fortè necessaria in hoc casu esse declaratio. Post factum verò si contigisset illū iam doctorasse & docuisse, nec infrà duorū mensiū spaciū destitisse, vt procedat dubitatio, puto eū non incidisse in pœnas concilij & constitutionis Hono. principaliter propter id quòd. s. dixi, super ver. audire. vbi plus probo. & per hanc regulā à contrario, vt permisśis auditu & studio, per quæ acquiratur scientia, permissa dicantur, quę ex his sequūtur. s. doctoratus officiū & doctrina. hoc audito, quòd licet concilium quòd de monacho loquitur, vtatur verbo lectionis. decre. cùm super. Spec. quæ loquitur de istis sæcularibus, illud verbū non ponit: nec esset absurdum inter eos. in hoc: quòd ibi scripserat, aliud esse diuersum: sicut est in alio, quòd ibi scripsi super ver. destituerit. ¶ Ad hāc solutionem satisfacit ipsa forma priuilegij, in cuius exordio fit mētio de magistris & sæcularibus, & ipsorum vniuersitate: & posteà in narratis submittit, quòd vult ipsam vniuersitatem præmunire dono beneuolentiæ specialis, &c. hoc modo soluendi quæstio distinguitur ante factum: & post couenit de iureiurā. Verū, quòd scripsi. de iudi. significauit. super. j. gl. & de re iudi. inter. super fin. glo. quicunq;. Cōtraria verò per prædictam solutionem repuro soluta, nam locū haberent, quādo expreśsè prohibita esset doctrina: vt tūc ad id ambitiosum priuilegiū non trahatur: sed verbis stetur: vt pro hac parte allegatū est. ¶ Primò nō obst. quòd per alium competat, vt allegatum est. Secūdò, & tunc non expressum censetur obmissum, vel vno expresso, alterū exceptū, vt allegatum est. Tertiò, cùm actus essent diuersi: & per se principales, vt allegatū est. Quintò quòd autē pro hac parte allegatū. Sextò. s. quòd studij verbum designet auditum, alteri membro solutionis cōcordat: vt infrà dicā, per illud etiam tacitè doctrinā nō esse prohibitā: & sic de iure cōi etiā sine priuilegio posset doctorari, & docere vt prædixi. & sic

etiam

etiam soluitur,quod esset dictum de patrocinando in foro ciui.i.§.quod illud est huic dissimile:quia ꝓhibitũ expresse per iura ibi allegata : quia prohibitũ remaneat,cũ hîc nõ sit per missum.¶ Ad decre.signi.dico , quòd nisi expressisset , vetaretur redditurus ad sacerdotis officium:exerceret etiam altaris ministeriũ : sic nec hic docet,si expressè fuisset vetitũ ad id quod dicitur , ꝙ doctoratus est quid maius.non negatũ dico:quod ex quo venit ex vi taciti , vel connexi , de ipsius , maioritate nõ est curandũ ad instar eius,quod de curata ecclesia dicitur,quæ est cõnexa præbẽdæ.s. co. lib.de præb.super eo de muliere verò,dico ꝙ est expressè prohibita. & sic concordare ad regulã,in obscuris. dico,quòd hîc nulla est obscuritas.

SVMMARIVM.

1 *Pater prohibitus administrare bona filij,vt pater : an poterit vt curator. Et exclusus vno iure, admittitur ab alio , vbi duplex competit.*

2 *Notarius procurator in iudicio produxit instrumentum sua manu scriptum, super iure meo probãdo,an fidem faciat. & num.4.12.*

3 *Aduocatus qui fuit in vna causa, an in eadem possit esse iudex.*

5 *Prælatus cum sit procurator ecclesiæ, an in eius causa alio causam agente,testificari possit.Et quid de procuratore in causa domini,ibid.& nu.6.*

7 *Procuratoris voci mortui an credatur.*

8 *Argumenta,de tanquam.*

9 *Probationum copia non est arctanda.*

10 *Tabellio in numero septem testium computatur.*

11 *Legatum si quis adscribat extraneo, quem postea etiam inuento testatore:per adoptionem vel alio modo habuit in potestate,t.net legatum.*

13 *Iudicis officium circa procuratorem notarium iussi ectum , credentem instrumentum sua manu confectum.*

REGVLA LXXXIIII.

CVM quid vna. Prima glo.ponit exempla. Secunda sex casus , quibus fallit. Tertia dicit , quo 1 casu procedit regula.¶ In glo.j.†ibi: legi fiat Dyn. ponit exemplum per l.ff.de tu.& cu. da. ab his.scire oportet.§.si iu.vbi pater prohibitus admi nistrare poterit,vt curator. cui concor.supra eo lib.de elec.auaricie. Itẽ per l.ff.de bo.pos.nõ est ambigendũ. §.vbi : tamen.quia & de contracti.l. iij.§.libera. & l.si mortem. §. exhæredari. vbi à successore ꝓhibitus de iure ciuili, non admittitur de iure prætorio.¶ Ad hoc vltimum contrarium in emancipato, qui admittitur iure prætorio & non ciuili.ff. de bo. poss.l.sed cum patrono.§. bonorum. Item,si duplici iure.defertur.vbi hæ reditas:licet vno prohibeat : admittat ex alio.ff.eo.tit. quæstione duplici & C.de iure.delib.l.suum hæredẽ. Item filius exclusus ab vnde liberi, admittitur per vnde legitimi:& exclusus ab illa , admittitur per vnde cognati.ff.de suc.edic.l.j.§. sed inter dimi.Item repudians ex testamento, succedere potest ab intestato, si erat de numero sic venientium. ff. de ac. hær.nec is.§.j. ad hoc & similia suffi cit solutio glo.sed Dy.dicit regulam locum

locum habere, vbi ius resistit in odium prohibiti.sed vbi assistit, propter aliquem contingentem defectum, habent locum contraria. Credo glo.corruptam.& ibi suis concor. & supra eo.lib.de cleri.coniu.c. vno. §.j.& ibi seruũ.& est lex. C. de testi. l.seruus.& ibi minuet quartam. vide in authen.de tri.& se.§.prohibere.& quod ibi nota.in glo.hic est.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem, quam Paduę disputaui, vt patebit in ipsius principio. quæ quæstio talis fuit. Notarius procur. meus ad probandum de iure meo, in iudiciũ produxit instrumentum sua manu scriptum, quæritur, an faciat fidem. Rationes ad negatiuam consistunt in suspicione officij, propter quam nec testis nec Iudex. quæ tamen minus lædunt, esse posset iugiter in fine. Dictum secundò in contrarium inducitur glos. quæ quatuor rationibus, & oppositione simili adiuuatur. subdam demum. quinque rationes. Tertiò datur solutio, distinguens & instruens, & contrarijs iudi. respondens.

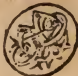
¶Primò ergo sic probatur, quòd instrumentum fidem non faciat. Certum est, quòd procurator non potest esse testis in causa, quam procurat. extrà de testi.insuper. imò nec in causa appel. potest esse testis: qui fuit procurator in principali, suprà de testi.romana. eod. tit. Cùm ergo in exercendis litibus parem vim obtineant testes & instrumenta. de fid. instru.cùm Ioannes.C.eo.tit. in exercẽdis.dicemus quo iure repellitur à testimonio, eo iure suspiciõis eiusdẽ instrumentũ per eum confectum in causa, quam procurat fidem non facere, cũ etiã lex vlti.ff.de testi. apertè prohibeat patronos, quantũ in causis ipsis testimoniũ dicere: sed constat, quòd postulare, est desideriũ suũ vel amici sui in iudicio apud eum, qui iurisdictioni præest, proponere, vel alterius desiderio contradicere.ff.de postul.l.j.in princ.iij.q.vij.§.tria. Patet ergo, quòd tales procurato. postulant, & causis patrocinantur. ergo à testimonio repellentur, dato etiam quòd sequens pars legis ipsius, quæ de executoribus loquitur, ad procuratorem vt extendatur. vt ibi dicitur tenere glo. quod tamen alibi dicit contrariũ: scilicet.ff.de iur. fisci.l. deferre.§.item decreuerunt. quæ gl. videtur minor. vel dicatur, quòd glo. l.vlt.de testi. loquatur in procur. qui testificari vult in causa, quã nõ procurat: vt solẽt dicere domini legum. & probatur per ea, quę notant Inno. & Moder. in præ.decr. insuper de testi. cum igitur validior sit vox viua, quàm mortua: in authen.de instru. cau.& fi. §. si verò. & vox eius viua repelleretur. vt s. probatum est ergo multò magis hic mortua, cùm scriptura recipi nõ debeat cuius author repelleretur de hæreti. fraternita. iij.quæst.iiij.nullus.xvj distin. c.j.ne vna via cõcedatur quod alia via prohibetur. Contra istam regulam, cùm quid maximè, tamen per hanc plus fidei cõsequatur, & enim vox sua nõ faceret, nisi semiplenã & dimidiã probationẽ, & instrumentũ sufficientem & plenã probationẽ faciat. ergo esset absurdum

absurdum cum plenam probationē facere, qui non potest facere semiplenam, vt est probatū. ¶ Præterea vi
3 demus, quod si is† qui fuit aduocatus fiat iudex illius causę, in qua postulabat, recusationis remedio impeditur in illa causa iudicare. ff. de iur. om. iu. l. prætor. sed si non iudicat, multò minus probabit, maius enim periculum in probante, quàm in iudicante. secūdum ea, quæ notauit Vinc. de cle. ex. si celebrat. nā grauamen iudicis inique iudicātis, releuari potest à proximis remedio: quòd remedium circa, probationes non est proditum. cùm
4 igitur sit† hoc maius periculum, plenius consulendum est. s. eo. lib. de ele. ver. periculum. in prin. cùm suis concor. Item cùm reliqua genera probationum denegantur, istud genus, vel hæc species probationis. s. per instrumentum non debet concedi. ad hoc xxv. dist. illud superfluum, sed si probare nō potest procur. per suum testimonium, vt probatū est, nec per suā confessionem, nec per iusiur. nisi forte fuisset debito modo delatū. ergo nec hāc speciem probationis inducere poterit: maximè, quia istud officiū videtur facere causam propriam, ad hoc. ff. de iur. fis. l. fiscus. ij. in fi. & habent hæc locum maximè in procur. qui contestatus esset litem, qui per contestationem, vel saltem instātiæ factus est dominus de procur. c. j. ij. Rñ. & c. ij. s. eo. li. cum suis concor. & in procur. qui satisdedit iud. solu. Ad hoc quòd not. ff. de procur. nō solùm in prin. sed multò magis in procu. qui participaret vtilitati ex victoria causæ: puta quia sibi certū quid pro palmario deberetur ad similitudinem eius, quòd de aduocato. dicitur. ff. de va. & extraor. cogni. l. j. & si nomine. &. c. si essent. ij. tunc valde suspecta ista duo officia. iiij. q. iiij. c. j. cùm si. bene facit pro hac parte, quòd nota. Ho. de proba. quoniam contrà fal. ad fin. j. columne. vbi not. quòd si notario actori iudex committit receptionem testium, quòd de hac cōmissione per alium notariū, non per ipsum debet confici instrumentū. ¶ Ex quibus breuiter concluditur instrumentū fidē non facere. ¶ Quòd verò fidē faciat sic probatur. Primò inducitur suprà dicta gl. ex. l. vlt. ff. de testi. quæ dicit procur. testificari posse. pro gl. facit tex. præ. l. ff. de iur. fis. deterre. §. verùm decreuerint. quæ glo. in talibus rationibus corroboratur à parte. Certum est. quod prælatus† dicitur pro- 5
cur. ecclesiæ. de do. c. ij. de elec. cùm nobis olim. in fi. cùm si. & tamen ipse prælatus in causa ecclesiæ alio causam agēte, testificari potest quòd clarè probatur ex prædicta dec. insuper de testi. & ex ipsius superscriptione, vt etiam, ibi notant modum. Patet ergo procur. in causa domini testificari posse, & probatur. & aliter illa dicitur alicuius propria causa, cuius causæ damnum vel emolumentum ad eum suo nomine pertinet. ij. q. vj. biduum. ver. palam. ff. quando ap. sit. j. §. in propria. Istius ergo causæ damnum & emolumentum suo nomine ad procur. non pertinet. ergo in testimonio suspectus esse non debet. Pa-
6 tet hoc ex descriptione procur. quæ habetur. ff. de procur. l. j. quia† procurator est, qui mādato domini aliena negotia

negotia in iudicio administrat, si aliena, ergo non sunt propria, & sic nulla in eo videtur esse suspicio. hinc est, quòd libertus non potest proprio nomine vocare patronum in ius: & vocans nomine alieno, non incidit in edictum ff de in ius vocã. quæsitum. Idem video, quòd plus participat canonicus vtilitati causæ, quoniã intentat pro ecclesia, quàm participet procur. vtilitati causæ quam intẽtat pro domino, sed iste non repellitur à testimonio, ergo nec iste primum probatur in præ. dec. insuper. de testi. eo. tit. cùm nuncius, & vide quòd ibi dixi super. j. gloss. de iureiur & si Christus. xiiij. q. ij. super prudẽtia. quod dictum est de canonico, in legatario repetitur, quod probatur insti. de testi. §. legatarius. cùm si. per quæ videtur glo. illa defendi, vt dicamus etiam procuratorem pro domino testificari posse, & sic etiam instrumentum per eũ ratione publici officij sui confectum, fidem facere de lite. Et pro hoc dicto bene facit, quod no. Inn. & Host. de trãsac. ex Literis. Gul. in Spe. tit. de teste. §. j. ver. quid si aduocatus. vbi notant instrumentum in iudicio fidem facere: licet aduocatus causę sit scriptus testis in ipso instrumẽto: qui tamẽ aliâs verbale testimonium ferre non potest: vt est. s̄. probatum. ¶ Se-
7 cundò potest dici, quòd etiam † concesso, quòd non credatur viuæ voci vel testimonio ipsius procura. tamen huic mortuæ qui scripto deponit, credi debet ad instar eius, quod de episcopo dicimus cuius viuę voci nõ creditur. vj. q. ij. si tantũ. & c. episcopus & tamẽ creditur literæ suo sigillo sigil-

latæ. vnde si coram ipso opponeretur excommunicatio contra actorẽ, quæ probaretur per literã ipsius episcopi: ita q̀ ipse idẽ esset iudicans & probans, secundum ea, quæ plenè not. de proba. post cessionem. xj. q. iij. cur ad idẽ. de fide instru. c. ij. s̄. eo. lib. de sent. excõ. cùm medicinalis. de offi. or. si canonici. nã & pronunciat iudex an sua sit iurisdictio: & de veritate precum. ff. de iud. si quis ex aliena. & de rescri. super literis. in fi. ¶ Tertiò ad quęstio-
nem etiã pro hac † parte faciũt argumenta de tanquã, quo quis interdum aliud agit tanquã alius. de elec. cùm inter. l. iij. de conces. præ. postulastis. propter quod admittitur aliquid vel suspectũ. s̄. eo. lib. de ap. c. pen. vbi idẽ est, ad quod & à quo appellatur ad idem. xxiij. q. iiij. si ecclesia. in fi. ff. de inoffi. test. si filius. ff. de post. l. si casu. iij. q. vij. § tua. ver. si contra patrẽ. C. de admi. tu. cùm quidam. Igitur cùm instrumentũ confecerit tãquã seruus publicus tanquã procu. idẽ producere poterit ac si per aliud ius confectum fuisset. ¶ Quartò † facit, q̀ aliud dicen- 9
do, iam contra dispositionem iur. probationum copiam arctaremus: cõtra id. xiiij. q. ij. quanquã. vt lite nõ contesta. quoniã. C. de hęreti. l. pen. Etenim fortè aliter de veritate cõtractus fides fieri nõ posset. nã propter id videmus illũ ad probationẽ recipi, contra quã longè maior est suspicio, quã cõtra procu. in cañ. decr. cũ dilecti. de elect. lib. ij. hi qui in scrutinio deposuerũt nomẽ suũ in publicatione scrutinij, dicant se nõ deposuisse de illo, de quo referunt scrutatore magis. ex hoc cõtra ipsos scrutatores insurgit

d

suspicio de falsitate:& tamen dicto eorũ super hoc statur.tamen propter secretũ scrutiniũ aliter fides non posset haberi:vt ibi.Ad idem de accu.cũ dilecti.& est simile:quod not.doctores.de testibus.qui dum publicarẽtur attestationes,dicunt se aliter deposuisse,quã notarius scripserit.dicunt enim Inn.& Host.de fide instru.cum Io.Gul.in Spe.de fide instru.§.restar.ver.quid si dicant,quòd credetur scripturæ tabellionis,multum tamen,vt dicunt,debet iudex cõsiderare ipsius tabellionis conditionem.& hoc bene facit ad quæstionem.Sic igitur dicemus idem de huius publico officio quod gerebat iste procu.præsumi pro eo,ꝙ omnia verè scripserit.de præscrip.ad audientiam.Nõ enim sequitur si procur.ergo suspectus.quia de facto videmus sæpissime legatissimos reperiri,& dato ꝙ ex quo procur.fuit , dicatur cum in dicta causa, quam procurat,instrumentũ non posset conficere:tamẽ instrumentũ prius confectum,propter hũc superuenientem casum,nõ debet minus validum reputari.ad hoc in authen.de tabel. in ver.ipsius tamen documentis,&c. vbi de hoc & etiã veniat ad hoc.eo. titu.factum legitimè:cum suis exem-
10 plis.¶Quintò bene†facit ad quæstionem,quod dicimus tabellionẽ in numero.vij.testium computari.ff.de testa.Domitius Labeo &.C.qui tes.fa. hac cõsultissima.¶Sextò pro hac parte bene facit.l.ff.ad le.Cor.de fal.de
11 eo.in fi.Certum†est enim neminem sibi scribere posse,vel ei,in cuius est potestate:vel ei,cũ quo in eiusdẽ est potestate:vel ei,quẽ habet in potesta-

te.ff.eo.tit.si quis legatum.& l.impuberi.& quasi per totum.C.de his,qui si.in te.adscri.per totum.tamẽ si quis adscribat legatũ extraneo,quẽ posteà etiam inuento testatore per adoptionem vel alio modo habuit in potestate,tenet legatum,& cessat.l.cor. de fal.& senatusconsultum Libonianum.vt in præ.l.de eo.in fi.ad idem. ff.de re mi.l.milites.per quòd dixerunt dominĩ legũ,ꝙ si scripsi instrumentum super aliquo contractu,pro aliquo,cuius posteà factus sum hæres,ꝙ ex illo instrumento licet propria manu scripto,agere potero.multò magis igitur in procur.qui non sic participat vtilitati,vt est dictum.Ad idem in eo,quod filius abscribere potest matri & patri,in cuius potestate non est frater.si iste & frater nõ sunt in eiusdem potestate,de matre dixi: quia filius in eius potestate nõ est.ff. de suis & le.l.nulla.instit.de adop.§. fœminæ.extrà de cõuer.in fi.c.si.probãtur prædicta.ff.ad le.Corn.de fal.si pater.& maritus vxori.eo.tit.l.vxori. in prin.tñ cuilibet patet,ꝙ longè magis participat vtilitati ipse filius,vel frater,vel maritus.nã in vita vtilitatem etiã plurimã consequũtur:& habent speciẽ successionis:quod nõ est in procu.quo ad dominũ:quare ipsius
12 igitur procu.†notarij instrumẽtum, qui nõ sic vtilitati participat᷑ valere non debeat,nõ apparet:cũ in prædictis personis etiã sit maior affectio: & maior vtilitatis participatio: vt prædixi.Tollitur illa argumẽtatio.tñ quia dicitur eũ suspectũ ratione officij,quia nõ per hoc sequitur instrumentũ ab eo confectũ non valere.ad

idem

ide bene facit pdicta l.vxori.ij.respō. ver.scribēs testamentū scripsit se testamentariū tutorem filij testatoris. si tñ idoneus est,ex decreto iudicis tutor datur:licet suspectus ex affectiōe officij præsumatur:sicut igitur illa suspicio non impedit illum tutorem dari,ita nec talis suspicio officij impediet fidē instrumenti,nisi de falsitate aliter doceatur. Ex quibus restat cōclusio,quæ sit etiā solutio quæstionis,saluo semper maiori iudicio, ꝙ tali instrumento,nisi aliâs redarguatur de falso,fides debeat adhiberi.si ex sui forma ante litem motam & susceptū procurationis officiū adparet fuisse confectū.& idem puto,si postquàm idē procu.illud instrumentum ex necessitate officij cōfecisset. vel cū dñs non nominatim,sed quasi quilibet alius vtilitatē ex instrumento cōsequitur,Exemplum de necessitate officij.vt quia procur.in ius vocatus episcopi vel communis,vel ad vectigal scripsitme soluisse,vel aliud simile.Exemplum de secūdo:vt si instrumentum contineat pactum inter duas vniuersitates,vel ꝙ quilibet attulerit vinum pro corbe habeat tantum,vel his similia facit.iij.qō.vij.§. tria.ver.si contra patrem.ff.de postu. l.fiC.de admi.tut.cùm quædam.cum concor.ff.de inof.test.aduersus.§.j.ad idem insti.de fideic.liber.§.sed quia. de præscrip.ad audientiam.dico tamen,

13 quòd iudex†quē oportet cūcta rimari.si videat istum notabilē procur.aliâs suspectum vel non bonæ famæ,sua sublimitate veritatem inquiret,notādo ad se testes inscriptos,vel alterum ex ipsis & si expediet,faciat sibi monstrari:qua termini rogationum,vel abbreuiaturas & videat:an sit ibi scripta,& debito loco.ad hoc xxx.q.v.iudicantē de renunt.in prin. ff.de testi.l.iij.¶Ad cōtraria,quę principaliter fundantur in his,ꝙ non potest esse testis nec iudex, & quod ea ratione est suspectus.Respōdetur,ꝙ procu.producēs instrumentum,quod prius confecerat,non testificatur,vt nūc post susceptū officium:sed vt tūc ante susceptū.Sicut ergo producendo prioris iudicij acta,posset producere suam propriā attestationē:cùm non sit prohibitū.sic & poterit producere instrumētum prius confectum.Nec obst.quòd remedio recusationis repellitur à iudicando.qui licet maius præiudicium sit in teste,quàm in iudice:vt est dictum antè,longè minor suspicio repellit iudicantem, quam præsentē:extrà de of.dele.cùm enim. de ap.postremò.cū si.huius ratio not. vt lit.nō cōte.c.ij.iij.q.v.accusatores. vnde & propter testimonium remouetur:iudex verò econtrà.de testi.di lecto.ad id,quod de suspicione dicitur,est iam responsum.quia suspicio est:sed nō talis,quæ impediat:cū nec multò maior impediat,vt probatum est,aliâs sequeretur quòd non faceret etiam fidem instrumentum à notario multum amico confectum. Et si qualitas personæ suadebit iudex inuestigationem faciet,de qua dixi ad hoc.ff.de qō.l.j.§.quæstionē.& quod no.iij.q.v.c.ij.de accu.cùm oporteat. Prætereà ei,cōtra quē producitur,nō deesse remediū redarguendi de falso ducere vel inducere secundū formā: de testi.ex tenore.C.de cōtrah.em.&

consti.optimam.Et si dicas fortè talis est casus, in quo ducere vel inducere de falsitate, docere non poterit. Tolle instantiam, quid faceret eo casu, si tale instrumentum ab alio fuisset confectum, vel ab alio procurante producitur: officium igitur publicum & præsumptiones, quæ sunt pro ratione officij in instrumento, quod non reprobatur, fidē faciant adhiberi. Ore locutus sum, & manibus perfeci. in respon. viij. admirari non cessas, quomnium antiquorum sapientia perquisita. Ecclesiastici. xxxix. hanc quæstionem tam vsitatam per aliquem iur. doctorem tactam inuenire non potui: sed quia vbi viget studiū, ibi lucet veritas: iuxta illud Exod. x. Vbicunq; habitabant filij Israel, ibi lux erat. Quod minus bene dixissem, patrum & sociorum eius studij correctioni submitto: vt iuxta quod legitur ecclesiastici. xxxiiij. qui plura dicit intellectui erraret. Io. Andr.

SVMMARIVM.

1 *Conditio pro impleta habetur perinde, ac si impleta foret, si steterit per eum, cuius intererat eam adimpleri.*

2 *Prælatus regularis vel secularis, non episcopus, exemptus tamen, petita sed non obtenta licentia papæ, vel ligati de latere, an possit sanctioris vitæ religionem profiteri: aut si sit religiosus, strictiorem arctiorem, & nu. 4. 6. 8. 9. & 11.*

3 *Papæ circa religiones facultas & potestas.*

5 *Papam ex delicto notare non licet.*

7 *Monachus abbati magis, an papæ potius sit adstrictus & subditus. Et an ipse possit sine dicti abbatis licētia in arctiorem religionem transire. Et quid de seruis. Quid de pubere in patris potestate.*

10 *Religionis professio, an possit fieri in manibus cuiuscunque, vel solum illius, qui ordini possit incorporare. & nu. 12.*

13 *Lex priuata spiritus, superat omnem aliam legem communem & priuatam.*

REGVLA LXVI.

CVM non stat per eum. Prima gloss. dicit vnde sumpta fuit, & ponit exempla. secundò not. tria. Tertiò obijcit & soluit distinguendo. ¶ In glossa prima ibi in iure ciuili. sequitur receptum est, qui quoties per eum, cu-
1 ius † interest conditionem non impleri, stat quo minus impleatur, perinde haberi, ac si impleta conditio fuisset, quod & ad libertatem, & legata, & hæredis institutiones producuntur, quibus exemplis stipulationes quoque committuntur, cùm per promissorem factum esset, quo minus stipulator conditioni pareret, & ibi iur. ciuili. ibi ad literam regula suprà posita, & ibi, cùm pupillus. sequitur autem tutor conditionem in pupilli persona collatam: impedit tam legati, quàm libertatis iur. communi conditio esse impleta vibitur. & ibi. lege tertia, quæ sic iacet. si ita hæres institutus sim. si decem dedero. & accipere noluerit, cui dare iussus sum, pro impleta cōditio habetur, vt ibi. Cùm quid in mutuo dicitur, tacitè agitur, vt æquè bonum redda

reddatur.& ibi quibus diebus.hi dies quibus me prohibuit ire via publica,cùm ire velle,est vt conditionem petam,non imputatur tempus conditionis implēdæ.vt ibi.Meuia.in prin. si testator legauit tibi.x.aureos annuos,si administraueris res hæredis, & rēs habere te prohibet sine tua culpa,legatum debetur & ibi: annua.annuum legatum liberis factum,si cum matre morerentur,debetur ea mortua. & ibi:illis libertis.legatum alimentorum nomine factum liberis,si cum filio testatoris moreretur, illo mortuo ab ipsius hærede debetur,nisi pro vtilitate filij testatorem id fecisse adpareat. & idem dicit lex in qua sequitur.¶In glos.j.ibi.Abrahæ. Geñ.xxij.& ibi:pro impleto.vt hic.& sic patet,quòd ista per illa non est superflua.Dy.tamen dicit illam lòqui, quando impeditur per casum.istam verò,quando impeditur per eum,cuius interest conditionem non impleri.& in fi.idem Dy.& vide etiam plenius.C.de insti.& sub.l.j.Io.an.

QVÆSTIO.

Hæc regula adduci potest ad quæstionem , quam disputaui de prælato exempto , non episcopo, per quem non stat quominus habeat papæ vel legati licentiam de transeundo ad religionem. quæ quæstio
2 talis est.Quæritur an prælatus† regularis vel sæcularis non episcopus,tamen exemptus,petita sed non obtenta licentia papæ vel legati de latere, possit sanctioris vitæ profiteri religionem:vel tamen si religiosus est, profiteri strictiorem?Et primò ad negatiuam inducuntur.vj.diffinitiones & coniunctim.Secundò totidem ad affirmatiuam. in præmissis quatuor euidētibus datur solutio,distinguēs, & ad contraria respondetur. Probo igitur primò, quod non possit: per dec.licet. de regu.iur.illa semper.sicut enim episcopus sine papæ licentia hoc non posset,sic nec exemptus: ex quo prælatus est.cùm ratio,quam ibi recludit textus de proponendis labore,sollicitudine. & doctrina,quieti,contemplatione,& simile,cùm locum habeat in inferiori prælato,ergo eadem erat prohibitio per iura vulgaria.de transla.c.ij.cum suis con cor.pro eo maximè,quia iura parificant regulares ecclesias cathedralibus.de elect.ne pro defectu.eod.titu. c. cupientes.&.c.si postquā. & in extrauag.bonif.quæ incipit:immittente & exemptis episcopis.de pœ.& re. c.fin.& præ alijs honorant exemptos. suprà eod.li.de priuil.vt apostolicæ. qui sentiunt commodum:ergo onus. eod.titul.qui sentit .& quæ similia, cùm priuilegia suscipiunt simile,sentiant onus &c.de sta.mona.recolentes.nec valet, si dicas quòd illud, quod de episcopo dicitur,sit speciale propter episcopalem ordinem.tollitur.n. per decr.j.&.ij.de transla.¶Secundò sic probatio regulariter non sufficit licentiam petere:imò necesse est illam obtineat. patet de procur. omnis.de elec.si abbatem.& c.si religiosus.de tem.or.c.fin.de concesf.præ c.vno.suprà eod.li.& bene facit dec. authoritate.de priui.s.e.li.sicut enim locus exēptus ecclesiasticus vel religiosus fieri non pōt,etiā per exēptos

sine petita & obtenta licentia papæ, vt ibi: sic videtur de persona exempta dudum imò quod suprà dixi regulare, videtur esse infallibile. Nam cùm inuito minori prælato, quo quis transit ad religionem, facit id authoritate papæ vt dicit textus. xix. qō. ij. duæ. ad fin, & sic non trãsit sine licentia. verbum autem: authoritate nostra. ibi positum, multum operatur. ad hoc de re. cum aliquibus suprà. eo. titu. Tertiò probo sic. l. ex spi- 3
ritus. dicitur priuata. vt in c. duę sunt. & in dec. licet. & consuetudo, ecclesia specialis loci dicitur, etiam priuata, quod probatur: quia non tollitur per communem posteriorem. s. ead. l. de consti. c. j. sed ista priuata non potest hic inducere scilicet quod ex consuetudine liceat prælatis minoribus exẽptis sine prælatorum licentia prælaturas dimittere. de consue. cum veñ. ergo nec ista hic poterit. Quartò, sic ex quo per licentiæ petitionem delatum est negotium ad papam, necessariò est expectandũ ipsius iudicium, maximè ne illudatur. papa. ij. q. j. nomen. de postul. bonæ. ij. vt lit. pen. ecclesia enim. de offi. le. licet. de elect. si eo tempore. &. c. prouida. Quis enim 4
tantæ audaciæ, quòd principem, &c. ij. q. vj. anteriorum. §. ad hoc. de ap. in sinuatione ad hoc optimè, quod de diacono ordinato per papã dicitur. de tem. or. cùm in distribuendis. & no. de ma. & obe. per tuas. Quintò sic: religio nõ est de necessitate salutis. xxij. q. iiij. §. fi. ad quod facit. quod nota. j. 5
q. ij. quàm pio & quod dixi de simonia. dilectus. ij. super. j. gl. imo videtur expediens nõ profiteri dec. relatum. ne cleri. vel mona. quòd tamẽ intelligas quod vt dixi. Item, & si dicas religionem operatiuam salutis, per hoc non sequitur illam prelaturam dimittit posse sine licentia, quod probatur. de renun. c. fi. Insufficiens enim renunciando prouidet saluti. quod tamen potest non sine licentia. ad idem de pœ. & re. c. fin. Ante tempora Gregorij, non licebat minoribus prælatis sibi consortem eligere, quod posteà licuit. Sextò sic soluitur solus † papa religiones approbat. de reli. do. c. fi. de voto. c. j. s. e. l. approbatas tollit. de reli. do. c. vno. s. eo. li. circa istas determinationes facit, & professiones impedit. de reg. quia insul. eo. titu. non solùm. li. e. nec puto aliquem dubitare, quin teneret papæ constitutio, si statueret exemptos sine sui licentia profiteri non posse. nam quod plus est facit etiam contra matrimonium, constitutionem, & interdictum dicitur matrimo. super quo vide, quod dixi de despon. impub. c. ad dissoluendum. super gl. fi. Si ergo generalem constitutionem facere posset, multo fortius specialem prohibitionẽ, quæ certum prælatũ respiciat. cùm ergo omnes status & approbatio † religionis pendeat ex potestate papali. per quã etiã illas reprobare & tollere posset, patet hunc prælatũ sine ipsius licẽtia profiteri non posse. ¶ Vltra prædicta sex, quæ pro hac parte per cõstitutionem senarij numeri sunt inducta, inducitur regula: omnes res de reg. iur. cum suis concor. Inducitur † absurditatis euitatio. quia ex contrario sequeretur ꝙ notarem papã ex delicto quod non licet. xl. di. non vos. ix. q. iij. nemo

nemo.cum v.c.seq.ideò enim inuito inferiori prælato ingreditur quis religioné quia peccat prælatus licentiam non dando.Inducitur etiam gl. Ho.qua no.de cle.ex.mi.illud per cle ri.iiij.sic fuisse determinatum.& ipse prius hic,vt dubium relinquens interpretationem papalem magis declinabat,in hanc partem glo.videre poteris in nouella.in decre.licet.de
6 regul. super ver.prælatum.† In contrarium, ꝙ possit induco tripliciter prædictam decre. licet primò.omnino id,quòd ibi:& ius.q.ij.duæ.de renun. nisi.§.vera.dicitur de libertate spiritus.& quod legi.vel necessitati non subsit.Solutio,quia vbi illa sæpius al leg.arguendo à contrario,facit pro:si enim est in episcopo speciale,ergo ipsius contrarium est generale,vel regulare : iuxta ea,quæ no.de præben. præsenti.§.loca.Item dicit ibi textus in hoc casu &c.in alijs ergo secus,à contrario. xxiiij.q.ij. sanè.iij.q.iij. ex eo.de regul.tamen vnum de his,quæ si.à præ.cùm apostolica.in fi.facit ad hoc,quòd no.Io.in c.duæ.in glo.fi.& be.in decre.licet in gl.ab hac nec dici potest,ꝙ immediata subiecto sit causa prohibitionis factæ de ipso ꝙ patet.quia illa locũ habet etiam in episcopis subiectis metropolitanis.: ex quo ergo illud non facit immediata subiectio,sed potius episcopal.dignitas,patet de illo casu ad istum quo dignitas deficit,argui non posse.fateor tamen,ꝙ prius dixi hoc ab ordine nõ procedere ,sed à dignitate & ipsius vinculo.quæ sunt diuersa,vt dixi.de exces. præla . accedentibus . Tertiò quæro : videtur casus ipsius decret.

licet.non ibi:datum erat papale priuilegium,quod vel inuitis &c.Ex cuius priuilegij vigore illi,quo ad id fungi videntur vice papali.& cum petita licentia quanuis non obtenta zelo,de quo ponit quæstio,potuit ille transire.Infertur ergo,ꝙ si id licet inuito specialiter priuilegiato circa hoc,à papa ergo & inuito papa . Secundò probo,per decre.cùm vene.de cõsue. per quã,si non infertur ius literę aperte probatur,ꝙ sufficit abbati exempto petere licentiam.dic tamẽ vt ibi. Item per decre.si aliter.in fin.de ele. vbi patet prælatum minorem episcopo licet exemptum eligendum. non postulandum ,imò primæ allegationes videntur recidere in opi.reprobatam ibi:quæ minores prælatos exemptos,qui properabat episcopis.Tertiò
7 sicut ex iuribus † immediatæ subiectionis non videtur exemptus , fortius adstrictus papæ,quam monachus Abbati, seruus domino : filius patri, coniunx coniugi,iurans,cui iurauit, vouens vel pœnitens ipsi Deo.de monacho patet,ꝙ abbas eius vice Dei est suprà caput suum.xviij.q.iij.statuimus de elec.si religiosus.s.eo.li.si ergo gerit vices,gerendo sibi possit esse par:non tamen maior imò quasi papa gerat generales , iste speciales quo ad monachũ suum , videtur iste maior illo.& de offi.leg. studuisti,& iuxta ea,quæ scripsi de ex.præ.dilectus.ipse etiam monachus non habet velle vel nolle.de sepul.c.fi.xij.q.j.nõ dicatis.si igitur inuito abbate monachus transit,fortius exemptus inuito papa.seruus etiam nõ est de necessitate,quod habeat licentiam domi-

ñi,cũ profitetur: imò sufficit taciturnitas.l.iiij.dist.si seruus seruo.sufficit ergo & huic licentiæ petitio,& papę taciturnitas:pubes etiam in potestate patris. existens,profitetur inuito patre.xx.q.ij.c.fi.de reg.cũ virũ.cõiunx autem copulam profitetur inuito cõ iuge,de conuer.coniu.virũ.& c.ex publico.& post copulã etiam in casu de conuer.cõiuga.c.fi.& in alio casu.eo.tit.constitutus.& c.veniens.& sic patet per vinculum coniugij confessio nem non impediri:ergo nec per vinculum subiectionis papalis,iuramenti esse vinculum, puta illius,qui iurauit regimen,scripturam libri,vel aliquod seruitium,non impedit professionem secundum ea,quæ no.li.dec. Præterea etiam dixi, de obli.ad ra.c. vno.vinculum etiam voti vel pœnitentiæ peragendæ illam non impedit.de voto scripturæ.& de pœ.d.j.§. his authoritatibus,si ergo prædicta

8 vincula non† impediunt:ergo nec papalis,& immediata subiectio,quominus papa inuito vel saltẽ tacente possit exemptus profiteri.Quartò probatur sic.Certum est,quòd in hoc casu nil deperit papæ.iste enim vtroq; casu ipsius subditus remanet.Sufficiat ergo papam hoc scire & tacere.facit quod no.Io.vij.q.j.placuit.j.& dixi secundùm Vinc.& Gau.de renun admoner.facit de his,quæ fi.à præ.cùm apostolica.& quod ibi not.maximè, 9
quia regulare est,quod taciturnitas in meritorijs habetur pro consensu. vt no.e.li.& eo.titu.qui tacet.imò ex quo de pręiudicio papæ nõ agatur,videtur hic fieri posse ipso ignorante. s.eo.li.de præben.dudum. ad fi.Quinto sic,quod quisq; iur.&c.& patere legẽ.&c.in prin.decretorum de consti. cùm omnes.sed lex cañ.quę dicit inuitis prælatis ipsorum subditos profiteri posse.aut est iniqua,quòd nefas est dicere. l.di: ponderet. xxiiij.q.v. quid ergo.de renun.in fin.§.vtrũ.Aut est æqua.quod ergo æquum papa putauit in alijs,& fortius in seipso.ix. di.iustum pat.est.Item video,ꝙ papa maximè pro sui salute renuntiare potest papatui.s.e.li.de renun.c.j.sine alterius licentia:cùm superiorem non habeat.vbi ergo papa deficit,quia licentiam denegat,cùm non sit superior,ad quem recurri possit,sua authoritate renuntiabit exemptus.Sextò sic:non debet esse deterior conditio exemptorum,quam excommunicatorum.de priuile.quanto.sed excommunicatio non impedit vinculum professionis.ergo nec exemptio. de eo,qui fur.ord re.c.fin.de sen.ex. cũ illorum.& sicut quandoq; ex causa defertur exemptis administratio. de elect.nihil est.sic ob causam salutis deferatur administrationis dimissio.ad hoc.xij.q.j.præcipimus.de pœ. & re.cùm infirmitas. facit ad hoc, quia vinculum huius subiectionis nõ impediret matrimonium carnale in eo,qui non esset in sacris, non professus. quod satis probatur ex eo,ꝙ non est prohibitum. ergo nec impediat † spirituale per religionis professionem , per quæ sex concluditur prælatum de quo quam non obtenta papæ licentia profiteri posse.Inducitur pro hac parte regula,quod ob gratiam.eod.titu.cum suis concor.ratio etiam absurditatis vitandæ quæ insurgeret

surgeret ex contrario, si dicere- tur inferiores exemptos per omnia æquandos episcopis. & ob quæstio. no. de pœ. & re. omnis. super gloss. quòd si. Secundò circa proposita quæstionem est aduertendum, quòd non quæritur an prelatus posit transire: sed cui posit profiteri. nec proponitur, ꝙ licentia fuerit denegata: sed dicitur nō obtenta. ¶Circa primum.
10 etiam † est sciēdum, quòd dubitatur, an professio religionis posit fieri in manibus cuiuscunque, vel solùm illius, qui posit ordini incorporare: & de hoc. xx. q. j. c. fin. xxvij. q. j. c. qui cle. vel vo: consuluit. & c. insinuante. dixi de hoc plenè de regula, porrectum. de hoc etiam in Spe. de sta. mo. versi. xxx. Est etiam sciēdum, quod no. Be. de voto. per tuas. de testi. imò, quòd dicitur, quòd episcopatus ecclesiæ secularis impedit, ne quis illo retēto
11 posit fieri monachus. Credo † tamē, & soluendo, dico prælatum de quo quæritur obligatum per professionem religionis, quo ad se, & per illā eam saltem ex simplici voto teneri: per dec. cùm dilecti, quod me. causa. de dona. inter dilectos. & quòd vtrobique no. ad idem, de conuer. coniu. quidem. & c. placet, nec dec. lic. tantę. vinculum impedit, etiā in episcopo: sed hoc solùm prohibet, ne præsulatum dimittat. ¶Circa solennizationē verò voti & incorporationem & trā
12 situm † ad religionis obedientiam, puto quòd prelatus de quoquā petijt licentiam: sed per papam fuit denegata, transire non posit nec prelaturam dimittere. & hoc casu intelligatur determinatio Clementis: de qua dixi: secūdum Ho. & hæc iura primò inducta maximè. v. & vj. Si verò denegata non fuit, licet nec data, puto ipsum prælaturam dimittere posse, & ad religionem posse transire: per ea, quæ alle. sunt. Secundò de primo ad vltimum, remanet tamen papæ salua potestas reuocandi illū de claustro: & in priori prælatura retinendi. de sta. mo. quod Dei. quòd posset papa non solùm ipsum curiæ præficiēdo, sed etiam ipsum, inuitum, & inuito etiam abbate alicui iu. percipi sociando. secundum no. in Spec. de leg. §. nūc ostendendū. ver. e. cū de legat o verò de latere puto, quòd si ob causam expressam in themate petita licentia deneget prælatus, licitè profiteri poterit, & transire: quia nec ipsa supremam obtinet potestatam, nec religiones approbare potest: vel tolre. Sic ergo in illis, quòd in alijs prælatis: per iura predicta. ¶Per hanc autem distinctionem ferè omnia cōtraria sunt soluta. Ad non soluta tamen quæ pro prima parte allegata sunt, primò respondetur hîc planum quod non idem in omni prelato, quod in episcopo quod tamen infert illa ar-
13 gumentatio. ¶Ad † alle. secūdò & respondetur hunc esse casum, quod fallit regula. nec ob. decr. authoritate. quia locus exemptus, qui est res inanimata, non potest duci lege priuata spiritus vel cordis. Ad quod faciunt no. de reli. do. ad hæc. ad id, quod dicitur de lege priuata consuet. respondetur. quòd lex priuata spiritus, superat omnē aliā l. communem & priuatā. et ideò de alijs priuatis ad istā nō est argumentādū. ¶Ad quartū re-

spondetur, quòd hîc nulla fit illusio: vbi fit religionis pfessio: nec dec. cũ in distribuendũ impedit subdiaconũ papæ, fine ipsius licentia profiteri. licet eũ impediat ordinari, dato etiã, quòd si ordinaretur, tenet ordinatio. Hîc verbum nouum ostenditur & calamo describitur, per quod mendax conuincitur, & patẽter confunditur: dicens ꝙ non disquiritur, disputatur, & soluitur sui leg. quæstio.

SVMMARIVM.

1 *Actoru & rei discrimen.*

2 *Episcopus excommunicauit Titium legentem appellationem, quàm interponebat ab eo. Secundò excommunicauit Seium, quia appellauit, episcopo proferente sententiam. Tertiò excommunicauit Seium sub conditione, qui ante cõditionem desijt esse de foro suo, & postea euenit conditio de his sententijs, an illæ ipsæ ligant. & nu. 5. & 7. 9. 10. 12. & 19.*

3 *Præteritum & pendẽs, æquiparantur ad impediendum constitutionis effectum.*

4 *Captum, an habeatur pro impleto. & numero. 6.*

8 *Appellationum impediat pronuntiationem inchoatam.*

11 *Actuum iudicialium substãtialia quæ dicantur. Et quis in dubio præuenisse præsumatur. Et vnde id potissimùm colligatur.*

13 *Tempus conditionis appositæ inspiciendũ in sententijs. Et quid in pignoribus.*

14 *Sententia quæ transiuit in rem iudicatam, morte iudicis, vel peremptione iurisdictionis non euanescit.*

15 *Excommunicatio an solùm subditos liget. Et quid de sententia nu. num. 17.*

16 *Debitum sub conditione, est sola spes.*

18 *Sententia lata sub conditione, an & quando teneat.*

20 *Statutorum proprium: item spiritualis excommunicationis.*

21 *Regulæ iuris ciuilis super litera, C.*

REGVLA. XI.

Vm sunt partiũ. No. quòd dicit partium in plurali. fortius autẽ, si iura actoris tantùm. non sic, si iura rei tantùm: vt in fine: quam actori. dicit Io. mo. quòd huius regulæ triplex est

1 ratio. quia† actor impetit, reus defendit. alle. insti. de interdic. §. commodum, &c. de dila. l. si quando. quia nullus præsumitur ligatus, vel obnoxius. authen. coll. vj. qui. mo. na. ef. sui. §. natura siquidem. ¶ Tertiò, quòd reus in iudicio pugnat pro libertate, vnde dicitur cliens creditoris. C. de nouat. l. iij. & prouer. xxij. qui mutuũ accipit seruus est fœnerantis. ¶ Prima. gl. dicit: vnde sumpta & ponit exempla. Secundò, ponit quatuor casus exceptos. Tertiò, ampliat regulã. Quartò, distinguit oppositũ & soluit. vlt. glo. significat contrariũ, soluit & remittit. item exemplificat & exponit In glos. j. ibi: fauorabiliores. sequitur rei potius, quàm actores habentur. & ibi: Archianus vbi de liberando agitur sumus faciliores, nisi de obligando propensiores. & ibi antepe. in pari probatione iudic. pro libertate. & ibi: inter pares. de. libertate loquitur. & ibi vt responsum congruũ accipere possis, insere pacti exemplum. In gl. vlt. ibi: cuncti sciant. cano. ij. q. viij. & ibi dolũ. sequitur. ex perspicuis iudicijs probari conuenit: & ibi: motum probatur

probatur metus attrocitate facti, nō iactationibus tantùm vel contestatione metus contestatio.ibi:dupliciter expouitur.In gl.j.ibi à manus in gl.dicebat Dy. exemplum cōpetere, quando actor & reus pariter probāt, & per numerum testium æqualem per omnia,vel instrumenta æqualis authoris.Item,quando taliter probat ponit etiam exemplum,per l.si debitor.ff.de pigno.vt si agens hypothecariè contra Titium,probat rem sibi obligatam Calendis : & Titius probat sic obligatam eodem die. nec ad paret cui primò : absoluitur reus cui concor.s.eo.li.de præben.si à sede dicit demum illud exemplum non congruere,quod quidē ponunt, cū actor & reus sint in pari causa turpitudinis.nam ibi nō sunt iura obscura. sed paria & certa. licet verum sit reum absolui.e.ti.in pari. Item nec cōpetit exemplum nec plures dilationes dantur reo.ff.de fer.l.vlti.quia ibi etiam nulla obscuritas.In glo.vlt.ibi:solutio.idē hic Dy.& est ratio, quia reus semper negaret se sic sensisse : quia iniustus contrahitur,significat,&cōtrarium de l.ff.de dam.infec.l.fluminū.§.Seruius &,§.idem ait.nā si reus cauit de dam.infe.& ædificium damnum dedit eius vicino vel vetustate, & casu fortuito,tenetur ad emēdam ex cautione damni.& tamen hic est obscuritas,quòd casus fortuitus facit pro eo , debilitas edificij contra respondet,quod hîc non est paritas. & quia reus qui ruinā ędificij præuidere potuit,fuit in culpa,actor non Ad idē.ff.ad l.aquil.si obstetrix&.l.si putator.Si verò esset paritas culpę latę, leuis,vel leuissimæ locus esset huic, regulę.& ibi.c.vlt.vide & adde,quòd ibi dixi.

QVAESTIO.

Hæc regula inducitur ad quæstionem de excommunicato , qui appellauit.sed dubitatur,an appellatio prę cessit an excōmunicatio?Quod in tali obscuro iudicandū sit pro illo, qui reperitur reus,quæstionem hanc disputaui,quā adiecto articulo licet ad propositum nō faciat,ad literam hîc inseram.& est talis.Episcopus excommunicauit Titium legētem appellationē,quā interponebat ab eo, Secūdò,excōmunicauit Luciū:quia appellauit episcopo proferēte sentētiam. Tertiò excōmunicauit Seiū sub conditione,qui ante cōditionē desijt esse de foro suo,& postea euenit cōditio de his sentētijs,quęritur an ligēt. Prima duo mēbra simul tractabim⁹. circa quæ inducā pro inchoante diuisim & duò cōiunctim.secūdò alia.vj. cōtrà ipsum.tertiò recitabitur in vno mēbro solutio disputātis.excidentur tres vel. v.casus non dubij & fortis æquitas submittetur.quartò dabitur solutio distinguēs, & respōsio ad cōtraria.Est ergo sciendū,ꝙ primū argumentū de excōmunicato , ꝙ iam inchoauerat appellare,disputauit Paduę dn̄s Princiuallus de Mediolano, cuius argumenta præponam,qui antequā inchoauit appellare vel pronū tiare,fit potior. patet,ꝙ ponderandū est principiū,ꝙest cuiusq; rei potētissima pars.ff.de ori.iur.l.j.ff.mā. si ꝑcu.ꝙ ad pricipiū trahitur finis.xxxv. dist.ab exordio.ff.de le.iij.si qs primo ꝑpter ꝙ dicim⁹ initiū sperari.de hoc

hoc multæ concor.no de elec. dudũ. j.cũ igitur hic sit dare rem perfectã ex omni sui parte,scilicet principiũ, medium,& finem,vt præalle.l.j.ff.de ori.iur.actus pronuntiationis vel ap. nõ habet impedire effectũ rei iam inchoatæ:maximè,quia quæ incontinẽ ti fiunt, videntur inesse, de ele. offi. ff.si cer.pe.l.lecta.Secũdò,sic inchoare legere appellationem,cùm appellatur verbo , & inchoare iter ad papam,cùm appellatur, facto sunt paria sed video.quod si post iter inchoatum non perfectum, is contra quem itineratur, excommunicet itinerãtẽ, non valet excommunicatio. all. ipse. de ap.meminimus.melius facit.eo.ti. dilecti.Tertiò sic dicã,ꝙ post lectionẽ ap.inchoatam licet nondũ perfectam excommunicationem legentem non liget secũdum principallũ. adde ab hoc vltimum bene facit. xxxij. q.v.propositio.Tertiò, video,
3 quòd† prẹteritum & pendens æquiparantur ad impediendum constitutionis effectum. probatur de offi.le. c. pe. li. eo. in clem. de iudi.dispẽdio sam de seque. pos.ad compescendas. de ꝓba. literis. de re iudi.vt calũnijs. de senten excom. vt frequentibus. & no.de hoc de elec.licet canon.li.e.sic dicam,quòd pendens ap.sic præterita impediat effectum sententiæ,& pendens licentia sic petita inpedíat effectum ap.Ad quòd bene facit.ff.de pu. iudic.is,qui.ver.damnatus inchoatas prius dilationes perficit.Quartò,plus video, quòd falsum est iudicem esse paratum ad ferendam sententiam,licet nondum inchoauerit:puta.per cõclusionẽ causæ, vt reuocatio procur. non impediat pronuntiationem . de procur.auditis.si igitur actus aliàs impediens eo statu non impedit, fortius non impediet pronuntiatio iam inchoata.Quintò ad hanc partem inducuntur de rescript.literæ de offic. dele.iudex.de sen.excõ.religioso. vel eo. nam .per primum patet , quòd si vnus romanus pontifex inchoat prouisionem alter perficit, grauame attribuatur inchoanti.per secũdum patet,quòd recusationis causa inchoata impeditur delegatꝰ in eo, quod aliàs poterat per tertium. Patet , quia qui inchoauit religionis propositum,per nouitiatum,priuilegium immunitatis habet,ac si perfecisset.Sextò quòd
sufficiat † inchoasse,facit de fur.c.si. 4
de tem.or.ex tenore.& quod ibi dicere soleo de tutore,qui inchoauit inuenta remittens ad Spe.de tutore. §. generaliter.ver.quid si cæperit.Hinc est,ꝙ qui inchoauit trahere bladum de ciuitate non tamẽ de superueniẽti edicto quo trahi ꝓhibetur, vt scripsi postHo.de cõst.c.ij.per.l.Cęsar aliàs, cũ insulæ.ff.de p[illegible] & nec.& ꝙ cœptũ generaliter habeatur pro completo, probatur.ff. de aur. & ar.le. & si not. ff.§.argento.aliàs incipit,ꝙ ergo.vbi cœptum fabricari,haberetur pro fabricato:& cœptũ celari,id est,deaurari,habetur pro celato, cui conuenit. ff.de pollic.l.j.§.cœpisse del.in l.legatis.§. ornatricibus. & ideo ꝙ dicitur dicitur diẽ vel annũ inchotũ haberi pro completo. ff.de vsuc. in vsucapionibus. & l.se.de ver.si annunculus.j. & ij.de testa. del. ætate.de mu.& ho. ad rempublicam. pro & cõtra cle.de testa.re.nemini agitur.§.cæterùm.de elec.cùm

elect.cùm in cunctis. vbi soluitur & ff.de mino.l. iij.§. minorem. nam & status illius,cuius negotia gessi, si in spicitur,iuxta tēpus, quo inchoatur. ff.de neg.gest.Pomp.§.in negotijs.& facit.ff.de mi.intra vtile.j,rn.ex quibus concluditur inchoationē appel. vel pronuntiationis inspiciendam. Septimò ad hanc partem bene facit. ff de iur.om.iud.si quis id.versi.quod si dum proponitur. vbi patet, quòd pœna corrūpentis albū propositum, locum habet in eo, quod corrumpit dum proponeretur. Ad idem ar.fur. ce. fur. cum.§. etiam si non rata vbi patet edictum arborum furtiuè cæsarum, habere locum in illo,qui inchoauit cedere.Ex quibus etiā concluditur hîc principaliter:scilicet inchoatam appellare impedire vinculum exac.si præcesisset. Itē inchoatam pronuntiationē non suspendi per appellationē medij tēporis,ac si tota pronuntiatio sic præcessisset.

5 ¶In contrarium† allegatur sic : non præstat impedimentū, quod de iure non sortitur effectū.eo.tit.non præstat.cum suis concor. & sic cùm imperfecta pronuntiatio vel appel. nō habeat effectum,non dabit impedimentum pronuntiationi vel appel. interim interiectæ. de elect. potest hic exēplificari,de elec.bonę.& c.cō gregato.de appel.constitutis.j.& hîc dicas, quòd sequens particula perficiens, confirmat inchoatam negatur hæc per regulam:nō firmatur. eo.ti. vel si cōfirmant,hîc facit ex nūc,nō vt ex tunc,vt ibi Inno. ¶Secundò iura dicunt mediū sequendū. de offic. cu.c.j.cū concor. sed primo casu fuit pronuntiatio,secundo appellatio,ergo valent. nam quod vno contextu fieri debet, non recipit actum contrariummedium.hic in text. c. stipulationibus & fideiussionibus ff. de testa. hęredes.§.fi.de verb.obli. continuus.de duo. reis cōsti.l. duos reos. §.fi.Idē in cle.de elect. quia propter & in sacramentis.de cō.di.iiij. si non

6 sanctificat.vbi de hoc secūdū†princ. Tertiò ꝓbatur.hîc aliter multa iura probāt, quòd cœptū nō habetur pro cōpleto.ff.de verb.sig.l.v.§. opera.& l.ædificia.§.perfecisti.ff.de aur.& ar. le.l.Quintus.§.an aurum.de no.oper. nun.stipulatio.§.opus.ad id.C.quando di.le.ce.l.ex his.super quo posses videre ꝙ scripsi in regula,quoniam prior & q.porrorū,in parte secunda. vnde nullum est testamentū inchoatum,nondū perfectum:insti.qui.mo. te.infir.§.pe.in fi.& contraria ibi soluuntur:nec iuuat præscriptio inchoata,si fuerit interrupta descriptio:vnde dicitur,ꝙ frustravelociter currit, quod priusquā ad metas perueniat, deficit.de pœ.di.s.iij.incassum.de renun.c.j.& nihil putatur actū,cùm su perest aliquid ad agēdū.C.ad sil.l.pe.

7 in fi.Ex quibus†cōcluditur,ꝙ imperfecta ap.non iuuat Titiū nec imperfecta pronūciatio ligat lutiū interim appellātē.Quartò,hoc idē satis apta ratione probatur.pone,ꝙ Titius qui inchoauit appellare excōicatus,interim appellationem non perfecit,vel episcopus qui inchoauit excōicare Luciū,non perfecit pronūtiationem post illius ap. Nullus dubitat, quin primo casu teneat excōicatio : &in secundo teneat appel. primò enim excom-

excommunicatio non potest esse in 8 pendenti.de ap. pastoral. si ergo statim in sui pronũtiatione tenuit subsecuta ap.profectò illam non vitiat. idem dico de ap.in casu secundo.sicut ergo alius actus medius aliàs efficax ad impediendũ impedit prouisionẽ inchoatã,vt probatur,de rescr. cõstitutus.de con.præ.c.fi.eo.li. nam primo casu statutũ iuratũ,primò monitorias annullat executorias subsecutas, & secundo casu reuocatio superueniens:scilicet,post vacationem & petitionẽ ante collationẽ, executoris collationẽ annullat. ita in proposito excõmunicatio media in primo casu ligat & appellatio, media secundo casu tuebitur.&,sic nõ ponderemus ista præambula appellatio- 9 nis vel excõmunicationis:sed solùm verbũ excõmunicatio, vel appellatio. sicut aliàs dicitur pœnã eligentis indignũ, nõ deberi ex cõsensu. & præambulis electionis, nisi fiat electionis pronuntiatio.de elect.perpetuę.eo.li.Requiritur ergo actus perfectus,sicut aliàs annus perfectus.eo. tit.commissa.j.respõ.& nõ dicas ista procedere in pœnalibus. dico,quòd procedunt etiã, cũ agitur de effectu electionis vt patet de elect. eccle. j. ¶Quintò specialiter contra Titium inducitur quòd sibi imputet ꝙ cùm potuerit sibi prouidere porrigendo cedulam ap.nec habeat necesse stare & sic non potuisset præueniri:vt patet suprà eo. li. de ap. appellatio. in hoc bene sit cautus, qui timet hunc casum. Sextò cõtra episcopũ probatio inducitur.xj.q.j.quicunq;. de iud. nouit.ver.nec illud.Ex quibus patet, quòd secundũ † illam Theodosianam impedit pronuntiationem inchoatã, qui petit remitti ad ecclesiasticũ iudicem.Ita igitur impediat pronũtiationẽ inchoatã is, qui appellat. facit de ap.super eo. ij. ex quibus concluditur Titiũ ligatum & Lucium non ligatũ.Solutio circa solutionẽ quæstionis est sciẽdũ,quòd princiuallus, qui disputauit primũ membrum,tenuit nil specialiter allegans in solutione,quod appellatio tuetur inchoantẽ.& aperte formabitur quæstio cùm excõmunicatio præcessit verbum ap.sed ad aperiendã quæstionis veritatẽ primò excludamus de quæstione casus non dubios, & erit bonus modus soluendi ne fiat prolixa distinctio.Planũ est,quòd articuli † dubij non essent,nisi poneremus appellationes legitimas, non friuolas, etiã pręcedẽs nõ vitiat.ergo nec concurrens.Item,non est quæstio dubia: nisi diceremus, quòd Titius prius porrexerat appellationẽ, quã posteà ex abundãti legebat,vel quando episcopus primò per alium pertulerat sententiam,quod poterat etiã diffinitiuam.de re iudi.c.fi.§.eo.li.quã posteà ex abundanti repetebat. Item,nil dubij habet quęstio,nisi Titius,qui inchoauit appellare, in verbo ap. expressione causæ pręuenit episcopum excõmunicantem.vel quãdo episcopus,qui inchoauit excõmunicare, in verbo,excommunicationis præuenit Lucium appellantem. & de expressione causæ non repeto. quia licet vtrobique sit causa exprimenda, tamen præmisio causæ in ap.ante sententiam vitiat in excommunicationem:

nem:non licet proferens pœnã incur rat.ſuprà eo.lib.de ſen.excommu.c.j. remanet ergo quæſtio dubia,quando poſt ap.inchoatam ante verbum ap. ei cauſæ expreſsionem interuenit ex communicatio Titij.vel quãdo poſt inchoatam pronuntiatione ante ver bum excommunicationis interuenit ap.Lucij.vel quando dubitatur,quòd verbũ præceſſerit. licet ſciatur, quis inchoauerit: vt ponit quæſtio. nec quæritur,an appellatio reuoluat:ſed ad vinculum impediat. In his dubijs audacter dico,quòd ſi poteſtatem ha berem ius poſitiuum producendi,ſta tuerem de forti æquitate, quòd potior eſſet,qui prius inchoauit appellare vel excommunicare,vt ſit locus præuentioni,vbi non fiat doloſè: & compleatur eodem contextu actus inchoatus & per hoc vltimũ reſpondet ad id, quòd dixi in parte ſecũda. ver.hoc idem de dolo.dixi. Nec ob. de ap.oblatæ.cũ ſi.Pro hac ſolutione faciunt iura,quæ probant locũ circa præuentionem,de ap.vt debitus.ſ. e. lib.de reſcri.duobus. ff. de verb.ob.l. Titius.& faciunt, quæ dixi in prima

10 parte max.ver. ¶Item video† & quæ faciunt contrarium, intelligatur de inchoatis, quæ non proficiunt vno contextu:ſed quia non eſt meum ius de nouo producere,ſed iam de ſtatuto,quid ſit iuſtius reſpondere,dico ꝙ de rigore ligatus eſt Titius quẽ inchoatem appellare præuenit epiſcopus in prnũtiatione & Lucius ligatus non eſt, qui epiſcopũ inchoantẽ excõmunicare præuenit in ap. ad ꝙ principaliter induco decr. ſi duo. ſupra eo.lib.de procu. per quam patet, quòd non ponderatis præambulis li-

11 tis,vel† quis inchoauerit,ille de pro curationibus pluribus dicitur occupaſſe, vel præueniſſe,qui primò con teſtatus litem.quod eſt ſpeciale omnino litis vel inſtantiæ ſic in propoſito non ponderabo præambula vel exordia ſententiæ,vel ap.ſed ſolùm quis in ſubſtantialibus illorum actuum præuenerit & ſic eſt ſententia,niſi ibi ſubſtantiale eius, de quo quæritur, non ponderemus ea, quæ præcedunt: ſed ſolùm quis in illa præuenerit.& probant.lib.j.allegat. in v.glo. facit ad hoc quod not. vij. q.j nihil ſuprà eod.lib.de re iud.c.fin. in ſecũda glo.¶Secundo vero caſu, quando dubitatur quis in his ſubſtantialibus præuenerit,videtur aliquibus per hanc regulam pro illo, quòd reus eſt iudicandus:ſed ego ſol

12 uendo dico, quod quia † de iuriſdictione & excõmunicatione conſtat, de præcedente ap.non conſtat, iudicabo illos ligatos ad hoc ſuprà eo.li. de ſenten.excõ.venerabilibus.ad fin. & quòd ibi no. maximè cũ ſit medicinalis.eo.ti.c.j.& quia ſpiritualis ſit penetrabilior,quàm actus humanus: iuxta id quòd no.Inn.de appel. Præterea ſecundò ad ea, quæ principalis videtur ſolutio in contrariũ dicere: reſpondeo,quòd in ap. facti inchoatio itineris non habet ſe vt initium app.imò ipſa itineris arreptio habet vim perfectæ appellationis: vt in decre. dilecti. & de cleric. peregrin. cap.vno.Quod dicitur de cauſis pendentibus, dico quod bene comprehenduntur noua conſtitutione, quæ ad cauſæ ordinationem: vt not.in decre

decret.licet canon. in decre. auditis. reuocatio bene impedit, ne inferatur sententia.cùm procu. reuocatur: sed fertur contra contumacem, qui reuocauit.nec aliũ substituit. Ad dec. literis.responde,vt dixi in quæstione porrorum in solutione contrariorũ. In decre.iudex proposita exceptione habemus actum hunc perfectum. in decre religioso habemus etiam actũ nouitiatus perfectum.cætera solues studens.¶Tertium quæstionis membrum disputauerunt. Dama. in quæstionibus suis super decre. præthereà enim. de ap. Barpt.brix.in quæstione veneri.xij.¶Et in prima parte probatur inspiciẽdum tempus conditionis, & in secunda contrarium.Tertiò ponitur solutio. & qui in illa concordant.subditur contraria opinio, quæ certo casu soluatur aliâs solutioni statur,& contrarijs respondetur.

13 ¶Quòd sentẽtia † liget,allegãt,quod inspicitur in sententijs tempus cõditionis adpositæ. ij. q. vj.biduum. Itẽ in pignoribus non inspicitur tempus, quo euenit conditio,sed quo fuit apposita.ff.qui po.in pi.ha. l. potior.§.j. idem in manumissionibus C. de ma nu.de statu liberis. ad idem. ff. de fidecom.liber generaliter.ad fi.¶Indu

14 cit † etiã. l. si quis postquã.ff. de iud. rectè.licet prælatus moriatur, ligat sententia per eum lata. xvij. q.iiij. si quis suadente.nam secundum Dama. hæc sententia transiuit in rem iud. & sic morte iudicis, vel peremptione iurisdictionis non euanescit.C. de re.iud.l. gesta. ¶Circa hoc vltimum vide,quòd no.lxiij.di. Salonitanæ ad hanc partẽ bene facit.ff.de ver. ob.si filius aliâs,cũ filius.vbi dicitur, quòd si filiusfami.stipuletur sub conditione,& posteà emancipatur,& demum eueniat conditio, quòd patri acquiritur:vt sic non tempus conditionis, sed stipulationis põderemus. Ad hoc etiam inducitur cle.de re iud.pastoralis.ver.nisi aliud.vbi ponderatur, ꝙ tempore citationis citatus non erat

15 in iurisdictione citantis.¶Contra † in contrarium alle.ꝙ excommunicatio nõ ligat,nisi subditos.de sentẽ. excõ. à nobis.ergo hi qui non erant subditi tempore conditionis,non ligãtur, cùm ante conditionem sententia nõ liget:vt in præalle.decre.præthereà.de re iudi. quòd ad dictos licitationem facit.ff.de do.inter.vi.& vxor.si sponsus.& l.cùm hic status.§. hic si sponsus. ¶ Item,ex conditionali obliga-

16 tione † sola spes est debitum.inst. de verb.ob.§.ex cõditionali.ff.de ver.si. cedere diem.bene facit de spon.c.vno s.eo.lib. ¶Item, iudex vltra tempus iurisdictionis suæ non potest alicui interdicere artem suam. ff. de pœn. l.fi.& ex contrario contingeret hunc

17 ligari per † non iudicem,cùm tempore conditionis non sit iudex. cõtra id de consuetu.ad nostrã.de iudi. at si clerici.C.si non à compe.iudi.l.j.& ij. de proh.nullus. ¶ Item in hanc partem alleg.Archi.de sen.ex.Roma.§.j. s.eo.lib.& c.ij.ij.respõ.de consti.s. eo. lib.nam si ibi sententia non ligat subditũ extra locum:multò minus ligabit eum,qui desijt esse subditus. pro hac parte facit de rescript.si pro te.s. eo.lib.& sępius alle. decre. pręterea enim de ap.nã si appellat pręueniens cõditionẽ,impedit, ne liget excommunicatio:

municatio:vt ibi habetur.nõ est.quia
suspensa fuit excommunicatis interdictio per appellationẽ intermediã,
fortius ergo impedire debet,ne liget.
vt in totum fuit extincta,vt in casu
præsenti ex quibus concluditur sententiam non ligare.¶Sol.Bar.dixit il
18 lum ligari,cùm sententia † lata sub
conditione,teneat,si iudex possit statuere in futurum.de sen.excom.à nobis.huic solutioni quæ placet cõcor.
Vinc.la.tan.Go.Phi.Inn.& Ho.incip.
decre.prætereà.de ap.sed ar.contra dicens Dama.hoc tenere.hic verò incipit:decr.enim de consti.s.eo.li.Quid
de Dama.dico nescio.nã in quæstione sua primò alleg.pro illa parte, ꝙ
sententia liget.secundò,alle.pro parte contraria.& pro solutione dicit tenendum,quod vltimò dixi.& sic videtur eum velle,quòd nõ liget & sic
recepit.Archi.sed si videbis quæstionem prædictam,patebit ꝙ allegato
pro secunda parte,ꝙ non liget,submittit vltimò argumenta facientia
ad primam partem.s.ꝙ liget.& sic dici posset eum tenere,ꝙ liget dum dicit tenendum,quòd vltimò dixit,pos
19 set autem ista opinio.Archi.esse † vera , quando Seius desijt esse de foro
excommunicantis, & cessauit causa
excommunicationis.puta excommunicatus erat,si.j.mensem non faceret
residentiam in beneficio,vel illius ratione non recipiat ordines.j.tempus
contraxit matrimonium,vel translatus est ad aliud beneficium primo dimisso,& talis conditio posset dici potestatiua,in qua aliud quàm in casua
li.vel ea,quæ non est in potestate,vt
contrarium soluitur.de l.potior.j.respon.& §.j.ff.qui po.in pig.ha.& facit quod no.in præ.dec.si pro te.de rescri.s.eo.libr.in iiij.gl.vnde & in dec.
aduersus.de immu . eccle.j.mensem
non satisfaciens excõmunicatus est,
quòd intelligitur,vbi.j.illud tempus
dimittat officium.ibi.not.post Host.
in fin.alleg.not.vt nullomodo conditio pendet ex potestate excommunicati,sit vera priorum opinio,vt conditio trahatur ad sententiã:non econtrà.Ad contraria respondetur,quòd
tempore sententiæ subditus erat,&
proferẽs,ipsius iudex.& si præueniẽs
cõtra ipsum,qui posteà desijt potuisset ferre sententiam.de for.compe.c.
pen.cum suis concor . fortius ligabit
sententia lata prius,quàm desierat.&
sic soluitur etiam dec.Romana.§.j.
ad l.fin.de pœñ.responde,vt notaui
& dixi de offi.le.c.fi.Ad dec.ij.de consti.s.eo.lib.respondetur quòd de generali sententia loquitur lata per sta
20 tutum.& statutorum † est proprium ligare futura,& j.Diœcesim commissa
vt ibi.sed si spiritualiter excommunicat,cõfertur in sempiternum .quocunq; declinet ligatus est extra diœcesim proferentis,existens ligari non
posset.de rap.c.j.ad decre . prætereà,
dico quòd per ap.legitimam trãsfunditur iurisdictio malè excommunicantis in eum,ad quem est appellatum.quod nõ est in casu nostro.nam
primus non transfundetur in secundum,nec est eius corrigere,quod fecit primus.nil etiam mirum,si appellatio fundata super culpa proferentis,vel iniquitate sententiæ operatur,quòd non operatur ipsum desinere esse de sui iurisdictione.vbi non

notatur ipsius culpa, vel sentẽtiæ ini quitas. Regulæ iur. ciuili huius literæ. C. sunt hæ.

Paulus. Lex XVIII.

¶Cum tempus in testamento adijcitur, credendum est pro hærede adiectum: nisi alia mens fuerit testatoris sicut in stipulationibus, promissoris gratia tempus adijcitur.

Vlpianus. Lex XXIII.

¶Contractus. vide in regula: Contractus.

Pomponius. Lex LI.

¶Culpa est. vide in regula.

Non est sui consilij. vide in regula: nullus ex consilio.

Vlpianus. Lex XXXVII.

¶Culpa caret, qui scit, sed prohibere non potest.

Idem. Lex LIIII.

¶Cuius per errorem dati, repetitio est, eius consultò dati, donatio est.

Paulus. Lex LXXXV.

¶Cùm amplius solutum est, quàm 1
debeatur, cuius pars non inuenitur, quæ repeti posit, totum esse indebitum intelligitur, manente pristina 2
obligatiõe. Is natura debet, quàm iure getium dare oportet, cuius fidem 3
secuti sumus.

Caius. Lex CVIII.

¶Cum seruis nulla actio est.

Idem. Lex CXIX. 4

¶Creditor qui permittit rem venire, 6
pignus dimittit.

Vlpianus. Lex CXXIIII. 9

¶Cuius est donandi eidem & venden di & concedendi ius est. 15

Idem. Lex CXXVI.

¶Cùm quis posit alienare, põterit 16
consentire alienationi cui autẽ donare non conceditur, probandum erit: nec si donationis causa consenserit, ratam eius habendã, voluntatem.

Vlpianus. Lex CXXIX.

¶Capiẽda occasio est. quæ probet benignius. ¶Responsum, quod factũ est cùm in obscuro sit, ex affectione cuiusque capit interpretationem.

Paulus. Lex CXXXIX.

¶Cum principalis. vide in regula: accessorium.

Idem. Lex CLXX.

¶Cùm prætor in hæredem dat actionem quatenus ad eum peruenit, sufficit si vel momẽto ad eum peruenerit, ex dolo defuncti.

Idem. Lex CXC.

¶Cuius effectus omnibus prodest, eius & partes ad vniuersos pertinẽt.

Vlpianus. Lex CXCVI.

¶Cum par. vide in regula: in pari.

SVMMARIVM.

Victus non tenetur victori ad expensas, ad quas in causa condemnatus fuerat, propter suam contumaciam.

Negotiorũ gestor sibi imputet, si soluit indebitum.

Fideiussor vsuras, quas creditori soluit, an à debitore recuperet. & numero. 5. 7. 8. Negatiuam pete numero. 10. disting. numero. 11. 13. 15.

Officium suum nulli debet esse dãnosum.

Iuramentum, & fideiussorum adiectio, æquiparantur.

Vsuræ sunt indebitæ iure diuino, & canonico. Et quid de iure ciuili. nu. 11.

Delicti existimationem & continuationem quæ pœna sequatur.

Relapsus in hæresim quomodo quis dicatur.

Iniuriæ

17 *Iniuriæ plures ab vno si fiant, quo pacto puniendæ sint.*

REGVLA LXXXVI.

DAMNVM, quod quis dicit Dyn. ꝙ ad generalem confirmationem huius regule accedit. ff. rem ra. ha • ti vim. §. cùm autem. de institore. sed & si quis. §. pupillus. & fami. ercis. inter cohæredes. §. quod ex facto impu
1 tari. per hanc regulam † dici potest victum non teneri victori ad expensas ad quas in causa cõdemnatus fuerat, propter suam contumaciam. de quo vide in Spec. de expen. §. nunc de expensis. versi. cæterum. & dixi. s. de do. & cõ. fine. super magna glo. ¶ In glos. vnde sumpta. & tota instat exemplis. ¶ In j. glo. l. ꝙ si quis ex sua culpa sentit. non intelligitur damnum. Sequitur damnum sentire. & ibi: si putatur imputet sibi, qui priuatũ locum quo itur vsitatum, non erat. transit sub putatore arboris. & ibi. § idem econtra aliâs est. ver. sub. §. vt in cæteris. ¶ In
2 prima gl. ibi: à socio ex hoc † quando socio non est, quod imputetur. Secus autem, si sibi posset imputari culpa participationis causæ, propter quam damnum incurritur: vt extra eo. titu. l. fi. igitur secundũ Dy. & in fine. ponit etiam Dy. per l. si quis negotia. ff. de neg. gest. vt gestor negotiorũ sibi imputat, si soluit indebitum.

QVAESTIO.

¶ Hæc regula inducitur cõtra fideiussorẽ, qui soluit vsuras, ꝙ cũ sint indebitæ, & sic ex culpa sua dãnũ patiatur illas à debitore nõ repetat. disputaui autẽ hãc quæstionẽ quę sic formaba
3 tur: Quæritur, an † fideiussor vsuras quas creditori soluit, à debitore recuperet? & formabat in veniali. xc. quæstio de fideiussore non adstricto per iuramentũ ad illas vsuras. ¶ Ad affirmatiuã inducam sex rõnes. & vnam gl. Secũdò, ad negatiuã alias sex. Tertiò, ponã solutiones. Bartho. & Damasij, & aliorũ doctorũ opiniones circa idẽ. Vltimo distinguẽdo & subdistinguẽdo verã solutionem subdã: Quòd recuperare possit, videtur: per dec. de fideiuss. c. ij. in quibus fideiussor soluẽs vsuras, repetit. & tñ ibi non adparet, ꝙ iurauit. vñ facit. ff. mãd. si mãd. §. si fideiussor. ibi videtur casus. & facit, quod ibi not. Secundò cõstat, ꝙ offi-
4 cium † suum nulli debet esse damnosum, nec debet quis pati damnũ. vnde meretur præmium: vt in præ. c. ij. cũ suis concor. ad hoc de elec, cũ non deceat. lib. eo. secũdũ Barth. & Dama.
5 Tertiò, fideiussor nec ex † pacto pactionali, quod patet, nec ex mentali vsura culpari potest: cũ de lucro non certet. sed de damno vitando contendat: quorũ non est par ratio. C. de codicil. in fi. quare ergo non repetet? & benefacit. ff. manda. Quintus Mutius. aliâs incipit: si quis sub vsuris. vbi benefacit fideiussor parcens pudori suo soluendo vsuras suas, quas promisit. licet in stipulatione non venerit, & & illas repetit: Apud vulgares enim notari posset de fidei fractione, ad hoc de iureiuran. tua. quid si non expedit. vel aliâs, cùm indiguerit, inueniat creditores. facit. suprà. de cle. ex.
6 capi. j. Quartò, sicut ad † vsuras soluendas obligat iuramentum, de iure iuran. debitores. & sic fideiussoris adiectio: cum ista æquiparentur. de

censi.grauis.imo fortior est obligatio per fideiussores, vt probatur in authen.vt nul.li.ha.lo.scruta.§.si verò crimen.& per not.j.de dona.inter vir.& vxo.per nostras.s.de pigno.c.fi.
7 Quintò enim sequitur, si vsuræ † sunt indebitæ creditori, ergo fideiussori vide instātiam in pacto leg.commissoriæ, ꝙ licet non valeat, cū creditore, valet cum fideiussore.ff.de contrahen.empt.l.fi.j.respon.& dixi.s.de pig.significante.Item repetit fideiussor vsuras pecuniæ, quam mutuò recepit pro executione mandati.Item, etiam & propriæ pecuniæ post moram.C.mand.l.& post solutionem.ff. mand.lī manda.§.si fideiussor.Sextò
8 mandatarius † prosequens iniustam causam mandatoris, licet succumbat, expensas repetit. C.manda.suprà.de procur.cùm pro causa.vbi de hoc.volenti enim & scienti non fit iniuria, vel dolus.eo.tit.scienti.cum concor. vlti.Bene facit quod not.Inn.& Hostien.de iur.iur.sicut magnæ.glo.scilicet, quòd mandatarius damna, quæ sustulit, etiam per casum fortuitum, dummodo casus aliàs verisimiliter non accidit, sed recuperat à mandatore, ex quibus concluditur pro fideiussore. ¶Contra, quòd non possit
9 † repetere, videtur: quia vsuræ indebitę sunt iure diuino & canonico infrà.de vsur.quia in omnibus,& c.super eo.& c.consuluit. Ergo possunt denegari petēti, cùm solutæ, possunt repeti.de iure iuran.debitores & cui damus actionem.&c.eod.titu.qui ad agendum cum suis concor.soluēs indebitum repetit de quo non videtur fuisse mandatum.ff.de condi.inde.si
10 procu.Secūdò, certum est, quòd † non habet actionem mandati, fideiussor scienter obmittens peremptoriam.ff. manda.si fideiussor.j.ij.iij.respon.de fideius.exceptione.Tertiò, etiam si per iniuriam iudicis damnatus sit, non habet actionē mandati, de emp. & vend.c.fi.Quartò, cùm scienter soluerit indebitum, non datur repetitio cùm videatur donasse.ff.de condit. indebi.l.j.ff.de reg.iur.cùm per errorem.secundū.Bartho. & Da.coadiuuantur allegata primò: quia etiā iur. ciuili videntur hodie vsuræ prohibitæ.secundū verò.de vsuris.c.iij.in authen.de ec.tit.in prin.colla.ix.& c.de vsuris.authē.de hoc.Itē, ex l.si fideiussor.superius alleg.datur hîc doctrina, quod quomodocūq; obmittit fideiussor exceptionē peremptoriā,& debitori parit competentē, sciens vel errans, in iure non repeti, sed talis est ista: ergo non repetat.& not.ibi materia.in §.quidē.& C.man.si pro ea.& per Hostiē.in summa de fideius.§.ad quid is, pro quo.Nō ob.si dicatur: iurasse potuit, id est, absolutionē petere.de iur.iur.c.j.& quod pōt facere, vt præsit, iā posse videtur.ff.e.tit.qui potest.ad hæc.de elec.c.fi.vel repetat, quæ via est ordinaria: cū ille tractet de lucro, nō à debitore per viam extraordi.cū ille tractet de dāno.Ad id. ff.de mu.in causæ.nam gestor negotiorū indebitū soluit, quòd non repetit.ff.de neg.ges.si qui negotia.Quintò, facit hæc regula, vt sic debitori. sed sibi imputet damnum quod sua culpa sentit, quod non imputaret, etiam socio, vt hîc.cum suis exemplis.Sextò, esset absurdū, ꝙ sub nomine dam

ne damni ipsius mandatarij vrgeretur debitor ad vsuras.ad hoc de fo. cõpe.dilecti.nam sic aperta esset via fraudi.cõtra id.infrà de diuor.quanto,in fi.quia per adiectiones fideiussorum cogerentur debitores ad vsuras per obliquum,vel creditores,veri submisio alio creditore constituent se fideiussores,vt iam vidi fieri,vt sic debitores consequerentur vsuras.ex quibus concluditur contra fideiussorē.Solutio.Dicit an.quòd peti † non
11 possunt de iure ciuili : quia scienter soluit indebitum.Harpt.brix.sed Da. sic dicit:soluat,qui poterit,&c.potest tamen dici, ꝙ si opposuit fideiussor exceptionem,sed non fuit auditus in iuria,quã in hoc passus est,non debet contingere debitorē.ff.de euic.si imprudentiam.sed illud intelligendum est, vbi culpa fideiussoris præstitit causam condemnationi.aliàs si in culpa non fuit,aget,vt in.l.illa exceptione.ff.de fideiuss.Dama.Satis patet,ꝙ solutio bartho.nil facit ad propositum:secũdum quã non repeteret etiã debitor soluens,quod reprobatur:vt no.in ver. debitores & oppositionem ipsius cautus ad casum nostrum non debuit prætermittere,qui tenuit simpliciter debitorem teneri ad vsuras & omnes expensas,quas subdit fideiussor:quia veniũt interesse.hoc not. de fideiusso.c.ij.cui concor.vbi Vincen.& summistę.Io.in sum.xiiij.q.iij. Ray.& Goffre.in sum.de vsur.Inn.& Ho.eo.ti.c.j.aliter autem dixit Ala.& Aliter.Harpt.vt infrà dicam.ver.iiij. casu,ad enucleandã verò veritatem huius casus,sic distingue.Aut debitor
12 ignorat obligationem† fideiussoris: aut scit.Primo casu fideiussor vsuras vel aliud indebitũ solutum non repetit.per.l.si quis negotia.ff.de neg.ges. secundo casu,subdistingue.aut debitor scit,& contradicit,aut scit,& patitur.aut scit & mandat.Primo casu non repetit fideiussor nedum vsuras, quas soluit,sed nec sortem,vel quod vtiliter impendisset.ff.man.si pro te. & l. si remunerandi.§. si passus.plus enim est contradicere,quã non consentire.de syn.sicut tuis.de homi.Petrus.& facit.l.Pompo.in fi.ff.de procur.& eo.tit.quæ omnia,fatuus enim fuit & suspectus,ergo in gerẽdo operas in inuitum,vt ibi.secundo casu,cũ patitur, licet repetat fideiussor sortem,& debitum, quòd soluit.C.man. fideiussor pro reo patiente.& præ.§. passus. indebitum tamen vel vsuras, quas soluit,non repetet & sibi imputet in hoc,quod se obtulit.ar.de depo.l.j.§.sæpe.vt ibi:sicut offerre grauat depositarium.sic & hic fideiussorem.Tertio casu,quando mandatum subdit : aut mandat illum obligari pro sorte tantùm,aut pro vsuris inclusis sub nomine sortis,vt est moris: aut in omni casu,vel simpliciter,aut nominatim pro vsuris. Primo casu soluens à debitore vsuras non repetit : à quia excesi fines mandati.ff. mand.diligenter.de præb.cui de,non tamẽ.quia ad illas obligatus nõ erat. C.de fideius.ff.fideiussor.c.fideiussores magistratuum . non ob.l.propria parte.alle.ff. man.si manda.§.si fideiussor per literam ibi,iusta ratione. vel loquitur de obligato etiam ad vsuras.secundo casu,quando fideiussit pro vsuris inclusis sub nomine sor

tis, repetit.iustè enim credere illam sortem potuit,& totum debitum.Ad idem præ.l.si fideiussor.ff mã.&.ij.& iij.responso.de præben.si beneficia.li. e.nec præsumere debuit illum indebitum sub sortis nomine promittere. s. de præsumpt. quia verisimile.ff.de proba.cùm de indebito.& sic legere. Ioh.decre.n.eo.ti.Tertio casu,qui fideiussit in omnem casum,vel similiter,non repetit:quia in generali mãdato non includit debitum, de quo etiam in specie verisimiliter nõ man dasset,ff. de condi.inde.si procur.ad idem de offi.vi.c.fi.li.eo.de re.iur.in generali.cum concor.non obst.no.ff. locum quæro.an fideiussor. quia,vt dixi,leges permittunt vsuras.Quartò casu,quando nominatim mandat fideiubere pro vsuris, subdit, aut iurauit fideiussor creditori,ꝙ solueret: aut non iurauit.Primo casu est opinio & communis habet, quòd repetit,cùm non possit excipere,per decre. debitores quæ placet Ala.no.de fideiu.c.ij.Bartho.vt patet in propositione quæstionis huius principis.Se-

13 cũda opinio † habet,ꝙ hoc casu repetit,si non potuit petere absolutionẽ iuramenti. aliàs no.de iureiur.c.j.& hoc videtur placuisse etiam Ho.in sum.de fideiu.§.ad quod fideiussor, vbi quæstionem hanc satis prosequitur.& vide aliquid in Spe.de fideius. c.j.ver.sed quòd fideiussor.Tertiò op po.glos.habet ꝙ nec tunc repetet à debitore, sed à creditore,cui soluit: mihi placet prima opinio.& dico cũ Goff.respondendo ad secundum,ꝙ licet fideiussor teneatur excipere, vt est probatum non.C. iur. expressum quod teneatur agere.Item,fideiussor

14 †potest obijcere exceptionem inhonestam ex persona sua.ff.man.l.idem §.generaliter.multò fortius actionẽ. sed ista aggrauaret optionem suam. Vt in prima parte probaui.Ergo &c. habebat. ergo fideiussor optionem soluendi vel absolutionem prouidendi,sicut haberet debitor,vt probant illa iura.Item respondendo ad tertiam opinionem hanc,etiam optionem ex quo soluere potuit licitè repetendi à debitore,pone enim,quod execratus litem cum debitore,quòd est commendabile.de ver.sig.c.ij.l.e. ff.de ali.iu.iij.l.item si.& sic bene concor.l.Quintus mutius.ff.man.Item secundum illam opinionem nil præcipuum haberet fideiussor,qui sine culpa soluit,ad eum qui fuit in culpa:vt dicam in fi.Secundo casu,qui non iurauit fideiussor subdit,quia aut debi-

15 tor† nominauit indemniter fideiussori,aut non.Primo casu repetit fideiussor vsuras,quas soluit. poterit hoc casu laicum debitorem conuenire coram iudice ecclesiastico.de fo.com. c. fi.li.e. facit de iu.iur.cùm contingat.&.c.licet.de pact.quanuis.& authen. sacramentum. C. si aduer.ven. Et est aduertendum,quod licet recipere ad vsuram,interdum sit peccatũ. de quo satis scripsi post Inno.& Ho. de vsur.super eo.ipsum tamen soluere,non est peccatum.ergo nec iuramentum illicitum de indemnitate fideiussoris soluentis. Secundo casu quãdo nõ iurauit,debitor subdit,aut propter pignora data,vel aliam causam expediat creditori vsuras solui, aut non.in primo casu repetit fideiussor

iussor.ff.man.si quis pro eo.& sic le-
git Ho.decre.peruenit.vt ibi scripsi.
¶Secundo casu,quando non expedie-
16 bat † id debitori,subdit,aut fideiussor
sponte soluit,vel coactus.Primo ca-
su,non repetit iur.fori.& locum ha-
beat regula ista cum suis concor.su-
perius all.non ob.l.Quintus Mutius.
quia,vt dicit,tamen ibi soluit debi-
tum,secundum leges recipi.tamen ꝙ 1
theologi iur.poli vel foro consciētię 2
vrgerent debitorem ad restituēdum.
quod multum habent honestatem.&
facit regula: scienti.s.alle.¶Secundo 3
casu,quando coactus soluit aut fuit
in culpa,aut non.Primo casu,cū fue-
rit in culpa,vtiq; non excipit non re-
petit:vt l.si fideiussor.ff.man.§.non 5
malè.&.ff.de fideius.exceptione.in fi.
& in ista regula. Secundo casu,cùm 7
non fuit in culpa,licet glo.secundum
opi.Io.in.l.exceptione videatur vel- 9
le,quòd non repetat textus tamen vi
deatur velle contrarium,quòd placet
Da.vt.s.scripsi.& mihi placet.ad ꝙ fa
cit.ff.de hære.vel act.ven.l.ij.§.solet
quæri.in fi.qui si sint le.per venerabi 1
lem.§.verum.& hoc casu loquantur
opi.Io.Tan.Gof.Ray. Inn.& Ho.quę
præcedunt distinctionem. sed omni
casu quo.s.dixi fideiussorem à debi-
tore repetere,intellige,si nō interue-
nit fraus personæ.ad personam.s.cre-
ditoris constituentis,ob hoc se fide-
iussorem.vt in fin.alleg.vt dixi.quo
casu non iuuabit fraus,secundum ea,
quæ no.de priui.quanto.ff.de leg.l.cō
tra. & dixi. s. de pigno. significante.
Item omni casu,quo dixi fideiussorē
à debitore nō repetere,dico ipsum à
creditore repetere posse,cui soluit.ff.
man.fideiussor.§.in omnibus.per hęc
sic distincta soluta sunt omnia cōtra-
ria,& facta concordia legistarum.ad
quorum refugium molestè gerentiū,
ꝙ aliàs disputaui quęstionem prelati
exempti,sine le.ista caret canone Io.

SVMMARIVM.

Beneficium largè sumitur.
*Immunitas concessa cuiquam ob nume-
rum liberorum,an duret,si qui ex liberis
posteà perierint. Quòd sic. & nu. 4. 6. 8.*
*Beneficium per dignitatem quæsitum,du
rat etiam deficiente dignitate. Et idem iu-
dicium de his,in quibus ius quæsitum re-
tinetur,cessante causa.*
*Paupertas sæpe præbet munerum vaca-
tionem.*
*Collegij ius an in vno solo superstite con
seruētur.*
*Appellari non potest à sententia habente
vim rei iudicatæ.*

REGVLA XVI.

DEcet concessum. Benefi-
ciū largè † sumitur.& vi-
de quod scripsi.de ver.sig.
olim.super glo.fi.mansu
rum.si cessat causa concessionis priui
legij,dūmodo illa causa fuerit impul
siua.ff de do.l.ij.§.vlt.&.l.se.ff.de po-
stu.l.j.§.sextum.vel fuerit finalis.sed
aliquę reliquiæ illius causæ remanēt.
vt patet in quodā seruo.ff.de quęstio.
vnius.§.seruus& in illo,qui fuit decu
rio,qui nō torquetur.ff.de cur.l.vlti.
Item in illa,quę desijt esse vxor,con
tra quam turpis actio non institui-
tur.ff. de rerum permuta. l.ij.& iij.
& idem cum dubitatur, an fuerit

finalis vel impulsiua. ff. de condi.& de.cùm tale.§.falsam &.l.Titio.§.sed cum vsufruc.l.generali.ff.de do.inter vir.& vxo.sed si mors.§.fin.C.de iur. do.l.si mulier:secus quãdo causa fuit finalis,& nullæ aliæ remanẽt.facit.s̃. eo.li.de præben.si pauper.ff.de ac.& ob.qui cũ hærede.de inof.test.Papinianus.§.sed nec impuberis.nisi in totum sublato testamento paterno de iur.ciuili,tollatur pupillare.& de vul. substit.cõtra tabulas.vbi no.& sic solut.est secundũ Dy.contrariũ dele.ff. del.ij.Titia Seio.§.vsuras.¶Prima gl. exẽplificat,secundo tractat de papali. & de temporali priuilegio.& de dato ab alio,quã à principe.¶Tertiò ponit v.casus,quibus priuilegiũ perditur & vltimò declarat.¶Vltima gl. ostẽdit istud,decet.esse æquiuocũ.¶In gl.ij. ibi.vnde à zenone.ibi in fi.dicitur,ꝙ speciale priuilegiũ est principis,ꝙ rẽ alienam donat & tutus est recipiens. ¶In glo.j.ibi.sui iur.& retinet cognatorũ & agnatorũ iura.Dy.& ibi suggestum ibi:etiã rem,si.ad Spe.de insti.§.nũc aũt.in fi.vbi plures casus tales notantur.In gl.ij.in fi.dic,vt no.& dixi.s̃.de rel.do.constitutus.in gl.hic videtur.¶In glo.vlt.in fi.cle.ꝙ idem probãt.vide de sepul.dudum.in prin. in glo.multoties.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem
2 †legistarũ de illo,cui propter numerum filiorũ decreta fuit immunitas: sed posteà aliqui de numero perierunt,an duret immunitas.¶Et primò ponã euidentialia canonistis ignota, ex quibus clarius formabitur qõ.Secũdò,ad negatiuã quinq; rõnes inducam. Tertiò,ad affirmationẽ.vij. quarum prima quatuor cõiũget. Quartò ponetur solutio,ad quatuor rationes. addetur & cõtrarijs respõdebitur.His præmissis formatur dubiũ de decurione,qui habens.xij.filios quales.s̃.dixi, obtinuit decerni per congruũ iudicẽ, & debito modo vacationẽ & immunitatẽ sibi deberi:aliqui ex prædictis filijs decesserunt,nõ in bello,nec relictis nepotibus,an duret immunitas numero sic diminuto.Quòd non duret,videtur ꝑ brocardũ:cessante causa &c.de ap.cũ cessante.de renũ.post translationẽ.vbi iura & concordãtiæ: quas ibi videris. & facit.quod dixit hîc Dy.cũ ergo hęc immunitas sit cõcessa intuitu certæ causę,quę deficit. cessabit, immunitas.C.de testa.iiij.l. ne quidẽ &.l.milites.C.de hæreditate.l.j.ff.de iure immu.l.semper.§.negotiatores.ibi: quãdiu in huiusmodi actu &c.s̃.de ver.sig.aliter.in fi.facit. xviij.q.j.generaliter.quę est lex.C.de ep̃.& cler.generaliter. facit de vi.& ho.cle.c.vlti.in fi.& cle.e.ti.diœcesanis.circa mediũ.Vt igitur canonistis, quibus leges & legales materias in hoc titulo libẽtur participo:& ꝙ hęc materia nõ sit ignota,præmitto ꝙ leges volũt ex minimo filiorum certas immunitates deberi.vnde habẽs tres filios in Italia , quatuor in prouincijs vel quinque excusatur à tutelis & curis.C.qui numero libero.l.j.institu.de excusa.tuto.in princip.Bene facit.ff.de excus.tuto.ex primis positionibus non omnino alterius remissionẽ habebit.& est casus,quo non iuuat sententia.& ratio ibi:non nostræ quæstionis.ponens exemplũ de illo, qui

qui habebat numerũ liberorũ posteà diminutum. non reuelet ergo istum sententia in hoc casu numero posteà diminuto, nam dixit lex C. & lib. x. de decur. àmuneribus decurionatus. sententia præsidis imperpetuum non excusat.ad idem de iureiur.admonẽdi vbi ex nouo actu sententia retractaur.¶ Ad cõtrarium inducitur hæc regula cum suis concor.& regula factum legitime.j.eo.ti.cum concor.& illud generale.ꝙ quędam impediunt faciẽda,quę facta diminuũt.xv.q j.§. vl.de iureiur.quã admit.ver.ꝙsi.ff.de his,qui sui vel ali.iur.sunt.in patre furioso. ¶Irẽ inducitur, quod in textu dixi de quodã decurione et coniuge,quæ non repeto.¶Item † benefi-
3 ciũ per dignitatem quæsitum , durat etiã deficiente dignitate.C.lib.xij.de digni.l.iij.& de silentiarijs l. decurionibus.in prin.& li.x.de excu.mu.l.eos &.l.eam.l.vbi.no.ad idem.C. de his, qui spon.mu.su.l.ij.¶ Item probari videtur apertius,quo ad causam.C.li.x. de his,qui numero.lib.l.fina.ibi: impetrata semel.vacatione,&c. Ad idẽ. ff.de execu.tu.l.ij.§.oportet.ibi: neq; nocent,qui posteà moriuntur.& si dicas illud loqui quo ad minus delatũ, quo excusatus seruit:sed hîc loquitur de excusato ab omnibus per sententiam.dicam,quid iur.in parte quo ad partem. Itẽ in toto quo ad totum. s. de of.del.pastoralis.§.j.ff.de rei. ven. quæ de tota.& de vsuris qui scit fundum.in prin.nisi concordantiæ. sicut ergo ius semel quæsitum fideiussori per pactum de non petendo , non perditur licet debitor posteà pactum faciat de petendo. & idem in similibus.vbi ius quęsitum retinetur cessante causa. ff. de contra. tab. l. si post mortem.§.j.& l.non putauit. §. sed si quando.di.le.ce.l.iiij.facit.s.eo. lib.de elec.ab eo.& ele.eo.titul. constitutionem.§.pe.in fi. ¶ Item , æquũ
4 est in solatium† libertorum perditorum immunitatem durare. ff. de iur. doc.iur.succursum.de op.li.qui libertinis.in pinc. & §.amissi.& C. de his, qui ante appel.tabu.l.j.in fi.ibi : habeant.nec solatiũ suæ tristitiæ : quibus est merito cõsulẽdũ & C.de inst. & sub.l. fi. & hoc ne afflicto addatur afflictio.de cleri.ægro.ex parte. cum concor.Item,cùm sententia lata causa cognita,nisi aliud exprimatur,debeat esse perpetua. C.de pœn. seruus &.ff.eo.titul.moris. §.j. de postu.l. j. §.j.& melius.eo.tit.l.puto.§.fi.& hęc sententia sic fuerit lata.ergo &c. nã &rescripta sunt perpetua.C.de rescri. l.falso. & gesta translata in publica munimenta,perpetua sunt.C.de re.iu di.l.vlti.¶Item quod talis sententia ius faciat.not.ff.de excu.tut. si tutor. ¶Item,paria sunt in aliqua cõditione originaliter nasci:& per diffiniriuam sententiã id pronuntiari respectu causæ:vt.C. de decur.l.quotienscunque.lib.x.si consecutus priuilegia respectu originis, puta patre senatore vel decurione,illa retinet mortuo patre.C.de sena.emãcipat.C.de quæstio.l.diuo.sic dicemus,ꝙ lata sententia.prætextu filiorum , illis mortuis adhuc duret. ¶Pro hac secunda parte fuit hîc per doc. Vianisium disputatum solutum & iandudum per solennes doctores in facto consultum, & nuper iteratũ per bonæ memoriæ

generum meum do. Philippum de florangluus,legum doctorem. Secūdò,certū est,quòd quandoque † paupertas præbet vacationem munerū:
5
quæ tamen cessat,si sint auctæ facultates excusati.ff.de vaca.iam his honoribus.§.auctis.de mu. & ho.l.cura.§.j.cuius concor.s̄.eo.lib.de præben.si pauper.sic & in proposito cesset immunitas propter causam cessantem, ex numero diminuto.Tertiò,sic probatur:si alicui legatur in singulos an
6 nos,post priuileg.quo † legatum censetur purum , sequentium annorum videtur cōditionale:scilicet,si viuat, & capax fuerit.ff.de an.le.si in singulos.& l.cùm in annos.& l.in singulis, sic & hìc videtur conditionalis immunitas:cuius secundo tempore,quo imponitur munus,ipse non est capax propter numerum diminutum : licet priorū fuerit capax. cū l.& numerus extabat. Quartò videtur casus. ff. de vac.mu.l.ij.§.qui ad munera vocantur,probare debent virorum liberorum numerū,eo tēpore, quo excusari petūt.& l.fi.e.ti.dicit ꝙ ad excusationē munerū defunctus filius nō potest. ad idem.C.li.v.qui numero filij.l.vlt. & l.x.e.ti.l.pe.Insti.de exc. tu. §.filij. & ff.e.ti.l.ij.§. numerum.quę probat filios tempore executionis debere esse superstites. ¶Ad solutionem faciat de capellis monacho. dilectus. versi. ad hoc vbi priuilegium exemptionis , quòd ecclesiæ dederat consuetudo,eadem causa quia erat monasteriū monialium.durat licet cessauerit causa,quia desijt esse monasteriū.Et vide quòd ibi dixi post Inno. ¶Item,per diminutionem etiam notabilem rei emphyteoticariæ nō lęditur ius domini , cū debeatur integra pensio.C.de iur.emphy.l.j. versi. de hoc.& s̄.de loca.potuit. ad fi. magnæ glo.¶Item,licet† collegium cō
7
sistat in certo numero personarum: tamē illo diminuto etiam in vno solo ius collegij retinetur.de hoc. lxv. d.c.vl.s̄.de postula.gratum. ff. ꝙ cuiusque vniuersi.in fi. ¶Item æquitas facit pro hac solutione,ex cuius contrario sequeretur , quòd immunitas concessa & reuocata propter vnius mortem , ex alterius natiuitate esset iterum reuocanda.facit s̄.eo.li.de re iudi.abbate.ad fi.¶Item faciat, quod s̄.dixi post Dy.cùm filiationis,& munerum reliquiæ in alijs filijs remane
8
ret† videantur,& per hoc sit responsum ad prius in contrarium allegata de cessatione,causæ,vel aliter:vt no. in remissione:quā ibi dedi. Non ob. quòd de paupertate dicitur, quia appetibile est visitatum pauperes ditari. Item aliàs pauci tenerentur ad munera:cùm quilibet nascatur nudus & pauper.xlvij.di.sicut hi.sed filiū mori ante patrem,nō est appetibile, nec secundum communem cursum naturæ.& ideò illud non prognosticandū vel attendendum.ff.de condi.& de.cū tale.de inoffi.test.nam & si de verb. olig.inter stipulantem. §. sacramentum.¶Item consideratio paupertatis vel diuitiarum,est res extrinseca:paternitas & filiatio , originalis est & intrinseca.& ideò non mirum, si eius ratio durabilis & perpetua. facit. suprà.eodem.lib. de tempo. ordi. cap.j. & cap. nullus.ff. de sena. l. penul. ad munici. assumptio. in princi. & l. libertus

libertus.§. præſcriptio.in fin.& l. qui ex victo.ad id,quòd dicitur delegato,reſpondetur ſemper in eis,& vltimis voluntatibus inſpiciendam legati cedentis voluntatem.ff.de reg.iur. quæ legata.& dicta.l.cùm in annos.

9 ſed in iudicijs † ſententiæ effectus cedit lata ſententia, à qua non eſt appellatum,nec appellari poteſt: quia vim rei iudicatæ habet,& ſic ei ſtandum eſt.C.de re.iudi.l.j. Item. ibi legatum dimiſſum per tempora,hîc generalis fuit ſententia liberans ab impoſitis, & imponendis. Ad iura quibus dicebatur eſſe caſus. Reſpondetur, quòd loquuntur in illo, qui de nouo ſe excuſat à munere. ſed quæſtio loquitur de iã excuſato,qui prætextu ſententiæ ſe defendit: ibi ignote immunitate acquirenda: hîc de quæſita ſeruanda. quòd eſt facilius. an.ff.de pecul.qua Tuberonis.de acquiren.poſſ. licet. & l. vlti. ſuprà. de iureiur.quemadmodum. ver. nam & ſi.ad.§.qui abſolutus.cum ſua gl. Reſpondeo,quòd loquitur de ſpeciali abſolutione à certa tutela delata ver. res iudicata non egreditur ſuum caſum.quia regulariter res inter alios acta,&c.ſ.de re iudi.c.penul. Hîc verò generalis ſententia,generalem immunitatem præbens,etiam circa futura.ad l.à muneribus. reſponde, vt ibi.no.quòd in extraordiraria ſententia loquitur.In l.admonendi. fuit ſacramentũ & ſententia,quæ retractatur in odium deierantis.vt ibi nota.

SVMMARIVM.

1 *Pater ex filij delicto, & dominus ex ſerui delicto quatenus teneantur, & eccleſia ex delicto perſonæ eccleſiaſticæ.et n.5.*

2 *Vniuerſitas ex delicto præſidentis quatenus teneatur.*

3 *Eccleſia nullum damnum patitur aliena reſtituendo.*

4 *Tabulæ ſi tutoris dolo eſſe deſierint, in quem competat interdictum.*

5 *Pupillus & eccleſia in quo parificentur.*

6 *Clerici delicto eccleſiæ quomodo præiucari non debeat.*

7 *Immunitatis priuilegium quatenus retineatur a clerico excommunicato.*

8 *Excommunicatio quid faciat.*

9 *Eccleſiæ nulla maior pœna eſt excommunicatione.*

10 *Bigamus monachari poteſt ſecularis. licet non poſſit fieri ſacerdos & nu.11.*

11 *Irregularis ex culpa monachari poteſt. Monachari qui poſſunt, priuilegijs gaudere monachorum omnes an poſſint. numero.eod.*

12 *Clericorũ ſecularium cœtus, an verò monachorum ſit dignior.*

14 *Alapam qui dederit, qua pœna puniendus ſit.*

15 *Delicti exiſtimationem & continuationem qua pœna ſequatur.*

16 *Relapſus in hæreſim quomodo quis dicatur.*

17 *Iniuriæ plures ab vno ſi fiant, quo pacto puniendæ ſint.*

REGVLA LXXVI.

Elictum perſonæ non debet in detrimentũ &c. ergo.quemadmodum teneatur eccleſia de eo quod peruenit ad eam, ratione delicti: & ad inſtar pupilli. ff. ne vis fiat ei, qui in poſſ.miſ. eſt l.j.§. hoc edicto.

de do l.

de do.l.summa.§.si dolo. ff. de auth.
1 tu.l.fi.sic tenetur † pater ex delicto filij,& dominus ex delicto serui, inquantũ ad eos peruenit.ff.de vi. &vi. ar.l.j. ꝙ igitur.&.§.si quis tamẽ.& §. si fili⁹.ꝫ de pecu.l.iij.§.si ex causa.sic
2 & vniuersitas† quaten⁹ peruenit ex facto præsidentis.ff.de dolo.§.sed an municipes. nec enim tunc ecclesia
3 † videtur pati domnum quodã est diminutio patrimonij.ff.de dam.infec. l.iij. secũdum Dy.& canõ dicit quòd nil vtilitatibus ecclesiæ deperit, si aliena restituat.iiij.di.generaliter.in fi.redundare.contra.s.e. lib.de sepul. c.j.in fi.ibi.vide in glos.fi. Ioan. and. ¶In glo.ponit exẽpla:secundo signat contrariũ.& soluit: solutionẽ dupliciter opponit & respondet.tertiò suc cessiuè soluit tria contraria : quartò ponderat ꝙ dicit delictum, & quòd dicit personæ.¶In.j.glo.ibi.neque supra interdicto,neque cæteris casibus pupillo nocere oportet dolum tutoris siue soluendo sit siue non.& ibi.l.
4 pe.si dolo †tutoris desierint esse tabulæ penes pupillum.in tutorem nõ in pupillum competit interdictum. ¶In j.glo. ibi expoliari. ad idem. clementi.de hære.volentes post princi.
5 & ibi pupillum.Parificantur † pupillus & ecclesia ex vna parte & ipsorũ administrationes ex altera.C.de epi. & cleri.orphanotrophos.di.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem quã disputaui de clerico excõmunicato,qui retineat priuilegium immunitatis parochiæ . quia datum est fauore ad honorem ecclesiæ cui pro-
6 pter† delictũ clerici,præiudicari nõ debet : & quia de monacha bigamo etiam tunc quærebam, hic.& de illo subiungam. Isti etiam duo articuli pertinentes trahunt ad se alios duos impertinentes ad regulam, maximè propter finem solutionis ipsius quęstionis,quæ sic proponebatur.

¶Gualterius Anglicus vno ictu percussit tres clericos excõmunicatos, socius ei⁹ vni monacho bigamo intulit tres ictus,quęritur de prędictis an sint excõmunicati:& si vna vel pluribus sententijs. Est aduertendum ꝙ huius thematis duæ sunt quæstiones incidentes. an s. percutiens clericum excommunicatum sit excommunicatus.& idem quæritur de percutiente monachũ bigamum:& hic prius breuiter expediantur.¶Soluam ergo primum dubium,dicens ꝙ solutionẽ cõcordant : pro qua solutione quatuor rationes & vnã gl.inducã:secũdò ponã.vij.rationes in contrariũ, ad quas singulariter respõdebo. huius simile super regula,non pręstat. eo.tit.circa principium. soluendo dico ꝙ cleri.
7 † excõmunicatus adhuc retinet priuigiũ immunitatis.vt scripsi in nouella de senté.excom. contigit.j. Io. qui hoc.no. xvij.q.iiij. si quis deinceps. xxiij.q.v.excõmunicatorũ. Idẽ. B. in præ.dec.Vinc. & Goff.de immu.ec.c. pe.Inno.de senten.excõ.si verè. Guil. in spe.e.ti.ver.sed quẽ vtrũ verberãs ad hoc mouet:quia certũ est ꝙ excõmunicatus retinet ordinẽ cuius fauore canõ inductus est,& sub episcopo eius ratione cõueniẽdus est: de iudi. cũ nõ ab hoïe.nã & tũc ordinẽ suscipit:fortius ergo retinet.Primũ ꝓbatur de sen.excõ.cũ illorũ.sicut etiam excommuni-

excõmunicatus ordinem confert de ord.ab episcopo. c.ij. ¶ Probant hoc aperte dec.j.ij.de sen. excõ.& dec. de monialibus per modũ de quo scripsi in dec.contingit.Ad idem facit quod no.Inno.& Ho.de do.& con. veritatis.de excõmunicato.qui post absolutionẽ agit de iniuria sibi prius illata.Item excõmunicatio est † medicinalis disciplinãs nõ eradicãs. de sen.
8 ta.Item excõmunicatio est † medicinalis disciplinãs nõ eradicãs. de sen. excõ.c.j.li.eo.Eradicaret autẽ si exueret ordine clericali,vel ipsius ordinis priuatio esset.Itẽ excõmunicatio ligat,licet iniusta.xj.q.iij. c.j. absurdũ autẽ esset quod per illam sine culpa sua innocens sic priuaretur: x quib⁹ omnib⁹ prędicta solutio cõcluditur. ¶In contrariũ probatur per præ. c. si quis deinceps. ibi canonicè iudicat. Secundò de positione nõ de excommunicatione loquitur vt ibi not. Itẽ contra prædictos canones.xxiij.q. v. excõicatorũ.So.nõ loquit de clericis corrigibilibus,sed loquitur de incorrigibilibus, & cõtra quos arma mouet ecclesia vt ibi textus probat. Itẽ contrà excõmunicatus dicitur hæreticus,vt probat text⁹.iiij. quod.j.c.ij. versi.hæreticos autẽ.& no.de hæret. c.iij.xxiiij.q.iij. §. si nota. sed vt not. Inn.de sen.excõ.si verò percutiẽs hæreticũ non esset excõicatus ergo.&c. ¶So.larga & impropria est locutio, quod per se patet,& ex his quæ dixi. de testi.testimoniũ.¶Item cõtrà excõmunicatus licitè vexatus in corpore.xj.q.iij.absit.& c.audi.nã membrũ est diaboli,nec vegetat spiritu Dei. ea.q.omnis Christianus.& se. Itẽ dicere potest percutiẽs clericũ excommunicatũ cũ Aug.Non facio iniuriã charactẽri imperatoris, cũ errorem corrigo desertoris.xxiij.q.vij.queãdmodum.¶Sol.vexatur à spiritu vel à Deò,nõ ab homine.Itẽ & omnis criminosus licet occultus perdet vegetationem dominij spiritus.vt in præ. c. audi. & ea.q. §. euident. ¶Item & verbũ Aug. nõ sic intelligitur prout ad propositũ inducitur, vt ibi patet: & dato quod sic intelligeretur, dico quod quęstio nõ formatur de manuũ iniectione licita , & correctionis & disciplinæ causa adhibita per illum qui potest,sed de iniuriosa. Itẽ con-
9 trà in ecclesia † nõ est maior pœna quam sit excõicatio.xxiiij.q.iij.c.corripiantur . sed trinæ monitioni cùm non paretur in reassumendo habitũ & tonsurã,priuatur immunitatis priuilegio de sen.exc. in audientia.& c. contingit.n. ¶Item ioculatoris officium.de vi.& ho.cle.c.vno. & sic ergo excõicatio priuare debet ex quo maior est pœna Sol. maioritas sæpe sumitur respectiuè,vt de maioritate sacramẽtorũ no.xxv.di.ecce. de con. di.ij. nihil. & illo respectu quo priuat cõmunionè sacramentorũ & hominũ.dicit maior ad hoc.C.de apost. hi qui ad doc.in audientia. respõde vt dixi.in dec.præ.contingit.j. in fin. ¶Ad id quod dicit de ioculatore dico pœnã nouiter inductã iure positiuo quæ prius nõ erat. Itẽ contra excõicatus nõ excõicat. vt xxiiij.q.j. c. j.& c.audiuimus. ergo nũc per illius offensam aliquis excõicari potest. ¶Sol.illud ex defectu potestatis clauium,à quo procedit authoritas excõicãdi:hîc not.excõicatio indicitur vt ab iniuriato, sed canones propter iniu

iniuriā ordinis clericalis quā excōicatus retinet, vt s̄.dixi, nec ob. ꝙ si dicatur ꝙ nō agit tunc iniuriā: quia & si non agat iniuriā, tamen potest pati iniuriā, de qua post absolutionem agere potest, poterit vt dixi in princ.

¶ Dubiū secundū quo dicitur de monacho bigamo prius soluā: & pro solutione æquitatē & tres rationes inducā, per quas contrarijs respōdetur. Dico ergo soluendo ꝙ percutiēs illum excōmunicatus est: quod nō solum bene consonat æquitati, sed etiā est cōsonū rationi: quod so. probo vt
10 & no. Io. xxxij. dist. senatū. Bigamus† potest fieri monachus ad quod faciat arguendo de regula veniēs, nec mirū cū irregularitas bigamiæ proueniat sine peccato vel culpa. xxvj. di. deinde xxxj. q. j. aperiāt. & quod plus est, interdū ex inuito. de spon. inter ope-
11 ra. sed irregularitas† etiā ex culpa potest monachari. xxxiij. q. ij. admonere. de his qui filios occiderūt. c. j. fortius & iste: nam & excōicatus monachari potest: de sen. excō. cū illorum. Item video quod ille qui sine culpa est irregularis monachari potest: de fil. præs. c. j. lvj. dist. in fi. si monachari pōt, ergo & gaudebit priuilegio. mo. de statu mon. recolentes. Est autem aduertendū quod c. si quis suadente. non dat monachis immunitatem sub largo vocabulo clericorū, imo noīatim exprimit monachos, dicendo si sua dia. &c. quod in clericū vel monachum &c. & per hoc pateat solutio, & contrariorū responsio: vt infrà declarabitur. Itē est aduertēdū
12 quod cætus seculariū clericorū† dignior est & maior, quàm cætus monachorū: quod clare probatur. xvj. q. j. legi. ea. q. alia est tamen. patet quia ordo dicitur sacramentū dignitatis, nec datur causa recipiētis tantū, sed & alterius: de hoc. j. q. j. §. si ergo. de coniug. seruo. c. j. sed istud nō sequit̄, prohibitus etiā est à minori: sed bene cōuertitur, vt in regula, cuilibet. eo. ti. per quæ patet ꝙ licet per apostolū ad titū. j. & primæ ad corin. iij. & per canones prohibitus sit biga-
13 mus† à clericali, non per hoc intelligitur prohibitus à monachatu: & sic concluditur quod nō expressè nec tacitè prohibetur: & per hoc breuiter sit respōsum ad iura, quę possunt reduci in cōtrariū. lxxxiiij. dis. quisquis. vbi dicit̄ bigamū nudatū omni priuilegio clericali, & laicā solū cōmunionē habere. nā ad primū respōdet̄ quod monachus à sui speciali denominatione, non à generali nominatione, clerici gaudet priuilegio, vt dictū est, licet ergo immunitatē non habeat vt clericus, habet tamen vt monachus. Sæpe enim exclusus ab vna parte includit̄ ex alia. ff. de suc. edi. l. j. §. quibus. aliàs si quis. de elec. cū inter. R. de probatione. licet ad id quod dicitur de laica cōione, dico ꝙ erat laicus professus, qui esse potest de elec. ex eo quod. li. eo. vel sumitur ibi cōmunio vt de elec. osius. per hoc etiā sit responsum ad decreta. cōmunis. de biga. li. e. & ad can. iiij. q. j. duo sunt. nec ob. si dicatur ꝙ substātiale regulæ est promissio cōtinentiæ: sed bigamus, qui duas vxores habuit vel cū vidua cōtraxit, hortatur cōtinentiæ esse nō poterit. xxvj. dis. vna. dico ꝙ licet profitendo promittat continentiā,

nentiā, nō propter hoc prædicatoris vel hortatoris officiū recipit:imò de iure monachus ab his excludit. xvj. q.j.monachus.& c.sequētibus.& hæc breuiter circa hūc mēbrū sufficiant. circa quæ vidi magnos variare peritos.¶Ad principalia duo dubia quæstionis veniēs,& illa cōiungens probabo quod ex vnitate ictus vel personæ patientis nō minus tot sint pœnæ quot ictus vel personæ. Ad quod tres rationes diuisim,& quādoq; coniunctim,ad dictū speculatoris inducam:secūdò ad cōtrariū inducā. viij. rationes diuisim,interpositis.v.coniunctim.Item quatuor absurditates, quas tribus rationibus adiuuabo: In fine vna ratio per quatuor exempla probabitur.tertiò soluā:primò secūdum dubiū:& reuertā.& secundò primum:& cōtrarijs respondebo.Ad primum venio. dicit lex quot summæ sunt vel res in vna stipulatione, tot sunt stipulationes.ff. de ver.ob. scire debemus.in princi.& l.pluribus. & l. quod dicit reb9 expressis plura sunt legata.ff.de le.ij.l.ij. & licet vn9 eundem accuset,si tamen de pluribus criminibus omniū est petēda abolitio, aliâs est locus pœnæ turpil.ff.ad turpil.l.j.§.si plura.ij.q.iij.§.vlt.versi. si plura. Item video quod ex vno actu plures baptizantur,plures excōmunicationes insurgunt,pluribus obligor iniuriarū: scilicet sibi patri & marito.ff. de iniur.l.j. & l.eum.qui.§.j. ad idem decre.fal.c.j. Item ex iniuria illata seruo pluriū dominorū singulis obligor.eo.tit. Item apud.§.fi.Itē ex cōmuni sepulchro violato. ff. de sepul.vio.l.prætor.§.si ad plures.ad idē faciat.ff.quod quisq; iur.l.j.& l.iij. §. hæc pœna.¶Quartum probatur per. viij.exempla posita.ff.de priua.deli.l. nunquam ad idē, quia ex eode coitu adulteriū & incestus.xxxiij.q.v.religentes.de eo qui cogno.cō. trāsmissiue.de pur.ca.c.penul. ff.de adult.l.si adulteriū.in prin.& l. vim passam.§. proscribere.Itē sub eodē perēptorio tres citationes.de testib9 co.c.ij.quarum contēptarū triplex est cōtumacia & triplex est pœna: de hoc, de procur.querelā.iiij.q.v.c.vno.lxxiiij. dist. honoratus. nec refert an in vna vel in diuersis ecclesijs quis plures habeat dignitates.de præben.de multa.Quòd autē delicti iteratione iteratur,ꝓbatur.xxxj.q.j. quomodo isti quantū distāt in numero, tantū & in crimine.vj.q.j.immutare.& quod ibi no.de pœnis.c.j.de pœni.di.j. cōsideremus.xxv.q.ij.ita nos.ad idem.C.de seruis fugi.l. quicunq;. de epi. audi.l. iij.C.ad l.iul.de vi publi.l. seruos. ad fin.ff.de iure pat.l.j.bene facit. ff. de termi.amo.l.fi.ad idē quòd post Vincen.de remissionibus scripsi de pœni.& re. cū ex eo. pro hac parte facit quod no.in spe.de sen.prolatū.§.ij.in fi.ver.pen.vbi dicit,quod statuto ca-

14 uetur quod qui dederit † alapā soluat x. ꝙ si plures alapas dederit pro singulis soluat decē:&vide quod no. de contu.§.nūc dicamus.versi.sed pone iudex.Ex quibus concluditur,non inspiciendā vnitatē ictus vel personæ patientis:sed inspectis tribus personis læsis per Gualteriū,tribus ictibus illatis per sociū, ipsos tribus excōmunicationibus esse ligatos.¶In cōtrariū allegatur, quia licet pluries veniam

veniam contra promissum sub pœna, semel tantũ pœna cõmittitur, nisi id esset actũ, quod pluries cõmittatur. ff. de transa. qui fidẽ. ff. de arbit. l. si duo. §. fi. & not. xxv. q. ij. quicunq; de arbi. dilecti. secus interesse quod pluries cõmittitur, & in se reuoluitur. ff. rem rat. hab. si procurator. ¶ Itẽ existimatione vel continuatione deli-
15 cti † non potest multa plusquã triplicari. C. in modo delic. l. eos. nec ex iterata contractione furti, iteratur furtum. ff. de fur. ei qui. etiã si status rei furtiuæ mutetur. eo. tit. l. inficiando. §. infans. licet enim tunc augeatur, pœna tamen geminatur. ¶ Item nec ex iterata repetitione verbi appellationis intelligitur appellatio repetita. xxxj. q. ij. Lotharius. & no. de ap. ab
16 eo. li. e. nec dicitur quis relapsus † eo quod in plures hæreses labitur. Sed tunc demũ cùm post abiurationẽ relabitur. ad abolendã ec. eo. ti. accusatus. lib. ij. nec repetitio eiusdẽ rei legatæ vel promissæ facit duo legata vel duas promissiones. C. de lega. cũ quæstio. ff. de verb. obl. l. scire. multa verba vnã stipulationẽ. eo. ti l. titia. §. fi. & multiplex notificatio contra vnum vnam iniuriã facit. ff. de iniurijs. Itẽ apud labeonẽ. §. cõuictũ. multiplex actus vnã consuetudinẽ. xxv. q. ij. ita nos. de verb. signi. abbate. C. de episcopali audiẽtia. l. in trina monitione vnam electionẽ. de elect. ꝙ sicut. sic & isti tres ictus vno impetu illati eidem vel diuersis vnã faciunt iniuriã, & vnã inducũt sententiã: facit ad hoc quia non curamus an per idem rescriptũ detur vnus solus iudex vel plures, de rescrip. pastoralis. nec curamus an in bapt. fiat vna vel trina immersio. de con. di. iiij. de trina. aliàs sequeretur: si in tribus substantialibus formæ in eadẽ ele. peccarem, triplici priuationis pœna puniri deberẽ. quod est falsum. de elec. quia propter. & c. ecclesia. & c. Cumana. Itẽ sequeretur quod si domũ pluribus ignibus, pone tribus, simul incenderẽ, triplici tenerer incẽdio. Itẽ ꝙ si plures ramos eiusdẽ arboris succiderẽ, triplici tenerer edicto, quod est falsum. ff. ar. fur. cæ. l. si plures. & l. si gemina. vel quòd si pluribus horis detinerẽ clericũ, vel pluribus verbis cõmunicarem eidẽ, plures excõmunicationes incurrerẽ: quod videtur falsum. de senten. excõ. nuper. eo. tit. satis. & considerato quod ibi dicit, excõmunicatis in plurali, & sentẽtia in singulari, satis ibi probat quòd cõmunicans simul pluribus cõmunicatis in crimine vel extra, vnicã incurrit sententiã, & merito: quia quę continuò fiunt, pro vno facto habentur. ff. quod ait. §. fi. de illo simul qui occîdit filiã vel adulterũ: nam de pluribus societatibus intentandũ est vnũ iudiciũ. fami. herc. vel cõmuni diui. ff. fami. he. hæredes. §. de pluribus. ff. pro soc. cũ duobus. §. si plures. Itẽ plu-
17 res † iniurias coniungere teneor si vnus fecit. ff. de iniur. pretor. §. si plures, secus si plures. Itẽ plures iniurias cõiungere teneor si vnus facit. ff. de iniur. l. pretor. §. si plures, secus si plures e. tit. si plures. bene facit ad quæstionẽ quã dicunt legere. quòd si plures de vna familia faciunt furtũ corrumpunt album. damnum inferunt, vel iniuriam irrogant, dominus non tenetur

tenetur,nisi inquantum si vnus liber homo fecisset.primũ patet.ff.si fami. fur.fe.di.l.j.ij.& iij.ff.de iurisdi.omn. iud.si fami.tertium & quartum.ff.ad l.aquil.l.illud.j.rñso.Ex quibus cõclu ditur quod non inspecta pluralitate personarum læsarũ ex ictu per Gualterium,nec pluralitate ictuum illatorum per socium eidẽ parochiæ, ipse Gual.& socij sint ligati vna sentẽtia tantùm & non pluribus.¶Sol.primo dico de socio Gualterij,ꝙ licitè de rigore iur.videatur tot excõmunicationibus ligatus,quot ictus intulerit, tamẽ vna sentẽtia sola sit ligatus,ex quo simul ex vno impetu illos intulit:Hic primo dico per.c.si quis suadente,arguendo per singulare.si quis. & per singulare clericum.& plurale manus,& per singulare anathemati, ex quibꝰ colliget hic studiosus,quòd vnus vnum pluries percutiẽs vna sit excommunicatione ligatus:ad idem decr.de sen.excõ.cũ pro causa ibi percussit in dormitorio & traxit verberando per claustrũ,& tamen vno impetu vnica sit sentẽtia.ad idem de re iudi.ad apostolice.li.vj.ver.ac etiam. ibi de omnibus,pro quibus erat excõmunicationis vinculo innodatus, & vir perpetrauit,ibi non dicitur in singulari sacrilegiũ perpetrasse, qui vno impetu cardinales,prælatos, & clericos multos capi fecerat.&. ff.ad l.aquil.illud.in fi.ibi si quis pluribus vulneribus vno impetu aliquẽ occidit vna erit actio de occiso.Item hic probat cõsuetudo & stilus curiæ hic habẽs tales absoluere vt ligatos vna sñia,nõ vt ligatos pluribus.¶Ad contrarium rñdeatur,illa locum habere, cum nõ vno impetu sed diuersis percussionibus iteratur, vel habẽt locũ in pœna hominis,vel in pœna quæ imponitur propter interesse rei.certũ est enim ex iterata percussione ipsius interesse augeri:& sic loquatur prędicta quæstio speculationis,& ꝙ non modò legistæ in l.quicũque.C.de ser uisfugi.& in l.nunquã.ff.de priua.deli.qui per varia exẽpla formant similes quæstiones.Volens etiã in vtroq; membro dilatare materiã,videre potest quæstiones Iac.de bel.quas in solutionibus cõtrariorũ voluit.C.vt.j. certũ tempus.primũ in prima.secundum in quarta.Idem autẽ de æquitate videtur dicendũ de Gualterio propter vnitatem ictus,tñ ex quo plures clerici læsi sunt,ex illo credo illum Gualterium tribus excõmunicationibus ligatum,quod vnitas ictus non impedit,vt probatũ est in prima parte per iura noua post prin.¶Item singulare verbũ illius c.si quis suadente clericum.dat intelligere quòd pro quocunque clerico percusso inducatur excommunicatio vna,& videtur hæc interpretatio expediens Gualterio vt singulariter à qualibet posset absolui.inde est.Cum tamen non multũ refert an vna vel pluribus cũ de singulis & singulis satisfacere teneatur.Pro solutione faciunt iura primæ partis,non obstat solutio proxima,vt dixi,alij textus.c.si quis suadente.per quod conclude à fonte potius quàm à riuulis veritate sumpta. lxxv.dis.ieiuniũ.per c.si quis suadẽte. terminatur enim quęlibet harũ quæstionũ:prima per ver.ibi clericũ.cùm certũ sit excommunicatum manere

clericum secunda per ver.monachū. vt est dictū.tertia per singularia verba si quis clericum anathemati.& per verbū plurale manus.quarta in solutionis ordine per verbum singulare clericū,omnia quæ videtur cōtraria alteri solutioni conueniunt.Io.an.

SVMMARIVM.

1 *Cui petit quod redditurus sit, quomodo impugnari debeat.*

2 *Excommunicatus an arbiter esse possit. & nu.6.*

3 *Excommunicatus impetrare an valeat rescriptum.*

Excommunicatus ad quæ reddatur inhabilis.ibidem.

4 *Excōmunicatus interdicto aqua & igni comparatur à iuris ciuilis professoribus.*

5 *Iudæi arbitrari possunt.*

7 *Excommunicatus quæ munia exercere queat.*

8 *Iudæi sintne Christianorum inimici, & hostes.*

REGVLA LIX.

Olo facit.Prima gl.vnde sumpta,dicit &ponit exēpla, secundò notat duo necessaria, vt procedat regula.¶In prima gl.ibi.§.dolo facit.
1 sequitur qui petit † q redditurus est, & ibi ordinarij mancipiorum orta quæstione prius de possessione iudicatur, & demum de proprietate,& ibi de vi.prius de.iij.quæritur quàm de proprietate.¶In prima.s̄.ibi.§.lucius.& ibi de hoc & c.loca si quis cōductionis.si enim restitutus esset socero,à quo petit,locus esset regulæ: & ibi possessorijs iudicijs recuperantem in possessorijs enim adipiscendæ vel retinendæ bene habet locum ff.ad car.l.iij.§.causæ.Dy.puto in possessorijs recuperandæ & adipiscendæ cessare regulam.fateor tamen quod interdum propter probationes paratas contra se impeditur agens possessorio adipiscendæ vel ad exhibendum quòd dic vt no.& dixi de restit.spo.c.j.sic & impeditur is cui improperatur crimen cum infamia.de accu.accedens.In possessorio vero retinendæ deficit practica.

QVAESTIO.

Hæc regula trahitur ad quęstionē multum de facto disputatam,& maximè Florentię compromiserunt,partes in arbitratorem publicè excommunicatum,qui arbitrando iussit per reum actori aliquid dari,cui id petēti reus opponit compromissum & arbitramentum non tenere,& sic eum dolo petere quod per errorem solutum restituturus esset, remanet dubium an compromissum factum in arbitratorem publicè excommunicatum,& arbitramentum per eum latū valeat:& est simile dubium apud legistas de arbitratu secundum quòd patet ex not.ff.de ver.si.illa verba.& ff.de arbitris.l.pedius. §.j. & no.quia de arbitratione quæro nō de arbitro. de quo in Specu.de arbitris.§.differt. ver.Itē secundum eum.& facit eo ti. §.fin.ver.sed quid de simplici monacho.Item ad quæstionē faciant quæ plenè dixi de excommunicato an possit testari.s̄.de sen.excō.decreuimus. super prima gl.his præmissis primò negatiua probabitur per vj.rationes. secundò affirmatiua per vj.& p duas remissiuè : tertiò dabitur solutio & respondebitur cōtrarijs.Primò ad negatiuam

gatiuã inducitur præ.l.illa verba arbitratu Titij ius significãt,& ideo in seruũ nõ cadũt.Eadẽ ratione cõcludemus de cleri.excõi.vbi ius nõ inferatur literæ,si enim ad ius pertinet arbitrari,& excommunicatus qui sanctæ ecclesiæ communione priuatus est,iur.vel legũ participiũ habere nõ debet.in auth.col.viij.de priuí.dotis. per totũ.Ergo arbitrari non poterit, sed aliter responderi solet quã in hæretico loquitur,sed excõicatus hæreticus dicitur.iiij.q.j.ꝙ autẽ.¶Solutio ad hãc partem facit volũtaria cõpromittẽdi submissio,quibus minus fauẽdũ quã necessariò aliquid agentibus,iuxta exempla.not.suprà eo.li.de of.del.de arbitris. & ex hoc infertur culpa communionis,ex qua cũ debeatur pœna,nõ debet prouenire cõmodũ.de doñ.inter vir.& vx.& si necesse.cũ concor.quæ cõmunis culpa ita vrget in arbitratore,sicut in arbitro & iudice,de quibus non dubitatur ꝙ si publicè excõmunicati essent,ipsorum sentẽtia nõ teneret.s.de re iudi. ad probandũ ergo idẽ in arbitratore, & fortius hoc dico:quia maior effectus arbitramẽti quã arbitri vel sententię,cũ primò sit necesse stari si sit æquũ vel saltẽ ęquificatum per arbitriũ hominis iur.In illis verò nõ sic, quia in arbitro satis est pœnã solui, & à sententia potest appellari,& põt per nouas probationes releuari victus,retractari sentẽtia.de test.frater nitatis.de fide instru.cum Io.Tertiò constat ꝙ hi qui non sunt de corpore ecclesiæ facilè sunt infesti his,qui sunt intra ecclesiam:& ideo super illos potestates,iudicatus,vel officia gerere prohibentur.iiij.d.nulla.de iudi.cùm sit & c.pe.& C.de iud.l.vl.sed

2 arbitramentũ† est officium vel potestas iudicãdi quo facilè possent alteram vel vtramq; partem offendere, ergo pręcauendum quod euenire posset de seru. non ord.c.j.¶Quartò si ponderemus diuersos actus vel officia à quibus,excõmunicati prohibentur,facilè fatebũtur ꝙ fortius vrgebit ratio eos ab arbitratu prohiberi.

3 Constat ꝙ excõmunicatus†nõ impetrat rescriptũ.s,eo.li.de rescri.c.j.non agit,non reconuenit,nõ accusat,non denuntiat per ordinẽ.de iudi.intelleximus.de except.cum inter.in fi.iiij. q.j.c.j.&.ij de accu.cum dilectus.nec per se nec per alium iurisditionem exercet.de sup.ne.prę.c.j.& de of.vica.c.j.s.e.lib.Item repellitur à patrocinando & testificando, etiam in foro ciuili.s.eo.li.de senten.excom.decernimus . quæ satisfacit:& eod.titu. licet.in fi.procuratorem non constituit , nec constituitur.de procur.vel de proba.possessionem.non petit executionem sententiæ pro se latæ.s.eo. li.de excep.pia.in fi.& no.de re iudi. inter mona.circa mediũ tertiæ gl.ꝙ arbitros iur.nõ eligit.Item nec aliàs compromittit, & no.Guil.in spec.de arbi.§.restat.in fi.si ista minora non potest, multominus poterit arbitrari.Cùm ergo excommunicatio repellat à communibus ciuilibus legitimis actibus.vt in præ.c.pia.in princi. &.c.licet.in fi.siue iste actus sit communis , siue ciuilis vt legitimus in excommunicatum non cadet,ex quo inchoauimus multa alia à quibus expressè repellitur excommunicatus,

colligi de ordin.ab episcopo.c.ij.de sent.excom.cũ illorum de ap.constitutis.j.s̃.de ӕta.& qua.cum bone.de do.& contu.veritatis.in fi.ix.q.c.j.& vlt.de cle.excõ.postulasti.& c.sequenti.s̃.eo.li.ne se.va.c.vno.& aliqua collige ex his quӕ post Inn.& Host.scripsi,de excep.cum inter.& c.significauerunt.¶Quintò ӕquiparant legistӕ
4 excõmunicatum† ei,cui interdictum est aquӕ & igni vt not.insti.de capi.di.§.minor.ff.de pœn.l.ij.§.j.cuius locus succedit hodie deportato.ff.ad legem Iul.pecul.l.iij.sed hi perdũt quӕ iur.ciuilis sunt.ff.de iniust.rup.si quis exhӕredato.ergo arbitrari non poterit,qui est actus ciuil.maximè quia eccle.excommunicatio maior videtur pœna quam illa.C.de aposta.hi qui sententiam.¶In contrarium principaliter inducitur de hӕreticis.excõmunicamus.§.credentes.cuius verba etiam ad literam habentur in authenti.credentes.C.de hӕreticis. per quę patet solùm post annum publica & ciuilia officia interdici excõmunicato:& tunc solũ cùm excommunicatus fuit propter causam hӕre.¶Secũ
5 do,sic Iudӕi† qui nõ sunt,nec fuerũt de corpore ecclesię.& cũ quibus Christiani in seruitio habitare nõ debent. de Iudӕis ad hoc.&.c.& si Iudӕos.tamen possunt arbitrari vt.C.de Iudӕ.
6 l.Iudӕi.fortius excommunicati† qui fuerũt de corpore ecclesiӕ.& adhuc sunt de corpore exhabitu & radice.s. sacri baptismi,& nunquã amittitur, de diuor.quanto.¶Tertio,cõtra superius inducta de prohibitis excõmunicato inducitur ꝙ multa sunt permissa excommunicato quӕ saltem facta valent:vnde valet carnale matrimoniũ ab excõmunicato cõtractũ.de eo qui duxit in ma.sic igitur ordinis characterem confert,& recipit,& tenet ipsius professio.hӕc patet de ordi. ab episcopo.c.ij.de sent.exc.cũ illorum.
7 oẽs iudiciales† actus qui defensionẽ respiciunt,licitè exercet.de calũ.& veritate iurat,& ad illa licita ꝓcuratorem cõstituit,appellat:appel.prosequitur,& super illa iudices impetrat.hęc probãtur de iud.intelleximus.de excep.cum inter vir.not.& c.dilecte.& c.significauerunt.& c.fi.potest etiam certo casu testificari,& iurisdictionẽ exercere vt patet.s̃.eod.lib.de hӕret. in fine.& c.se.canonicos recipit.de rescrip.c.de prӕben.pro illorum . Item contrahit,& ex contractu obligatur, de sent.excõ.si verè.xj.q.iij.quoniam multos.non mirum igitur si arbitrari potest . An verò prӕscribat,vel sibi pręscribatur,vide quod scripsi de offic.deleg.prudentiam.§. sexta.in no. hic Inno.¶Quarto,habeantur pro repetitis multa ex illis quӕ induxi.s̃. eo.lib.de sen.exc.decernimus.ad probandum excommunicatum posse testari.¶Quinto,quӕ post Inno.scripsi de iureiurã.quintauallis.in glo.mag. per totum.vbi potissimè videtur innui ꝙ arbitramentum sit quoddam extraiudiciale.¶Sol.puto per prima iura arbitramentũ quod fit per modum laudis vel sententiӕ non valere si per publicè excõmunicatũ factum est,nec etiã valuisse tale compromissum faciũt ad hęc vltra prędicta,quę scripsi post Cõpo.de vno ex pluribus cõpromissarijs datis ad eligendũ publicè excõmunicatũ.de elec.in causis super.

ſuper glo.ergo ſi in fi.& quod no.Archidia.ij.q.vj.à iudicibus ſuper prima gloſa.quando verò dicatur publicè excommunicatus, vide no.de ſepul. c.j.in.vj.glo.in cle.¶Ad alleg.in fi.reſpondeo illa vera quando arbitrator eſſet ſimplex mediator pro ſeñ.ex cuius ordinamento partes adinuicem componerent,ita quod contractus cõfirmaretur ex ipſarum partium expoſitione non ex arbitramento vel pronuntiatione illius ad §.credentes cõcedo argumentum quo ad quædam de ibi expreſsis:ſed non quo ad omnia:quod quiſq; ſtudens bene aduertens intelligit. decre.autem ad probandum non requirit lapſum anni. vnde quo ad caſum noſtrum ſufficit illum publicè excommunicatum,etiã infrà annum:& eſt ſimile ꝙ ſcripſi. de cle.non reſi.ex tuæ.ſuper ver.remoueat.Ad l.Iudęi.reſpondeo ꝙ Iu-
8 dæi † non ſunt hoſtes noſtri:cùm in ſuis ſuperſtitionibus per eccleſiam & imperiũ tolerãtur,vt ibi.xxiij.q.viij. diſper.de Iudæ.ſicut iudęi.Viuẽtes ergo iur.Romano inter ſuos arbitrari poſſunt,vt ibi.& licet illorũ ſecta ſit reprobata,ita ꝙ illi legari nõ poſſet. C.eo.ti.l.j.ſingularibus tamen poſſet legare.ff.de re.du.cũ ſenatus ad allegata.Tertiò,patet reſponſio de minimo primo:quia illud inter infideles contrahitur de cõ.& affi.de infidelibus.de diuor.quanto.de ordine facit pro & cõtra:quia valet quo ad caractẽrẽ,ſed nõ quo ad executionem:ꝙ poſsit ſe defendere non mirũ,vt in.c. intelleximus.in fi.c.de hę.ſ.e.li.faciũt pro:quia ſpeciale in cauſa fidei:ergo eius cõtrariũ eſt regulare.Regulę iuciuilis huius literæ.d.ſunt hæ.

Vlpianus. Lex XXIX.

¶Diuus pius reſcripſit eos qui ex liberalitate ſua conueniuntur,in id ꝙ facere poſſunt,condemnandos.

Idem. Lex LXII.

¶Domum ſuam reficere vnicuiq; licet dum non inuito officiat alteri in quo ius non habeat.

Papinianus. Lex LXXXIII.

¶ Donari videtur quod nullo iure cogente conceditur.

SVMMARIVM.

1 *Donatio vltra legitimum modum, quomodo temperetur.*
2 *Episcoporum quæ præcepta, Christianos obligent.*
3 *In votis, honeſtatis ratio maximè habenda.*
4 *Malum iuſtius prohibetur,quàm bonum præcipiatur agi.*
Nemo inuitus bene agere cogitur ibidem.
5 *Ornatus mulierum qualis iuſtè ab epiſcopis prohiberi poſsit.*
6 *Poteſtates duæ ſi aliquid præcipiant,ſemper maiori obediendum, vt potius Deo, quàm hominibus ſatisfiat.*
7 *Præceptum ne an votum magis quempiam obliget.*
8 *Statutum epiſcopi ex cauſa factum, de ſui natura bonum eſt,& valet.*
10 *Fucatio quã vtuntur mulieres,an de ſui natura ſit mala.*
11 *Mulieres non nuptæ ſtatutis ſuper ornatu à principum factis maximè tenentur obedire.*
12 *Nuptæ quomodo & quando debeant ornari iuxta ſtatutorum edicta.*

f 3

REGVLA XXVI.

EA, quæ à iudice. Et hîc constat.facit.ff de re iudi. contumacia.§. contumax. non videtur dubitare an tenetur quis ire allegaturus priuilegium.ff.de iudi.si quis alienam.secundum Dy.quòd dic,vt no.de accu.veniens.in glo.fi.¶Prima glo.dicit vnde sumpta,& ponit exempla.secundò dicit regulam etiam iubeo locum habere, & quòd loquitur malo iudice.quærit tertiò: & ponit duas opin. contrarias.quartò significat contrarium & soluit. quintò dicit in spiritualibus quæ pendent ab ordine non loqui regulam.¶In prima glo.ibi factum à iudice.sequitur quòd ad officium eius non partium ratum non
1 est,& ibi scimus donatio† vltra legitimum modum non insinuata mutatur in eo,quod est residuum.& ibi.§. si plures. cuius casum habes in præ. dec.infrà de arbi.¶In prima gl.ibi ius dicere.Dy.ponit exemplum in eo qui dedit tutorem nõ sibi subiectum,vel alicui pupillo non sibi subdito.ff.de excu.tu.l.scire oportet.§.fin.de tu.& cur.da.ab his l.ius dandi.& ibi non dicitur iudex.alle.Io.mo.ff.de leg.iij.l. intestato,& si ser.ven.loci.§.competit.& decerni tantum potest. Quid si bene poterit iudicare de.xx.sed petebantur sola.x.& condemnatur in.xx. pro & contra quod sequitur in glos. vt sic sit idem non posset ex limitatione petitionis.Iac.de are.vtroq; casu tenet op.Ioan.& Accur. quasi sua ipsius iurisditio sit quod petitum non fuit.ff.communi.di. vt fundus.& ibi Laur.& Guil.in spe.de sen.prolatũ.§. iuxta ver.Itẽ ꝙ est nulla ratiõe quãtitatis,& ibi.in ver.sequenti tractatu rã qd de indiuiduo,& ibi indulgentiæ secũdũ vnã lecturã,ibi no.& ibi in vlt.gl.& s̃.de cõsuetudine quanto.

QVAESTIO.

Hæc regula ad quæstionem hîc disputatam per fratrem Vbertum quę sic ad literam proponebatur,Episcopus vel alter superior præcepit vel statuit quòd propter honestatem melius conseruandam nulla mulier suæ iurisditionis vtatur ornamentis fucati coloris siue auri, siue argenti,vel gemmarum vltra certam mensuram:contra facientem ex communicauit:quæritur vtrum quælibet contra faciens hanc pœnam incurrat.Disputationẽ autem & solutionem,quæ satis placent vt ad literã hîc ponam. Ad materiã tamen videre potes quod scripsi ne cler.vel mona.super rubri. Inducentur autem.v.rationes ad affirmatiuam, & tollitur vnum obstaculum.Secundò ad negatiuam alię.v. Tertiò ponitur euidentiale & soluitur quęstio distinguendo.Quòd ergo quælibet contrafaciens ligetur, sic
2 probatur iuxta episcoporum† præcepta,quamlibet ad obediendum ligãt: quòd si non fecerit, punitur:sed hoc episcopi præceptum est iustum,ergo ligat:& contrafaciens pœnam incurrit.Maior patet de ma.& obe.si quis venerit.& c.omnis princeps.de sent. excõ.à nobis.& c.omnis Christianus. Minor autem patet quòd autem hoc præceptum sit iustum ex pluribus potest probari.Illud enim præceptũ est iustum,quod diuinę scripturę concordãt:sed hoc præceptum scripturæ diuinæ

uinæ ſcilicet doctrinæ apoſtolorum
concordat:imò de ea aſſumitur.ergo
&c.Maior de ſe patet,& probatur.ix.
di.per totũ,non licet.xj.di.catholica.
&c.vlt.xij.di.præceptis.xxxvj.di.rela
tum.lxxxiij.di.cum in præterito.xj.q.
iij.tunc vera.xxiiij.q.j.manet.Minor
bene prob.j.Pe.iiij.c.vbi beatus Pe-
trus de mulieribus loquens ſic,Qua-
rũ non ſit extrinſecus capillatura,nec
circundatio auri,nec indumenti veſti
mentorum cultus.& j.ad Timot.ij.c.
de muliere ſcribitur,ornantes ſe non
intortis crinibus,aut auro,aut mar-
garitis.aut veſte precioſa.¶Secũdò il
lud præceptum eſt iuſtum,& ideo ob
ſeruandũ,ꝙ inhoneſtatem prohibens
ad honeſtatẽ reducit:ſed hoc eſt ta-
le,ergo.&c.Maior probatur.iiij.diſt.
erit autẽ lex.In moribus.n.noſtris.&
etiam in iu.nõ ſolùm attenditur iuſti
tia ſed etiã honeſtas:ideo multa ſunt
quę licet de ſui natura in l.iuſtitię nõ
ſunt mala,prohibẽtur tamen propter
honeſtatẽ.de vi.& ho.cle.cap.officia.
ad hoc de ſpon.iuuenis &c.ad audien
tiã.xxxv.q.ij.porrò.imò etiã in votis
3 † attenditur honeſtas.extra.de voto.
magne.ibi quid deceat ſecundũ hone
ſtatẽ &c.Minor ſatis patet,ꝙ ornatus
talis mulierũ ad inhoneſtatẽ & vani
tatẽ tendit.de cõſ.di.v.fucare colori-
bus.vnde B.in app.dicit,Ex corde the
ſauro ſine dubio procedit quod foris
apparet vitiorũ vanũ cor vanitatis vo
tum ingerit corpori ad exteriora ſu-
perfluitas interioris vanitatis indi-
ciũ eſt.Pręceptũ igitur hoc prohibẽs,
ad honeſtatem reducit:ergo iuſtum.
¶ Tertiò illud præceptũ iuſtum eſt,
quod prohibet id quod eſt peccatum,
vel prouocatiuũ peccati:ſed talis mu
lierũ ornatus eſt peccatũ & prouoca
tiuũ peccati,ergo præceptũ illud pro
hibẽs,iuſtũ eſt.Quod prohibitio pec
cati ſit iuſta,probatur de conſti.nam
cõcupiſcentiã.de off.or.c.j.&.iij.diſt.
omnis lex.& præ.c.j.ix.diſt.xxiij.diſt.
prohibiti fratres.xj.q.iij.imperatores.
ij.q.j.multi.lxxxiij.diſ.per totũ.xxiij.
q.iiij.ecce.& q.vj.ꝙ errauerat cũ ani
4 mo.iuſtius malũ † prohibetur,quam
præcipiatur bonũ:quia nemo inuitus
bene facere compellitur,ſed malè fa-
cere prohibetur.xxiij.q.v.ad fidem,ꝙ
autem iuſtè prohibeatur,illud etiam
quod prouocat ad peccatũ,probari pò
teſt de vi.& ho.cleri.clericũ.vt de co
ha.cle.& mulie.c.j.xxxij.di.inter.dixi
xxiij.q.iiij.eſt iniuſta.C.ſi man.ita ve
nierit ne proſti.l.vl.Itẽ ꝙ ex quo lici
tè prohibetur peccatũ,prohibẽtur o-
mnia per quæ peruenitur ad iſtud:ac
cedat.e.ti.cũ quid.ff.de ſpo.oratio.&
de fideiuſ.cũ lex.Quod autẽ ornatus
ſeu talis cultus mulierũ ſit quoddã in
centiuũ &prouocatiuũ libidinis,ſatis
docere põt experientia ab vnoquoq;.
Naturaliter.n.plus appetitur pulchra
quàm deformis,ornata quã inculta,
vt not.xiiij.q.vlt.c.vl.cõcordat illud
prouerbiũ.vij.c.Ecce mulier occurrit
illi ornatu præparata,ad capiẽdas ani
mas.vnde Hier.ad Nepotianũ,Quid
facit in facie chriſtiana purpuriſmus
& ceruſa:quorũ alterũ eſt rubor ge-
narũ & labiorũ quo vtitur:alterũ can
dor eſt oris & colli , quæ ſunt ambo
iuuenum ignis fomenta libidinum,
& impudicæ mentis indicia.Fuit er-
go præceptum bonum quod carna-
lem concupiſcentiæ viam præcludit,

ne mors ingrediatur per feneſtras no
ſtras.xvj.q.ij.viſis.cū non ſolū à ma-
lo,ſed ab omni ſpecie præcipiat apo-
ſtolus abſtinere.extra.de vi.& ho.cle.
5 cùm ab omni.¶Quartò,ornatus† ta-
lis non ſolū eſt prouocatiuus pecca-
ti,ſed etiā per ſe videtur eſſe pecca-
tum:quia eſt contra præceptū diuinæ
legis,& cōtra doctrinam apoſtolorū,
vt.s.Item cōtra euangeliū.Luc.xvj.c.
vbi diues,qui induebatur purpura &
byſſo,ſepultus dicitur in inferno de
quo grego.Si cultus precioſarūveſtiū
nō eſſet in culpa,ſermo dei non tam
manifeſtè exprimeret,ꝙ diues indu-
tus purpura & byſſo deſcendit ad in-
feros. no.xxj.quęſt. iiij.in ſumma.ꝙ
etiā bene probatur authoritate beati
Cypriani, qui ſuper prima epiſtola
Petri vbi.s.de talibus dicit ſerico &
purpura indutæ Chriſtū Syncerè in-
duere nō poſſunt:auro & margaritis
adornatę & monilibus,ornamēta mē
tis & corporis perdiderunt,hoc autē
eſſe non pōt niſi per peccatum mor-
tale.Itē dicit idē Cyprianus in libro
de habitu virginū.Non virgines tan
tùm aut viduas,ſed etiā nuptas puto
& omnes omnino fœminas admo-
nendas,ꝙ opus dei & facturam eius
& plaſma adulterare nullo modo,de
beant adhibito flauo colore vel ni-
gro puluere vel rubore,aut quolibet
linimēto naturam corrumpente me-
dicamine:& poſteà infrà ſubdit.Ma-
nus deo inferunt quando id quod for
mat informare contendūt.Impugna-
tio iſta eſt diuini operis,& præuarica
tio veritatis domini.Videre nō pote-
ris quando oculi tibi nō ſunt quos il
le fecerit:ſed diabolus infecerit.Dei
inimico te computa pariter cum illo
arſura,ſed hoc alicui nō deberur niſi
pro mortali peccato.ergo talis orna-
tus eſt mortale peccatum.bene hîc aſ
ſerit Aug.ad Poſſidonium.de con.d.
v.fucare coloribus.bene fa.iiij.reſpō.
ix.c.verſi.Deteſtabilis mulier illa Ie
zabel pixit oculos ſuos ſtybio,& or-
nauit caput ſuum quę deturri præci-
pitata eſt.& Hie.ad Nepotianum,Or
natus iſte non domini eſt: velamen
iſtud autem chriſti eſt qua fiducia eri
gir ad celū vultū,quoniam condiror
non cognoſcit.Quintò excōmunica-
tio ligat vbi adijcitur actui cuius diſ
poſitio pertinet ad poteſtatem ſeu iu
riſditionem eccleſiaſticam:ſed hîc ex
communicatio eſt talis,additur enim
ornatui ſeu habitui mulieris. ergo
&c.Maior ſatis eſt no.minor verò.s.
ꝙ talis actus videlicet ornari,vel ta-
li habitu propter honeſtatem ſeruan
dam non vti,mandare pertineat ad
eccleſiam ſatis patet.extra.de iudi.in
nonnullis.xxx.diſtin.quicunq; &.c.ſi
qua mulier.quod traxiſſe videtur ori
ginem à lege diuina. legitur enim
Deuterono.xxij.c.non induatur mu-
lier veſte virili,nec vir veſte mulie-
bri.& apoſtolus multis habitum diſ-
poſuit. j. ad Corin.xj. vir orans aut
prophetans velato capite deturpat
caput ſuum, mulier orans aut pro-
phetans ſine velato capite deturpat
caput ſuum.& infrà ſi vir comam nu
triat,ignominia eſt illi:mulier verò
ſi comam nutriat,gloria eſt illi.quo-
niā capilli pro velamine ei dati ſunt.
ad hoc.xxj.q.iiij.epiſcopi.ſed nec de-
fenditur mulier,ſi maritus ei contra
riū pręcipiat:ꝙ ſic probatur.Vbicūq;
in con-

in contrarijs præceptis maior & mi-
6 nor † potestas concurrit, semper est obediendum maiori potius quàm mi nori Hoc bene probatur viij.di.quæ ecclesia.xj.q. iij.qui resistit. sed certum est quòd maior est episcopus quã maritus quia est prælatus viri.xj. q.iij.si autem nobis.ergo magis obediet mulier episcopo & eius statuto quàm marito contrarium mandanti. ¶ In contrarium sic probatur. Non valet statutum vel sentẽtia alicuius super eo quod ad eum vel ad eius officiũ non spectat:sed ornatus mulierum vel modus ornandi non spectat ad episcopum,ergo super eo nõ potuit statuere vel disponere aliquid. Maior probatur hîc.xcvj.di.bene quidem.& no.xj.q.iij. in summa. Minor patet.quia ornatus mulieris solius viri arbitrio,videtur esse permissus.de con.d.v.fucare.xxxiij.q.v. quod deo. est enim vir immediatè caput, mulieris.e.c.& q. hæc imago.xxxij.q.vj. nõ mœchaberis.nõ ergo mulier ligabitur statuto vel sententia quæ non valet.¶ Secũdò statuta episcoporum quæ absorbent iura aliorum nõ valent,nisi ipsi,quorum ius læditur,cõsentiant,vel nisi saltem sint præsentes & taceant.extra.de.lo.& con.vestra.de his quæ fiunt à præla.c.vl. ar. de ma.& ob.c.vl.sic sententia etiam alteri in iudicio non existenti non præiudicat.de re iud.cùm super. & c. quãuis cum sua materia.sed istud statutum absorbet ius maritorum ad quorum arbitrium pertinet ornatus vxoris ergo &c. ¶ Non valet nec mulieres potuit astringere maximè cũ non dicatur quòd viri consenserint. Tertiò,lex non dicit,debet esse talis quæ scandalum inducat vel alicui laqueum inijciat de rest. spo. literas. xxvij.q.j.de viduis enim iiij. di. erat autem. & in prooemio huius libri: imò propter scandalum vitandum aliâs licita dimittuntur & prohibentur & quãdoque illicita tolerãtur de no.ope.nũ.cùm ex iniuncto.eo.titul. qui scandalizauerit. de vi. & ho. cle. deus qui.de cle.cõiuga.cùm olim de regulari.c.vlt.dist.nos consuetudinẽ. iiij.di.denique.l.di.vt constitueretur cùm si. sed marito scandalum infertur cum contra volũtatem suam mulier deponit ornatum.in præ.cap. quod deo pari.mulieri laqueus inijcitur:quia perplexa nescit [illegible] obediat magis episcopo vel marito. xiij. di. verum ergo tale statutum est malum.Quartò,huiusmodi statuta,quãtum fieri potest, interpretanda sunt secundum ius commune extra. de cõsuetu.c.cùm dilectus.sed ius commune est quòd vxor potius obediat viro,quàm alteri in his quæ de sui natura non sunt mala.xxxiij.q.v.voluit itaque lex. & quòd ornet se ad voluntatem viri. in præ.c.quod deo. & cap.fucare.ergo interpretabitur statutum nisi vbi contrarium velit, cuius tanquam maioris autoritas intelligetur excepta de iur. iur.venientes.& si episcopus statuens aliter præcisè intellexisset sententiam tanquam errorem continens, secundum talem intellectum non valeret: de sententia excommunicationis.per tuas.ar.eorum quæ no.q. v. quisquis. in gl.sed pone. Quintò sic probatur, proprium votũ est magistri obliga-

torium,& magister astringitur ad sui obseruationem magis, quã ad superioris præceptum. argu. ad hoc. xvij. q.j. qui bona. quæcunque enim, quæ possunt percipi de sui natura, possunt moueri: sed non omnia quæ possunt moueri, possunt præcipi. xxxij q.j. integritas, ergo fortius & amplius est
7 † votum, quam præceptum: sed mulier proprium votum factum etiam de viri licentia non potest iustè cõtra viri volũtatem exequi, quod magis videtur, ergo nec præceptum seu prohibitionem, vbi saltẽ illud quod prohibetur aliàs de sui natura non est malum. Hoc apertè probatur. xxxiij. q. v. manifestum. & c. voluit. Quòd [illegible] talis ornatus, maximè vestium, de suî natura non sit malus, probatur bene iudith. x. c. vbi dicitur. in princ. de ea quæ induit se vestimentis iocunditatis suæ, tulitque sandalia in pedibus: assumpsitq; dextrariola & lilia & inaures, anulos: & in omnibus ornamentis suis ornauit se. & Esther. ij. c. vbi ipsa hæc sancta simul cum alijs vtebatur ad ornatum oleo myrrino. idem de myrta & quibusdam pigmentis & aromatibus & mundo muliebri quòd sanctæ dominæ non fecissent si peccatum fuisset. xxxvij. di. qui de mensa. vij. q. j. omnis qui. ix. q. iij. Lugdun. faciat ad hoc. ꝙ vsus rerum non est in culpa sed abusus. xlj. di. c. j. quod dicit. & §. vlt. & vide in Hie. ad Exuperantiũ. B. & ad sal. viuã. B. ¶ Sol. ad euidentiã istius quæstionis primò videndũ est, vtrum talis ornatus sit peccatum: ad quod distinguendũ est inter ornatũ vestiũ & huiusmodi fucacionem, de qua loquitur Cyprianus in prin. auctoritate sua de habitu virginũ cũ sit species fictionis seu adulterina fictio, non potest esse sine peccato, vt bene patet per Aug. in prin. c. fucare. de con. d. v. non tamen semper cum peccato mortali, sed solùm quando fit propter lasciuiam vel incontemptum. in quibus casibus loquitur Cyprianus: sed tamen est sciendum ꝙ aliud est fucis fingere pulchritudinẽ non habitam, quod non licet: aliud occultare turpitudinẽ ex aliqua causa maxime intrinseca, infirmitate vel huius prouenientẽ, quod est licitum. vnde apostolus. j. ad Cor. xij. Quæ putamus ignobiliora esse membra, his honorem abundantiorem circundamus. Ornatus autẽ aliter superfluus vt vestium, & habitus in non nuptis mulieribus est peccatum mortale, si sit ad placendũ virorũ aspectibus, & ad concupiscendum: cũ illud sit prouocate incentiuum peccandi. Vnde Chrysost. de cõtemplat. Si se mulier decorauit, & ad se visus hominũ prouocauerit, extremam vindictã sustinebit etiam si nullam plagam intulerit veneni eius, obtulit enim, & si nullus fuit, qui bibat, inuentus. Si ex vanitate propter quãdam iactantiã, vt fortè bene indutæ reputentur, saltem veniale. Coniugata autem si se ornet ex causis prædictis similiter: sed si se ornet hac intentione vt placeat viro ne per eius cõtemptũ labatur in adulterium, potest hoc facere sine peccato. Vnde apost. j. ad Cor. vij. Mulier que nupta est cogitat quæ sunt mũdi, quomodo placeat viro. & Aug. dixit ad Possidoniũ, nolo vt te

vt te ornamentis ausi vel vestis perperam habeas in prohibendo sententiam, vbi in eos qui neque coniugati sunt: neq; coniugari cupientes, cogitare debent qualiter placeāt deo. Illi autem cogitant quæ sunt mundi. scilicet quomodo placeant vel viri vxoribus: vel mulieres maritis secundū Tho. in ij. ij. q. cxcviij. arti. ij. ex qui-
8 bus sic dico, ꝙ statutum † episcopi ex causa factū de sui natura bonū est & valet: & ideo quæcunq; eis vtitur saltem ad fingendam pulchritudinem quā non habet, incidit in pœnā: quia
9 cū fucatio † de sui natura sit mala me
10 ritò potuit prohiberi: in † quo nec vxor debet obedire viro. xj. q. iij. nec semper. cū si. & sic loquitur. ca. fucare. Circa alia autem ornamenta dico ꝙ
11 quælibet nō nupta † tenetur præcisè obedire statuto. viij. q. j. sciendum. xj. q. iij. qui ergo. & c. qui resistit. xxiij. q. j. quid culpatur. ꝙ & si mulieribus possit esse ornatus sine peccato mortali, ius causa præcepti transgressionē facit mortalē. xiiij. q. j. quod pręcipitur.
12 Circa nupta † autem dico ꝙ aut vir cōsentit expressè vel tacitè nō præcipiendo contrariū, aut expressè prohibet ne vxor statuto obediat. In primo casu debet mulier seruare statutum aliàs incidit in pœnam: quia tūc nō est infra scriptum impedimentū quoad statuti obseruantiam non tenetur. In secundo casu vbi. s. vir cōtrarium præcipit quantū in affectu proprio debet velle obedire statuto. Sed in effectu potius obediet viro, cuius obedientię immediatè & principaliter est astricta, cōtra cuius viri voluntatē tale statutū in his, eā non potuit obligare, sicut apertè probatur in. s. alleg. & maximè. xxxiij. q. v. manifestum. hæc imago. & c. voluit. & c. qui deo pari.

SVMMARIVM.

1 *Ad Papam cùm appellatum est in maioribus causis, si appellationi sit renuntiatum, quis futurus sit iudex.*
2 *Iurisdictio licet ex conditione competat, an exercitium etiam competet.*
3 *Iurisdictio, impediri aut eius exercitium quatenus possit.*
4 *Iudex suspectus non recusatus non dicitur impotens.*

REGVLA XXXI.

Vm, qui certus. Dy. ponit exemplū. pręd. l. ff. de ædil. edic. l. j. §. autē. & §. si intelligatur. & l. si tamen. §. ei qui seruū. vbi emptor scit vel scire debet rei vitium per venditorē certificandus non est. j. glo. ponit exempla. secūdò sup. de illo qui certus esse debebat. Tertiò tractat de canonico qui scit ecclesiā vacare & aliàs concordat ad regulam: minus arguit ad quæstionem. In gl. ibi. sed & si pupillus. si palam præscriptum est ne cum institore cōtrahatur, non auditur dicēs se ignorasse & ibi denūciasse. vide de of. del. prudentiā. in iiij. gl. in fi. In prima. gl. ibi quāto minoris. si nō ignorabat agit, etiā si venditor sciēs seruitutē vel vicium diceret se nolle teneri nomine seruitutū vel viciorū. hoc enim generale peccatū nō trahitur ad illa quę vēditor sciuit. ff. de ac. emp. & ven. l. hic autē. & facit ꝙ ibi no. Dy. & dixi post Vinc. de pœ. & re.

cum

cùm infirmitas.in fi.& vide in spe. de emp.& ven.§.videndum. ver. quid si vẽditor equi.& ver.sequẽtibus.& ibi. l.denuntiasse.Dy.hanc.l.signans per cõtraria ad regulam soluit,ꝙ in his, quibus necessaria est denuntiatio.nõ sufficit sciẽtia:vbi verò sola scientia est de substantia,non requiretur denũtiatio.In dubio præsumendum est potius scientiam quã denuntiationẽ esse de substantia , cùm denuntiatio fieri soleat vt incertus certificetur. ad hoc.ff.de pos.hære.item veniunt. §.petitam. &. ff. quod vi aut clam.l. aut qui aliter. §. si forte. & in fin. & Guil.in Spe.de testa.mo.xxxviij.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem quam disputaui,quæ sic proponebatur ad causam.delegãtur duo cũ clausula,quòd si ambo altero ex ipsis collega verè impedito : sed de impedimento fide non facta procedit,quæritur an valeat processus ad affirmatiuam.Primò ad negatiuam. Secũdò inducam sex rationes,& opinionem. Tertiò soluens distinguam duo mẽbra : & sic opiniones concordabo. Quòd valeat probo,satis est quod is cõtra quem de veritate criminis inquiritur sit verè infamatus licet non prius fiat fides de infamia:vt tenent Hosti.Pe.& Abb.de accu.cùm oporteat &.ca.qualiter.& Guil.in spe. de inquisi.§.nunc tractemus.ver. hic autem scias.& dicas hæc verba in ordinario:dico idem in delegato: ex quo pars non resistit.de accu.c.ij.li. vj. sicut ibi sufficit existentia infamiæ de qua fides fieri possit:sic sufficiat existentia impedimenti , de qua nunc, cùm de processu quæritur,fides fieri possit ad instar eius quod de conseruatore dicimus esse: quòd nunc constat offensam, quam puniunt , fuisse notoriam de hoc eod.titu.c.j.& vlti. li.eo.¶Secũdò video quòd quo ad reuocationem attẽtatorum satis est ꝙ nũc constet de existẽtia causæ appellationis interpositæ antè sententiã, quæ tunc erat:licet tunc de illa non constiterit de ap.non solũ.li.eo.sicut ergo existentia causæ ibi.de qua nũc constat,extunc abdicauit iurisdictionem iudicis à quo , in iudicem ad quem.Ita existentia impedimenti iurisdictionem transstulit in collegam extunc vi Cle. ¶Tertiò sufficit existentia reseruationis,vel licet ignorentur de præbẽ.si postquã.&.c.si beneficia.eo.lib. ¶ Quartò sufficit existentia perpetui impedimenti in primo numero licet de illo nõ sit facta fides vt valeat secundum dummodo nunc de illo fiat fides.de eo qui duxit in ma.c.ij. ¶Quintò sufficit existentia criminis hæresis paternæ vt filius extunc censeatur sui iur. licet nunc tantũ de illa constet.de hære.c. ij.in fi.li.vj.ita ergo sufficiat existentia impedimenti vt per illud extunc censeatur collega.solus fuisse iudex: licet fides tuuc facta nõ fuerit, sicut sufficit habere iura in curia. licet nõ exhibeãtur.de elec.cupiẽtes ver.si clericos.& not.ibi in gl.vlt.primæ partis.¶Sextò probat hic dec. prudentiã super qua plus fundatur opinio contraria.nã apertè innuit horum alterum sufficere ꝙ constet de impedimento vel ꝙ constare possit ibi vel aliàs.de

aliâs,de eodē canonico constare non poterit. ergo ex quo nunc constat iudicem tunc impeditū, ergo patet vicle.collegam tunc procedere potuisse.& hanc partem tenet Inno.in dec. prudentiam. ex quo partes non resistunt.Hoc etiam tenet Archidia. licet in casu dissimiliter,cum eadē ratio sit in decre.cum plures.eo.lib.eo. tit.vt veritatem manifesta cedat opinio.viij.dist.veritate.¶Quòd nō valeat,probat à parte,decre.sciscitatus. de rescrip. primò inquantum ibi repetitur hoc verbum cōstiterit. Item quia ibi ponitur determinatio dummodo qua determinatione non ser- 1 uata non videtur propter solam existentiam impedimēti collegam esse iudicem,cuius conuenit.eo.tit. super literis ibi deleg.postquā si super.Ho. su.fa.si.& ex cōtrario sequeretur absurdum quod deleg. ante præsentationem rescripti, ex quo vere iudex est,procedere posset contra id.de ap. super.eod.ij.& in extrauagā. bon.iniunctæ.imò nec sufficeret rescri.nunquam exhibitum probari per testes secundum veram opinionem quam recitare soleo de priuilegio, cum olim.j.ad fin.j.glo. ¶Secundò videtur quæstio casus de off. deleg. si contra vnum li.e.Nō enim sufficit existentia impedimenti vel suspicionis collegæ, vel collega ex vi clausulæ in principali procedat nisi prius pronū- 2 ciatus sit super illa. ita nec sufficit existentia suspicionis vt nuncper illam impediatur potestas subdelegandi.vt suprà eo.tit.iudex.§in princ. lib.vj. ¶Tertiò arguendo. de ap.tripliciter probatur:sic iudex ap. interpositæ ante sententiā iudex est principalis causæ,sub conditione:scilicet si bene appellatum est, & tamen de illa conditione prius constare debet. de ap. vt debitus nec alter etiam de consensu partium posset de principali cognoscere. de fo.con. Romana.j. respom.lib. vj. Ergo idem in proposito ꝙ vnus solus iudex est sub conditione.Itē ad inhibitionē faciendā per iudicē app. non sufficit negotiū deuolutū. nisi constet deuolutum de ap.Rom.li.vj.§.si no.li.e.Itē cum appellatum est ad papam in maioribus casibus,& appellationi † renunciatū est, iudex aliâs ordinarius est iudex causæ sub conditione, si sine prauitate recessum est: sed prius de hoc inquiri debet.de elec.quanuis.& c.prouida.lib.eo.per eundem modum potest induci.de sup.ne.præ.c.si.lib. eo. ¶Quartò video quod ad collationē beneficij curati faciendam habenti plura curata non sufficit: existentia dispensationis, nisi prius de illa constet.de offi.ord.c.ordinarij.§. conferendum.lib.eo. sicut ergo ibi impeditur potestas collatoris, sic & hîc potestas iudicis fide non facta.

¶Quintò bene facit ad hanc partem de hæreti.cum secundum.in fin.nam licet sint cōfiscata bona propter existentiam criminis hæresis,apprehensio tamen fieri nō potest,nisi hîc declaretur.Sic licet iurisdictio † competet ex existentia conditionis, exercitium tamen non competit, nisi de hoc facta fuerit fides,& si dicas quod illud illo casu est quo requiritur sententia.de instantia per decre.pro humani de ho.eo.lib.in fin.Bene igitur dicunt

dicunt iura requiri causam rationabilem & manifestam. de of.or. irrefragabili.§.cæterum.eo. tit.conquerēte.de vi.& ho.cle.monasteria.de cē ſi.cum apoſtolus. §. prohibemus. de ſen.exc.ſacro.cum ſimilibus. ¶Sextò ſatisfacit,quia iudiciū aliâs eſſet im pendenti, quod eſſe non debet. ff.de iud.non quemadmodū.pēderet enim virtus proceſſus ex futura fide Superati ſicut ergo in procur. ad iudicia non ſufficit exiſtentia reuocationis iud. vel parti non inſinuata de proc. mand.licet. ff. ſufficiat in extraiudiciali.eo.ti.& li.c.fi.& eo.lib.de præb. dudum.in fine:ſic & in hoc caſu non ſufficiat exiſtentia impe. de illo fide non facta. Hanc partem tenet B. in dec.prudentia.in gl.ij.in fi.iij. & iiij. & Pe. primæ partis & Ho. in eadem dec.qui dicit conſenſum vel taciturnitatem partiū nil operari,cùm prorogatio,de qua ibi loquitur Inn. habeat locum in ordinaria iuriſdictione non dele. ¶Solutio. quæſtio ponitur de impedimento,de quo tūc exiſtente,fides fieri poteſt,aliâs eſſet nullum dubium: & ſoluendo diſtin-
3 guo aut impedimentū† ſine ope exceptionis impediens iuriſditionē vel exercitium erat perpetuum vel tem porale ineuitabile:& tunc ſiue id fuerit notoriū ſiue non,dum tamen nec ipſe coniudex,nec aliqua partium de hoc quęſtionem retulerit,valet proceſſus:& ſit ratio,quia verum eſt,ex exiſtentia cōditionis illum iudicem eſſe,nec fit ibi per partes prorogatio iuriſdictionis quæ competebat ſic di xi:ſed ſola remiſsio probationis: & ſic intellecta ſit vera hoc caſu prima opinio Inno.& Archi. Aut eſt impedimentum tale in quo neceſſaria ſit exceptio,vel eſt impedimentū incōmoditatis vel voluntatis,& his caſibus non valet proceſſus: & ſic vera opinio contraria. gl. & Ho. & huius ratio patens eſt:quia de primo oportet conſtare per exceptionem oppoſi tam & probatā.& ſic reſpondet dec. ſi contra vnum.eo. tit. quia non hoc
4 ipſo quod† iudex ſuſpectus eſt dicitur impotens niſi pars recuſet: ergo non prius exiſtit conditio clauſulæ iuriſdictionis exercitium trāsferens in collegam. Secundo caſu incōmoditatis, vt cùm non vult per derelictionem,planum eſt. quod nō ex incommoditate,ſed per excuſationem exiſtet conditio:& ſic loquatur dec. ſciſcitatus.ibi:dummodo.maximè cū tunc ſubdelegare poſsit, & collega teneatur,clauſula non obſtante, ſubdelegatum admittere.vt no.eo. ti.coram. ¶Tertiò caſu,ſcilicet voluntatis, neceſſe eſt de illa conſtare vel per contumaciam ipſius requiſiti nō venientis, vel per apertam reſiſtentiam, vnde cū nec aliter dicatur con ditio exiſtere in hoc caſu, non prius iuriſdictio collegæ, defertur & his caſibus non eſſet taciturnitas partiū remiſsio ꝓbationis,vt in primo mēbro:ſed prorogatio iuriſdictionis in exercitio,quod in delegata non procedit,vt ſuprà dixi.ſecundum Ho. & hac diſtinctione bimembri concordatæ ſunt opiniones, & ſoluta contraria.cuius diſtin. primum membrū indubitatè procedit iudice ſciente impedimentum collegę:ſed & ignorante, vt dubitante videtur.idem ar.

łiiij.ff.de ma.vin.& eorum quæ scripsi post Inno.& Ho. de præscrip.l. cū ex officij.& facit quod not. de biga. nuper.nam si contra regulam præfertur veritas fauore sententiarum & processuū, præfertur opinio fortius vbi fauor ille concurrit cum regula stabitur regulæ.nec ob.ff. de acquir. hære.l.ventre.& l.vj.§.j.ff. de condi. & de.multum interest cum si.ad quę responde per no.in præ.§.j Item hæreditatis aditio plus respicit animū. instit.de hęre.& qua.ad fi.ff. de acqu. hæred.l.is qui putat. sicut & contractus matrimonij.de spon. tua iurisdictionis exercitium plus respicit factum dummodo iure subsistere possit. nec ob. decre.cum super. eod.tit. quia volūtas hîc & potestas nō sunt contraria. Ioan.And.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio rescripti papalis contra me impetrati à dicente se expulsum de possessione violenter per me, an veniat vt dilatoria, an verò vt peremptoria.*

2 *Contestatio ita animum contestandi exigit, vt in iudicando iudicantis animus requiritur.*

3 *Quæ in præfationibus dicuntur, in sequentibus repetita videntur.*

Subiecta sunt talia, qualia prædicata. ibidem.

4 *Contestatio per quæ fieri debeat.*

REGVLA LXIII.

Xceptionē. Primò enim glo.ponit exempla & remittit. Secundò obijcit & po. opi. quam non approbat & soluit, reddendo tripliciter rationem regulæ, & subdens cautelam quam improbat. Tertiò prorogat regulam ad replicationē. In prima glo.ibi. non vtique sequitur, æstimatur confiteri de intentione aduersarij, cum quo agitur qui exceptione vtitur, & ibi qui hominem.§.vlti. loquitur in eo qui habebat exceptionem perpetuam, & soluens repetit: & sic non liberatur ab illa inefficaci obligatione: quia eadem res non perit.&c.¶ In j.glo. ibi quidam. vt not. in specu.de excep.§. viso. post princ. & similibus quas Dy. hîc dicit non esse exceptiones iuris, sed facti vel intētionis: & ibi dicit fateri, & quod dicitur. ff. commo.l. si is.§.vlt. sic & speciale propter iustam ignorātiam soluentis ne sit in damno. secundum Io.mo.& ibi sint differentiæ: & hoc casu intelligere Dy. hanc regulam inducens.l.si quid est.C. de excep.l.j. ij.rñ.quod non placet. vt sequitur in glo.& ibi amplectenda: nec est necessaria dummodo stetur in meis exceptionibus. super quo vide quod not. suprà e.de lit.contest.c.ij. in glo. antepe.& ibi de confes.c.j.in glo.j. ver. ad positiones. & ibi ita replicatio & fortius vt dixi. de excep. à nobis. in summa replicationū in quarto membro.& in fi.ff.de excep.lib.ij.

QVAESTIO.

Huic regulæ coadaptemus quæstionem Gof.tertiam, quæ sic quærebat. Impetrasti cōtra me rescriptum
1 papale dicens† quod te de possessione violenter deieceram: citatus protestor quod non intendo litem contestari, nec iudicium ingredi: & dico te falsum

te falsum expresse cùm non violenter eiecerim:sed iudicis authoritate 2 vacuã possessionẽ intrauerim. quæritur an hæc exceptio veniat vt dilatio contra rescrip. an vt peremptoria contra actionẽ.sed huic quæstioni congruè incidit,Ne malis xxxiiij. an protestatio rei dicentis coram iudice & aduersario quod non intendit litem contestari impediat contestationem, ad quam aliàs eius rñ. sufficisset: & hanc prius tractando est sciendum:quod satis plenè prosequitur illam Guil.in spe.de lit. cont. §.ij.ver.patet.ex præmissis.Disputauit etiam illam Azo. doctor nostri iur.bon.can. & doctor meus in legibus. de Mar. suprà illis. sed propter scripta in præ. §. vbi pateat. ex præmissis breuiter pertransibo.præmittens per quos disputata fuit & ad negatiuam primò & ad affirmatiuam secũdò inducam quod tres doctores allegant. tertiò ponam quatuor solutiones exprimendo quæ placent. Et quod nõ sit facta contestatio, allegatur suprà de spõ.tua.s. quod me. causa.c.j.xxxj.q.ij. Lotharius. xxviij. dist.diaconi.de resti.in inte.c.ij.circa fin.de offi. or. pastoral. de elect.Cumana.ff.quib.mo.pign. vel hy. sol. si debitor.§.j. secundum Barth. ibi per protestationem remanet ius pignoris creditori.ad idem.ff.de vsur.sed si quàm.§.si ibi commoditas doliorum non pertinet ad legatarium:quia testator dixit se nolle ad eum pertinere.ad idem.ff.de nego.ge.Nesennius. vbi propter protestationẽ matri repetit impensas.Item sicut in sententia requiritur animus sententiandi. ff.de arbi.qualem. ita & in contestatione † animus contestandi.sed protestatio codicil.animum contrarium ostendit.ff.de pact.vrgen.§.quod ferè.ergo per ipsam impeditur contestatio secundum Odoar. ad idem. ff. de codicil.conficiuntur.§.fi.ff.deleg. j.si mihi.§.interdum.& l.si ita sit scriptum.secundum Guil. ¶Ad contrarium adducitur de consti.cùm eo. de ap. solicitudinem.in fin. quæ tamen facit pro prima, vt ibi scripsi super glo.fi.nam facto videtur renunciare protestationem.eo.ti.dilecti. & quandoque contestatur litem qui id non intendit suprà de dolo & contu.prout. Item cùm sibi videatur contrarius faciendo contra protestationẽ, non est audiendus.de præsump. literas.C.de mu.patri.professio.lib.x.secundum Barth.Adducitur ad idem.ff. loca.l.antepe.§.locator.C.de re iudi. ad solutionem.Item ar. ff. de condit. inde.si quis sciẽs vbi animus nil operatur.ad idem.ff.de condi.ob.cau. de di.§.si quis quasi statulib.& C.e. si repetendi.& ff.qui.mo.pign. vel hypo. sol.sicut.§.pe. & quid dicant ipse leges:vide in præ.ver.patet ex prẽmissis.de codicil.diui.§. licet.posteriora enim prioribus derogant.vt ibi.& C. de pac.pacta nouissima. ff. si vnus.§. pactus.de leg.j.l.si mihi.§. vulgatis. Barth.dixit lit.contesta. non factam, quia iudex & aduersarius tacendo videntur cõsentire.& dicit Tan.sic tenuisse.& Hug.& Accur.sic sibi respõdisse.sed ipse Accur.hic not.C.de lit. conte.l. vna. in glo.ij. non innititur prædictæ rationi de consensu iudi. & aduersarij. Idem dico de Be. qui hic no.

hic no.de lit.conte.c.vno.Et Vinc.de elec. Cumana.tenuit etiã idem Azo legista.Dicit Mar.quibusdam vidi ꝙ si iudex protestationẽ misit,nõ sit fa cta cõtestatio.nõ ob.ꝙ posteà super principali respondit,quia cum præmissa protestatione respõdisse videtur:quia quę in præfationibus dicun
3 tur:in sequẽtibus repetita dicũtur.& subiecta sunt talia qualia prædicata permittũt.ff.de ver.ob.titia.§.idẽ respondit.nec ob.ll.per eũ in contrariũ allegatæ quia nulla ibi præcessit pro testatio.Si aũt iudex reprobauit protestationem tũc dicatur facta cõtesta tio.ff.de neg.gest.si aũt.§.si quocũq; modo.ff.de cõpen.ꝙ in diẽ.§.si Ro. de contrario iud.tutel.l.j.§.quid ergo.vbi per iudi.reprobationẽ aufertur actori cõmoditas agẽdi:ita & hic vtilitas protestandi. Hoc secundùm Guil.in prin. ver.patet expressè.fuit opi.Ia.Bal.qui intellexit iudicem admittere si nõ reprobat dato ꝙ express se non admittat sed taceat.all.etiam Guil.de censi.olim.& hoc ipsi Guil. placet.sed prædictus Mar.indistinctè i.nõ distinctè an iudex approbet vel non tenuit litem cõte.quia reus debet habere animum contestandi.in auth.de exhi.reis.§.illud.Sed ex quo protestatur deesse animus.ff.de pactis.iurisgen.§.ꝙ ferè,nec obst.prædictæ.l.sui autẽ ꝙ in diẽ.&.§.quid er go,ideo obstat ibi exceptio rei iudicatæ quia lata fuit sentẽtia super illis,super quibus lis fuit cõte.nã reus asserẽdo se vti bona iustitia,& posteà obijciẽdo exceptionẽ exceptionis pensatiõis, videtur omne auxiliũ sibi A cõpetẽs in iudiciũ deduxisse:vnde nõ mirum.sed in illis legibus obstat exceptio rei iudi.Inducit etiam gl.aut. qui semel.C.quõ vel quando.quæ incipit.s.talis.quæ dicit ꝙ iudex nõ po test cogere reum precisè ad respondendũ.sed si dicamus quòd reprobatio iudicis cõpetit,ꝙ fieret contesta tio,iam sequitur eũ posse compellere ad respondendum.sed si litem non cõtestetur,fiet missio contra eum,vt ibi gl.prædicta.Et hæc solutio domini mei mihi placet cõiuncta dis.Azo. quæ sequitur de actore.tenẽt idẽ Ia. de Ra.& alij,qui licet protestetur cõ tra protestationem rei,cùm contesta tio litis ab animo rei procedat,vt di xi,protestatio actoris animum rei nõ tollit: & sic lis contestata non erit. hoc ponit Cynus.in præ.l.vna.C.de lite contesta.Azo doctor noster, de quo.s.tenet idem per rationem animi,qui necessarius est,vt s.allegatur de elec.dudum. ij. de lite contest.c. vno.&.c.eo.titu.l. vna.& maximè sibi responsio facta fuit incontinenti post protestationem:quia inesse vi detur.ff.si cer.pe.l.lecta.s.de ele.officij,licet si ex interuallo protestationem renũciasse videtur de of.del.gra tũ.hoc dictum placet Ho.vt patet.in dis.quã posui.s.de cõsti.cùm M.super gl.hic ergo,quõ aũt respõdetur secun dũ Inno.ad id ꝙ opponitur,protestationẽ contrariam de facto scripsi in prę.dec.vt ne.de lit.cõte.sup gl.& in regula in generali.j.e.pe.col.ver.sed quæro.Nunc redeundo ad principalem quæstionem.Gof.in qua breuiter pro & contra ponitur solutio,& ipsius declaratio : & licet videretur ista quæstio sopita per ea quæ dicta

sunt.s.ipse tamē ad partē ꝙ admittatur vt dilatio,& ad elidendum rescriptum,nō ad ordinandū videndū inducebat ꝙ ꝓtestatio in multis casibus multū operabatur , & defendebat ne noceret ꝙ agebatur,allegabat.xxviij di.diaconi.& iur.s.in princi.allegata. In cōtrariū inducebat ꝙ ista cōtingit principale negotium,ergo admittenda,vt peremptoria, & sic fit litis cōtestatio.C.de prescrip. lon.tē.l.emptor. C.de excep.si quidē.ff.de iur.aç.l.si filius.§.exceptionibus habet.n. fieri cō
4 testatio† per narrationē negotij principalis.C. de lit.cont.l.vna.C. de iud. rem nō nouā.nec dici pōt ista dilatoria,quæ præcedere habet litis cōtest. 1
C. de proba. exceptionem.iij.q. vj.§. exceptio.ff.de adul.si maritus.§.præscriptiōes,nec multū operatur in hoc 2
casu protestatio, propter facti repugnātiā:sicut si clericum irato animo 3
percutio post verba iniuriosa,ꝓtestā 4
do quod non facio animo iniuriandi, 7
excommunicationis vinculum non euado, cùm verum sit quicūque protestator te passum iniuriam.ff.de iniur. eum qui.§. si iniuria. all. etiam de consti. cum. M. Item si dicam me nolle intrare iudicium , tamen aliquid propono de negotio principali fit contestatio vel quasi. de dolo & contu.prout. Soluēdo dicebat ꝙ quotiēs in iudicio quis proponit exceptionē quæ ex sui natura sapit peremptoriā si protestetur se nolle litē contestari vel iudicium ordinare:sed rescriptū elidere & causam differre , iudex nō audiet illū tanꝗ sibi cōtrariū per: depref.sollicitudinē.de ap.in fi. C.de fruc.l.j.ff.quādo ap.sit l. ij. § j.aduerte: nō dicas Gof.resistere his quę dixi in proxima quęst.nō enim dicit ipse litē contestatā nō obstante protestatione sed dicit quod iudex non audiet illū i.coget eū litē cōtestari,nō dico pręcise, vt etiam dixi in solutione martini,sed per iur.remedia.s.misionē in possessionē, vnde prout no. in dec.ij. de lit.con.s.eo.li. ipse Gof.tenuit per perēptoriā nō fieri cōtestationē litis vt ibi diffinitum est. Placet ergo eius solutio sic intellecta, cui est simile quod dixi de ap.sollicitudinem,super vlt.glo.

SVMMARIVM.

Si Iudaeus paganus vel haereticus baptizauit seu leuauit, an cōtrahatur spiritualis cognatio.nu.5.& 8.

Haeretici an conferant sacramenta.

Baptismum conferunt haeretici,ibidem.

Patrini filios spirituales instruere tenentur.

Non baptizatus cur baptizet.& num.6.

Catechismus quid sit.

REGVLA XXXVIII.

EX eo nō debet.¶ In glo. ponit exempla, secundo dicit tria debere concurrere,quod perseueret quòd non ratione officij,id faciat,& quod idem sit capitulum,tertiò inducit concor.& simile. quartò cōuertit regulā.¶ In.j.glos.ibi alia,dicit idē qđ.§.meminisse.de quo s.& ibi:si quis iusiur.loquitur in illo qui mihi iuramentū detulit,& posteà reuocauit,& nūc iterūvult deferre:& ibi.l.vlt.canoñ.j.ver.s.proxi.al.& ibi. Iul.ait.Si iudex in totū vel in partē est hęres litig.datur aliꝰ iudex& ibi.¶ In fundo mulier ꝓprietaria ex facto mariti

rīti non vtentis vſufructu illum cōſecuta non opponit marito culpam ex qua lucrata eſt: & ibi. ſi ideo. ſed repellitur Soth. agens de dote quæ in redemptione ipſius de vinculis fuit impenſa. ¶ In prima gl. ibi: ſuccubuit, hic dicit quia obtinuiſſet, certū eſſet ex illo legata non deberi. vt in l. ſtricti alle. §. ſi ex cauſa. & l. Titia. & vt dicit Dy. dicens teſtamentū inoff. cio ſum debere, videtur teſtatorem non ſanæ mentis. ff. de inof. teſ. l. ij. & l. Titia. & de leg. j. l. patronus & §. ſi. & cōſequenter innuit cum nec hæredem inſtituere nec delegata relinquere potuiſſet his qui. vt indig. vel aliud eſt debere teſtamentum falſum vel inofficioſum & aliud minus ſolēne, quia primo caſu perſeuerando perdo legatum. in Secundo non. Ratio, quia primo caſu impugno non ſolum inſtitutionē ſed quæ legata: ſed in Secū do non: cū ex minus ſolenni volunta te. i. nō ſufficiente ad inſtitutionem poſſit legata deberi. Dy. & ibi. no. vbi & hic Io. mo. allegans verba intelligenda cū effectu de cleri. nō reſi. relatum. hęc allegatio non videtur bo na, quia effectum non habuit qui ſuc cubuit, ſed intellexit effectum ex perſeuerantia.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæſtionem quā diſputaui poſt dominū Palmeriū de pagano, Iudæo, vel hæretico q fidē vel eccleſiā impugnat vt ex nullo eccleſiæ ſacramento cognationē ſpiritualē cōtrahat: extra autē quęſtio.

1 † talis, Baptizauit ſeu leuauit Iudęus paganus vel hæreticus q̄ritur an ex hoc oriatur ſpiritualis cognatio: quę ſtio tamen Palmerij fuit ſoluta de hæretico. ¶ Inducentur primò ad affirma. v. ſecundò ad negat. vj. tertiò ſolutio proponitur & cōtrarijs reſpō detur. Quòd oriatur in effectu hoc ſolū inducebat quia baptiſmus tenet. de con. di. iiij. conſtat & c. ſe. de ſum. trini. c. vno. §. ſacramenta. probatur aliter ſecūdò, & ſic per actū qui impe ditur in pagano leuādo. ſ. patrinū cū catechiſmo cōtrahitur cōpaternitas & cognatio. de cō. d. x. in catechiſmo. de co. ſpi. c. ij. li. e. ꝙ catechiſatur adhuc paganus, ſic patet. e. d. catechūmenū. ergo & per actū ꝙ pagan⁹ im pedit leuando vel baptizādo, ead. co gnatio cōtrahetur cū tertio, certū eſt ꝙ per matrimoniū cōtractū á nō ba ptizato cōtrahitur bigamia. xxvj. di. deinde. c. accutius ergo & cognatio. ¶ Quartò viro leuāte fit vxor ipſius commater. tertia. q. iiij. c. j. & c. ſi quis vnus. de co. ſpi. maritus quæ tame vi ro pagano poſſet eſſe non baptizata, & viro catholico eſſe poſſet hęretica. vt de diuor. quāto. & c. ſe. ¶ Quin-

2 tò non ſolū † ſacramentalia conferūt hæretici, ſed etiā ſacramēta, non ſolū baptiſmū ſed etiā alia: quod patet. j. q. j. dōn. declarauit & ſatis not. xj. q. j. in ſum. & patet de ſchiſma. c. j. & de ſacramētalibus patet de ſacramētis nō iterand. c. ij. ſepultus enim: per man⁹ ſchiſmaticorū nō exhumatur, vt ibi ex quibus concluditur cognationē cōtrahi. In contrariū inducebat Palmerius: quia licet baptiſm⁹ valeat, tamē eſt indetrimētū cōcedē tis, & illius reſpectu deus illud deteſtatur. j. q. j. quòd quid: & c. odit & c. maledicta; vnde ergo demeretur

honorem spiritualis cognationis non habeat, ad id de con.d.ij.pro dilectio ne.in fin.& esset absurdum ꝙ inter fidelem & infidelem non esset dissimilitudo.inducit de sum.trinita.c.ij. ver.non enim.Item per idē.c.in fi.patet ꝙ diabolus est ipsorū pater, quia facit filios spirituales:& sic diaboli nepotes habere non possunt, cùm in baptismo renuncient diabolo& pompis eius secundū Bal.¶Secundò constat ꝙ nedum pagani dicuntur membrum abscisum ab ecclesia.xxiij.qō: vij. quemadmodum nec participant etiam sacramentalibus, inde est ꝙ sepulti in cœmeterio ecclesiæ exhumātur.de hęreti.c.ij.iij.respon.lib.eo.Itē spiritualis beneficij collatio ad ipsorum preces facta non valet, vt ibi in §.ad hoc multo minus spiritualis cognatio quæ sacramentalior est.¶Ter
3 tiò sic probatur:Patrini† debent esse instructores spiritualium filiorum in fide & moribus, vt patet de con.di. e.vas autem,& facit ad quæstionem ꝙ ibi no. sed Iudæus & paganus fidē non didicit:hæreticus illam non seruat,& sic ab illis instrui non possunt ad hoc.xxxvij.dist.relatum.ibi:oportet ab illo sciētiam addiscere scripturarum, qui eam à maioribus secūdum veritatem sibi traditam seruat.

¶Quartò vbi damus spiritualem patrem est prius dare vitam spiritualem,& prædicti non sunt tales. ergo &c.¶Quintò satisfacit quia infideles non acquirunt ius quasi spirituale.scilicet patronatus.xvj.q.vij.quicunque &.c.frigentius ver.not.& dixi.de iur. patro.nobis.inprin.ergo nec verè spirituale qualis est hæc cognatio.

¶Sexto Christianus non potest esse sub tēporali vinculo seruitutis Iudęi vel pagani, multo minus sub spirituali vinculo cognationis.ar.j.qui fi.sint leg.per venerabilē.primū probatur. liiij.di.fraternitatē.de iud.c.j.& vl.ex quibus cōcluditur cognationē nō cōtrahi.¶Dicit Pal.perprimā rationem hæreticū baptizantē esse verè spiritualē patrē, cū patrini dn̄osociauerit. Mihi placet hoc dictū in hęretico nō solū baptizāte, sed etiam leuāte:quia per sacramētū baptismi.quod habet, nec illud perdit per hęresim.de cō.di. iiij.ostēdit &.c.nullus.de diuor.quantum est quo ad habitū de corpore ecclesię ligatur etiā ipsiuscōstitutionibus,& sic spirituale cognationē contrahit.¶Per eandē rationē cōuersam secus credo in pagano & Iudęo, circa quod est sciendū ꝙ sicut spiritualiter quis renascitur ex deo patre & ecclesia matre, quod colligitur.xij.q.ij.qui abstulit.xj.q.iij.ad mensam.& ex no. de biga.debitū.cōferēs aūt sacramentū gerit vicem, typum& personā dei. ad id.j.q.j.sicut Christus &.c.intra de con.dist.iiij.à quodam.&. c.se.suscipiens autem, aut leuans gerit personam & typū ecclesiæ:ad hoc de seru. c.vno.ex quo colligitur ratio, quare
4 non baptizatus† baptizat, sed in baptismo non leuat:quia non baptizatus est creatura dei cuius typum gerit baptizās, vt dixi.nō tamen est mēbrū ecclesię cuius typum gerit leuās,
5 vtroque tamen casu qui expers † est spiritualis vitæ in quam primum homo per baptismum renascitur, nullam spiritualem cognationem, cùm illius capax non sit, contrahere potest.

potest. & sic puto intelligendum de con.d.iiij.in baptismate. & quod ibi not.quod no.xxx.q.j.c.j.& per hoc sit responsum ad primum contrarium.
6 fateor enim non baptizatos† baptizare, & per ipsum quasi per lapideum canalem transfunditur sacramētum in baptizatum.j.q.j.si fuerit.nec semper sequitur sacramētum baptismum omnes ipsius effectus, vt patet in fictè,baptizato.j.q.j.sicut ficti.de bap. maiores.Ad id quòd dicitur de catechismo respond. Illud verum pro eo
7 quod catechismus† recipiens properat ad baptismum:& sunt catechismi. de præludijs baptismi.de.conse.dist. iiij.postquam.&.c.sequentibus.& no. e.ti.contracto.Ad id quod dicitur de bigamia respon.quòd procedit ex.l. diuina.vt patet.j.ad Timoth.iij.& ad Titum.j.quod bene ligat non baptizatè id quod dicitur de vxore nō baptizata nego verum per rationem prædictam: & dico iura de eo loquentia de coniuge baptizata intelligi:& concedo argumentum in hæretica præscripta.in princip.solutionis:per quæ etiam concedo vltra argumentum ꝙ quo ad hæreticum solutionem concor. & per prædicta pateat ꝙ si sola incapacitas non baptizati impedit cognationem cōtrahi,vbi misceas Christianum pagano, siue in eodem actu leuandi,siue altero baptizante dicas, alterum leuante: semper cum Chri-
8 stiano † contrahitur vera spiritualis cognatio.regulariter enim.nō vitiatur vtile per inutile. adiectum.e.ti.vtile.
¶Regulæ iur.ciuil.hui⁹ līæ e.sunt hę.

Paulus. Lex III.
Eius est nolle,qui potest & velle.

Vlpianus Lex LIX.
Ex pœnalibus causis non solet in patres de peculio actio dari accidūt nō temere agēdi negotijs computantur.

Iulianus Lex LXVI.
Ea est natura cauillationis quam Grçci sic appellant,vt ab euidenter veris probatissimas mutationes disputatio producatur ad ea quæ euidenter sunt falsa.

Hermogenes. Lex XCVIII.
Ea sola deportatio ius de sententia aufert,quæ ad fiscum perueniunt.

Marcellus. Lex CXLIIII.
Et si nihil facilè mutandum est,ex solennibus,tamen vbi æquitas euidens exposcit, subueniendum est.

Idem. Lex CLIII.
Ea quę per partes diuidi non possunt, solida à singulis hęredibus debentur.
¶In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus iustius est quàm tutius.

Modestinus. Lex CL.
Expressa nocent, non expressa non nocent.

Vlpianus. Lex CLXXVIII.
Ea quæ dari impossibilia sunt, vel quæ in rerum natura non sunt, pro non abiectis habentur.

Vlpianus. Lex CXCII.
Ex qua persona quis lucrum capit, eius factum præstare debet.

SVMMARIVM.

1 *Legitimè factum,quo sit interpretandum modo.*
2 *Adoptiuus filius vxorem patris adoptantis ducere non potest.*
3 *Testamentum iam factum non exinanit furor superueniens.*
4 *Electio quæ facta ab excommunicato ab*

homine, vel à iure, an valeat, & num. 5.

6 *Votum in electione depositum, & iuramentum præstitum, an vitietur excommunicatione superueniente. nu. 18.*

7 *Impetratum à Papa contra superioris sui voluntatem, an vitietur postea, si excommunicetur à suo superiore. & nu. 26.*

8 *Excommunicatio quæ sit electionem, vel testimonium non vitians.*

9 *Iurisdictio ordinaria, delegata & conseruatoria inchoata, quibus duret casibus. & nume. 27.*

10 *Negotiorum gestor & socius post mortem domini, quando duret, & quando non. & num. 28.*

11 *Notarius religiosus quas perficere possit rogationes, & quas non possit.*

12 *Inchoata ante interdictum, post id an liceat absoluere sine pœna.*

13 *Nominato ius acquiritur post publicatum scrutinium.*

14 *Alienationem qui facere potest voluntariam, non protinus necessariam faciet.*

15 *Canonici receptionem necessariam faciũt excommunicati.*

16 *Excommunicatus conuentus in iudicio, potest recusare iudicem.*
Item in appellationis causa impetrat. ibi.
Item arbitros eliget. ibidem.

17 *Potestas aliâs peritura per excommunicationem, qua ratione duret.*

19 *Tutorem non excusat superueniens priuilegium.*

20 *Excommunicatũ testem, vel canonicum non iuuat absolutionis beneficium superuenientis. & nu. 12.*

21 *Seruus liber factus, non repetit, quæ in seruitute deposuerat.*

23 *Præscriptio canonica quæ requirat*

24 *Actorem à iudicio an repellat excommunicatio superueniens.*

25 *Iudicium inchoatum an soluat superueniens arrogatio.*

29 *Damnatus non ita prohibetur ab accusatione, sicut excommunicatus a spiritualibus.*

30 *Damnatus accusat in propria iniuria, excommunicatus verò non.*

REGVLA LXXIII.

Factum legitimè. Istud † legitimè comprehendit factum & modum, vt scilicet factum in se sit legitimum & sine peccato & legitimo modo factum secundum Io. mo. qui dicit de hoc duplici defectu vel profectu haberi de resti. spol. Pisanis. de renun. dilectus. Io. And. In gl. dicit vnde sumpta, & ponit exempla, & inducit regulam conuersam. secundò. not. quòd dicit non retractari, non dicit, quod impediri. per quod soluit cõtraria. ¶ In prima glos. ibi. § j. nomen nouum vt quæ semel vtiliter constituta sunt durent, licet ille casus extiterit à quo initium capere non poterunt. & ibi adoptiuis & emancipatis, eam quæ fuit vx. patris † adoptiuus ducere non potest: quia nouercæ locum habet: tamen si prius duxerat repudiatam ab illo, & postea adoptetur licitè sunt nuptiæ. vt in l. si qua. & ibi. § j. à me. infe. j. & ibi si alter aliâs. vel enim. & dicit iudicium solui cum iudex litigatoris succedit. ¶ In prima glos. ibi nec furiosus Dyn. alle. de his qui sui vel ali. iur. sunt. l. patre furioso. & dat simile exemplum de eo qui facit † testamentum, quòd non viciatur per eius furorem superuenientem. ff. de testa. si is cui. et de bono. poss.

poss.secundum ta.l.iij.j.§.sufficit.all. etiam concor.ff.de acqui.hære.si seruum.quis.§.vlti.& ibi factum erat & perfectum, secus si inchoatum:& sic loquantur contraria.ff.de seruit.l.pro parte.ff.de verbo.obli.si sub vna.§.si quis viam.ff.de suspec.tu. post finitum.ff.de liber.ag.l.iij.§.quia secundum Dyn.qui per hoc arguit,quòd si post inchoatam inquisitionem ante 5
sententiam superueniat ordinarius accusator, quiescet inquisitio, secus post sententiam,nisi probaretur præuaricatio.ff.de præuari.l.iij.& de lib. ho.exhi.l.iij.§.si tamen postea.& de accu. l.sicut.§.idem.& de adulterio si maritus.§.si autem.Ad hoc.vlti.vide quod no.in spe.de inquisi.§.nunc videndum.versic. vltimò.quare per,id quod primò dixi,soluuntur contraria quæ signat Ioan.mo.de decre.quemadmodum suprà.de iur.iur.de decre. si pauper. suprà.eod.lib. de præben. nam in qualibet illarum factum li- 6
cet inchoatum esset,non tamen erat perfectum.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem quam disputaui de electore vel teste qui excommunicabatur post votum depositum,vel post iuramentum:quę sic proponebatur:Florentinus canonicus post votum depositum in scrutinio iam publicato,&testis quidam, per cuius iuramentum præstitum ex
4 communicantur†ab homine vel à iu 7
re vel econtrario scilicet. cum prius excommunicati essent,postea obsoluuntur.postea primus eligit, secundus dictum suum supponit.de prædictis electione & attestatione disputa 8
tum est an valeat.Ne faciamus.viij. partes in his quatuor quæstionibus hunc ordinē teneamus,qin omnibus his quæstionibus primò allegemus pro inspiciēdo principio primo.s.statu eligētis.vt testificantis.secundò in his omnibus allegabimus pro fine in spiciendo & vltimo statu prædictorum, & in prima parte probabimus duo:primò ꝙ superueniens†excōmunicatio nō impediat electionē vel testimonium. secūdò ꝙ superueniente absolutione non conualescat votum depositū vel præstitum iuramentum. Ad primum inducentur quatuor.s.nouem casuū similitudo,secundò præficiēdi necessitas.tertiò absurditatis& fraudis euitatio. quartò hæc regula.¶Circa primum video ꝙ superueniens diuortiū, non impedit priores, nec ipsum partū postea natum iudicamus illegitimū,qui si sint.l.cū inter. sic nec superueniens excōmunicatio vitiabit† votum depositū vel præstitum iuramentum, maxime cùm illi actus videantur indiuidui,& se habere vt primum ad vlti.sicut conceptio ad natiuitatem, quare impedimentum post inchoationem superueniēs nocere non debet.facit quòd no.vij. q.j.nā de ce.mis.de homine.per Inno. & modernos.de sent.excom.nuper.& hoc sic fortificatur:Si quis inchoauit contra superiorem suum iter ad papam ad impetrandum,quod excommunicato†nō licet.de rescrip.c.j.li.e. si postea ille superior illum excommunicat,per illam excommunicationem non impeditur impetratio: & hoc facit iter inchoatum.de ap.dilecti.sic dicam excōmunicationem†nō

impedire electionē vel testimonium iam non inchoatum, vt ponit thema.
9 nam & inchoata iurisdictio †ordinaria delegata & conseruatoria durat his casibus, quibus extingueretur si inchoata non fuisset. ff. de iudi. si quis postquàm. &. l. vbi. & de iur. om. iudi. cum quidem. de fo. com. proposuisti. de of. dele. gratum. &. c. licet. & de of.
10 dele. c. fi. li. e. hinc est quod †negotiorum gestor & socius, post mortem domini & socij inchoata proficit, licet non incipiat. ff. de negoc. gest. nam & seruus. §. si viuo & pro socio. l. hæres socij. sic & iudex cæcatus. ff. de iudic. l. cęcus. & no. de re iudi. c. fin. li. eo. Et
11 religiosus †notarius perficit rogationes inchoatas, licet nouas non faciat. de hoc not. de hære. vt officium. §. ad conscribendas. li. eo. per quæ concluditur, quòd licet is, de quo quæritur, prædictos actus inchoare non possit, illos tamen perficere poterit: ad quod etiam satisfaciat. l. is qui. ff. de publi. iudi. in fi. vbi accusationem inchoatam perficit illam qui de nouo inchoare non posset. Nam & si ante
12 † interdictum aliquid facere cœperam, post interdictum illud perficio sine pœna. ff. de publi. & nec. l. cum in sulæ. quæ aliâs incipit Cæsar. & dixi de cōsti. c. ij. sic in proposito dicam de excommunicationis interdicto: nam etiam prohibitus facere potest refice re, multò fortius proficere, quod minus est: vt patet deinde. Iudęi. &. c. con suluit. &. C. de Iudæis. l. fin. ¶ Secundò probatur necessitas quæ arctat perficere inchoata: certum est quòd post
13 publicatum † scrutinium acquisitum est ius nominato, ita quòd necesse est illum eligi. de elect. publicatum. & facit satis quòd ibi dixi in. x. quęstione. Item cogitur testis deponere maximè post pręstitum iuramentū. nam & hoc iurat, vt patet ex no. de tes. fraternitatis. sed licet prohibeatur excommunicatus voluntariam electionem facere, non tamen necessariam
14 † alienationem facit, qui volūtariam facere non posset. ff. fami. ercis. alienationes ad idem. C. de admi. tu. cum quidam. cum fuis concor. ff. de ali. mu. iu. causa fa. l. ex hoc. §. fi. Item sicut reliqua debita sic & istud poterit peti ab excommunicato. de iud. intelleximus. de exce. cū inter. cum si. hinc est
15 quòd necessariam † receptionem canonici faciunt excommunicati. de rescri. c. quod intellige vt etiam dixi de
16 præben. pro illorum. Item † excommunicatus conuentus potest recusare iudicem, & tunc eligere poterit arbitros. Item si appellat, in appellationis causa impetrat & eligit. delegato. s. eo. li. de rescri. c. j. sicut ergo illas electiones facit quasi necessarias, sic & istam facere poterit: nam & aliâs video, ꝙ iurisdictio, quæ aliâs periret, scilicet morte delegantis, reintegra durat ratione iur. iam quęsiti per gratiam factam. s. e. li. de of. dele. si super.
17 sic in proposito potestas † aliâs peritura per excommunicationem, duret ratione iur. iam quęsiti ex scrutinio publicato. ¶ Tertiò, vt dici, probatur hîc absurditatis & fraudis euitatio, nam aliâs seqretur quod esset melior con ditio delinquētis. Si verò excōicatus compelletur eligere & deponere excommunicatus. not. nam & hoc esse non debet. xvj. q. j. legi. de prebē. eum qui. li. eo.

qui.li.e.ff.quod vi aut clā.l.seruus.& posset fraus procurari per canonicū variare nolentem, qui se procuraret excommunicari, vel committeret dānatum actum puta tempore collationis percutiendo clericum, & talibus fraudibus claudēda est via.de diuor. quanto.ad fi.Idē in teste: sæpe enim id procurarent vt euaderent onus deponendi de actu inquisitionis, vel id procuraret forsan aduersarius, de of. or.quia pleriq;.& in his interest partis,quæ iam fecit expensas in citatione partis & aduersarij & procurando ipsum testem inueniendo, de rescri. statutum. §. pe. cum concor.li.e.per. quę concluditur ꝙ superueniens ex-
18 cōmunicatio † neutrum horum impedit: & pro hac parte facit regula ista cum concor.suis.❡Pro eadē parte scilicet,ꝙ superueniens absolutio non prosit,inducuntur v.rationes, & tres gl.Et primò illud vulgare,Difficilè est vt bono peragātur exitu &c. j.q.j.principatus.nec sumpsit initium ab origine æquitatis.xvj.q. iij. si. sacerdotes.& initium & causa spectanda.ff.mā.si procuratorem.in prin.pro socio.si id quod.§.si filius. ❡Secundò inducitur pro hac parte decre. de rescri.li.e.vbi inspicitur humilitas quæ erat tempore datæ & non humilitas superueniens tempore vacationis.
19 ❡Tertiò quòd tutorem†non excusat priuilegium superueniens etiā ante decreti dationem.ff.de excu.tu.tutor petitus.j.respon.ad Tre.e.ti.l.ij.§.qui ad munera.& de iur.imu.l.semper. §. hic circa. Sic dicam quòd priuile-
20 gium † absolutionis superueniens testem vel canonicum non iuuabit.

21 ❡Quartò seruus†liber factus non repetit quæ in seruitute deposuit.ff.de posi. l.j. §. si seruus deposuit. sicut & de delicto prius facto punitur vt seruus.ff.de pœn.l.j.licet sit contra.ff. si ex voto.l.pe.& ibi soluitur. Quintò est aduertendum ꝙ canonicus in substantialibus scrutinij,& testis qui iuramento susceperunt officium eligēdi & testificandi, illud verò tempus suscepti officij est inspiciendum: de proba.post cessionem. nam & testis debet esse testabilis tempore quo signatur testamentum, non tempore mortis testatoris.ff.de testa.ad testamentum.§.j.& facit quod ibi not.
❡Ad quæstionem facit quod not.de prębē.dilectus.ij.de iudice deleg.qui tempore impetrati rescripti erat excommunicatus,& tempore pręsentationis absolutus: & videri potest ꝙ ibi scripsi super gl.ij.Item quod no.s. eo.li.de rescrip.statu.§.j.in fi.iij.glo. de delegato qui nunc est. sed tēpore impetrationis non erat habilis. Item quod scripsi de elec. innotuit super iiij.gl.s.quòd legitimatio vel ordo superueniens nō iuuat clericū:per quæ
22 concluditur ꝙ† superueniēs absolutio nō prodest,ex quo tempore voti depositi vel præstiti iuramenti erant excommunicati:& facit pro hàc parte regula,Non firmentur eo.tit.cum suis cocor. & per hoc omnia coniuncta concluditur inspiciendum primū de statu eligētis vel testificantis. In cōtrarium ꝙ inspiciatur vltimus status prędictorū ꝓbatur primò quòd superueniens excommunicatio impediat vtrumque,secundò quòd prosit subsecuta absolutio. Ad primum inducam

ducam quatuor rationes, erunt prima & secūda pregnātes. secūdò inducā ij. glossas. ¶De primo certum est quod principaliter in elec. ponderamus per ipsam electionis pronuntiationē vt verbum sonat, & in testimonio ipsum dictum depositū. Primùm probat decre. perpetuò. de elec, li. eo. vbi per votū appositū in scrutinio nō censetur elector, nec pœnam electoris incurrit. nisi sequatur electio & dicunt iura inspiciendum tempus electionis: de elec. dudum. j. & ij. Secundum probat decre. primā excep. ibi. In ferendo testimonio probatur etiam ex eo, quia iuramētum nō est de substātia testimonij: ꝙ patet, quia potest remitti de testibus tuis, & forte sequi. De hoc scripsi de testi. de testibus. Si igitur illa tēpora sunt inspicienda, & illis temporibus erāt inhabiles. ergo &c. Nā & quādoque de cautela absoluūtur excōmunicati vt eligere & testificari possint, de testi. veniens. ij. ad fi. de excep. apostolicè. sic ergo inspicietur omne tēpus electionis & testimonij, vt omni tēpore
23 habilis sit: sicut in canonica† prçscriptione requiritur omni tēpore bona fides: de præscrip. c. fi. hoc eo. ti. possessor secundum vnā præsentationē sicut illius agit exhibēdum dicit interesse tēpore litis conte. & tempore sententiæ. ff. ad exhi. igitur. in fin. Secundò video quòd superueniens
24 excommunicatio† repellit actorem à prosecutione iudicij inchoati, ti. de excep. pia. libr. vj. eod. Superueniens reuocatoria reuocat ius iam inchoatum & competens, ex quo perfectum non erat. de conces. præ. capit. fin. libr. eod. Superueniens suspicio facit iudicem recusari, de offi. deleg. insinuante. ff. de iudic. Iulia-
25 nus. ij. Superueniens† arrogatio soluit iudicium inchoatum. ff. de iudi. si à me sic dicam &c. Tertiò votum depositū in scrutinio ęquiparatur spōsalibus de futuro, & electio de sponsalibus de præsenti, sed post sponsalia de futuro superueniens impedimentum annullat matrimonium subsecutum: de eo qui cognouit consanguineam. veniens. j. & ij. & ca. ex literis cum multis similibus. Idem ergo dicam de impedimento quod notam sequitur, & electionem præcedit: & idem dicam in teste, quasi etiam iuramentum sit de futuro, & depositio de præsenti. Quartò de Iudæo quod ex parte electi impedimenti etiam ꝙ sequitur electionem & præcedit confirmationē illam vitiat de iur. iur. ca. fin. eo. lib. & de elec. vt circa. Idem & fortius dicam de vitio eligentis quod pręcedit electionem. faciat. lex, quod in eum casum. ff. ad l. aquil. & insti. de inuti. stip. §. j. cū l. de teste videtur expressè. de testi. eo. præterea. Quintò facit ad quęstionem quod not. de affinitate superueniente ante declarationem vel additionem, quàm facit testis ad dictum suum. In auth. de testi. §. illud. colla. vij. facit. probat apertè opus Vincen. & Innocen. quam not. iij. in præ. dec. publicato. & quam ibi posui in xv. quæstione. Quòd autem prosit subsequens absolutio etiam inducuntur. iiij. rationes prægnantes, & datur remissio. Illud autem sic probatur, sufficit quod tempore sententiæ ius compe-

competat actori, licet tempore lit. conte.non competierit.ff.de rei ven. sui autem.§.j.ff. ad exhi. tigni. §. si quis.quod intelligas vt de re iud.abbate. lib.eod.& si non rectè agebam pignoratitia, quia nondũ solueram, si post lit.contesta.solui,pro me fertur sententia. ff. de pigno.ac. si rem ij.§.fin.& idem in similibus, sic dicam &c. Sextò video quod sufficit partum quocunque tempore habuisse liberam matrem dum erat in vtero. ff.de statu ho.& seruorum. §. ingenui.Insti.de ingenu.§. sufficit. Itẽ sufficit quocunq; tẽpore fuisse de cognatis. ff.de re.du. si cognatis.& maximè vlti.tẽpore.ff.de do.causa mor. l.in mortis.sic dicã in proposito sufficere quocunque tempore, præcipuè vltimo scilicet factæ electionis, & dicti testimonij,illi sunt humiles: & si dicas quod fauorabilitatis vel testatorum inducat quæ sunt dicta, respondetur quòd etiam hoc est fauor libertatis vacationis vitandæ & veritatis proponẽdę de primò de elec. ne pro defectu & c.quia propter. eo. titul.cupientes.lib.eo.cum multis si. De secundo.xiiij. q .ij. quãquam. de proba. quoniam contra. vt lit. non conte. quoniam frequenter. cum si. ergo & propter hunc fauorem sufficiat vlt.tempus istos humiles fuisse. ¶Tertiò dico quòd si iudex, cui princeps causam commisit, tempore iudicij erat priuatus,& tempore sententiæ sit spectabilis, appellatur ab illo vt à spectabili. ij. q. vj. anteriorum ad fin.ad idem.C.de ap præcipimus.§.sanè.Et qui reliquit alimenta quæ viuus præstabat, inspicientur quæ præstabit vlti.tempus.mortis.ff. de ali.& ci.le.l.mela.§.sed si alimenta.ff.de iur. fin.non intelligitur. §. si quis faciat palam.pro hac parte ff.de lega.iij.de bo pos.interuenit.qõ.C.de iur.codi.l eum qui.& l. conficiuntur. §.si post. ¶ Quartò constat quòd in dubio debemus interpretari vt res potius valeat quàm pereat.de verbo. signi. abbate. ff. de re.du. l. quocunque. Item nil impedit eum qui ius non habet scrutatores dare, vel votum deponere,dummodo nõ eligat. ad hoc de elec.Camuna. nec excommunicatio impedit obligationem iuramẽti: quod patet. quòd multa necessaria iuramenta præstet excommunicatus, vt patet.de senten. excõ. cum desideres.& not.de iura. calum. c.pen.sed & de iuramento,testis.aperte probatur de hæreti. in fidei fauorem.li.eo.per quæ concluditur quòd prosit absolutio facta ante electionem vel testimonij depositionem, & ex his conuictis probatur vltimũ tempus spectandum.Pro prima verò & pro secunda parte prin.ad hoc potes quærere argumenta in quæstione quam posui super regula. In obscuris.& per notata.de elect. dudum j.de censi.cap. iij. & in broc. Azo. in princ. ¶Solutio istarũ quatuor quæstionum hoc modo dabitur,vt si primò soluatur quòd dicitur de electore.secundò quòd dicitur de teste,demum contrarijs respondebitur.Et in duabus quæstionibus de electione tractatur,puto quòd neutro casu valeat electio: & de primo casu. cum scilicet.post scrutinium publicatum excommunicatur fuit hic epi.Vinc.& Innoc.

Inno.no.pereos in decretis dec.publicato.vt ibi scripsi in.xv. quæstione. in casu verò conuerso videtur fuisse opinio eiusdem Inn.& clarius compo. vt scripsi in eodem cano. iij. vij. quæstione : & facit ꝙ not.de elec. si aliquis.quando in prima glo.eo. lib. Connexitas ipsorum actuũ hîc probet quæ satis patet pro concil. quia papa & per ibi not.& vt ibi no. & vt ibi patet substãtialia electionis imò inchoari debent & perfici per illos qui possunt & debent interesse, sed excõmunicatus nõ est talis.In primo tamẽ casu vel saluũ remanet ius nominato.vt ĩ.dicam.de teste.no.prima quęstio.not.per.Guil.in spe. de teste. §.j.versi.'quid si testis erat& allegat ibi pro & contra.& ponit tres opi. & demũ soluit:tamen ineptè credo tũ quia si post iuramentũ excommunicetur ꝙ repellatur deponendum vel depositum.In casu verò conuerso cũ scilicet,tempore iuramenti excõmunicatus post modum antequã deponat absoluitur.credo ꝙ ex quo tẽpus productionis & iuramenti non fuit exceptum post depositionem,opponi non poterit illa excommunicatio cũ iuramentum : quod de iure naturali est astringat etiam excõmunicatum ad veritatem dicendã,vt est dictum. solutionẽ probat decre. preterea. de test.co.nã infamia superueniens post iuramentum repellit testem vt ibi: pręcedens non vbi ergo tempus receptionis ad quã de necessitate notandus. de testi. c. ij. in l.excipio contra testẽ propter ius paratum , approbo: & licet in casibus decre. præsentium post depositionem contra illum admittar.illud intelligo cum durat impedimentum tempore depositionis illo non sublato.vt in casu proposito nil est quòd impediat fidem dicti. in casu vero cõuerso,si tempore productionis erat humilis, nil est quòd mihi imputetur si nõ opposui in humilitatem ante testimonium:cũ nec ad illum vocari debueram,& fieri poterit me ignorante : repellam ergo fidem dicti ꝙ excommunicatus deposuit contraria inquantum solutioni contradicere videntur. Sic solue primo ꝙ dicitur de concepto.nõ ob. quia ibi post ceptum non est reperiri culpam.non enim fertur diuortiũ ex culpa vel impedimento sequenti,sed præcedenti. Itẽ de necessitate naturæ cõceptus nascitur,nec id posset mulier etiã nolẽs omittere,quod dicitur de indiuiduitate:non est verum de indiuiduo solẽnitatis tantũ, vt missæ sed necessitatis, vt canonis eius vt patet per alle. non ob. decre.

26 dilecti. Nam ibi iter † inchoatum annullat excommunicationem secutam ex vi appellationis. vnde nec per illam perficiendam impediri potest. Idem enim in casibus præpositis

27 si excommunicatio † esset nulla ꝙ dicitur de iurisdictione perpetuata ibi,non est vitiũ in inchoante. Idem

28 dicitur de † negotiorum gestore,socio , iudice , & notario. nec sunt illi actus præcise prohibiti. ad l. is qui in fin.responde vt ibi nota.

29 ¶Item†non est damnatus ita prohibitus ab accusatione sicut excommunicatus à spiritualibus.Item damna-

30 tus†accusat in propria iniuria ꝙ excõicatus nõ facit.In teste etiã maius est periculum

est periculum quàm in accusatore. de symonia.licet.in l.cum insulæ.nō efficiebat interdictū paratum:nec in perficiente est reperiri culpam, ad id quod dicitur de iur.iur. quanto. ex scrutinio publicato:fateor illud verum:& dico illud ius nō deperiri per superuenientem excōmunicationem canon. vt dixi secundum Vincen. & Innoc.in prędi. xv. q. & sic obuiatur fraudi de qua tunc dicebatur. In teste verò , vbi essent indicia fraudis, prouideretur pro cōpulsione ipsius ad absolutionē.de resti.spo. frequēs. li.eo.posset etiam fieri absolutio ad cautelam. quod dic vt dixi in prima decre.veniens.de test.ad fi. ad regulam istam dico quòd verbum factū denotat actum perfectū non inchoatum tantum. & sic nō obst.ad quod facit quod dixi super gl. & super regulam, Qui prior.in quæstione porrorum in parte secunda.post principium.Reliqua autem solutioni concordant aut facilè soluuntur.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus vendens sine tutoris authoritate, emptori seruare dubeat'ne fidem.*
2 *Promittens sub conditione, alteri non tenetur, nisi impleta conditione.*
3 *Obligatione generali quæ veniant verisimiliter.*
4 *Iracundiæ calor inconsultus an careat vitio.*
5 *Auxilio nouo egent, quæ de nouo emergunt.*
6 *Pax, charitatis vinculum dicitur.*
7 *Pactum qui non seruat in contractu, in quam pœnam incidat.*
8 *Stipulationis verba de non offendendo realiter, vel personaliter, quomodo intelligenda.*
9 *Stipulationibus pœnalibus quæ sint inspicienda.*
10 *Mulieris caput, vir.*
11 *Adulter vxorem alterius qui sciens cognoscit, iuris mariti est violator.*
12 *Stipulatio, est stricti iuris.*
13 *Adulterium, iure ciuili ponitur capite.*
14 *Electus adulter deprehensus deponitur.*
15 *Pœna corporalis modica, maior est qualibet pecuniaria.*
16 *Audiendus ne sit qui vindictæ domus suæ commodum pecuniarium præponere non erubuit.*
17 *Vxor contineatur'ne appellatione rerum.*
18 *Publicum bonum in punitione maleficiorum versatur.*
Lex priuata & conuentionalis propter quid rumpantur, ibidem.
19 *Homicidis, virginum raptoribus, adulteris nullus dandus terminus, & datus non seruandus.*

REGVLA LXXV.

Rustra. De hac dictione vide quod scripsi suprà eo. lib.de accus.c.j.dicebat Io. mo. ꝙ hîc poterat exemplum poni per l.C.de re.permu.quoniam.ff.de min.auxilium. in fin. Intelligit etiam regulam circa idem factum non circa diuersa.ar. ff. de leg. ij.cum pater.§.planè.Dyn.allegat.§. libertis.ratio etiā huius regulæ sumi potest ex regula.Ex eo eo.ti.recusat. Habet locum regula quando cōtrahentium est eadem conditio secundum Dyn. hoc dicit. Ad solutionem

legitur

legitur.ff.de ac.emp.& ven. Iulianus
1 §.si quis à pupillo.vbi pupillus† ven dens sine tutoris authoritate nō seruat fidē emptori:qui tamen sibi seruare tenetur. Item, vt dicit, ibi fuit culpa contrahentis cum pupillo sine tutoris authoritate:si verò culpa decesset,quia contraxit cum authoritate tutoris, restituto in integrum pupillo,æquè subueniretur emptori vt sibi.C.de reputa.quæ fiunt.l.vna.& si aduer.cre.l.j.& ij.¶Primò glo. ponit exempla. Secundò successiuè signat. duo cōtraria,& soluit.tertiò instruit. ¶In j.gl.ibi cum proponas.Dy.allegat.C.de transac.l.si quis maior. & l. si diuersa.ff. de inof. test. si instituta in prin.ff.loca.quæro.§.inter locatorem.& ibi cum effectu.ff.eod.ti.cum par.in fi. Ioan. And.

QVAESTIO.

Huic regulæ cōueniunt tres principales quæstiones ad quas præmittam duas quæ non summantur, quia breuissimæ.scilicet quæstioni da.iiij. de iureiur.quæ quærit. si Seius iuret dare.x.Titio,si ipse Titius dabit sibi Stichum, & Titius iurauit dare Seio Stichum si dabit x.quis eorum teneatur primo implere promissum?alleg. illum teneri qui primò fuerit requisitus per decre.peruenit.ij. de iureiu. quia dicit ibi,promittentem non teneri, si constat reliquum conditioni paruisse:& hoc constare non potest, nisi fuerit requisitus,& non seruauerit promissum:ergo &c.Soluit,illum qui petit teneri prius implere. Patet
2 ratio,quia qui† sub conditione promisit, non tenetur alteri nisi conditio impleatur.insti. de ver. obli.§.ex cōditionali.Oportet ergo illū prius implere si petere vult:aliàs nulla petitio cū nulla sit alterius mora.ff.de ver.ob.l.si pupillus.Est similis qō.Io. de Deo,quis prius teneatur ꝓbare excipiens vel replicans de quo satis scripsi.de excep.à nobis.in sum.ver. circa sextum. Adducitur etiam regula ad quæstionem dominicalem xlvj. qua quærebat:si A.& B.fecerunt pacem promittentes inuicem centum, si alter alterum offenderet , demum cum A.vulnerasset fratrem.B.ipse B. turbatus vulnerauit ipsum : an ipse A.possit pœnam petere.Sed amplian do quæstionem secundò videamus an retentis terminis locus esset pœnæ si horum alter cum alterius vxore adulteratus esset.¶Tertiò quærūt legistæ quid si alter ex his alterum tunc bamnitū offendat vel occidat. Ad primam & principalem quod A. pœnam petere non possit , allegat Bartho. tres rationes. secundò quatuor in contrarium. tertiò ponitur ipsius solutio & solutiōis declaratio.
3 ¶Primò inducitur quia in generali† obligatione non veniunt quæ verisimiliter quis non esset concessurus in specie:hoc eo.tit. in generali cum concor. cum autem in specie nullus concederet non defendere vel vindicare fratrem:ergo ex illa pœnali stipulatione conueniri non poterit,pręcipuè cùm videatur contra bonos mores, & contra ius naturale non iuuare fratrem:& sic non obligat.ff.de verb.oblig.generaliter,& l.seq.C.de pact.pacta quæ contra.suprà de pac. c.vlti.& temporis permissio seruanda non est : vt ibi & hoc.eod. titu.in malis.

malis.cum concor.¶Secundò iustum dolorem habuit ille B.propter quem excusandum à pœna de senten. excom.si verò.§. vlti.C. de adul. gracchus. Caret † autem vitio inconsul-
4 tus calor iracundiæ.ij.q.iij.§. uotan-
5 dum. Tertiò quæ † de nouo emergunt indigent auxilio. Sed istud est tale : ergo &c. suprà de iura. calum. cæterum.cum concor. Subintelligebatur ergo in promissione illa nisi ille se & suos offenderet:sic ex vi & subintellectus illius ille B. dicatur immunis à pœna.de iureiu.quemadmodum. In contrarium alleg. quod stipulatio fuit honesta de non offendendo & de pace seruanda : non fuit ergo violanda suprà de pac,c.j. & iij. ff.de pact.lib.j. Constat autem quod A.per B.fuit vulneratus : ergo locus est pœnæ con■entæ.C.de pact.si pacto quo pœnam.xxiij.distinct.quanquam.de arbi.dilecti. in fine. Secundò,cùm nil fuerit cogitatum de fratre,ergo haberi debet pro omisso.ff. de ver.obli.quicquid.ff.de transactionibus, cũ Aquiliana. & C.si decreta: Tertiò cùm promissio de non offendendo fuerit indeterminata, & in ea nil exceptum, ergo generaliter est intelligenda.xc.distinctione.c.j. & j. q.iij.saluator.xv.q.j.nec is qui.

¶Quartò cùm non licuerit isti B. propria authoritate vlcisci.C. de iu-
di.nullus. & ne quis in sua causa. l. vna.& xvj.q.vj.placuit. ff. quod me. causa.l. extat. ergo fecit iniuriam & offensam.& sic locus est pœnæ. Soluebat dicens Azo Hugo. dixisse illum B.absoluẽdum à pœna cùm fratrem iuuare posset , non ob.stipulatione pœnali. Certitudinaliter hæc solutio esset vera,si ille B. defendendo fratrem vulnerasset illum seruato modo.Suprà eo.lib. de sent. excõ. dilecto , sed quæstio loqui videtur de vlciscente,nec dubitatur quin iste B.teneatur pœna iur. communis vel municipalis , nec de illa pœna quæritur,sed de conuentionali. Si stipulatio ita esset concepta quod ille A. vulnerando fratrem B. incidisset in pœnam , planũ esset quod ab illo B. non posset A.pœnam exigere : quia aut dicemus B. non incidere,, exquo ille A.fregit pacta de iur.iur. peruenit.ij.C.de pact. cum proponas. ij. & de transact.l.si apud.& l. si quis maior.ff.de arbi.l.si duo.in fi.aut si actũ esset, pœnam totiens committi &c. vt ibi incideret si fieret compensatio. vt suprà de pœn. constitutus. & hoc not.gl.vbi no. stipulatio fuit ita strictè concepta quod solùm pacifcentis offensam includit, tunc procedit dubium.¶Secunda quęstio fuit Iac. de Baysio fratris archid. & formabat eam,cùm fuit pactum pœnale quod vnus reliquum nõ offenderet personaliter vel realiter.Et quod ille adulterans incideret in pœnam probatur tribus rationibus , & contrarium alle.tribus.tertiò soluitur,& duobus contrarijs respondetur. ¶Pri-
mùm ergo sic probabat Pax † est vin 6
culum caritatis.suprà de judi. nouit. vbi licet autem ad eius obseruantiã quilibet ex præcepto tenetur.ad Ro. xij.ad Cor. viij.iij.q.vj.hoc quippe.in fin.xj.q.ij.inter verba.suprà eod. lib. de re.iudi.ad Apostolicę post princ. contractus ergo initus super illa licitus.

citus.ergo seruandus.suprà de pac. c. j.eo.lib.j.& l.epistola.§.pactum pœ-
7 nam.ergo accessoria † licito contra-
ctu incidit illud non seruans.hoc eo. tit.accessorium.cum concor.nam, vt dicunt legistæ.in pactis secundum.l. tenet principale & accessoriũ vt no. C.de pac.pœna quę contra.¶Solu.sic
8 illa verba † stipulationis, de non offendendo realiter vel personaliter, possunt intelligi actiuè ex parte offendentis,scilicet quod nec offenderet nec cum persona nec cum rebus: sed iste actu personali corporaliter offendit: adulterando ergo locus est pœnæ: & quod talis intellectus sit amplectendus probat fauor pacis & odium adulterantis.hoc eo. tit.odia. Quod autem adulterando videatur offendisse,patet in authen.vt cùm dè ap.cog.cum causas.& quid dicat not. suprà de iur.iur.quintaual. Item maritus iure mariti agit ad pœnam capitis.C.de adulter.quanuis. Fortius ergo ad pœnam conuentionalem. nam quæ per l. possumus, & per pactum.ff.de pact. non impossibile. Et
9 † in pœnalibus stipulationibus non inspicimus quid intersit, sed quæ sit quantitas stipulationis.ff. de ver.ob. stipulatio ista.§. alteri. ¶Tertiò sic constat,ex iniuria facta vxori maritum posse agere iniuriarum.ff.de iniur.l.j.§. vlti. patet ergo eum offensum:nec iuuat quod mulier consenserit, quia speciale est propter delicti magnitudinem. C.de epis. & cleri.l.raptores & de rap.vir.l.j. facit de sen.excom. contigit.j. constat etiam quòd vir & vxor sunt vna caro & sibi cõmunicãt actus spirituales.xxx. q.iiij.sciscitatur. &.c.si quis vnus. de cog.spiritua.maritus.& sic vnum cor-
10 pus.xxvij.q.ij.agathosa cuius † corporis caput est vir.xxxiij. q.v.cũ caput. ¶In membris ergo caput offenditur
11 de pœ.di.j.vulgaris.& peruersor † est iur.mariti, qui eius vxorem sciens cognoscit.xxxiiij.q.ij.cũ per bellicã. & tanta est inter coniuges cõnexio, quòd vsus viro concessus cõpetit & vxori.ff.de vsu & ha.l.ij.quia nec debent ad imperia iudicari, de diuor. gaudemus. non ob. quòd stipulatio
12 est stricti iur. quia sæpe extra id quòd agitur, nascitur obligatio. suprà eod.lib.de despon.impu.c.j. &.ff. commo.si is qui.§.fi. ¶ In cõtrarium quòd agere non possit videtur, quia
13 † iur.ciuili adulteriũ punitur capite. C.de adul. quoniam & l.quamuis.&
14 de iur.can.electus.† deponitur. lxxxj.
15 d.presbyter. ¶Quæ licet etiã † autem modica pœna corporalis maior est qualibet pecuniaria.ff.de pœn.in seruorum pœnis autẽ à iur. statutis debemus esse contenti.de offi. dele. de causis in fin.nec nostro ingenio pecuniarias inueniri vel stipulari debemus,& sic stipulatio videtur inutil.nec ex illa potest agi.insti.de inutil.sti.maximè cùm iudex corporalẽ pœnam in pecuniariam commutare non possit.de pœn.licet.& illa pœna sit infligenda, quæ magis timetur. xxiij.quòd. iiij. ea vindicta. & suprà vt lit.non conte. quoniam & pœna. corporalis vel de publica prætereũda est pecuniariæ vt priuatę,facit de po stul.præ. bonæ. C. de cad.toll.l. vna. Solutio,vt dicit lex,quòd audiendus
16 † non est qui vindictæ domus suæ commodum

commodum pecuniarium præponere non eiubuit.ff.de adult.l.miles.§.soc.Item constat istum in sui patria. non offensum realiter autem non po
17 test dici offensus cum vxor † non contineatur appellatione rerum. ff. de vsur.in pecud.¶Tertiò sic constat stipulationes esse stricti iur. nec egrediuntur personas in eis expressas.ff. de verb.oblig.quicquid quomodo.de excep.cum venerabilis.& ea sola veniunt de quibus est actum de causa pos.cum ecclesia,cum concor.nisi vbi lex exprimit tacitè agi potest. ff.si cer.pet.eũ qui.& non expressa censetur omissa.de transla.iter.& in potestate ipsius fuit.legem apertius dicere.fiat ergo interpretatio cõtra eum. cum concor.maximè cum promissores sumus ad absoluendum. de probat. ex literis.¶Soluit quòd per vltima iura sibi videtur illum agere non posse.dicit autem non obstare quòd allegatũ est de articulis,quibus actus in personam viri producitur ad mulierem,quia illud est de fictione iur. quòd dicitur ꝙ sunt vna caro.exponitur.l.ad vnam carnem procreandã. Tertiam quęstionem legistarum non prosequor quam disputauit Iaco.de Bel.& locauit eam.C.vt ĩ.cer.tẽ.ibi. vide in iij.quæstione,& omissis allegationibus distinguendo soluit quòd si ille bannitus erat,quia perdidit patriam,occidens non tenetur ad pœnam.C.de abolic.l.fallaciter.§.fin.ff. de cap.& postli.reuer.l. posthumi.§. filius.Idem si ob aliamcausam,sed occisus est dum patriam impugnaret.ff. de relig.l.numme.si verò aliter fuit occisus.si ex delicto sunt bona publicata,& est bannitus,tunc similis est deportato.vt not.instit.quibus mod. ius pa.po.sol.§.regulari.sed deportatus caret hęrede.ff.de test.eius qui.de inof.testa.si quis filio.§.initum.& de lega.iij.l.j.§.hi qui.ergo non est qui pœnã petet,vbi not.bona banniti publicata non sunt,tunc nõ licuit rumpere pacem,& eius hæredibus tenetur ad pœnam licet bannitus in loco illo agere non potuisset propter offensam.arg.inst.de verb.ob.§.ex conditionali.vt actio ab hærede & contra hæredem.l.j.ff.de euic.si per imprudentiam.§.nimirum.C.de inof.doti.l.ij.& si in fraudem pa.l.Ian.& pro solutione contrariorũ notabat quòd statutum non iubet occidi,licet per illud permittat.non debuit ergo ille pacem volũtariè rumpere ex permissione statuti.Oldradus, qui disputauit hanc quæstionem in tali bannito propter homicidium solum simpliciter stipulationẽ pœnalem ibi commissam.primò quia.l.cauetur quod
18 propter bonum † publicum,quod versatur in punitione maleficiorum,priuata lex & cõuentionalis rũpitur.ff. ad sill.si quis in graui.§.vtrum.Solutio,quia per legis permissionem superuenientẽ,contractam ex alicuius maleficio nõ solùm tollitur lex communis sed etiam priuata siue conditionalis.ff.de verb.obli.si seruũ.& de lega.j.quid ergo.§.si hæres.¶Tertiò quia iste videtur omnino à suis tempore occisionis ab eo,ꝙ erat tẽpore stipulationis.ff.ad Trebel.l.ex facto. §.ex facto.ibi.post deportationẽ nota susceptos quasi ab alio &c.¶Quartò inducit glo.in authen.de mã.prin.

§.neque autem homicidas,in j.gloss.
19 quæ innuit quod homicidis,† raptoribus virginum, & adulteris terminus non est dandus & datus non est seruandus.¶Regulæ digestorũ huius literæ.F.sunt hæ.

Vlpianus. Lex II.

¶Fœminæ ab omnibus officijs ciuilibus & publicis remotę sunt,& ideo nec iudices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio interuenire,nec procuratrices existere.Itẽ impuberes omnibus officijs ciuilibus debent abstinere.

Pomponius. Lex LXXIX.

¶Furiosi vel eius cui bonis,& interdicitur,nulla voluntas est.

Iabolenus Lex LXXII.

¶Fructus rei est,vel pignori dare licere.

Papinianus. Lex LXXXX.

¶Fraudis interpretatio semper in iur. ciuili non ex euẽtu dumtaxat,sed ex consilio quoque desideratur.

Metianus Lex XCIIII.

¶Filiusfami.neque retinere, neque recuperare neq; adipisci possessionẽ rei peculiaris videtur.

Paulus. Lex CIX.

¶Ferè in omnibus pœnalib⁹ iudicijs & ætati,& imprudentiæ succurritur.

Vlpianus. Lex CXXXII.

¶Factum à iudice,quod ad officium eius nõ pertinet,ratum non est.

Caius. Lex CLXVIII.

¶Fauorabiliores rei potius quã actores habentur.

Paulus. Lex CLXXXXVI.

¶ Ferè quibuscunque modis obligamur ijsdem in contrarium actis liberamur:cùm quibus modis acquirimus:ijsdem in contrarium actis amittamus,vt igitur nulla possessio acquiri nisi animo& corpore potest ita nulla amittitur nisi in qua vtrunque in contrarium actum est.

Idem. Lex CXCVII.

¶Factum cuique suum,non aduersario suo nocere debet. Non videtur vim facere qui suo iur.vtitur,& ordinaria actiõe experitur.In pœnalibus causis benignius interpretãdum est.

SVMMARIVM.

1 *Generi per speciem derogatur.& nu.2.*
3 *Causis sufficienter multiplicatis,& effectus multiplicari possunt.*
4 *Actio vna quanã nõ tollitur per alterã.*
5 *Ius omne commune vel priuatum restringitur,si est odiosum.*
6 *Species præualet generi.*
7 *Substitutio generalis facta à testatore de hæredibus,ad quæ extendatur.*

REGVLA XXXIIII.

Eneri.Dynus qui materiam†huius regulæ satis plenè hîc notauit, dixit eam exemplificari posse 1 mulgatis siue substitutiõibus in contractibus,in legũ latoribus.& in rescriptis delegatis.Ponit exempla,si testator legauit vni speciem & alteri genus.generi per speciem derogatur. ff.de lega.j.vxorem.§.felicissimo & l.seruis vrbanis.§.vlti.signat contrarium de.l.quæsitum.§.pen.ff.de func. instruc.ad cuius solutionem.dist.quã ponit gl.in prę.l.quæsitum hîc longè plenius prosequitur quàm hic.Per eũ videas:& hoc sit de his quæ in princ. rubricæ dixi me decisurum in substitutionibus.ponit exemplum per.l.cohæredi.ff.de vulga.& pup.sub.§.qui patrem

patrem & filium instituit pro parte, & eos inuicem substituit. secundò instituit reliquis parentibus alios hæredes. terriò dicit, Hos omnes inuicem substituo. Ista generalis substitutio non extenditur ad patrē & filium inuicem substitutos: ad hoc exēplum opponit. de l. vlt. ff. ad Treb. vbi non derogatur substitutioni generali per specialem, respondet, ꝙ ibi substitutionis species erāt diuersæ. Specialis. enim erat vulgaris & reciproca, generalis erat fideicommissaria. Sed in §. qui patrem, ambæ erant eiusdem generis. In contractibus autem ponit exemplum per l. ff. de verb. obli. doli clausula. & l. stipulationes commodissimæ. quia si stipulor ab aliquo librū scribi de die non de nocte, per se non per discipulum, & generaliter dolum non committi, & ipse scribebat per alium æquè bonum non per discipulum, stipulatio committetur ex generali clausula de dolo, sed ad casum expressum non pertinet in legum latoribus. ponit exemplū per legem sanctio legum. quā alle. glo. & per decre. primam. s. eod. lib. de consti. in repertis dicis, & patent exempla. s. eod. lib. de præben. dudum. & c. quamuis tibi, dicit etiam quòd distinctio, quam posuerat Mulgatis, coadaptari posset. ad rescripta. Ioan. And. In gloss. dicit vnde sumpta, & ponit exempla. secundò dicit in rescriptis loqui regulam non in priuilegijs: & causam recludit, tertiò signat contrarium, soluit, remittit: ponit deinde Goffred. tres casus, excipit minus, notat duo, & ad secundùm signat contrarium, & soluit. In prima glossa. ibi: in toto iur. sequitur generi 2 † per speciem derogatur: & illud potentissimum habetur quod ad speciem dictum est & ibi: codicillis, dixit testator: libertis quos manumisi, vel his codicillis manumitto, vel posteà manumisero lego contubernales suos & filios & filias, nisi quos ad vxorem meam pertinere volui, vel illi nominatim legauero. Demum iussit hæredibus vxoris restituere certum fundū cum mancipijs vrbanis & rusticis, quæ sua erant exceptis manumissis. quæritur an qui erant in fundo filij naturales secundùm protestatorem in vita manumissi spectant ad patrem an ad cōiugem: dicitur ꝙ ad patrē, quasi species deroget generi. & ibi. §. quæsitum. nō valet pactū factū ab eo qui promisit iudicio sisti ꝙ nullam exceptionē opponet: sed si aliquas specificauit, valet quoad illas, & ibi. l. j. §. vlti. verba quæ fraudationis causa gesta erant, generalia sunt: & continent in se omnino fraudē factam vel alienationem vel quemcunq; contractū: & ibi. l. j. vide. Infra. eodē generali. in in princi. & ibi adoptionem. l. j. adoptio vt habet speciem genus quæ dicitur etiam adoptio. In prima gloss. ibi, dic vt ibi, & vt dixi in præ. decre. j. de rescrip. super fine vltimæ gloss. dicebat hic Ioan. Mo. quod licet primum verbum esset generale, effectū erat speciale, allegabat. ff. de verb. si. bonæ. §. hoc sermone. ff. de verb. obl. eum qui kalendis. æquè allegare poterat. s. e. lib. de præbē. non pot. signabat etiam contrarium. de l. C. qui po. in pig. hab l. generaliter. soluit quod facit id ius certum, primò quòd ab

ipso inuita non potest euelli. Item de l.ff. si cer.pe.prouidè & ff.de op.l.j. cũ opositio soluit aut habẽs speciẽ nõ est vsus specie, & tũc nõ derogat species generi: aut est vsus, & tũc secus, & sub debat deinde. ꝙ prelatus habẽs à iur. potestatem dispensandi super residentia in beneficijs curatis. s̄. eo.li.de ele. licet cañ.in fin. vbi idem scripsi post Archid.vel super tardatione ordinũ in casu. De cre.cum ex eo. eod.tit. licet in literis impetrantis currant, scribatur, quòd resideat nõ per id minus episcopus super illis poterit dispensare, nec facit contra rescripta nec contra ius commune, iste cum quo sic dispensatur, sed fit sibi priuilegialiter, contra illa patitur, ergo secundum, eum, qñ ait vt dicitur de transla.vij.q.j.scias.

QVAESTIO.

Huic regulæ coadaptatur quæstio fratris Huberti qua sic quęrebat. indulsit episcopus Titio licentiam specialem, quòd si obstante statuto prohibente, semel ingredi posset certam clausurã monialium ante cuius licentiæ vsum, idẽ episcopus generaliter concesit quemlibet certa die ibi ingredi posse. & Titius ea die, & virtute illius licentiæ generalis hoc pręstantis ingressus est, quærebat an ex sua speciali ingredi posset. ¶ Affirmatiua probabitur per.v. rationes prægnantes, & contrarium per alias quinque. tertiò dabitur solutio distinguẽs & sic contraria concordans. ¶ Ad primum inducebat duas regulas huius. tituli scilicet quòd priuilegiũ personale personam sequitur. eodem titulo priuilegium, & ibi concor. & quòd priuilegiũ principis esset mansurũ. e. tit. decet, non reliquit ergo hæc indulgentia patriam vt in prima regula, sed manebit penes eam in secũda vsque ad ipsius vsum, alias nil conferret quod esset absurdum, de priuilegijs, in his, cum concor. & constat quòd ante vsum completum beneficia etiam competentia per contractus reuocari non possunt expresè. de cõmo.c.vno. cum concor. & vide no.de fil.præ.ex tua, ergo nec reuocata dicetur tacitè per dationem licentiæ generalis, cum in reuocationibus minus posit genus quã species. de do & cõ.c.ij.de confir.vt i.vel inu.bone. facit. s̄. eodem lib. de procur. qui ad agendum, maximè cùm finalis causa specialis licẽtiæ forsan adhuc duret: quia illa in die licentiæ generalis expediri non potuit, durat ergo effectus durante causa: sic expiraret, causa expirante, de app.cum cessante. nam in omni scientia certum est multiplicatis † causis sufficiẽtibus effectus multiplicare posse. s. plures sufficientes causæ diuersæ non subalternatim se habentes non eundem sed diuersum effectum producunt.iij.q. iiij. Angel. trudã. ij. q.iij abolitio.l.di. quamuis. de offic. ordin.ex parte, cum sua materia & in his quę no.lxviij.di.§.quòd verò.vj.q.j.mutare, de cõ.dist.ij. quia corpus.xlv.di.licet de iur.calum. cæterum.xxv.qõ.j.c.ij.hæ autem causæ fuere diuersæ & legitimè diuersæ, nec quia altera se habet ad alterã superiorẽ, vt superior ad inferiorẽ, nil ergo debet impedire duplicatũ ipsarum, vsum. faciant nota de rescriptis. 3

c.ij.&c

c.ij.&c.olim.& sic.v.argumenta con iunxi:quæ disputans vt.diuersa prolixè posuerat. ¶ Solu.si dicitur Titium ingredi non posse,hoc non potest ex alio procedere, nisi quia prima specialis licentia sit reuocata per generalem,sed hoc est falsum.si enim dicis secundam sententiam esse, reus commune non tollit speciale priuilegium,ex quo di.id non exprimit.de consti.c.j.s.eod.li.Idem si est priuilegium non faciens mentionem de primo vt hic in glos.Item si per secundum generale fieret reuocatio primi,dicere:oportet quòd à tempore datæ ipsius secundi,secundum quod virtutè primi postea ingredi non posset, quod est falsum. Concluditur ergo primam specialem per secũdam non reuocatam,nec impeditam:imò si deberet altera per alteram impediri vel tolli prima secunda per istam regulam.& concor.¶ Tertiò quod in vno itinere alius ex alia causa competens non confundatur,si ostenditur metropolitanus suo iur.visitans prouinciã, procurationem exigit seruata forma decre.romani.s.e.li.de censi.patet.eo. 4
ti.cum apost.&c.sopitæ.& si fiat legatus in prouincia.vt de offic.leg.c.j. illa poterit iterare de censi.cum nuper. & vide quòd ibi dixi post Vinc. in glos.innuitur. bene facit quod de duabus quartis dicitur.de testa.Ray. ꝙ ibi no.in glo.antepe.& quod super ea.dixi.facit.eo.ti.officij.&.c.requisiti.facit. ff.de probat. quinquaginta. vbi legatum factum indul.non tollit legatum eiusdem quantitatis,factum in testamẽto nisi hæres probet testatorem intellexisse repetitionem non duplicationem legati. & facit quòd not.C.delega.filia.cum ergo duplex ius ingrediendi competat Titio ex diuersis causis vnus actus,licet idem specie,non tamen minimo.facit quod no.iij.q.ix.nihilominus.non confundet reliquum cum nõ constet de contraria intentione concedentis. facit de do.inter dilectos.in prin.s.eod.li. de rescript.cum aliquibus secus enim si de illa constaret.facit.s.eod.lib.de sen.exc.c.fi.in fi.& quòd ibi no.in vl. glo.¶ Quartò constat has duas indulgẽtias quo ad persona Titij esse compassibiles,&nullam habere repugnantiam, & sic vsus licentiæ generalis vsum specialis non impedit:vnde miles qui eligit testari iur. communi, per hoc non renunciat priuilegio militari.ff.de mili.l.iij.facit.ff.de priui. cre.l.antepe.Item si de publico crimine contra me commisso aliquem criminaliter accusem, & vt quilibet de populo admissus fui.inst.de pub.iudi. in prin.ff.de procur.mutus.§.in popularibus,nihilominus de hoc ciuiliter agam pro meo speciali interesse. ff. de priua.delic.l.ij & iij.& vna † actio per alteram non tollitur.C.de fur.an cillæ.ff.de condit.fur.si pro fure. C. quando à iu.ac.l.vna.nisi sint præiudiciales tales & incõpassibiles,quòd vnius electione tollatur altera suprà. eod.li.de postu.præ.c.vno.de elect.vt quis duas.ibi de hoc &.eod.titu.nullus pluribus.lxxxj.di.si quis sacerdotum.sed iste indulgentiæ non sunt tales,vt prædixi,ergo &c.¶ Quintò inducitur casus.l.ff.de ali.&ci l.l.alio.§. eum quoque. vbi si patrona legauit omnibus libertis vestes & cibaria

quo iura præbebat,& vni ex illis reliquit.xx.aureos annuos, & frumentum menstruum,isti debebitur vtrunque legatum generale & speciale:sic & iste generali & speciali licentia vti poterit,& sic secundò ingredi poterit.In contrarium inducitur regula, odia.eo. lib. nam cum omne ius
5 †commune vel priuatum restringatur si est odiosum, vt ibi cum concor.& istud sit tale,vt probatur suprà eo.li.de sta.re.c.vij.xviij. quæst.ij.& in decima vbi dicitur,quod ad talia monasteria debet esse rarus accessus & breuis locutio. ad idem. c. ibi sequens.&.c.diffinimus.lxxxj.distin.ad reatum suprà.de vi.& ho.cleri.monasteria ergo strictè interpretabimur& dicemus vnico ingressu consumptam vtrarum licentiam.ad quod bene facit.s.eo.li.de præben.non potest.§.j. de offi.ord.in fi.de fil.præsby.c.j.ff.de leg.iij.fideicommissa §.si quis.x.Se-
6 cundò constat † speciem præualere generi vt hîc:sed secunda specialis licentia ante vsum primæ isti concessa,non facta mentione de prima,non daret ei duplicem ingressum.facit de rescript.ex tenore. & c.in nostra. ibi patet hoc in literis ad lites & beneficialibus:multominus ergo dabit hîc generalis.¶ Tertiò habemus exempla diuersa in iure,per quæ probatur quòd per priuilegium aliquibus concessum postea concedatur omnibus per ius commune: illud priuilegium nil opitulatur, patet hîc per.c.xxiij. di.communis filius,coniunctum.cum c.apostolis.xciij.dis.diaconus in conuentu.xj.qõ.iij.episcopus præsbyter. Item patet per. c. quòd nonnullis de priuileg. coniunctum cum decre.vltima.s.eo.li.de sen.ex.Idem si aliquibus episcopis olim concessa fuisset celebratio cum alteri viatico ponderata hodie decre.vltima suprà.eo.li.de priuil.imo quando ex diuersis causis in vnum recidit ius suum,& alterius sit actus vniti, videtur quòd vbi prius duo requirebantur: sufficiat vnus vt in confirmatore ad quem deuolutum est ius eligentium, super quo vide quod plenè scripsi de elect. ne pro defectu.super ver.ordinare.Ex quo ergo generalis & specialis licentia cadit in vnum: vnicus erit actus vtriusq;,licet latior esset vna sententia quàm alia: illa latiori vti posset. simile quod not.de testa.Raynutius. in glo.antep.ne se.va.c.j.in mag.glo. Quartò si plenius:quòd generalis licentia non extendatur ad istum,patebit,quòd ibi competit iure solus ingressus.sed lex† dicit quòd generalis 7
substitutio,quam facit testator de hęredibus, non extenditur ad hæredes in re certa specialiter institutos,quos specialiter inuicem substituerat.ff.de vul.&pu.sub.cohæredi.§.qui patrem. facit.ff.de ver.ob.doli clausula.ergo & Titius non comprehendetur in generali vel speciali.in generali intelligitur confusa.facit.C.de pac.debitori.de fideicom.cum secũdum.ad.l.fal. in ponendo vel dicere reuocata.ar.ff. de ali.& cib.le.l.libertis enim.in princi.vbi generale legatum omnium libertorum factum Nicolæ,certorum in codicillis pro alimentis tollit ipsa certorum libertorum factum ex eadem causa in testamento.& si hoc negaretur, saltem diceretur per vsum generalem

generalē renūciatū speciali, quod procedit nō solū in minus passibilib⁹. vt. s. sed quę in ambitiosis. de prę̄. de multa. s. e. li. de resc. gratia. & cle. e. ti gratiæ. facit. xij. q. ij. bonæ rei. & de dona. apostolicē. ¶ Itē si negat renūciatio, illæ tñ licet duæ habebunt vnū effectū: hinc est ꝙ si miles elegit testari iur. cōi: licet nō per hoc renunciet priuilegio militari. vt. s. nō tñ faciet duo testamenta ex duobus iuribus cōi & militari, sed vnum tm̄: sic si proprium interesse actionē habeo cōtra plures, licet cōtra vnū intentando alteri non renunciem: si tamen ab vno cōsequor interesse, contra alios non ago. ff. de eo per quem fac. est. e. li. §. si plures. & no. de reb. ec. non ali. si quis facit. hoc eod. titu. si bona fides. Ex his concluditur quòd etiam cessante confusione & renunciatione de quibus. s. vnicus tamen quęritur effectus: & sic solus ingressus. facit. ff. qui. mo. Py. vel hypo. l. si deferēte. ¶ Quintò inducuntur aliqua iura quę canonum quęstiones decidere videntur: primum est de præben. si pauper. s. e. li. vbi si mandatur prouideri per episcopum Titio in forma pauperum, & ille consecutus est beneficium à quocunq; episcopo, vlterius nō tenetur quasi concedentis & impetrantis intētio, licet per modum aliū sit impleta: sic & hîc sufficiat Titio ꝙ semel ingressus est quòd plus ex facto sibi licentiā concedētis. Itē si legauit alimēta aliquis libertis. s. cibaria & vestiaria, & vni illorū legauit certā quantitatē pro alimētis, vtrūq; legatū nō debetur. ff. de alimē. le. l. alimēta. C. basilicę. sticus in prin. ad idē. lex quę dicit, sic filia legatorū nō habet actionē, si ea quæ ī testamēto reliquit vnius postea pater in dotē dedit. C. de leg. l. filia. sicut ergo his casibus nō duplicatur beneficiū vel legatū. ita nec in terminis qōnis duplicatur ingressus, nec iuuat eū ꝓtestatio quā fecit, quæ si sit iur. cōseruatiua nō est tñ tributiua iur. noui: vnde si nō competebat isti vnus ingressus pro testamēto sibi illū acquirere non potuit: soluēdo distinxit. aut in vtraq; prędictarū licentiarū exprimit causa. ingressus aūt in nullā aut in alterā tenetur maxīe in spāli: primo casu aut vtrobiq; cā est eadē, aut oīno diuersa: si est eadē puta quia in vtraq; dicitur ꝙ ingredi pñt ad visitandū reliquias sancti vel simile. sufficit vnus ingressus. Facile patet exēplū si dū consanguinea mea velari debebat obtinui hāc licētiā, postea pro illo actu omnibus data est: hāc partē solutionis probant iura quæ vltimo allegaui. Dixit aūt ꝙ forsan idē, si causę sunt diuersę, tales tñ qui de vno ingressu poterāt cōmodè expediri, vt singulariter permittit visitationem sancti specialis, permittit visitationem sororis, quæ breuis & compendiosa esse debet, vt dixi in principio. secundæ partis. Si verò causæ exprimuntur omnino diuersæ, quæ simul verisimiliter ex facto vel ex tempore expediri nō possūt, ꝙ facilè accideret ꝓpter tumultū gñalis ingressus. Itē ingredi poterit ad expediendā cām expressam: ad hęc iura prius alle. Idē si dies licētiarū essent omnino diuersi, quia ꝙ facit diuersitas causę, faciet hîc diuersitas dierum vt nō possit censeri vnus ingressus cōfusus in alio. s. e. li. de consti. c. j.

In tertio membro principali quando in altera tantùm, & maximè in speciali exprimitur causa:sed quòd.s.eo. distinguendum,an simul poterunt expediri necne.In secundo verò principali membro quando in neutra exprimitur causa vel tempus,sed simpliciter est data licentia,tunc in hac materia restringibili & odiosa stricta praesumatur intentio concedentis,ad primam vicem tenetur qualitercunque ingrediatur,maximè per allegata in principio secundae partis cùm praesumatur episcopum publicam vtilitatem honestam, quae versantur in hoc, velle tueri.Haec vera nisi de ipsius intentione aliter appareat,cui tunc stabitur.dixi autem per hanc distinctionem iuri,aequitati & honestati consonam.j.dist.consuetudo solui contraria.Huius literae. G .vnica est regula.digestorum sicut & nostra.

Papinianus. Lex LXXIX.

Generaliter cùm de fraude disputatur, non quid habeat actor sed quid per aduersarium habere non potuit,considerandum est.

Quia sub litera.H.nullã habemus regulã:quas legistae habent hîc inserã.

Vlpianus Lex LX.

Haeredem eiusdem potestatis iurisq; esse,cuius fuerat defunctus,constat.

Iulianus Lex LXIII.

Haereditas nihil aliud est quàm successio in vniuersum ius quod defunctus habuit tempore mortis.

Vlpianus Lex CXCV.

Hoc iure vtimur:vt quicquid omnino per vim fiat:aut in vis publicae aut priuatè crimen incidat. Deiecit & qui vel iusit, mandauit vel ratum habuit. Rati enim. habitio mandato comparatur. In contractibus, in quibus doli praestatio, vel bona fides inest,hęres insolidum tenetur.

SVMMARIVM.

1 *Ignorantia,error,& titubatio,quid differant & quid sint.*

2 *Ignorantia quae 'nam non excusat.*

3 *Actionem habere,lõgè minus,quàm rem.*

4 *Actionem tantùm habens ad rem immobilem satisdatione oneratur.*

5 *Fructuarius, etiam vbi nullum fructum recipit,dui potest.*

6 *Canonicus vocatur non à perceptione prouentuum,sed à titulo.*

7 *Vsurarius dicitur quis ex sola spe.*

8 *Monachus seu religiosus in probatione existens,religiosus censetur.*

9 *Ignorantia facti aliquos excusat,quos iuris ignorantia non excusat.*

REGVLA XIII.

IGnorantia.Dyn.dicit hoc vtriusq; regulae exẽplum congruè poni in eo qui confitetur in iudicio per errorem ,qui si erat in facto excusatur,si in iur.non.ff.de confes.non fatetur.specificat in eo qui errans in facto confessus est alium sibi cohaeredem.ff.famil.erciscun.putare.secus si per errorem iur.vtiq; credebat valere testamentum:sine iur.solennitatibus quae omissae vitiant : vt in l.non fatetur.Ioan. mo.ponebat in eo qui ignorat vacationẽ beneficij cui non currit tempus,de conces.prae.quia diuersitatem. secus si ignorabat semestre tempus currere collatori, & sic permisit illud la.lu.de sup.ne.prae.c. penultimo.& vlti.

¶Dicebat

1 ¶Dicebat etiã Io.mo. ꝙ ignorã.† error & titubatio differũt.ignorã.enim proprie est nesciẽtia qñ. s. de iur. vel de facto nil scio, nec inde aliquid suspicor,& nullo applico mentẽ meã & quãdo sic ignorãs,tenetur scire illud quod ignorat dicitur de tali. ignorãs ignorabitur, & iste poti⁹ cõtẽptor dicitur quã ignorãs,vnde.b. Io.ꝙ scire debes,& non vis,nõ per ignorãtiam: sed pro contemptu iudicabitur,aliâs aũt regulariter excusant.Cum aũt est qñ applico mentẽ ad id cuius veritas habet cõtrariũ, & ꝙ hęc differãt patet.ff.de ac.pos.si me in vacuã. in prĩ. Titubatio est qñ nõ applico mentem sed ꝓpter cõflictũ rõni:dubito cuipti mẽtẽ applicẽ. ar.C.de cõ. inde.l.fi. ex his cõcludit ꝙ oĩs titubãs& errãs est ignorãs sed nõ cõuertitur.Itẽ huic regulę cõcordat.l.dicẽs sciẽtiã nõ ignorantiã volumus obligari.c. de taber. l.generali.li.x.pręsumitur tñ ignorãtia,quod dic vt.j.eo. ꝓsumit͛, & dicit. Io.mo.ꝙ sciẽtia & ignorã.in hac materia tẽdũt ad cõmunẽ hoĩm modũ. vt sciẽtia nõ tẽdat ad maximã diligẽtiã,nec ignorã. ad supinã & crassam. ff.de iur.& fac.igno.l.nec supina. &.l. plurimũ.ff.de edil.edic.si quis venditor, de ignorãtia etiã iur. distinguit. Io.mo.an sit votũ,& frequẽtatũ illud ius,& tũc nõ excusat. C.de iur. & fac. igno.l.cõstitutiones. aut nón est frequentatum vt. l. gallus.ff. de libe. & pos.& tunc excusat , nisi tractaret de lucro captando, & sibi imputet:quia potuit peritiores consulere. ff. quis or.in bo.pos l.ij.in fin.¶Item glo.ponit exempla & remittit : secundò ponit & exuit vnum notabile.tertiò successiue significat & soluit duo cõtraria,¶In prima glo.j.l.ij. ignorantia non iuuat illum qui credens non nocere,hereditatem iur.renuntiat, & ibi cum quis indebitum per ignorantiam iur. solutum nisi reperire-tur & ibi. §. non teneri , & ibi esse extra ordinem punitur.Ioan.¶In prima gloss. ibi dic vt ibi. ff. de iur. & fac. igno. l. regula. Dynus plenè prosequitur hic hanc materiam per solutiões obiectionum, & postea distinctionem subdit pleniorem,quã ibi primò decidam . Distinctionem autem ad literam scias talem esse, aut erratur in iure , aut in facto, si in iur. aut ciuili , aut naturali, aut quasi naturali: & si ciuili aut errat͛ in iudicio, aut extra iudicium. Si in iudicio siquidem ante lit. contest. error excusat probata causa erroris legitima, vt. ff. de inter ac. de ętate.§. qui iusto,& §. si post lit.contest.igno-
2 rantia † nõ excusat,vt hic, & dicta. l.non fatetur. Si errant extra iudiciũ, aut agitur de damno vitando, aut de lucro captando,aut errant in quo requiritur dolus verus,aut in eo in quo sufficit dolus præsumptus , vel lata culpa,vel leuis , & multo fortius si leuissima : & si in eo in quo requiritur dolus verus ignorantia iur. excusat , vt. ff. ad sill. si quis in graui. §. si quis ignorans: sed si erratur in eo casu in quo sufficit dolus præsumptus vel lata culpa, tenet:si quidem erratum erat publice notum vere' , vel iur. præsumptione , vt quia à tempore publicationis concurrerent duo menses , iur. ignorantia non excommunicat , vt. C. de

leg. & const. l. leges sacratissimæ de iur. & fac. igno. l. costitutiones. ff. de public. l. vl. §. licet ad l. Cor. de fal. l. diuus Claudius. in prin. sed si non erat publice notum verè, vel præsumptiuè, ignorantia iur. excõmunicat. vt. ff. de dec. ab or. fa. l. vl. si agatur de lucro captando, si quid cũ alterius iniuria, vt pro vsucaur. ignorantia non toleratur, nec excusatur, siue potuit siue non potuit peritiores consulere. vt ff. de iur. & fac ig. l. iur. ignorantia. de vsuc. si fur. & l. nunquã. sed si sine alterius iniuria, si quidem peritiores consulere non potuit. iur. ignorantia toleratur, excusat: sed si potuit peritiores consulere iur. ignorantia non excusat. vt. ff. de iur. & fac. ig. l. regula. §. si mater. & §. si quis. de bo. posses. l. in bonorum. & quis or. in bono. poss. serue. l. ij. §. vl. facit ff. de acqui. hære. si duo propter rationem quam. s. dixi si errant in iur. naturali ignorãtia non excõmunicat. vt ff. de adul. l. si adulterium. §. stuprum. si errant in quasi naturali iur. ignorantia nõ excusat. vt. C. de in ius. vo. l. ij. si erratur in facto aut proprio aut alieno: si alieno, aut erat publicè notum, aut non erat publicè notũ. si erat publice notum ignorantia non excusat vt. ff. de insti. si pupillus. §. proscribere. si nõ erat publicè notũ ignorantia excusat. vt ff. pro soc. l. fin. & prox. eo. Si in facto proprio, aut certat de damno vitando, aut de lucro captando: si de lucro, error non toleratur in proprio facto: si de dãno, aut cũ alterius iniuria, & tũc error in proprio facto non toleratur. vt ff. ad vell. l. quanquã. aut cum alterius iniuria & tunc error in facto proprio excusat, & toleratur. ff. de condi. inde. l. sed & si me puté. in prin. §. cum inter. de ac. emp. & ven. si liberũ. & ita oportet intelligi quod no. ff. de leg. j. l. si res obligata. & Dy. in fi. Item contrà. ff. de fideiuss. l. iij. vide quòd ibi. no. in glo. fin.

QVAESTIO.

Hæc regula in prima sui parte facit ad quæstionem positam in regula cum quis in ius. secunda verò pars facit ad quæstionem quã disputaui, an impetrans beneficium de vacatura, qua exspectat, vel reseruatione, quæ pro eo pendet, teneatur facere mentionem, ita quòd aliter impetratio non valeat. Procedit autem quæstio in eo qui sciebat se tale ius habere, aliâs facti ignorantia excusaret illũ. s. eo. li. de rescript. gratia. Ad vtrãque partẽ inducam sex rationes. vnã opi. & vnã æquitatem: demũ soluam, & contrarijs respondebo. Quòd autem nõ teneatur, sic probabo, licet impetrans de beneficio quantũcunq; modico quod habet teneatur facere mẽtionem de rescript. si proponentem. de præben. si motu. l. e. non tamen de illo quod nondũ habet, quia longè minus est habere † actionem, quã rẽ. 3
ff. de re iur. l. vnus. sed expectãs vacaturam vel reseruatam est huius, ergo &c. So. facit de rescrip. postulasti. vbi dicitur quòd de perpetua vicaria tenetur facere mentionem, quasi à cõtrario, non de temporali, multominus qui spẽ tantã habet ¶ Tertiò facit ff. qui satisda. co. l. sciendũ. §. di-
4 uersa. vbi habẽs tantùm actionẽ † ad rem immobilem satisdatione oneratur: sed per eam possidens releuatur ab onere

ab onere satisdandi.ad ꝙ.facit. ff. de de pecul.peculium.§.si ære.& inst.de leg.§.si rē.fac.de re iud.cū aliquibus vbi in executione sententiæ nō suffi cit pignora dare,nisi corporalis possessio tribuatur , ex quo patet. quòd minus est habere ius ad vacaturā vel reseruatam quàm tenere vacantem. ¶Quartò certū est ꝙ perire poterat reseruatio, de of.le.præsenti . multa enim accidere poterant ꝙ expectatā vel reseruatam minime haberet. vt instit.de re.di.§.illud quęsitum est in fi.Quomodo bñficiatū cū dicem⁹ cū beneficia sint ppetua.bo.d.præcepta. hoc.eo.tit.actus.nōne sæpe expectātem priusquā obtineat expirare videmus?absurdum est ergo dicere expectantem beneficium obtinere. ergo de expectato cum ipsum non habeat,non faciat mentionem.facit. C. de vsufr.ambiguitatem, nonne statu 5 liber medio tēpore operatur vt seru⁹ ff. de statuliberis à simili expectans vt nō beneficiatus medio tēpore cēseatur. ¶Quintò optimè facit.de off. le.c.vl.li.e.vbi dicitur quod tenetur facere mētionem de beneficio quòd obtinet,ex quo notatur factum non ius,vt probatur de prębem.de multa. xxij.q. ij. si quis iam translatus. facit etiā de præben.si tibi concesso.¶Sex 6 tò pro hac parte facit ꝙ no. Inno.de rescript.in nostra.dicens ꝙ credit valere literas,dummodo impetrans velit renuntiare vacaturæ.per decr. de rescrip.super literis.& licet videatur notasse contrarium.eo.tit.postulasti. defenditur tamen contrarietas , vt dixi in præ.decr.in nostra. super ver. molestari Item saltem per prædicta 7 iura fateamur quòd probabiliter potuit impetrans credere se ad hoc nō teneri,& sic non dolo sed simplicitate tacuisse videatur , & sic valeant literæ per dec.super literis. de rescri. Facit suprà eod. libr.de rescript. gratia.In contrarium facit.ff.eo. tit. qui actionem. & videtur expressum de rescript.in nostra & cū literę ad beneficia sint odiosæ & restringendæ, de præben. quamuis.libr.eo.nihil debet in eis taceri quod mouere posset principem ad gratiam denegandam. forte enim:si sciuisset primā gratiam processisse,ad secundū minimè prosilisset,vicietur ergo ex hac taciturnitate gratia ad hoc optimè de fil. præsf.c.ij.e.li.bene facit de præscri.ab batē.Ad hoc facit inst.de leg. §. non solū.ibi:forsan.enim si sciuisset alienam non legasset.facit.ff. de vsufr. l. arboribus.§.vl.vbi nullū fructū †recipiens nihilominus fructuarius reputatur , à simili expectās beneficiū habere dicatur , licet nullum fructū recipiat de prębēda.facit de rescrip. gratia & c.si tibi.e.lib.vbi de beneficio collato nisi dū tamē acceptato tenetur quis facere mentionē à simili hîc de illo iur. quod habet nā ex titulo nō ex perceptione prouentuum †dicitur quis canonicus,de prębē.dilecto.facit satisdatio.eo.titu.dilectus filius per quod.c.talis recipit quotidianas distributiones,& ita partē beneficij.ergo de illa debet facere mētionem. ff.de rei : ven. quæ de tota. nam & de quamtuncunque minimo beneficio tenetur facere etiam mētionem.vt in c.si motu.eo.libr. Item ex sola † spe dicitur quis vsurarius, de vsur.

de vsur.cõsuluit.& Symoniacus.xvj. q.vij.per laicos. à simili iste ex spe. dicatur præbendatus. facit ff. de ser. vr.præ. l.si seruitus. vbi pactũ ne luminibus officiatur etiam de futuris luminibus intelligitur, à simili hîc de futuro beneficio, vt de eo mentionem facere teneatur. facit de sen. ex. religioso.lib.eod. vbi in probatione
8 existens, religiosus censetur, nonne videretur absurd.ꝙ habens beneficium.xx.sol.teneretur de illo facere mentionem, & expectans beneficiũ mille marcarũ ad hoc minimè teneretur. Hanc partem videtur ratione Cõpos.in præ.dec,in nostra.dicens,ꝙ nõ est verisimile,ꝙ ita papa ꝓ eo scriberet, cui aliâs gratiã faceret sicut ꝓ eo,& sicut nũquã fecit. So.puta ꝓ vna vltimo inducta præcipuè ꝑ dec.in nostra de rescrip. & de præben. quãuis. li.eo. tales literas nõ valere. & facit ꝙ dicã post Archi.de præbẽ.si tibi ab senti.j.re.in fin.in gl.tenet hic. Ad cõtraria respõde per id ꝙ dixi in principio huius partis,& per ea quæ scripsi de rescrip.postulasti.super.ver. vicaria.licet minus non sit, tamẽ aliquid est:& illud aliquid est exprimẽdum: & sic seruat curia:& ideò plus nõ insisto. Ad vltimo allegata respõde per hanc regulam, quia licet impetrantẽ
9 excusasset ignorantia† facti, vt in c. gratia non tamen excusat ignorãtia iur. vt hîc nõ valeret rescript. non & vires mentionem de vicaria perpetua vel de modico beneficio vel de colorata possessione, licet impetrans credat non teneri ad illa exprimenda. Prædictorum exempla patent de rescript.postulasti.de concess. præ.cũ nostris.s.eo.li.de præbẽ.si motu proprio. Itẽ decr.super literis vult simplicitatem non prodesse quando ex tacita expressione pa. verisimiliter ad denegandũ moueri potuisset, vt prædixi.

SVMMARIVM.

Priuationis beneficij pœnam excusat iustũ impedimentum. 1

Pœnarum benigna fit semper interpretatio. 2

Modicum tempus, quod dicatur. 3

Obligationes omnes, quibus dies statuta non est, quo die debeantur. 4

Tardus si fuit adire prætorem, quo de dãno infecto agere poterat, an illi imputetur. 5

Appellationis fautor tardus propter temporis angustiam refutatur. 6

Qui nõ præuidit quod euenire poterat, illi imputatur. 7

Festinatum tempus dici nõ potest, si intra id omnes soleant venire. 8

Obligatus ad operam præstandam, diligens dicatur ne, si diligẽtiam veram ædificatoris non præstitit. 9

REGVLA XLI.

IMputari. Ad hanc regulã concordat regula, cũ stat. eo.ti.scias etiã quòd Dy. hîc ad solutionem cõtrarij.de l. quibus diebus. ff. de condit. & de.distinguit ꝙ aut implendus est modus, aut conditio:& si cõditio, aut potestatiua, aut carnalis, aut mixta: & si potestatiua, aut pendebat ex facto meo tantũ, aut meo & alterius &c.& sic plenius ꝓsequitur id quòd nota. ff. de condi.& demõ. super rubrica. Dicit aũt quòd regula propriè procedit

procedit in conditione potestatiua, quæ procedebat ex facto legatarij tantum, vel hæredis scripti, vel alterius, cui fuerat adscripta. nam si impediatur eam implere per casum, nihilominus debetur relictum: quia non stat per eum quo minus faciat quod debebat. ff. de condi. insti. qui sub conditione. §. quocunq;. Item in illa quæ pendet ex facto illius cui ascribitur & alterius, si impediatur per illum ex cuius facto pendebat: sed si impeditur per casum in sua vel alterius persona cõtingentẽ, non debetur relictum: & tame non stat per eum quo minus faciat ꝙ per eum ecclesia. ff. de cõdi. & de. l. in testamento enim. & l. Titio §. si tamẽ ante. & ideo melius procedit in conditione verè potestatiua. id est, quæ pendet ex facto illius tãtùm, cui ascribitur. ¶ Primò glo. ponit exempla. Secundò æquiparat impossibilitatẽ à principio vel ex postfacto prouenientẽ, dicens istum adhuc obligatum, cui signat contrariũ, & reuertitur assignans duas cõcordantias. Tertiò quęrit, allegat pro & contrà, soluit respondens ad contraria. In j. glo. ibi. l. vl. vide infrà. c. cũ constat. in j. glo. & ibi: Celsus. si arbiter mandat dari kalendis, duo sunt mandata. & ibi. l. ij. in fine. domino nolente recipere pretiũ emphyteosis, emphyteota illud, assignatiõe præmissa, deponit. & ibi: 1 ea tamen adiectio. si dicat testator. Lego vxori argẽtum & vestem, quæ ipsius causa parata sunt: vnum est legatum, non secus si dicat quã ipsius &c. In j. gl. ibi. l. commissoria. & ibi: esse non dicit. Vide quod dixi in prę. dec. quia super glo. sic patet: & quod dicã post Dy. intrà eo. ꝙ ob gratiam.

QVAESTIO.

Hęc regula inducitur pro & contra diaconum non promotum ad sacerdotium intra annũ: cuius casus sic proponebatur in secunda quęstione, quam. post doctoratũ dispuraui. Diaconus promotus ad ecclesiam parrochialem, quæ vltimo Septẽbris, quo est festum beati Priuini, habuit pacificam possessionem ecclesiæ neglexit vsq; ad quatuor tempora Septembris promoueri ad sacerdotiũ, in sabbato quatuor temporum illius mensis nullo modo potuit promoueri. quæritur an finito illo mensæ, & cõsequenter anno, sit priuatus per constitutionem, licet cañ. s. eo. li. de elec. eadem. Quæstio formari potest in dispensato ad septennium. qui infrà annũ debebat fieri subdiaconus. per decre. cum ex eo. in fi. e. ti. vbi de hoc scripsi post Archidi. regula inducitur contra eum per contrarium: quia per episcopum stetit in. v. sabbatis quibus potuit ordinari. Pro ipso inducitur ꝙ non stetit per eum in. vj. & vltimo sabbato quæ sibi id licebat. Et hanc partem prosequendo inducam. vj. rationes, & vnam glo. Secundò in contrariũ quatuor. Tertiò, soluam, & contrarijs respondebo. ¶ Tertium est ꝙ iustum impedimentum †excusat à pœna priuationis, vt dicitur in dec. commissa. §. j. qui seruus. in hoc glosat dec. licet ad idem. eod. tit. §. porro. & dec. cum ex eo. titu. in fin. & cle. de ęta. & quali. vt ij, quæ. §. illo. no. de sta. mo. ne in agro. §. cæterum. &. c. accedentes. §. statuimus. & ꝙ duo

ꝙ duo iur.ſ.§.ius. &.§.illi vero.notant iuſtum impedimentum . alia tria.ſ.§.porrò.§.ſtatuimus &.§.cæterum,notant rationabilem cauſam,& finis dec.cum ex eo,vocat iuſtã cauſam:quodcunq; horum ergo includat caſum noſtrum, ſatis eſt diacono,qui etiam potuit habere cauſam in differendo benefic.de elec.cum ex eo.li.vj.vel voluit prius addiſcere ea quę ſacerdotes ſcire oportet.xxxviij. diſt.nulli ſacerdotum &.c.quæ ipſis. ne indignus ordinaretur,vt ibi.&.j. q.j.non eſt putanda.in fine.quæ pœna incurreret.de qua.de æta.& quali. c.pe.¶Secundò ſic probo.Certum eſt ꝙ iſte non potuit dici moroſus ante textum ſabbatum,cum dies non interpellaſſet.ff.de rebus cre.l.ꝙ te.& eſt expreſſ.in præ.dec.commiſſa. in prin.& ex contrario ſequeretur.ꝙ in frà annum cogeretur ad ſacerdotiũ in vltimo ſabbato non fuit moroſus propter iuſtum impedimentum ꝙ cuenit.habẽs enim defenſionem vel exceptionem legitimam,non poteſt dici moroſus infrà eo.non eſt in mora.vbi inde concor.Concluditur ergo hunc diaconum immunem à pœ 3
na.¶Tertiò,ſic conſtat ad conſtitutionem,licet canon.in hoc membro eſſe pœnalem cum priuet iur.acquiſito.facit de accu.ſuper his.ſed in pœ
2 nis† benigna ſit interpretatio infrà eo.in pœnis.cum ſuis concor.& exẽplis:propter quæ cum his quę habentur in regula,odia.eo.titu. proſecutionem partis vel argumenti:huius omitto.Conſtat ergo ꝙ etiam ſi caſus eſſet dubius & vno reſpectu dicatur incidiſſe,& alia non,eligere debemus benigniorem partem vt non ceciderit,cùm melius ſit de miſericordia quàm de credulitate reddere rationem.xxvj. q.vij.alligant. & illa ſunt imitatione digniora quæ ſunt excellentiora pietate. lx.diſt.c. vlti. ¶Quartò,certum eſt quod illa interpretatio dicitur praua qua receditur à verbis textus,de deci.ad audientiam.per quam probatur arguendum à verbis.& ibi concordantiæ in vltima glo.& verba dicunt aliquid operari ſuprà.eo.l.de priuil.ſi papa.ſed, vt dixi,in prin.dec.commiſſa. §.j.& tres cle.ibi allegatæ dicunt in ſingulari, iuſto impedimento,& rationabili cauſa.Eſt ergo clarum arguendo à ſingulari,quòd vnum impedimentum & vna cauſa ſufficit:quod hic fuit:ergo &c.qui dicit contrarium vult quod pluribus ſabbatis fuit impeditus,& ſic mutat ſenſum, & praue interpretatur,vt prius dixi. facit ad hoc ſuprà eo.li.de præben. is cui.¶Quintò conſtat quòd in mora modici temporis non eſt periculum.ff de iudi.ſi debitor.& lex ipſa dicit modicum † tempus quatuor menſium:& alia lex.C.de fideiuſ.ſancimus.dicit quod ſi fideiuſſor promiſit aliquid præſentare vel pœnam dare, euadit pœnam ſi poſt terminum infra ſex menſes illas præſentat.Sed iſte diaconus de menſe ſeptembris ceſſante impedimento poterit ordinari: & ſi ponens caſum in ſabbato quatuor temporum quadrigeſimalium hoc liceret in quindena,euadet ergo pœnam dato ꝙ illi alias locus eſſet . ergo negari non poſſet:quoniam ſi tempus annuale iſti cucurriſ

ſet,

ſet,ſaltem reſtituendus eſt ad vnum
ſabbatum quo fuit impeditus.de quo
vide quod ſatis not.in cle.de reſti.in
integr.ab eccleſia. in vlt.gloſ.Et de
hoc,et ad quæſtionem multum facit
quod ſcripſi de appel.ex ratione.ſu-
per fi.primæ gloſ.ij.colum.ver.hoc.
& ſecundum Inno.& vltra medium.
ver.& hoc ſic.vſq; ad fi.vbi plenè tra
ctatur de anno quanti temporis ne-
gligentia noceat appellanti,& quan
ti temporis impotentia ipſum excu-
ſet.Ad hãc partem facit etiam quod
ſcripſi de cleri. non reſi.inter qua-
tuor.in fi de illo qui ex culpa abſens
propter impedimentum ſuperueniẽs
excuſatur.Contra diaconum facit ne
gligentia prioris temporis per con-
trarium huius regulæ,cum in quinq;
præcedentibus ſabbatis potuerit &
debuerit promoueri.Circa quod ad-
uertendum ꝙ ante dec.licet canon,
rectores parochialium eccleſiarum
debebant fieri ſacerdotes, de elect.
cum in cunctis.§.inferiora.de æta.&
qua.c.j.& debebant fieri infra breue
tempus.eo.ti.præterea.quæ expreſsè
de parochiali eccleſia loquitur. Et
ſi dicas quod certa dies ſtatuta non
4 eſt,hoc placet.nam in omnibus† obli
gationibus, in quibus dies ſtatuta
non eſt præſenti die debetur.ff eo.ti.
In omnibus ergo ſtatim tenebantur.
ff.vnde dec.ſi pro pauperibus.de præ
ben.in fin.ſ.eo.li.declarans mentem
prædictorum iurium dicit talẽ pro-
mouendum in proximis quatuor tẽ-
poribus retentis ergo terminis in
primo ſabbato ordinationum de mẽ
ſe Septemb.fuit in mora,& demum
in ſequentibus quatuor ſabbatis ag- 5
grauata fuit mora,& dilatata cul-
pa.Cùm ergo lapſo anno non ſit preſ
byter,eſt locus pœnæ propter talem
moram & negligentiam,quam pro-
bet lapſus anni.de reſcri.ſi.nauté.vbi
de hoc in.j.glo.&.c.plerunq;.in gloſ.
fi.¶ Secundò ſic certum eſt inordina
tum puniri,quia ordinari debebat.
Iſta autẽ obligatio fuit ſtatim poſt
adeptam poſſeſsionem: quod patet.
quia etiam infra annum monitus,ſi
non ordinetur,priuari poteſt.per prę.
§.inferiora.vt not.in dec.licet canõ.
in gl.antepe.in prin.Recipiendo er-
go tale beneficium ſe ſtatim obli-
gauit ad ſacerdotium annexum, &
non leuis eſt culpa delatum ſibi offi
cium retractare.ff.de admi.tut.l.tu-
tores.ſ.de offi.Archidia.ea quę.cum
concor.tenet ergo tardando eccleſiã
quaſi viduam, quoad illa quæ ſunt
ordinis, ſicut de epiſcopo dicitur.c.
diſt.c.j.de transla.c.ij.ver.neq;.& pe-
riculum parochianorum.ſine ſacra-
mentis ſacerdotalibus decedentum
eius culpam denotat,& ſibi imputa-
tur.xxvj.q.j. preſbyter.&.c.ſe. impu-
tetur ergo ſi caſus ex quo tanta cul-
pa præceſsit.de hoc hîc in glo.etiam
de hoc regulare,de commo.c.vno.de
depo.c.ij.¶ Tertiò,certum eſt impu-
tare debere illi qui ſe arctauit ſupra
de elec.cùm in veteri.&.ff.ſi quis ta-
men,vbi imputatur ei,prius profici-
ſcendo potuit euitare tempeſtatem
vel vim fluminis.&.c.de admi.tut.l.
ij.vbi imputatur cum tutoribus qui
tardè ſumptionis cauſa mouerunt,
& cum tutor factus eſt non ſoluen-
do.&.ff.de dam.infec.cũ poſtulaſſet.
vbi ei,qui de damno† infecto agere
poterat,

poterat, imputatur si tardè prætorem adiuit,& ædes corruerunt. Item
6 propter temporis† angustiam refutatur tardus appellationis fautor. C. de tem. ap. l. nemo. in fi. Imputetur ergo sibi & non casui superuenienti dānum priuationis, quod sentit ex sua culpa. hoc eo. tit. damnum quòd. cum concor. ¶Quartò imputatur ei qui
7 † non præuidit quod euenire poterat, de homi. is qui. s. e. li. de fer. non or. c. j. & ibi concor. & ff. loca. si quis domum. §. j. dici ergo potest isti diacono ꝙ voluit quod non potuit. de offic. deleg. cùm super. C. de iur. do. si genero. C. si quis alte. vel sibi. l. multum interesse. Solutio, satis placet dictum Archidia. notatum vbi. s. in princ. s. istum diaconum non priuatum, cùm in primis sabbatis non fuerit in mora: intellige hoc respectu pœnæ, de qua loquimur. & sic casus quòd non præcessit, mora vel culpa non imputetur. allegat. ff. si cer. pe. l. lecta. ff. de posi. l. Lucius. Hoc tamen procedit quādo impedimentum proueniens in vltimo sabbato fuerit ex culpa ipsius, vt hîc in glos. all. secus vt de æta. & quali. c. j. procedit autē solutio, & fortius quando ex iusta causa à principio distulit sacerdotium, vt dixi in prin. partis. j. Ad solutionem bene facit. ff. si quis or. in bo. pos. l. ij. in prin. vbi omnes dies qui dantur ad bonorum possessionem petendam sint primi, medij, vel vltimi, sunt vtiles. Benefacit. ff. qui & à quima. l. Iulianus. qui dicit casus aduentitios computandos non esse. & vide in suffra. de homi. c. si. super vlti. glo. nec placet, quod quidam dicunt, tempus currere, & eum pœnam incurrisse, sed restituendum esse: vt tangebam in vltimo argumento primæ partis: quia si dicis eum habere iustam causam restitutionis, illa eadem causa est sufficiens ad euitandam pœnam, vt in princ. probatum est per textus plurium iurium. dico autem quod in proximo sabbato tenebitur promoueri: & de hoc. in principio glo. Ad primum contrarium & secundum dico ꝙ si concedatur quòd dilatio recipiendi sacerdotium poterit inducere culpam & moram & læsionem conscientiæ, non tamen induceret moram vel culpam quoad pœnā: de qua loquimur: in qua oportet integrum annum cedere: etiam si sit certum eum promoueri non posse. vt in dec. commissa. j. respon. Ad tertium & quartum respondetur ꝙ
8 ille non dicitur se † arctare in veniendo, qui iter arripuit eo tempore quo plerisq; illius conditionis homines solent peruenire. ff. de verb. obli.
9 cōtinuus. §. ij. nec obligatus † ad operam qui incepit eo tempore quo perfici poterat secundum operam diligentis ædificatoris. vt eo. lib. §. item qui insulam. Cùm ergo verisimiliter, secundum morem aliorum ordinandorum, iste diaconus infrà tempus ordinari posset, & sic se posse, nō debet dici se artasse, cum congruum & sibi sufficiens tempus haberet: & licet quis perinde teneatur, interdum, quòd potest accidere, nō tamen tenetur diuinare, vt dixi post Host. de fer. non or. c. j. super glo. fin.

Summarium.

SVMMARIVM.

1 *Conditiones si plures coniunctim additæ sint hæredi, disiunctim omnes sunt implendæ.*

2 *Copulatiuarum, disiunctiuarum, & solutarum natura quæ.*

3 *Orationis solutæ quæ sit vis.*

4 *Probans obscurè, pro non probante habetur.*

5 *Alternatiuè eligens pro non eligente habetur.*

6 *Appellanti, quod nulli obest, & sibi prodest, concedendum est.*

7 *Appellationis extraiud. interpo. & prosequendæ à iure an statutis sit terminus.*

8 *Inutile adiectum non vitiat vtile.*

REGVLA LXX.

IN alternatiuis. Not. intellige de alternatiuis affirmatiuis. In negatiuis enim requiritur quòd neutrum fiat. ff. de verb. obl. si quis ita. in fi. secũdũ Dy. de claro: quia sicut affirmatiua vult alterum fieri, ita negatiua vult alterũ non fieri: & sic neutrũ fieri & sufficit vt dicebat Dy. duæ sunt regulæ de alternatiua loquentes. prima respicit electionẽ cuius sit secũda obligationis effectũ. Ad primam allegat. ff. de eo qui cer. loc. non vtiq;. §. qui Stichũ. Ad secũdã. ff. de con. & de. leg. cũ pupillus. §. vlt. & de verb. obli. si ita quis stipuletur. ¶ Primò gl. dicit vnde sumpta & ponit exẽpla. Secũdò subdit de alternatiuis ordinis. Tertiò signat contrarium, soluit, & remittit. In glo. j. ibi: si hæredi plures. si plures

1 †cõditiones cõiunctim adiectæ sunt hæredi, omnes implendæ sunt si disiunctim. Sufficit altera, vt ibi. §. si generali. vide. s. eo. cõtra eũ. & ibi: mancipiorũ. loquitur qñ is, cui legata fuerat optio seruorũ, nõ elegit. j. terminũ datum à prætore. ¶ In. j. glo. ibi mãdato. in fi. & hoc. eo. titu. inspicimus. ibi: dixi. & in fi. Itẽ cõtra. ff. de leg. ij. l. Lucio Titio. secundò quod ibi not. hoc Dy. scilicet ꝙ regula locum habet in cõtractibus. Itẽ in legatis cùm verba dirigũtur ad hæredẽ: si verò ad legatariu, vel simpliciter proferũtur, est electio legatarij: vt ibi. tractat etiam

2 hæc de orationibus †copulatiuis, disiunctiuis & solutis. primæ habẽt copulam, secũdæ disiunctiuã, tertię neutrũ. natura copulatiuæ requirit vtrunque: disiunctiuæ verò alterũ tantum, concordantiæ sunt in gl. soluta verò ex mente pronunciantis, si certa est, aliquando æquipollet copulatiuæ, aliquando disiunctiuæ. ff. de verb. obl. si alienationis. §. fi. si de mente nõ apparet, accipit̃ pro copulatiua. ff. de verb. obl. triplici. §. videamus. sed textus regulæ ciuilis quam in prin. ponit glo. facit contra. sed Dy. dicit quòd. §. videamus. considerauit dubiũ significationis solutæ: in regula illa considerauit effectũ, ꝙ in obscuris sequitur minimũ. s. eo. in obscuris. Soluta ergo est per se species orationis, distincta à coniunctiua & disiunctiua, & tripliciter significauit: sed nõ habet ab illis diuersum significatũ, vel certum effectum: sed aut requirit vtrunq;: vt

3 coniuncta. Habet ergo †oratio soluta distinctam & propriã speciẽ significandi: sed non tertium distinctum effectum significati.

QVAESTIO.

Huic regulæ coadaptatur quæstio quã disputaui post Io. de deo. lib. j. q.

xviij.quã sic proponebam,quæ an valeat app.alternatiua interposita.s.ad Archiepiscopũ vel papã.Inducã autẽ ad negatiuã quatuor,ad diffinitiuam totidẽ.tertiò præmis.duabus opinionibus soluã distinguẽdo,& cõtrarijs rñdebo.Et videtur ꝙ nõ valeat,quia in iudicialibus actibus paria sunt nõ
4 facere,& obscure †probans pro non probãte habet.ff.de ꝓba.in pręsentia ergo &c.facit.ff.de confes.certã.& de inter ac.de æta.§.nil verò.alternati-
5 ua†intantũ fuit improbata ꝙ eligens alternatiuè habetur pro non eligẽte, de ele.e.li.in electionibus.Idẽ.s.ꝙ cũ seruus duorum stipulatur illi aut illi vel stipulatur illi.x.aut illi fundum. ff.de stipu.ser.l.Itẽ si seruus.in fi.cum l.sequenti & sentẽtiæ scriptæ si valẽt ij.q.vj.§.differẽtia.ff.de re.iud.in summa.& imputandũ est ei qui nõ declarauit.e tit.cõtra eũ.nec alterius dãno vagari licet.de rescrip.c.vlti.Tertiò sic probatur constat ꝙ delegatus debet esse certus.de rescri.ad hoc.sic arbiter,de arbitris.innotuit.& tutor.ff. de testa.tut.tutor esse incertus.sic ergo & certus debet esse iudex ad quẽ appellatur.ij.q.vj.§.post datam &.c. propter &.c.ab eo.& §.forma.vbi satis innuitur ꝙ ad vnũ certum & non ad plures est appellãdũ:aliàs nec certi apostoli dari possunt,nec etiã ad se præsentãdũ cõgrue posset terminus assignari.de quo.s.eod.personas.&.c. cũ sit.¶Quartò iura probãt ꝙ vitiat incertitudo,ꝙ aliàs valeret.ff.de testa.tu.duo sunt.de manu test.cum ex pluribus.de re.du.si quis.insti.de leg. §.legari.nam etiã decretum papæ nõ adstringit super incerto.s.eo.li.de cõ. præ.c.j.§.subiunctum.in fin.& cle.eo. titu.c.j.facit de elec.vt quis duas.eo. lib.& quia.j.decem dies non elegit, postea nõ audietur.ff.rem ra.ha.l.bo norum cõtra.ꝙ valeat appellatio.ar. ff.de iudi.si quis intentione.vnde accipietur ꝙ sit vtilius sibi vt posset eligere:& interpretari debemus vt res valeat,& non pereat.ff.de reb.du. quoties.¶Secũdò inducitur lex,si ita. ff.de cõtrahen.emp.vbi patet ꝙ admittitur alternatiua iur.vendita cum s.vendo illam aut illã rem.vide.s.eo. contra eũ post princ.gl.sic ergo & in
appellatione.nã†concedendũ est ap- 6
pellanti quod nulli obest,& sibi prodest.ff.de euic.l.in creditore.¶Tertiò petitio incerta admittitur,dũ tamen certificetur.ff.de rei ven.etiam de tota.§.incerta.& alternatiuus libellus admittitur.de in inte.resti.cõstituitur.de appellatio.autẽ dicitur libellus.ij.q.vj.si quis libellos.¶Quartò videtur ꝙ app.teneat,& ꝙ taliter appellans teneatur adire papã.de ap. si duos.ꝙ tamẽ debeat adire nominatim,prius est ar.de præben.mandato. de ele.c.pen.ver.vel si.Sol.de Deo dicit quòd refert vtrum appellet post sententiam,& tunc nõ tenet appellatio si nõ est recepta à iudice, vel apertè:quia si non probat sententiã iniustã,rata manet.ij.q.vj.c.qui extra.de ap.sępe.si autẽ recepta sit,tunc nõ est quæst.siue ante sententiam,siue post: tamẽ ante sententiam non debuisset recipi.extra.de ap.vt debitus.hæc solutio non subintrat dubium.G.na.de ap.consuluit.ij.tenuit talem ap.iudicialẽ non tenere,quia apostoli debẽt esse certi,& determinati.ij.q.vj.§.forma.

ma.In extraiudiciali putatur contrarium,cùm illa ſit prouocatio ad cauſam.de ap.cū ſit.mihi videtur ꝙ talis ap.debeat de iur.ciuili,cum nō relinquat appellatum incertū.Ratio,quia ad imperatorē nō appellatur omiſſo medio.ff.de appel.imperatore:& ita ad proximū videtur appellaſſe. ar.ff. de teſti.ſer.nam cū vterque & l.præced.ff.de ſol.quæ res.§.ſi ſeruus.ff.de fideiuſ.ſi fideiuſſor.in princi.ſed quia de iure canonico appellare poteſt ad papam omiſſo medio,dicerē nō tenere:niſi ꝓbabilis dubitatiōis cauſa ductus ſit,ſicut alternatim appellare.ar. ſ.eo.li.de poſtu.c.j ff.quorū leg.l.j.§. qui autē.Et pone exemplū.ſ.eo.li.de offi.dele.ſi is cui.vbi de hoc in gl.no. quia & prædicta vera,niſi alterū eorum eligat infra illud tēpus,infra ꝙ poterat appellare.vt ibi not. Fateor ꝙ ſpeculator fouet contrariū in Spe. de ap.§.nūc tractemus.verſ.ſed pone aliquis.& ver.qd.& de hoc per Arch. ij.q.vj.§.poſt datā.& §.illo videlicet. Ad cōtraria rñdet,ꝙ loquitur cū nullus terminus eſt ſtatutus:& nullū diſcrimē aduerſarij verſatur.Cōſtat au
7 tem† ꝙ extraiudiciali ap.interponendæ ac etiā proſequendæ ſtatutus eſt terminus à iur.patet primū.ſ.eo.li.de ap.cōcertationi.ſecundū.in cle.eo.ti. ſicut in vtraque.Igitur niſi infra terminū qui debuit appellare certificet alterū eligēdo videatur nō appellaſſe.Ex prædictis patet ꝙ ſi de Archidiacono appelletur ad epiſcopum vel archiepiſcopum,valeat appellatio ad epiſcopū,cū ad archiepiſcopū,non potuerit appellari: B. regulariter inuti-
8 le† adiectum non vitiat vtile.eo.titu. vtile.ſecus ſi conſuetudo haberet ad eum appellari poſſe.ſ. eo.lib.de app. Romana.ij.reſpō.Idem dico de quatuor principalibus patriarchis,ſi vera eſſet opinio quòd ad ipſos poſſet, omiſsis medijs,appellari . Super quo vide quod dixi de priuile.antiqua. in fine.

SVMMARIVM.

1 *Neceſſariò quæ ſumpta ſunt,non debēt in argumentum trahi,& nu.11.*

2 *Miſericordiæ opera omnibus omniū ordinum hominibus neceſſaria.*

3 *Neceſſitas illicita,licita reddit.*

4 *Neceſſitas à periurio,& à furto excuſat: & ab homicidio.*

5 *Monacho an liceat poſtulare in iudicio. & nu.8. & num.12.*

6 *Monacho an liceat procurare in cauſis agendis.*

7 *Monacho quæ competant propriè.*

9 *Monachi & clerici pro patrocinijs ſalaria exigentes,degradari debent.*

10 *Vſuras exercere non licet etiam pro redimendis captiuis.*

11 *Argumentari licet non ab ijs,quæ de neceſſitate contra iuris prohibitionem ſunt conceſſa.*

REGVLA LXXVIII.

IN argumentū.Io.mo.dicit ponendū caſum per c.ſicut deus.diſt.j.& per.c.quāto. ſ.de cōſuetudine.In glo.dicit vnde ſumpta.& ponit exēpla inter ferens ſolutionem ſuperfluitatis. ſecūdò not.ex regula generale quòd determinatur . In gloſſ. j.quæ pro-
1 pter neceſsitatem † recepta ſunt non debent in argumentum trahi.In j.gl.

ibi.all.non liceret.hoc ideo quia est prohibitio.dicit enim litera legis secũdæ id licere in hoc tantũmodo casu.all.nisi nõ esset in contrariũ prohibitio expressa,vel quæ æquipolleat expressè id,ꝙ propter necessitatem connexũ est,propter eandẽ vel maiorem necessitatẽ bene posset in argumentũ trahi.Nã quæ cõueniunt idẽtitate rationis,& per constitutionem iur.separari non debent.vt ff.de fonte.l.vna.§.hoc interdictũ.& de iniur. te.l.posthumi.& per hũc modũ dicit cõcordari gl.l.secũdę ad gl.l.quæ propter.ff.eo.tit.c.videtur contraria.

QVAESTIO.

Hæc regula satis soluit quęstionẽ quam disputauit dñs meus dominus Mãselius,qua quęrebat an bonus aduocatus in vtroq; iure:& monachus monasterij multũ ære alieno grauati de mãdato vel licentia abbatis,posset postulare in vtroq; foro.vt de lucro monasterium releuetur à debitis. Ad affirmatiuam inducuntur.v.rationes.& duæ glo.secũdò ad negatiuam tres rationes.Vltimò datur solutio, & contrarijs respondetur.

¶Quod ergo posit,videtur:quia licet monachi prohibeãtur postulare. xvj.q.j.de præsentium.ab hac tamen prohibitiõe excipitur vtilitas monasterij cũ imperio abbatis.xvj.q.j.monachi.ij.s.de post.c.ij.sed in terminis quæstionis vterque concurrit vtilitas monasterij & abbatis.Imperium ergo postulare licebit.¶Secundò an reseruare monasterium ab onere debitorum sit pium opus & appetibile.vnde propter id,sicut & pro redẽptione captiuorum,permittuntur ipsius monasterij mobilia & immobilia distrahi.x.q.ij.hoc ius porrectum.& opera 2 †misericordiæ communia sunt,& necessaria omni statui,omnib⁹ officijs, & omnibus ætatibus.lxxxvj.di.nõ satis.ante fi.ergo videtur nõ solũ posse etiã teneri ad id.fortificatur aũt hæc decr.de testa.j.respõ.s.eo.li.vbi executio vltimæ voluntatis,quia piũ est opus,de licẽtia sui prælati religioso permittitur.Tertiò cõstat quòd aliàs 3 †illicitũ ꝓpter necessitatẽ sit licitũ. de con.di.j.sicut.& di.v.discipulos.de cõsue.quanto.de obser.ieiu.consiliũ. s.eo.tit.ꝙ nõ est.ff.ad le.Rho.de Iac. l.ij.§.cum in eadẽ.Hinc est ꝙ neces- 4 sitas excuset à periurio † de iureiurã. querelã,cũ cõcor.& à furto.s.de furt. si quis.& ab homicidio vt patet in cle.ab homic.si furiosus.in fin.ergo 5 propter necessitatẽ†monasterij licebat hoc monacho.¶Quartò inducitur regula hoc eo.tit.qui sentit.cum concor.Cùm enim monasterium sentiat onus alimentorum istius,& forsan iste nescit operari, decens est vt ex ipsius opera aliquod cõmodũ perciperet.¶Quintò inducitur ꝙ vbi abbas mandat,monachus parere tenet. de tempor.ord.ad aures.de off.ordi. quanto.nec debet monachus de sui maioris sentẽtia iudicare,cuius officij est obedire & implere q̃ iussa sunt vt dicit Hiero.ad Rusticũ.vide in so. & ei⁹ imperio subest:vice dei.nec habet nolle.xij.q.j.nõ dicatis.s.eo.li.de ele.si religiosus.in prin.& de sepul.c. si.pareat ergo.¶Sextò ad hãc partem inducũturquę scripsi post Inn.& Ho. de iud.cũ I.& A.in gl.no.per hoc ver. tu vero dicas vsque ad fi.vbi tenet ꝙ etiam

etiam pro amico moñ.poteſt monachus † de abbatis licentia eſſe procu. & opinio quæ habet pro miſerabilibus poſtulare poſſunt:quã ſcripſi.ſ.de poſt.c.ij.ſup.j.gl.In cõtrariũ inducuntur.prę.c.de pñtium.xvj.q.j.vbi dicũt
7 monacho cõpetere † quies,oratio,& labor manuũ,qbus cõtraria ſunt cauſarum ſtrepitus,& publica litigia·cui optimè cõuenit ꝙ no.in cle.de ſtatu mo.ne in agro.§.quia vero.in gl.quæ incipit.de of.or.Secũdò.quia ſi prohi
8 bentur leges † audiri multofortius in foro ciuili poſtulare.patet primũ,ne cleri.vel mo.ne in agro.&.c.ſuper ſpecula.Eſt.n.eis opprobrioſum,ſi velint videri piti ſecularium negotiorũ.C.de emp.& cle.repetita.de teſt.cõſulta.& hac de cauſa ſuadetur eis,ꝙ pro negocijs monaſterij cõſtituãt ſyndicũ.de ſyn.c.vno.¶Tertiò multũ facit cañ.
9 xv.q.ij.c.vno.ver.nõ ſolũ † monachi ſed & clerici ꝓ patrocinijs ſalaria exigentes.ſicut vſurarũ exactores degradari iubẽtur.ſi ergo lucrũ,de quo quęritur,in eis illicitũ eſt, nulla dubitatio ꝙ officiũ pro tali lucro exercere non poterunt:ſicut nec licet exercere
10 vſuras † pro redimẽda vita capti.de vſur.ſuper eo.& faciũt ibi concordantiæ.j.igitur.& not.ne cleri.vel moñ.
11 ne in agro.Sol.dixit † pro vl.alle.monachũ,de quo quæritur,poſtulare nõ poſſe.Coadiuuãdo dicatur ꝙ bene facit hæc regula per quam patet,quòd ſi contra prohibitionẽ iur.aliquid de neceſsitate cõceditur,de illo non licet arguere.Ad caſus etiã vbi vrgeret ſimul ratio,vt huius tit.in regula,quæ à iur.illa enim argumentatio conueniret his q[illegible]cõſonat iuri cõi.

vt ibi ſcripſi bene ꝓbatur hoc dictũ. ſ.eo.li.de regul.conſtitutionẽ.j.rñ.vt ibi ñot.in vlt.glo.& de pœ.Romana. de hęreti.ſtatutũ enim.in fi.j.reſc.Reſtat ergo ꝙ cũ prohibitio,de qua loquimur, ſit generalis, & habeat caſum exceptũ, & ad alios caſus exceptio extẽdenda nõ eſt,nec eſt verum ꝙ exceptio includat caſum, de quo loquimur,ꝙ intelligitur de vtilita-
12 te † directa ex quã patrocinantur,puta pro conſeruãda libertate moñ.vel alijs rebus in iudicio defendendis, vel recuperandis.vnde.c. monachi enim.xvj.qõ.j.non ſimpliciter dixit, monaſterij poſcat vtilitas, ſed dixit expoſcat,quaſi deſiderat, & directę poſcat.contra autem ꝙ cauſæ,cui patrocinatur pro lucro ad clientulum, non ad moñ.ſpectat vtilitas.& facit de priui.authoritate.in fi.li.vj.& cle. de deci.c.j.in fi.& per hoc eſt reſponſum ad allegata. Primo ad allegata: ſecundò & vltimò reſpõdetur,ꝙ opera pietatis non fiunt pro terreno lucro,ſed pro diuina mercede.Conſtat autem ꝙ monachus pro aliquo temporali lucro clauſtrũ exire nõ debet. xvj.q.j placuit.Secũdò in prin.& monachus de nummis loquẽs dicendus eſt inſtitor.e q.ſi cupis.quòd allegabatur.Tertiò loquitur de directa neceſsitate,qualis iſta non eſt,cũ etiam vltra id quod facere.poteſt monaſterium non teneatur de ſoluen.Odoardus.de reſtitu.ſpoli.olim.ij.ff.de .ſol. nam his regula qui ſentit . non ob quia recipiendo illum ad profeſsionem.obligauit ſe ad alimẽta & multa emolumenta licita . ſucceſsionem legatorum & cõſilium moñ.ſperare

& consequi potest, quòd allegatur. Quartò procedit quando præceptum abbatis non est de genere prohibitorum: super quo vide quod nota. de tem.or.ad aures.in gl.ij.Ioan.and.

SVMMARIVM.

1 *Ius ciuile vnum, aliud tollit.*

2 *Testandi ius iuri naturali & gentium incognitum, introductum est per ius ciuile.*

3 *Querela, per quam peruenitur ad hereditatem peten. sublata, & ipsa hæredit. petitio sublata videtur.*

4 *Reprobare non licet, quem approbatum.*

5 *Papa vni ius tollere, & alteri dare an possit.*

6 *Concessio per papam contra ius commune, an valeat.*

7 *Concessio per papam contra ius particulare, quando valeat.*

8 *Mandata literarum beneficialium, ambitiosa & restringenda.*

9 *Obligationum, seruitutum, & impedimentorum duorum altero sublato, remanet alterum.*

REGVLA XVII.

INdultum. hic tractat Dy. & in quæstionem reducit casum: dec. pastoral.§. de excep.an iudex ad dilatorias proponendas posit statuere terminum, post quem reus non audiatur: quærit idem de peremptorijs de quo ibi scripsi super.j.glo.ipse verò tenet quod causa cogitata potest assignari: post quem etiam ante sententiam non auditur. Post hoc quærit an legitima, quæ debetur filio in bonis patris posit auferri vel minui. per.l. municipalem, quod non posit facere hæc regula. cum concor. in auth. de nup.§.si non for. Item cum.l.municipalis sit ius ciuile.ff. de iust.& iur.l. ius ciuile. per quod iura sanguinis diminui non possunt.ff.e.ti.l.iura. ergo &c. Item ius agnationis non potest tolli per pœnā.ff.de pac.l.ius agnationis. ergo hoc statutum. si vera est gl. C.de ciui.super rubrica per eundem modum. ar.de l.si quando.§. illud.C. de inof.test. Item de.l.pactum.&.l.fi. ff.de pac. per quarum primā probatur non valere pactum de pœna minuenda. per secundā probatur nō valere futuræ successionis, ergo nec statuto. Itē cum ius naturale per quod debetur legitima, sit mutabile.ff.de capi. dimu.l.eos. ergo & ipsum ius consequēdi erat immutabile.ff.de capi.dimu.l.eos ergo.& ipsum ius cōsequendi erat immutabile. Ad contrariū inducitur, quia constat ꝙ vnū † ius ciuile tollit aliud. inst.de iur.na.§.pe.ff. de legi.de quibus & l.non est nouū. sed quota debita filio, taxata est iur. ciuili non iur.naturali, quo nil proprium erat cū iur.gētium diuina fuerint districta.ff.de iust.& iur.l.& hoc iur. ergo illa taxatio per ius ciuile. idest municipale, tolli poterit. Item cum iur.naturali & gentium fuerit incognitū † ius testādi, & per ius ciuile inductū.inst.de testa.post prin. Itē cū per petitoriū hæreditatis inductū iur.ciuili. veniatur ad bona paterna. ff.de peti.hære.l.j.&.iij. ergo ista per ius ciuile inducta, per illud, tolli poterunt & sublata petitione, quæ est medium, perueniri non poterit ad extremum. sicut sublata querela † per quā peruenitur ad hæreditatis petitionem, & ipsa petitio sublata videtur. C.de inof.te[...]ancimus.§.j.& sublato

blato iur.restitutionis per quod peruenitur ad rescissoria,& ipsa rescisso ria sublata videtur.ff.de ac.& ob. in onerarijs.§.si cũ rescisso.Idem in pignoratitia sublato iur.offerendi per quod peruenitur ad illam.C.de præscrip.xxx.an. cum notissimi.& no.ff. de dam.infec.si finita.§. præterea.& quod dicitur de debito,videtur vera expositio.i.iur.ciuili, statuto persuadente,naturali coniunctione,vt allegatur & exponitur.ff.de ver.sig.pronũtiatio.§.familię.per quę tenet Dy. ꝙ de iur.rigore legitima diminui possit,& auferri per.l.municipalem.& si æquitas suadet contrarium,est tamẽ in genere tradita,quare rigor præualet remittens in hoc.ad id ꝙ notaui. e.ti.possessor.pro hac solutiõe benefacit de testa.Ray.ad fi.¶Prima glo. ponit exempla, secunda opponit de quatuor muneribus & soluit distinguendo & exemplificando. iij.inducit ad quæstionem. In j.glos.ibi.l.ij. dicit id quod dec.quòd ad consultationem.¶In j glos.ibi:commissa.hic intelligo quo ad pœnam iur.de qua ibi loquitur,hic dico propter id quod notaui eod titu.licet canon. in glos. antepen. in princ.& ibi:ad appellandum.idem hic Dy.per modum quæstionis.&ibi:hominem auferre.Idem hic Dy.dicebat Io.mo.regulam procedere, vbi iur. beneficium sistit in indulto,nec vltra procedit.Item nullo extrinsecus operante. dicebat enim ipse.Io. mo. hanc regulam fallere quando duo indulta prouident in diuersis:quia tunc priuilegiũ quod est potius tenendum.ff.de minor.verum.in fi.ponit casum quando minor contraxit cum filiosa.maiore.præualet enim beneficium ætatis senatusconsulto.minus ergo cedit in his digniori.ff.de iud.l.per minorem.ff.de albo.scrip.l.ij.C.de aduo.di.iud.restituende.in fin.3.de offi.le.volentes.de cõ.ec.vel alta.quòd in dubijs.de dec. super quæstionum.§.si verò duo.Respondet quòd ibi,est quid imputari ei qui recepit subdelegationem, ex cuius mixtura impeditur procedere.ap. remota.Item quia ibi minus dignum erat adiutum iur.communi quod permittit appellare,ideo vincit dignius quòd non adiutum vinceretur à digniori.fallit etiam regula secundum eum in concursu diuersarum obligationum in eadem persona vt principalis & accessoria:quia punitur accessoria.ff.de fideiu.§.generaliter.Item fallit in casibus quibus quis priuatur iur.suo sine culpa:de quibus etiam remittam.infrà eo.sine culpa.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem satis vtilem,disputatam per fratrem Iacobum,quæ sic proponebatur,Legatus cui specialiter papa concessit vt authoritate apo.posset in quolibet monasterio suæ legationis vnum monachum ponere. Cuidam eadem authoritate concessit vt reciperetur in certo monasterio & in monachum & in fratrem:quæritur vtrum annus probationis monasterio reseruetur. Inducentur primùm quatuor rationes ad negatiuam.secundò totid.tertiò dabitur æqua solutio concordans contraria. Et quod non seruetur, probatur, quia legatus gerit vices papæ.de offic.leg.c.j.&.c.quòd

translationem.de præsump.mandata. & specialiter commissis vt hic patet de preben. hi qui.sed si papa pro illo scripsisset,monasteriũ non habet an-
4 num,cùm nõ liceat† reprobare quem papa approbat:imò sacrilegium dici tur,indignum reputare que princeps. elegit.xxvij.q.iiij.§.qui autem.C.de cri.sa.l.ij.ergo nec habebit scriben-
5 te legato.cum erga papa † ius vnius tollere possit. & alteri concedere.xj. q.iij.cuncta,& c.per principalem.& c. nunc verò & c.conquestus concedendo legato quòd ibi monachũ ponere possit omnimodam potestatem monasterio abstulisse videtur, cùm nil monasterijs reseruauerit:facit de pri ui.cùm olim essemus. ¶Secundò sic
6 probatur, cùm papa aliquid † alicui concedit, si concessio est contra ius commune,valet:quasi illud ius tollat quòd nón ignorat.C.de testa.omniũ.
7 sed si scribit cõtra† ius alicuius parti culare,quod ignorare potest,non valet concessio,nisi de illo fiat mentio. de rescrip.constitutus.vnde cùm exceptio probationis sit exceptio iur. quam papa non ignorat,concedendo quod proponat monachum,illam tol lit,etiam si id non exprimat.hæc pro bantur.s.eo.lib.de consti.c.j .debebit ergo recipi nec poterit prouisionis huius effectus impediri, nisi crimen cum infamia opponeretur : de accus. accedens. ¶Quartò sic constat quòd monasterium suo motu statim posset aliquem ad professionem recipere,de regul.ad apostolicam.& suprà. eod.li.eo.titu.constitutionem.fortius hic debet legato licere, qui superior est.facit de off.leg.dilectus.s.eo.li.de

præben.si à sede.obediant ergo monachi legato,nisi ostendat rationabilẽ causam non pretendi.de re.si quan do.rationabiliter oportet quòd sit de extanti.non de futuro.de excep.pasto ralis.de elec.vt circa.& c.procurator. futura enim sunt incerta.xxiiij.q.iij. corripiantur de incertis non in dicta ecclesia.xxij.di.erubescant.ergo si nil extans opponunt, recipere illum tenentur. ¶ Quartò ex contrario duo inconuenientia sequerentur.primum quòd ex voluntate abbatis & monachorum penderet potestas legati, imò & papæ concessa legato contra id.suprà.de postul.bonæ enim.versic. nec nocebat.per id ergo nec impediri debet,nec differri gratia facta legato suprà.eod.li.de offic.leg.si super gratia. quæ etiam latè interpretanda est.eod.li.de præben.si cui.de don. cum dilecti.& quia res valeat.de ver. sig.abbate.& verba habeant effectũ. de cleri.nõ resi.relatum.cum concor. Secunda inconuenientia,quia per eun dem modum in monasterijs habentibus certum numerum monachorum si negligunt numerum implere. infrà. tempus concil .latera.inutilis esset superioris impletio, ex quo de arbitrio monachorum per probationis annum illa penderet contra id.ix. quæstio.iij cum simus.in fin.& vide quod in cle. scripsi. de sup.ne.præ.c. vno in glos.& in talibus.concluditur ergo annum probationis monachis non dandum.nec ob.hęc regula,cùm hic fiat authoritate papæ per legatum : & faciunt exempla hic not.In contrarium primò inducitur hæc regula cum concor. cui standum, nisi contrarium

contrarium non exprimatur, vt hîc no. nam videtur, quòd quantũcunq; papa scribat pro beneficiendo, rationabiles defensiones admittuntur, nisi apertè appareat ipsius contraria voluntas. de offic. deleg. ex parte. ij. de æta. & quali. accepimus ergo. & propter scribentem reseruaretur annus, fortius nisi scribit legatus & talia quæ præiudicium alterius respiciũt, vel non nocent alij, vel illa interpretantur strictè dummodo aliquid cõferant & secundum ius commune quã tamen fieri potest. hic patẽt per ordinem. s. e. lib. de re. quamuis. de ec. edi. ad audientiam. de priuil. pastoralis. & c. in his. de rescript. causam quæ de consuet. c. cùm dilectus. de off. or.
8 licet. Item talia mandata † quæ habent naturam literarum beneficialiũ ambitiosa sunt & restringenda. s. cod. lib. de præben. quãuis. aliàs dicemus, ergo per tales literas vel mãdatum, ius commune non tollitur de quo in rescript. papæ mentio facta non fuit. de rescrip. nõnulli. de cap. mo. ex parte. & sic annus probationis monachi reseruatur. ¶ Secundò probatur sic,
9 Ex duabus obligationibus † seruituribus vel impedimentis: vna vel vno sublatis remanet reliquum. patet primum de do. & con. cùm dilecti. secundum. ff. de seruit. vr. præ. si domus tua. tertium de vsupal. ex tuarum. sed in creatione monachi duo concurrunt, electio spectans ad abbatem & conuentum, aliàs ad alterum. s. eo. lib. de regul. cap. vl. & ius probandi per annum vt in c. ad apostolicam. licet ergo mon̄. priuetur patrimonio iur. nõ tamen secundò per prædicta iura.

¶ Tertiò sic in gratia specialiter facta in legato duo notãtur: primum quod subintellitur, si is, pro quo legatus mandabit, erit idoneus. de præsupt. dudum. de rescript, cùm adeò. Ista verò idoneitas apparere non potest nisi per probationem. ergo &c. Secundum, quia in ea non veniunt quę concedens verisimiliter non esset in specie concessurus. infrà. eo. in e. in generali cum concor. sed verisimile non est quòd papa tollere velit monasterio probationem monachi, qui curiosus est circa monasteriorum quietem. xviij. q. iij. quàm sit. Sed probatione denegata fortè reciperetur litigiosus, plenus scandalis & discordijs. qui seruorum dei cõtemplationem & quietam turbabit: quod certum est papam nolle, cùm ex eo permittat etiam iam receptos eijci, & alibi collocari. de regula. cap. fi. de sta. mo. ea quæ post prin. Bene facit de ele. venerabilem. versic. nunquid enim. ¶ Quartò allegatur notabiliter decre. super eo. de offi. deleg. vbi per mandatum factum delegato, dato super quæstione iur. præsentandi. quod ad præsentationem vincentis ordinem eccclesiasticũ non præiudicatur illi ad quem spectat institutio. Sic in proposito non præiudicetur monasterio, cui competit probatio. Concludatur ex prædictis monasterio competere annum probationis: cui rei non obsistit mandatum legati, qui mandauit illum recipi: & monachi recipiunt prout monachi recipi debent scilicet, cùm beneficiò probationis recipientis & recepti, cuius cõtrarium repræhensibile fieri

prohibetur.& de regul.ad apostolicam.in prin.& in fi.& xvij. q. j. consaldus. vbi etiam innuitur in regula beati Benedicti,& cõstitutione Gregorij id esse prohibitum quod multum facit. Soluit quòd beneficium annualis probationis reseruatur monasterio per vltimo alleg. non tamē reseruatur illa voluntaria repulsio, quæ reseruaretur si legatus non scripsisset ad mand.ergo legati illum recipiunt.ad quod allegationes non tenerentur.& in hoc valet gratia legati:& sic probabit legitimam repulsionis causam,quam percipere potuerūt in ipso tempore probationis illum recipere potuerunt.& sic gratia satis confert:& ius commune non læditur.facit de consuetudine cùm dilectus.& per hunc modū videtur satis factum esse contrarijs.

SVMMARIVM.

1 *Infames quacunque infamia, dignitatibus participare non debent.& nu.2.*
3 *Infamia iuris quibus casibus irrogetur.*
4 *Infamia facti,quos habeat effectus, & quibus contingat malus.*
5 *Electo opponens infamiam,si non probet, an sit puniendus.*
6 *Electo qui obijcit an debeat iurare se probaturum quæ ab eo obijciuntur.*
7 *Illegitimitatis infamia, an transferat onus probandi.*
8 *Electionis canonicæ assertio, an includat legitimitatem & ætatem idoneam.*
9 *Electo omni confirmatori duo probanda.*
10 *Alimentorum transactio tribus constare debet quorum vno obmisso,an valeat.*
11 *Adulterium potius præsumi de iure canonico,quàm matrimonium in electo.*
12 *Negatio rem dubiam reddit.*

REGVLA LXXXVII.

INfamibus. Dicit Dy.de infamia iur. & facti, de quibus dicam super glos. hanc regulam intelligi, 1 cùm dignitatibus † participare non debeant infames quacunque infamia C.de decur.& l.ne quis.de infami. & l.infames.ff.de postula.l.j.§. ait prætor. ij. & de assess.l.j.ff.de iudi. cum prætor.§.nō autem.ad l.iul.de vi pri. l.j.& dicit non solum impedit præfici,sed etiam remoueri. facit à dignitatibus habitis.C.de dig.l. hæc infamia.li.x.& de dig.l.iudices.li.xij.portæ non pateant:quæ si non aperiantur non detur ingressus per illas, sed obserentur eis. De sanguine Christi dicitur quòd fidelibus apparuit prius obserata ianua paradisi.de bap. maiores.versi.caute.Porta secundum diuinatores dicitur à portando intus & extrà.Sed olim portæ dicebantur propriè ciuitatum, quas olim ædificare volentes, in circuitu ducebant aratrum,per illud sic sulco designantes locum murorum:sed vbi debebat esse porta,suspendebant aratrum ne terram tangeret,à qua portatione dicta fuit porta:sed hodie latius accipitur,vt patet s̄.eo.li.de cōse.eccle. vel alta.c.vno in fi.habemus ianuas. vt s̄. & xxiij.q.iiij. tres personas fortes.l. di.in capite ostia.de pœ.di. j. importuna valuas.de spo.consultationi. in prin. quæ omnia proposito conuenirent.

¶Prima

¶Prima glo. ponit exempla, remittit de infamia: & dicit hic dignitatem largè sumi. In prima glo. ibi. l. vna. li. x. vbi dicitur quòd infames non fun-
2 gantur † honoribus curialium, tamē vel ciuilium munerum vacationem non habent. In glos. j. ibi porro infa-
3 mia. Dy. dicit hic infamiam † iur irrogari per sententiam his casibus, quib⁹ iure cauetur damnatū esse infamem. vt ibi damnato furti. vi bo. rap. iniuriarum. & de dolo malo: & in casibus qui habentur. ff. de his qui
4 no. infa. l. ij. Infamia † vero facti opinionem lædit apud bonos & graues, quòd diuersis modis contigit: vt si quis damnetur actione descendente ex delicto, quæ iuris infamiam nō irrogat. vel in conditione furtiua, de actione & obli. j. cessat interdicto vnde vi. quod de iure non infamat. ff. de vi & vi arma. l. neque ista grauant opinionem. ff. de obsequi. l. honori. & l. parens. & l. licet. Idem si pater in testamento filium improperauit, vel iudex interloquendo dixit aliquem malæ vitæ. C. de infami. interlocutio. & l. verbum. circa hoc vide de or. cog. c. ij. in fin. & quòd ibi. no. in vlti. glo. & ibi. arbiter esse, cùm arbitriū non sit dignitas, cùm nudam & simplicem cognitionem habeat, & nullā iurisdictionem. Idem in ministerio procur. quod nō est dignitas, sed onus vilissimum. C. de decu. si quis procurationem. secundum. Dy.

QVAESTIO.

Hæc regula certum est ꝙ opponi potest infamia electo ad dignitatē: habet tamen opponens illam probare. de test. tam literis. de accu. accedēs sed olim disputaui quęstionē sic propositam. Electo in prælatum opponuntur defectus natalium & ætatis: quæritur quis probet. Quòd probare teneatur opponens, probabo tribus rationibus copiosis. Secundò totidē, & talibus quòd electus. Tertiò quòd vtriq; per quatuor iura & duas glos. Quartò circa primum articulum ponam tres oppositiones: circa secundū sex: demum soluam distinguēdo pro & contra, concordando opiniones.

¶Primū sic ostenditur, certum est ꝙ opponens † aliquid in personam electi, si non probat, punitur per decr. primam de elec. li. co. cum concor. in authē. de sanctiss. episcopis. §. si quis autē ad ordinationē. col. ix. & quomodo oportet episcopos. §. si quis autem 5
talis. coll. j. Item si propter † illos obiectus debet iurare se credere illos veros esse & se posse probare, eod. titul. vt circa. Ad quod iuraret se credere posse probari? Si probandi onus sibi non incumbet, superfluum esset iuramentum. contra iura. eod. titul. c. ij. de iur. iur. & si Christo. ¶Item cle. eo. tit. constitutionem. ij. & vlt. respō. nec specificantem debito modo defectus in pœnam ab ipsorū probatione repellit, quæ autē esset pœna, si probare non deberet? Ex quibus communiter ad vtrūq; defectum concluditur, ꝙ ex quo punitur opponens si non probat, si verò iurat se posse credere probare si in pœnam à probatione repellitur: ergo probare videtur, specialiter autem de primo defectu videtur casus, qui fil. sint le. lator. 6

le.lator.&.c.causam.vt æquiparemus petẽti hæreditatẽ eũ qui petitur firmari:sed si primo opponitur illegitimitas propria, vel parentis ex cuius persona vult succedere, opponẽs probat,vt ibi:sic et ꝓbet in casu nostro. ¶De secũdo aute defectu videtur casus de elec.dudũ.j.vbi opponens defectũ ætatis proposito sancti Gregorij probare debet,ita qui dicit professionem non valere ex ætatis defectu, 7 hoc probare bebet.eo.ti. in præsentia. de regularibus. ad nostram. per hoc ergo cõmunia & specialia concluduntur ad hanc partem. ¶Secũdò per communia ad vtrumque probatur etiã,sic excipiens typũ gerit actoris,& hoc quo ad onus probandi, de excep.piade testi.spo.frequẽs.li.j.ff.e. l.quoties.& l.in exceptionib⁹.C.e.l.j. ff.de excep.l.j.& ij.fortius ergo,opponens qui videtur.volũtarius, de iudi. exhibita. Et licet negatiuè opponat, dũ tamen negatiuæ sit qualitatis,illã probare tenetur.iuxta:not.vj.q. vlti. 8 actor de elec.bonę.j.ff.eo.li.ij.& hoc præcipuè in his terminis in quibus 9 negatiua resoluitur in affirmatiuam, de renũ.super hoc de succes.ab intest. cum dilectus. C. de codicil. nec codicillos. ¶Tertiò specialiter ad primũ defectũ inducitur,ꝙ liberarũ cohabitatio præsumitur matrimonium potius,quã concubinatus. ff. de ritu. nup.in libere.ff.de concubi. in concubinatu,& in dubio quis præsumitur legitimus.qui fi.sint. l. transmisse.ff. de re. iur. semper in dubijs. & ꝓli debetur fauor per quàm iudicatur legitima, quæ non est. qui fi. sint le.ex tenore &. c. perlatum.dum modo fuerit seruata forma decr.vlti. de clan.despon. Item cùm ponimus illum electum ponimus eũ in possessione legitimitatis,aliàs postulari debuisse.de elec. innotuit. & ponimus eum in sacris.de æta.& quali. præterea &.c.à multis. Item sicut filiatio sic & eius qualitas probatur ab appellante primum patet de fil. prę. Michaël secũdũ.e.ti.c.ij.Plus video ꝙ infamia † illegitimatis non transfert onus probandi,licet transferat onus purgandi,de purg.ca.accedens. multominus exceptio quę minoris est efficaciæ.vt probatur.de accu.accedẽs. ¶Ad contrarium sic arguitur,Petens confirmationem est actor, & petendo asserit electionem canonica, si ergo nõ probat:nõ confirmabitur: qui enim petit vt talis admitti,debet probare se talem.xlij.di. quiescamus. de cleri.peregri.c.j.ij.& iij.& in extrauagã.Boni.iniunctæ.ff.de libe.ag.l. fin. qui satis.cog.si verò.§.j.cùm ergo in †assertione canonicæ electiõis includatur legitimitas & ætas,de elect.cũ in cunctis.&.c.nihil.est.si vult† cõfirmari probet illa duo de quibus confirmatori constare debet,vt ibi:concor.ff.de transac.cũ hi.§.si pretor.vbi 10 de tribus †cõstare debet in transactione alimentorum, quorum vno prætermisso nõ valet transactio:cui conuenit quod scripsi de testi.fraternitatis. in tertia quæstione. Aetas enim illius qui se maiorẽ dicit causa cognita est. ff.de mino.de æta. & facit quod ibi no.in princi.penu.gloss. & in glo.vlti. circa modum.& facit. eod.titul.l.minor.xxv. an. Iste verò dicendo se canonicè electum dicit se legitimum

legitimũ & maiorem, ergo &c. Cùm
11 enim homines † soluti & minores nascantur, non præsumetur electus natus ex coniugibus, neque maior: nisi hoc probet: maximè cùm iur. cano. potius videatur præsumi adulterium quàm matrimonium, xxx. q. v. aliter. &. c. ergo iste transfert onus probandi. de præscri. c. j. & not. vt ec. benef. c. vno. ff. eo. tit. l. circa. ¶Secundò arguitur sic, Hoc negatur factum scilicet matrimoniũ inter parentes, & ætas & negatiua transfert onus probandi: & probatur hoc ipso quod non probatur contrarium. C. de non nu. pe. l. si ex cautione. & l. asseueratio & maximè quia quo ad primum. posset esse probatio impossibilis: scilicet quando parentes nec contraxerunt nec cohabitauerũt ad inuicem. nec fortè scit vicinia quis fuerit alter parentum. Facit quod scripsi, qui fi. sint le. peruenit. vide simile in defectum ordinis vel professionis. quomodo enim probari posset electum non esse subdiaconum, vel non expressè professum: & facit quod not.
12 Innoc. de accu. super his. nec potest † negari quin saltem negatio faciat rem dubiam. C. qui ad liber. l. iij. certificet ergo electus hoc dubium, ad hoc enim veniunt instructores, de elec. cupientes. ¶Ad hoc. lib. vj. & facit, suprà de postul. bonę. ij. ver. si autem illi. & aliâs non confirmabitur, de elect. innotuit. & c. cùm licet canõ. & c. nihil est. in auth. modo oportet episcop. §. oportet. & §. se. colla. j. sicut nec datur venia ætatis nisi de ætate. xx. annorum, in more & probitate morum, & non fiat fides. C. de his qui. ve. c. iij. l. ij. sic & cùm petitur Carboniana bonorum possessio, probari debet matrimonium indubitatum. C. de car. edic. l. fin. ¶Tertiò inducitur decre. l. si fortè. de elec. li. eo. vbi sic opponitur, Euidens defectus contra electum subijcitur examini. ergo ipse probat opponenti: scilicet per examen cui se submittit, probando se carere defectu: si ergo probet nihil casu probando legitimitatem & ætatem. facit ad primũ, qui fi. sint le. per tuas. ad secundum de restit. in inte. constitutus. C. eo. tit. cum te. C. de resti. inte. si cùm minorem: sic qui se excusat ex defectu ætatis illũ probat. C. quando prouoc. non est ne. si pater apertius. ij. quæstio. vj. §. diffinitiua. versicu. si propter. ex his &c. ¶Quartò arguitur quòd vterq; probet per l. cum de ætate. ff. de prob. facit de renun. super hoc suprà de proproba. ex literis. de testi. l. cùm tu. & quod not. quod metus cau. c. j. in fin. pe. glo. & de resti. in integ. cùm ex literis in glo. sed quæritur. Ad euidentiam solutionis de his defectibus tractando diuisim, est sciendum quod prius articulus fuit hic disputatus per Lagonem canonicum Bono. & per Octauantem de Florentia, & circa illum nominanda est triplex opinio: quia Io. vj. q. vlt. actor. bene vide cum Boñ. Guil. in spec. eo. tit. §. j. vers. restat tractando de negatiua qualitatis. hoc idẽ tenet Archidia. de elec. si fortè. lib. eo. quo ad terminos electi de quo tractamus. & ibi alleg. no. per Inno. de dolo & com. cùm olim. & c. super his. Item speculator etiam in decre. vt circa. de elec. tenet quod ex quo

ex quo in iudicio petitur confirmatio, & fama est quod electus non sit legitimus, ipse coram confirmatore, qui procedit ex officio, probabit se legitimum. ad hoc facit quod scripsi post Ho.de præscr.non bapt.veniens. in fin.quod not.Guil.in spec.de spon. in fin.¶Secunda opinio fuit Io'an. de Agusest.de Tesena.quam not. Guill. in præ. decre. vt circa. & Arch. hoc. viij.dist.presbyter. & Octauãte hoc tenuit in disputatione prædicta: petens confirmationem probat alterã partem negatiuè, nisi sit in possessione filiationis legitimæ. C. eod. titu. neq;.& l.non incertis.ff.eod.quidam. & facit ad hoc.de sen.excom. l. si iudex.lib.eod. ad id quod dicitur excipientem probare.Respondent id verum in his quæ asserit,nõ in his quæ negat.facit quod no.in l. in exceptionibus. ff. eod. si licet. de exceptione non numeratæ mutatæ pecuniæ & non numeratæ dotis. ¶Tertia fuit Lagonis in quæstione prædicta dicẽtis,quod neutro probante confirmator inquiret in loco conuersationis,& si inueniat illum in possessione filiationis legitimæ confirmabit, aliàs nõ cõfirmabit:tenet ipse quæstionem in electo ad simplex beneficium. Item sciendum quod quo ad secundũ argumẽtum multiplex fuit opinio.vna Io.& Lau.lxxviij d.præs. quod agens probet ætatem. cui concor.Azo.in summa.de proba.in fin.& hoc.eod.titu.§.fin.versi.viij. vbi etiã tenet quod asserens se maiorem vt à tutela liberetur, vel vt tanquam maior admittatur,vel quod dicit se minorem vt restituatur,probare debet. Et si tutores dicũt finitam tutelam, & minor negat,tutores probant.Cui etiam accedit opinio dicẽtium quod qui petit se admitti vt talem,probet se talem. ¶Secunda fuit opin. Guil. quod consulit in spe.proponatur exceptio ætatis.sed nego, vel non credo te maiorẽ,& est simile not. quod de procur.c.j.hoc dicit nisi per aspectum appareat minor: quia tunc securè ponat affirmatiuè:scilicet tu es minor.¶Tertia opinio sic distinguit, aut vnus proponit affirmatiuè & alius negatiuè, & tunc probet actor: aut vterque affirmatiuè,& tunc probet etiam actor. sed glos. in prædi.l. de æta. vult quod quãdo vterq; proponit negatiuè præsumatur minor. Ioan. de Deo simplic. dicebat quòd implicita probatiua negante, Bona guida dicebat obtentum. vt etiam not.Archid.de rescrip.si eo tempore. lib.eod. quod is qui dicit quem non idoneum propter minorem ætatem illud probet. ¶Opiniones.Ia. de La. & Pe.de Bel. cùm procuratori opponitur defectus ætatis.not. Cynus in præ.l .cùm te.C. de proba.& volunt. quod eo casu probet excipiens: nam dicebat Ia.ꝙ dicens probet illa quæ in petitione vel exceptione includuntur:sed ętas procu.non est de his: & Petrus dicebat ꝙ edictũ de procur.est prohibitorium, dicens ergo prohibitum probet. In permissorijs posset locum habere,quod probet dicens se permissum.¶Circa solutionẽ habendam est sciendum ꝙ aliud est electionem confirmare, aliud cassare,aliud nec confirmare. prima duo patent,tertium vide de restit. in integ.

reg.cap.ij.in fin.& est, sicut dixi. eodem titu. de restit.in inte.cap.fin. in quæstione. ij. Item sciendum quod defectus, de quibus quæritur, opponi possunt vt cassetur electio, & excipiendo ne confirmetur: licet hæc sint diuersa in hoc, quod primo casu repellimus excommunicatum.secundò non.& sic soluitur contrarium.de decre. exhibita. de iudic. ad decr.dilecti.de exce. vt ibi scripsi. Soluendo tamen dico quod vtrobiq; onus probandi incumbit opponenti, sicut appellanti, vel non intantum: quia si probat perdit instantiam,non cassatur electio, repellitur opponēs, & pœnam patitur decre. primæ, de elect.lib. eod. quam dico locum habere etiam cum super obiectis non est appellatum ad papam, vt scripsi in cle.de procu.c.ij. & sic verificetur prima opinio Io. Ber. & sequacium circa princip. ar. & Ioan. de Deo, & quos post ipsum recitaui. Circa secundum nec curo an affirmatiuè vel negatiuè proponatur: absit enim ꝙ per sophisticationes verborum affirmatiuorum natura mutetur. contra id.C.communia del.l.ij.in fin.de ele. cōmissa.§.porrò.lib.vj.& facit quod no.ff.ex qui.cau.ma.in ea.ad id quod dicebatur quod quandoq; circa primum defectum occurret purè negatiua,Respō.probet opi. viciniæ quomodo ille habetur pro illegitimo,& excusabilis erit.de elect.c.j in fin.eo. lib.Et si nec id probare potest,taceat ij.q.vij.plerique.sed licet repellatur, & puniatur opponens,vt dictum est, non per hoc sequitur electionē confirmandam: quod patet de elect. si forte:& c.cupientes.& c. indennitatibus.§.j.& §.cæterum. facit de rescri. olim. Ad illam igitur obtinendam necesse habet electus probare se legitimum:& hoc est quod voluit Ho. de do. & contum. olim. vt ibi scripsi super ver.canonicè. probatur hoc de elect.congregato vero opposito defectu literaturæ ad confirmationem obtinendam, est necesse quod constet electum non pati defectum, ad idem,eo.tit.cum inter cano.in fi.ibi: criminis. &.c. cum nobis olim. nam vt ibi patet.& eo.tit. nihil etiam nullo opponente de his oportet inquiri, fortius aliquo opponente & nō probante.vt patet de app.constitutus. facit enim oppositio confirmantē malefidei ad instar denūciationis. C. de rei ven.si fund.facit.j.q. iiij, notandū ff.de peti.hære.Item veniūt.§. à quo. & sic fit vera secunda opinio Ioan. Cesen.& sequacium,quo ad primum ar.& Io. Lan. & sequaciū, quo ad secundum:neutro verò probante superior non tenetur confirmare, nec cassare,nisi posset per id alter appellare cum non grauetur: & est simile quo dixi de testi.ex parte. super glo. huius exceptionis. hîc tamen locus est tertiæ opinioni Lagonis. vt scilicet superior inquirat ne diu protelletur vacatio. & si inueniat illum legitimum, vel maiorem, confirmabit. Si verò de veritate non constat sed de possessione, opinione & fama:aut ꝙ est legitimus vel maior, & confirmabit. Aut quod est illegitimus vel minor,& purgationem indicet,qua præstita confirmabit:& si defecerit,cassabit.de purga.ca.accedens. de .offic. ordi.

ord.ex parte. Si verò per inquisitionē etiam de opinione vel fama, pro vel contra constare non potest, puto ꝙ certum terminum statuet electo. infra quem probet se legitimum maiorem: quod si nō fecerit, saltē quoad possessionem, cassabit electionē, ne per hunc modum diu maneat ecclesia impedita. facit de app. oblatæ. ad fi. & cle. eo. ti. quandiu. facit de resti. spo. frequens. lib. eod. & quod not. de probatio. licet. in j. glos. ¶ Ad id quod tertiò allegabitur dico quod vtroque probante locus est. l. cum de ætate. ff. eo. tit. & no. de test. in nostra. cum suis remis. & sit hoc casu cautus vterque, vel si altero per testes probante vult iuuari per articulos contrarios quos habet probare per testes, illos producat ante publicationem primorum: quia posteà non audiretur etiā in causa app. de testi. fraternitatis. in clemen. apertius. eo. tit. de testibus. per hunc soluendi modum quæ videbantur contraria sunt soluta. Io.

SVMMARIVM.

1 *Genus quo ad omnia, tantum valet, quantum species, quo ad specialia, & nu. 14*

2 *Generalitas quinquaginta modis arctatur.*

3 *Generalitas quibus casibus potius dicatur perimi, quàm arctari.*

4 *Protestatio à quibus personis & quando fieri debeat.*

5 *Protestatio, quid sit.*

6 *Protestationum diuisio quæ sit, & nu. 7.*

8 *Protestatio cui facienda sit.*

9 *Protestatio quando sit facienda.*

10 *Protestatio qualiter & quomodo facienda sit.*

11 *Protestationis effectus, quis sit: & quæ cōtineat, & nu. 12.*

13 *Petitorium quibus modis trahat ad se possorium.*

REGVLA LXXXII.

1 N generali. verisimiliter præsumptio. Si contraria, facit hîc cessare quod dicimus, Tantum valere † genus quo ad omnia, quantum species quo ad specialia: ad quod allega. Dy. ff. de admini. tu. l. si duo. de lega. iij. l. si corpus. in prin. de vsu. & ha. l. si ita. C. de quadri. præscrip. l. ij. de præscrip. xxx. ann. l. si omnes. ¶ Primò glo ponit exempla. Secundò æquiparat obscurū & generale. Tertiò quærit & soluit. iiij. no. & ad quæstionem arguit, de qua remittit. In glos. j. ibi permissurus est vnde non concedit quod donet. ff. de dona. filiusfam. nec quòd in fraudem creditorum alienet. ff. quæ in frau. credi. l. si pater filio. secundum Dy. & ibi respondeo. Idem Ioan. mona. quod etiam ponit. exemplum per l. inter eos. ff. de re. iudi. cuius causam dixi de app. pastoralis. super glo. fi. & ibi cum similibus. suprà eo. lib. de iureiu. c. j. de procur. qui ad agendum. Sed Io. mo. quam super hac regula, & regula locupletari. suprà eo. scripsit tātum in contextu. & plusquā super omnibus alijs regulis collegit hîc quinquaginta modos quos per numerum distinguam. vt allegari diuisim possint, quibus arcta-
2 tur † generalitas. ¶ Primus, cùm veri similitudo resistit, vt hîc & in cōcor.

Secun

Secundus, vt non comprehendat considerationem personæ cui fit concessio, quod cõprehenderet: vt in decr. Si eo tempore, & in decr. ei cui. quas alleg. glo. Tertius. s. eo. lib. de rescrip. c. ij. vbi genus arctatur ad quatuor. Quartus, de rescrip. sedes. vbi genus non extenditur ad maiora expressis. Quintus arctatur ad solita. ff. de dã. infec. si finita. in prin. & de cõtrahen. emp. fistulas. §. fi. Sextus ad certa, non incerta vel dubia an sint sub illo in genere. ff. de an. leg. seio. §. medico. Septimus arctatur ne dolose facta comprehendat. ff. de pac. tres fratres. Octauus ad subiecta. s. de sent. excõ. à nobis. j. s. hac. l. de cõsti. c. ij. ff. de bo. aut. iu. pos. cùm vnius. §. j. Nonus, ad prius nominatim expressa. C. fami. her. l. quo. & not. s. de transact. c. j. Decimus ne conuentio de lucranda dote prosit delinquenti. ff. marito vxorem occidenti. ff. solu. matri. si ab hostibus. §. j. Vndecimus arctatur ad debita, ff. de condi. & demonst. si procur. s. hac. l. de præben. Si episcopo. j. responso. Duodecimus, generalis prohibitio arctatur ad illicita. de verb. significa. super quibusdam. de resti. spo. audita. Decimustertius arctatur ad præsentia tantum. ff. de aur. & argen. le. l. si ita. & l. modico. de lega. iij. l. nomen. §. j. de dam. infec. l. dam. §. si is. de verb. ob. si stipulatus fuerim illud. §. j. ff. manda. si mandauero. §. is cui. de contrahenda emptione. §. R utilia. ff. de lega. iij. vxorem. §. testamento. nisi sint talia quæ sui natura respiciunt futura vt lex, cõstitutio, priuilegium, quòd est lex priuata. iij. distin. priuilegia. pater primum de constitut. c. fina. propter hoc hîc inserit an ad ligandum prouinciales sit necessaria publicatio legis. vel canonis in prouincia & quod tenet, dicam infrà. super data. super vlti. gloss. Decimusquartus arctatur ad apparẽtia tempore generalis concessionis. ff. de contrahenda emptio. l. in lege fundi. & de aqua quotid. & æsti. l. j. §. planè si aqua. Quintusdecimus arctatur ad id quod præcipuè statu potissimo genus participat, de his qui ve. æta. l. vlti. ff. de lega. ij. si ita quis. §. j. & l. cum pater. §. hæreditatem. de verborum obligatio. ex ea. §. in insula suprà. de priuileg. quoniam suprà. titu. proxi. priuilegium. & not. in authen. de nupt. §. per occasionem. ¶ Decimussextus arctatur ad arbitrium boni viri. ff. de verbo. obligatio. continuus. §. cùm ita. & §. sequen. Decimusseptimus ad verisimilius. ff. de conditio. & demonstr. quæ conditio. §. quibus. & l. cùm virum vxori. Decimusoctauus ad id quod participat genus propriè & totaliter. ff. de leg. iij. l. hoc legatum. suprà eod. libr. de priuileg. abbates. Decimusnõnus ad completum seu perfectum. ff. de lega. iij. l. librorum. §. quòd ergo. & l. ligni. §. j. Vigesimus ad ciuilem modum non perniciosum cõcedenti vel alteri. ff. de seruitu. si cui. ff. de testi. l. j. s. de testi. licet. ij. & c. significauerunt. Vicesimusprimus ad id, quod iur. ff. quando di. vel ci. l. quòd & pupillæ. ff. de conditio. & demonstr. hæc conditio. ij. responso. Vigesimussecundus ad minora. ff. de leg. in. l. nummis. suprà de præben. c. fina. de censi. ex parte. ¶ Vigesimustertius non includit illa quę sunt capi. in genere. C.

de aquæduc.l.eos.lib.xj.& s.eo.lib.de præben.quamuis id est.nec obstat.ff. de verb.signi.familiæ:quia hæc esset præiudicium.ibi nō:& illud,princeps sit sine membris,nec mēbra sine capite. Vigesimusquartus arctatur ad perpetuum,non temporale tantùm. ff.de fund.instruc.quæsitum.§.Papinianus.& §.seq.de hæred.instit.ex facto.§.reo.Vigesimusquintus non respicit illa de quibus specialiter est iur.cautum.ff.de pœn.sanctio.de verbo.obli.doli.Vigesimussextus arctatur ad illa quæ commodè fieri possunt.ff.de verbo.signific.l.nepos.Vigesimusseptimus arctatur ne se extendat ad alterius incommodum.ff. ne quid in lo.pu.l.ij.§.si quis à principe.& suprà.de consuet.cùm omnis. Vigesimusoctauus ne ius commune lædatur si aliter potest habere effectum.s.de priuileg.in his.&.c.pastoralis.& ratio redditur.s.de consuetu. cùm dilectus.C.de statuis & imaginibus.l.fina.de iur.immu.l.j.in fin.de excusa.tut.l.sed & milites.ij. respon. s.eodem lib.de priuile.apostolicè.& ff.de ali.leg.l.alimenta,§.basilicæ.& de leg.iij.hæres.§.j. Vigesimusnonus arctatur ne contineat id quod incipit esse iniquum.supra de deci.suggestum.ff.de vulga.& pupil.sub.ex facto.§.j.Trigesimus arctatur ne comprehendat potestatem priuilegialiter concessam.ar.ff.de offic.eius cui man.est iur.lege.j. respon.ij.de hoc datur exemplum quod vide suprà.eodem gem.super gloss.Trigesimusprimus arctatur,vt nil videatur fieri in præiudicium commissionis factę per quod ipsa attenuatur.ff.de donat.filiusfami. ff.de officio.procura. Cæ.l. j.§.j.Trigesimussecūdus ne specialiter prohibita comprehendat.C.de calumni.l.fallaciter.ff. de ritu nuptia. quāquam.Trigesimustertius ne comprehēdat casum captiosum.C.de fer. l.ij.ff.de transac.cum Aquiliana.Trigesimusquartus arctat acceptilationem.ff de ser.si cui.versi.verum.ff.de op.le.apud Aufidiū.Trigesimusquintus.electione quam quādoq; necesse est fieri.s.eo.lib.de ele.ne quis duas. de postula.c.vno.in fi.Trigesimussextus,propter effectum qui est specialis,licet literæ sint generales.s.de offic.deleg.ex parte. Trigesimusseptimus,vt euitetur infinitas.ff.de verb. obli.eum qui kalendis.Trigesimusoctauus,vt onus graue euitetur.ff.de leg.iij.fideicommissa.§.si quis.x.Trigesimusnonus præfinitione tēporis. C.de inge.ma.diffamari.ff.de op.leg. l.mancipiorū.& hijs† casibus generalitas propriæ dicitur perimi,nō arctari: sicut solutione.ff.de leg.j.cùm incerta.Quadragesimus propter loquentis consuetudinem.ff.de vsufruc.leg. l.Sēpronio.§.fi.de leg.j.si seruus plurium.§. vlti. Quadragesimusprimus, propter concessiouem speciei de genere alteri.ff.de manu.vin.si peculiū. de admi.le.l.qui hominem de leg.iij. vxorem.§.felicissimè.& est ratio artistarū,quòd intelligitur in alio.Sed si exprimatur amplius,non intelligitur.ff.de hære.insti.l.quo.si seruus.& sic loquitur.s. de rescript.pastoralis. Quadragesimussecūdus, arctatur ne claues ecclesiæ vilipendantur de priuile.vt priuilegia.§.illud.Quadragesimustertius,ne genus comprehēdat quòd

quòd alter posſidet.ſ.de priuil.dudú. Si enim illud comprehenderet,poſsi dens à poſſeſsione remoueretur cau ſa non cognita quod eſſe non debet. ſ.de ſimonia, querelam.Quadrageſimusquartus,ne cōprehendat illud ſu per quo lis pendet.ſ.vt lit.pen.c.fi.de teſti.cauſam.ij.Quadrageſimusquintus,ne comprehendat perſonam loquentem,nec illā quæ pari iure gaudet.ff.de ſena.lib.j.C.de ſolutio.inquiſitio.ff.de excu.tut.l.adminiſtratores. §.fi. Quadrageſimusſextus,arctatur, quādo genus habet vnum ſolum indiuiduum:quia tunc perinde eſt,ac ſi in ſpecie dictum eſſet,vnde filius lo. eſt indiuiduum:ſi ſit igitur vnicus filius facit.ff.de libe.& poſt.l.nominatim.ex quo concludit quòd ſicut eſſet inutilis impetratio,cùm impetraretur beneficium iuuentutis.ſ.de conceſ.præ.c.ij ſic & inutilis. Si ille ad cuius collationem impetratur, habeat vnum ſolum & dicit ſic ſcripſiſſe.clemen.c. in facto propoſituræ ſanctæ Mariæ deburſis contra impetrantem dignitatem in genere,cùm ibi eſſet, vnica.& propter propoſitionem,in qua erat in literis, & vide quòd hîc ponit not.cùm in cle.c.j.in gloſſ.de iſto.Item talia reſcripta ambitioſa reſtringūtur,ita quòd in eis appellatio dignitatis non comprehendat curata ſuprà eodem lib.de presby.cùm in illis.etiā ſi non ſint ibi dignitates ſine cura.& ſoluit contrarium de deci.ei cui.eo.titu.vt ibi dixi ſuper ver.quo, poſsit. Item propter id quod nō comprehēditur in receptiōe;electio enim exprimatur vt præ.decr.cùm in illis. §.j.quaſi vniuerſitatem vel pluralitatem papa grauare non intendit. & quod ſuper hoc hîc dixit, ibi ſcripſi ſuper glo.electio.Recitat etiam hîc de verbo,beneficia.& de ipſorum pluralitate quomodo ſecundum diuerſam materiam contrariam interpretationem recipiunt:id quod ſcripſi. ſuprà eodem libro.de ſenten.excommunica.ſi ciuitas ſuper latiorē.Quadrageſimusſeptimus, verbum generale arctatum ne gratiā adijciat gratiæ de prima mentione facta,non dicens quòd ſi hoc eſt in caſu ſpeciali. ſ.eo.lib.de fil.presbyte.c.ij.magis hic erit in genere:per quod tollitur quòd ſanatum per diſpenſationem non eſt idem,acſi nō indiguiſſet diſpenſatione,licet ſit arg.contra.ff.de edil.edic. l. quòd ita & l.di. ferrum. ſed vt dicit legitimatus nō eſt legitimus nec plenè curatus : ſed quoad quid tantum.ſcilicet quoad conceſſum.ſuprà de filij presbyte.capitul.primo.& faciunt hæc ad ea quæ ſcripſi.eodem titulo ca.j.&.ij.ſuper verſic.veriſimile Quadrageſimusoctauus, arctatur vt conceſſum in genere aliud ius concedētis non lædat,ar.ff.de ſerui.vr.præ. ſi domus.& eſt ratio:quia duobus habitis vno cōceſſo aliud nō lædo,niſi expreſsè hîc agatur:vt d.l.ſi domus. Quadrageſimusnonus,arctatur ne id quod prius ſit cōprehendat.ff.de pub. & ven.l.Cæſar.& de con.& demon.l. ij.l.arctatur proteſtatiōe.ff.de acqui. hære.ſi pro hærede.§.j.& ſumpta hac occaſione ponit prolixum tractatum de proteſtatione, quem quia vtilis eſt,nō omittam:& quia potius,vt dixi,nomen habet tractatus quàm glo. illud non decidam vel decurtabo:

ſed,vt ſui latoris honorẽ ferat,ipſius verba ad literam ponenda ſcriptori cõmittam:præmitto tamen ꝙ Vinc. in dec.de elect.Cumana.ſic dicebat,
4 quòd†proteſtatio quãdoque interponitur à ſuperiore,quãdoque à litigante,quandoque à iudice,quandoque à cõtrahentibus,quandoque à teſtatore,& cuius verba hîc non proſequor ad literam,poſuit Archi.xxvij.di.ſ.c.j. ibi vide.ſed Io.Mo.aliter loquens,dicit vidẽdum quid ſit proteſtatio,quæ ſit proteſtationum diuiſio.& notandum quòd iura de proteſtatione tractãtia nomina infra ſcripta ſynonyma reputantur,hoc eſt idẽ ſignificantia.ſcilicet proteſtatio, conteſtatio, deteſtatio,atteſtatio. Proteſtatio,accipitur pro valde teſtari vel delectari.ſecus ſi accipiatur pro execrari & abominari. Has acceptiones habet hoc verbum deteſtari,vt dicit Hug. hæc probantur. ff. de no. oper.nuncia.de pupillo.§.ſi quis ipſi prætori. & de admini.tut.ſcire oportet.§.ſcire.C.de arbit.l.peñ.§. ſinautem.C.de ijs qui me.iudic.non appella.l.ij.& ſ. de app.c.fina.& ſ.de elect. Cumana. ff.de verbo.ſignificatio.deteſtatio.ſimiliter.ff.de verbo.ſignificatio.deteſtatio.ſimiliter denunciatio pro proteſtatione accipitur:non quòd ab aliquibus appelletur denunciatio.C.de reſcindenda vendi.ſi maior. & ff.ad Trebellia.l.hæres , alibi teſtator dicitur.ff.de his quæ in fraud.credi.ait prætor.§.ſi quis particeps.& ff.quòd vi aut clam.l.j.§.j.& §.ſed ſi quis contra teſtimonium.& dicta.l de pupillo.§.ſi quis ipſi.pro eodem vtrunque
5 vocabulum ponitur.Eſt autem†proteſtatio proclamoſa denunciatio ad cautelam,ad proteſtationem denunciantium inuenta.Et quod proteſtatio ſit clamoſa dicit Papinia.& probatur . ſ.de reſcrip.ſanctorum.& etiam denũciatio cùm teſtatione.ff.de verborum ſignifica. ſubſignatum.§.deteſtari.& l.ſeq.& l.plebs.§.primo,& eſt teſtatio idem quòd iudicium,ſeu nota,qua probabatur intentio teſtantis. vt dicit Pap̄.Eſt autem proteſtatio cautela protegens proteſtantem. vt ff. de admi. tut. l. quidam decedens, vbi nomen huius cautionis.& ff.nau.cau.ſtatu.l.fina.§.idem.ſi prædixerat non proteſtari,vt ait Papias,eſt denunciare manifeſtè cauenda:hoc eſt ad cautelam proteſtantis.etenim per proteſtationem quiſque proteſtans, cauere ſibi intẽdit,prout:hæc omnia ex proteſtationum diuiſione apparebunt.
6 ¶Proteſtationum † alia inutilis,& illa eſt ſpernenda.C.de reſcindenda vendit.ſi maior.vt pote quia intereſt proteſtantis,redditur etiam malis cauſis inutilis.vt infrà liquebit.& not:xxvij.diſtinctio.diaconus. & ſuprà.eodem libro.de elec.vt quis. alia ad hæc expediens voluntaria à doctoribus appellatur . C . de præſcrip.long . tempo.emptor. & C. de excep.præſcriptionem.& l.ſi quid.& ſimiliter proteſtatio eſt voluntaria ſi actor proteſtetur ſuper probatione replicationis proponendæ . nam ita actor poſt publicationem atteſtationum ſuper exceptione rerum habitarum , poteſt replicationem probare ſine aliqua proteſtatione præmiſſa , ſicut & reus exceptionem ſibi competentem poſt fundatam

fundatam intentionem actoris.vt di cta.l.si quidem.&.s.de cogna.spiri.c. fin.& nor.s.de testi.§.de testibus. & probatio.iurauit.& facit quod replicatio possit post proban.s.de præscri. c.cum auditis. & hoc est indubitatum,nisi probatio peteretur fieri per instrumenta vel confessionem.argu. s.de fide instrumentorum.cùm dilectus.j.respon.& not.C.de proba.authen.qui semel.quæ est authen.de testi.§.illud.tamen & ibi nota.& idem si peteretur fieri probatio per testes per iura præmissa.sed contra præmissa.C.de proba.l.exceptionem.ar. dictæ authen.sed hîc est casus diuersus non aduersus:ibi intelligitur quãdo ille idem,qui testes producit,post testificata didiscita,vult adhuc probationem per testes super eodem inducere,quo casu non potest.& est ratio,quia est præsumptio quod vellet malignari & supplere probationem diminutam.sic in proposito ille,cuius attestationes sunt publicatæ,non producit:sed alter super nouo facto,scilicet alicuius exceptionis vel replicationis competentis,super qua nondum sunt testes producti:quod non est prohibitũ argumento iuriũ prædi.gl.tamen dictæ auth. qui semel.innuit contrariũ super verbo didiscerit.in.d.§.illud.hoc non colligitur sed innuitur ibidem,quòd ille qui testes producit & testificata didiscerit vel quia vidit,seu quia per disputationem aduersarij liquet testificata non tenere,quia fortè probauit testes productos esse excommunicatos,non admittitur ad probandũ per testes.tunc enim actor de vno non admittitur ad probandum per testes:quia est quid tunc imputandum actori,qui sibi diligenter non prospexit:& eo casu dicta glo.esset intelligenda,aliâs non continet veritatem. & de hoc not.s.de hære.c.fin.Alia si quidem est protestatio necessaria,& hæc sine præiudicio non est committenda: & hæc dicitur necessaria non necessitate præcisa: sed necessitate quæ est iuri suo consonatiua licet accipitur necessitas.ff.de separat.l.vlti. C.de bo.auth.iu.pos.l.ij.Et hæc pro- 7 testatio † est multiplex. Nam quædam est ad iur.protestantis conseruationem, vt si ego electus seu opponens astrictus constitutione,cupientes.seu constitutione, statuimus.non obseruo ipsas constitutiones,ius meũ amitto: vt per pœnam constitutionis,cupientes.vel quod expetiri in curia non potero, vt per constitutionem, statuimus. dictis casibus infrà tempora dictarum constitutionum facere debeo prout constitutiones iniungunt:vt ius meum conseruem: quod si non possim,habeo protestari exprimendo genus impotentiæ,vtpote quia ad papam non potest haberi ingressus.¶Alia est ad iur. certandi aduersario in venditionem.ff. de no.ope.nun.de pupillo.§.si quis ipsi.C.de non nume.pecu.in contractibus.§.in omni.&.C.de an.ex.vt perfectius.¶Alia est ad dubij,quod in posterum oriri possit, te conuentionem. vt quandocunq; vnum factum vno modo specificatum potest obesse, & alio non obesse. vt.ff. de acquiren. hæredi.& pro hærede.§.j. ij.respon.ff.de religio.& sum.fu.at si

quis.§. sed interdum.&. §. pleriq;.& not.vij.q.j. pontifices.s. hac.l.de homici.prælatis.& vt sit ad vnum dicere vbicunq; aliud potest intelligi dupliciter.vt responsione facta ad narrationem actoris quæ potest fieri animo litem contestandi,seu animo iudicem instruendi : ideo est necessaria protestatio:& etiam aliud exemplum.ff. de nego.gest. Nesennius & suprà de regu.iur.consulti & .ff.quorum le.lib.j.§.quia autem.&.ff.de cõcubin.in concubinatu.¶Alia est ad facti,quod protestanti posset esse præiudiciale, reprobationem seu impugnationem . & hic casus plurimos comprehendit.s.de testi.præsentium. &.C.de fil.fa.& quemadmodum pater pro eis teneatur.l.j. &.ij. &.s. de offi.deleg.cùm olim.j.&.ff.de tribut. l.j.§.scientiam. &.s.de restitu.in inte.c.ij.de appel.cùm causam.&.C.de erro.aduo.l.j.¶Alia est ad acquirendum.C.de episco.au.authen.si liberi. alia ad malam fidem conuincendam.C.de rei,vendi.l.j.§.si fundum. alia ad pœnam vitandam.C.de iur. emphyteo.l.ij.in princ.¶Viso quæ sit protestationum diuisio,videamus cui
8 † facienda sit protestatio,seu coram quo,vel in quo articulo:sic est distinguendum. aut protestans non habet aduersarium in eo super quo protestatur , & tunc sufficit quod docere posit esse protestatum. ff.de reli.& sump.fu.at si quis.§. pleriq;. aut habet aduersantẽ,& hoc dupliciter,aut principalem,aut non principalem:& semper est necesse quod fiat protestatio coram illo,cuius factum principaliter per testatorem impugnatur. ver.gratia. Iudex facit aliquid,& licet sit commodum partis, attamen coram ipso est facienda protestatio. s.de offi.or.pastoralis.§.fi.& est ratio, quia principaliter volo rescindere factum iudicis,sicut appellaui ad superiorem pars me non grauauit,sed iudex à quo appellaui,de cuius iniquitate detegenda in iudicio appellationis agere habeo.hæc est ratio quare iura volunt appellari coram iudice,& non coram parte,licet iudicatum sit ad commodum partis.authẽ. de ap.in princ.coll.iiij.ff.de ap.cùm quidam.C.de ap.eos in fi.& hoc verum nisi copiam potest habere iudicis,aliàs sufficit protestari,pro vt habetur.s.de ap.si iustus.& est omnino simile in dicto.c.pastoral.&.C.de fil. fa.l.j.& secunda.sed vbi pars est principalior,coram ipsa est facienda protestatio.authen.de app.non sol.do.§. contestationem.coll.vij.&.C.de epis. au.l.si præsens.& dicta.l.in contractibus.Item communis ratio ad omnia præmissa est euidens:quia cùm protestans protestatur ad sui commodũ, & alterius incommodum , esset iniquum quod pars grauaretur,quod per id ad eius notitiam non peruenisset. ff.quæ sen.sine appel.rescinden.l.j.§. item. cùm ex edicto ex quo ij. ius meum seruare volo,& ius alterius infringere,illi debeo denuntiare.ff.de no.ope.nun.de pupillo.§.denuntiationem,aliàs ignorantiam allegatam.ꝙ omne.non debet.C.de tab.exhi.l.generali.li.x.& hæc sunt natura.vbi habetur copia illorum cõtra quos protestationes fiunt , alioquin seruetur forma iur.vt perfectius,pastoralis.& si præsens.

si præsens. vbi tamen protestor ad dubium remouendum, quod oriri posset ex facto meo vel gestu hoc declarare est in me solo, & sufficit si protestor & exprimo mentem meam vbicunq;, vt dicta.l.pro hærede.&.l. at si quis.§.plerique. Sed quæritur an sufficiat protestari coram procu. vbi haberi possit copia domini, & dic ꝙ non.ff.de peti.hę.Item veniunt.§.petitam. vide cle.de ele.causam.in prin. & quod ibi no. sed licet in citatione est ordo tenendus qui traditur.s̄.de do.& contu.ff.de dam.infect.l.iiij.§. prętor.ff.ex qui.cau.in poss.ea.hic aut. §.j.& sicut ordo iste reperitur in apcuitenda, vt est præmissum, sic dicam in protestatione vt fiat domino, si inueniatur.ff.ꝙ vi aut clā.l.aut qui.§.& si fortè, alioquin procuratori vel coram publicis personis secundum formam.l.si præsens.& iurium prædictorum si licet ꝙ nuntiatio facta procuratori, obsit domino est ar.ff.de no. ope.nun.de pupillo.§.nunciare. &.§. se.so.ibi est denuntiatio potius facta rei quam personæ: sed hic per protestationem factam personæ impugnatur, & ob hoc præcisa potius requiritur denuntiatio hic, quā ibi: sed quæro habeo protestari cōtra fœminam vel ciuitatem, nunquid sufficit protestari coram marito vel curatore rei publicæ. Respondeo. ꝙ sic.ff.quo in l. aut qui aliter.§. sed & seruus.&.§.se.

9 Subsequenter quæritur quando † facienda est protestatio: quo casu distinguo, aut protestator super facto, ꝙ est mihi protestari omnino liberum vsq; ad certum tempus, in quo ille, contra quem protestatur, non est in acquirendo ex se, sed sola desideria protestantis in tempore statuto negligentis, & tunc omnium parte dicti temporis est mihi liberum protestari, vt in filia religionem intrante. xx.q.ij.puella &.C.de his qui me.iu. non ap.l.ij.&.C.de non nu.pec.in cōtractibus.§.fi.aut protestor super quo in facta habeo certum, illud tamen non est liberum vt prius, sed aduersarius iuuatur nedum ex negligentia protestari desinentis, sed facto suo: quia est in præscribendo, vt in multis iuribus.s̄.positis: quo casu possum protestari vsq; ad consummatam læsionem.xvj.q.iij.§.potest ibi infra constituta tempora, scilicet præscriptionis. caueam tamē ne nimis arctè prosequar: quia illud solum tempus mihi supererit, quod remanebit à die protestationis vsq; ad diem consummatæ læsionis, si non fuissem protestatus. ar.ff. de minor.l.vlti.aut non est certum tempus à iur.limitatum. infra quod protestari debeam: & tunc protinus habeo protestari. Exinde scio ex facto, contra quem protestor, posse mihi parari præiudicium: statim habeo protestari. ff. ad Macedo.si filiusfamil.supra de offic.deleg.cum olim.j.xxij.q.j.primum.& j. q.uj.c.tribus. &.xxxiij.q.ij. mulier.& hoc est verum siue protestatio interponatur ad impugnationem facti alterius, vt in iuribus prædictis, aut super facto meo, vt si funus patris mei certa die feci, & creditores hæreditarij per hoc deberent me immiscuisse hæreditati paternæ, & dicerem me protestatū post dictā diē, hæc protestatio non me releuaret,

cum iam forte esset ius aduersarijs acquisitũ.ar.s̄.de testi.præsentium.illa enim quæ habẽt releuare factum, debent esse incontinenti.arg.C.de dona.quæ sub modo perfecta. &.C.de pac. patens.& intellige confestim vt ff.de cercul.hu.§.confestim.Sed quæro appellaui absente aduersario meo in causa beneficiali,& protestatus de appel. huius appellato denuntianda, & cùm possem.infra mensem ibi denuntiare, post denuntiaui eidem,an valeat talis denũtiatio? videtur quod non:quia qui ad factum illud implere debet, infra tempus arbitrio boni viri moderandum.ff.de verbo.oblig. continuus.§.cum ita.& si non fecerit infra dictum tempus faciendo postea non facit quod promisit vt à promissione liberetur. ff. de verbo. oblig.si insula.igitur iste appellans, & protestans, & denuntians,vt præmittitur,tali denuntiatione non iuuatur.Solutio constitutio,statuimus. s̄.hoc lib.de elect.loquitur in appellatione denuntiata, aliâs dicta constitutio non arctaret appellantem, & appellatum & alios, quorum interest, ad iter arripiendum, vt ibidem habetur, & est ratio,vbi est citatio hominis certum est ad hoc quòd obliget,oportet quod sit facta. ff.de interdict.si quis posteà supra de offi.deleg.gratum.&.s̄.de foro competen.proposuisti.sic in dicta constitutione, statuimus. oportet quòd sit appellario citans denuntiata, nam appellatio non citat,sed appella.denuntiata vt dicta constitutione, & ita appellans non est in casu dictæ constitutionis nisi post denuntiationem. Sed op.appellans prædictus,vt præmittitur,tenetur ad factum,& fale factum,quod summo opere exerceri debet,& in quo dilationum materia est amputanda.C.de tempo.ap. l.ij.in prin.&.l.fin.§.illud. & præsertim appellatio in celebribus beneficialibus celeritatem desiderat. s̄. de do.& con.finem igitur prædictam cõmittens appellans, beneficio dictæ constitutionis non gaudebit:sed dic quod hæc non inducunt præscriptionem dicta appellatione sed in forma constitutionis prædictæ non seruata, quæ non punit in præscriptione appellationis sed deuolutionis,vt in curia non tractetur:& ideo cũ actus dictæ deuolutionis nuntiatus per appellationem, compleatur per denuntiationem, nihil videtur actum quo ad facti deuolutionem,cùm aliquid superest ad agendum.arg.C.de Sill.ad Sillaianum in fi.ex quo respondeo ad argumenta.§.cum ita loquitur in actu in se completo, si factum sequeretur: sed in propositione factum ap. quo expleto adhuc restat aliud,quo ad deuolutionis effectum: sicut denuntiatio quæ perficit deuolutionis actum.vnde hic non agitur de præscriptione ap.interponendæ, quæ infra decendium debet interponi.etiam de actu iudiciali. vt.s̄.hoc lib.de appella.concertationem. C.de appel.authen.hodie authen.de appel. in princi.coli.iiij.nec interpositæ appellationis prosequendæ,quæ debet prosequi infra annum, aut ex iusta causa infra biennium, & quandoque vltra.ij.q.vj.§.tempus. &.c.se. &.s̄.de appella.ex ratione: sed duntaxat hic agitur

agitur de præſcriptione deuolutionis, & ſoli non eſt præſcriptum primo ſecundo nec tertio præſcriptio contra deuolutionem non currit ante appellationem deuoluentem, in qua duo requiruntur, vnum vt exordium, vt appellatio: & aliud vt exordij complementum, vt denuntiatio: vt prædixi. ſed ſi nõ ſit appellatum nec proſecutum vt primo can. & ſecũdo præſcriptum eſt, deuolutionem quia ſequitur non eſt appellatum, vel appellatio eſt reducta ad effectum nõ appellationis: ſed hoc lib. de appel. Romana. §. ſi verò. vocatur ergo talis appel. non deuoluit: quia toto fruſtrato & pars fruſtratur. ar. ff. de excep. rei iudica. ſi quis cum totum in princi. & deſtructis primis impoſsibile eſt aliquid aliorum remanere. ar. ff. de excep. rei iudi. egi. ex quibus concluditur quod ex quo eſt appellatum, & appellatio denuntiata, quę iam citat: & auditor non impetratur. j. tempora dictæ conſtitutionis, ſtatuimus. aut vbi non proteſtatur vt eſt moris agere volens, aut ſi ſemel proteſtatur niſi negligentia proteſtandi poteſt inpingi. vt ſuprà hoc libr. de elec. cupientes. negotium non eſſet deuolutum in curia tranctandum: ſed eſt deuolutioni præſcriptum non præſcriptioni appellationis quin impetrari poſſet per audientiam principis: nec eſt mirum ſi leuius præſcribitur dictæ reuolutioni, quæ eſt contra ius commune, quàm iuri communi, quod vult negotium appel. in conſiſtorio principis regularitatem non tractari res leuiter ad ſuam naturam reuertitur: & leuius toluntur iura ſpecialia quàm communia. ff. de pact. l. ſi vnns. §. pactus. authen. de re. ec. non ali. §. quia verò. veriſimile vide quod notaui in cle. cauſam. de elec. in gloſſ. quod ergo. ſed quid in eccleſijs regularibus vel epiſcopalibus & ſuperioribus, vbi quis arctatur ad comparitionem papalam. ſupra hoc lib. de elec. cupientes, ſicut vidi quòd quidam monachus appellauit contra electum ſui monaſterij exiſtens in curia, & cùm poſſet infra menſam denuntiare, ſeptimo menſe denuntiauit, & ante denuntiationem appellat. electus fuit confirmatus & benedictus, ita quòd nihil reſtabat explendum in electo, nunquid iſte electus, adſtringitur dicta conſtitutione, videtur quod ſic. argu. dictorum iurium: ſed dic contra argu. ſuprà de appella. conſtitutus. Item pone caſum in contradictore, quod leuius repellitur quàm competitor. ff. de decur. generaliter. §. ſpurius. Itẽ, vt eſt prædictum, tutius præſcribitur deuolutioni quàm appellationi, ſic facilius præſcribitur deuolutioni perſonali, quàm deuolutioni ſimpliciter, quia in caſu conſtitutionis, cupientes. fortius arctatur electus quã per conſtitutionem, ſtatuimus. Et ideo appellans in vno caſu arctius debet arctari, cùm vno caſu maius ſit periculum, & ideo tutius occurrendum: cùm huius negotium celeritatem deſideret, & dilecto meo ſit periculoſa. ff. de Carbo. l. j. §. j. ſuprà eod. libr. hoc de electio. verſicul. in princip. ff. de dam. infec. l. j. & hoc liquet ex mente conſtitutionis, cupientes. arctantis conſimiliter appel-

lantem & appellatum ad veniendum, quàm cito commodè potuerunt: & per consequens ad illa per quæ ad hoc deuenitur.ff.de iur.omn. iudi.l.ij. sicut denuntiare appellationi etiam esset in potestate appellantis non denuntiantis, cito quando vellet astringere ad veniendum ad curiam personaliter per denuntiationem suam appellatum: sed dices idē in cōueniens in primo casu. So. Iā est dictum, grauior est secundus casus primo: & durius est statim pendere in secundo casu, quàm in primo: sed obijcitur, Commodum est appellato quanto tardius sibi denuntiatur: quia expeditius est appellato tarde habere brigam quàm cito: ergo si appellatus de eo habet commodum, culpam non poterit impingere appellanti.ff.de iur.do.cùm in fundo.ff. ne quid in loco pub.l.j.§.idem Labeo. Vnde versus.

Vt culpent alij te me laudare necesse est.

So. hoc casu ne dum respicitur principaliter interesse appellantis & appellati, vt in contrarijs, & casu primo, si mens huius constitutionis imponētis celeritatem in prosecutione horum negotiorum dicta constitutione, cupientes. comprehensorum magis in secundo casu quàm in primo, vt dictum est. & l.ob hic dicta prorogatio parari non debet.ar.ff.ad Car.edic.l.iij.§.hoc autem.

10 ¶Nūc videamus† qualiter faciēda sit protestatio: & primo quæritur cur in scriptis sit facienda: quo casu distinguo, aut protestor super tali facto super quo agerem, si personam rei hæredem: aut non primo casu cū protestatio subrogetur loco libelli conuentionalis, sicut est necesse regulariter dare libellum in scriptis, ita protestationem loco libelli subrogatam: loco enim petitionis protestatio habetur.ff.de nau.fe.l.ij.ar. dictæ l.vt perfectius.& xvj.q.iij.§. potest in authē. de tempo.non so.do.§. contestationem.& hoc casu. protestatio habet effectum interrumpendi præscriptionem, vt dictis iuribus, & hic tollit effectum possessorij, qui est præscribere. In alijs casibus non est necesse ꝙ fiat protestatio in scriptis, cùm hoc non reperiatur in iur. cautum: & ideo obstabitur regulæ. C.de pac.pactum.qui bona. Item protestatio debet plenè continere factum, super quo fit protestatio, ad hoc quòd protestans de protestatione huius possit se iuuare: verbi gratia, Possum functare patrem meum non animo hæreditatis paternæ assequendæ, & etiam vt sumptus nisi conseruem, vt qui ad ista duo vult se iuuare plenè habet protestari. ff. de reli.& sumpt. at si quis.§.plerique.in fin.nam in non expresso non iuuabitur protestans, nec mirum: quia protestatio ad expressum intendebat, & ideo in hoc prodeunt.ar. C. de inge. ma.ingenuū. Itē protestatio debet esse clara & tempore competēti facta. ff. quod vi aut clam aut qualiter in prin.&.§.j.

11 Nunc † quæritur quid sit effectus protestationis: & dicit quòd multiplex. nam quandoq; habet ius illæsum cōseruare, quādoq; dubium declarare, et plerūq; nexum obligationis euitare, & alios effectus: vt in diuisione

diuisione,necessariam protestationẽ. ṡ. euidenter colligitur. Habet etiam protestatio acquisitionem possessionis quandoque impedire, vt not. vij. q j.pontifices.& regulariter protestatio habet effectum resurgendi,id super quo interponitur pro modo protestãtis:& sic omnis ap.legitimũ habet terminum à quo,vt interesse,pro quo tuẽdo interponitur,aliàs nõ interesset non admittetur appellatio scilicet,de elec.cum inter R.& de cõ. præben.relatum.&.ij.q.vj.non solẽt. & terminũ ad quem.s.illum ad cuius receptionem interponitur. ff. de appel. l.j. nec ap.rescindit quodlibet factum,sed illicitè attentatum contra appellationem.ṡ.de elec. cùm nobis. sic protestatio quæ pinguius quãdoque subuenit,quã ap.C.de filij.fa.l. j. & ij.habere debet terminum à quo scilicet interesse protestantis quod protestatio tueretur:& terminum ad qd,scilicet,idquod est onerosum seu illicitũ protestanti gratiosum impugnare remouere, seu tractare quod vigorẽ consequeretur protestatione non emissa. Ex quibus † colligitur
12 protestationem legitimam continere duo,scilicet,interesse protestantis & impugnationem iustam:aliàs protestatio est respuenda.vt ex superioribus probatur.Item protestatio habet effectum interrumpendi prescriptionis.vt.C.de epis.au.si præsens & l.fi.quòd intelligo indis.quãdo præscriptio ex sola negligentia illius,cõtra quem præscribitur, procedit: vt dictis.l.& C.de his qui me.iud. nõ appellat.l.ij.de nõ nu.pec.in cõtractib9. §. fi.sed vbi præscriptio procedit nedum ex negligentia illius contra quẽ scribitur,sed etiam cũ hoc ex possessione illius,qui est in præscribendo, dubitari cõsueuit,an protestatio hoc casu interrumpat præscriptionẽ: dic ꝙ sic,vt in l.vt perfectius. Vel dic ꝙ illo loquitur in quatuor specialibus casibus.Sed nũquid protestatio possessoriũ tollit,vt non prosit.ver. gra. In eo qui est in possessione eligendi vel coeligendi,& protestatio fit contra eum, ꝙ vox eius non præstet suffragium.s.de cõsuetudine vel de iur. necesse habeat in electione, an per eius protestationem cõmodũ possessionis sit ablatum: & primò videtur quòd protestatio nõ tollat effectum possessorij:quia quæ,lis mota seu pẽdens effectum possessorij non tollit, ergo minus protestatio sola. ṡ. de in inte.re.c.ij.& vt lit.pẽ.c.j.& ṡ. de iur. pa.ex literis.ar.ff.de rei ven.l.vtique. nec petitio facta in iudicio:quæ facit remi.xv.q.viij.c.fin.imò prius debet cõuinci quoniã aliquid auferatur ab eo.C.de iur.fis.facultas.& l.fin.sed cõtra suprà.de elec.Cumana dicũt quidã ꝙ protestatio commodũ possessionis nõ tollit.ṡ.de elec.in genesi.& lib.vj.di.in gẽn.satis.sed dico distinguendũ in hoc articulo nã aut protestans nititur cõtra ius cõmune, aut secundum,aut preter:aut primo casu non tollit protestatio cõmodum possessorij.sic loquitur.c.in gẽn. vel ibi probauit se canonicũ contra ille quẽ fuerat protestatũ. ¶ Secũdo protestatio tollit cõmodũ possessorij.& sic loquitur dec.Cumana. ibi enim pro ꝓtestantibus erat ius commune. xvj. q.fi. cap. fin. vnde probato petitorio quod

quod erat fundatum iur. communi pro protestantibus, & probato solo possessorio per illos contra quos fie-
13 bat protestatio, petitorium † trahit ad se possessorium, vt ipsum solum non prosit.s̄.de causa pos.& proprie. cùm dilectus. Si enim probaui petitorium per me contra te possessorē, constat quòd possessio à te est auferēda:ergo multo magis vbi tu actor probasti de possessorio, & ego reus de petitorio excipere potero,non est tibi efficax hæc possessio probata: quia per me cōstat de petitorio, quo probato fiet contra te executio:& sic cùm detur actio, multomagis exceptio.ff.de superfi.l.j.& hoc dicit.j. ff. de rei ven.officiū.Vbi enim:probaui rem meam esse, necesse habet reus rem restituere:& ita probatio petitorij extinguit fructum possessorij.nec aduersatur dec.s̄.de causa pos. cùm ecclesia.nulla fuit ibi protestatio à parte canonicorū Sutrinorum emissa. & à clericis admissa:sed vtētes iur.communi elegerunt: & electione facta clerici collegiatarum ecclesiarum dicentes se debuisse interesse petierūt illam electionem infirmari,& deduxerunt tam petitorium quàm possessorium in iudicium,vt fatui: quia si solum possessorium induxissent,obtinuissent.ar.j̄.de iur.pa.consultationibus.& s̄.de ele. querelam. Sed quia possessorium & petitorium simul intentauerunt, & erat probatum iur. communi petitorium pro canonicis Sutrinis, nec clerici collegiatarum ecclesiarum poterunt hoc ius commune consuetudine vel alio momo infringere. Petitorium probatum iur.communi sustulit fructum possessorij,& sic est casus. j̄. de censi. olim causam. vbi episcopus petebat in certis terminis sibi solui nomine synodatici certum numerum denariorum papiñ.per clericos plebis Papinæ.& clerici dicebant se non teneri nisi ad denarios Luceñ. quos dominus episcopus recepit vno anno: ius tamē suum fecit:protestatus fuit: & ibidem dicitur quòd si clerici sic persoluissent per. xl. annos præscriptione tuti essent:sed non essent tuti,si dicta protestatio ipsum possessorium sustulisset: quia tunc minimè præscriberetur.ff.de vsuc.sine possessione. Sed forsan dicet aliquis quòd protestatio nihil operata fuit in dicta decr. quia fuit ab illa recessum per cōtrarium:attamen, vt innuit in gl.& ob hoc protestatio, quæ vires nō habuit,dicto casu non sustulit ipsum possessorium: sed dici posset ꝙ actus receptionis Luceñ. nō fuit directè cōtrarius protestationi: quia si episcopus nomine ecclesiæ suæ habebat à dictis clericis recipere Papieñ. iur.ecclesiæ non fuit derogatū facto episcopi in receptione Luceñ. ergo protestatio stetit post receptionem Luceñ. licet si essent Luceñ. recepti per spatium.xl. an. fuisset præiudicatū ecclesiæ,& per consequens protestationi, quæ ius ecclesiæ tuebatur quia prȩlatus potest facere deteriorē conditionē ecclesiæ negligendo,& si aliàs regulariter nō posset.xvj. q. vj. si episcopum.& s̄.de excep.cū venerabilis. & suprà.eod. delictum. Item etiam episcopus recipiendo partem synodatici sciens se ius pinguius habere

habere per vſum partis totum retinebat.ff.de vſufruct.is qui vſumfructum. ſaltem quouſque eſſet præſcriptum.¶ Item dato, quòd eſſet receſſum in dicto caſu à proteſtatione, nihilominus dico quod proteſtatio nō tollit poſſeſſorium, niſi ille, contra quem proteſtor non innitatur iur. communi,vt fuit in dicto caſu.Nam licet ſoluere ſynodaticum, ſit de iur. communi.ſuprà de off.or.conquerente,ſoluere tamen hoc genus monetæ vel illud, eſt præter ius cōmune: & ideo ſolutio Lucen.iur. communi non impugnata, ſi perſeueret vſque ad xl.annos proteſtatione non obſt. præſcriptionem pariet. Et ſubditus contra ſuperiorem præſcribere poteſt quòd ſoluat certam ſummam, & plus exactus poteſt contradicere. C.in qui.cau.colo.do.ac.poſ.lib.xj.& dico quòd ꝓteſtatio regulariter non tollit poſſeſſoriū,nec effectum eius, qui eſt præſcribere:& ſi quando tollat effectum poſſeſſorij,vt in dec.Cumana.hoc facit petitorium probatū, vt declaratus ſic effectus poſſeſſorij, qui eſt præſcribere,tollitur quādoq; per conteſtationem,vt quando agere non poterat proteſtans, vt in l. vt perfectius. aliâs proteſtatio curſum præſcriptionis non impediret,ar.præ. l. Poſtmodum quæritur quando à proteſtatione recedatur,& dic quod quando factum proteſtantis omnino liberum cum proteſtatione ante facta,ſi compati non poteſt, receditur à proteſtatione.infrà de ap. ſolicitudinem.& ſuprà de conſti. cùm M. & ff.de acquir.hære.l.pro hærede.j. reſpon.§.vlt.in fi.eiuſdem.l.& eſt ratio prædictorum, quia plus declaro voluntatem meam facto quàm verbo. ff.de edil.edic.l.ſi tamen.§.ei qui. Et quia per facta plus iudicor quàm per verba.xxij.q.v.cauete.ij. q. j. cùm omnis.Et dixi generaliter factū omnino liberum proteſtationi aduerſum ipſam proteſtationem tollere: ſecus ſi non eſſet liberum, vt quia metus interueniſſet.ſuprà quod met. cauſa. c.j.aut voluntas ſuperioris, quæ factum proteſtationi contrarium iniunxit.vt xxviij.diſt. diaconi. & iſtis duobus caſibus factum contrarium proteſtationi, proteſtationem non tollit:nec eſt mirum:quia dictis caſibus facientes, faciendo magis videntur pati,quàm agere.¶Sed quæro vnus aduerſarius proteſtatur, & aduerſarius in contrarium, vt quotidie fit:nunquid ſecunda proteſtatio tollit primam?& videtur quod ſic.ff. de libe.ag.l.j.§.denuntiare.& §.ſequenti.ſed licitum contrà videtur: quia eſt vnicuique.vt vult,rei ſuæ legem imponere.ff.de ſol.l.j. ergo & proteſtari ſuper ea.ſo. cùm proteſtationes hincinde fiunt: aut actus communis vtrique proteſtantium ita indirectè, intereſſet vtriuſque: & hoc caſu ſecunda proteſtatio tollit efficaciam primæ:vt dicta l.de libe.ac. aut non, & hoc tripliciter:quia factum, ſuper quo fiūt hincinde proteſtationes, eſt principaliter pro proteſtante primo, aut econtrà:aut eſt dubiū primo caſu proteſtatio prima non eueniatur, verbi gratia, Reus proteſtatur quod ſi aliqua dicat quæ ſapiant.lit.conte. non vult lit. haberi pro conteſtata: actor in cōtrarium:per iſtam ſecundam

dam non tollitur prima:& cùm verba lit.contestationis fieri possint animo contestandi lit. & animo informandi iudicem,ista verba ambigua, quę sunt principaliter rei,potest ipse reus per suam protestationem interpretari.ar.ff.de pac.iur.gen.§.quod se rè.&.ff. de iudi. l. si quis intentione. sed secundo casu & tertio protestatio sequens tolleret efficaciam primæ.arg.ff.quod vi,aut clã, aut quod aliter.§.si quis.cùm & in primo membro , & in istis potest esse : ideo iur. cõmuni regulariter. melior est conditio prohibẽtis. ff.cõmuni di. Sabinus.& de cura.fur.consilio. in fine.& ob hoc vbi factum est cõmune , seu etiam principalius interest protestãtis secundario in contrarium,seu vbi est dubium cuius intersit principalius,prima protestatio non habet effectum consensu aduersarij non vestita.Item primus protestans videtur impetere, &.secundus defendere : & ob hoc in re dubia , secundo protestanti est magis insistendum. vt s. de prob.ex literis.& suprà eo. cùm sunt. sicut etiam vbi factum est cõmune, cũ pro mora sunt iura tam reis quã actoribus.ff.de act.& obli. Arrianus. & ff. de re.iur. fauorabiliores. ergo multo magis vbi principalius:interest secundo protestanti,secunda protestatio primam eneruabit.¶ Vltimò quæritur ponere in termino peremptorio dato ad ponendum vel ad articulandũ, vel aliàs protestatur dans positiones vel articulos ꝙ articulos datos possit declarare , diminuere, interpretari,corrigere,vel mutare,& nouos dare , si ad eius notitiam peruenerit , an hæc protestatio valeat? Respondeo, dicta protestatio est vtilis quoad declarationẽm.argu.ff. de acqui.re.do.A.& B.§.cum quis.in fin. & ff.de testa. hæredes. §. quod verò quis obscurè. Item dico quod ad interpretationem. ff. de iudi. l. si quis intentionem.& suprà de accu.cùm dilectus.quidam tamen distinguunt in prædictis an in principio, medio,vel fine fiat declaratio seu interpretatio. vt no.suprà de restit.spol.cum ad sedem. sed quoad diminutionem distingue : aut est quæsitum ex narratione articuli parti aduersæ : & tunc non licet diminuere , quatenus facit pro aduersario.ar.auth.de his qui ingre.ad app.§.illud etiam. col.j.ff.de po.l.publia.§.fin.& l.j.§.si rem.verb. gratia.appellat quis obijciẽs in personam vel formam:& articulat super hoc,vult detrahere hos articulos:dico quod non potest in præiudicium appel. cui ex dicta articulatione acrescit ius.l.quod alia non potest exponere appellans.ar.suprà hoc lib.de elect.ab eo.non prout dicit cõstitutio,vt circa.aut non facit pro aduersario,& tunc potest tollere:quia hoc casu solus fauor articulantis versatur.Simili modo dico in eo qui mutare vult vel corrigere distinguẽdo. In eo verò qui vult articulos nouos dare post perempto. prætextu protestationis appellationis antefactæ videtur distinguendum, aut articuli de nouo positi non sapiunt crimen vel defectũ,& si sapiunt primo casu: siue articuli nouiter positi sicut post terminum peremptio. nati vel noti: & de hoc constat quod saltem per

iura

iuramentum possunt admitti.argu.§. de excep.pastoralis.& de off.dele.insinuante. ar. præsertim si de facto in articulo contento competeret ius agendi ex natis post perempt. quia in illis etiam sententia lata nõ obstat: ergo minus peremp.obstabit.ar.ff.de excep.rei.iud.si iur.§. eandem. sed in votis post terminum, distingue aut post huius terminum restat cognitio,& dic tunc vt prius: aut non restat,vt quia est conclusum, quo casu non est cognoscere, sed cognitum esset,tunc verò admittitur:& est ratio.est enim quod ipsi imputetur,qui ante iudicium præparare debuit iustitiam, & diligenter inquirere. Sed nũquid ead.distin.adhibetur in natis: dic,aut sunt nata ex quibus cõpetit ius agẽdi,aut excipiendi:si excipiẽdi admittam:si agendi aut de hoc articulat actor aut reus: si reus, dic vt prius:si actor, aut libellum potest iurare ex causa de nouo orta, & sic dic vt prius. aut non tunc enim admittam.probatur suprà hoc lib.de re iudic.sanè abbate. nec valet si dicas valet ad agendum, ergo ad excipiendum. nam hic est figura dictionis, hic enim mutatur quod in vbi. Secundo casu not. dixit. B. Compost. quod non debet admitti. vt not. suprà de elect. quod sicut cui opinioni assentio in notis: sed non in natis. nam post perempt. iur. dilatoriarum vt est lit.contest.dilatoria orta postponi potest.vt d. c. insinuante. Secus dico in his quæ nata sunt de nouo post peremptorium propter rationes per dictum B. allegatas: & est ratio diuersitatis, articulans potuit sibi præuidere in notis post articulationem,sed non in natis:& ideo sibi imputatur.argu. suprà de re iudic. suborta. nec valet protestatio quoad not. quia factum peremptorium protestationi obuiat: quod est fortius, vt not. in casu decre. suprà de elect.cap.ij. R. Vintoniensis.argu.ff. de mino.verum.§. fin. & protestatio dictis casibus est magis voluntaria quàm necessaria. Prædictis ergo modis generalia specialia non comprehendunt. Regulare tamen est quod genus speciem comprehendit, sicut totum partem. ff. e. semper specia-
14 lia.& suprà eod. in toto. Est etiam† regulare, quod tantum facit generale in omnibus, quantum speciale in singulis.ff.de admini. tut.l. si duo. C. de præscript. xxx. vel xl. anno. omnes de quadri.præscrip.l.ij. & verbum generale generaliter est intelligendum.ff.de leg.præstand.l.j.§.generaliter.ff.de seruitu.vr.præ.l. si seruitus. xxx. distinct. si Romanorum. suprà de priuile. quia circa quod autem generale specialem non comprehedat,hoc facit materia, modus, seu qualitas,& aliæ circunstantiæ generale arctantes, vt per instantias suprà positas probatur.

SVMMARIVM.

1 *Paterna potestas non atrocitate, sed pietate mouetur.*

2 *Iudices in noxios quo affectu moueri debeant: & prælati erga subditos.*

REGVLA XII.

IN Iudicijs.Ad intellectũ huius regulæ curiosus videre posset Thomã secũda secundę.q.lxiij.per totum.

tum.& maximè articulo vltimo.Dy. de æqualitate in iudicijs seruanda, siue partes sint pares siue impares, allegat in authen.ius.iur. quod præsta. ab his.§.& econtrario.& §.& primũ. ibi:nequaquã si id inclinato &c.& vt iudi.siue quoquo suffra. §. deinde.& §. quod auth.& de defen. ciui.§.iusiurandũ.Cùm enim iudices circa subiectos se habere debeãt vt patres circa filios.in auth.vt iudi.sine quoquo suffragio.§.reos.& iusiur. quod præstatur ab his.§.deuotos.paterna † verò potestas non atrocitate sed pietate mouetur,& pro liberis,consiliũ ca pit. ff.ad l.iul. de parrici.l. Dynus.& de adult.l.nec in ea.§.pe. cõcluditur
1
2 iudices & prælatos circa † subditos pios esse debere,& inter eos in iudicijs æqualitatem seruare. nam inæqualitates etiã in extraiudicialibus & in arbitrijs iura reprobant.ff.de arbitris.l.fi.de meis.circa prin.& l. Pedius.§.in seruum.& l.si cũ dies.§. pe. ff.si de vulg.& pu.sub.l.iam hoc iure. & l.Lucius. C. de rescinden. vendi.l. ratas.de testi.mi.& l. in testamento. de impu.& alijs substitu.l. hæreditatem.& l.quanuis. Prima glos. ponit exempla : secundò signat in contrarium quatuor canones , quatuor decret.& duas leges soluit:& dat quinque similia. Tertiò ponit quatuor modos quibus dicitur iudicium:in fi. no.& instruit Io.An.¶In j.glo.ibi.§. si arbiter.statuit locũ in quem altera pars non potest honestè venire, non arctat etiã eum qui venire poterat. absurda enim esset inæqualitas illa, quod solùm vna partium ligaretur: & ibi:aut facta.versi. persona. ibi in eodem genere delicti aliter punitur seruus quàm liber. Idem aliter quod fit in parentem quàm patronũ,quàm quod fit in extraneũ:& ibi:in sacris. & vide.infrà eo.non licet. ¶In j.glo. ibi:in sacris.& l.vnicuiq;.lib.iij.vnde & priuilegiũ vnius litigantiũ transit ad alterum.C.de fruc.& litiũ expen. l.signatur.ad hoc contrariũ. instit.de iure natu.§.sed quod principi.vbi de hoc.& hoc per Dy. cui non placent solutiones illæ,quarum prima distinguit an priuilegiũ detur ad litis executionem,& tũc aduersario prodest: aut ad decisionem, & tunc secus quã probat per l.C.si aduer.transac.l.j. & ij.C.de repu.quæ fi.l.vna.secunda distinguit an proprio motu concessum fuerit, & tunc non prodest aduersario:an ad petitionẽ , & tunc prodest: quam etiam improbat per præ.l.fin. C.de fruct. & lit.ex. distinguit ergo sic,Aut priuilegium continet ius iniquum,quia concessum in alterius læsionem:& tunc distinguitur, quia si id ad petitionem vti debet impetrãs eo.iur.facit.suprà de mutu.pe.c. ij. si, sine postul.non cogit.ff. quod quisq; iur.l.j.& iij.Si verò non continet ius iniquum,sed fauorem illius cui conceditur,& aliquam iur.cõmunis relaxationẽ , siue proprio motu siue ad petitionem sit concessum , prodest solùm impetranti, & non alteri eum non cõtingẽti.vt in.§. sed quod principi. Prodest etiam litigãti cum illo vt vitetur inæqualitas:& quia videtur eum contingere:& sic loquitur.l. vlt.C.de fruc.cũ concor.& ibi.c. pen. in fi.Io.mo.ponit.xv. significationes super rubri.de iudi. quas dat per hos versus

versus.
Actio, lis, autho. forus, arbiter, vltima velle.
Quæstio, discre. seu iustam. discussio, posse, Pernicies, pœna, processus iudicialis.
Actio.s̄.de probatio.ex literis.ff.de iudi.in tribus.insti.qui.nō est per.fa. §.preterea. Lis.ff.de pecu.quòd debetur ad Treb.l.j.ij.respon. Authoritas. s̄.de iudi.decernimus.lxxiij.distin.c.j. Forus.de iudi.quanto. Arbiter.ij.q.vj. à iudicibus.ff qui satisda.cog.ab arbitro.s̄.eod.lib.de offi.delega.ab arbitris. Si enim arbiter est iudex, ergo arbitrium iudicium. Vltima velle. vt hic in glos.& C.de sacrosan.& l.hanc qō.C.de ord.iudi.l.quæstionum. Discretio.vt in glo.& ff.de iudi.l.cū prætor.& de præbend.graue.xxxij.q.iiij. origo. Sententia.lxj.distin.neophitus. de re iudic.in causis.de appel.si duobus.s̄.de præscrip.c.fina.ff.de lega.iij. qui concubinam.§.si hæres.& eccle. xviij.ante iudiciū & iustitiam te para. Instantia.C.de iudi.properandum. s̄.de iudic.c.penul. Discussio.s̄.de ver. si.forus.in princ. Posse.ff.de iudic.iudicium soluitur. Idem potestas iudicandi. Pernicies.j.ad Corinth.xj.ibi: Qui manducat & bibit indignè, iudicium, idest perniciem sibi manducat & bibit.dicit glos.condemnationem pœnæ.l.distinct,& purgabit.in princip. In Ioan.v.capi.qui mala egerunt in resurrectionem iudicij. i. pœnæ æternæ. Processus iudicialis.s̄.eodem lib.de iudi.c.j.de excep.pia? Archidia. qui de hoc.aliquid tractauit.s̄.eo.lib. de ref.statutum.§.insuper dicit quod quādoque ponitur pro tēpore.lv.dist.. præcepta.pro deliberatione vel examinatione, & xix.dist.c.j.in fi.xlvij di.de Petro.in fine.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem de actore & reo priuilegiatis de certo iudice, quā omitto: quia illam posui.s̄.e.lib.de priuil.c.j.§.& idipsum. Sed prosequar quæstionem fratris Huberti, quā sic ꝓponebat, Ecclesiæ collegiatæ concessit papa priuilegiū quòd præscriptio minor centenaria in suis bonis vel iuribus non currat contra eam: agit prælatus contra capitulum, vel ecōtra quorū bona sunt discreta super reg.alle.pręscriptibili. quærebat an alter contra alterū illo priuilegio posset vti. hanc aūt abbreuiabo. Ad affirmatiuam.v. ad negatiuam.iiij.allegando. tertiò ponitur solutio & per contrariorū solutionem distinctio. Ad primū quod possit, inducebat ꝙ appellatiōe ecclesiæ episcopus & capitulū continetur.de ver. significa.cum tali, requisisti de testa. nec mirum: quia ad corpus cōstituendum necessaria sunt caput & membra: quæ hic concurrunt, de his quæ fi.à præla.nouit.facit.xij.dist.c.j.xlv. di.cum B.de pręscrip.cū non liceat. Si ergo prælato & capitulo datū intelligitur, videamus contra quos datū sit, & videtur ꝙ cōtra omniū antiquum statum iure communi, priuilegio, vel alias in ecclesia laudabiliter obseruatum immutare nolentem & hoc facit præscribens: ergo contra illū competit. Ad primum inducitur.xxv.qō.j. per totum.ij.q iij..si ea.& c.seruatis: &.c.institutionis. per quæ patet quòd euersor dicitur qui id facit: & extra ecclesiā est, licet videatur intra.xciij.

dist.5 inimicus.ergo stans pro statu antiquo vtetur priuilegio cõtra præscribentẽ sicut contra extraneum.Secundò probatur sic.Prout se habent, singulares ecclesię ad vniuersalẽ,cuius sunt mẽbra,ita membra singularis ecclesiæ ad ipsam ecclesiã:facit j. q.j.multi.vij.q j. Nouatianus.xxiiij. q.j.loquitur.sed priuilegio vniuersalis ecclesiæ concesso vna ecclesia vtitur contra alteram.Nã priuilegium contra præscriptionem.x.xx.vel xxx. ann.datũ est ecclesię.De xl.annis.xvj. q.quas accusationes.ij.q.iij.neq; decennij.de præscrip.dist.iij. & altero vtitur ecclesia cõtra ecclesiam.vt ibi xvj.qõ.iiij.volumus.Itẽ priuilegium rest.in inte.iure minoris datũ ecclesiæ,quo tamẽ vna contra aliã vtitur. de rest.in integ.audiris.sic ergo vnũ membrum ecclesię contra aliud vtetur priuilegio de quo loquimur. Est simile de priuil.Velleiano dato mulieribus fideiubentibus quo vna contra aliam vtitur.C.ad Velleia.si fine. Idem in Macedoniano,quo vnus filiusfa.iuuatur contra alium.ff.ad Macedo.si filius.Idem etiam in priuilegio religiosorum de non sol.deci.s. de deci.ex parte.xvj.qõ.j.quæstu.nec obst.si dicatur talia priuilegia nõ data collegio:quia priuilegium clericorum quoad forum,datum est collegio clericali.de foro compe.si diligenti.& tamen contra clericũ vtitur clericus ille.eo.tit.c.j.xj.q.j. inolita. sic & in proposito cùm quilibet de ecclesia participet priuilegio.s.eod. lib de priuile.per excep.dica in rebus ecclesiæ quẽlibet de ecclesia illo vti posse.¶Tertiò specialiter de priuilegiato sic probatur. Si minor mutuat filiofami.bene vtitur priuile.minoris ætatis contra priuilegium Macedonianum.ff.de minor.verum in fin.& l.seq.& hoc maximè quia is,contra quem præscribitur,tractat de damno vitando,& alter de lucro:quorũ non est par ratio.C.de codic.l.fina.facit. xij.qõ.iiij.quicunque. ¶ Quartò sic, Quod commune est duobus proficit vni contra alterum:vnde communis tutor duorum pupillorum agit pro vno contra reliquum.ff.de autho.tu. accipientis.Sic dicamus de isto priuilegio.¶Quintò cum præscriptio sit contra naturalem æquitatem,secundum quam pars cum aliena iactura locupletari non debet.eo.tit.locupletari.Si ergo vnus contra alium priuilegio vti possit impediente locupletatione prædicta,& sic benignior est talis interpretatio,maximè,quia res ad suam naturam facile vertitur quo olim omnes ecclesiæ gaudebant priuilegio centenariæ præscriptionis.C. de sac.san.eccl.vt inter diuinum.facit.xxxv.dist.ab exordio.ff.de pact.si vnus.§.quod si non totum,ex his concluditur,quod alter contra alterũ priuilegio se deffendit.¶In contrarium, priuilegium quod lex priuata contra ius cõmune non plus concedit:quàm verba sonent:& restringunt ad eos quibus & contra quos & ad ea super quibus concessum.hic patent per ordinem.vij.qõ.j.petisti.de priuil.sanè. de verb.signi.ex parte.de decimis,ex parte. propter id iubetur videri & conseruari priuilegiorum tenor. de priuilegio,porrò.Sed ex tenore priuilegij,quod ponit thema,patet, tunc

illud competere, cum contra ipsam minor præscriptio allegatur. Sed in terminis quæstionis non allegatur contra ipsam ecclesiam:cùm enim in re, indiffinita æquipolleat vniuersali. de quo suprà de elect. vt circa. erit idem dicere contra ecclesiam,& contra totam ecclesiam. Solus autem prælatus vel solùm capitulum nō faciunt illam totam, sed eius partem ante. de ijs quæ fi. à præla. nouit. ergo allegator præscriptionis, quàm facit alter contra alterum, non est contra totam ecclesiam: sed est membri contra membrum, ad quem casum non videtur priuilegium pertinere. ¶ Secundò sic, cum vis corporis non sit corporalium, corporis non sit singularium. de corpore. xij. quæstione secunda, qui manumittitur. & quæst. j. §. si ergo. ff. de rerum di. §. vitium. priuilegium datum ecclesiæ non est datum singularibus: singulares sunt prælatus & capitulum, cum diuisim de illis loquimur, ergo priuilegio ecclesiæ quasi sibi nō dato alter solus maximè contra alterum vti non poterit. facit. s. eod. libr. de præben. manda. al. & sequeretur quòd qui, vt singularis de corpore, participare debet priuilegio læderetur ex illo: quod esset absurdum. vt eod. tit. quòd ob grariam. cum concor. quòd enim, vt dixi in princi. primę partis, prælatus & capitulum censeantur ecclesia, cui priuilegium datum est, si contra ipsorum alterum admittatur, cōtra ecclesiam inducetur. ergo ecclesia sibijpsi erit contraria inducendo istud pro se & contra se: & sic secum dissidendo nulli conueniet. xxiij. q. vij. quòd autē. de pœ. dis. j. §. his potestatis. de appel. sollicitudinē. Melius est ergo. vt canon. dicit, neutrum de suis iuuari, quàm alterū lædi. xiiij. q. v. deniq; de sepul. c. j. quod ergo cōmune est neutri prosit vel noceat. xxiiij. q. j. quoniā vetus ff. de in ius voc. communis. ff. de rap. vir. istud facit. quod no. de postula. c. vlti. nec exigat huius corporis alter contra alterum quod contra se nolit. xxxij. quęst. vj. nihil iniquus. ¶ Tertiò quod priuilegiatus cōtra priuilegiatum priuilegio non vtatur, inducit prolixè. quod not. de proba. in præsentia. in gloss. ingressus. in prin. & quod not. eo. tit. qui prior. in fi. glo. & decr. cùm dilectus. de ord. cog. ver. nos autem. ex quibus patet priuilegium eua nescere substitutionis vel dotis vel spoliationis cessare contra illum qui parem causam fouet. ¶ Quartò inducitur quòd in omni scriptura ad intentionem scribentis est recurrendum. de rescr. super literis. de arbi. exposita. de præben. c. fin. Intentio verò papæ in hoc casu est, quòd per minorem præscriptionem centenaria ecclesia non cadit à iure suo. Sed quicunque vincat vel succumbat ex litigātibus ecclesiæ nil deperit. ergo priuilegio non est locus: quia nō est iste casus: cui voluit prouidere cōcedens: & faciant similia quæ nota. suprà de his quæ fi. à præla. cùm apostolica. in glo. Ideo, & vide quòd dixi de præben. ex literis. super versicu. egressus. post princip. ex quibus concluditur alterum contra alterum priuilegio vti non posse. Soluendo dixit prælatum contra capitulum, vel econtra, illo priuilegio vti non posse: sed

eius vſum eſſe contra omnẽ qui rem eccleſię ab ipſius dominio aduocaret. Dicit autem ꝙ vniuerſalium priuilegiorum quædam reſpiciunt fauorem perſonarum datum certis cauſis & in certis articulis : tale dicit priuilegiũ minorũ,& eccleſiarum.in reſti.in integ.ff.de minori.l.j.& per totũ & mulierum in Velleiano,& filiorumfa.in Macedoniano,quæ propriè non poſſunt dici data vniuerſitati vel corpori.ſed vniuerſalia,& iſtis vtitur vnus talis contra alium talem,vt dixi,in ſecundo argumẽto primæ partis.Aliud datur corpori vel vniuerſitati quàm ſingularium:& iſto poteſt vti ad ſui defenſionẽ tam vniuerſitas quàm ſingularis ipſius perſonæ.& cõtra alios ſingulares ipſius corporis,vt etiã ibi dixi in fine.De priuilegio fori clericorũ aliud eſt quod datur vniuerſitati vel corpori ipſius fauore nõ partis vel ſingularium perſonarũ:hoc vtitur vniuerſitas vel alius pro ipſa ne ipſius ius pereat:alter illo priuilegio non eſt vſus,vt dixi in fi.ſecundę partis:& per hoc contraria ſunt ſoluta: & vide quod dixi in quæſtione ſuper regula priuilegium.in princip.ſolutionis.

SVMMARIVM.

1 *Obligatio ſecunda non præiudicat priori.*

2 *Clericus ſi diuerſorum epiſcopatuum beneficia duo habeat,vtri potius obedire teneatur.*

3 *Obligationi omni ſubintelliguntur ineſſe quatuor.*

4 *Delictum quòd non excuſet ſuperioris authoritas,vbi ſit.*

REGVLA LXIX.

IN malispromiſsis.Multas ſignificatiões fidei, vide de ſum.trinit.ſuper rubrica,Expedit ſecundum vtilitatẽ, nec decet ſecundũ honeſtatem.& de his omnibus.s.de voto,magnę,poſt prin. In glo.pro exẽplis & materiã remittit & diſtinguit malum promiſſum à malè promiſſo.In glo.j.in fi.idẽ Dy. qui dicit mala promiſſa ipſo iure viciari.ff.de pac.iuregen.§.& generaliter:& de verb.obli.l.generaliter.& l. veluti.& l.ſtipulatio hoc modo.& l. plagij.& l.ſi ſtipuler.inſti.de inu.ſtip. §.quod turpi.ſedmalè promiſſa puta per dolũ vel metũ vitiantur interdũ ope exceptionis.C.de inuti.ſtip.l.dolo.ff.de verb.obli.ſi quis cum aliter. & nihil intereſt actionem non haberi,vel haberi perexceptionem eligendam.ff.eo.tit.l.nichil.

QVAESTIO.

Hæc regula adducitur ad quęſtionem diſputatam per dominũ Ioan.de Azarolis nunc epiſcopũ Senateñ.qua quęrebat an ſcholaris qui iurauit creditori non exire diſtrictum Bonoñ. ante ſolutionẽ ſine ipſius licentia filiusfa.ex iuſta cauſa reuocatus à patre,vel clericus beneficiatus & reuocatus ab epo ad reſidentiã,vel ſimpliciter ſit periurus,quia nõ obtenta licentia creditoris licet petita ante ſotionẽ repatriauit.Pro ſcholari inducũtur ſex,ſecundò contra ipſum alia ſex:tertio de quęſtione eliciũtur tres caſus nõ dubij,ſed dubius ſoluitur diſtinguendo & ſic cõtrarijs reſpondetur.¶ Ad primum quod non incurrit periurium

periurium inducebat.vj.vinculi prioritatem,ipsius maioritatem,subintellectam quadruplicitatem, superioris authoritatem,iurantis qualitatem,& reuereutialem possibilitatem.De primo patet quòd ipse prius obligatus erat obedire patri & episcopo:sed om
1 nis secunda † obligatio intelligitur fieri sine præiudicio prioris.eo.ti.qui prior.cum concor.probatur idem de to.compe.c.pe.de re.cum contingat.§. eo.li.eo.ti.tibi qui.&.c.duobus.de iur. pa.postulasti.de decimis,ex multiplici.de sen.excom.si verè,& optimè.de iureiur.tua.&.c. veniens.&.c.intellecto.&.c. eam te.quæ etiam in iuramento loquuntur.Et inde quod de beneficiato duarum ecclesiarum aduocato & vasallo.no.de postu.in.c.vlti. & vlti. glos.& quod sub ea scripsi & dixi hoc titulo in regula,contractus. 3
in prima quæstione quæ propter breuitatem nunc exprimere omitto.facit quod scripsi post Inno.de præben. cùm à iam dudum.post princ.magnæ
2 glo.De clerico † habente duo beneficia diuersorum episcoporum qui plus tenetur obedire primo: & vide quod no.Hosti.de hoc in sum.de ma. & obed.§.& ad quid obediens. ver.. quid si duo. ex quibus concluditur quod ex quo tenebatur plus obedire patri vel episcopo quibus prius erat astrictus faciendo ꝙ de iure debuit, non peccauit.xxiij.q.iiij. qui peccat. & sic non est periurus.De secundo, scilicet de maioritate constat ꝙ in duobus quibus quis est obligatus,precipientibus contraria,maiori est obediendum.viij.dist.quæ contra mores.xj.q. iij.qui resistit.xxiij.q.j.quid culpatur

facit de ma.& obe.per tuas.§.eo.li.de præben.si à sede.& cle.vt lite pende, c.j.ver.neutro.sed hîc habemus creditorem cui iurauit studens non exire destrictum.Ex altera parte est vinculum naturale quo quis tenetur obedire patri.j.dist.ius naturale.xxxiij.q. v.est ordo.& diuinum præceptum. exod.xx.honora patrem.facit.xxiij.q. iiij.duo ista.& quod not.xj.q.iij.quoniam multos.in glos.sed nunquid.in fi.&.xxx.distin.c.j.vel iur. communi quo tenetur episcopo. de maio. & obe.si quis venerit.de off.or.conquerente quandoq; per iuramentum.xxiij.dist.quanquã.de ver.signi cùm clerici.Isti autem duo episcopus & pater sunt quoad debitorem maiores creditore: ergo eorum cuiq; debuit obedire: & sic non fuit periurus.De tertio sic ostenditur.In † omni obligatione iuramento firmata sub intelligũtur ista quatuor, facultas rei, perseuerantia,verisimilitudo,& cogitatum.De primo patet de iur.iuran. breui.&.c.querelam.facit.eo.tit.quẽadmodum. xxij.q.v.de forma. & qõ. ij.faciat:sed hic difficultas propter inobedientiam episcopi vel patris: ergo &c.De secundo patet quia res non perseuerauit in primo statu propter superueniens mandatum contrarium,& sic ad illud iuramentum non tenetur.xxij.q.ij.ne quis.facit de hære.c.si.xv.q.vj.nos sanctorum.& sępe superueniens causa licere facit alias illicitum,de excep.pastoralis.§.eo.li. de elec.c.nulli.de procu.c.ij.Tertium etiam patet per decr.cum iuramento non intellexit.s.per quod fieri posset inobediens episcopo vel patri,&iura

menta debēt intelligi secundum intentionem iurantis. xxij.quæstio. v. humane.de iur.iuran. veniens. ergo debuit episcopo vel patri obedire,& sic obediendo non fuit periurus.De quarta probatione,de iureiuran.c.pe. quia iuramentum non extenditur ad ea de quibus cogitatum non fuit.iste verò non cogitauit,nec cogitare debuit venire contra sanctiones canonicas. de iur.iuran. ad nostram.ergo &c.de superioris authoritate certum est quod in iuramentis intelligitur excepta.xij.q.ij.beatus.de iureiuran. venientes.de rescrip. constitutus. de do.inter dilectos. facit quod de pacto dicitur.s.dist.quæ contra mores. & de voto.xxvij.q.j.§.cùm ergo.vnde excusat etiam ab eo ad quod quis de iure tenetur,puta: ad residendum in ecclesia. vij.quæstio.j.peruenit.& c.si quis in clero.de cleri.non resi.ex parte suprà eo.lib.de elec.licet canō. nam talis etiam iuramento astrictus ad id licitè abest in seruitio episcopi. de cleri.non resi.de cætero.&.c.ad audientiam. ex hoc procedit quod iurans alicui obedire non astringitur per id contra superiorem.vt not.xxij. q.v.de forma.& de iureiuran.petitio. ¶ Item cùm præceptum induceat necessitatem.xiiij.q.j.quod præcipitur, & necessitas excusat à periurio.de iureiuran.querelam.ergo excusatus est iste scholaris à periurio,cum præceptum iudicis excuset à pœna.hoc eo. ti.quod quis.cum concor.Item cū iuramentum solū astringit ad possibilia & honesta.s.eo. lib.de iureiurando.c.j.& inhonestum esset episcopo, vel patri non obedire. ergo ad id non astringit cùm non vinculet ad iniquitatem,de iureiurando,quanto. nec liget in alterius præiudicium,eo dem titulo,cùm contingat.confunditur autem ecclesiasticus ordo si sua cuiq;. episcopo iurisdictio non seruatur.xj. quæstione prima,peruenit. facit bene ad quæstionem quod de illo qui iurauit non exire domum vel locum infrà certum tempus.not. Guil.in spec.de cita.§.j.in fi.A dquinrum.s.qualitatem iurantis adducitur quod Guil.in spe.de renun.& cō.§.j. ver.item est beneficium.vbi nota talia pacta in scholaribus non tenere, alle.C.de patri.qui fi.dif.l.j.facit.s.de pig.c.ij. non teneat. ergo iuramentum accessorium de fo.compe.si diligenti.& sic per istam regulam non est eod.titu.transgressio non inducit periurium,cum promissio fuerit hominis contra libertatem.Item clericus sine licentia episcopi,vel filiusfa. sine licentia patris peregrinationis votum non adimplent:patet primū, de con.dist.v.non oportet.De secundo. xxij.q. iiij. tribus.&.q.v.pueri. & vide quod Inno.& Ho.scripser.de voto.in glos.mag.ver.quid de impubere.qui tenent votum filijfa.etiam puberis præter votum religionis pendere ex potestate patris:& facit quod de vxore dicitur.xxiij.q. v.voluit.& c.manifestum episcopo.ergo vel patri ex iusta causa reuocanti necesse habuit studens iste parere: ergo non est periurus.Ad sextum quòd de reuerentiali possibilitate dixit inducebat quod iste fecit quod potuit petendo licentiam à creditore,& sibi & iuramento reuerentiam adhibendo:sibi

do,sibi ergo nõ imputetur suprà eo. cum constat.sunt enim casus in quibus sufficit licentiam petere, licet non obtineatur, de rel. licet. & in clemen. de. so.compe.c.vno.§. volumus.de sepul.dudum. ver.si verò.de ap.quamuis.sic & hic sufficiat petere,licet non exhibeatur. In contrarium quod sit periurus inducebat alia sex.s.iuramentum in se licitum debitis comitibus sociatum.s.dispensationis non susceptiuum,à mandante non præcogitatum, in sui forma purum, in transgresione voluntarium. De primo licet diuersis modis sumatur periurium. no. xxij. q. ij.in summa.de iur.iur.tua.j.propriè tamen periurus est transgressor. liciti iuramenti. xxij. q.ij.c.j. ij.q. iiij. innocens. de iur.iur. querelam. &.c. cum contingat. Quòd autem istud fuerit licitum probant iura permittentia obsides dari.de iur.iur.ex rescripto. de arbit. exposita. xxiij. q. viij. vt pridem. quæ intelligantur de iurantibus stare certo loco donec solutum fuerit debitum.vt. not. Inno.& Ho.in c.de rescript.Cùm talia ergo iuramenta sint licita, facit de fid.instru. peruenit. in fin. & seruari possunt sine salutis interitu: ergo seruanda sunt. de iur.iur. si verò suprà. eod. lib. de pac.c.ij.nec excusat episcopi vel patris authoritas.xxij.q.v. qui compulsus. & duobus.c.seq.nec enim excusat in delictis superioris authoritas. xij. q. ij. quicunque. xj.q.iij. non semper. &.c. sequentibus. xvj.q.j.ij. canonibus. & q.vij. decimas. xxv. q.j. omne quòd xxxvj.q.ij. nullus. & specialiter tempore, facit quod not.xxij.q.v.de forma.Sic si fuit licitum & seruari potest sine peccato, nec excuset superioris authoritas.nec præ.c.ij.de re. ecc. non ali.c.ij.Imò non sufficeret episcopum scire, nisi dispensaret,& se hoc velle exprimeret.De hoc de scis. c. fina.sed cùm papa dicit quòd non vult aperire viam periurijs. de iur. iur. cùm contingat.nec dare licentiam veniendi contra iuramentum.eodem.titu.si verò.&.c.mulieri. multo minus hic debet velle episcopus vel pater iurantis,dato quòd hoc possent. Ad quartum, nemo de prauitate iuramenti, in quo fuit nulla conditio,& quæ sine conditione pro mittuntur.&c. xxxij.quæstio. vlti.c. vno. & etiam Hostien. seruanda est fides.xxiij.qõ.j.noli.xxij. quæstio.iiij. innocens multo fortius benefactori & creditori. Peccatum ergo mortale quod committitur in transgresione fidei iuratæ propter timorem episcopi vel partis vel grauaminum,quę per eos possent inferri,committi non dicit: cùm potius quis debeat omne malum pati, &c.xxxij. quæstio. iiij. sanctius.&.quæstio.v.ita ne.de restit. spol.litera quòd met. causa.sacris.de senten,excom. inquisitionis.Ad sextum,de propria voluntate veniendo certum est quòd iste voluit transgredi, quia non ponimus artationem vel coactionem absolutam: & dato quòd poneremus conditionalem,includit tamen voluntatem.xv.quæst. j.merito quæritur. ergo est periurus. Inducitur quod scripsi post Ho. de censi.significauit.super.ij.glo.quando scilicet. iudex præcipit debitori,qui

iurauerat soluere,ne soluat creditori ibi dicit iuramentum seruandum.Itē iste perplexus inter iuramentum,& contrarium præceptum episcopi vel patris debet eligere vnus malum ꝙ est potius obedire deo quàm episcopo vel patri.xiij.di.c.j.& li.cum illis non sit obediendum,contra iuramentum prius licitè factum.de iud.c.veniens. & si dubitaretur an esset licitum,authoritas papæ requirenda est. de elect.venerabilem. quod dictum est de petitione licentię non iuuat in iuramento præstito hómini,necesse est illud impleri,nec sufficit istud in melius commutari.sicut in iuramento præstito deo.de iur.iur.peruenit. necesse est ergo iuramentum homini præstitum impleri,vel ab ipso absolutionem haberi:quod esse potest, de iur.iur.c.j.de censi.significauit.de spon.præterea.ex his omnibus concluditur eum periurum.Soluere volens, meum morem allegans, excludebat primo tres casus non dubios. primus cum scholaris in fraudem creditoris procurauit vocationem sui, quo casu periurus est,de offi.delega. pastoralis.in fin.& de pœ.cle.multorum.versicu.ill.pœnam.&.l.j.allegata.ff.si quis cau.l.j.in fin.Secundus,si potuit debitum soluere,& sic vtriq; parere,tunc dicitur voluntariè contra iuramentum venisse,& sic est periurus,de iur.iur.querelam.& vide ꝙ no.in dicta dec.pastoralis. c.vlti.in.j. glos. Tertius quando ipse scholaris prius per iuramentum se obligauerat episcopo vel patri ad reditum vel ad obedientiam.In duobus enim iuramentum licitum,primo præstitum præfertur secundo.de iur.iur.veniens.&.c.intellecto faciunt: vt not. eo.titu.licet suprà eo.lib.& sic remanet dubium quando studens nō astrictus patri nec episcopo per iuramentum,non procurans etiam reuocationem suam, nec soluere volens repatriauit:& tunc distinguit aut de licentia episcopi vel patris erat in studio, aut sine licentia Primo casu siue licentia fuerit indeterminata,noua,stringens eum ad reditum ea die, nec excludere potentiam faciendi mutuum , & pro studij necessitatibus illud contraxit , arctat illum ad iuramentum, cùm ex datione licentiæ omissa videantur concessa, sine quibus &c.vt dixi suprà parte secunda . In secundo membro ver . item debet habere valeat ergo indissolubiliter factum de tali tacita licentia , quod aliàs sine licentia factum non valuisset,sicut de facto futuræ successionis dicitur quando fit de voluntate eius,cuius erat hæreditas.C.de pac.l.vlti.Secundo casu sicut eum non obligatum episcopus poterat saltem ad residentiam reuocare, de cleri.non resi.ex parte.cum ca.sequen.& pater etiam saltem ex iusta causa,vt ponit thema:sic & obligatum,cùm patri vel episcopo per iuramentum præiudicare non potuerit : quare ad ipsorum mandatum reprimendo periurium non incurrit, per prius allegata:maximè quæ dixi in ver.ad quintum.cap.qui compulsus . cum sequentibus , loquatur de his qui ad præceptum dominorum iurant falsum:illi enim non excusatur:quod dicitur quòd in de-

lictis

lictis nõ excusat superioris authoritas: verũ est cùm præcipit superior id quod de se est delictũ, vel cũ præcipit quod ad suum non spectat officiũ, vt no.b.e.ti.in regula, quòd quis. & bene facit quod no.xx.q.ij.in sum. in fi.vbi nota filium nõ peccare obebiendo patri, cum canonis authoritatẽ id facit. Ad reliqua contraria sic sit distinguendo responsum.

SVMMARIVM.

1 *Obscuris in rebus quid sequendum, & & nu.2.*
3 *Reipublicæ causa puniuntur malefacta.*
4 *Homicida ex quo statim intelligatur ante perpetratum homicidium.*
5 *Principium suo fine nobilius*
6 *Delictum vnum plures personas tangẽs, quomodo vnicuique in solidum tribuitur.*
7 *Forum vbinam sortiatur quis in contractibus & nu.8.*

REGVLA XXX.

IN obscuris Prima gloss. dicitur bene sumpta, & ponit exempla. Secundò ponit præambula regulæ & ipsius rationem. Tertiò reticetur per contrarium, de mediocritate sequenda remittit, & soluit solutionẽ, obijcit, & respondet, & declarat. ¶ In.j.gl. ibi semper in obscuris. sequitur quod minimum sequimur: & ibi semper in stipulationibus sequitur, & in cęteris contractibus sequimur quod actũ est, si non apparet quid est actũ, erit consequens vt id sequamur quod in regione, in qua id actũ est, frequenta
1 tur. Quid† ergo si neq; regionis mos appareat, quia varius fuerit? Ad id ꝙ minimum est redigenda est summa: & ibi: in obscuris inspici solet quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri solet: & ibi: legato & homine, legato debetur: nec præstat optimus nec pessimus: & ibi: qui laude. qui habet tres laudes maximam, minorem, & minimam: si legat minorem illam mediam legasse videtur. & ibi. §. si verò & §.fi. legans certum numerum seruorum illis non specificatis, mediocres legasse videtur. & ibi: fideiussorem. fideiussit pro illo qui dicit triticum sine adiectione bonitatis: quodlibet triticum dando liberatus sum. In.j.glo.ibi minimũ. & si alicui lego quartam partem habet vnus hęres, & partes hæredum sunt inæquales, videor minimam legasse.eo.tit.si ita relictũ. & l.qui concubinam. §. ij. cũ ita. secundum dy. & ibi nõ potest. Item hic Dy. per modũ obiectionis, & ibi tacitẽ vide quod post Dy. dicã j.eo.inspicimus.in textu. & super fin. glo. & ibi. vbi de hoc. & distinctionẽ ibi positã plenẽ prosequitur hîc Dy.
2 tractans† etiã plenẽ quando in contractibus, & quando in delictis locũ habeat hæc regula: & hoc vltimum prosequendo dicit ꝙ si certũ est delictum id est, non constat illud esse permissum locus est regulæ: quia sequimur minimum. s. absoluendo. ff. de pœn. absentem. si verò certum est delictum, sed qualitas ignoratur, vt quia vim fecit, sed nescitur aut cum armis, vel sine, sequimur non minimũ scilicet, ꝙ sine. j.e. in pœnis, cum concor. vbi ratio, delictũ, & qualitas sunt certa, sed incertus animus delinquentis, sequimur non minimum: sed, quòd durius est scilicet, quòd ani

mum habuit delinquendi, ex quo ad delinquendum est humilis,& hoc inducit facti atrocitas.C. de fica.l. j. de iniur.si non conuicij.vbi autem delictum & qualitas sunt certa, sed persona incerta, vt quia nullus deprehēditur fuisse in actu delinquendi, sequimur minimum, absoluendo, vt prius dixi per.l.absentem.Si verò plures fuerint in actu delinquendi, cùm ignoratur quis deliquerit, tunc non sequimur minimum.quia omnes puniuntur.ff.ad l.Aquil.itē mela. §. sed si plures.& no.ff.ad l.cor.de sic. super rubrica, huius ratio.quia omnes apparent esse culpabiles ex quo fuerūt in actu delinquendi:facit.xxiij.q.vlt. c.vl.& quod dixi de homic.sig.ij. super.ver.in hoc dubio.Est etiam secūdum
3 Dy.ratio † quæ suadet maleficia puniri contra tales, qui priuatā defensionem prætendunt:& sic publica præferenda. ff. pro socio.actione. §.labeo.& in auth.de ver.ali. §. quia vero. & ibi cum similibus.vide decr. quātò. in tertia gl.& de fil.pres. literas.in vltima gloss.

QVAESTIO.

Hæc regula bene instruit quando in obscuris habetur minimum, sed occurrit quando dubietas non est ibi minimum,vt in quæstione hîc & Paduæ disputata.In qua dubitatur,quis sit iudex delicti,qui in diuersis terminis proponitur,& primo sic exēptus in loco exempto manens, proiecit lapidem, per quem percussit stantem in loco non exempto,quæritur an ordinarius loci,an prælatus ipsius exēpti huius delicti sint iudices.Hęc fuit quæstio domini Aegidij Cremoñ.sed vt quos coniunxit vterus hoc coniungat calamus. Sciendum quòd ipsius frater D. Karlinus legū doctor, hodie in curia Romana excellēs aduocatus,dū Paduæ legeret, quæstionem ampliauit ad iudicē contractus sic dicens,Primus existens in Paduano districtu iuxta fines ipsius,aliquid cum secundo vel in secundum existētem,in territorio Teruisino egit,propter quod factus est reus: quare alia ratione illius talis actus sortitus sit forum.Pro declaratione duo subdebat.s.reum dici & à re quæ petitur,& à reatu super quo impetitur. De hoc suprà.de ver.sig.si forus.ver.reus.vbi etiā dixi secundū quod quis diuersis modis sortitur forū, inter quos sunt hij duo,cùm contrahitur, vel delinquitur in loco. suprà de for.compe.c. fin.cū concor.ponit igitur terminos, cùm primus immisit in se auidum gladium, lanceam, vel sagittam, vel cum illo contraxit: propter quod dubitatur cuius iudicis sortitus sit forum.hanc autem multum abbreuiabo mente retenta.¶Et primò remittam & ponā quod pro principio primus allegat,iungēs quatuor quę allegat secūdus.secūdò ponā,quod profine allegat primus,& sex quæ allegat secundus.Tertiò ponam solutionem quæ de iudice dilecti concordat. Itē solutioñ.secundi de iudice cōtractus in fi.pon:tur opinio.Ad vtranque partem adducuntur glo.quæ tractant de initio & fine sectando, & iura in eis inducta scilicet. s.de elec.dudum.j.in gloss.ista tria.& de cen.c.iij.in gloss. ij.cum

ij.cum suis remiss. Item ea quæ scripsi in quæstione porrorum.eo.tit.qui prior.& in quęstione quá posui super regula,factum legitimè.sed specialiter pro principio alllegat Aegi. in maleficijs voluntatem spectari non exκum,de senten.excom.cum.volun tate.ff.de sica.l. Dynus ex corde. ij. procedunt adulteria, furta. & huiusmodi.xv.q. vj.c.j. in fin. xxxij.q.v. in proposito.&.c.sicut enim vnde Cain ex post cœptum homicidium, priusquá illud committeret vt homicida damnatus est à deo.de pœ. di. j. nunquid Cain.& videtur quòd semper in
4 homicidio voluntas † exterius per aliquod opus detecta, incontinenti facit quem homicidam: & idem in alijs casibus,de quibus de pœ.di.j.circa prin.in legibus canonizatis. Idem affectus plus consideratur quàm esse .ctus.de biga.nuper.ad fin.hoc Aegi. sed Karlinus copiosius allegans,probabat principium considerari, cùm dubitatur an de pluribus actio detur ff.de po.l.j.§.si seruus de verb. oblig. si filius. idē cùm dubitatur an detur. ff.ad Macedo.si tamen sciente de cōstituta pec.Item verba.§.perinde,vel quæ detur.ff.de po.l.j.§. idem Pomponius.& man.igitur si procur. j. responso. vel in quantum detur. ff. de nego.gest. Pomponius. in negotijs. sic & in delictis vt sciatur ipsorum qualitas.ff.de fur.qui iniuriæ.in prin. & quæ pœna debeatur.ff.de pœ. l. j. de adulte.quòd ait lex.§. fin. sic & in iudicijs.de fo.compe. proposuisti. cū concor. Inducebat secundo quòd
5 cùm principium † cuiusq; rei sit potissima pars. ff. de origi.iur. l. j.& sic sit nobilius suo fine: quod pater quia principium potest esse sine fine,& nō cōuertitur:& hoc ad sensum percipitur. Et duobus autem coniunctis potentius trahit ad se minus potens. ff. de auf.& ar.l.& si nō sunt.§.perueniamus.ff.de acquir.re do.quicquid.§. si. ergo,&c.

¶ Tertiò inducebat quando principium & finis habent diuersitatem loci, habetur perinde ac si in loco principij fuisset perfectum: adducitur.ff.de hære.insti.l. asse. & de condi.insti. l. institutio talis quid dicat. vide in cle. de procur. religiosus. in vlti.gloss.

¶ Quartò arguendo de tempore ad locum,sicut vno tempore inchoatū & alio perfectum habetur pro perfecto tempore inchoationis. ff. ad l. Aquil.huic scripturæ.§. si manumissus.& l.ait l.lex.§.quòd si mortifere. & de damn.infec.damnum. §. sabini. sic quoque ad casum dicamus de loco.

¶ Item ostenditur cùm inchoatum reseruatur in euentum alterius temporis cōfirmandum.ff.de pœ.& commo.rei.ven. l. necessario. aliâs incipit,quòd si pendente qui po.in pi.ha. qui balneum. j.ij. & iij. respon. & l. potior.de re militari quod dicitur.de fideiu. si à reo. §.sub diuersis. Ad contrarium allegabat Aegi.effectum præponderandum qui fuit in loco non exempto, vel in territorio Teruisino de pœ. di j. §. hæc autem verba. de cler. non resi. relatum. & ibi concor. in.iij.gloss. Item in bono consideratur finis & perseuerantia: quia non qui inceperit &c. vij.q.j.

vij. q.j. ſuggeſtum. ergo à ſimili per contrarium debemus dicere in malo.vt.ſ.plus conſideremus finẽ, ſicut in cautione de ſtando iuri voluntas non ſufficit de eo qui mit. in poſ.c.j. cum concor.optimè facit.ſ. eo.lib.de elec.perpetuò. vbi etiam conſenſus expreſsè præſtitus in ſcrutinio non inducit pœnam decre.cùm in cũctis. niſi ſequatur electio.Inducebat etiã quod ſcripſi poſt Vincen. de immu. ec.c.vl.de illo qui extrà cœmæteriũ manens trahit ſtantem intrà:& quod de vulnerato extra eccleſiam, qui fugit intra,no.ſ.eo.lib.de con.ec.c.vno. in tertia gloſ.quòd etiam not.Hugo. & Laur.de cõ.di.j.eccleſias.per.l.huic ſcripturæ.ff.ad l.Aquil.inducebat vltimo.ff.de minor.l.iij.§.j.verſi.ſi minor iudicium inchoauit,& maior factus ſententiam contrariam reportauit,non reſtituitur : & ſic finem & effectum ponderamus.Ad primam tamen partem inducitur ea.l.§.ſcio.ſecundum Aegi. ſed Karlinus inducebat quòd tempus ſententiæ ponderamus in abſoluendo vel condemnando,& non tempus lit.conteſt.ſ.eo. de re iudi.abbate.§.porro.& ibi concor. quod quomodo intelligatur patet.e. titul.§.cæterum.ſic ergo hîc quo ad forum in tali certo delicto ponderãdus eſt finis:facit . vij.q.j.§.ſuggeſtũ. §.ſi ſer.expor.no.l.moueor.nã ad finem omnia referuntur.C.de na.lib.l. impe.ad fin.& vide quod dictum eſt, Exitus acta probant.vt not.ff de iur. fiſ.non intelligitur.§.quoniam autẽ. & à labia caſu deſcribendi eſt. ff. de teſta.tu.l.iur.noſtro.§.fi. ad ſimiliter exhæredatus.j.reſpon.

¶Secundò æquiparabat imperfectionem nullitati id eſt, actui qui nullus eſt.ff.de iniuſ.rup.& ir.teſt.l. ij. inſti. qui.mo.te.in fi.§.ex eo. inde dicitur nil actum videri &c.C.de fill.l.pe. in fi.iniuſ.not.vt caut.l. fi. ſicut ergo ex actu nullo non ſortiretur quis forũ, ita nec ex imperfecto. ¶ Tertiò quia tempus inchoationis trahimus ad tẽpus perfectionis:patet in Macedo.ff. ad Mac.ſi filiusfa.§.fi.de ver.ob.quidam.cùm filium.§.fi.de fideiuſ. ſi debitor.§.ſi filius & man.ſi verò nõ remunerandi.§.filio.per quẽ patet cõtractum incœptum per filium fa. ex quo per numerationem perfectus fuit,cum eo facto ſui iur.haberi perinde ac ſi fuiſſet etiam inchoatus tempore numerationis.

¶ Quartò tenendo quod dixi prima parte de actu potentiori, dicimus finem potentiorem ex quo habetur actus,integritas,& perfectio , & eſſe rei,ſine quo ipſum principium nihil facit.ff.ad l.fal.ſi is qui quadringenta.§.ſed & ſi opus.

¶Quintò contra id quod prius dixi. Quartò arguendo de tempore ad locum,inducit.ff. de do.inter virum & vxo.ſi eum. §. fin.vbi valet donatio viri ad vxorem facta tẽpore prohibitionis ex quo effectus cõfertur in tẽpus permiſſum: ad idem. ff. de hære. inſti. & in tempus.facit etiam. ff. de iudi.hæres abſens. §. fin.de actio. & obliga.l.contraxiſſe. Nam confertur hîc principium ad fin. ſic & in ſortiendo forum , illius loci reſpectus habebitur.Vltimò dicebat quòd cum actus actiuorum ſint in patiente , ſecundum ipſum patiens debet ponderari:

ponderari:sed id fuit secundum themata in loco non exempto, vel districtu Teruisino, ergo &c. Primum probatur quod & qualitatem patientis attendamus, quia surripiens rem sacram committit sacrilegium: surripiens prophanam cōmittit furtum. xvij.q.iij.quisquis.& not. ff. ad l.iul. pecul.l.diuus.facit.ff. de furt.l. si fallus.§. qui alienum & §. si quis spōte. Item ex varietate patientis. dec. vel negatur actio aquæ pluuiæ arcendæ. ff.de aqua plu.ar. l.j. §. apud Labeònem. locum ergo, vbi erat patiens, in hoc casu ponderare debemus. Solutio cùm quærimus de delicto ambo concordant ne maleficia remaneāt impunita. Vtrunq; esse iudicē. scilicet prelatum exempti vel Paduanum respectu principij, & quia sub eo perficit delictū quo ad se.ad quod allegatur de presump.c.j.ibi:qui mittat.& quod ibi nota.in j.glo.& ordinarium loci vel Teruisinum respectu finis & effectus:& sic conceduntur quæ pro qualibus partium sunt

6 inducta:sicut ergo vnum † delictum plures personas tangens, vnicuique insolide attribuitur.ff.ad l. Aquil.ita vulneratus.§.fin.& de fur.l.vulgaris. §.si duo.sic vnum delictum plura ter 7 ritoria tangens, cuique territorio attribuitur insolide. Inducitur. C. vbi de cri.ag.oportet.l.j. prout ibi exponit glo. sic etiam insolide.ecclesiasticus & sæcularis sunt iudices miserabiles personæ.vt no. lxxxvij. dist.c.j. & xij.q. j. c.j. sic duæ potestates sunt in eodem officio.C.de of.præfe.vr.l. j.facit suprà de offic. leg. c.j. de præsump.literas.cùm concor.j.glo.sic & vestibulum, vbi duo ædificia tangun tur, vtriusque censentur insolidum. ff.communi.diui.arbor.§. vestibulo. non tantùm intelligas vnumquenq; pœnam insolidum imponere posse, sed reo per alterum præsso, præcluditur alteri potestas præmendi. quia non iudicabit bis Deus in idipsum, lxxx.dist.presby.xiij.q. vlti.c. vlti.ad id de offic.leg.licet.de accu.de his.ff. nau. cau. sta. l. licet. dicebat tamen Aegi. quod cum comparationem fieri oporteret, præferret primum, cùm statim iaciendo ex inordinato affectu delinqueret: nec potest negari quòd puniendus esset, dato quod nō percussisset. Iactus ille facit quod dicam ibi:in regula,in pœnis.& percussio secuta non est per se delictum, aliàs essent duo delicta. sed est præcedentis effectus delicti deriuati à præcedente causa:al leg.ff.ar. fur.cæ. si plures.§.fin.In contractu autem & eius foro dicebat do. Karlinus ponderandam consummationem contractus.vt si vnus dicit promittis.x.& alter respondit promitto, vel vnus dicit vendo tibi talem rem pro x. & alter respondit emo, vbi erat ille contractum sic in instanti perficiens, ibi forum † sortitus erat vterque.non enim sicut in delictis res inchoata per se ipsum subsistit, cùm nullius effectus esset interrogatio sine respōsione secuta.ff.de verb.obliga.l.j.§. qui cùm præses. Ponderetur ergo locus vbi perfectionem & omne recipit inducit. ff. de auth. tuto. obligari.§. tutor.& glo. ibi:quid, si pars. & §. fi. prædicta intelligit vera, nisi essent personæ quæ ratione cōtractus non

sorti

sortirentur forum.de hoc.ff. de iudi. hæres.§.j. vt vbi actum fuisset de solutione facienda in altero prædictorum locorum, vel in loco interdicto. ff.de actio.& oblig.contraxisse.nam illo loco contraxisse videtur, vt ibi. Præter casus autem illos simpliciter contrahendo, licet ibi soluere non
8 permittat, sortitur† ibi forũ, vbi perfectus est contractus, licet quidam contra, quod ipse improbat: quia secundũ id viator in quo speciale est, quòd non sortitur contrahendo, si promitteret ibi soluere, non posset ibi conueniri: quod esset absurdum. Dicit autem quòd secundum prædictam allegationem solutio opportuna non est. Et sciẽdum quod concess. in decreta.fin. de foro cõpe. in quæstione illa, qua de delicto quæritur, tenuit quod vtriusque loci iudices debeant conuenire: allegat de rescri. pastoralis. de sententia excommuni. cùm illorum.& de hoc dixi suprà eo. lib.de priui.c.j.post princip.

SVMMARIVM.

1 *Hæredis loco qui habeantur.*
2 *Possidentis quando melior sit conditio.*
3 *Res in mercedem data partim ob turpem causam, partim ob honestam, an repeti possit, & nu.7.*
4 *Duorum si alterum noceat, alterum verò prosit, quod nocet, inspiciendum, & numero 5.*
5 *Beneficium petendi concessum propter indiuiduitatem in vna parte vel in vna persona, an extendatur ad aliam.*
6 *Incapax ratione communionis & societatis fit capax, & nu.8.*
9 *Repetitioni in re dubia melius fauetur, quàm aduentitio lucro, vbi & benignior interpretatio est facienda.*

REGVLA LXV.

IN pari delicto.Ioan.mon. in decre.suprà eod. lib. de testi.c.j.dixit regulam locum habere in his quæ in se sunt turpia: vt occidere, & furari: vbi verò & factum in se non est turpe, sed qualitas rei adiectæ, vel personarum, facit illud turpe, tunc non est melior conditio possidẽtis: quod dicit probari de Simo.veniens.& ratio redditur.ff.de conditio. sine causa.l.auunculo.j.& ij. responso. & hic dicit quòd allegatio ibi posita facit pro regula, licet decisio videatur facere contra, plus respexit factũ, quàm qualitatem, ne agens esset in damno: loquitur. l. de pecunia data nomine dotis per neptem auunculo, quę permittitur repeti quasi ex nulla causa data: dare ergo non est prohiberi, etiam in spiritualibus: sed adiectio facit illud tempore, quando scilicet datur ex pacto vel ex taxatione, quæ habet vim pacti: & ideo repetitur. facit suprà de magi.c.ij.& vide quod not.de Simo.de hoc Ioann.Andr.

Prima glo.dicit vnde sumpta: in vtroque membro sit sumpta: & vtriusque membri ponit exempla: obijcit ad vnum exemplum: & soluit. Secundò not. signat contrarium: &, ibi remittit. In prima glos. ibi: cum per delictum. sequitur est duorum, semper oneratur petitor. & melior habetur posterioris causa, sicut fit cùm

dolo

dolo excipitur petitoris:neque enim datur replicatio petitori : aut si rei quoque in ea re dolo actum sit, illi debet permitti pœnam petere,qui in illam non incidit:& ibi:in pari causa. Sequitur, possessor potior haberi
1 debet.Hi qui† in vniuersum ius succedunt, hæredis loco habentur. ¶In .j.glo ibi.si secundum Stichum. aliàs incipit.si Stichum aliàs incipit si Stichum seruum.& ibi prosequitur Dy. ponit exempla.l.ff.de publi.l.si autē.
2 §.si conditio.vbi † melior est conditio possidentis , quando nescitur cui res primò fuerit obligata.& in fi.dicebat hîc Dy. cuius verba scriptor ponit ad literam, quod quia hæc regula habet multa contraria ad ipsorum concordiam,sic erat distinguendum, Aut pro puniendo dolum vel culpam agitur criminaliter,aut ciuiliter:& si criminaliter , aut est idem delictum autoris & accusati, aut diuersum:si idem,repellitur accusator: quia in l. dolosus doloso. C.de liber. cau. l. si filium.de testi. quoniam. de hære.tit.quoniam duo inter se.Si diuersum, aut proponitur in modū accusationis,aut exceptionis:si in modum exceptionis , auditur opponens antequam nomen eius inter eos fuerit receptum:postea verò non auditur,etiam si maius crimen opponat. ff.de adult.l.ij.§.quod hic dicit. & §. si publico.& §.extraneis.& l.si maritus. §. præscriptiones. Si in modum accusationis,aut de principali,aut de minori,vel maiori : si de maiori,auditur antequam nomen suum sit scriptum inter reos. C. qui accusa. non pos.l. j. postea verò nullo modo auditur : etiam de maiori.ff. de pu.iudiis qui reus.& ibi nota.si pari vel minori auditur non nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur.C. qui ac. non poss. l.neganda. Si ciuiliter aut vterque est in pari culpa, & tūc huic inde compensantur, siue circa idem, siue circa diuersa reperiatur solus sine culpa.ff.solu.matr.l.viro.& l.mulier.de dolo.l. si duo de eo per quem factum est.l.fi.§ si stipulator.de contrahen.emp.l. domum.ne quid in lo. pu.l.ij.§.idem ait. quod vi aut clam. l.si alius.§.bellissimè.& l.vlt. §. si ad ianuam. de do.ec. l. apud Celsum. §. Marcellus. aut vnus in dolo, alter in culpa,& tunc circa idem non fit compensatio:quia dolus prçponderat culpæ.ff.ad l.Aquil.Item.§.ri.& l. qui foueas.§.hæc actio.& l.si putator.si circa diuersa fit compensatio, cùm non teneatur vterque ad quantitatem:vt ff.de compen.l.si ambo.& ibi nota, si vnus in lata culpa,alter in leui, præponderat lata:cooperatur dolo.ff.depo.l.quod Nerua.& si mens.fal. mo. di.l.lata.§.planè.& si quis ex lib. esse iuf.fur.l. j . § . non autem. si vnus in leui,alius in leuissima, præponderat leuis circa idem, vt dictum est suprà in casu simili : secus si circa diuersa non sint inuicem debitores in quantitate.ff.eo. cùm par delictum. Item si vnus in leui in faciendo , alter in leui in negligendo, præponderat leuis in faciendo:& ideo non compensatur, nec est melior conditio possidentis;vt plenè nota. ff. soluto matrimonio. l. si mora. Dyn.

Huic

QVAESTIO.

Huic regulæ cōuenit legiſtarum quæſtio quam dominus meus dominus Martinus diſputans,ſic proponebat.gloſ.in l.vbi autem.ff. de condit.
3 ob tur.cau.ſic quærit.Pone†dedi tibi rem indiuiduam ob cauſam partim honeſtam & partim turpem, verbi gratia,dedi bouem vt Capuam vadas, & hominem occîdas : neutrum feciſti:repeto.quia Capuam non iuiſti : quod honeſtè fieri potuit : & tu vis retinere quaſi turpiter dederim: quia dedi vt hominem occîdas:quæritur de repe.quid iur. an in totū repetatur, an pro parte. Ad quanlibet harum partium vna ratio allegatur, & datur ſolutio. ſi ſeruus. diſputans ad negatiuam:allegat quatuor.& vj. in contrarium : & ſoluit diſtinguendo. Sed primum videtur dicendum quòd totum repetatur, quaſi turpis conditio habeatur pro non adiecta. ff.de condi.inde.quæ ſub conditione. ſupra de condi.appo.c. j. & vlt. Item quando quis clam vel palàm rogatur,præualet quod palam.ff.de iur.ſi. non intelligitur.ita & hic præualeat adiectio honeſta. Solutio videtur ꝙ nil repetat̃,quaſi hîc fuerit vna cauſa tantum.ff. de condi. & demonſt.l. hæc ſcriptura.cuius pars eſt turpis,tota debet cenſeri turpis:ar. ff. de legi. l.etiam ſi partis. & de rebus dub.l.ſi is qui.§.vtrum. vnde repetenti obſtare dicitur turpitudo. Tertiò videtur dicendum quod pars repetatur. nam ſi tota eſſet honeſta , totum repeteretur: vt ergo idem iur. ſit de parte. ergo &c. Et ſi dicatur,res eſt indiuidua, repetatur totū conferendo partem æſtimationis.ff.de leg.ij.cùm filius. ſoluendo dixit repetitionem locum non habere rationibus præmiſſis:maximè quia ſicut vtrūque feciſſet accipiēs & ſic occidēdo deliquiſſet, non repetendo:vnde ſi abſtinendo & non deliquēdo reſtituere teneretur,eſſet melioris conditionis delinquens quam non delinquēs, quod eſſe non debet.in auth.de reſti. & ea que pa.in ſi.coll.iiij. dominus Petrus de cernetis diſputans poſtmodū eandem quæſtionem plenius proſecutus eſt,allegans ad partem quod non re-
4 petat : quia in†duobus,quorum vnū nocet & aliud prodeſt , inſpicitur ꝙ nocet.ff.ex quibus cau. in poſ. eatur. l. Fulcinius. §.quia. Et ad ſimilia. ſi quis in graui. §.ſi .et merito,ne prætextu liciti veniatur ad illicitum.ff. de offi.præ. illicita.§.illicita. cum ſimilibus ibi not. ¶ Secundò propter difficilem ſeparationem liciti ab illicito prohibetur quis à toto. ff. de aqua quo.& ęſti.l.j.§.item quæritur. Item quia,de aqua plu.ar.l.j. §. item ſciendum.in ſi.& §. ſed ſi vicinus. & l.iij.§.fin. ¶ Tertiò propter communionem delictum ſocij extenditur ad ſocium : ſic ergo hîc delictum in parte extendatur ad illam partem.ff. ſi quis cau.l.ſi duo.de arb. ſi duo. ¶ Quartò in communi debito donatio prohita in perſonam vxoris extenditur ad correum , vt ei non proſit,ſi vxori fiat acceptilatio.ff.de do. inter virum & vxorem.l. ſi ſponſus. §. j. hæc repetitio prohibita in vna parte extenditur ad aliam. inducitur hæc regula.& hoc eo. titu. cùm quid vna cum ipſarum concor.In contrarium

rium de duobus,quorum vnum nocet aliud prodest,inspicitur quod prodest de iur.si.non intelligitur.§.si quis palam.cum si.ibi not.& s̃.qui si.sint le, ex tenore.vnde ratiõe admitti in quo non versatur delictum,subuenitur in eo,in quo versatur,quãdiu durat inseparatio.ff.de sta. Imperator.de pœ.l. peregrinatio.C.de app.pręcipimus.in fin.ibi.eodem modo,&c.¶Solut.pro-
5 pter†indiuiduitatem beneficium petendi concessum in vna parte vel in vna persona.extenditur ad aliã partem vel aliam personam,& victoria prodest.ff.si serui.ven.l.loci.§.si fundus.& l.si de communi.C.si vnus ex pluribus.l.j.& ij.ff.de appella.separatim.§.fi.& s̃.de appella.vna & eadem ratione delictum vel negligentia in parte & ab vno socio commissa releuantur propter socium qui non deliquit vel neglexit.ff.quemadmodum ser.admit.si communem.& l.præce. & l.nam satis.§.j.ibi:si verò.&c.& vide quod not.s̃.eo.lib.de iur.pa.c.vno. in vltima glos.& quòd super ea dixi. ¶Tertiò,si liberum hominẽ,qui vendebat ad precium participãdum,duo emerunt,quorum alter sciebat,alter ignorabat,propter delictum patiẽtis se vẽdi ignorãtia vnius releuat scientem:& quia libertas vel seruitus non potest pro parte competere.ff.de lib. causa.liberis.§.si duo.& l.duobus.& vide quod notatur de clandesti.despon.cum inhibitio.In glo.& ita hic ratione partis,in qua nõ deliquit,admittatur ad petendam partem in qua deliquit,maximè quando fuit turpitudo in possessore, sicut in petitore.
6 ¶Quartò ratione † communionis & societatis non capax capit propter capacem.ff.de libe.lega.l.si is qui duos. fortius propter indiuiduitatem partis,ad quam est capax,ad illam cuius non est capax,repetet vtramq;. nam eadem ratiõe prętextu permissi permittitur prohibitum.ff.de dona.inter virum & vxorem.si sponsus.§.generaliter. xiij.q̃.ij.non æstimemus. Nam etiam indiuidua repetitio partis indebitè solutæ ad aliam partem extenditur.ff.de condi.indebi.si non sortem.§.si cẽtum.fortius hîc vbi est indiuidua:quia id de quo magis.&c. C.qui ætate.l.si.lib.x.s̃.de electione.
7 cùm in cunctis.¶Quintò†papa Partem,quam dedit ob causam turpem, non posset etiãpetere reliquam,propter indiuiduã puniretur in quo non deliquit quod esse nõ debet.ff.de his quib.vt indig.rescin.& l.hæres.ad le. falcidiam.l.hęreditatum.§.j.s̃.de his, quæ fi.à ma.par.cap.c.ij.in fin.Sextò quandocunq; nihil sine captione &c. ff.eo.quandocunque nihil.C.de inof. testa.l.omnino.ff.de dona.except.l.si procura.rei.sed tale est hîc.ergo &c. ad prædicta faciat de sepul. sacris:&
8 quòd ibi not.Soluebat † per vltimo allegata & potissime per.l.quoties. alleg.in fi.quòd repetitio propter indiuiduitatem detur in toto,& hoc si in ea parte versetur turpitudo recipientis.Nam iste certat de damno vitando:ille de lucro captando.nam & talia dicuntur lucra. ff.de calumn.in
9 hæredem,& in re†dubia melius fauetur repetitioni quàm aduentitio lucro.ff.eod.titul.non debet.§.in re dubia.& ibi etiam benignior interpretatio fieri debet.eodem titulo.ea

m

quæ in partes.§.in re dubia. Et hoc intelligit cum ex vtraque parte fuit 1 turpitudo in recipiente,& in altera 2 tantùm in dante:& tunc merito fa- 3 uendum ei qui minus deliquit, nec est ibi par delictum:& sic nõ obstant 4 contraria:& hæc regula,vbi not.datur repetitio ex vtraque parte rei datæ,si fuisset honestas in recipiẽte,nõ datur repetitio causa secuta.ff.de condi.causa da.per totum.vel & causa secuta si turpitudo fuit in solo dante. ff.de condic.ob tur.cau.l.iiij.si verò honestas ex vtraque parte non fuit in recipiente,sed in ea solùm parte in qua fuit turpitudo dantis,tunc est dubium quid iur.sed & tunc forte dici posset,cùm ibi sit par delictum,& illi recipienti absit in eo quod causam impleuit.ff.de condic.causa da.si pecuniam.in princip.C.de transf.cùm mota. C. de dolo,cum proponas.& not.ff de præscript. verb.naturalis.§. quod si facto.tunc fit melior conditio possidentis per hãc regulam cum concord.nam facilius conceditur retentio vel exceptio quàm actio.ff.de condict.indebi.si in area.& hoc eodem titulo.qui ad agend.cum concordan.si verò nihil absit recipienti, quia non impleuit causam Papæ ad quam datum est,tunc idem, cùm in 1 primo membro solutionis & rationibus ibi dictis:& fiet repetitio sine aliqua æstimatione præstanda: quia papæ turpitudinem impedit reten- 2 tio:& sic non obstat.ff.de leg.ij.cum filius.in princip.ad legem falcidiam. l.falcidia interueniente.& quod nota.de hæred.act.l.j.in quibus dicitur ꝙ ęstimatio partis offertur.Ioã.And.

SVMMARIVM.

Remotus ob dolum,infamis est.

Pœnæ potius molliendæ,quàm laxandæ.

Constitutiones pœnarum restringendæ'ne sint.

Infamiam an incurrat mulier secũdò ante tempus luctus nubens.

REGVLA XLIX.

IN pœnis facienda.contrà.ff.de his qui no.infa.l.ij. exercitum.solu. vt dixi.s.eo.odia. Dy. nec habet locum regula vbi certum est delictum,& certa ipsius qualitas:sed animus committentis incertus.C.de iniur.& si non conuitij.Item cum certum delictum & certa qualitas,sed incerta persona ex pluribus qui fuerunt in actu delinquendi.ff.ad leg.Aquil.Item mela.§.sed si plures.C.ad l.Iul.de vi.puber.l.quandoque secundum Dyn.qui venit.s.eo.in obscuris.& ibi dixi. ¶Prima glo.dicit vnde sumpta:& ponit exempla.Secundò arguit. tertiò specificat.v.modos circa regulã.vlti. glo.ponit rationem.¶In j.glos.ibi in §.in pœnalibus.s.causis in benignius interpretandum est.& ibi:hoc.ij.§.j. remotus † ob dolum infamis est:ob culpam non in dubio præsumitur remotus ob culpam.& ibi:si præses.j.sequitur in gloss.& ibi.l.penult.interpretationes legum † pœnæ molliendæ sunt potius quàm laxandæ. ¶In j.gloss.ibi est argumentum idem,Io. mo.dicit tamen quòd diceretur dubium quando ex actis apparere posset cassatiõis causa.C.de sen.qui sine cer.

cet.quant.l.iij.ff.de re.mil.milites.§. missionem & dixi in decr.super eo:& ibi:ad filleia.quæ non sint de mente nec habeant eundem effectum,super quo vide tu quod scripsi.s.eod.lib.de elec.si postquàm.§.j.super glo.& ita. & remissiones quas ibi dedi:vnde de arguendo à minori dici solet quòd in delictis quæ tendunt ad eundem effectum,bene procedit.&est necessariũ. C.de epis.& cleri.si quis non dicam. cañ.xxxvj.q.ij.in alijs licet esset probabile,non est necessarium. ff.de re milit.non omnis.§.à Barbaris. ff. ad Trebellia.l.qui filium.§.sabinus.bene facit.s.eodem libr.de electio.statutum.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem suspensi per triennium à beneficijs,quòd fiat concursus temporum si infra triennium nouam pœnam incurrat:quam plenè scripsi de elec.cum in cunctis.super versi.triennio.Item facit ad quæstionem quam disputaui,quæ talis fuit,Quæritur an pœnam,quæ ipso iure delinquẽti infligitur pro delicto:incurrat is qui cogitauit & aliquid egit:sed non perfecit,etiam si per ipsum non steterit.

¶Hic primo pro allegationibus pro & contra remittã,inducens vnam legem & eius gl.Secũdò ponã quatuor circa declarationẽ quæstiõis.Tertiò soluã principaliter per tria iura: per quam solutionẽ coadiuuando principaliter per tres glo.& vj.rationes demum ad cõtraria dupliciter respõdebo.De primo sic,quia iura quibus ad quæstionẽ argui potest satis sunt per vtriusque iur.doctores collecta:per Odof.& illos.s.qui post eũ scripserũt super.l.si quis non dicam.C.de epi.& cler.per Host.in sum.de pœñ.§.qbus. & plenè per do.Iac.de Baysio qui superfuit Archi.Bonoñ.in quadã sua distinctione quæ dicitur distinctio de voluntate,quã & dictus Archi.posuit. xvij.q.j.§.si ergo.nõ reputo multùm vtile nec subtile.Prædicta sic plenè scripta repetere sufficiat,ergo sic ponere ꝙ ad primã partem.s.quod pœnam incurrat,faciũt omnes leges canonizatæ.de pœ.dist.j.in princ.& l.si quis non dicam.vsque ad §.contra.& quod in princ.ipsius distinctionis legitur & not.de voluntate ad bonum. & pro parte cõtraria leges ibi positę, à.§.contra, vsque ad §.cogitatio.& ex ibi notatis vsque ad c.si cui.& vj. q.j.si quis cum.& xxxvj.qõ.ij.si quis non dicam.& de eo qui mit.in pos.c. j.potest etiam studiosus sibi multa iura quærere pro & contra ad hanc partem.benefacit.ff.ad leg.Corne.de fal.si falsam monetam percusserint, si totum formare voluerit,suffragio iustæ pœnitentiæ absoluuntur:& ibi concord.vide in prima gloss.Est autem aduertendum quòd quęstio formatur de pœna & pœnali constitutione,non de præmio vel fauore.Est 3 autem †certum pœnales constitutiones esse restringendas.de elect.statutum.suprà eodem libro.& hoc cum suis concordã.¶Item formatur quæstio non de pœna à iure debita infligi per iudicem, sed de pœna quæ infligitur ipso iure sine aliquo iudicis vel hominis ministerio.Itẽ quæritur de pœnadelinquentis,nõ de illa quæ ius perimit vnũ pro delicto alte

rius,vt patet in filijs hęreticorum & committentium crimen læsæ maiestatis.vj.q.j.si quis eum.& de hæreti. c.ij.& c.statutum.lib.eo.de schisma. c.vno.eo.lib.ad idem de pœn.in quibusdam.&.c.ad aures.&.c.felicis.eod. lib.Item nec formatur quæstio de illo qui non perfecit per se delictum, tantum perfectum fuit per sociũ vel mandatarium, cui assistebat:vel de illo qui perfecit quoad mentem,licet non quoad verba.ij enim bene incurrunt:de homic.sicut suprà.de pœ.nõ. c.fina.de elec.si postquam.eodem libro.ij.responso.Quibus sic præmissis in prædicta quæstione puto quòd is,de quo quæritur, pœnam,de qua quæritur non incurrat.nec distinguo in hoc casu inter leuia,atrocia,&atrocissima:hoc dicit per decr.perpetuò de elec.suprà.eo.lib.vbi pœnam à iure statutam contra eligentes scienter indignos episcopos,nõ incurrit is qui cogitauit & egit.ex quo non perfecit. ad idem de homic.sicut dignum.§.illi autẽ.ibi:si ex illa captione.ad idẽ de cle.pu.in duel.c.j. si intelligatur quod ille pugil ingressus fuerit animo occidendi.patet etiam ꝙ homicidij irregularitatem,quę pœna iur.est nõ incurrit,licet processerit ad actũ, ex quo mors vel membri truncatio secuta non est.ad idem facit vera opinio Lau.quæ contra Io.recitatur.de pœni.distin.j.periculosè.& quod no. solutio recitatur.de homicid.si aliquis ad solutionem.Etiam facitquod dicimus,eũ qui voluit percutere clericum & vibrauit baculum,sed non percussit,excommunicatum non esse.vt nota.Hugo.xvij.quæstio.iiij.si quis suadente.& Ioan.de pœn.dist.j. si quis pulsatus.& facit quod not.B. de sent.excom.si verò.& nota.in nouella post Goffre.& modernos.eodẽ titul.c.j. Ad solutionem etiam facit quod not.de his quæ vi me.ve causa fin.c.vno.eo.lib.in gl.antepe.fortiter probet hanc solutionem.de ele.com missa.j.respõ.eo.lib.vbi ad pœnã iur. incurrẽdam,quæ infligitur nõ facienti aliquid.j.tempus perfectum.Sic & hîc requiratur delictũ esse perfectũ. Item nec à sententia ecclesię dicitur absolutus is qui noluit absolui,& processit ad actũ:& si iurauit stare mandatis ecclesiæ vel contritionis signa prætendit,nisi sequatur absolutio:ita nec dicatur ligatus,qui voluit & aliquid egit,nisi id perfecit quod canon ligat.de sen.excom.cùm desideres.& c.à nobis.cùm par sit ius ligandi & absoluendi.de pœn.dist.j.verbum.facit etiam ad solutionem.de simonia. c.fin.de pœñ.suam hanc etiam solutionẽ probet optimè.l.j.ff.quod quisque iur.cano.de pœñ.distin.j.hoc autem.quam legem licet legistę soluendo dicãt loqui in minoribus delictis, verius videtur quod loquatur in pœna quę verò iure infligitur.vnde etiã vt ipsi fatentur nõ est illa pœna quæ infligatur à judice,vt per viam accusationis: imò est pœna iur. & per viam compensationis fit ipsius executio.ad idem.de elect.licet cano.lib. eodem.Sic ergo illa ratio quare attentatur sine effectu non punitur.bene faciat & fin.de his qui not.infamia. l. solet.nam secundum.l.infamiam † incurrit iure ipso mulier nu- 4 bens infrà tempus luctus, quam non incurrit

incurrit mulier quæ cogitauit nubere,etiam si attentauit puta contrahẽdo sponsalia,vt ibi faciunt ad solutionem multa iura quæ ipso iure pœnã infligendo vtũtur hoc verbo,ipso facto.s.eo.lib.de elec.nisi periculum.§.nulli.eod.ti.sciant.de iud.c.ij.de cen. quamquã.de pœ.felicis.§.præsenti.& de homicid.pro humani.cum multis si.Ipsum aũt verbum designat actum perfectum: & faciant circa hoc quæ scripsi in quæstione porrorum.in parte.ij. Fateor tamen quod is,de quo quæritur,peccat:& arbitraria & eadẽ pœna puniri debet maiori vel minori,habita consideratione an per eum steterit,vel non:vt in præ.de pre.perpetuò.in fin.&.ff.de extraor.cri.l.j.in fi.canonizata.de pœni.dist.j.solicitatores.Ad contraria omnia facilis est responsio,ꝙ loquuntur in pœna quã non contrahit quis ipso iure,sed iure præcipiente per iudicem infligitur: sic autem diuersitatis ratio per simile eius quod dicitur, aliud est terminum aliquem dari à iure sine iudicis vel hominis ministerio:& illum iudex breuiare non potest,nisi eodem vel alio iure permittatur: & aliud quod ius præcipit dari per iudicem quod iudex abbreuiat. de hoc.eo.ti. indultum.Item non est mirum si desideretur actus perfectus in pœna iur.plus quam in pœna iudicis, cùm desit consideratio & arbitratus legis mortuæ quod non deest in iudice,ad hoc.C.de his qui ad ecc.confu.l.vlti. in princ.& de pœ.felicis.in fin.decretum ergo liget quod certum & perfectum.de con. præben.c.j.li. eod. §. subiunctum.& cle. eo.titu.c.j.Ad illa verò contraria quæ pro delicto non pro facto etiam pœnam ipso iure infligunt,sicut infamiæ & his similes, de quibus communiter dicunt doctores quòd loquuntur in atrocissimis,vt in hæresi,& crimine læsæ maiestatis,respondeo. Aliter hæresis cõtrahitur & perficitur hoc ipso quod quis cogitat & credit errorem.de hæretic.ad abolendam.&.c. excommunicamus.j.&.ij.responso.Crimen verò læsæ maiestatis contrahitur ex acceptatione.Item attentare,ibi est delictum,quod expresse ius punit.Cùm igitur interuenit attentatio,est perfectum delictum quod lex puniebat: vide simile in illo qui locauit operas suas vt pugnaret cum bestia fera.nam ipsum locare,est delictum cõsummatum.ff.de postul.l.j.§.bestias. iij.q.vij.§.verum. patet idem in decr. pro humani.de homic.lib.eo.qui occidit alios alium passionis ipso iure incurrit pœnas,ibi:potestas.sed nunquid incurrit illas ex mand.sic non ex illa parte qua punitur occidens, sed ex qua punitur mandans.Ipsum enim mandare , est ipsum delictum perfectum:quod ipsa constitutio punit ipso iure certis pœnis: sic ergo, cogitauit mandare, & vocauit mandatarium , si non mandauit,non est perfectum delictum,ex eo capite:& sic non erit locus pœnæ.Ad idem. de ele.c.j.eo.lib.& omnium contrariorum breuis est solutio:quòd non loquuntur de pœna , quæ ipso iure contrahitur,sed quæ iudicis ministerio infligitur. Ad illa verò,quæ loquuntur de pœna quæ ipso iure contrahitur,respondetur,quod ibi atten-

tatio vel conatus producẽs in actum, est ipsum delictũ perfectũ, quod ius punit, vel, vt alijs verbis vtar, conatus vel attẽtatio pœnam delicti ipso iure inflictam incurrat solum in casibus expressis à iure: & si istud vltimum sufficere dicatur ad solutionem 1 omnium contrariorũ quæ loquuntur in pœnis quæ per ius nõ ipso iure, sed iudicis ministerio debent infligi, fortè non esset peccatum: quia sic desineret quod ad hoc confusa doctorum distinctio de qua dixi.in princi.quod tueri posset per istam regulam cum suis concor. vnde scias quòd sunt casus in quibus in delictis etiam cõsummatis pœnirẽdo quis euadit pœnam, quod scripsi. de iur.pa.cum laici. super.j.gloss.

SVMMARIVM.

1 *Habens maiorem partem, alteri minorem habenti æstimationem offerre potest, & totum sibi retinere.*

2 *Patronatus res indiuisibilis est.*

3 *Ecclesia vna vnius debet esse rectoris,*

4 *Ecclesiæ status ad mobilitatem laicorum non mutandus.*

REGVLA LVI.

IN re communi potior contrà, quia iure communi melior est conditio occupantis. suprà de procura. si duo.ff.de le.j.si pluribus.dicit Dyn. hęc regula loquitur in ea re, quæ pro parte indiuisa pertinet ad plures, contraria loquente de iure distincto in executionem vnius, qui primò occupauerat. Nam is litem contestando sibi quærit executionem insolidum, & alterum insolidum excludit, nisi in casibus per decr. si duo. j. glos. ponit exempla: & remittit: & sex casus excipit. Secunda regula ponit rationem regulæ. ¶ In.j.glos.ibi.§.ne autem.si donator habet rem communem cum donatario, habens † maiorẽ partem offerre potest alteri ęstimationem reliquæ partis, & totum possidere. In.j. igitur ibi: si ædes. & sic loquitur. ff. pro socio. cum duobus.§.item mela. & ibi: reficeret. semper intelligitur quòd his casibus reficere vel facere, licet non velit socius, facere iure seruitutis, quod non liceret, vt in præ.l. parientem. de ser.vrba.præ.sed iure communionis licet: & sic intendit gl. &.ff. pro socio.cum duobus. §.idem respondit.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem disputatam per Do.Hugonem de Vercell.demũ episcopum Nouarien.quærebat, Si clericus & laicus patroni ecclesiæ vacãtis præsentant vnum, postmodum ipse laicus præsentat alium, an ambo, vel neuter, nec alter, & quis illorum sit instituendus: & quia, vt in fi.dicam, quęstio non est dubia, ipsam breuiabo. ¶ Et allegatur primò pro ambobus.ij.pro neutro.iij.pro secundo.&.iiij.pro primo, quinto solutio, soluuntur quæstio. & contrarijs respondere. vj. ostendetur quæstio non dubia iuxta, quæ primo videtur quòd ambo sint instituendi. cùm patrona-
2 tus † sit res indiuisibilis insolidum existens penes singulos: de hoc de iure patron.c.j.in j.glos.sic & iudicatus ordinarius

ordinarius vel delegatus de quo de offic.del.prudentiam.in glos.ij.Idem in pluribus reis credendi.ff.de pact.si vnus. ad præsentationem ergo ipsorum admittatur vterq;: & diuidatur inter eos.ff.de alimen. & ciba.leg.l. prima. de acquiren.rerum dominio. l.adeo.§.cum quis.& de præsumptionibus, afferte: ¶Secundò in contrarium.quod neuter admittatur,sed impediant se concursu,faciunt.ff.de vsuris,quocunque.C.de testamen.tutela. duo. Nam † vna ecclesia vnius debet
3 esse rectoris.xxj.quæstione secunda. sicut .de præben.cum non ignores.de
4 iur.patro.c.iij.nec † ad mobilitatem laicorum mutandus est status ecclesiæ.x.distinctio.c.j.ff. arbo. fur.cæ.si gemina.& in dec.afferte.non sit sententia sed comminatio.& in l.si vnus quilibet habebat ius exigendi insolid.Inst. de duo.reis.§.j.ac si vnus de patronis præsentare non potest.Item beneficium ecclesiasticum non recipit diuisionem,de preben.maioribus. &.c. dilecto. vbi diuisio vel media via hîc locum non habet. & impossibile iur. est vtrumque ius habere de præben.in fin.vbi de hoc.in gloss. ij.suprà.eod.lib.de ele. vt quis duas. ¶ Tertiò quòd alter solus admittatur scilicet. præsentatus secundò à laico sic probatur,posteriora prioribus derogare.ff.eod.l.diui.ff.de procur.non iniuste. de offic.leg.studuisti.C.de pact.l.pacta.de pœ.di.nouit. præferendus est ergo laicus qui variat, cum leg. authoritate id faciat. xxiij.quæstio.iiij,qui peccat.de restitu.spolia. literas.Quartò quòd præferendus sit primo præsentatus probatur: quia satis est laicum nullum consensisse vt pœnitere non possit. xxxij.quæstio. v. horrendus.sufficiat regala,mutare hoc eod.titu.Item licet laicus variare possit in præiudicium præsentati de iur.pat.cum autem.non tamen in iniuriam clerici& patroni. vt ibi.Item cum par est numerus præsentantium, recurri debet ad merita,& dignitates,de elec.ecclesia enim.Vbi de hoc.in vl.glo.sed clericus est dignior laico.iiij.dis.deniq;. ergo ab eo præsentatus præferendus est.nam magis dignum &c.de con.ec. quòd in dubijs.¶Soluendo dixit primò concorditer præsentatum præferendum.quia duplex ius habuit præsentatus.secundò vnum tantum,quod dicitur ex variatione laici. verùm cùm sunt soli laici,vnus vel plures.l. distin. loquitur in codicillis in quibus ambulatoria est voluntas, procurator etiam constituitur fauore constituentis:vnde constituens reuocare potest. l. extra pacta.non obst. quia ibi pactum vltimũ fuit de vtriusque voluntate, hîc non sic. c. nouit. non ob. mutat enim deus iudicium propter pœnitentiam peccatoris,non ob.quòd habet priuilegium pœnitendi:quia non in præiudicium alterius. facit. ff. ne quid in lo.pu.l.ij.§.si quis à principe.¶Vt dixi in principio quæstio, non dubia:quia salua pace disputantis non est verum:quòd laicus possit simpliciter variare recedendo à primo super quo fundari videtur ipsius dubium, sed variare potest accumulando, vnde episcopo licet instituere primum, quod non licceret, si posset in totum diuertere.

imo cæteris paribus potius habet instituere primum, hæc probantur de iur.cum auth.&.c.pastoralis.facit.cle. eo.tit.plures.in fin.quæ permittit simul fieri quod permittebatur olim succesſiuè.Clarum eſt ergo,ſiue clericus,de quo quæritur,præſentet vt clericus,ſiue vt laicus.primum præſentatum non ſolùm habuiſſe,ſed adhuc etiam habere duas voces.ſecundum verò vnam ſolam,& non liberam vel integram,ergo &c.Ex hoc autem ſequitur ꝙ licet plures ſint patroni laici cum clerico,locum habet quod dictum eſt de vno ſolo. Plus dico ꝙ ſi plures ſint laici tantùm et concorditer præſentāt vnum,licet poſtea etiā aliquid maior pars variet cumulando,inſtitui debet primus ratione prædicta,ex quibus concluditur,quæſtio non dubia.

SVMMARIVM.

1 *Veriſimilitudo quibus rebus tollitur.*
2 *Canonicus poſt habitam præbendam,tenetur promoueri ad ſacerdotium.*
3 *Caſus dubius in quam partem interpretandus.*
4 *Pretium rei petens,an renuntiet legi commiſſoriæ.*
5 *Vſuras recipiens dominij ius à principe ſibi conceſſum,perdit.*
6 *Subſtitutio generalis, an ad ſpecialem præcedentem trahatur.*
7 *Poſterius non tollit prius,ſi ſe compatiuntur. & nu.8.*

REGVLA XLV.

1 INſpicimus veriſimilius. veriſimilitudo † tollitur ex comparatione rerum adinuicem, vel ex comparatione rei ad pretiū.ff.de re du.l.j.l. vtrū.§.cùm quidam.Ex vicinitate ſcripturarum.ff.de leg.j.ſi ſeruus pluriū. in fin.ex dignitate perſonarum.ff.de aur.& ar.le.l.Titia.Seio.ex charitate, etiam neceſsitate perſonarum,vt dicta.l.ſi ſeruus. in fi.ex conſuetudine regionis & loquētis,vt ibi.& hîc Dy. vel ꝙ hic alternatiua eſt ordinis,vt ſi veriſimilius non apparet.inſpiciamus quod plerumq; &c.¶Prima glo. dicit vnde fuit ſumpta,ponit exempla:& remittit.¶In.j.glo.ibi:in obſcuris inſpici.ſequi tamen ſolet quod eſt veriſimilius,aut ꝙ plerumq; fieri ſolet.¶In.j.gloſ.ibi:iniuſte.quia veriſimile eſt ꝙ ingratitudinem non commiſerit.& in hoc ad propoſitum.& in fi.quæ eſt contrà,cùm dicat ſpectandum quod minimum:& ibi:ſoluitur. quæ ſolutio patet ex textu legis.eod. tit.ſemper in ſtipulationibus.quā ibi. inde dicebat Dy.quòd iſte erat ordo, quia primò voluntatem ſequimur,ſi de illa poteſt apparere.ff.de condi.& de.l. pater.in prin.&.§.conditionum verba.& de re.dub.le.in ambiguo.C. de libe.præteri.l.iij.Secundò quod eſt veriſimile, vt hic: & in concor.all.ſ. Tertiò,vbi non apparet veriſimilius, recurritur ad propriam ſignificationem verborum.ff.de leg.iij.non aliter.Quartò his deficientibus recurritur ad minimum:vt ibi.& in concor. Quintò,ſi non apparet quod ſit minimum, dicitur non valere.ff.de teſta. tu.duo ſunt.de re.dub.ſi fuerit.& l.ſi quis de pluribus.de ma.te.cum pluribus.

QVAESTIO.

Hæc regula ſecundum prædicta facit ad quæſtiones hîc diſputatas,quas fateor

fateor congruentius fuisse locatas sub regula. In generali.e.tit.sed propter prolixam materiam inscriptam post Io. mo. transferri sic decuit: & quæstiones sic proponuntur, Per statutum ecclesiæ quilibet canonicus
2 †post habitam præbẽ.j.annum promoueri tenetur ad sacerdotium: sunt etiam ibi præbendæ maiores & minores, & de consuetudine maiores dantur antiquioribus. A.impetrauit ibi canonicatum, & præbendam cum clausula quòd non teneretur promoueri ad sacerdotium. cùm.B.impetrauit canon.& sibi prouideri de p̄bẽda vna ex maioribus: vterque habet clausulam quæ tollit consuetud. & statuta: sed vterque receptionis suæ tempore illa seruare iurauit: quæritur an præiudicatum sit illis per tale iuramentum. Prima pars quæstionis fuit Io.de monte Murio.secũda fuit Iaco.can.Boñ.vterq; prius allegabat. Ad affirmatiuam.v. rationes.secũdò totid.ad negatiuam.tertia pars facit quatuor.primò ponit: secundò solutiones Ioan.distinguendo: tertiò soluit contraria secundum eos: quartò circa vtrũque articulum subdo veram solutionem. Prima igitur ipsorũ ratio talis erat, certum est, quem libet horum potuisse renuntiare priuilegio vel gratiæ sibi factæ de regula, ad apostolicam. C.de pa. si quis in conscribendo. tacitè autem renũciasse videtur faciendo sponte, contra illud, de of.deleg.gratum.de ap. sollicitudinẽ.de his quæ fi.à ma.per.ca. ex ore.j.dicam.secundò iurando simpliciter seruare statuta. & consuet. ecclesię ad omnes consuetudines & omnia statuta se adstrinxit, cùm indefinita æquipolleat vniuersali: de elec.in genesi. de priuil. quia circa. ergo tenetur ad singula, & sic ad illa, de quibus quæritur, seruanda tenetur per iuramentum: quod cùm non vergat in periculum animæ, nec in alterius præiudicium est seruandum. de iur.iur.si verò.& iuramentũ quod obligat quo ad dominum, fortius est quam litera quæ est factum hominis: facit de iur.iur. & si Christus.ibi redde domino &c. Tertiò dato ꝙ
casus† esset dubius, in hanc partẽ in- 3
terpretari debemus quæ securior pro vitando periurio, maxime si gessit in animo omnia statuta seruare: quod præsumitur, ex quo non excepit, & excipere potuit vel protestari.de consti.cum M.vnde sibi imputet, de iur. pa.ex literis.de priuil. quia circa. de regular.consulti.&.c.vidua.& iuramenta secundum intentionem recipientis interpretamur.xxj. q. v. quacunque.& facit regula, cõtra eum. cũ concor.hoc eod.tit. est etiam æquior per quam ad æqualitatem reducitur cum alijs canonicis. facit xvj. q. vij. c.j.de consti.cum omnes in fi.de sta. mon. recolentes.de deci.cum in tua. Quartò, cum hîc sint duo contraria successiuè.s.primò gratia, secũdò iuramentum.per secũdũ videtur primo derogatum.de transac.c. j. ff. de contrahe.emp.l.e.emptio.de noua.l.j. C. de pac.pacta.ff.de leg. non est nouũ. de cog.spi.c.j. Quintò, ibi statutũ & consuet. quæ quo ad eos erant iuualida, per iuramentum feceruntvalida. sic de iur.iur.cũ contingat.de pig. significãte.s.e.li.de pac.pactũ nõ valet.

sed dicas de ill.expressè nō iuratū:nā vt s.dixi.sufficit generalis, vel indefinita locutio.sufficitetiā tacita renū
4 tiatio:hinc† est quòd petens rei pretium, renuntiat legi commissoriæ: & econtra.ff.de leg.commis. l. iiij.§.
5 eleganter.& recipiens† vsuras perdit ius dominij sibi concessum à principe.C.de iur.do.impe.l.ij.perdit etiam ius depositi,quòd erat vt prius depositarum rerum ratio haberetur. ff. de po.si hominem.§.quot. Item petens legatum renūtiat querelæ.ff.de inof. te.si pars. In contrarium adducitur regula,in generali.hoc.eo.ti. per quā cum concor.patet quòd actus generalis concessionis vel renuntiationis non includit illa quæ pars verisimiliter non concederet, vel renūtiaret. ad idem de iur.iur.veniens.&.c. quin tauallis.ff.de pig. l. obligatione.s.eo. lib.de of.vica. cùm in generali. hinc
6 est quòd† generalis substitutio, non trahitur ad specialem præcedentem. ff. de vul. & pu. sub. cohæredi. Cùm ergo de illo statuto vel consue.cogitasse non videatur.nec sit verisimile quòd voluerit suę gratię renuntiare, forsan multis laboribus & vigilijs acquisitè.de renunc. super hoc. & de præsum.quia verisimile. nec præsumitur opinione sua iura tractare, de sol.c.fin.ff de proba.cùm de indebito.& respō.dicemus illa statutum & & consuetudinem in iuramento non includi. ❡Secundò.iuramenta intelligi debent secundum intentionem iurantis. xxij. qō. v. humane de iur. iur.veniēs.&.c.quintauallis. ergo recipiendo vt intellexit non includentur prædicta:maximè, quia in generali sermone non læditur ius personę iurantis:de iur.iur.petitio. cum concor. ❡Tertiò † posterius non tollit 7
prius si se compati possunt.ff.de milite.l.si certarum.§.vl.& l.se. de iur. co.conficiuntur.§.si miles.& l.fi. vnde cùm indulgentia,quæ prior est,referatur ad vnum statutum vel vnam consuet.tantùm, quæ quātum ad ipsos videntur exempta de numero statutorum vel consuetudinum:iuramētum posterius referetur ad alia statuta & consuet.ad quas iurantes tenebantur:& sic indulgentias nō tollet. maximè cùm constet speciem specificatam sub genere non contineri.ff. de leg.iij.vxorem.§.felicissimè. & facit quod no.& dixi.eo.tit.generi. ❡Quartò iste iurando statuta & con suetu. bene fac. de iur. iur. clericus. quia turpis est pars quæ suo vniuerso non congruit. viij. di. quæ contra. de spon.duo.c.fin.& vnum collegiū diuerso iur.censeri nō debet.xij.q. ij. cognouimus. sua igitur obedientia sibi nocere non debet, nec pœnam pati vnde meretur præmium: de fideius. peruenit. & per hoc videntur canonici,contrarium dicentes, suam turpitudinem allegare,& sic repellēdi:de don.inter dilectos. ❡ Quintò, ad hanc partem allegabat vterque de priuilegio cum capella.quæ secundū Ia.videtur terminare quæstionem.& ff.de mi.te..si miles. vbi dicitur non præsumi quem elegisse genus testandi ad sua iudicia impugnanda:sic nec præsumamus iurasse istos ad suas gratias perimendas : maximè quia hoc non est verisimile, nec fieri con sueuit per hanc regulam.cū concor.

& faciat

& faciat ordo quem suprà scripsi post Dy. primo, secundo, & quarto gradu. Hanc partem dabat Iaco. pro solutione. sed Io. dicebat quòd si tempore quo iurauit fuerunt lecta & specificata statuta vel consuetudines, de quibus suprà & non exceperit, videtur iurans renuntiasse gratiæ per iura primo alleg. si verò lecta vel specificata non fuerunt, non renuntiauit gratiæ per vltima iura allegat. ff. si quis caut. sed & si. §. quæsitum. & quæ recitantur de commodo. cap. vno. de depo. bona fides. & facit suprà. eod. libr. de procura. qui ad agendum. ¶ Non obst. iura loquentia de tacita renuntiatione, quæ loquuntur cum quis directè venit contra factũ suum, vel aliàs apparet de voluntate mutata: sed hîc secus secundum Io. sed Ia. dicebat illa loqui cùm vtrumque sit ab vno tanquam ab eodem. Iste verò gerit vices duorum, scilicet priuilegiati, & non priuilegiati: &
8 secũdum † eum posteriora non derogant prioribus, nisi cũ illis contraria, sunt nec venit contra iuramentũ, cùm in hoc non includeretur. Scias quòd secundus articulus huius quæstionis minus habet dubitationis, quàm primus: quia si in ecclesia diuisæ sunt præbendæ maiores à minoribus, quæ in certis ecclesijs diuiduntur vt integræ & dimidiæ impetranti maiorem vel integram minor vel dimidia etiam si illam vellet cõferri non posset. suprà. eo. lib. de præben. cui de non. §. j. quare si diceremus sibi præiudicare iuramentum, minorem vel dimidiam non posset, quia de illa non scribitur: & sic esset perempta gratia, quòd neuter intendebat. De iurante patet de recipientibus id. nam recipiebant illum ad præbendam, & ad illam quæ debebatur pro literis ergo vt suprà. In primo etiam articulo videtur indistinctè dicendum, quòd ex quo ille A. recipitur ex iuribus literarum habentium clausulam de non recipiendo sacerdotium, & tollentem statuta contraria ipsi, videntur receptionem facere, & iuramentum recipere secundum formam literarum: & ipse etiã sic iurare vt receptio & iuramentum sequentia & tanta à literis gratiæ & mandati. executorum illis conueniant. non enim recipitur simpliciter vt A. sed vt talis A. facit de fi. instru. inter dilectos. §. cæterum. & de bap. maiores. ver. simpliciter. sic & generalis transactio restringitur ad id de quo agitur. ff. de transac. qui cum tutoribus. § j. C. eod. titul. si de certa. & not. suprà de transac. c. j.

SVMMARIVM.

1 *Iter, dupliciter sumitur.*

2 *Duo si habeant soli eligere prælatum, & alter alterum consentientem eligit, an valeat electio?*

3 *Ecclesiarum fauor an idem, qui & pupillorum?*

4 *Sententia vnius ex duobus ordinarijs etiam altero resistente, an teneat fauore personæ vel causæ.*

5 *Electio alicuius seipsum eligentis in prælatum, an valeat.*

6 *Electio facta de collegio eligentium, an dicatur vnanimis.*

7 *Cardinales si duo tantùm supersint, an alter*

alter

alter alterum eligere poßit in papam, & num,8.

REGVLA LXXX.

IN toto. j. gloss. remittit pro exemplis & pro materia, & dat concordantias.¶ In glos.j.ibi. in toto est.non ob.e.ti.l. si iur. §. si quis iter. vbi absolutus ab actu nō absoluitur ab itinere, nec econtra.cum tamen in actu contineatur iter.ff.de serui.vrb. præ.l.j.§.j.& insti.de seruitu. §.actus. & per eundem modum induatur.l. j. ff.de adimen.le.dic vt no. in præ. l. si iur.& hoc not.Dy.scilicet, quòd iter.
1 †dupliciter sumitur: vno modo pro distincta specie seruitutis, & eo modo sumptū nec est pars actus, sed species seruitutis actui optima & coæquæua.ff.si ser.ven.l.loci corpus.§.j. & dicta l.j.de adimen.l.alio modo sumitur pro commoditate eundi, & tunc habet se ad actū sicut pars ad totū.est enim pars subiecta ad actū: & actus est totum potestate ad iter: quia potestate sui comprehendit iter: & in hac significatione.ff.de ser. vr. præ.l. j.§.j.& de noua.si pupillus.§.vlti.

QVAESTIO.

Hec regula facit ad quæstionem quàm disputaui, qua quærebā si duo
2 † soli.habent eligere prælatum iur. proprio vel promissario, & vnus elegit reliquum, qui consensit, an valeat electio. Ad affirmatiuam primò & in contrarium: secundò inducuntur. v.rationes, & quædam glo.tertiò primum dubium soluitur, circa secundū recitantur opiniones: excluduntur casus non dubij: soluitur, & contrarijs respōdetur. Quòd valeat sic probatur de collegio ecclesiæ vocantis debet fieri electio prælati, hoc patet. lxj.di.nullus.&.c.studij. &.c. obitum. xviij.q.ij.quàm sit &.c.abbas. ij. s. de elec.cum inter cañ.&.c. ne pro defectu: facit.C.de epis.& cleri. in ecclesijs.sed mortuo prælato potest collegium consistere ex duobus, de elec. j.ergo vnus potest eligere reliquum aliàs esset lex impoßibilis.contra id de con.iiij: di. erit autem. Et si dicas nullus se potest in scrutinio nominare.de ele.Cumana.& eligendus debet habere maiorem partem in scrutinio vt ibi.e.ti.quia propter.&.c.ecclesia.respondeo ꝙ quando non sunt nisi duo, non arctantur ad formas, vt scripsi in c.quia propter.super glo.di. vt.j.& eo.tit.c.j.super.j.gloss.facit de elec.cùm in veteri.& quod ibi no. in ij.&.j.glo.sufficiunt: ergo consensus qui hic assunt: bene facit quod scripsi post Hosti.de iur. pa. per nostras. in glo.patet.& quod ipse no. in fine. ipsius ti.in si.de episcopo qui vnicum patronū præficere potest ecclesiæ vacanti.¶ Secundò videmus fauore minorum & pupillornm vnum ex duobus tutoribus administrare posse. ff. de admi.tu.l. si plures.§.pen.in fin.& l.decreto.§.j. C. si vnus ex pluribus tuto.l.j.& de authen.præs.l.fin. Idem in executoribus ultimarum voluntatum ipsarum fauore, quod dic vt suprà.e.li.de testa.c.ij.§.j. Idem in pro. cura. spiritualium causarum, quod dic vt suprà.e.lib.de procur.si duo.§.
3 vlti.Cùm igitur † ecclesiarū maior, vel saltē qualis sit fauor.xxiij.q.iiij. quid ergo. de resti. in integ. auditis

In auth.

In authē.de non ali.§. si minus.C.de sacrosanct.eccle.in fi.& quod not.de pec.cleri. inquirendum.ergo & ipsarum fauore ex duobus eligentibus quocunque iur. alterius solius valebit electio saltem ex quo non habet alterius resistentiam sed consensum.
4 ¶Tertiò constat quod fauore † personæ vel causæ tenet sentētia vnius ex duobus ordinarijs etiā altero resistente.ff. de re iu.c.fin.fortius ergo fauore expediēdæ prouisionis ecclesiæ,ex quo non discordāt teneat electio vnius ex duobus eligētibus. Sic videmus quod fauore sententiæ in causa denuntiationis principalis habetur pro teste. de testi. in omni. & vbi non vtitur in præiudicium, creditur vni de procu. ex insinuatione. fortius ergo vbi vertitur incommodum & iur. appetibili & meritoria vt prædixi:facit ergo accessus quod principaliter fieri non posset de iur. pa.ex literis.&.c. cum seculum suprà eo.lib.de præben.quia sæpe.ff.de fun do do.l.j.sic mixtura. facit quod sine illo fieri non posset. de arbi.contingit.&.c.per tuas.¶Quartò,bene facit ad quæstionem.C.de cōtrahen.emp. cùm ipse tutor.& quod ibi not. & ff. eo.ti.l.si in emptione. in fine de vno ex duobus tutoribus qui alteri palā emēti rem pupilli athorizat. ad idē. ff.man.l.si mandauero.§.Iuliano.vbi vnus ex pluribus vendentibus mandato meo rem emit à se & alijs.
¶Quintò specialiter in compromissarijs videtur casus in decre. cum in iur.de elect.nam si vox electi compromissarij auget numerum,quando nominatus est à parte minori,vt ibi: fortius quādo ab æquali,vt hic.Item si ibi auget cùm est discors,& vbi est repugnantia,fortius hîc vbi est concors & consonantia. Hoc enim appetunt iura scilicet electiones fieri con cordes,& hîc est talis. B.nō facit. ff. de op.no.nun.l.j.§.& post operis.ibi: quid enim agebat prætor nisi vt con trouersias dirimeret.quas cùm sponte receperint dicit ratas habere. fateamur ergo quod valeat electio : pendet tamen ex consensu electi, sicut & sententia delegatorum pari numero discordantium:de re iudi. c. fi.ff.eo.ti.duo iudices. ¶Sextò,inducitur solutio ad brocarda de vno gerente vices duorū:dantur gl. lxxxix. dist. singula.in prima glo. de proba. ex literis.in glos. ij. & de præsumpt. mandata.in glo. ij. dicentes id licere causa necessitatis vel vtilitatis : sed hîc vtrumq; concurrit necessitas expediendæ prouisionis,& vtilitas con tra damna vacationis:& quia forsan extranei sunt ignoti, qui nō sunt eligendi. de postul. præ.bonæ enim.ad fi.de præben.in Laterañ.in fin.& pararetur laqueus si de necessitate eo casu haberent extraneum eligendi, contra id.xxvij.q.j.de viduis.de resti. spo.literas. ¶In contrarium:scilicet quod non valeat electio ostenditur sic,De necessitate est quod per capitu. vel maiorem ipsius partem fiat electio , nec vox electi computanda est in illa parte maiori.de elect.quia propter.&.c.Cumana. &.c. in genesi. &.c.ecclesia.j.& ij. Et si dicatur vt suprà quod quando sunt duæ tantum formæ concil.genera. seruandæ non sint:nulli tamen dubiū quod concil. Laterañ.

Lateran.de his quæ fi.à ma. per. cap. locum habet:quod vult in ordinatio nibus,quæ fiunt per capitula,concor dare debere maiorem partẽ:cui concor.lxv.dist.c.j.ij.& iij. lxxxix.dist.si transitus.de tempo. ordi. nec episcopi. nec potest negari quin concilium Lateran. locũ habeat etiã in actib⁹ electionũ, per decre.præ. ecclesia.ij. ver.nos igitur.quã cõstat secutã esse cõciliũ generale.¶Secũdò inducũtur iura probantia quod quis oriri non potest à seipso. xxiiij.q. j. didicimus. debet ergo alius esse eligens ab electo,sicut institutus ab instituẽte,præsentatus à præsentante, baptizatus à baptizante.de insti.c.fi.de iur.pa. per nostras.de baptis. debitum. alius iudex à quo ab illo ad quem appellat. de consue.c.ij.suprà eo.lib.alius emptor,quàm venditor.ff.de rerum permu.l.j.in prin.alius dans,quàm recipiens.ff.mand.si mandauero.§.si tibi centum.vnde prætor vel præses non dat se tutorem,vel iudicẽ. ff. de offi. præ.l.fin.de offi.præ.l.v.de tut.& cu. datis ab his.l.prætor. Hic autẽ vnus & idẽ est eligẽs & electus, ergo &c. ¶Tertiò indubitatũ est, quod si duo sunt iudices vel arbitri dati simpliciter sententia vnius non tenet. de offi.deleg.causam.&.c. cum causa.ff. de re iudi.duo iudices.& l.duo ex tribus & de arbi.Item si vnus.§.item si plures. Item nullus iudex in facto proprio.iiij.q.iiij.c.j.ff.de iudi. Iulianus.ij. C. ne quis in sua causa. in rubro & in nigro.nec arbi.ff.de arbit.l. pe.Aequiparãdo igitur eligentes iur. proprio iudicibus & iur. compromissario arbitris concluditur quod alter se non potest eligere,nec per alterum solum eligi:sicut nec ex duobus procuratoribus omnium rerum alter ab altero exigit.ff. de procurato. l.qui duos. ¶Quartò efficax videtur obiectio Innocent. sic dicentis, Ad vtrunque casum aut electus consensit electioni factæ,& illa non valuit: quia nõ à maiori parte,vt suprà probatum est. Item secundum id cùm post tres vel sex menses datur mensis ad consentiendum electo, esset dare quòd post tempus iur. infrà terminum cõsentire debet is cuius fiet electio effectiuè : quod esset absurdum : sed ad hoc respondi in decre. cum in iur.super ver. consentiat aut consensit faciendæ:& sic ambitiosus est repellendus.hæc solutio. viij.q j. in scripturis.j.q.vj.sicut de elec. cùm post.C.de epis. & cler. si quanquam. cuius textum vide suprà eod. lib. de elect. cupientes.j.respon.Igitur subaudi.concor.C.lib.xij.de re mili.contra publicani.& vide de electio.officij.in fi.primæ glo. ¶Quintò ostenditur quòd ex contrario sequeretur iniquitas, absurditas, & perplexitas, quorum quodlibet singulariter est vitandum:multo fortius ipsa coniuncta.facit.de pur. ca. inter. & clemen. de re iudi . pastoral.ad fin. Iniquitas quæ datur materia ambitioni & simoniæ. facile enim socius poterit corrumpere socium : facilius enim corrumpitur vnus , quàm plures, vt scripsi de cleri.peregri.c.j. super glo. ij.nec aperienda est via talibus.facit de iur.iur.l.si verò. de diuor.quanto. in fi.cle.de elec.c.fin.ff.nau.cau.stab. l.j.§.j.ff.de pac.do.l.conuenire. C. de iudi.

ludi.l.ij.in fi. Absurditas.in hoc quia eadem ratione ex tribus vnus solus eliget socium: & valebit electio secūdum id quasi facta à maiori, quod videtur absurdum:& est bonus modus arguendi.sic elect.in gene. &.ca. cum inter.suprà eod.lib.de elect.dudnm.& refert Abbas de don. Iacobo Narbo.sic electo ab vno: ex tribus, de quorum numero ipse erat, & obtinuit:quod satis est durum. Perplexitas autem quòd sic inuicem se eligere possent, & tales perplexitates vitandæ sunt:de resti.spo.literas.circa fin.de app.interposita.in fi.Ad hoc ergo vitanda concludamus cum. l. quod difficile est,quid vices duorum gerere.ff.de pact.l.si plures. non po- 6 terit ergo alter esse eligens & electus:sed ambos oportebit eligere:sicut de duobus opponentibus dicitur quando nō sunt plures, quod ambos oportet ad curiam ire. de elect. cu pientes.§.si verò.& facit quod not.in clemen.de appel. c. j.in glos.quando super. Sextò inducitur opinio B. & sequacium not. in decre. cùm in iur. de elect.in glo.j.tenentiū,quòd com promissarij nisi habeant speciale nō possunt de se eligere. Item opinio boat.etiam quo ad casum eligentiū iur.proprio quam scripsi. de institu- 7 tio.ca.super vlti.glo.Item opinio. C. man.in compromisso,quàm ponit su per suo. xlviij. Solutio facilis in eligentibus iure proprio, & dico electio. valere factam per vnum ipsorum reliquo:tamen solet ad omnem dubitationem tollendam fieri compromissum per ambos in tertium qui postmodum eligit alterum,vt etiam scripsi in præ.decre. vlti. de instit. in fin. tamen & si non fiat quòd valeat electio, probat hæc regula innuens partem contineri in toto:tu qui resistis dicis quod iste debet habere maiorem partem, ego respondeo quod habet totum:& si nō vis fateri quod vox electi computetur in parte,probo tamen quod computatur in toto. cap.quàm sit.xviij.q.ij.dicit,quod de congregatione fiat concors abbatis electio. ergo.electus computatur in electione cōcordi. aliàs ibi esset con tradictorium. Per eundem modum inducitur.lxiij.dist. quanto.de elect. cùm petitam.de tempo.ord.dilectus. in prin.de æta.& quali.intelleximus. post prin.per quę patet† electionem factam de collegio eligentium dici vnanimem & concordem.Item probatur in electione compromissariorum:scilicet quod compromissum dicitur concors & vnanime.licet factū sit in vnum vel plures de collegio eligentium. hoc patet de elect. cùm dilecti.in prin.eo.ti.in causis.in prin. & ver.quia verò de renun.post translationem. in princ.& vide quod dixi suprà parte j.in prin.& ver.quinto.facit quod post Ho.scripsi suprà eo.licet.super ver.cardinales. vbi dicit ꝙ si duo soli cardinales † superessent, vnus posset alterum eligere,quando per compromissum eligunt illi duo. Hoc est maius dubium propter varietates opinionum circa casum decre.cùm in iur. tamen illas hîc non describam: sed ibi videantur. Duas tamen non omittam quæ respiciunt casum nostrum:prima glossatoris & trium sequacium habet quod compromis-

promissarij dati simpliciter de se nō possunt eligere:opinio Ioā.& xij. sequacium habet contrarium : & hos sequor. Si prima opinio esset vera, quæstio de duobus compromissarijs datis simpliciter non esset dubia:sed quia hanc non sequimur alios casus non dubios excludamus. Planum est quod si vtrique insolidum data esset expresse potestas : scilicet quod ipsi duo & ipsorum quilibet posset eligere,quæstio non est dubia.Idem si nō est data expresse sed tacitè , & quia dictum est quod de se posint eligere , & hic optimè procedit opinio Compo.quam scripsi in decr. cùm in iur.vbi vide in glo.opponitur. & super. j. glo. Idem quando non est dubia, quando fuit expresse denegatū, ne de se eligerent.suprà eo. lib.de testa.c.ij.de resti.do.c.vno. §. personis. de excesi.prę.c.j.suprà de fideiuss.quod quibusdam.de priuile. quod nonnullis.Idem secundum Inno. Compo.& C.man. Idem si dictum est in compromisso quod omnes sint concordes:quia tunc videtur tacitè denegatum ne de se eligant : quod non placet:& vide in glo. proxi. alleg. ante fin.ver.quod ergo.& faciant quæ dixi.in prin.solutionis.sit ergo quæstio dubia, cum simpliciter compromissum est : & hoc casu tenuit Ho. &
8 hoc† placet, quod vnus potest alterum eligere, nec oritur à seipso, sed vocatus est à Deo,& à socio, vt scripsi in decre. cùm in iur. super prima glo.& sic licet se non posit eligere, & personis compromittentium petitur se coëligere per prædicta sicut responsum est , ad allegata in contrarium. Primo & secundo & tertio ad id quod de quarto inducebatur vide quod scripsi in decr.cum in iur. in glo.opponitur.¶ Ad quintum,inquantum primo timetur corruptio: responde per l.ad eos.ff.cōmo.quantum ad eos enim tenetur, prouidere possemus, ne iniuria fieret. ita dico de eorum pactione. Nām licet facilius vnus quam etiam plures possent. ¶Ad secundum respondeo , quod illud in discordi electione.sed quæstio loquitur de concordi:vt dixi in prin. solutionis.¶Ad tertium dico,id euenire posse, etiam in forma scrutinij: vt not.de elect.ecclesia.ij.in fin.vlti. glo.remedietur ergo.vt ibi.ad fi.Respondetur per argumenta,de tanquā.

SVMMARIVM.

1 *Successores iuris,qui dicātur. Et in quotuplici illi sint differentia.*

2 *Ius agendi merè personale ,non transit ad singularem successorem sine cessione, nec contra singularem successorem. Et quid de iure personali in rem scripto.& nume.4.& .5.10.*

3 *Hæres vel successor actoris vel rei,an cōuenire vel conueniri posit per rescriptum delegationis,re integra, vel non integra. & num.6.7.*

8 *Rescriptum odiosum restringitur.*

9 *Personæ identitas , iuris fictione,an faciat rescriptum extendi ad nō expressum.*

REGVLA XLVI.

IS,qui in ius.& aliâs incipit:si is,qui venit sub bulla,debebit de exceptione excommunicationis , an obstat

obstat singulari successori: vt donatario legatario etiam emptori? not. hic Dyn.dic,vt no.s.eo.lib.de iur.pa. c.vno.in gl.pe.& vide quod ibi dixi. super glo.non ob.q̄ ipse tenet hic il lum repelli,qui habet causam lucratiuam,vel quasi.alle.notat per.l.ff.de do.ex.apud celsum.§.si cum legitima & tribus.§.sequẽtibus:si illa loquun 1 tur in exceptione perpetua,de exceptione cõpensationis,tenet ipse hic, quòd obstat emptori,cum sit rei cohærens.de qua.j.dicam ad quod induxit.ff.communi di.in hoc iudicio.§.si inter socios.& ff.pro soc.idem quia. §.Seio.allega.si quæstio tangitur,& non soluitur.ff.de procu.si quis in rẽ. quòd sit rei cohęrens,ipse probat per duas.l.coniunctas,quarum vna dicit exceptiones personæ cohærẽtes non competere fideiussoribus ex persona rei: sed cohærentes rei, competunt. ff.de exceptio.l. exceptiones, quæ personæ.in principio.& §.rei verò.sed exceptio compensationis ex rei persona, datur fideiussori. ff.de compensatio.l.si quis ergo. sequitur, quòd rei cohæret.& sic poterit opponi emptori.¶ Prima gloss.dicit,vnde sumpta, & ponit exempla.Secundò, opponit sex casus exceptos. Tertiò reddit rationem regulæ,dicens eam in personali priuilegio vel pacto locum non habere. ¶ In gloss.j.ibi:qui in ius:sequitur dominium nealterius succedit iur.eis debet vti.& sequitur: nemo videtur dolo exequi,qui ignorat causam,cur non debeat petere.& ibi:cum testatore,scilicet facto suo, 2 à quo debeatur fideicommissum? videbatur autem remissum:quia sæpe ratio Proculæ in rationem fratris pecuniã soluerat:hoc vult lex Procula. & ibi repetitur,si vno pupillo nõ est locus falcidiæ cõtra tutorem soluentem legata sine stipulatione de reddendo,quod solutum est vltra,quàm capi licuerit,nõ agit pupillus,sed eius hæres sic.¶In j.gl.ibi:qui in ius.& l. aliud.§.fin.& l.non†debeo.& l.quod ipsis ibi videas.& ibi successor est iur.Dy.dicebat vniuersales successores sunt hæredes bonorũ possessores & Treb.successores,& isti sunt propriè successores iur.quia in vniuersum ius defuncti succedũt.ff.de.hær. instit.l.quot.§.hæredes.& colligitur. ff.de verb.sig.nihil.quidã sunt successores singulares,quia in ius singulare succedũt,nõ in vniuersum:vt emptores rerum singularium donatarum,& legatarum.ff.de eden. l.quidam.§.is autẽ.& de iureiu.& si in rem.& quorum lega.l.j.§.illud regula ergo ista, vt dicit in vniuersali,procedit actiuè & passiuè.Actiuè,quia ius,quod cõpetebat defuncto,reale, personale,mistum,vel in rem scriptum, competit agendo hæredi:& excipiendo,saluo quod dicã in fin.Passiuè,quia ius tale agẽdi vel excipiẽdi,quod cõpetebat cõtra defunctũ,cõpetit contra hæredem.alle.insti.& propè idem act.circa prin.in singulari dicit q̄ ius excipiendi ipso iure transit in ipsum, & contra ipsum.ff.de contrahenda emptio.dolia.§.eum.ff.communi.dist.in hoc iudicio.§.inter soceros.quod intelligit de iure excipiendi & cohæret rei. Sed si cohæret†personæ,aut successor singularis habet lucratiuũ titulum,vel quasi,& tunc sibi obstat

exceptio,quę obstaret authori,si non lucratiuum.non obstat,nisi vereretur cessiōe,ex persona authoris.ff.de exceptio.si rem legatā.Ius autē agendi merè personale,non transit ad singularem successorē,sine cessionē.ff.de pœ.leg.l.quis ergo.in fi.& l.peculio. de verb.signifi.sciendum.§.vlti.Item nec contra singularem successorē.ff. de eden.l.quædā.§.is autem.C.de ac. & ob.l.eū.Ius verò personale in rem scriptum,transit in singularē sine cessione.ff.de aqua plu.ar.l.si tertius.§. si quis prius.& de iti.actuq; pri.l.adparet.§.j.quomodo & contra singularem.vt ibi.& ff.de aqua plu.ar.l.emptor.& l.post venditionem.& ibi:nullus episcopus. & c.clericum nullus. vbi.de hoc.& ibi.legatarius.aliâs incipit:pro parte.& ibi:si personale.idē Dyn.per modum obiectionis declarans per concor.ad quas remittit hîc gloss. per quod concludit regulam procedere in iur.cohærente rei vel causæ.Secus,si cohæreat personæ . & in fi.adhuc ad regulam opponit Dy. de actione iniuriarum,quæ non datur successori etiam vniuersali.ff. de iniur.l. iniuriarum distinguit actiones,quæ sunt proditæ ad vindictam, ab his,quæ proditæ sunt ad rei prosecutionem,vel pœnæ . Primæ non transeunt ad hæredes.lit.non conte. vt dicta.l.iniuriarum.ad l.fal.l. pœnales.secundæ transeunt ad hæredes, si continent rei persecutionem.Penè idem per omnia,quantum ad hæredes actoris:quia transeunt ad eos.insti.de perpe.& tem.ac.§.si heredibus. In hæredibus rei distinguit,si pœna debetur ex contractu , transit contra hæredes.ff.de nau.fœ.l.fi.& not.ff.de priua.delic.l.j.in prin.Si autem debetur ex delicto,non transit contra hæredem,nisi lit.conte.cum delinquente.ff.eo.sicuti.& l.pœnalia.C.ex delic.defun.l.vna.& sic omnia dicta iur. sunt summata,allegationibus multis obmissis.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem de cessionario,excōmunicati:an sibi obstet exceptio?De qua satis vide.s. eo.lib.de iur.pa.c.vno.in fi.super glo. pen.facit etiam ad aliam quæstionē, quam disputaui,quæ prius fuerit venerialis,quarta Dama.xv.& Gof.xv. quā sic proponebam. Quæritur,vtrū
3 hæres vel † successor actoris vel rei conuenire vel conueniri possit per rescriptum delegationis re integra vel non integra?Scias,quòd Bartho. quærit de hærede rei,an si possit conueniri ante lit.cont.Dama.& de hærede rei.Goffre.autem de hærede illius,qui poterat conueniri per clausulam.latius ergo,quàm per prædictos formatur hæc quęstio.in qua parum insistam allegationibus,propter glossas,quę de hoc tractant. Breuissimè igitur allegabitur.Secūdò ponentur tres opiniones.Prima ad negatiuam.Secunda ad affirmatiuam indistinguens personales à realibus.Vltimò datur solutio plenè distinguens, & contrarijs respondens.¶Et primò pro negatiua inducitur,de offic.de l. p.& g.eod.ti.cùm olim.ex quibus patet,quòd rescripta sunt stricti iur.ita quòd ad alias personas vel res in eis non expressas,non extēduntur .ergo nec ad hæredes vel successores.Ad

idem

idem de rescrip.ad hæc sumus.&.c.fi. Item rescrip.in eo,quod respicit iudicem,non transit ad successorem. de offi.dele.quoniam abbas.& sicut finitur morte mandatoris.eo.ti.gratum. sic finitur morte illius,per quem vel contra quem impetratum est.Ad hoc satis facit.ff.qui satisd.cog.si decesserit.& ff.quæ sen.sine app.re.l.ij.cõtra videtur expressum,de iud.quia verò. de foro compe.dilecti.de. ali.mu.iu. cau.fact.c.j.de con.prçben.proposuit. in fi.de immu.ecc.aduersus.Ad idem. C.de diuer.rescrip.l.j.facit.de rescrip. edoceri.C.quãdo li.prin.da.l.j.& ij.secundum prçdictos sciendum est,ꝙ in quæstione diuersæ sunt opi.Lau.simpliciter dixit rescri.nõ extendi ad hæredem.Bertho.dixit non extendi ante lit. cõtest.dicens hoc Tan.dixisse: sed nego tan.de lit.contestatione expressisse.quod potest patere ex glos. quam posuit de transact.c.ij.in secunda compil.Goff.licet in quæstione loquatur de hærede illius,qui poterat conueniri per clausulam:dicẽs,quòd conueniri non poterat. In adpara.tamen de rescrip.significauit:simpliciter dicit rescript.ad hæredem nõ extendi.Idem ibi Cyn.dicens,ꝙ si comes fuisset expressus,nisi cum ipso fuisset iudicium inchoatum,nõ conueniretur hæres.Idem ibi Vincen.di
4 cens†rescri.ad hæredes non extendi, nisi in casu decr.primæ.de ali.iu.mu. & ex secunda visione.de iudi.quia verò vel cum in commissione hic exprimitur lit.conte.dicit,quòd extenditur,si est casus.quæ successio possit locum habere.C.de inoffic.testa.si pater.& ibi etiã tenet,quòd mortuo etiã re integra eo,qui nomine ecclesiæ vel canonicatus impetrasset,valeret rescriptũ successori,vel hçredi.de successore.Idẽ tenuit Tan.de off.dele.gratum.hoc contrarium tenet Dama.dicens simpliciter illud ad hæredes extendi.& respondet ad l.si decesserit.ꝙ in stipulatione loquitur,quæ est stricti iu.& in qua non venit,nisi persona expressa.ff.de verb.obl.si ita stip.fue.§.Chrysogonus.in fi.si iudiciũ bene transit.huic concor.Innocẽ. Compo.& Aegi.in decr.sig.loquẽdo in hærede vel generali successore.de hærede vero actoris ipse Inn.no.contrariũ.de offi.dele.gratũ.hæc opinio, ꝙ transeat,placet Pet.de Bel.per prædi.l.ij.C.quãdo libel.Pet.Ab.& Gul. 5
in Speculo†de rescrip.pacti.§.ratione etiam eius.in prin.distinguunt inter personales & reales. dicentes.in realibus rescriptũ ad successores extendi.quia res transit cum suo onere. de pig.ex literis.& ex verbis Gul.colligo,quòd intellexit etiam de singulari successore.In personali dicunt, quod extenditur re non integra re integra,expirat,per quod verbũ,colligo,quod intellexerũt etiam de vniuersali solutiõe:Vt quæstiõis veritas habeatur,distingue,Aut rescriptũ nõ potest respicere successorẽ vel hçredẽ.Aut põt.Primo casu,quæstio non est dubia.pone exemplum in actore, qui vendicabat ecclesiam in titulum ex quo titulo iuuari nõ posset hæres vel successor. viij.q6.j.apostolica.de fil.presby.ex transmissa.de iure patro.consuluit.de insti.ad decorem.de præben.c.j.& ij.Idem,in vsuario vel vsusfructuario, qui impetrauerat,

vt liceret vti, frui.ff.qui.mod.vsufru. amit.l.ficut in annos.in fin.de vsu.& ha.l.vsus aquæ.ff.de lib.l.non solùm. §.tale.de reo.pone exemplum,q fue 7 rat contra ipsum impetratum ad depositionem ordinis,vel beneficij,vel ad pœnã criminis.de hæretic.accusatus.§.si verò.in fi.xxiij.dist. quorundã.C.si reus vel accu.l.j.& ij.& quod not.de simo.per tuas.j.in vlti.glof.& ad hũc casum posset reduci lex,si decesserit.ff.qui satisd.cog.Secundo casu, quando potest respicere successorem vel hæredem,aut fit mentio saltem generalis successoris,vel hæredis.& tunc est planum,quòd extenditur.ij.q.j.in primis.vij.qõ.j.præsentium.iij.qõ.vj.hoc quippe.de concess. præbẽ.proposuit.de rerũ permu.cùm 6 vniuersorum.nam & tunc† compromissum,quod cum strictius est.de re iudic.c.fi.respicit hæredes.de arbit.c. fi.ff.eod.sed si interpellatur.& l.diem proferre.§.j.Aut non fit mentio certa.aut res non est integra.aut est integra per conuentionem tantùm.& hoc per decre.signi.ibi:euocatus. & per decr.proposuisti.de foro compe. cum si.dico perpetuatum,quod placet Bartho.in pri.decre.signifi.& per gloss.quas ibi posuit colligi potest: quomodo ipse intellexit rem nõ integram in decr.quia verò.facit quod ibi not.Phil.& in decre.dilecti.facit, 8 quod no.Tan.Vinc.& l.fi.de vsu.tua nos.Gul.in Spe.tit.j.§.restat.versi.itẽ mortuo facit lex.ff.de act.& oblig.l. constitutionibus.de off.leg.c.fi.de of. deleg.gratum.sed Bartho.brix.in pri. quæstione contradicẽs ante lit.cõte. repertum non transire ad hæredem aut non est integra per contestationem.l.quia lis est conte.& tunc concor.opinio,q transit ad hæredem.Secũdo casu,quãdo† res est integra sub distingue:quia aut is de cuius herede vel successore quæritur,cõprehendebatur sub regula:generali.aut nominatus erat in rescripto.in primo casu tenuit Goffr.& cõmuniter omnes,q successor conueniri non potest.ergo nec conuenire.& sic intelligit decre. sig.saluo,quod ibi scripsi,post Inn.& Cõpo.q prelatus ecclesię factus post interpretationem potest eo casu conueniri,licet prædecessor non fuerit citatus,cum conueniatur ecclesia.Secundo casu,quãdo nominatus erat in rescripto,aut fuit rescriptum impetratum pro & contra dignitatem,vel ecclesiam.aut pro vel contra personam.primo casu tenet glo.in decr.dilecti.de foro competen.Innoc.Hosti. Gul.Na.Pe.& Ab.quòd hęres vel successor potest conueniri.ipse cum Hostien.in decre.significauit tenet contrarium.& si in rescripto non sit expressum nomen proprium prælati,respondens ad decret.quoniam Abbas. de officio delega.quòd iudex est iustus æquus,& litem diffinit.vnde rescriptum respicit iudicem successorem.sed pars communiter cauillosa rescripto abutitur & lites auget.vnde rescriptum† in eo quod odiosum, restringitur.Prima placet,& dixi sicut de hærede vel successore actoris in hoc casu,scilicet q posit cõuenire,quodapertè tenet Vinc.in præ.decre.significauit.& Inn.de offi.deleg. gratũ.Secundo casu,quando pro vel contra personam. aut quærimus de

ſingulari ſucceſſore.& ad iſtum non extenditur reſcriptum,niſi in caſu decret.primæ.de ali.mu.in l.cùm ſcienter.ſucceſsit in vitium.de iudi.quia.v.de reſtitutione ſpo.ſæp.vel cùm emanat ſecunda iuſsio, vt in præ.dec. quia.v.aut quærimus de vniuerſali. In hoc eſt opinio, & reſidet principalis quæſtio Lau.Tam.Phi.Bertho. Goſ.in Dec.ſignificauit.gloſ.in decr. quia quandoq; dicunt reſcriptum ad illud non extendi.& facit,quod ſcripſi.ſuprà.cum tractabitur de re non integra per conuentionem,tantum dicunt Innoc. Compo.cogi. & Pe.contra vt dixi in opin.ſecunda.quæ placet,circa quod eſt aduertẽdum,quod quæſtio quærit expreſsè de reſcripto delegationis.per quod non datur.ius, ſed iudex actionis.vel iur.prius competentis.de reſcripto autem ponderatur priuilegium.nota.Dy.eo.ti.priuilegium.Cùm ergo ex reſcripto delegationis ius non concedatur,ſed iudex tantum,non video quale præiudicium inferatur ſi reſpiciat hæredem, cum ius eius vel aduerſarij in hoc non pereat. facit de procurat.ex inſinuatione.¶ Ad hanc partem inducitur lex.ij C.quando libel.princ.da. ſed ſi aduertatur,videtur facere contrà.Nam ſi quod ibi dicitur,eſt ſpeciale in annalibus actionibus,eius contrarium eſt regulare:malus.ſed ſecundum hoc dicam,quòd bene eſt in illis accuſationibus ſpeciale,quòd perpetuantur abſq; lit.cont.ſed quòd ibi dicitur de reſcripto impetrato in omnibus actionibus, ſit commune. ſed apertius probet lex illa de. reſcript.

appellationis, quàm cum appellan[8] proſequi debeat infra annum ad inſtar annalis actionis dicetur reſcriptum ſuper ipſa impetratum,fore perpetuum.hanc opin.puto veram,maximè in exemptis, contra quos conceduntur apoſtolica reſcripta, vel quando reſcriptum delegationis conceſſum eſt ab immediato ordinario. caue huic. quia cum ſtrictæ cauſæ interpretationis horum reſcriptorum ſint, quia per ipſa præiudicatur ordinariæ poteſtati,niſi ceſſat, hæc ratio, poſſunt largius interpretari: non ob. quod dicitur reſcripta non, extẽdi ad alios omnino.& facit quòd ſcripſi,de tranſa.veniens in fi.ſed hæres vel vniuerſalis ſucceſſor fingitur idem cum defuncto.In authen.de iureiur.quod à mori.præ.in prin.col. v.ſi igitur communitas commune reſcriptum facit extendi ad non expreſſum:vt in prę.l.C.de diuer.reſcrip.fortius hoc faciet identitas perſonæ iuris fictione.nec ob.decre.quoniam abbas, quia inquantum reſcriptum reſpicit iudicem datum, iuriſdictio eſt ibi priuilegiata, quæ meritò expirat iudice dato,ſub nomine proprio,mortuo re integra.ſed inquantum reſpicit partes,obligatio eſt ibi principale reſcriptum,vel iudicis datio,acceſſorium. vnde reſpectu partium non eſt mirum ſi contemplatione principalis durat acceſſorium.facit.ſ.eo.li. de of.le.ſi ſuper gratia.Hoc quod di-
10 xi † reſcriptum extendi ad hæredem vel ſucceſſorem vniuerſalem,intelligo verum eſſe, ſi tempore datæ reſcripti innuebat is,contra quẽ datum

fuit.aliàs secus.& sic loquatur vel secũda.ff.quæ sen.sine app.rescin.Ioan. andr.

SVMMARIVM.

1 *Tacens,nec fatetur,nec vtique negat.*

2 *Tutoris præsentia in his, quæ aguntur per pupillum, non arguit aut infert eius consensum & authoritatem,nisi expressè loquatur.*

3 *Taciturnitas an habeatur pro consensu, vbi agitur de aliquo obligãdo.Et quãdo.*

4 *Electus quis fuit ad dignitatem, & præsente tacente episcopus contulit præbendam,illius demum cassatur electio,an ille præbendam repetere possit. & numero. 5.9.10.12.*

6 *Tacere in damnosis & onerosis, non est consentire.*

7 *Præsbyter si præsente & non contradicente episcopo,votum peregrinationis emiserit:quod cùm pararet exequi, episcopus contradixit.& nihilominus iter arripit. quo absente episcopus ecclesiam contulit alteri,an præsbyter reuersus illam possit iure repetere & adsequi.*

8 *Voti executio an sit necessaria,non obstante superioris contradictione. An verò obedientia voto sit præferenda.nu.11.*

13 *Episcopus quid alienauit tacente & non contradicente capitulo: an eius successor idipsum possit reuocare.& num.11.*

14 *Taciturnitas & patientia, an habeatur pro consensu.& nu.15.*

17 *Religiosus tacente vel patiente suo prælato.possit'ne esse testamenti executor:maxime, vbi multa relicta sunt ad pias causas.*

18 *Prælatus licentiam datam monacho ad quenquã actum,an possit reuocare remiss.*

REGVLA XLIIII.

IS, qui tacet,non fatetur. Not.quia non dicit, non consentit.& sic non contradicit regulæ:qui tacet. super confessione enim & negatione, non super consensu & dissensu fundatur hæc regula: & regula iuris ciuilis. propter attinentiam autem, quam habet confessio ad consensum, & negatio ad dissensum, glosatores iuris ciuilis,&nostri,illam materiam adaptauerunt huic regulæ:quæ propriè spectat ad regulam:qui tacet.vt ibi,quæ dicam.¶Prima gl.dicit,vnde sumpta.& ponit exempla.Secundò allegat. x .iura, in quibus fallit prima pars regulæ &.viij.in quibus fallit ij. remittens ad alia: & dans triplicem

1 solutionem.¶In j.†igitur ibi:qui tacet, sibi vtiq; non fatetur:sed tamen verum est non negare.& ibi.§.voluntatem.vide in regula:qui tacet.in gl. & ibi.§.pœna,cogitur maritus agnoscere,qui non denuntiauit mulierem ex se non esse prægnantem.& ibi.§. qui impleto,sequitur tempore conditionis mansit in conductione,non solum reconduxisse videtur: sed & pignora durare videntur. & ibi qui in futurum recipiens vsuras futuri temporis, tacitè pacisci videtur non petere sortem.& ibi:inuictum.sequitur in seruitute accipere debemus, non solum eum qui contradicit,sed eum qui non consentit, & ibi: rem alienam.sequitur,distrahere.quem posse nulla dubitatio est.¶In primò igitur ibi.§.si is,versic.sed si sciente.qui aliâs est.§.& ibi.pro concessu signat

2 Dyn.contrarium †de.l.sicuti.ff.de arbi.&

bi.& l.tunc autem.ff.de re iudica. versi.præsens tacens non consentit.licet contradicendo posset impedire: sed solùm locum habeant, cùm de præiudicio tacentis agitur.in contraria, quando quæritur de præiudicio tertij,& sic de tutore,qui licet sit præsens hijs,quæ per pupillum aguntur, non consentit, non authorizat, nisi expressè loquatur.ff.de aut.tut.l.j.in fin. nam & ibi nonne. & vide quod. ibi scripsi super glos.vlti.contra opinionem, quæ habet aliud in obligatione rei alienæ, quam in venditione.de qua scripsi,de transacti. ex literis.super glos.ij.& ibi:vt in primis iuribus.& not.ff.man.l.qui patitur.& ibi expressus consensus.fallit fauore rei publicæ & pupillorum in casibus, quos scripsi in regula:qui tacet.super glos.& ibi in gen.& Ioan.mo.in regula: qui tacet & ibi:vel confesso & istud proprie facit ad regulam cum iuribus,quę sequuntur,vt decre.nonne.de præsumpt.& quandoque habetur pro negante: vt not.. in decre.si post præstitum.in fine pen.glos.& in

5 fin. dicebat ergo † Dyn.quod solutio, quæ habet, quòd vbi agitur de aliquo obligando, regulariter taciturnitas non habetur pro consensu: vt in.§.inuitus.versic.hoc nota si de præiudi.vel exceptione paranda.Secus,vt in regula: qui tacet.cum concor. quo ad istud secundum membrum tollitur per.§.vetare.& per.l. ff.de legat.ij.Titia.§.Lucia.& de pigno.act.Caius pro tanto dicit in hoc secundo membro, locum esse, huic regulæ: cùm istud tacere, quòd est medium,sumit effectum quandoque vnius extremorum,quandoque alterius. nam si contradicendo poterat impedire,similatur consensui. ff. de pigno.fideiussor.§.pater.si non poterat impedire, assimilatur contradictioni: vt in l.ea.Caius.§.Lucia.hoc verum.nisi vbi expressè medium esset distinctum à dispositione cuiuslibet extremorum:vt in tributario.vt in princip.glos.vel diuersis respectibus adsumeret vtrunque extremorum: vt hîc & in fin. gloss.si adhuc plenius ius hîc prosequitur. vide Cynum.C.de procurationi.l.inuitus.

QVAESTIO. IIII.

Hic sub protestatione. quòd sequor errorem, de quo nunc dixi,super textu ponam quatuor quæstiones antiquas. Quarum prima est venerialis vigesimanona.qua quæritur: aliquis electus fuit ad dignitatem: episcopus eo præsente & tacente contulit præbendam illius demum cassatur electio: quæritur an præbendam repetere possit?

¶ Secunda dominicalis.xlj.fuit talis: præsbyter præsente & non contradicente episcopo,votũ peregrinationis emisit:quod dũ exequi vellet,episcopus contradixit:sed ipse nihilominus iter arripuit:episcopus eo absente ecclesiã cõtulit alteri.quęritur an præsbyter reuersus illam repetere possit?

¶ Tertia dominical.hoc.viij.& Dama.lxxj.de his, quæ fiunt à prælato. est de episcopo, qui fecit alienationẽ tacente & non contradicente capitulo,an successor illã reuocare possit?

¶ Quarta quæstio fuit domini mei, quærentis an religiosus tacente vel patiente suo prælato, possit executor esse testamenti: saltem in quo multa sunt relicta ad pias causas?

¶ Ad primam allegatur affirmatiuè per hanc regulam ad quatuor rationes. Secundò, per tres in contrarium. Quartò, soluitur secundum Bartholum. & solutio reprobatur.

4 Primò igitur† sic probatur, quod illam repetat, cùm inuitus videatur, qui expresè non concesit. ff. de procuratoribus. filiusfamiliâs. §. inuitum. Et amplifica hîc per hæc notata circa medium gloss. versic. item in his. Secundò, hæc res inter alios acta scilicet. inter episcopum & prouisum, electo nocere non debet supra. de re iudica. c. pe. cum concor. Tertiò cum electus non posset in hoc episcopum prohibere. ergo sibi non fit præiudicium. ff. de re. iudi. sæpe. circa medium. xj. qō. iij. quando. & faciunt hîc no. de presum. nonne. Quartò, cessauit conditio, quæ tacitè subintelligebatur. s. si clericus consequeretur dignitatem illam, ad quam fuerat electus. illa ergo cessante, licitè repetit præbendam. xxij. q. ij. ne quis. s̄. de iur. iur. quemadmodum. vltra hoc facit ista regula. & regula, qui tacet. ff. eo. titu. In contrarium regula: qui tacet. hoc eo. titu. cum concor. ad idem. xxviij. di. diaconi. de his, quæ fi. à præ. c. ij. xx. quęst. ij. puella. C. de la. li. toll. authenti. ad hoc. melius in authenti. de nupt. §. si verò ab initio de domino, qui sciens ancillam suam nubere libero, studiosè tacet, & illius perdit dominium. Secundò, tacendo non solùm confirmare videtur renuntiare quod plus est, quàm si id fieret verbo. de ap. dilecti. de his, quæ fi. à ma. par. ca. ex ore. illud ergo amplius non repetet. de transactio. ex literis. Tertiò, cùm non habuit, vt poterat, sibi præiudicauit. ff. de re iudica. sæpe. suprà. eodem. titu. c. penulti. de eo qui permisit sequentem agere, cùm sibi, prius id competeret, & quandoque plus operatur tacitum, quàm expressum. ff. de procur. filiusfami. §. veterani. C. eodem titu. ita demum. supra. eo. li. de iur. calum. c. j. §. j. Soluit† Bartho. Tan. dixisse, quòd istè non poterit præbend. repetere, cùm videatur eam habuisse pro derelicto: quia potuit contradicere, & non contradixit. 5

6 Hæc solutio † mihi non placet: cum in damnosis vel in onerosis tacere, non est consentire. vt hîc in glos. vnde in casu simili dec. dicit, ꝙ debet assensus accedere, quod denotat, actum, non taciturnitatem. de regularibus. beneficium. li. eo. Item, cōstat. ̄j. quòd beneficia non vacantia concedi non possunt. de con. præ. c. j. & per totum. sed qui dicit vacare beneficium, det in ius expressum: aliâs sibi non credam. xv. q. iij. §. cum autem. versi. nec quisquam. Hinc est, quòd etiam expresè consentiente prælato electoribus, non possent ipsi alium eligere in eius locum: non sic, si expresè consentit collatori, vt conferat. super versic. confirmatus quo ad terminos quæstionis facit quæstio. vide quod scripsi de his, quæ fi. à ma. par. ca. ex ore. super ver. confirmatus. quo ad terminos quæstionis: facit de instit. cùm venissent. vbi non solùm tacere, sed etiam

etiam loqui verba generalia, non nocent archidiacono, qui promouebatur ab archiepiscopo. bene etiam facit s.eo.li.de præben.si beneficia. per prædicta autem satis patet responsum ad contraria.

7 ¶Ad secundam quæstionem † quatuos rationes inducuntur pro presby. & totidem cõtra. ponitur Io. Bartho. secũdò verior ponitur, quę distinguit. ¶Primò igitur arguitur, quòd presby. ecclesiam repetere potest: quia tacendo consensit episcopus, per regulam: qui tacet. eod. tit. cum concor. ad id. ff. ad l. aquil. in l. aquil. §. quot. & l. scientiam. & xx. q. ij. puella. ergò episcopus suum consensum posteà reuocare non porest. ff. de serui. rusti. præ. per fund. de fil. præs. veniens. de cleri. coniu. cũ diuersis. xvij. q. iiij. sunt, qui

8 opes. Secundò, iste † sacerdos qui lege Dei & spiritus ducebatur ad votum: per. l. communem vel publicã, cui priuata præualet, impediri non debuit. xix. q. ij. duæ sunt. de regula. licet. fuit ergo adstrictus vouendo. ergo votum tenebatur implere. xvij. q. j. §. j. de voto. magnæ. debuit ergo sacerdos potius Deo, quàm episcopo obedire. viij. di. qui contra mores. xj. q. iiij. non semper. &. c. Iulianus. xv. q. vj. iuratos. nam licet votum à prin. sit voluntarium: eius tamen executio est necessaria. de voto licet. in prin. &. c. per tuas. facit ergo sacerdos, quod debuit. & sic puniri non potuit. de cõsti. c. ij. xxxij. q. ij. c. vlt. xxiij. q. v.

9 c. j. Tertiò, cùm deuoto † complendo inter episcopum & sacerdotem esset controuersia episcopus non potuit esse iudex in causa sua. C. ne quis in causa sua. l. vna. Quartò, dato quòd sacerdos ex iusta causa abesset, citãdus esset: & si nescitur vbi sit, tunc citationis edictum poni debet apud ecclesiam. & posteà per. vj. mẽses expectari. & aliter priuari nõ debet. de cleri. non resi. ex tuæ. ergo multò fortius debuit hoc in isto seruari, quia ex iusta causa aberat, per quòd concluditur quòd beneficium suum recu

10 peret. ¶In † cõtrarium, clericus sine episcopi licentia peregrinari non debet, nec peregrinans sine eius literis recipi. lxxj. di. cap. vlt. de cõ. di. v. non opertet de voto magnæ. vltra medi. multò minus, eo contradicente. de homici. Petrus de simo. sicut & per hoc sit responsum ad secundum argumentum, quia non ducitur l. dicitur contrà. quia legem eius agit. de renũ. in si. ver. sed dices. Cùm ergo episcopo contradicente recessit, contumax fuit. xj. q. iij. certum. sine noua ergo citatione, ex quo contumacia constabat, manifestè priuari potuit ecclesia. de off. deleg. cõsuluit. & de do. & cõtu. eum, qui. s. eo. li. Secundò, licet pro

11 pter obedientiam † malum fieri non debeat: tamẽ debet bonum quandoque intermitti. xj. q. iij. quid ergo. ff. de re. mili. l. iij. §. in bello. & s. de tẽpor. or. ad aures. vbi de hoc, maximè quia inobedientia comparatur hęresi. viij. q. iij. sciendum. nõ potuit ergo dolo carere non parens imperio magistratus. ff. eo. ti. non potest. ff. si quis ius di. non ob. l. vna. nec debuit iste sibi ius dicere in causa sua vt supra. Tertiò, cùm in voto & iuramento superioris authoritas dicatur excepta. xxij. q. ij. beatus. xxvij. q. ij. §. cùm

ergo.de voto.not.C.de iur.iur. veniẽtes.non dicitur votum deserere, ex ex iusta causa non implens.ff. qui satis.co.l.fi.de iur.iur.peruenit.de voto.c.j.peccauit iste sacerdos non parendo episcopo,per cuius praeceptum excusabatur ab executione voti. Quartò, contra sacerdotem inducihic regula:cùm episcopus tacẽdo nõ consenserit,vt hic.& in cõcor. potissimè:quia absentia clericorũ ab ecclesijs est iuri inimica,& ecclesijs onerosa.de cleri. non resi.per totũ.& per hoc sit responsum ad allegata in prin.Soluendo dicit Bartho.cũ Tam.
12 quòd episcopus tacendo † sibi fecit praeiudiciũ,nec debet vltra cõtradicere,nisi noua causa interueniat. haec solutio nõ sufficiẽs est ad quęstionẽ, qua principaliter quaerebatur an sacerdos repetere possit ecclesiã:nisi dicamus,ꝙ soluens hoc intellexit.s.sacerdotẽ nõ posse priuari per episcopũ,qui tacuit in emissione voti.& fateor ꝙ inhonestè facit episcopus,qui tunc tacuit sine noua causa resistẽdo. tũ quia inhonestius facit sacerdos eo cõtradicente itinerãdo, per superius allegata.Secundò remanet quęstio dubia quã soluendo dicit,ꝙ episcopus illũ priuare non potuit. Haec solutio,ꝙ ille peregrinãdo se absentauit,etiã eo contradicente simpliciter,sed si monuisset eum,ꝙ se nõ hic absentaret sub poena priuationis, cui monitioni nõ parens se absentasset, nõ puto,ꝙ taciturnitas episcopi excuset à poena,etiã si expresè consensisset,nõ videtur,ꝙ eo inuito votum perficere posit.xxxiij.q.v.manifestũ. &.c.noluit. Posit enim aliquid episcopus occultans nouiter sciuisse,ꝓpter quod peregrinatio non expedit, etiã saluti vouentis. facit de rẽp.or. ad aures:forti⁹ ergo in terminis quęstionis,si presbyter ante iter sic monitus,non paruisset.ecclesiã, qua priuatus fuisset non repeteret.vbi verò episcopus simpliciter contradixisset, vel vetuisset,sed talem monitionem & fulminationẽ nõ fecisset,dico priuationẽ fieri nõ potuisse propter absentiã,vel nõ residentiã,etiã ex iniusta causa: nisi vt dictum est,in fi.primae partis,quare praesbyter rediẽs illẽ iuste repeteret cõtrariorum respõ
13 sio.s.patuit.† Ad tertiã quaestionẽ allegantur tres rationes pro successore, & quatuor contra.Tertiò,datur solutio quae roboratur.& cõtrarijs respõdetur.Primò igitur probatur taciturtatẽ vel patientiã nõ sufficere: cũ in alienatione rei ecclesiasticae non debeant clerici cõsentire.x.q.ij. hoc ius & xij.q.ij.alienationes. & nisi veniat expressa pręscriptio clericorum,ipso iur.nulla est alienatio,etiã si in casu licito fuerit facta:vt ibi.& eadẽ,quae sine exceptione.& de his,quę fi.à prę. c.j.Ex quo ergo alienatio fuit licita, successor illam reuocabit. xij.q. ij. si quos de seruis.circa fin.nec obstabit poena adposita. de preca.c.ij.& quod plus est,quaelibet persona ecclesiae,& ipse idem,qui alienauit,hoc possunt. probatur primũ.xij.q.ij.non liceat. in fi.s.de re.ec.nõ ali.si quis.Secũdò ibidẽ &.xxxv.q.ix.quod quis.& de elec. nosti.nec iuuabit praescriptio possessorẽ tẽpore ipsius malè alienãtis.xvj. q.iij.si sacerdotes.C.de praescrip.lon. tem.aut malae fidei. & facit regula.

eo.titul.

eo.tit.qui cõtra iura.cũ concor.Secũdò,inducitur hæc regula,& iura quæ allegant gl.quę probant,ꝙ taciturnitas pro contradictione habetur.Tertiò adducitur regula delictũ.hoc eo. ti.ad probandũ,ꝙ etiã si canonici cõsensissent,non debet nocere ecclesię, quin superior saltẽ reuocet:de cleri. cõiu.diuersis.nam per restitutionem in inte.reuocatur propter læsionem enormẽ,contra contractus,quod ipso
24 iur.c.j.¶ In contrarium † allegat taciturnitatem & patientiam canonicorũ,haberi pro consensu per regulam: qui tacet. cum concor.& cũ his,quas ad hanc partẽ in proximis quęstionibus allegaui.Secundò,quæro quis accusat,ꝙ potuit impugnare.lxxxiij.di. error.& grauiter puniendi sunt clerici,qui tãto tẽpore tacuerũt.ij.q.vij.
25 qua propter.Tertiò si minor † rem vẽdat sine decreto inutilis est alienatio,quæ cum sola taciturnitate confirmatur.C.si maior factus sine decr. l. si quando. Item sola taciturnitate matrimoniũ confirmatur.s̄.eo.lib.de despon.impu.c.vno.ff.de ritu.nup.mi norem.multo fortius venditio.Quartò,quæro pro hac parte videtur textus,vel casus dec.secũdæ de his, quæ fi.à præla. Soluunt Dama.& Bartho.
26 alienationem † nõ valuisse,& sic reuocandã esse per.c. sine exceptione. & secundũ Da.decr.ij.de his,quæ fi à præ.loquitur de collectione decimarũ,nomine beneficij personaliter facta, vbi sufficit patientia. vnde dixit Barto.illam intelligi de concessione facta causa pietatis, vel de re minima,vel ad certũ factũ,vel ad certum tempus.& vide quod no.in l.& in gl. & quod super eis dixi.eo.ti.cùm nos. super si.glo. vlti. per quæ patet,quòd vera est huius quæstionis solutio , ꝙ necessariò concluditur ex præcedenti tractatu,qui necessarius est in alienatione perpetua.s̄. eo.li.de re.ec. nõ alie.dudum.ex quo sequitur taciturnitatem vel patientiam nõ sufficere. & sic responsum sit ad primũ. secũdũ cõcedatur in l.si quando.& l.minorẽ. & dec.vnica.allegatis in contrarium. cessauit impedimentum ætatis: quia minor,lapsu temporis factus est maior:hîc durat causa impediens : quia temporis lapsus non mutat statutũ ecclesiæ.In quarta quęstione dñi mei breuiter : quia non dubia allegat ad negantem,& affirmantem datur solutio,quæ reprobatur.& cõtrarijs respondetur. Et quòd non posit exequi,inducebat quòd prohibetur secularibus procurationibus vel actibus se immiscere.lxxxvj.di.peruenit. nec mirum : quia etiam spiritualia exercere prohibentur.vt puta, baptizare, & pœnitentiam dare.xvj.q.j.c.j. & ij. monachus & reputatur mortuus.e.q. placuit.ij.prohibentur claustrum exire.ne cleri.vel mo.non mirum ergo prohiberi debet ab executione. ¶ In contrarium quia possunt misericordiæ opera exercere & miserabilium personarum curam & tutelam recipere:vt praalleg.c.peruenit.& cõducunt terras ad laborandum.de decimis dilecti. & propter vrgentes necessitates possunt tractare seculares actiones.xvj.q.j. qui verè. & abbate imperante se immiscent secularibus actibus.de postul.iij.cap.ij.& præficiuntur secularibus ecclesijs.lv. di.priscis.

di.priſcis.ergo & pias volũtates exequi poterunt,cùm inſit, quòd tãtùm debeantur hominibus & circa. de ſa. ec. l. j. facit dec. tua. de teſtamentis. Soluebat,quòd etiam de tacita voluntate abbatis poterat exercere prędicta:eo cõtradicente not.de poſtul. c.ij.ff.de re.mili.l.iij.§.in bello.Secũda pars ſolutionis vera:ſed de illa nõ quęrebatur.ſed de prima : quia taciturnitas vel patientia prælati hoc caſu non ſufficit.cùm enim, religioſus velle vel nolle non habeat,omnis talis actus,qui aggreditur ante licentiam , eſt illicitus. & per illum frangitur obedientia. & abdicatio propriæ volnntatis. facit cle. de procurato. religioſus. & quod ibi nota. in gloſſ. repete. Patientia igitur non poſſet illum facere licitum. vnde requiritur,quòd ſuper hoc prius petatur , & obtineatur licentia : vt patet ſuprà.eod.libr.de teſta.c.ij.j. reſpon. & in clemen.eod.titul.cap.j. vbi etiã dixi in glo.reprobatum.Et ibi etiam

17 † notaui , an licentiã datam poſsit prælatus reuocare.& in gloſ.ſequenti vide de fratribus minoribus,qui ad executiones hodie non licentiantur. Ad cap.peruenit.&.c.dilecti.Reſponde,vt in eis notatur.cap.qui verè loquitur,cùm id fit epiſcopo iubente. Ad cap.priſcis.reſpondeo, quòd priuilegiatum eſt in hoc officium prædicandi.de ſta.mo.quod dei timore. & ibi etiam in tranſitu imò etiam in conſenſu requiritur abbatis ſupra, eod. lib. de elec. ſi religioſus.Regulę digeſtorũ hui⁹ literæ.I.ſunt hę.

Paulus. Lex v.

In negotijs contrahendis alia cauſa habita eſt furioſorum:alia eorum, qui fari poſſunt: quamuis actum rei non intelligant. Nam furioſus nullum negotium contrahere poteſt: pupillus omnia negotia tutore authore agere poteſt.

Pomponius. Lex VII.

Ius noſtrum non patitur eundem in paganis & teſtatò , & inteſtatò deceſsiſſe,earumque rerum naturaliter inter ſe pugna eſt vt quis teſtatus & inteſtatus decedat.

Idem. Lex VIII.

Iura ſanguinis nullo iure ciuili dirimi poſſunt.

Idem. Lex XI.

Id,quòd noſtrum eſt,ſine facto noſtro ad alium tranſire non poteſt.

Paulus. Lex XII.

In teſtamentis plenius voluntas teſtantium interpretatur.

Pomponius. Lex XIIII.

In omnibus obligationibus , in quibus dies non apponitur,præſenti die debetur.

Paulus. Lex XVI.

Imaginaria venditio, non eſt pretio accedente.

Vlpianus. Lex XXIII.

In perſonam ſeruilem nulla cadit obligatio. Generaliter probandum eſt,vbicunque in bonæ fidei iudicijs confertur in arbitrium domini , vel procur.eius conditio , pro boni viri arbitrio hoc habendum eſſe.

Pomponius. Lex XXXIIII.

In eo,quod vel is,qui petit,vel is à quo petitur,lucri petiturus eſt,durior eſt cauſa petitoris.

Idem. Lex XL.

In omnib⁹ cauſis pro facto accipitur, id in quo

id, in quo quis alium perhorrescit. quominus fiat.

Vlpianus. Lex LXIX.

In omnibus causis id obseruatur, vt vbi personæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea beneficium quoque deficiat. vbi verò genus actionis id desiderat, ibi (ad quenuis persecutio eius deuenerit) non deficiet ratio auxilij.

Paulus. Lex LXX.

Inuito beneficium non datur.

Papinianus. Lex LXXVII.

In totum, omnia, quæ animi destinatione agenda sunt, non nisi vera & certa scientia perfici possunt.

Papinianus. Lex VIII.

In toto iur. vide in regula generali.

Paulus. Lex LXXXVI.

In ambiguis pro dotibus respondere melius est. non est nouum. vide in regula: factum. Quoties æquitaté, desiderij naturalis ratio aut dubitatio iur. morantur, iustis decretis res temperanda est.

Idem. Lex XCI.

In omnibus quidem, maximè tamen in iure æquitas spectanda est.

Metianus. Lex XCVII.

In ambiguis orationibus maximè sententia spectanda est eius, qui eas protulisset.

Paulus Lex CXI.

In eo quòd plus est, semper inest & minus.

¶ Nemo alienæ rei expromissor idoneus videtur, nisi cum satisdatione. Pupillus pati posse non intelligitur, Vbi verba coniuncta non sunt, sufficit alterutrum esse factum: Mulieribus tunc succurrendũ est, cùm defenduntur, nõ vt facilius calumnientur.

Paulus. Lex CXV.

In obscuris inspic. vide in regula: inspicimus.

Vlpianus. Lex CXXII.

In iure ciuili. vide in regula: cùm constat.

Vlpianus. Lex CXXX.

Is damnũ dat, qui iubet dare. eius verò nulla culpa est, cui parere necesse sit. Quod pendet non est pro eo, quasi sit.

Idem. Lex CXXXV.

In contrahenda venditione. vide in regula: contra eum.

Vlpianus Lex CXXIIII.

In condemnatione personarum, quæ in id, quod facere possunt, damnantur, non totum, quod habeant, extorquendum est: sed & ipsarum ratio habenda est, ne egeant. cum verbum, instituas, in lege inuenitur, & si non specialiter de fructibus additũ sit: tamen etiam de fructibus sunt restituendi. Vnicuique sua mora nocet. quod & in duobus reis promittendi obseruatur. Dolo facit q petit, quod restituturus est.

Vlpianus. Lex CXXXVI.

In omnibus officijs quæ fieri per liberas personas leges desiderant, seruus interuenire non potest. Non debeo melioris conditionis esse, quàm author meus, à quo in me ius transit.

Paulus. Lex CXL.

In obscura volũtate manumittentis, fauendum est libertati.

Marcellus. Lex CXLV.

Imposibiliũ nulla est obligatio.

Paulus.

Paulus. Lex CLXXI.
In pari causa. vide in regula:in pari.
Caius. Lex CLXXIIII.
Imperitia culpę adnumeratur.
Vlpianus. Lex CXCVIII.
Inuitus nemo cogitur defendere rẽ, de qua agitur. Cui damus actionem, eidem exceptionem competere: multò magis, quis dixerit.
1 Cùm quis in locum alicuius successerit, non est æquum ei nocere hoc, quòd aduersus eum non nocuit, in cuius locum successit. Plerunque emptoris eadem causa debet esse circa petendum ac defendendum, quæ fuit authoris. Quod cuique præstatur, inuito non tribuitur.
Vlpianus. Lex CCVI.
Iuræ naturæ æquum est neminem cum alterius detrimento & iniuria fieri locupletiorem. litera k. hîc, & ibi deest.

SVMMARIVM.

1 *Iactura, largè sumitur. Et vnde dicatur.*
2 *Et, disiuncta, ponitur pro coniuncta.*
3 *Sequestratio, quid. Et vnde dicatur. Omnis item sequester, est depositarius: nõ econtrà. Et sequestrationis vsus numero 5. 10.*
4 *Contractus à principio voluntarius est, sed post necessarius. Et quid de sequestro.*
6 *Sequestratio fit iudicis officio quadrupliciter. & nu. 7.*
8 *Ad sequestrationem an admitti debeat, qui ad possessionem potiora iura habet. & num. 11.*
9 *Sequestratio subsidiaria.*
12 *Sequestratio, est minor pœna missione in possessionem.*
13 *Sequestratio per iudicem qualiter fiat, etiam ad partis instantiam. Et quid in negotio appellationis ante executionem.*
14 *Sequestratio, quando non sit possibilis.*

REGVLA XLVIII.

Ocupletari. Iactura largè † sumitur pro omni damno: de pœn. suam. tamẽ strictè dicitur à iacio iacis, pro iactura, quæ fit pro exoneranda naue tempore periculi. de qua. ff. ad l. Cor. de iac. Et iacientes non habent res pro derelictis. eo. tit. qui leuandæ. quare hi ad quos peruenerũt, illas restituere tenentur, ne locupletẽtur cum aliena iactura. ¶ Prima gl. dicit. vnde sumpta & ponit exempla. secũdò, ponit quatuor casus: quibus, fallit rationem reddens & exponens hîc disiunctam pro coniuncta. ¶ Tertiò, alleg. concor. signatur contraria, & soluit: & regulam exponit de enormi iactura. ¶ In j. glo. ibi: iur. naturæ. vers. æquum est neminẽ cum alterius detrimento & iniuria fieri locupletiorem. & ibi: si quis presby. vbi ecclesia presbytero non succedit in his, quę scripta erant censibus, iur. patronatus, vel curiæ: & ibi re aliena, ad quas non datur actio: licet possidendi detur exceptio doli. hoc vult. l. Paulus & ibi. l. personæ. instit. legatum, fideicommissum, libertas, vel tutela sic relicta, ille vel ille,
2 vtrique † debetur. & disiuncta, ponitur pro coniuncta. & ibi fistulam, si assiduus est vsus balnei, vt per honorem vicino noceat, prohiberi potest: & ibi. l. vlti. in fi. non licet vicino ædi

no ædificare. sicq́, necessarium ventum areæ ad secernendos fructus, à paleis auferat. & ibi. §. vlti. si per puteum quem in meo feci, venæ tui putei sint præcisæ, non per hoc teneor damni infecti tibi: nō tenetur is, qui aliquid iure facit, etiam suo: licet per id tibi consuetum commodum auferat. & ibi §. denique. non licet mihi in fundo meo facere animo nocēdi, quod fundo vicino noceat. & ibi. l. quoties. per rescriptum iudicis peti potest dilatio, non remissio debiti.

¶In j. glos. ibi: & vsucapionibus. vt dicit Io. mo. hîc, ne rerum dominia sint in incerto. ff. de vsuca. l. j. vt sit finis litium. ff. pro socio. l. fi. & ob puniendam desidiam dominorum. C. de an. ex. l. fi. in fi. suprà de prescri. vigilanti. & ibi: cōtractibus. dicit hîc dy. se credere de æquitate cañ. quod nisi sciens se non numerasse, recepit confessionem, exceptio non numeratę pecuniæ nō excludatur biennio, per regulam: possessor: suprà eod. de hoc plenè scripsi post Host. suprà de sol. c. fi. iniuria. idem actum in prædictis tribus, vel quatuor casibus. Et idem Dy. per modum obiectionum. & ibi & cautius dicebat propter hoc Dyn. quod regula iur. ciuil. propter copulam ponebat vnam causam. Ista videtur ponere duas propter disiunctā. Ad primum alleg. ff. de condi. & de. l. cùm pupillus. §. disiunctiuæ. ad secundum. eo. titu. si hæredi plures. Et sciendum, quod Ioan. mon. exquirens causam ponendi tractatum sequestrationum, dicit admittendas iactu ras quandoque inuentas sequestrationes, vt patet ex notatis suprà de seque. pos. c. pe. Quare volens de illis tractare, dicit diuisionem earum præ mittēdam: per quam res fit lucidior. ff. de do. ex l. j. Verba cuius ponam ad literam. repetito quod dixi in regula: in generali. in prin. tractatus pro-
3 testationum. Dicit† ergo, quòd sequestratio est rei, quæ in controuersiam deducitur, consensu contractantium apud tertium depositio. ff. depo. l. lites. & l. apud. in prin. & §. fin. & iste tertius sequestra. vocatur à sequendo. quia vterque de contendentibus fidem ipsius sequitur, dictis iuribus. & ff. de verbo. signifi. sequester. Est enim omnis sequester depositarius: non econtrà. Nam licet plures possent deponere apud vnum: tamen sequestrum non nisi plures deponere possunt: & tunc quilibet deponit insolidum: vt in d. l. licet & l. ei, apud. Et iste depositarius sequester. tantū habet potestatis, quantum cōuentio deponentium sequestro tribuit: vt in d. l. ei, apud §. fi. Nec mirum: cùm hîc sit contractus depositi, qui sicut cæteri contractus ex conuentione legem recipit. ff. depo. l. j. §. si conuenerit. sic est in omni deposito. Et tamen est differētia huius depositi ad alia: quia in alijs depositarius non possidet: sed possidet hîc: si sit actū. & tunc neutra pars partium potest se iuuare possessione contra alios, quoad actum vsucapionis: cùm iam sit interruptum. Sed si nihil sit actū expressè possessio proderit victori contra alios: sed vnus cōtra alterum de illa possessione non poterit se iuuare. Sequestrum, cum ipsis deponentibus sit inutilis inter se, sed quo ad alios

alios proficit victori. & est ratio: quia certantes de re, deponentes eandem penes sequestrum, fidem eius sequuntur: dū hoc pendente vnus contra alterū iuuari de possessione nequid: sed contra illos sic: cùm quo ad alios victor liberas ædes habeat. ff. si ser. ven. l. loci corpus. §. competit. sic intelligo. ff. de acqui. pos. interesse puto. & dicta l. licet. & isto casu sequestratio non est prohibita: sed iur. approbata. sic contractus † legitimus & est volūtarius à prin. sicut cæteri approbati contractus. C. de act. & obli. sicut. sed ex quo conuentum est, recedere non licet: nec quo ad partes contrahentes: nec quo ad certum sequestrum recipiendum, nisi ex causa: vt d. l. ei. §. si velit. & qua actione agatur hoc casu: notat in d. l. licet. alia autem sequestratio fit iudicis potestate. & hoc contingit dupliciter. Aut fit de re non contentiosa, hoc dupliciter. Aut est ad iur. sui seruationem: aut oneris † euitationem. Exemplum de primo, vt puta, plures sunt hæredes: quorum quilibet recognoscit hæreditatem: vult tamen quilibet ius suum in posterum præseruare, sicut in tabulis testamenti, & in cautionibus seu alijs ipsis hæredibus communibus. tunc si ius istos non concordat, seu si prædicti cōuenire non possunt, fit sequestratio. ff. famil. erc. l. cetere. §. fi. & l. seq. ff. de fi. instru. l. fin. exemplum de secundo. vt C. de vsur. acceptam. ff. eo. tit. debitor & istis casibus sequestratio est rei liquidæ sui iur. tuendi, seu oneris euitandi gratia depositio. Si verò fit de re contentiosa, tunc sequestratio est rei possessæ seu detentæ: aut fructuum eius, quæ in controuersia vertitur à possessore seu detinēte iudi. officio ex causa separatio, & penes alium depositio. & hoc casu sequestratio dicitur à sequestrando, quod est idem in vna significatione, quod separare præsertim certantes seu pacificare. & ex primo bene gesto sequitur pacificatio. & si non simpliciter, saltem ad tempus seu quo ad aliud, & dictis modis omnibus sequester est certantibus. medius interuenit secundum Isido. Primo casu ex partium Conuentione. Secundo ex iudi. authoritate. & primum magis approbo: cum non sit necessaria regulariter iudic. autho. nisi partes concordent. arg. ff. de no. ope. l. j. §. & post operis. & hæc sequestratio iudic. officio † fit quadrupliciter: aut mero offcio præsidētis, aut mercēnario, aut petitione sequestri, aut alterius partis. Verbi gratia. Primo casu, vt sit præses, videt aliquos ad arma & rixas venire, quos potest sua iurisdictione compescere: vt ff. de vsufruct. æquissime dicere debet superior, vt aliquibus locis fit: reci- pio hanc contentionē in manu mea: & rem custodiri faciā. & coram me veniatis, ius vestrū prosecuturi. hoc fit in Normania in iudicio restitutorio, in quo iudex fundum de cuius restitutione agitur, mandato suo facit coli: & restituit fructus obtinenti, ne isti cōtendentes ad arma prosiliant. quod sæpe cōtingit in istis spoliationibus. & sic sequestratio mero iudic. officio incumbit: cū iudex subditos videt ad arma paratos, neutra partium curante componere, seu iudicem

7 dicem adire. Secundo † modo, vtpote, quia illud officium est mercenarium seu deseruit. & tūc si illud seruitium est debitum, propter illud potest fieri sequestratio. verbi gratia. aliquis beneficiatus non vult seruire beneficio: præsidens sic habet curare beneficium, quòd eius officium non negligatur. & tunc quantuncumque appellet beneficiatus, fructus poterunt sequestrari: quoadhoc, vt beneficium saltem officietur. s. de app. peruenit. Exemplum, quod poni potest. C. qui ad liber. procla. not. lib. l. iij. C. de assess. tol. l. j. §. super peculio. quibus iuribus videtur, quòd si duo contendūt de beneficio, quorum nullus fuit possessor pacificè, fructus poterunt sequestrari. cùm dictum beneficiū non duos ministros, sed vnum debeat obtinere, saltem quousque cōtentio sopiatur: argu. s. de rescrip. cùm contingat. arg. ff. de po. l. j. §. à priuile. Nec mirum. nam iudex videt, quòd duo dicunt se habere dignitatē, de qua agitur, insolidum: in qua ius creari non potest, expone, sed ex canonica institutione. ff. haberemus. & s. eo. c. j. nec ista dignitas duos spōsos habere debeat. nec ista dignitas interim debeat inofficiosa remanere, fructus tam ad officium faciendum, quàm ad obseruandum ipsos fructus ei, qui obtinebit iudicis officio poterunt sequestrari: ar. iurium prædictorum. & ff. de tabu. ex l. fi. ff. vt le. no. ca. postquàm. §. j. Et est ratio ad præmissa, quia quandocūque aspicit iudex onus minuere alicui, & illud non facit, ille cui incumbit, vt decet, præses debet vocare illum, cui dictum onus incumbit, quòd si ipse non fecit, debet fieri sequestratio: vt est casus. ff. soluto matrimo. si cùm dotem. §. si autem. supra. de do. post diuor. restitu. per nostras. & hæc est ratio dec. prællega. peruenit. & hoc credo indubitatum in beneficiali. vbi autem possessionem alterius pacificam adparet controuersia in limine prouisiōis faciendæ vel factæ. s. de iure patro. c. j. ij. & iij. sic etiam dicerem in contractu. & sic intelligo. xj. quæst. j. c. quia res. ibi enim habet prouidere prętor & propter quietem partium, vt onera rei incumbentia compleantur: vt res rectè gubernetur. Ex quibus colligo, quòd iud. officium mercenarium deseruit sequestrationem faciendam, aut propter onus rei incumbēs, quod non completur, vt dictum est, seu rei concessę ad vsum. & sic loquitur dec. peruenit. & s. sol. mat. si cùm dotem. §. si autem. s. de sequestratione. c. ij. Aut istud officium deseruit sequestrationis ex qualitate personarum concertantium. & quando qualitas personarum est talis, quòd facti natura inducit incompassibilitatem, tunc prouidet partibus per cautionem. i. per cautelam sequestrationis, vt dicit gl. prouidere. verbi gratia P. est liber. & tamen alter in possessione seruitutis ipsius P. proclamat P. in libertatem. multæ res sunt apud P. quarum aliquas cōfitetur P. acquisitas ex re possessoris, aut opera ipsius P. istæ statim debent restitui possessori. aliæ quæ ex donatione vel legato proueniant ipsi P. detecta libertate ipsius debent adsignari. Sed interim, cùm dubitatur de aliquibus rebus, an sic

vel sic sint acquisitæ,tunc cautela sequestrationis est adhibēda.Sic loquitur.C.quibus ad libe.procla.non li.l. iij.& de assess.tol.l.j.§.super peculio. nam in dictis iuribus compassibilitas fratri ad pœnas relata sequestratione necessaria,& hic intelligo ver.possessor cauere non poterat.C.de ordi. cog.l.fin.Sed cùm qualitas vnius patriæ hic induceret:& tunc peteret fieri ab alia parte per iudicem.Sic esset causalis seu specialis cōtra regulam, vt iam dicam,& credo,ꝙ quādo contenditur super indicto vniuersali, ꝙ est tripliciter vel quasi:sicut est, vbi contenditur de beneficio:vt not.s.de libel.ob.c.j.cuius inducit sequestratio,quàm in iudicio singulari,quo peto meum vel mihi debitum, vt assero agendo, vnde iura inducentia sequestrationem faciendam, loquuntur multum in iudicio vniuersali,vel quasi:vt.ff.de tab.ex.l.fin.de colla.bo.l.j.C.de acce.tollen.l.j.§.super peculio.C.quibus ad li.procla.nō li.l.iij.& est ratio,vbi ago contra P. ad certam rem,ibi cōtenditur de eo, quod alter tenet,vel de quo est præsumptio reum se.ad hoc nō ligatum, vbi ad hoc probetur, vt iam dicam: sed vbi contenditur super vniuersitate, vel vbi non est præsumptio pro detinēte tam efficax,sicut est in præcepto prædicto casu, cum possidens vniuersa,singula non possideat.ff.de acquirenda possessio.qui vniuersis in

8 princip.Item,ex æquitate†dictorum iurium dicerem,quòd si duo contenderent de vno beneficio,& vbi potiora iura apparerent pro vno quàm pro alio,ille qui offert iura potiora,esset in possessione tenendus vel mittendus arg.C.de ædi.di.Adri.tol.l.fi.quo casu si iste peteret sequestrationem fieri,deberet audiri.cùm enim admittendus sit ad plus:vt ad possessionem magis quam ad sequestrationē.Si autem fiat sequestratio tertio modo, hoc est,petitione sequestri:dic vt.ff. depo.l.ci,apud.§.si velit.Si autē fiat quarto modo,scilicet,ad petitionem partis per iudicem,hic dependent leges,& prophetę,& hic distingue.Aut petitur sequestratio pendente principali negotio,aut pendente negotio ap.ab executore interiectæ.Primo casu dupliciter,aut proceditur à parte contra partem præsentem,aut à parte in partis contumaciam.Primo casu dupliciter:aut contenditur super re,de qua est magis præsumptio pro reo:verbi gratia,peto rem ex aliquo contractu,ius præsumit me non ligatum,nisi probet ligatus:quo casu sequestrationis necessitas conquiescit: & est in isto casu inhabita.nam primo dicit debitor conuinci:& tūc demum ad solutionem constringi.C.de proln.se.l.vna.C.de act.& obl.negantes.& de iur.fis.l.fi.lib.x.idem dico,si res est talis,cuius possessio indifferenter cadat inter eos,qui contendūt. verbi gratia:habere fundum,ita cadit in me,sicut in Petro.Ago contra Pe. ad fundum:quia P.eo ipso quòd possessor plus habet,quàm ego.Institu. de interdict.§.commodum.C.de rei vendi.l.res alienas.nunquam principali pendente negotio debet fieri sequestratio. sic loquitur decreta.i.de sequestratio.& ff.de rei vendi. vtique verum.vt dicta pręsumptio vinceretur

ceretur

ceretur aliqua æquitate: vt suprà. de sponsa. cùm locum. & de restitutione spolia. literas. ff. de offic. præf. id. senatus. Item iudicis officio esset sequestratio permissa. Si iudic. æquitate suadente videretur: vt expressum est in dictis iuribus. & ff. qui satisda. cogantur. si fideiussor. §. fina. & hîc sunt casus speciales contra regulam ibi: cùm suspicio, quæ habetur contra reum, vt prouideatur parti agenti, inducit sequestrationem. vnde cùm intersit iudicis, ne iudicium sit elusorium. ff. ne quid in lo. pu. l. fina. habet iudex prouidere: & tam in principali, quam in fructibus. Cautela conueniens præstetur in re mobili: vt dicta lege fina. si fideiussor. & pari æquitate. idem est in fructibus rei immobi-
9 lis. vnde † si reus non possit cauere iudici, æquum videbitur, vt fiat sequestratio. nam cùm aliquid incumbit in iudicijs, & iudex non potest facere, vt ius pręcipit, debet prouidere, vt potest. C. de ass. tol. l. j. §. si verò, te vera. & ff. de colla. bono. l. j. §. si super. & hoc casu sequestratio est, subsidiaria. & sic loquitur. C. de agric. col. & censibus litibus. libro sexto. Est ergo regulare, vt quando aliquid incumbit alicui, & ille onus annexum non implet, sed abutitur, iudex ex officio habet prouidere. verbi gratia, Petrus est missus in possessionem rei petitæ causa rei seruandæ. iste non facit fructus suos. Sed illos consumat iudex habet prouidere super hoc, vt sequestrentur; vt suprà. de sequestratione. capi. secundo, & dicta decretali, per nostras. & §. prędicto. Si autem. & hic fieri debet cum causæ cognitione: nam cùm nedum possessor, sed & in possessione existens, non sit à possessione seu detenta conuentione causæ cognitione amouendus: vt suprà. de simo. querelam. C. si per vim vel alio modo. l. fin. In prædictis versatur causæ cognitio: & est expressum in dicta decreta. ij. de sequestratio. Si autem procedatur in contumaciam, hoc est, dupliciter. Aut est causa, in qua potest procedi admissionem in possessionem, aut non. Sed si non, vt quia agitur de beneficio, vt beneficium, quo casu non habet locum missio in possessionem suprà. hoc titu. de eo, qui mit. in pos. capitu. actor. & hoc casu fieri potest sequestratio. sic loquitur decreta. expressa suprà. de præscrip. olim. nam cum missio in hoc casu cessaret id, quod erat illis similius, vt vicinius debuit fieri. vnde quod gloss. dicit ibi, quòd malè facta fuit sequestratio, malè dicit: cùm eadem decreta. prosequatur factum sequestrationis: quod non faceret, si indebitè facta fuisset, vt apparet ex textu dictæ decret. mihi Ioannes Andræas. hîc non apparet. Si verò est causa, in qua possit procedi ad missionem in possessionem, tunc cùm sit via ordinaria de mittendo in possessionem, tunc illa regulariter est seruanda. C. vbi in rem actio. l. ij. in fine. intuitu tamen religionis dicunt aliqui, quod iudex ad sequestrationem potest procedere alia iusta causa: & sic intelligunt de dolo & contumacia. c. ij. Sed hoc casu dicerē, cū reus est cōtumax, sua contumacia de iure est puniēda: & hoc est necessariū aut in re, de qua

contenditur,aut in persona sit pœna, nisi iur.non potest.s.vt lit.cōte.c.tuę.
10 Iure dupliciter.vt † est præmissum.nā vbi missio non est possibilis,tūc aut excommunicatio & sequestratio est necessaria,nec aliqua punitio contumaciæ iur.est vicinior missiōi in possessionem ipsa sequestratione,quæ se habet ad missionem in possessionem vt excedens & excessum.Nam contumaci est magis luctuosum,quòd aduersarius sit in possessione,& ipsum contumacem tædio afficit: quam si apud bonum virum res esset ad custodiendum deposita per iudicem:argumento.C.de bo.quæ lib.cùm oportet.plus tamen recedetur à re per sequestrationem factam propter cōtumacem,quam missione in possessionem.& secundum hos respectus vel alios dici potest,quandoque plus est, quandoque minus missio in possessionem respectu sequestrationis.vide quod ibi dixi super vers.religionis.& super tres gl.Io.an.& propter respectum aliquod dictum est in d.c.factā sequestrationem intuitu religionis. nam magis competit religioso litigāti ꝙ fiat sequestratio,quàm in possessionem missio.quæ est ad afficiendum tædio contumacem quod non cadit.cadit:hoc est,cadere non licet
11 relig.& isto casu,quo fieri † posset missio in possessionem,posset fieri sequestratio. regularius tamen hoc casu puniam permissionem:cùm hoc sit ordinarium.s.vt lit.non contesta. quoniam.§.in alijs iudex,cuius officium est larissimum.ff.de iurisdictio. omnium iud.l.j.debet attendere,qua via reus contumax magis adstringi valeat,vt suam contumaciam agnoscat : & illam purget . Item , illam viam exequatur,siue excommunicando,siue mittendo in possessionem, siue sequestrando:cùm enim contumacia quandoque damno litis coërceatur.ff.de regulis iuris,contumacia.C.de ingenu.manumis. diffamari.s.de proba.licet.circa princip.multò magis punire iudex poterit contumacem per sequestrationem . Iudex enim pœnali iudicio potest iurisdictionem suam defendere.ff.si quis iudic.non obtempe. per l.j.inter quæ pœnalia iudicia sequestrationis pœna continetur.Et dico,quòd seque-
12 stratio † est minor pœna missione in possessionem:vt dicta decre.de do. & contu. nam ex missione potest fieri verus possessor,saltem post annum:non sic ex sequestratione.quod cùm credebāt dicti religiosi,& sic legit eam Inn.sed contra in illa decre. vt dicit textus expressè,poterat fieri missio in possessionem.sic ergo facta est sequestratio fauore religionis.& est minus,quàm mittere in possessionē.ergo non est fauor,sed potius grauatur ecclesia.Sol.tam missio,quàm sequestratio fit,vt reus tędio affectus cogatur iudicio stare:vt dicta decre. hic tamen pœna prius cadit in missionem , quàm in sequestrationem. vnde cùm religiosi contendunt , non habeant quærere,nec pœnam aduersarius.argumen.s.de pœn.suam.licet ius suum prosequi possint.s.de noui oper.nuntia.capitu.ij.mitius est mittendo religioni sequestrare , quàm mittere in pessessionē.& ideo signanter dicit textus intuitu religiōis,non fauoris.

fauoris. nam missione in possessionem fit tædium per actorem,& iudicem authorizantem sed in sequestra-
13 tione tantùm † per iudicem,licet ad partis instātiam.si autem procedatur in negotio appellationis,ante executionē,hoc est dupliciter.aut appellatio interponitur à diffinitiua,aut ante diffinitiuā.sicut à diffinitiua, quæ est super principali: & sequestratio petitur.aut à petitore appellante:aut à possessore.Primo casu est impossibilis,cùm nihil possit sequestrari hoc est separari ab eo, qui nihil habet.& & sic loc.ij.q.vj.quocunque enim.ij. respon.si autem à possessore petatur fieri,quod appellat & prosequitur negotium regulare,non debet fieri:cum appellantis status appellatione pendente sit integer.ff.nil.inno.ap.pen.l. j.cùm acceptum. hoc casu regulariter reuocari deberet illud, quod est acceptatum ante decendium factum. s̄.hoc li.de app.non solum.sed hoc fallit, quando dictus possessor fructus dilapidat,aut aliâs suspectus est.vt dicto.c.quot.in princ.& in fi.&.s̄.de sequestra.c.fi.ff.de ap.imperatores.in fi. & vbicunq; in principali procedere potest ad sequestrationem,multo magis in casu app.vbi possessor intus appellat:cùm regula diffinitiua sit contra eum.& hoc ob facilius est contra eum procedendum,vt fiat sequestratio, quam in principali.si autem appellatio interponatur ante diffinitiuam, cum appellans,& de iniquitate iudicantis priuatur,conqueratur.s̄.de appel.interposita.§.fina.hoc articulo pendente iudic.officium circa sequestrationem rei, aut fructuum eius, super quibus non agitur,prorsus conquiescat,cum nec in principali iudex app.talis habeat cognitionem,non nisi in euentu,in quo apparebit appellationem ante diffinitiuam emissam fore legitimam,vt in decr.vt debitus honor.Si autem procedatur in negotio app.ab executione interiectæ:aut res est mobilis,& tunc ipsa res sequestratur:aut immobilis,&tunc fructus rei sequestrantur restituendi illi,qui obtinuerit:non distincto iure possessor sit suspectus necne.vt C.quorum ap.non re.l.ab executione.&hoc casu sequestratio est percepta. vt dicta.l. nec est mirū.ex quo à sententia non est appellatum,sed ab executione.magis ergo est præsumptio contra appellantem propterea iura statuerunt rem à possidēte separandam:& apud alium deponendam,quousq; querela
14 sopiatur.Ex quibus †colligitur quod sequestratio non est possibilis,quando prohibita,quādo permissa &quando percepta.

¶Regulæ iuris ciuilis huius litere.L. sunt.hæ.

Paulus Lex. CVII.

¶Libertas,inęstimabilis res.c.

Caius Lex. XVI.

Libertas oībusrebus fauorabilior est.

SVMMARIVM.

1 *Interesse post moram,an sit in obligatione:ita vt iure actionis peti possit:an verò solùm deducatur in obligatione per iudicis officium.& nume.2.*

3 *Interesse debitum propter moram debitoris,an sit vnicum tantùm,an triplex.*

4 *Aestimatio rei singularis communis vel conuenta,an sit interesse.*

5 *Mora sua cuique nocet. & nume.7. Etiam quo ad causarum prosecutionem.*
6 *Moram an excuset casus fortuitus.*
8 *Prelati electio an valeat, stante statuto episcopi priuante beneficiatos, qui infra mensem titulum institutionis suæ in memorialibus episcopi effigi non curant. qui Canonicis id obmittentibus, & pacificè possidentibus, vacante ecclesia, nihilominus prælatum eligant. & numero 9. nume. 12. 14. 20.*
10 *Electio facta per falsum canonicũ, an valeat. Et quid de falso procuratore.*
11 *Locus arguendi ab absurdo.*
13 *Opinio communis veritati sæpe præfertur.*
15 *Possidere iustè censetur, qui authore prætore possidere cœpit. Et possessionis commodum.*
16 *Prælati electio ex publico officio ad capitulum spectat.*
17 *Admissus & approbatus semel, an possit postea & inde improbari & reyci.*
18 *Idoneitas qualiter spectanda in promotione. & nume. 21.*
19 *Ad agendum an admittatur, qui repellitur ab excipiendo.*

REGVLA XXV.

Ora sua cuilibet est nociua: An interesse post
1 †moram sit in obligatione, ita quod in libello peti possit & iure actionis: an solùm deducatur in condemnationem per iudicis officium? Item, an interesse quod debetur propter moram debitoris, sit vnicum interesse tantum, an triplex scilicet, singulare commune & conuentum? Item, an ęstimatio rei sit interesse, an æstimatio lucri, vel damni: hîc multum plenè, per Dyn. & vide remissionem, quam dedi. de senten. excómu. sacro: ver. cum quod. super glos. ij. ¶In quæstionibus autem illis tenet Dy. hic circa primam,
2 quod † est in obligatione: rem dari venit per iudic. officium. sed si factum peti potest in libello, alleg. ad primum. ff. de verbo. signi. seruum. §. vlti. & l. eum, qui ita. ad secundum eod. titu. stipulationes non diuiduntur. §. celsus. & l. si pœnam. & quod in
3 eis notaui. De † secunda tenet, quod interesse est triplex, quia damnum potest ęstimari singulariter. ff. de bo. lib. libertas. §. qui soluendo. Item communiter. ff. ad l. aqui. qui seruũ meum. Item, ex conuentione super dubia futura ęstimatione damni. ff. rem rat. habe. l. procur. ad exhibend. l. vlti. & de præto. stipu. l. fin. & hoc vltimum potest procedere post singulare ad commune, & ab eis excedi. Cùm ergo accessus sit diuersorũ, ergo diuersæ sunt species. ¶De tertia tenet,
4 quòd æstimatio † rei singularis communis vel conuenta, non est interesse: licet veniat interesse singulariter, vel communiter æstimandum. & hoc per l. per hæc verba. ff. de verbo. sign. & per l. ff. de tut. & cura. datis ab his. l. j §. considerandum. ¶Reliqua quæ subtilia & vtilia sunt, per te videas. ¶Primò igitur dicit, vnde sumpta. & ponit exemplum. Secundò, ponit tria, quæ requiruntur ad moram & quomodo tunc tenet de casu & naturali. Tertiò, prosequitur de mora aliena, & de materia reuertitur. Quartò, quęrit, an purgetur arguendo negatiuè & affirmati-

5 affirmatiuè.& soluit.¶† In j.glos.ibi. §.vnicuiq;.sequitur mora sua nocet. quod & in duobus reis promittendi, obseruandi;& ibi:sub certo.vide titu. eod. pactum super.j.gloss.& ibi cum res. §. vlti.si fundus legatus casmate pereat post moram hæredis, ipse debet æstimationem: quia legatarius ipsum acceptum vendere posset: aliàs potuisset. & ibi, debitor.si debitor consignauit pecuniam oblatam, quam creditor recipere noluit cessant vsuræ:sed si posteà conuentus, vt solueret moram,& fecit, incipiunt currere.& ibi transiectiuè si interpellatus moram fecerit, licet pœna offerat, pœna committitur.& ibi: magnam,die statuta pœna committitur, & sine interpellatione. & ibi:& si post tres.vide de re iudicata. cùm Bertoldus in v.glos.& ibi gloss. & ibi.l.j.§.licet.licet venditor possit vinum effundere, si die ad metiendum præfixa messus non fuerit, debet tamen adhuc prius emptori denuntiare,scilicet,quod nisi metiatur, effundet. & ibi: sciremus,fideiussor qui promisit aliquem præsentare,vel pœnam dare.si post tempus infrà sex menses ipsum præsentat, euadit pœnam.& ibi:insulam,qui promisit mihi facere insulam, si transiuit tempus, in quo facere potuit, adhuc faciendo ante litem per me euadit pœnam.& ibi Dyn. post pronunciationem iudic.veniens adhuc pro tribunali sedente restituitur,quasi parum præconis vocem audierit.¶ In j.glo.
6 ibi fortuito.& quo † ad hoc est nociua.secundò, quo ad fructus.ad quos tenentur ex die moræ, quando aliquid petitur per actionem bonæ fidei,vel per actionem ex testamento, quæ sapit naturam actionis bonæ fidei.ff.de lega.ij.à pre.§.vlti.&.§.fructus.& l.si quis bonorum.de lega.ij. qui solidum.§.etiam.& l.si quis seruo.Item,si sit actio stricti iur.qua peto mihi restitui,quod est meum. sed si peto alienum, renuit à die litis.ff. de vsur.l.videamus circa & §.infamati.& §.si actione.Tertiò est mora nociua, quantum † ad interesse, 7
quod peti potest;& augetur à die moræ in odium debitoris morosi. ff.de actio.empt.traditio.§.si per venditorem & de re iudic.l.qui Cal.Quartò nocet, quo ad causarum prosecutionem, nam si causa cognita statutus fuerit actori terminus ad agendum, vel reo ad excipiendum,post terminum non auditur.secundum Dy.qui remittit ad not.per se.s.eodem indultum.& ibi:interitu speciei.& sic sibi non nocet. & hoc verum,nisi essent socij.ff.de duobus reis.de l.pe.secundum Dyn.secundum quod sibi imputet casus in societate participante. debuit enim cogitare hoc euenire posse.ff.de condictio. indebi.l.indebita.& ff.loca.si quis domum.& ibi:à fideiussore.& imputet sibi qui obligationem alterius suscepit.& ibi:mora.& per Host.in summa de vsuris.§. ex quibus causis sub. §. ex mora.per ipsum;& iterum de locis propter.per Vin. eodem titulo.potuit. Ioan.andræas.

QVAESTIONES. II.

Hic de mora,quę peruenit ex lapsu termini per constitutionem expressi,

vel peremptoriè à iudice statuti, duas quæstiones videamus. & prima disputata per Ioan. de monte murlo, talis est. ¶ Statutum † episcopi priuat beneficiatos, qui infra mensem titulum institutionis suæ in memorialibus episcopi poni non faciunt. quidam canonici hoc facere obmiserát: tamen eis pacificè possidentibus vacauit ecclesia & hi prælatum elegerunt. quęritur an valeat electio. ¶ Secunda quæstio fuit eiusdem, sed prius est disputata per Aegidium de confoscararijs. & ante eum per Io. de deo, qui per errorem etiam bis locauit illam in quæstionibus suis. s. li. ij. q. x. & li. iij. q. nouem. & est talis. Executor datus per papam ad prouidendum Andræam, si esset idoneus de prælatura vacante, post peremptorium per eum assignatum canonicis ad opponendum contra literas, vel parum pòst cum etiam nullus contradixisset, sibi contulit prælaturam, qui tempore longo possedit: nunc coram legato papæ Io. canonicus petit illum remoueri; quia tacuit in literis beneficium, quod habebat. & quia tunc patiebatur defectum ætatis: excepit ille de lapsu peremptorij, de quo suprà. quæritur an obstet. Sed Io. de deo, quærebat episcopo, cui executor talem terminum dederat. & nil opposuit, an possit illum remouere nunc ætatę maiorem, licet tunc minorem. In eadem autem quæstione Ioan. de mon. inserebat, an procurator habens in genere mandatum ad omnia, quæ requirunt speciale, posset contra electum opponere crimina vel defectus? & quia iste articulus expeditus est per clemen. de procurat. non potest: & quicquid est in allegationibus vel solutione, ex ibi notatis apparet, illum prætermitto. ¶ Circa primam allegabat Io. electionem † non valere per sex rationes. secundo in contrarium inducebat tres. iiij. soluit & contrarijs respondet, in fin. solutio roboratur. Constat quod episcopi possunt facere statuta. de off. ar. præsb. c. vlti. in fi. de ma. & obe. si quis venerit. s. e. lib. de consti. c. ij. & tale statutum est iuri consonum: cùm ad episcopos spectet scire qualiter subditi sua beneficia teneant. & subditi de sua institutione fidem facere debent, cum possessio sine institutione non sufficiat. de insti. ex frequen. s. eod. titu. beneficium. vbi de hoc. Cùm ergo canonici sint priuati per statutū licitum, non potuerunt eligere. de elect. quia papa. in prin. & sic electio per eos facta, non valuit. s. de sup. ne. prela. c. pe. & vlti. Secundò sic: eligere, est de fructibus canonicæ. probatur de elect. cum Vintoñ. & not. de constit. cum. M. in glos. vnde eis. & vide quod tibi dixi super gl. hic potest. sed malęfidei possessor non facit fructus suos. alle. de pręben. dilecto. in fi. sed vide quod ibi dixi. & tenetur ad restitutionem. pro hoc facit de resti. spo. grauis. cum concor. restat ergo, quòd sicut nec alios fructus percipere debet, sic nec eligere. & quod possessio cum mala fide non vitiet, patet ex notatis de iure patrona. consultationibus. in glos. penulti. Tertiò inducuntur iura, per quæ patet suspensos eligere non posse. de electio. cum intereà. de consue. cum dilectus. de exceptio. apostolicæ. multomi-

multominus poterant hoc priuati, quales sunt isti.facit suprà de consti. ex literis.gesta igitur per tales priuatos non valent,cùm habeant authores damnatos.de hæretic. fraternita-
10 tis.Quartò sic:sententia à non † suo iudice lata,non tenet suprà de consue.ad nostram.de iud. act. si clerici. cum concor.multominus tenere debet electio facta per non canonicũ: quia fortius publica vtilitas versatur in sententijs:vt.j.dicetur.non valet igitur datum ab eo, qui dare non potuit.suprà de iur.pa.quod autem.& sic non tenent facta per falsum procuratorem.j.q.procurator non erat.s. de procur.in nostra.& sic non teneãt facta per falsum canonicum, id est,
11 qui canonicus non erat. Quintò † dicitur, quod ex contrario sequeretur absurditas: qui est bonus modus arguendi.s. eodem libro.de præbenda. dudum.scilicet,quod paris conditionis essent priuati & non priuati, & licitè & illicitè tenentes canonicas. & quod statutum episcopi imponeret legem verbis tantùm.s. eodem libr. de ele.commissa.§. porro. Inducitur. vj.& vltimò.s.eo. lib.de conces.præben.quia cunctis.§. adijciebatur.Itẽ, regula ista: quia istis morosis mora debet esse nociua.quod non esset, si canonicatus & prębendas & ipsarum iura perciperent & exercerent, vt
12 prius.¶In contrarium,scilicet † quòd valeat electio inducitur: quia canonici quietè & pacificè possidebant suos canonicatus:& communiter habebantur,& reputabantur canonici. Cuique autem electo, prouiso, vel pręsentato satis est probare possessionem eligentis & prouidentis vel pręsentãtis.s.de elec.querelã.de causa.pos.cùm olim.de iur.pa. consultationibus.Ista autem possessio isto casu procedit ex possessione canonicatus.hanc autem habebant isti canonici.ergo &c. So videmus, quòd qui
13 in veritate † iudex non est, vt quia seruus, vel excommunicatus tamen occultus & ab ecclesia toleratus, ex quo communi opinione iudex habetur, valet quod per ipsum agitur. de re.iud.ad probandũ.iij.q.vij.§.tria. ff. de off.præto.Barbarius.sæpe enim cõmunis opinio præfertur veritati.qui fi.sint le.c.ij.sed quòd per electionẽ expediantur ecclesię.& intricationes tollantur quæ possent protelare ordinationes eorũ,hoc est summè fauorabile.iura not.vltra, quæ allegat de elec.si religiosus.ij.respõ.li.vj.& cle. de elec.ne romani.§.cæterùm. Ter-
14 tiò videtur,quòd ista † exceptio vel oppositio, nõsit admittenda.cũ purã sapiat negatiuam, quæ probari non potest.Circa quod aduertẽdum,quòd qõ ista non dirigitur directè contra canonicos,quo casu possent procedere,quæ scripsi post Inno.& Ho. de accu.super his.in gl.magna.& quid si obijciatur,cum ver.sequentibus. sed dirigitur cõtra electum,cùm forsan eligentes non sint in causa.hoc dico etiam propter dec.statuimus.de confes.s.eodem.li.nam positio nõ potest fieri de hoc electo,cùm de facto alieno,maximè,quòd in negatiua consistat:sibi constare nõ possit.& per cõsequens non cogitur respondere, vt ibi not.& ne.se.Soluendo dixit quòd
15 valebat electio per † vltimò allegata

non obstant contraria, secundum eũ, quæ procedant in intruso, qui à principio non habet titulum: sed secus in illo, qui à principio titulum habuit, & superioris authoritatem. nã licet posteà incidat in pœnam priuationis: valent tamen quæ agit quandiu toleratur: & creditur ex primò titulo licite possidere. nam iustè possidere censetur, qui authore prætore possidere cœpit. ff. de acqui. pos. iustè. hinc est, quòd qui à principio titulum habuit licet per pœnã iur. priuatus sit, ita vt beneficium alteri conferri possit: tamen remanet possessor. super quo vide quòd scripsi de excep. apostolicæ. super ver. amotionis. & propter id possessione priuari nõ potest, nisi causa cognita, & vocatus. s. eo. li. de præben. licet enim signo. Tantùm est possessionis cõmodum, quòd ab illa deijci nõ potest, nisi causa cognita, quare ergo iuribus canonicæ & possessionis commodo, eligendo interim non vtetur? non ob. §. adijciebatur. quem allegaui in fin. primæ partis. qui loquitur, quando sententia specialis & certa fertur in certam & nominatam personam: quia tunc per sententiam videtur factum fieri notorium. Secus, quando incerta & generalis est sententia, vt in casu nostro: quæ fertur maximè in non facientem: licet etiam quandò in facientem fertur, posset esse incerta. vt de constitu. c. ij. §. j. s. eo. lib. nam si sit excommunicationis sententia, quæ in tales est lata, communicatur ei licitè, donec declarati fuerint & de hoc dixi de ele. ex. proposuit: hęc regula non ob. quia satis nocet eis mora. per quam si ad hoc agitur, priuati declarabuntur. Faciunt etiam pro solutione, quæ scripsi post Inno. & Ho. de scis. c. j. de elec. nihil est. in fin. Hec solutio satis placet, pro qua bene facit de elec. in geñ. vbi nec promissi. & hoc dico, siue dicas omnes canonicos sic priuatos, siue dicas aliquos tãtùm ex illis. nam primo casu illi tenent capitulum. Et dicetur, quòd ad

16 † singulares canonicos non spectat eligere ratione publici officij: non tamen negatur, quin ex publico officio spectet ad capitulum. de quo vide quod scripsi. de consue. cùm dilectus. super glo. suspensus. cùm suis remissis: & sic ratione fauoris, de quo prà, & publici officij prædicti, præfertur opinio & possessio: vt valeat electio. si verò dicas aliquos tantũ sic priuatos, siue nõ priuati sciẽter istos admiserant, siue ignoranter, valet electio. super quo vide quod post Inno. & alios scripsi de elec. illa in glo. magna. vbi & hoc notandum. & quod no. eo. tit. cùm verò Vintoñ. in gl. no. quod ad secundam quæstionem allegantur ad negatiuam. Primò pro materia multa iuri coniunctim. & quatuor rationes. Secundò, ad contrariũ. v. rationes, & vna responsio. Tertiò, ponuntur tres diuersorum solutiones: quorum vltima approbatur & contrarijs respondetur. Nunc prius, vt omnes prędicti allego ad partẽ, ꝙ Io. non debeat audiri, qui inducunt. de accu. licet. & c. veniens. qui ma. ac, poss. cùm in tua. & quod ibi nota. de probat. licet. vbi de hoc in prima gl, & vide quod super ea dixi. C. qui ac, nõ poss. ea, quę. ff. de adult. si maritus, §. si nega-

§.si negauerit.C.de inge.manu. diffa mari.Ad idem de excep. pastoralis.§. eo.li.de restitu.spo.frequens.iij.q.iij. offeratur.de of.del.suspicionis. secūdò ille Io.tacitè renunciasse videtur exceptionibus,eoq; requisitus se non opposuit:& illū pacificè administrare permisit & obediuit sibi, vt prælato.facit de offi.delega.gratum &.c. si autem.de his,quæ fi.à ma.par ca. ex ore.& semel approbatum, reprobari non potest.xxxv.q.v.horrendus. de re iud,q ad consultationem.eo.ti. quòd semel.cùm concor.Tertiò, iste
17 à tempore † institutionis suæ fuit examinatus & approbatus, vt fieri debuit. de elec. innotuit.&.cap.nihil est.vlterius ergo accusari non debet. de pur.ca.cap.si.de testi.co. præterea. viij.q.ij.dilectissimi. Quartò habendo respectum ad ætatem, allegauit Io.de deo,& Egid.quòd minor institutus expectandus est vsque ad ætatem legitimam de æta. & quali.ex ratione. &. c. indecorum. sed iste nunc habet ætatem.& sic res peruenit ad casum, quo potuit incipere. ad hoc declaraui de spon.c.ij.& multa prohibentur.quæ facta tenent. xxx.q. v.§.
18 sed obijcitur.Item idoneitas† attēditur,sententia,non ætate.lxxxiiij.dist. porro. & quid ætas non impediat, aliàs dignum probatur. lxxviij. dist. §.hoc irregulariter. vbi de Ieremia, Daniele,& alijs in iuuentute promotis satis habetur. Quintò, inducitur hæc regula, per quam patet moram per lapsum peremptorij debere nocere moroso.cui bene concor.de rest. in inte.coram. vbi patet, quòd post peremptoriè de iur. communi quis non auditur.¶In cōtrarium, scilicet,
19 quòd sit † audiendus, videtur quod terminus datus per executorem, fuit fuit datus ad excipiendum, & non ad denuntiandum vel accusandum. vnde accusanti non obstat:ar.§.de testi. veniens.ij.& cap.causam,quæ.& cap. cùm in tua. ¶Constat enim, quòd quandoque admittitur ad agendum, qui repellitur ab excipiendo.de accusatione.accedens,& videtur casus, de ap.constitutio enim in fin. Secundò, exceptio, quæ reddit iudicium nullum,potest opponi post diffinitiuam sententiam suprà, de probat.licet de procu.in nostra.de excep. cùm venerabilis.sed peremptorium non potest esse maioris, virtutis, quàm sententia diffinitiua:etiam si dicatur habere vim interlocutionis.de re in inte.coram ergo &c. Tertiò, vbi
20 vertitur † periculum animæ & ecclesiæ sententia nō transit in rem iudicatam: & approbatum potest reprobari.alle.de re iud.lator tenor cōsanguinei.& facit quod notatur.xxv. q.ix.in sum. & §.quia ergo. & vide quod dixi de re iud.in rubrica. & per te.c.lator.super vltima glos. Quartò licet Ioan potuerit illum approbare quo ad se & suo iuri renuntiare: non tamen quantum ad ecclesiam: imò tenetur malum denuntiare prælatum. ij. quæstio. j. si peccauerit. & cap. multi. etiam, si iurasset non denuntiare, de iure iuran. quemadmodum.& cap.sicut in nostris.&. c. peruenit. consistit enim ius publicum in sacerdotibus & prælatis. l. di. ius publicum. ergo tacitè vel expressè illi renuntiari non potest suprà. de so.

de fo.compe. si diligenti & bene facit, quod not.de excep.cùm ecclesiasticæ.in j.gloss. patientia, ergo si non fuerit vitiosa, non iuuat.lxxxiij. di. nemo.cum ca.sequentibus.¶Quintò, constat istum habuisse vitiosum ingressum, qui semper inest beneficijs: vbi deest canonica institutio. s̄. eod. beneficium.de insti.ex frequentibus. Et promotus fuit contra concilium de elec.cùm in cunctis.§.inferiora.& non possunt bono perfici exitu, quæ malo sunt inchoata principio.lxj.d. miramur.j.q.j.principat⁹.& radix infecta fructum bonum afferre nō potest.j.q.j. infertur. nec taltis bene faciēdo purgat vitium.xiiij.q.v.neque: sed est renuntiatio.de simo.matthęus c.ex insinuatione nō obstante diuturnitate temporis.de simo. non scitis. cum similibus. Vltimò, quo ad id, quod dicitur de ætate, quòd in ea dispensari posset, quòd tamen dic hodie, vt de æta. & quali. permittimus. respondetur, quòd hîc non agebatur de dispensato, nec hoc intendebat papa. de quo satis vide de schisma. fraternitati.eijciendus ergo est iste, qui non prodidit crimē suum.l.di.ex pœ

21 nitentibus. Et quòd † in ætate inspiciatur tempus promotionis est casus de elec.dudum.j.& facit etiam, secundū c.dudum.& s̄.eod.lib.de rescript.si eo tempore.Soluebat & malè Ioann. de deo, quo ad casum ætatis illum remoueri non posse. quia non fuit vitium peccati, sed ætatis. quòd sustinetur à canone, postquàm quis eam perficit: vt præ.cap.ex ratione.& cap. indecorum.vnde à principio poterat impedire tempore institutionis. & sic loquitur de elec..dudum.sed postea non, secundum eum. Aegid. volens sustinere Ioan. dicit, quòd vbi per electionem eius, ad quem pertinet, fiet talis promotio, ante confirmationem audiretur: vt in dec.dudum. sed non posteà. sed cùm casus formetur per literas subreptitias, auditur contra eum episcopus: cùm prouisio fuerit irrita.de rescrip. ad audientiam. ij. in fin. & ibi not. in fin. vltim.gloss.dicit etiam hodie collationem non valere, per dec.licet cañ. de elec.suprà eod.lib. loquitur tamē solùm in parochialibus ecclesijs: vt ibi patet. Ioan. de mon.murlo, simpliciter dixit illum Ioan.audiendum per vltimò allegata.& sic est tenendū vtroque casu. Cùm literę & prouisiones ex illis secutæ, sint irritæ. de beneficio suppresso patet, de præben.si motu proprio.ij. responso. suprà eodem libr.de æta.patet, de dec. in rescrip. si eo tempore, Quæ prius ad contrarium allegata fuerunt, non obstant: quæ procederent in elec. vel prouisione administanda: vel vbi verteretur proprium vel singulare interesse nunc se opponentis. sed vt prædixi, promissio ipso iur. nulla, quæ de ætate dicitur, non procedit hodie per decr.cùm in cunctis. §.inferiora.& illi antiqui canones si sic simpliciter intelligerentur, innuerāt etiam decanum posse promoueri ad prælaturam quod est contra decr. ex ratione.& indecorum. responde, vt ibi not.ad reliqua responsum per argumenta secundæ partis.

Summarium

SVMMARIVM.

1 *Variatio, an & vbi admittitur.*
2 *Causa duobus delegata, cum clausula quòd si ambo. alter ipsorum delegationi renuntiat, an eum ipsum hoc nomine pœnitentem collegam debeat admittere. & nume. 4.6.8.*
3 *Iudicandi munus, est necessarium, & principale.*
5 *Delegatus an abdicet delegationem à se subdelegando.*
7 *Renuntiari potest honori: non itidem oneri.*

REGVLA XXX.

MVtare detrimentum. vt dicit Dy. hîc soluit contrarium, de l. si tibi mandauero. ff. man. nam cùm sit reuocatio mandati, procedit sine detrimento mandatarij circa expensas, quas fecit ignorans reuocationem. ff. de soluen. cùm quis. §. cùm debitorem. & de do. hoc iur. §. si quis dederit. si sciebat, sibi imputet damnum, quod sua culpa sentit: per regulam. damnum. eo. tit. dicebat etiã ad contrariorum solutionem, quæ primò allegabantur, quod variatio prohibetur circa eandem rem, vel diuersas, quæ ratione connexitatis habeantur loco vnius ad primũ alleg. ff. de bo. lib. nam absurdum fallit in suo hærede. vt in glo. Ad secundum. ff. de mino. in causę. de admi. tut. cùm quæritur. Circa diuersas verò, quæ nullam connexitatẽ habeant admittitur variatio. ff. de act. emp. si sterilis. in fin. & rerum amo. l. de rebus. si bene ponderas, casus no. suprà. c. quòd semel. solutio non est sufficiens. In glos. dicit vnde sumpta, & ponit exempla, & remittit ad regulam, quod semel. & casus ibi exceptos. addens alium.

¶ In j. glos. ibi: nemo potest mutare. sequitur consilium in alterius iniuriam. & ibi. l. vlt. si inhibui gestori, ne gereret. hoc non prodest, quo ad præteritas expensas, quo ad futuras sic. & ibi. §. prodest. satis est legatarium apprehendisse legatum. De voluntate enim hæredis post aditã: & licet post eã voluntatem mutet. In prima glo. l. si quis suus. eodem modo responde tur ad l. ff. de colla. bo. nõdum, quàm dicit cum Ioã. mo. quod ibi super ex mutatione voluntatis non patitur detrimentum, sed non lucratur. & istud non est per. c. C. de codicil. l. fin. secundum quod non ob. C. de noua. l. iij. ff. de sol. l. cùm quis. §. si debitorem. quia illud facit ius remanens penes mãdantem. facit pro eo suprà. eod. lib. de præben. dudum. ver. nos igitur.

QVAESTIO.

Haec regula facit ad quæstionẽ per me disputatam post Ioan. de cli. iij. & est sua quæstio quarta. & sic formabatur. 2 ✝ Princeps delegauit causam duobus, cum clausula, quod si ambo. alter ipsorum delegationi renuntiat, quæritur an ipsum de hoc pœnitentem collega teneatur admittere. Ad affirmatiuam primò, & ad negatiuam secundò inducit Ioã. tres rationes, quæ posteà fortificantur. & & ad illas addi. iij. ponitur eius solutio. quæ reprobatur & contrarijs respõdetur. Quòd igitur sit admittendus

dus.videtur:quia fuit iudex:nec sola voluntate desijt esse:de rescrip.scisci tatus nec potuit à se iurisdictionem abdicare.ff.de offi.præsi.legatus.Idē, aut ipse iudex renuntians erravit, aut non erravit. primo casu corrigat errorem.xxxv.q.x.quòd quis.de ele. nosti.de accusa. qualiter.j. Secundo casu,quando nō erravit,sed casu hoc fecit,ex quo cessat causa, dicit admit ti:volens & valens interesse.de app. cum cessante.Item,qui repudiat alio substituto vulgariter re integra pœnitet.C.de repu.hær.l.fi.facit de elec. in causis.secundum Io.de do. Ad hoc vltimum facit de offic.deleg. quanuis.lib.vj.non delegatus. sed delegās totum re integra pœnitet.ff.de celsi. bon.l.is qui.& multos tales casus vbi re integra pœnitere licet.not.habes. ff.de vacac.mu.cùm prætor.Adiuuan

3 do†primum, certum est, quod officium iudicandi, est munus necessarium & principale.ff. de mu. & ho.l. fi.§.iudicandi.vnde dicit lex,qui non habet excusationem, etiam inuitus iudicare cogitur. ff. de vacac. mu. l. prætor.§.qui non habet.delegatus er go hoc minus à se non potuit excutere.facit de regulis, cum virum. de renun.nisi cùm pridem. in fin. & pro tanto dicitur onus.eo.ti.pastoralis.in prin.ibi:exonerare.de offi.or. pastoralis.§.j.ibi.In onere & honore.sequi

4 tur†ergo,quod si renuntiare non potuit,illud licitè reassumit.ad hāc par tem satis facit de procur.licet.lib.vj. vbi procurator non obst.repudiatione reassumit officium domino in ea dem voluntate manente. ex quibus concluditur renuntiantem,quem pœnitet per collegam admitti debere.

¶In contrarium dec.prudentiam.eo. tit. §. adijcimus. æquiparat nolle & non posse,quo ad potestatem in collegam transferendam,ex euentu con ditionis,quodcunque igitur istorum moverit,illum ad renuntiandum, pa tet solum collegam esse iudicem.ergo non tenetur pœnitentem admittere.Item,iudicare,honor est: de ap. vt debitus.C. quando prouo. non est ne.l. omnem honorem. honori autē renuntiare quis potest. de elec. dudū. &.c.cùm dilecti.vij.q.j. quàm periculosum. nec inuitus crescere cogitur. lxxiiij.dist.gesta. & quod renuntiare possit delegatio. & renuntiaret, non re,siue etiam de cōsensu partiū probatur eo.tit.significationibus. & sufficit ex vi clausulæ:nequiueritis aut volueritis. quod semel noluit, facit quòd distinguitur additio de,voluero & volam.ff.de ver.obli.si quis stipulatus secundum Io.de Deo.Ad vltimum bene facit, quòd not. in præ. decre.licet.de procur.l.j.§.qui semel. ff.de succes.edic. ad quam concor. ff. quis or.in bo.pos.ser.l.pe.j. responso. ff.de minori.quòd si minor.§.Sceuola.sic ergo per repudiationem translata tota iurisdictio saltem quo ad exercitium in collegā, ita quod ipse renuntians illam resumere non possit inuito collega.facit de app.cū appellationibus.lib.vj.Et quod voluntate addicatur iurisdictio, probatur, de ap.ab eo.lib.vj.ibi expressè denegat & hoc ti.quam plures.§.j. lib. vj. ibi si vellet, ad quod bene conuenit. eo.lib.de procur.si duo.ibi: prosequi forte nollet.& de loca. potuit nolle, si semel

ti semel dixerit. sicut ergo in decret. ab eo perdit exercitium iurisdictionis, hoc ipso quod apostolos denegat. In decre. cum plures perditur & transfunditur in collegam hoc ipso, quod procedere non vult. concluditur idem in casu nostro. Item† certũ
5 est, quod deleg. abdicat delegationẽ à se, subdelegando. toto hoc tit. super quæstionum. & c. quãuis. lib. vj. si hoc facit post susceptam delegationem, fortius hoc facere potest ante susceptam. de transla. c. ij. de testa. Ioannes. ex quibus concluditur, quod collega ipsum pœnitentem non tenetur admittere. Solu. Ioan. dixit, quod de-
6 sijt† esse iudex renuntiando. etiam delusorium esset, quod quis iurisdictionem resumere posset. hoc dicit per decre. cum super. eo. ti. nam si ibi nõ potest cognoscere, vbi tacitè confitetur se non fortè posse: fortius nõ poterit nisi expressè renuntiat. Idem dicit per præ. decre. significantibus. Nam si illi quilibet malè pronuntiant se non iudices, non resumitur, fortius nec iste, qui renuntiauit expressè. secundum Ioan. de Deo. Mihi non placet hæc solutio. & aduerte, quòd prima facie satis ęquum videretur distinguere, an in rescripto sit expressa clausula: aut volueritis. aut solum quo ad potestatẽ collegæ sub intellecta, vel inclusa per interpretationem illius. §. adijcimus. vt primo casu, quo expressum est: aut volueritis. ex sola voluntate. de voluntate principis delegantis (& hoc soluit contraria) iste renuntiare legitimè posit: & statim collega sit iudex & hanc distinctionem præcisè putarem veram. vbi hæc clausula adijceretur: iurisdictionem non exercitio tantum vt si dicatur delegamus causam Andreæ, qui si suscipere noluerit, delegamus Ioanni, vt tunc faciunt no. in prædi. decre. licet de procur. sed cùm in casu nostro & stylo solito non iurisdictioni, sed eius exercito adijciatur clausula, scilicet delegamus causam vobis Andreæ & Ioanni, si ambo nolueritis interesse, alter procedat. patet quod ex vi clausulæ non habet optionem deponendi ad delegationem: sed solùm ex vi eius, eo volente defertur eius exercitium in collegam: ex quo concludo, quòd licet nolit interesse, remanet delegatus causę: nec à se abdicare potest expressè per renuntiationem per iura prius allegata & maximè per l. legatus. & §. iudicandi. & §. qui non habet. sicut ergo clausula: non poteritis, intelligitur, quandiu poteritis. vnde collega, qui socio impedito processit, hunc nũc potest iure admittere. ad hoc eo. tit. coram. sic collega qui socio volente processit, ipsum nunc volentem tenetur admittere, vt æquè intelligatur: si volueritis, id est, quandiu volueritis. fortius autem hoc cum clausula: aut volueritis. non est expressa, sed subintellecta per interpretationem. §. adijcimus. cùm tunc volens quandiu nõ vult, patet & se redargutioni submittet, vt ibi. & per hoc patet nõ curandum, an res sit integra, vel non: cùm hîc non vertatur bursale interesse iudicis, nec pretium. nec quæratur de reuocatione potestatis traditæ à reuocante: vt in decre. in causis.

& per

& per id melius seruetur intentio delegantis. vt in decre. prudentiam. Et per hoc respondetur ad id dicitur posse partis interesse respectu arbitrariorum, in quibus potest esse iudex gratiosus.eo.tit.consuluit. & respectu expensarum, ad quas partes quandoque tenentur.de rescrip.statu tum.§.insuper.lib.vj. Quod enim nõ
7 fiat gratia, † non venit interesse, & potest id non esse.& ponderato statu commissionis partium conditio non est deterior : sicut dicitur de conditione dotis.ff. de pact. l. si vnus.§. si pactus.ver. quod si non vt totum. & per hoc soluitur regula, quòd semel per regulam istam ad id, quòd dicitur, quòd renuntiari potest honori. respondetur fateor, sed non oneri, quale hoc est. vt probatũ est primò. Ad id quod dicitur huic omnino posse renuntiari, fateor tacitè sed non expressè per viam renuntiationis. vnde renuntiatur per negotium apostolorum,per dationem delatoriorũ, per relationem,per interlocutionem inter partes,per subdelegationem totius,re non integra ex potestate iur. & sic ex volũtate principis. & sic soluitur hoc vltimum per illationem grauaminis,à quo appellatur, vt probant iura allegata. sic beneficiatus non renuntiat expresse,nisi in manibus eius,à quo tenet. de renunti. admonet.& tamen renuntiat tacitè per confessionem religionis,vel cõmittendo culpam:per quam sit ipso iure priuatus.& super hoc vide,quòd not. de foro con.si diligenti.in glo. pe.in decre.cùm plures dati insolidum. & sine clausula,quod si ambo.In decre. 8 cùm super.non ex sola voluntate,sed ex grauamine quod intulit, à quo fuit appellatum,impediebatur iurisdictio.& sic concludo † ipsum pœnitentem admitti debere:fateor tamen quod donec appareat pœnitentia vel volũtas immutata,ex quo renuntiauit delegationi cum per hoc videatur innuere se nolle in aliqua parte causæ interesse vlterius, per collegam requiri non debet. sed non sic,si simpliciter dixisset se nolle certo actui interesse. patet ratio de do: & con.eum,qui.lib.eo.ex textu. & glo.

¶ Regulæ iur. ciuil. siue digestorum huius literæ.M.sunt hæ,

Vlpianus. Lex LXVI.

Marcellus ait.Definit debitor esse is qui nactus est exceptionem iustam, ab æquitate naturali abhorrente.

Caius. Lex CLXXV.

Melior conditio nostra per seruos fieri potest:deterior fieri non potest.

Pomponius. Lex CCV.

Minus est actionem habere, quàm rem.

SVMMARIVM.

1 *Obligatio nulla est impossibilium, aut turpium.*

2 *Contractus sub conditione,an valeat.Et quid de legato.disting.nu.3.*

4 *Error impedit consensum.*

5 *Cæcus si commiserit maleficium,propter quod oculus debebat erui,debet puniri in alio membro, propter pœnæ impossibilitatem.*

6 *Lex vel constitutio legati vel episcopi non scripta, prohibens quem actum, & contra facientem excommunicans, an* valeat

valeat.& nu.19.

7 *Constitutionum ignorantia, an quem iuvet vel excuset.*

8 *Argumentum ab etymologia. Et vnde lex dicatur.*

9 *Constitutio, siue lex, an scripturam requirat. Quid, rescriptum an item: an itidem & priuilegium nu. 10. 13 & 15.17.*

11 *Sententiæ diffinitiuæ causarum, an scripturam requirant.*

12 *Ius scriptum an distinguatur à non scripto, vtroque iure: aut altero quidem.*

14 *Decreta sedis apostolicæ, non scripta etiã, an seruanda.*

16 *Legis diffinitio. Item & canonis.*

18 *Legem scribi, quid referat potius, quam consuetudinem.*

REGVLA VI.

NEmo potest. ad Primò, ponit.j. vnde sumpta. triplicem possibilitatem, & cuiuscunq; exempla. Secundò, ponit triplicem rationem regulę Tertiò, in quibus locũ habeat. Quartò supplet de turpi. secunda glos. primò tractat de iuramento, naturali obligatione, & pœnę promissione. secunda pars respondet per quæstionẽ, quam negatiuè soluit præter certum casum. solutioni opponit, & dupliciter respondet, subdens opinionem.

¶In j. glos. ibi: impossibilium. sequi-
1 tur: nulla † est obligatio. & ibi generaliter: sed nouimus turpes stipulationes nullius esse momenti & contumaciæ. l. sequens. veluti, si quis homicidium, vel sacrilegiũ se facturum promittat & ibi. §. ea obligatio, quæ est inter dominum & procuratorem, mãdati actionẽ perimit. & ibi. l. vlt. in prin. paulus. & dicit ꝙ impossibile præceptũ est nullum, & sine causa appellatur à sententia, cui per rerum naturam nõ potest pareri. & ibi: in comprehendẽda relicta. hæres si diuertat. hæreditatẽ, habebit ꝙ non diuertat ¶In glos. ij. ibi: si homo mortuus. loquitur de stipulatione de sistẽdo, vel dando homine mortuo. & ibi: Celsus. cuius mens habetur. de do. & contu. cùm dilecti & ibi: Paulus respondit, die lapso, quo mandans se præstaturum scripsit, obligatio remanet.

¶In gl. j. ibi: & naturæ. Ioã. Mo. addi. impossibile moris. de iureiu. quintauallis. ff. de condi. inde. filius communis. impossibilè includit naturam & mores, & facit quod dixi in c. vlti. de pac. in fi. & ibi obligatio. idẽ Ioã. mo. & ibi in legibus. idẽ Dy. hoc tractans in modum quæstionis puto, ꝙ canonem qui. id sequitur, intendebat allegare, dum dicit: vt in c. cũcta. in prin. decretorum & ibi per non adiecta distinguit Dyn. aut non impossibilitas adijcitur in modum conuentionis in contractibus, vel dispositionis in vltimis voluntatibus: vt si promitto vel lego rem, quam impossibile est dari, & tũc impedit omnem speciem obligationis: vt in his regulis. & ff. de verbor. obliga. si dari stipu. j. ij. iij. & iiij. responsis. Si verò ponitur in mo-
2 dum cõditionis, vt quia promitto vel lego, si cælum † digito tangas, tunc si in contractibus affirmatiuè ponitur, vitiat, si negatiuè, vt quia promitto, si cælum digito, nõ tangas, valet contractus: quia si affirmatiua est impossibilis, ergo negatiua possibilis, & necessaria. ff. de verborum obligatio. l.

impoſsibilis.& ſic intelligatur.ff.de
actio.& ob.l.non ſolùm.& patet aper
tè inſti.de inuti.ſtipu.§.ſed impoſsi-
lis,& idem quoad negatiuam in vl-
timis voluntatibus:quoad affirmati-
3 uam†in eis diſtinguitur.aut erat o-
mni tempore impoſsibilis,aut in pri-
mo poſsibilis. Primo caſu, aut erat
appoſita in perſona honorati, id eſt,
cui aliquid relinquitur:& tunc eſt lo
cus glo.vt habeatur pro non adiecta.
ff.de condic.inſtitu.l.j.vbi de hoc. ſi
in perſona onerati.i.grauati aliquid
dare,vt ſi dicat:damno hæredem da-
re.x.ſi cælum digito tangat.legatum
eſt inutile.inſtitu.de lega.§.vlti.ſi au
tē à principio erat poſsibilis,& poſt-
eà ad impoſsibilitatem peruenit,va
let relictum,& ſola impoſsibilitas re
mouetur.ff.de legatis.j.l.ſi mihi.§.ſi
4 quis ſeruos.¶In glo.ij.ibi:etiam†na-
turaliter:idem Dy.quia ſi contrahens
vel diſponens ſciuit impoſsibilita-
tem,conſentire non videtur.ff.de ac.
& ob.non ſolùm.ſi ignorauit impoſ-
ſibile,error impedit conſenſum.ff.de
iur.om.iud.ſi per errorem.ff.de iudi.
l.ij.deficit ergo naturalis deficiente
conſenſu.facit.s.eod.libr.de ſponſa.c.
vno.Inducit etiam,quod ſequitur in
glo.& ibi.ſi homo mortuus.idem te
net ibi in gloſſ.& idem hoc Dyn.re-
ſpondens ad l.nulla ſtipulatione, ſi
Calendis.ff.de verb.oblig.& ibi ſti-
pulatio pœnalis,incipit à præcedenti
adiectione.& ideò interitu illius,quę
non eſt in obligatione,nō potuit li-
berari promiſſor.ſed in propoſito in-
cipit à conuentione.& tunc ſi à prin
cipio erat impoſsibilis,vt quia mor-
tuus erat,quem promiſi ſiſtere, non
cōmittitur pœna impoſsibilitati ad-
iecta.Idem,ſi pereat ante morā:quia
tali interitu interueniente ante mo-
rā liberatus eſt promiſſor:vt in ipſa.
l.ſi homo mortuus.& ibi not.& ibi:
eum comparere.idem videtur, ſi eſt
dies feriata.& in ſi.Pe.de Bel.Pro &
contra.ſuper quo vide Cynum.C.de
fer.l.dies feſtos.iij.q.ij.in fi.& quòd
ſcripſi.in præ.decr.cùm dilecti.& de
ap.cùm pati.in fine.

QVAESTIO.

Hæc regula trahitur ad quæſtio-
nem,quā diſputaui,ſcilicet,quòd an-
nus appellationis proſequendæ non
currat ante interpoſitionem ap.pro-
pter quandā impoſsibilitatē, & quia
hanc plenè tractaui in clemen.de ap.
ſicut appellationē.in gl.magna.ideò
illam omitto.facit etiam ad quęſtio-
5 nem legiſtarum de†cęco qui commi
ſit maleficium,propter quod ſibi ocu
lus erui debebat dicūt & propter im
poſsibilitatē pœnæ punietur in alio
mēbro:per.l.ſecundā.C.vt intra cer-
tum tempus.facit quod no.s.eo.li.de
elec.ſi compromiſſarius in vlt.glo.&
iura quæ allegaui ſuper illa. Proſe-
quitur igitur aliam quæſtionem de
qua tractant legiſtæ.C.de lega.l.j.&
quæ fuit.Io.de deo.j.q.iiij.& demum
Stephani poloni vltimò ſit plenius
diſputata,per do.Guid.nunc epiſco-
pum concordieñ.qua quęritur,an lex
6 †vel conſtitutio legati vel epiſcopi,
non ſcripta prohibens aliquē actum,
& contra facientē excommunicās,va
leat,ita ꝙ contra faciens excommu-
nicatus ſit.Ad negatiuā ſex rationes
inducentur.

inducentur.quarum prima triplicem impoſsibilitatem explicat,vt obſtet, hæc regula ad affirmatiuam inducitur.tum ponitur concors ſolutio præ dictorum trium diſputatorum.& qui cum illis cõcordant.ſubditur opinio & æquitas cõtraria.& improbatur dictum Stephani.Coaptatur autẽ quæſtio regulæ:quia impoſsibile videtur ſecundùm naturalem curſum rerum, vt loquar cum decre.bonæ.de bonæ. de elect.§.porrò.& cum decre.quoniam contra.de proba.in prin.conſti-
7 tutiones†non ſcriptas,menti teneri & ſciri per eos,quos ligare debet,maximè cum in ſe.ſint perpetuæ,& perpetuò ligent.xxv.q.j.ad perpetuam.j. q.ij.c.j.& ij.de conſtitutio.c.ij.& vltimo.& ignoran.illarum non excuſat.vt ibi.& ſic eſſet inijcere laqueũ ſubditis ſtatuentibus contra id.xxvij. q.j.diuiduis,conſtat enim ꝙ per curſum longi temporis veritas obſcuratur.xij.q.ij.longinquitate.& hoc perpetuò ſeruãda rediguntur in ſcriptis. ſ.eo.lib.de re iudica.abbate.in titulo concor.de teſti.Albericus.& c.ſignificauit.Sestò impoſsibilitas oſtenditur:quia hi,qui debent conſtitutioni conſentire debẽt ſubſcribere,vel ſub ſcribi.lxxxvj.diſt.c.j.verſicu.iſta ſcriptura.cum ſequen.ſ.de his,quæ fiunt à præl.c.j.&.c.quanto.Impoſsibile autem eſt eos ſubſcribere, vel ſubſcribi:ſi ex conſtitutione ſcriptura non fiat,facit de ſponſa.in princip.ad diſſoluendum.cum concordan.Tertiò,
8 illa & † impoſsibilitas.oſtendere per nominis etymologiam,à qua licet arguere.xvj.quęſtio.j.ſi cupis. xlj.quæſtione prima. clericus. de præbend. cum ſecundùm.qui filij ſint legitimi. per venerabilem.verſicul. Sanè.Sed, vt dixit Yſidorus. quinto Ethic. lex dicitur à legendo. Legi autem, non poteſt, vbi ſcribatur.ergo nec lex nominari poteſt,cùm nomina debeant eſſe conſequentia rebus.inſtitu.de dona.§.eſt & aliud. Quid vltra?nonne textus dicit,quòd lex, eſt conſtitutio ſcripta.prima diſtinctio. l.eſt.Cùm ergo diffinitio det eſſe rei. &c.ergo multi textus probant.idem ſuprà.de præſumpti.ſcribam. iiij.diſtinctio.erat.in fin.ibi:pro communi vtilitate ſcripta.xxx.q.ij.duæ ſunt. in princ.in authen.vt fratri.non con. poſt prin.colla.v.ibi ſi ſcripta ſint,faciant.de ſenten.excom.nouerint.&.c. graue.vbi de libris deleri iubentur
9 ſtatuta.Concluditur ergo † ex impoſſibilitate vel difficultate,ex legis diffinitione, vt per diuerſos textus in conſtitutione requiri ſcripturam.Secundò,quòd ſcriptura ſit de eſſe legis,etiam conſtitutionis ordinamen ab origine omnis iuris. & primò de veteri & nouo teſtamento conſtat, quòd primus legiſlator volens populo leges dare,illas pro primo digito ſcripſit in lapideis tabulis.Exo.xxxj. in fine.& demum in ligneis. Deutero.x.in prin.& canon dicit:ꝙ Moyſes primus gentis hebrææ legem populo ſacris literis explicauit. vij. diſtinct.Moyſes.& Exodi.xxiiij.in principio ſcripſit Moyſes omnes ſermones domini.ſi ergo primus legiſlator, cuius actio, noſtra eſt inſtructio.ſj. quæſt.j.Deus legem dedit ſcriptam: omnis ergo legem condens,idem facere debet. Probatur idem in nouo

testamento, in quo Christus digito
scripsit in terram.Ioan.viij.& habe-
tur tertia quæstione septima postula
tus.id,per quod legem dedit crimino
sos ab accusatione,& in iudicio re-
pellendos,vt ibi patet.idem per iu-
ris ciuilis origine.quod ius fuit scri-
ptum in xij.tabu.vt habetur.ff.de ori
gine.iur.l.ij.post princip.quarum qui
fuerint authores, habetur.vij.distin.
fuerunt.Item,vt non per solam scri-
pturam habeatur iurium certitudo,
sub scriptione & sub bulla mittun-
tur.C.de iusti.co.com.l.j.ad fin.& in
procemijs.vlti.& clementi.ad fin. &
in authenti.vt diui. ius. colla.viij.in
princip.Concluditur ergo ex origine
iuris diuini & positiui in cõstitutio-
nibus scripturam necessariam. Ter-
tiò,idem arguitur ex mandatis,prin-
cipum rescriptis,& priuilegijs. Nam
vt notat Accur.C.de manda.princip.
super rubrica:mandata principum.su
per constitutiones speciales.& in il-
lis requiritur scriptura.eodem titu.l.
vna.de hoc.xxvij.distinct. nobilissi-
mus.nec posset probari per testes.de
hoc.de priuileg.cùm olim. & vt ibi
10 patet.Idem †in rescriptis,quæ etiam
habent vim constitutionũ inter eos,
inter quos conceduntur: vt dixi su-
per rubrica de rescriptis.Idem in pri-
uilegijs,quæ sunt leges priuatæ.iij.di
stin.priuilegia.& de eis iudicare non
potest, nisi per inspectionem ipso-
rum.de priuilegio porrò.eodem titu.
cùm personæ.suprà eod.libro.de hoc
tamen vide,quod dixi.s.in procemio
huius libri,super versi.trãsmittimus.
Concluditur ergo etiam in constitu-
tionibus scripturã necessariò requiri.

Quartò patet,quòd sententiæ diffi-
11 tiuę†causarum,ius faciunt inter par-
tes:de re iudica.cùm inter.debent au
tem fieri in scriptis,aut non valent.
suprà eodem libro.de re iudica.c.vl-
timo,cum concordan. Certè graue
est dicere:quia cùm diffinitio vnius
causę necessariò requirat scripturam
constitutio, per quam innumerabi-
les diffiniuntur,& subditi puniuntur,
scriptum non requirat. Per eundem
modum inducitur decreta.suprà eo-
dem libro.de censi.rationa. §. post-
quàm.cum casibus ibi notatis. lon-
gè enim maior æquitas hoc casu re-
quirit scripturam, quàm in illis. &
ibi ponit textus causam scripturæ
fin.vt nota.Sic omnibus illa specia-
lis diffinitio,quæ ratio fortius vrget
in constitutione generali, maximè
pœnali.

¶ Quintò constat, quòd differentia
12 rei†apparet ex eius forma distincti-
ua legis à cõsuetudine scripta.Vtrum
enim ius canonicum & ciuile distin-
guit ius scriptum à non scripto. Pri-
mum vocat legem, secundum con-
suetudinem, prima distinctione, capi
tulo secundo,cum tribus sequẽtibus.
institu.de iure naturali.§.ex non scri
pto.& lex de consuetudine loquens,
dicit eam tantæ authoritatis,quòd
non est necesse illam scripto compre
hẽdi.ff.de legi.diuturna.& l.imò per
id aut directè designat,illam aduersa
ri in hoc legi.Concluditur ergo scri-
pturam esse de esse:& forma legis &
constitutionis.Sextò & vltimò, sin-
gularis inducitur.l.humana.C.de le-
gib. vt patet apertè legem primo
modo dictandam per eos, quibus
commissum

commissum fuerit, postquàm dictata est, iterum recensendam. & si approbata fuerit, demum per principem promulgandam. Si hoc in principe, fortius in alijs. facit de conditione. distin. j. basilicas. s. de pœnis & remiss. cùm ex eo. in fine. s. eo. lib. de rescrip. c. vlti. C. de legi. digna vox. Concluditur ergo constitutionem non valuisse, & per consequens facientem contra non excommunicatum. ¶ In

13 contrarium, quod † scriptura non sit de esse legis, vel constitutionis, de ipsius vel substantiali forma inducitur. s. eo. lib. de iureiuran. xxv. c. in fin. j. respon. ad idem. x. quæstio. ij. Insti-

14 tutionis. vbi dicitur † decreta sedis apostolicæ scripta vel non scripta fore seruanda. & ad hoc quod ibi no. ad idem. j. questio. vij. si quis omnem ecclesiasticam traditionem scriptam, vel non scriptam violauerit. fac. de cre. dudum. de sepul. in cle. ad fin. versic. nos & enim. vltra hoc videtur casus suprà. eod. lib. de renun. c. j. dicimus, quòd si constitutio Cælestini, de qua ibi Bonifacius loquitur, fuisset scripta, æstimandum est, quòd ipsius tenorem posuisset, ne testis esset in facto proprio. Secundò sic: multi casus sunt, in quibus scriptura requi-

15 ritur, de expedienti, non tamen † de necessario. vnde valet actum sine scriptura. hoc patet in licentia clerici, quod posit alibi celebrare. xxj. quæstio. ij. lxx. distin. extraneo. sufficit tamē, si per alias probationes constat. de cleri. peregr. tuę. Idem in licentia, quòd posit clericus ab alio episcopo ordina. xxx. q. ij. duæ sunt. de of. archi. sig. sufficit tamen, quòd aliter de licentia constet, nisi in casu. s. eod. lib. de temp. ordi. c. j. Idem in possessione monialis. xxvij. q. j. omnes ferè, quæ tamen tenet sine scriptura. e. q. sciendum. s. de regula vidua. Idem in sententia ex. de qua hic loquitur, quod quælibet ferri debeat in scriptis supra. eod. lib. de senten. excommu. c. j. aliter tamen lata ligat. licet proferens, pœnam incurrat: vt ibi nota. in gloss. vt quia. Speciales ergo sunt casus, à iure expressi, in quibus obmissio scripturæ vitiat: inter quos ista descripta non inuenitur, per quod concluditur quòd licet vtile & expediens sit constitutionem scribi: non scripta tamen valet, & constituentis

16 subditos ligat. Tertiò, inducitur † legis & canonis diffinitio, quę talis est: lex est, quod populus Romanus senatore & magistratu interrogante, veluti consule, constituebat. Institu. de iur. na. §. lex est. vel, vt dicitur. ff. de le. l. j. lex est commune præceptum virorum prudētum consultò delictorum, quæ sponte vel ignoranter contrahatur coertio, rei publicæ communis sponsio. Canō verò est idem, quod regula. sed Regula est, quæ rectè ducit, nec aliquando alio sum trahit. Cum ergo diffinitio det esse rei: & in his in l. exprimatur descriptio. ergo scritum non est de suo esse: alias esset insufficiens diffinitio. in qua substantiale fuisset obmissum. Quartò, ad-

17 ducitur † lex prima. ff. de constitu. princip. vbi patet id, quod principi placuit, legis habere vigorem. & ibi subditur legem esse, quod princeps per epistolam & subscriptionem statuit, vel cognoscens decreuit, vel de

plano interlocutus est, vel edicto præcepit. Et casu dicit, quòd lex est omne id, quod ratione consistit. j. distinctio. consuetudo. satis est ergo, quòd subsit præceptum, vel ratio: licet scriptura desit. ff. de legibus de quibus versicu. nam quod ipse. ¶ So. omnes prædicti Ioan. de deo, Stephanus polonus, & Guido tenuerunt constitutionem non scriptam tenere: & per consequens contra facientem, ad cuius notitiam peruenerat, excommunicatum esse: licet Stephanus fateatur sententiam iniustam, & proferentem incurrisse pœnam. dec. primæ suprà eodem. lib. de senten. excommu. vide quod dicam in fin. & dictum. D. posuit Gul. in Specu. de legato. §. finitus. versicu. sed pone legatus Idem tenuit Ia. de ra. vt recitat Cyn. in præ. l j. C. de legi. secundum quem non obstat illa diuisio: quæ quanto dabatur, quòd ius aut ex scripto, aut ex nō scripto. illa enim diuisio est subiecti ad accidens. sicut ibi: hominum alius albus, alius niger: Nec enim obstat, quod ibi sequitur de authoritate consuetudinis. Illud enim intendit lex, quod consuetudo. & per frequentem vsum ab omnibus facta non est necesse quòd scribatur. sed legem
18 † scribi oportet, vt verificetur per omnes populos, non quòd scriptura sit de suo esse. sed est necessaria ad scientiam inducendam: quia scientiam, non ignorantiam volumus obligari. C. de tab. l. generali. libro. x. & sic fit in constitutionibus authenticorum in fin. titulorum. & propter hanc causam in scriptis reducitur, vt ius humanum. ad quam etiam alij respondent, quòd licet ibi dicatur, quòd dictari debeat, & recenseri, id potest esse verbotenus, & sine scripto. Dicebat ergo Iacobus, quòd dato, quòd de constitutiōe canonica vel ciuili non esset scriptura, ligaret nihilominus scientes. quia qui certus est &c. hoc. eod. titu. eum, qui certus. cum concor. Non ob. quod de diffinitiua allegatum est. Quartò, quia illa minoris authoritatis est, quam lex. Petr. de bel. dicit, quòd non esset pactū differētiæ, quod scriptura sit de esse legis. per prę. l. humanum. facit quod no. in præ. l. j. C. de legi. &. s̄. de postu. præ. c. j. de interpretatione principis, quę est generalis & necessaria & in scriptis redigenda, Multum æquitatis habet vltimum dictum. & licet non resistam solutioni prædictæ, cui nec aperte resistunt Guliel. vt. s̄. nec Petrus. tamen hoc assero, quòd si princeps omnem necessitatem scripturæ imponeret constitutionibus inferiorum, ita quòd aliter non valerent, nisi de scripto promulgarentur, falsum dixi. quia successores ligare non possent. s̄. eod. lib. de rescrip. c. fin. cum concor. & sic respondetur ad decre. primā de renun. & ad alia plura iura. hac etiam ratione ad prima tria, quæ pro parte superius priori allegaueram, non respondeo. nec me etiam vrget responsio, quæ datur ad id, quod de diffiniti ua dicitur, nisi cùm profertur à principe. Ad declarationem tamen eius,
19 quod in principio solutionis † dixi, sciendum, quòd si verum est constitutionem tenere, sciēter contra faciens excommunicatus est: & excommunicatio est iusta: nec aliquam pœnam incurrit

incurrit statuens.& in hoc improbo, quod dixerat Stephanus decr.cum medicina.in sententijs locum habet.quę ligant præteritas culpas.&vide quod ibi dixi,super gl.vt quia.&gl.pro hoc non in constitutionibus,quarum proprium est ligare culpas futuras. de consti.c.ij.& vlt.& differentias inter ista collige ex not.de senté.excom.à nobis.j.& ea.l.e.ti.rationa.§.j.& §.caueant.&.s.eo.lib.de consti.c.ij.ij.respon.in secunda gl.Si verò diceremus constitutionem non tenere,tunc nec ille contra faciens ligatus esset, nec statuens pœnam incurreret, cum ex cóstitutione quæ nulla est,ligari non possit.& cóstat accessorium sequi naturá principalis.vt e.tit.accessorium.

SVMMARIVM.

1 *Ius amplius in alium quis transferre non potest,quàm ipse habeat.*

2 *Censitores,qui.*

3 *Consuetudo Mutinens.ecclesiæ permittens canonicos testari de fructibus præbendarum suarum percipiendis post mortem,vsque ad annum,an valeat.& nu.5,7.10.*

4 *Consuetudinis facultas, vis,& authoritas.& nume.6.*

8 *Consuetudo iuri contraria non valet.*

9 *Consuetudo an inducatur ex sola tolerantia.*

11 *Consuetudo, verbum, simpliciter prolatum,de qua in dubio accipiatur.*

REGVLA LXXIX.

Nemo potest plus iuris.Si
1 ergo † venditor habebat directum dominiú,transit in emptorem:si vtile, illud vtile transit.ff.de ac.emptio.ex empto.in princip.Idem si libera erat, libera transit: si cum seruitute,& sic transit.Idem de hypothecaria.C.rem ali.ge.l.j.C.sine cen.vel reli.l.ij.Item Dyn. dicit,vt si ius quod erat penes transferentem, erat personale. nec ideò transit: sed definit quo ad rem. vnde licet res pupilli vendentis esset in pręscriptione.ff.de acquiren.re.do. si bona fide.legitimè tamen vendita & tradita vsucapitur.ff.pro emp.l.ij. §.si à pupillo.Io.and.Prima glo.vnde sumpta ponit exempla,& concor.Secundò miscet tria contraria. & soluit,inducendo etiam alios casus,quibus fallit.¶ In j.glo.ibi:nemo plus sibi iur.ad aliú transferre potest,quàm ille habebat.& ibi:traditio sequitur, non plus transfert in eum, qui accipit,quàm est apud eum,qui tradit:& ibi.§.nihil.aliàs est versicu.sub.§.sed is,si nihil interest. an dominus rem tradat,an voluntate ipsius alius tradat.& ibi. §. finali condemnatur de contumacia, qui iudice iubente non est passus metiri agros, & ibi: si pignora. si per executores sententiæ prætoris venduntur pignora,eis euictis contra eos de euictione non agitur.& ibi:forma li.quod dominus nó habet.& tamen illum in alium transfert.¶ In j.igitur ibi:in vsufructu formali.ibi:tamen non plus transfertur. Sed per constitutionem variatur species vsufructus.& qui primò erat causalis, qui non est seruitus, fit formalis, qui est species seruitutis. Dyn.& ibi: vsucapit vel præscribit. hoc secundum iura vetera. Sed immutatum est per ius authen.vt spon. lar. §. rursus.& ibi: in censitoribus.

vt not.in.§.statum.allegato.Censito-
2 res† sunt,qui signant prædia militan
tibus assignanda: vel qui auferunt il
la non soluentibus tributa, & alijs
dant,vel iudices,qui vni auferunt,&
alij dant dominium.& in fine de his
casibus not.in præ. l. nemo plus.&
præ.l.traditio.& institu.quibus alie-
na.non licet.post principium.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem:
quam post domin. Archi. disputaui,
que sic proponebatur. Consuetudo
3 Mutin.ecclesiæ† permittit canonicos
testari de fructibus præbendarum
suarum percipiendis post mortem,
vsq; ad annum, quæritur an valeat.
Primò ad affirmatiuam allegat Gui
do duas deci.antiquas,& opinio.vij.
doctorum.quæ quibusdam iuribus,&
tribus rationibus adiuuatur. addo
duos doctores. vij. regulas & qua-
tuor rationes.Secundò in contrarium
inducit v.rationes:ad quas addo duas.
Tertiò,ponitur ipsius solutio,& res-
pousio ad contraria. Vltimò ponitur
contraria solutio, & efficax contra-
riorum responsio:& meæ solutionis
per ius nouum approbatio.Quod va
leat consuetudo,patet ex antiqua de
cre. ad hoc.ij.posita in prima com-
pil.de testamentis.& ex decre.j.eod.
titu.in compil.ij.in quibus hæc con-
suetudo videtur approbari. per quas
hîc tenebant & Hugo.Lau.xij.quæ-
stio.ij.alienationes.& facit quod no-
ta.xij.quæstio.v.in summa Innocen.
& Hostien.de testa.cùm in officijs in
princip.magnæ glos.hîc etiam tene-
bat Tan.in præ.decre.ad hoc.per id,

quod dicitur de vasallo decedente
post cal.Maij,ante cal.Octob.in lib.
feb.titu.lex regni. c. si vasallus.&.ff.
de vsufruc.l.defuncta.& ibi not.Item
Ala. dicens in præ.decre. l. de testa.
quòd cùm clerici personis priuilegia
tis comparentur,tolerabitur consue-
tudo ad instar aduocati fratri, quòd
residuum salarij transmittit ad hæ-
redes.C.de aduo.diuer. iu.post duos.
Tantorum ergo doctorum opinio-
nibus fulcita consuetudo videtur to
leranda.Ad quod facit, quod de au-
4 thoritate & potentia †consuetudinis
dici solet.de consue.c.fin.& bene fa-
cit.de do.cæterùm.de testa.relatum.
ij. Item consuetudine percipere po-
test canonicus absens fructus præben
dæ suæ:vt not.de consti.cùm omnes.
de ele.dudum.ij.gloss.pen.quod cum
est contra ius, vt patet de cleri. non
resi.conquerente.&.c.inter.de appel-
latio. peruenit. sic & hoc maximè,
cùm mortuus etiam dicatur abesse.
de offic.deleg.si dele.3.eod.lib.ff.de
verbo.sig.mulieris.§.fina.Nam con-
suetudo dat iurisdictionem, & libe-
riorem tribuit administrationem.de
foro competenti cùm contigit.cum
concor.ff.quod vi aut clàm.prohibe-
re.§.non tantùm.vnde per eam solus
prælatus præsentat & instituit.quod
aliâs deberet de iure cum suo cano.
facere.de his, quæ fi.à præla.ea no-
scitur.in fin.de regula.c.finali. ne se.
5 va.c.vno lib.eodem.Et quòd †eccle-
siarum consuetudo sit seruanda,pro-
batur.xij.dist.illa.de concef. præb.ex
parte.in fine.& vide quod ibi scripsi,
post Hostien. per quæ concluditur
constitutionem valere, secundum
Gul.

Gul. paucis interiectis oppositionibus prius dictis.iunge Phip.& Goffr. qui no.idem de præbend. significatū. vt ibi scripsi. facit pro hac parte de consue.cùm dilectus.de verb. sig.abbati. vbi cū lōgè maior onere ecclesiarū procedit cōsuetudo.ad idem.s. eodem libr. de consue.cap.iij.plus ad propositum.eod.titu.c.fi.vbi consuetudo impedit plus quā in casu nostro profectum casu successoris.nec mirū quia impedit effectum nouæ constitutionis de consu.c.j.eod.lib.& effectum reuocationis papalis. de præbend.si is,cui.eodem lib.Item vides,

7 quòd † nedum vnius,sed etiam omnium canon.seruitium impedit consuetudo per cessationem dominiorū. de of.or.irrefragabili.§.centum.&. c. si canonici.eodem libr. optimè facit de rescript.si propter.eod.lib.per quā patet,quod de consuetudine fructus primi anni possunt deberi, etiam singulari personæ & in mortuo vel ipsius hærede, vel legatario. Ad idem de rescri.eam te.s.eod.lib.de cōsue.c. j.de præb.quia sæpe.eod.lib. per quæ patet.quòd consuetudo vnius ministri seruitium magis subtrahit ecclesię faciendo,quàm duplicem feriēdo. scilicet,vt habeat dignitatem & canoniam. ad idem de præbē. cum ecclesia.eo.libr. per quàm patet, quòd etiam perpetuò nedum ad tempus præbēda & fructus ipsius deberi possunt non canonico.de of.ord.pręsenti.de ele.generali.eo.li.per quæ concluditur pro hac parte.

7 ¶ In contrarium † inducitur quòd quæ fiunt contra ius habens perpetuam prohibitionis causam, non tenent.x.dist.vides.xxv.dist.imperiali.de fo.compe.si diligenti.C. de leg. non dubium. Sed constat iure prohibitum clericos testari de bonis ecclesiæ.xij.q.v.§.j.& c.j.ij.& iij.de testa. c.cū in officijs.&.c.ad hoc. &. c. quia ergo prætextu consuetudinis testamentum valere non potest : cùm talis consuetudo grauamen inducat ecclesijs:de consue.c.j.& sic non potest iuri scripto derogari:cùm sit irrationabilis.& sic in præscriptibilis.eo. ti. c.fi.& facit quod no.xj.di.in summa.

8 cap.j.Secundò,hæc est † consuetudo omni iuri contraria,& sic non valet. de iudi.clerici.de probat.ad nostram. de iura.cal.cæterum.de elec. cū causam.de re iudi.cum causa.de consue. ad nostram.&.c.cùm inter. &.c. cùm venerabilis. Tertiò , ad quæstionem facit,quod scripsi post Vinc.de testa. ad hoc vbi not.quòd consuetudo generalis non excusat clericos dantes in morte omnia mobilia parentibus. facit etiam. xij.q.j.episcopi de rebus. & quod ibi not.& quod dicitur , clericos comparari vsurarijs. de hoc de pecu.cle.c.fin.Quartò,decretales antiquæ compil. superius allegatæ inquantum remotæ sunt,adiuuant hāc partem,cū videlicet iniquæ per Grego.& Rymund.fuerunt resecatæ, & ipsa eadem decret.ad hoc fatebatur consuetudinem non esse consonam rationi. & sic fuit extirpanda. lxviij. di.cor episcopi.

9 Quintò , ad † roborationem consuet.inter alia requiritur , quòd de scientia principis inducta sit,non ex sola tolerantia ad hoc de præben. cùm iandudum. & nota. viij.distinctio.frustra allegans, illud

probat.& nisi probet &c.per quæ cõcluditur consuetudinem non valere, secundum Guido.multum facit pro hac parte de cler.non resi.cap.vno.li. vj.& de testa.c.ij. & quod not. s̃.eodem.lib.de offi.ordi.præsenti.si enim
10 vix † consuetudo tribuit testari de perceptis:multò minus de percipiendis.cùm enim ius canonici & eius titulus extinguatur per mortem. ergo quod non habet,in alium transferre non poterit per hanc regulam. Item statutum,per quod minuitur clericus diuinis,non valet.de consti.c.pe.ergo nec consuetudo,cùm hæc æquiparentur.eod. lib.de consti.c. j. de iure iur. c.j.li.eodem cùm simili.per quæ concluditur.vt.s̃. ¶Dicit Guido vltimis allegationibus standum,ad quod etiã inducitur de his,quæ fi.à præ. pasto. alle.in prin.vbi dicit prouentus ecclesiarum debere conuerti in stipendia ministrorum.sed ministri non sunt, qui non seruiunt. ad hoc de fil.presb. proposuit.j.qõ.ij.c.fina.xij. q. ij. concesso.xvj.q j.generaliter. Si ergo ipsi idem non seruientes,non posset illos percipere multominus ad alios trãsmittere vt in ista regula.inducit etiã in præ. decr.talem.cæterùm de dol. inquantum dic consuetudo, quæ sacris canonibus non obuiet. per quòd respondet ad alia contraria. s. quod loquuntur de consuetudine non improbata.Item dec.cæterùm. loquitur in vno donante,non in testante.& vt dicit ad consuetu. quæ fit contra ecclesiasticam vtilitatem, non obligaret etiam iuramentum.de his,quæ fi. à ma.part.cap.j. Ad opiniones contrarias respondet, quod à iur. non probatur.& leges inductę loquuntur in laicis:quorũ est proprietas, quod non est in clericis.xij.q.j.res ecclesię. de præben.ratio.hîc autem vt in suis reportationibus patet,tenebat.de testa.relatum.ij.versi.licet autem.in fi. huius solutionis contrarium teneo primorum opinionem sequendo per præ.dec.si propter.de rescript.& iura post eam allegata in fine primæ partis,cùm huic cõsuetudini ius nedum antiquum,sed etiam nouum adsistat: vt ibi nec mirum.quia per hãc consuetudinem principaliter nõ pręiudicatur ecclesiæ: sed successori. & sibi imputet,quòd talem canonicam adsumpsit. quo respectu facilius videtur consuetudinem hoc permittere posse de percipiẽdis,quàm de perceptis. de illis dico, in quibus aliàs succederet,ecclesia.& per hoc ferè ad omnia contraria sit responsum. Nego etiam id,quod dicitur decretales antiquas remotas,vt vincas iniquas. sed dicit, quod remotionis vel non insertionis causa fuit illa, quæ sumitur ex dec.super eo.de cogna.spi.in fi. ne scilicet,ab illis ecclesijs, que talẽ non habent consuetudinem, id traheretur facilè in exemplum. Et si dicis,quod decr.primæ compil. fatebatur cõsuetudinem irritabilem: licet diceret illã tolerandam,cõfiteor. sed dico, quod decr. posterior secum de compil. & eiusdem authoris approbabat illam,super ea dãdo legatarijs iudicem,quod nõ perciperet ad alios non posse transmittere cùm illa procederet in quotidianis distributionibus sed quęstio formatur de fructib⁹ præbendarũ.de illis ergo distributionibus

nibus iuuat successor canonicus: de offic. ord. §. porro. habere locum in præbend. vt in illis de facto seruatur dec. tamen suscepti, quæ in fi. allegabitur. bene habet locum in ill. dec. ij. de testa. loquitur in monacho: contra cuius substantialia nõ valet consuetudo. Hanc autem solutionem intelligo de consuetu. præscripta. eod. tit. c. iij. & de of. or. præsenti. li. eo. Nam
11 † & verbum consuetudinis simpliciter prolatũ, intelligitur de scripta, vt probatur. de elec. Cumana. & multò fortius, si tãto tempore seruata esset, quod ipsius contrarij nõ esset memoria. de ver. sig. super quibusdã. de præscrip. c. j. li. eo. cum suis concor. Adiuuat hanc solutionem, & impugnat contrariam: quia in multis ecclesijs viget & viguit hæc consuetudo, in quibus minimè mutãdum est, & c. ff. de leg. minimè. maximè, cùm illis canonicus succedens mortuo, si vixit quinquennio, dato quod fructus anni post mortẽ recipiat, solùm quinquennij fructus reperiatur habere. Solutio mea est hodie approbata per extraua. Ioan. quæ incipit: suscepti. & vide quod scripsi. s. de of. or. præsenti. eodem lib. super ver. reseruari Ad hanc regulam responde, quòd transfert canonicus ius, quod habet virtute consuetudinis. Regula, prout allegatur, procederet, vbi non esset consuetudo.

SVMMARIVM.

1 *Exhæredatio filij, an noceat nepoti, si quo casu contingat querelam inofficiosi ad eum deuolui. Et an filius priuetur seu do, ob patris delictum. disting.*
2 *Interdicto lato in consiliarios vel vniuersitatem, an contradicentes vel absentes sint interdicti. Vbi & de represalijs subiecta quæstio.*
3 *Culpam alienam, faciens propria, punitur aliquando, negligentia aut dissimulatione.*
4 *Ciuitas, villa, siue castrum tenetur præstare damnum seu prædam factã in suis districtu & finibus, vbi & negligentia rectorum nocet ciuibus.*
5 *Sententia lata contra ciuitatem vel populum, ligat singulos, propter iuris impossibilitatem.*
6 *Ius sibi dicere, an & quo casu quis sibi possit.*
7 *Iudex ecclesiasticus quando possit adiri in defectum secularis.*
8 *Represaliarum viam quando vtendum. Et quando in res, quando item in personas.*

REGVLA XXII.

On debet aliquis. Dy. ponit exemplum. ff. de bo. pos. contra ta. l. iij. C. si emancipatus. † vbi ex
1 hæredatio filij non noceat nepoti, si quo casu cõtingat inofficiosi querelam ad nepotẽ deuolui. quod quomodo intelligatur, hîc videas per eum. Itẽ exẽplũ. ff. de pœñ. crimen vel pœna. & de decur. l. ij. §. in filijs. vbi propter delictum patris, filius pœnã vel maculã non contrahit: licet fallat in exceptis: vt in gloss. sed contra. ff. de bonis. li. quęritur vbi exhęredatio filij. nocet nepotibus ex eo natis, & in eius potestate constitutis. distinguit Dy. aut

Dy.aut agitur de his, quæ mediante ministro filij patri quæri possunt:aut de his,quæ quæri non possunt.Primo casu,locū habet lex cōtraria.secundo casu distinguit. Aut obueniebat ab ipso patre.& hoc casu delictū patris nocet filio.aut obueniebat à genere vlteriori.aut à ciuitate, aut à rerum natura.& de his casibus nō nocet. ff. de inter.& rel.l.iij.de iur.pa.diui fratres.& per hoc dicit solutā quęstionē de filio,an propter delictū patris priuetur feudo,& dicit,quòd sic, si erat paternū.si verò à rerū natura vel genere vlteriori,non per prædictam l. iij.de inter.& rel.& de hoc. ff. de. in ius vo.ad optimū.in fi.& s̄.de feu.c.ij. in glo.fi.Prima gl.ponit exempla.Secundò obijcit de tribus iuribus,respōdet,reuertit.& dat similia. Iterū successiuè format v. obiectiones: quas soluit.Tertiò,dat simile ad regulam. etiam cōtinuat.l.proximam.¶In.j.gl. ibi:sancimus propriū. qui noti & familiares non puniuntur si socij non fuerant.& ibi: procuratoris. secundū scientiam & dolum domino nocere debere. nec Pomponius dubitat nec nos dubitamus & ibi.§. cæterū. in fi. si præscripsi ne cū institutore cōtrahatur.sed illud pluuia vel aliter deletū est. & institor tecum cōtraxit. ad te decipiēdū teneor,nisi fraudis particeps fueris.& ibi obseruare.§.j.si ꝙ vxores proconsulum in prouincia delinquūt,à proconsulibus ratio & vindicta exigitur.¶In.j.glo.ibi:per totū dicebat Io.mo.nota.vnius.delictiquādoq; causat defectū,in alio.vnde esse non legitimè natum,nō est nota delicti.sed defectus.de pur.ca.acceden.

& secundum eum intelligitur regula,quòd non impingitur in toto.licet in tanto illicitum:tamen alieno vitio laborāt:& ideo digni sunt venia. C.de natura.li.l.legem.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem: 2 quam† plenè scripsi.s̄.eo.lib.de senten.excom.si sen.in gl.quo casu. s. an interdicto lato in cōsiliarios vel vniuersitatem,contradicentes aliâs, vel absentes sint interdicti. & ideò illa prætermissa prosequatur quæstionē represaliarū disputatā hîc per Guid. demum Mutiñ.& nunc Concordieñ. qua quærebat,si Bonon. spoliatus in diœcesi. Forenti.qui post requisitionem pluries per commune Boñ. ad cōmune Florent.& eius rectores, vt iusticiam de prædonibus faciant, cū suo spoliato.quòd neglexerunt.obtinuit à communi Boñ.represalias cōtra ciues Florē.& demum cœpit vnū ex illis ciuibus Floren. à quo exigit exterminator integram suæ prædæ: an saltem in foro conscientiæ restituere teneatur? 3 Primò ad† negatiuā inducētur quatuor copiosæ rationes. Secundò totidem in contrario. Tertiò ponetur triplex solutio. Et quod non teneatur sic ostenditur. constat, quod pœna & corporali, tēporali ac etiam spirituali præter excommunicationem certis casibus punitur vnus pro alio,etiam l.diuina. sufficiat remittere ad exempla,quæ habentur.j. q.iiij.§.item pacto.& q.xiiij.q.iij.§.j. & materia vtrobiq; nō in sententijs ipsarū quæstionum. & vide ꝙ hoc in gl.no. ꝑ quod videbis,ꝙ hæc regula

propter

propter id non vitiatur:quia punitur aliquando,qui alienam culpam facit propriam.nam quãdo ciuitas, dominus, vel populus negligit de subdito iustitiam facere,in casu nostro delicto consentire videtur.ij.q.vij. negligere.lxxxv.di.facientis.facit.xlv. dist. illud.de sen.ex.quanto.&.c. dilecto. lib. vj. per quæ iura patet, quòd quæ non improbans approbare videtur. ad idem.ff.furti aduer.nau.l.j. §. vlti. & de noxa. l.ij. & iij. & ideò canon permtttit bellum contra tales moueri:quod isto casu iustũ dicitur. xxiij. q.ij.domus. & facit, quod ibi not.de Pileo contra nuntios regis Angliæ, cùm iustitiæ necessitas ad id compellat.ea.causa.q.j.noli. & quod in iusto bello quis acquirit, suum est. xxxiij. q.v.dicat.ff.de acqui.rer.do.l.naturalem.in fi.ergo talis destituere non tenetur.& de materia vide,quod plenè scripsi post Inno. & Ho. de re. spo. olim.j.super ver. duxeritis. & maximè post prin.ver.authoritate.& in fi. ver. & si non sit. & quod scripsi post eosdem de ap.dilectis.in glos.no.appellationem. vbi hoc autem dubiũ. & per has remissiones plura de quæstione decidam. Secundò sic:vt dicit
4 cañ.quod iur.possidetur,†non est alienum. illud autem iure possidetur, quod iustè. xxiiij. q.iiij. quod dicam. & suprà de verb.sig.si ius dictum.Iustè autem possidet,qui authore prætore possidet.ff.de acqui. pos.l.iustè. talis est iste possidens authoritate communis Bon.ergo &c.xiiij.q.v. dixit.quòd autem commune Bon. isto casu sit prætor & competens iudex, ꝓbatur.ff.de incen.rui.nau.l. ne quid vbi naufragio damnati passus inferentem vel possessionis dominum, qua nauis declinauit, petit per loci pristinũ ad præsidem mitti per quam l.dixit Dy. iustificari statuta & consuetudines Italia qualia. & Guil. se fecisse dicit in patrimonio. vide in spe.de rap.post prin.per quęilli devilla vel castro tenentur emendare prædam factam in suo territorio. sic ergo teneatur & ciuitas ad prædam factam in suo districtu. ad idem. C. de li.xj.de naufra.per totum.glo.tamen in præ.l.ne quod.sub dubio fortè,dicit ignorantem non teneri, quando extraneus derobauit.non mirum ergo, si Boñ. est congruus iudex, cùm propter negligentiam Floreñ.mereatur iurisdictione priuari.suprà de of. or.significauit.xj.q.iij.ipse ligandi.& auferri debet regimen vel regnum, & dari genti facienti iustitiam. eccl. x.in princip.& Matthæi.xxj.in fin.& xxiij.q.vij.c.ij.Item non mirum,si negligentia rectorum nocet ciuibus: cùm etiam negligentia procur. noceat domino suprà eo.lib.de elect. si compromissarius. & imputent sibi, qui tales elegerunt.ff.de minor.cum mandato. Item,propter delictum singularium ciuium reliqui & ciuitas priuantur dignitate episcopali. xxv. q.vj.ita nos. & fortius propter delictum rectorum.suprà eo.lib.de elec. vbi periculum.§. ciuitas. & de pœn. felicis.in fin. ergo &c. Tertiò adducitur,quòd† sententia lata contra ciuitatem vel populum, ligat singulos,propter iur.impossibilitatem.suprà eo.lib.de sent.excom.si sententia erat, ergo idem propter impotẽtiam
5
facti

facti, cùm ista duo æquiparentur. supra de rescrip. sciscitatus. ne mirum: quia ex delicto singularium dicitur vniuersitas delinquere. supra cum id agunt maiores, vel maior pars vniuersitatis. ff. ad municip. quod maior & ff. eo. tit. aliud. §. refertur. in authē. vt iud. sine quoquo. suffra. §. eos. j. & vide quod not. de simonia. dilectus. j. & caput & membra. eod. iur. censentur. xij. dist. c. j. q. iij. si quis episcopus. de præscrip. cùm non liceat. Et prædicta maximè vera in corpore, quod habet partes distantes. de hoc de excess. præ. dilecto. singularis ergo Florentinus detineri potuit. & ad satisfactionem cogi, ex culpa regentium. sicut aliâs liber inuitus detinetꝰ pro debito pecuniario. de iureiur. ex rescripto. xxiij. q. viij. vt pridem. Quartò, inducitur. ff. de his, quæ in frau.

6 cre. ait † prætor. §. si debitorem. vbi propria authoritate quis capit debitorem fugientem, si iudicis copiam habere non potest. fortius ergo per ar. à minori hæc captio, de qua loquitur quæstio, fieri potuit authoritate iud. non pertimescat ergo crimen, qui scit vltionis arbitrium sibi fuisse concessum. C. de meta. deuotum. lib. xij. vbi nota. & C. deinde. l. nullus. aliqui casus. quibus quis sibi ius dicit. sed vide. xxx. casus plenius collectos in Spec. de actore. §. j. distin. vbi item. quod vult, ex quibus quam vel quorum aliquibus posset materia dilatari. Item patet idem à contrario prædicte. l. nullæ. C. deinde. nam si mihi vigor iudiciarius & tutela publici iudicij, cessat vltio. ergo prædicta non habentur. non cessat vltio: cùm cessante ratione, & causa cesset constitutio. prohibens vel promittens. xxj. q. ij. §. vlt. xvj. q. j. generaliter. quę est. l. C. de episc. & cler. de verb. signi. abbate. in fin. ff. de offic. cuius mand. est iur. §. de his, quæ fiunt à prælacum apostolica in fine.

¶ In contrarium † inducitur regula 7 pactum. hoc eo. tit. cum concor. iuis. & quòd extortum per represalias, sit malè ablatum, probatur. i. diuina. secundum quam & filius non portabit iniquitatem patris. Ezechiel. xviij. j. q. iiij. Iudæi. xxiiij. q. iij. §. j. est etiam id contra naturalem æquitatem, secundum quam cum aliena iactura quis locupletari non debet. hoc eod. tit. locupletari cum concor.

¶ Item nota rationem legis, quæ potius vult nocētem absolui, quam innocentem damnari. ff. de pœni. absentem. in princ.

¶ Item contra hāc regulam cum suis exemplis. constat autem istum Floren. ex facto proprio non teneri. quia nec spoliauit, nec mandauit, nec suo nomine factam iuratam habuit. ergo nō tenetur. de resti. spo. cùm ad sedē.

¶ In denegatione iustitiæ non peccauit: quia iudex non erat, si fuit de iudices vel consules eligētibus, etiam non tenetur: quia non videtur mandasse, quia iniustitiam non faciant. ff. de procu. qui proprio. §. item contra. Nec dici potest, quod tacēdo consenserit, cùm ille Florentinus per suā contradictionem iniustitiam remouere nō potest, super quo vide quòd not. de præsump. nonne. & hoc eo. tit. is, qui tacet. Et si dicatur: licet singuli nō possent, vniuersitas tamen poterat:

terat:respondetur, quòd vniuersitas quæ dicitur in culpa fuisse, ipsa pœnitentia cùm sit obligata ex quasi maleficio, per præ.alleg. c. dominus. xxiij. q. ij. si obligatio vniuersitatis non afficit singulos: quia sic debitũ vniuersitati, non debetur singulis: ita quod debet vniuersitas, non debent singuli. ff. quòd cuiusque vniuer. l. sicut. suprà eo. lib. de senten excom. Romana. in fi. xij. q. ij. quòd manumittitur. & facit quòd not. ea. q. episcopus, quòd mancipium. de simo. dilectus. & optimè facit, quòd post Inno. scripsi, de senten. excom. grauem. in glo. ciues. Item constat, quòd in his, in quibus detrahitur iuri, singulorum requiritur diuisim consensus. iuxta not. de consti. cum omnes. Secundò, ostẽdit represalias esse cõtra omnia iura. & primò contra iura, quæ tinctionẽ dãt peregrinis negotiatorib⁹ & viatoribus. xxiiij. q. iij. si quis romipetas. de treu. & pace. c. ij. & dixit lex, quod vti via publica nemo Romæ prohibetur. C. de serui. per agrũ. & viæ publicæ deseruiunt vsibus priuatorum. ff. ne quid in lo. pu. l. ij. §. j. facit de his, qui deie. l. j. §. j. Item sunt contrariæ legi, quæ liberum hominem prohibet pro debito retineri. s. de pign. c. ij. C. quæ res pigno. ob. posset. qui filios. C. de act. & obli. l. ob æs. & auth. imò. Item iuribus, quæ præcipiunt iudicij ordinem obseruari. ij. q. j. per totum. vt lit. non conte. per totum. C. de sen. & inter. l. prolatam. In authen. de hæredi. & fal. §. ordinatum. Item, cum ius prohibeat sequestrationem bonorum fieri contra verum debitorẽ. C. de prohi. sequestra. l. j. multò minus licebit contra non debitorem fieri apprehensionem. Itẽ iuri prohibenti, quem ligari sententia vel licentia non sui. vide de iudi. at si clerici. de consue. ad nostram. C. si à non compe. iudi. per totum. Item iuri prohibenti rem etiã sua authoritate propria auferri, vel quem sibi ius dicere. C. ne quis in causa sua. l. j. ff. quod metus causa extat. vnde. C. si quis in tantam. nam etiã iudex propriam iniuriam punire non debet. xxiij. q. iiij. inter querelas. & q. v. de occidendis. multò minus priuatus. Et si dicatur, quod iste non fecit authoritate propria: sed communis Bononien. respondetur, quod cõmune non erat iudex cõpetens. vt dicetur infrà. Item etiam imperator nõ posset hoc facere quòd alter alterius debitum soluat. C. de preci. impera. offe. l. quot & l. nec damnosa. & l. rescripta. cañ. xxv. q. ij. multò minus hoc poterit iudex inferior. Item, vt not. xxxiij. q. ij. inter hoc. ciuilis lex non posset per se sententiæ permissione canonis dare immunitatem à culpa, cũ dare non posset immunitatem à pœna: multò minus hæc poterit municipalis. Peccauit ergo iste. & sic in foro consciẽtiæ ad restitutionẽ tenetur. Tertiò, est contra spoliatum: quia non fecit, quòd debuit. debebat enim spoliantem conuenire coram iudice Florentino, quòd si neglexisset facere iustitiam, facit litem suam. Insti. de obli. quæ ex quasi delic. in princ. quare iudicem & vniuersitatem tunc coram competenti iudice poterat conuenire. Sed quod commune Boñ. non sit tunc competens iudex, patet: quia contra

contra spoliantem non:quia in causa spoliationis non deuoluitur iurisdictio propter iudicis negligentiam, ad alium minorem vel parem : nisi vbi ius exprimit.de iudi.qualiter suprà eo.lib.de sup.ne præla.non ob.de off.ord.significauit.vbi speciale propter periculum animæ. Item,contra iudicem denegantē , nō quia spectat ad eius superiorem punire illius negligentiam.& non ad pœnam. xxiij. q.v.administratores.de ele. innotuit. non ob.ff.de incen.rui. na.l. ne quid. quia speciale istud,vt ibi no.competens ergo iudex illius esset præses vel princeps. Nec ob. si dicatur Florentinos non recognoscere principē, nec ei parere:quia saltem per ipsum militari manu debuit consequi rem suam.xj.q.j.petimus.vbi de hoc.& ff. de rei ven.qui restituere.& sic debet intelligi cap.dominus.xxiij.q.ij.& ꝙ iste sit verus intellectus, collige ex not.per Inno.& Ho.de iur.iur.sicut.j. deficiente principe,adiri potest papa. de foro com.licet ex suspecto. & diœcesauus etiam [illegible] negligentia sæcularis.eo.tit.ex tenore. Ad præmissa facit,quòd no.Ho.in sum.de treu. & pace. §. quod sit iustum bellum. concluditur ergo commune Boñ.nō habuisse iustum bellum , quod ad spolia lucranda oportet ex edicto superioris geri.xxiij.q.j. quid culpatur. ibi:legitimo imperio iubente.j. q. ij. c.j.Vltimò, videtur quæstio non dubia cùm expresè & cum pœnæ adiectione prohibitæ sunt repressaliæ 8 à lege.In authen.vt non fin.pign.§.j. colla.v.vnde sumpta est authen.omnino.& ne vxor.pro ma. & suprà eo. lib.de iniur.& dam.da.c.j.

¶Soluendo recitat Guido.opi.Arch. in prę.decre.j.de iniurijs.quòd pignorationes per quas innocens puniatur, pro nocente,dari non possunt,per suprà proximè allegata. putat tamen, quod contra dominum & ciuitatem negligentem dari possunt, præmissa monitione & præcedente sententia iudicis ipsius, & spoliati super negligentia & defectu iudic.ipsius spoliātis.& sic intelligit.c.dominus.& hoc habuit à Guil.Speculatore,qui sic notauit in præ. c.j. iniur. sed ipse Guid. non putat,quod iudex spoliās pignorationes posit concedere contra illos, qui suæ iurisdictionis non sunt, cùm non sit iudex ipsorum , imò vt spoliatoris nec iudicis negligentis: vt dixi suprà parte.ij.in tertia ratione.& hoc verum,vbi spoliatus nullū omnino superiorem inuenire potest, coram quo iudicem spoliantis conueniat. de raro poterit euenire. cùm in tali defectu secularis iudicis ecclesiasticus iudex posit adiri : vt suprà dixi. vbi omnino nullum inueniret iudicem.locus sit opinioni. Archidiaconus ergo dominus, quod dicit gentem vel ciuitatem plectendam, intelligatur authoritate sui iudic.vt intellexit Ioan.Fab.& tunc si rebellis fuerit , suo iudici bellum & represalias indicere poterit cōtra illos. sed alius hoc non poterit,nisi in defectum. vt suprà.& sic intelligit not. per Innoc. &.c.dilectis.de appel. Est sciendum, quod † Iac.de beluisio hanc quæstionem,quàm posuit Pet. in auth. vt & in pign.si.& tenuit, quod nisi pro iustitia potest ad superiorē haberi recur

ſus,non eſt locus repreſalijs.In auth. vt ædif.iudi.§.j.& ij.& §.ſi tamẽ con tigerit.& in authen . de quæſtio.§.ſi verò alleg.concedi poſſunt.& rei pu blicæ propter iniuria vel iniuſtitiam ſibi factam.& propter eandẽ cauſam & priuatæ perſonæ.allegat.c.dominus.nam ſi vt ibi dicet , licet eo caſu pugnare inſidijs.fortius ergo per viã repreſaliarum concederetur:tamẽ ſolùm cõtradelinquentes,ſcilicet,contra magiſtratus,officiales,& cõſiliarios iuſtitiam denegantes.allegat.ſ. eo.lib.de ſent.excõ.Romana.in fi.ff. quod quiſq; iur.l.j.ff.dele.ſed ſi ex dolo.§.j.vbi de hoc.Item contra vniuerſitatem iuſtitiam denegantẽ.ff.quod metus cauſa.metum.§.animaduertendum.& quod cuiuſq; vniuer.ſicut.§. j.& ff.eo.ti.aliud.§.refertur.& contra dominũ,& eius ſubditos ſibi auxiliũ præbentes ad iniuſtitiam.ſ.eo.lib.de ſent.excom.ſi ſententia.§.j.C.de hæreti.authen.ſi verò dominus.& contra principalem debitorem , & eum, qui res detinet.ff.de his,quæ in frau. cre.ait prætor.§.ſi debitorem.cũ con cor.& vbi de cu.nel.coar.con.l. j . de decur.l.generaliter.libr.x . & his caſibus non ſolùm in res,vt in §.ſi debitorem.ſed & in perſonas concedi poſſunt.Cùm enim iuſtitiam denegãtes habeantur pro condẽnatis,quod patet:quia poteſt eis indici bellum,& ipſorum res apprehendi.vt præ.c.dominus.& ff.de rei ven.qui reſtituere. ne vis fiat ei.l.ſi quis miſſus in prin. C.de emp.& clericis.l.raptores.&condemnatus capi.& in carcerem detrudi poſsit.C.qui bon.ce.poſ.l.j.&idem in debitore,qui patrimonium diſpergit,vt creditor ad ſibi debitum peruenire non poſsit . ff.de his,quæ in frau.credi.l.fina.§.vlti.ergo hoc caſu etiam perſonæ capi poterũt:dixit autem in illo caſu & nullo modo repreſalias poſt ſe concedi cõtra perſonas ſingulares,quæ non deliquerũt:cùm pro delicto vniuerſitatis vel non domini non teneantur ſingulares perſonæ.allegant decre.romana:& ibi ſequentia,quæ poſt ipſum ſuperius allegaui.& not.per Inn.de ſent.excom. graue.de reſtitu.ſpo.olim.de iureiuran.ſicut.de for.compe.poſtulaſti.de appel.dilectis.ſubdit autem,quòd licet repreſaliæ priuatæ perſonæ certis caſibus concedi poſſunt,vt eſt dictum non tamen illius cedẽdum eſt. quod perſonas detinere,vel in vinculis ponere poſsit,& de rebus ſibi ſatisfacere:ſed vt perſonas & res iudici præſentare,vt in publico carcere cuſtodiantur:& vt ſibi de rebus authoritate iudic.ſatisfaciant:quia non eſt ſingulis concedendum , quod magiſtratibus competit . ff.eodem titulo. non eſt ſingulis.& hoc propter vitandos tumultus,vt ibi.& ne fiant exactiones illicitæ.ff.de officio præſid. illicitas.in princip.& §.j.& §.ne potentiores.cum ſequentibus.& ne detur occaſio iniuriarum,vnde iura naſcuntur . ſuprà de accuſat.qualiter.j. C . vnde vi.meminerint.& hoc caſu poſſunt intelligi gloſ.C.com.epiſco. l.iudex.ff.de acquirenda poſſeſsione iuſte.& facit.l.ob ęs.& authenti.
imò.C.de actio.& obliga.
& ipſa , vt non ſin.
pign.in pu.
& §.j.

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudum, non parit actionem, nec obligationem. Et qualiter agatur ante moram.*

2 *Quæstio facti.*

3 *Fructus transeunt cum onere suo.*

4 *Prælatus, an æquiparetur vsufructuario.*

5 *Plus petit, qui alieno tempore petit.*

6 *Decimæ reales possessorem sequuntur. Et an illæ respiciant successorem.*

7 *Pro rata quibus casibus quis teneatur.*

REGVLA LX.

On est in mora. Ioan. Moriac., dicit ponendum†casum per.l.ff.
1 de compē.cùm alter. & l.se.ff.de iud.nō vi detur.ff.de re iud.con tumaciæ.§.vlti.ff.de vsur.cùm quidē.§.si pupillo.In gl.exempla ponit dicit.vnde sumpta secundò reddit rationē,& ponderat quod dicit,si via. In j.gl.ibi:nulla.intelligitur.sequitur mora.vbi nulla est petitio.& ibi:nihil interesse.sequitur,ipso iure.qui secundum actionem nō habeat an per exceptionem infirmetur ¶In j.gl.ibi: non est in mora.ita quod prout dicit Dyn. ab omnibus effectibus moræ quos post eum scripsi,in regula:mora.super.j glo.exēptus erit,& in damnis & ibi:naturali tantùm.vt per nudum pactum, quod secundùm leges actionem vel obligationem non parit.ff.de pac.iuregē.§.si igitur.Quod verum regulariter,sed casualiter fallit.vt in not.sed sequendo ius ciuile opponit Dyn.ad regulā.de l.si pacto. 3 C.de pact.vbi promisi pœnam per stipu.si non facerem,quòd nudo pacto promiseram.& tamen ibi agitur ex stipulatu.nec procedit mortem ipse quod ibi non agitur ad id quod debetur ex pacto nudo.sed ad id,quod debetur ex stipulatu.cuius occasiōe forte sequeretur,quod debetur ex pacto. & est speciale,quod agitur ex stipulatu pœnali ante moram, ne contractus omnino sit inutilis fatetur,quòd hoc non procedit de iur.cañ.de pac. c.j.& in fi.idem Dy.ad hoc.ff.eo.l.nihil.& ff.de excep.l.ij.de replicatione, plenè scripsi.s.de excep.à nobis.

QVAESTIO.

Hæc regula inducitur ad quęstionem facti disputatam per dominum Ioann.de monte mur.quæ talis fuit. Imposita fuit per Papam Calen.Iunij
2 decima†triennalis soluenda per prælatos & clericos ecclesiarum de annuis ipsarum prouentibus de mense Martij singulis annis sub certis pœnis,& datis collectoribus vt est moris:& tunc domi.Ioan.præerat ecclesiæ Paduanę,& illius anni prouentus percepit,qui demū translatus fuit ad ecclesiam Boñ.Cal.Ianua.& do.o.tūc fuit prælatus ecclesiæ Paduanæ & vterq; suam ecclesiā statim posidet, neuter ipsorum de mense Martij primi sequentis decimā soluit:quęrebatur,quis ipsorum incideret in pœnā: & quis ex illis soluere tenebatur.Pro vtroq; inducuntur quatuor rationes Secundò,ponitur quædā opinio. solutio:& ad cōtraria respōsio.Pro vtroque inducebat hæc regula. Primò, quòd ipse.Do.o.non fuisset morosus, cùm defensionem legitimam†haberet,

ret, scilicet: quia illa decima debebatur à fructibus, & secundũ quantitatem ipsorum in illis partibus, vbi non est taxatio. sed dominus Io. fuerat collector fructuum, & sciebat quantitatem ipsorũ. ipse igitur soluere debebat decimam, cùm ad illam teneatur perceptor fructuũ de decimis. tua nobis. & c. à nobis. cùm fructus ipsi transeant cum onere suo. eo. tit. pastoralis. & c. cùm non sit. cũ concor. & huic conuenit regula hoc. eo. ti. qui sentit. & lex dicit illum non ferendũ, qui lucrum complectitur, & non vult onus subire. C. de cad. tol. l. vna. §. pro secũdo. in fi. Secundò si perceptio fructuũ est causa solutionis, vt ponit thema, & dictum est suprà. cessante causa cessare, debet exactio ab ipso. Do. o. & fieri debet ab illo, in quo causa perdurat de app. c. cessante. cum con-
4 cor. Tertiò cùm † prælati æquiparentur vsufructuarijs: vt not. s. de pecu. cleri. c. vlti. & s. eo. lib. de offi. ord. præsenti. & vsufructuari⁹ tenetur ad onera & tributa. ff. de vsufruct. hactenus & l. si pendentes. ergo Boñ. qui de facto & de iur. vsufructuarius fuit, illorum fructuum, decimã soluat. Quartò. ipse Bonoñ. maiori parte anni possedit & administrauit ecclesiam Paduanam. & sic toto anno administrasse, videtur. s. eod. lib. de resti. spol. frequens. ff. de excu. tut. propter lit. arg. C. vbi sena. vel cla. l. senator. ff. ad municip. l. assumptio. ipse ergo illius primi anni ex tribus decimã soluat. ¶ Et
5 contra † do. Ioã. allegat pro se, quòd non morosus nec tenebatur ad decimam, cùm de mense Martij non esset episcopus Paduanus. prælatis autẽ imposita erat solutio, vt in themate. D. o. igitur qui prælatus erat, soluere tenebatur. tempore verò suæ administrationis ipse domi. Ioan. soluere non tenebatur: cùm dies solutionis non venisset. imò petitum fuisset plus tempore, si dum administrabat, petitum fuisset. de plus peti. capitulo, vno. ff. de condictio. indebi. l. in diem. D. o. igitur qui fuit successor & hæres illius conueniatur, & soluat. de solut. c. j. ff. de diuer. & temp. præs. l. cùm hæres. & facit de immu. eccle. aduersus.

¶ Secundo. do. Ioan. quoad Paduanam ecclesiam per translationem censetur mortuus septima quæst. prima. §. ecce. in quibus debitum. ergo quod necessario pro ecclesia est soluendum, soluat successor. sicut si mortuo successisset. vt in præ. decr. j. de sol. & de
6 for. compe. dilecti. Tertiò, tales † decimæ reales sunt, non Papales. vnde rem sequuntur & possessor ad illas tenetur. ff. de public. & nec. l. Imperatores. de mu. & ho. l. vlti. Quartò constat, quòd decima illa non fuerit imposita. d. Io. episcopo Padua. sed dignitati & ecclesiæ sine nominis expressione, & sic respicit successorẽ. de off. dele. quoniã abbas. Solu. vt dicit, quibusdam videbatur, quòd deberet fieri pro rata temporis diuisio inter eos: argu. de loca. propter sterilitatem. de testa. relatum. ij. in fin. ff. solu. matri. j. de diuisione. & l. diuortio. suprà. de decimis. à nobis. & c. tua nobis. & quod not. eod. titu. apostolicæ. & xvj. q. j. si quis laicus. bene facit. s. eo. ti. de sepul. cũ quis, ij. respon. ipse autẽ soluit, ꝙ D. o. episcopo Paduano incũbat

onus soluendæ decimæ.& sic non soluendo incidit in processus.allegatur. c.si quis iam translatus.xxj.qõ.ij.præ. decr.j.de solu.& quod de reli.do.constitutus.rationem reddit,quòd debitum est reale.dicit autem,ꝙ iura contraria loquuntur in cẽsibus personalibus, vel in diuersis possessoribus: qui faciant fructus suos:episcopi autem non faciũt fructus suos,qui non sunt domini,sed procuratores.de dona.c.ij.de vsurarijs.non vsufructuarijs comparantur in morte.i.cùm dimittent ecclesias:vt not.in prin.decr. pręsenti.Fatetur tamen,quòd ipse domi.Ioã.exportasset fructus,vel malè 1
eos consumpsisset, conueniri posset per suum successorem.decimam autem non habet soluere pro ecclesia Paduana.satis enim est sibi,quòd illam habet soluere pro ecclesia Bonoñ.Ad contraria etiam respondetur
7 quòd†procedunt quòd quãdo quis facit fructus suos & suo nomine ex illis tenetur ad decimam : & quando vnus non succedit in locum alterius, nec censetur eadem persona & secundus:sicut est videre in marito & vxore,domino & colono,proprietario & vsufructuario,& pluribus socijs:quibus casibus quis tenetur pro rata.vt in iuribus allega.in principio solutionis.

SVMMARIVM.

1 *Impossibilia sunt,quæ sunt contra bonos mores.*

2 *Abbas & conuentus statutum ediderunt iuramento firmatum, vt singulis monachis darentur annuatim decem pro vestitu,an abbas suapte sponte & voluntate possit id tollere,pecuniam hisce monachis denegans. & nu.4.6.7.& 11.*

3 *Monachus an liceat habere quid propriũ. aut possidere. & nu.8.*

5 *Abbatis potestas in monasteriũ. & eiusdem munus.*

9 *Monachi an possint habere peculium pro administratione sibi iniuncta.*

10 *Scandali euitandi causa ,multa conceduntur.*

REGVLA LVIII.

On est obligatoriũ bonos mores.Loquitur ergo regula in prohibitis propter sui†turpitudinem:in prohibitis verò fauore personæ,iuramentũ illius, cuius fauorem respicit,facit valere, quod non valebat:secundum Dyn.vt in authenti.sacramenta.§.si aduersus ven.ĩ.eod.lib.de pac.c.ij.de iureiur.c. ij.cum cõcor.Primò ergo dicit,vnde sumpta & ponit exempla.Secũdò,dicit fallere regulam decr.si verò.Tertiò,istius regulæ dat concord.& assignat duplicem rationem . In primo igitur ibi:exceptio scire:quod Celsus putat non valere.Si conuenerint , ne dolus præstetur.hoc enim bonę fidei iudicio contrarium est.& ita vtimur. In prima glos.ibi:isti infrà eodem.in mal.facit etiam suprà eo.lib.de elec. vbi periculum.§.qui autem.&.c.quia sępe.de re eccle.non ali.c.ij.§.contractus.& ibi : nemo potest. vt ibi dixi, hoc est impossibile moris vel iuris.& vt hoc dicit Dyn . quæ contra bonos mores sunt.impossibilia sunt de iure.ff.de condi.insti.filius. &.l.conditiones.&.l.quidem . ergo &c.

Quæstio.

QVAESTIO.

Hæc regula inducebatur ad quæstionem fratris Vberti, quam sic proponebat. Abbas, cùm conuentum, causa vitandæ murmurationis & scandali, fecerunt statutum iuramento firmatum: vt singulis monachis darentur .x. annuatim pro vestimentis, quæritur vtrum abbas propria voluntate possit istud tollere ipsis monachis pecuniam denegando. & quia quæstio fuit prima, quam disputauit satis facit in illa prolixius. ad cuius decurtationem intendo & allegando primò pro abbate. discutiendo dicebat, an statutum fuerit licitum. Et quòd sit illicitum inducebat minor statum monachorum tangentia. Secundò, subiectionem ipsorum ad abbatem. Tertiò, abbatis officium. Quartò, quia contra regulam quid agit. Sol. j. patebit in fine soluit. Circa primum
3 † constat, quòd status monachi non permittit eum proprium habere, vel aliquid possidere. xij. quæstio. j. nolo. &. c. non dicatis. xviij. quęstio. j. c. vno. de stat. mo. c. ij. &. c. cùm ad mona. ergo statutum illicitum, quòd facit eum proprietariũ: Nec enim est vna via prohibitum, per aliam concedendum: vt hîc e. titu. cùm quid vna de procur. tuæ. Item tum speciale sit, quòd monachus potest habere peculium pro iniuncta sibi administratione. de sta. mon. c. ij. & tamen certum est, quòd ille licet administrator non habet illud, vt proprium, etiam si abbas esset, vel episcopus. liiij. dist. abbati. de test. c. ij. xviij. q. j. c. ij. no. de priui. cùm olim. propter quod concluditur illi administratori concordi detentationem tãtum, ex quo sequitur, quòd non administratori etiam detentatio per abbatem concedi non potest. tacit de priuile. sanè. ergo nec se ad id, per statutum obligare fraudando legem. de hoc, de priuile. quanto. Circa
4 secũdum constat, quòd † monachi abbati in omnibus obedire tenentur. de sta. mo. cum ad mona. § abbas. xviij. q. ij. abbates. lviij. dist. c. j. &. ij. & sicut obedientia in exhibendo inest monacho: sic in recipiendo, inest abbati: & huic abbas renuntiare nõ potest: quia monachum manentem suum monachum non potest absoluere ab obedientia. de renun. c. pe. Sed istud statutum quodammodo absoluit, si ab inuito abbate, quem vice Dei habent, super caput suum. s̃. eo. li. de elec. si religiosus potuit illa .x petere: & ipse teneatur dare, ergo illicitum. Item, si conceditur hîc pro vestibus fieri posse: ergo pari ratione pro victu tãtum, pro pane, pro vino, & pro piscibus: ne dicamus carnibus, recipere debeant. & sic ex vi statuti haberent præbendas distinctas, vel saltem portiones priuilegiatas cõtra id, quod scripsi de præben. dilectus. j. & cellas priuatas, contra id. xx. q. vlt. monachum. xij. q. j. necessaria. de sta. mo. cùm ad moñ.
5 ¶ Circa tertium † certum est, quòd ad abbatẽ pertinet tota potestas monasterij xviij. q. ij. nullam. & debet esse discretus in regimine. ea. q. si quis abbas. & de omnibus diligentem solicitudinẽ gerere debet: vt primo. c. cùm ad mona. & secundum qualitates personarum eis prouidere. vt in ver. quòd si quis. facit de pręben. de multa. in fi. ff. de vsufru. § sed & si quòd. § j. exem

plo apostolorum, qui non æqualiter omnibus, sed singulis diuidebat, prout illis opus erat. Act.iiij.xiij.q.j. dilectißimis, sed si propter se viuum. idest. aliam causam, illa decem non sufficiant, sequeretur ex statuto, quòd
6 plus dare non teneretur. Item † si superabundat sequeretur, quòd verbotenus illa dare teneretur. hoc ergo esset contra abbatis distributoris officium, & sic illicitum. cùm æquale vitium sit negare necessaria, & dare superflua. xlj. dist. quisquis. de offi. custo. c.j. & cle. de iu. pa. c.j. ergo statutũ iniquum, quod aufert abbatis officium in prouidendo & distribuendo. & per consequens non obligat iuramẽtum, quod est contra superius dicta. facit de iureiur. sicut.ij. vbi non valet statutum, etiam iuratum in prouidendo iure superioris, vel ipsius officij. per quæ patere potest, quod statutũ non habet honestatem, quæ conseruat honoris statum: sed hoc confundit. facit. xxiij. quęst.v. si à præ. non habet iustitiam. quia dissoluit obedientiam. vt est dictum, nec habet iure posibilitatem. xxij.q.ij. faciat. nec necesitatem: cùm aliter secundum regulam posit 7 prouideri monachis, non conuenit naturæ negotij, imò est contra illam. facit de condi. app. c. fina. & c. cùm ad mon̄. in fi. Nec est pro communi vtilitate: sed pro priuata singulariũ monachorum. & sic in hoc statuto deficiunt omnia illa, quæ concurrere debent in lege condenda. iiij. distin. erat autem ad idem. j. di. cõsuetudo. vbi dicitur, ꝙ lex debet esse talis, quæ religioni congruat, disciplinę conueniat, & saluti proficiat. sed per superiora patet contrarium in hoc statuto. ergo statutũ non valet, & iuramentum de ipso seruando non obligat: maximè quia nõ valet iuramentũ, quod frangit professionis fidẽ. de iureiu. sicut. j. Quartò, cùm regula monachorũ sit per sedẽ ap. approbata, & confirmata, de reli. do. c. fi. & sic lex priuata, quoad eos: sed de regula ex certa scientia confirmata per papã, vel ipsius priuilegijs: nõ licet alicui iudicare, vel illa mutare. de cõfir. vti. vel inuti. c.j. & .ij. de iud. cùm venisset. s̄. de ma. & obe. cùm inferior. & cle. de ele. ne romani. sed regula dicit vestimenta nõ pecuniã monachis dari. ergo abbas & conuentus cõtra regulã statuere non potuerunt, concludentes abbatẽ reuocare posse statutũ, quod sine salutis interitu seruari nõ potest: vt probatum est. & sic iuramentũ non obligat, per hanc regulã, & regulam: in malis. eo. ti. cum concor. ¶ In contrariũ pro monachis allegatur statutũ licitũ exceptæ causæ efficiẽtis. secundò, mal. tertiò, impulsiuæ & finalis. quod de formali nõ dubitatur, concludens idem etiã, si esset illicitũ. De primo abbas & monachi † cũ faciant licitum collegiũ, statuta in proprio etiã monasterio facere possunt. facit. j. di. ius ciuile. xj. di. catholica. de cond. iij. c.j. de cõst. cũ accesissent. & . c. ex literis. de cle. non resi. cũ dilectus. & . c. ad audientiã. Ergo est licitũ ex faciẽtibus, de secundo, pecunia datur pro vestibus. & in eas est cõuertenda: cũ licitũ ergo censetur. e. iur. vt lit. pen. ecclesia. xij.q.j. §. de rebus. s̄. e. is, qui in ius. sed monacho debetur vestitus & victus, quibus debet esse contentus. xij.q.j. clericus.

xvj.quęſ.j.ſi cupis.ergo licitè recepit, quod datum eſt pro veſtibus.Inducitur ad idem.qui cle.vel vo.inſinuante.& quod ibi no.xxvij.q.j.de viduis. j.per quę patet,quòd monachus in domo quõdam ſua cum bonis omnibus quondam ſuis remanere poteſt,& illa adminiſtrare & in ſuos vſus conuertere de abbatis licentia.fortius ergo abbas cũ capi.poterit facere monachum adminiſtratorem certæ pecuniæ in certum vſum neceſſarium conuertendæ:per arg.à minori.de quo de elect. cùm in cunctis. & de toto ad partem.de offic.deleg.paſtoralis.nam & qui totam cauſam non delegat, certum articulum delegare poteſt de appel.cùm cauſam. de re iudica.cùm Bertholdus.de offic.deleg.ſuper quæſtionum.ad idem probatur,quod mo

8 nachus † de licentia abbatis poteſt aliquid poſsidere licet non vt proprium.facit.xij.quæſtio.j.non dicatis. & ibi not. nam textus ibi dicit,quòd nil poſsidere poſſunt ſine abba.licentia. ergo abbatis licentia poſſunt.de his,quæ fi.à præla.cùm apoſtolica.in fin.vnde talibus ſpoliatus reſtitutionem petit. de reſcript. cùm dilecta. de accu. olim. Item conſtat, quòd

9 †poſſunt habere peculium pro adminiſtratione ſibi iniuncta.de ſtatu. mo.c.ij.ſi ergo cuilibet monacho datur adminiſtratio illius ſummæ, licitè illam tenet.ergo ſtatuti materia non eſt iniqua: nec propter id dicitur habere proprium cùm id in monacho ſit proprium,quod celatur abbati. ſed non hîc tale eſt. ergo concluditur, vt.ſ.De tertio ſcilicet.impulſiua cauſa vel finali, not.quòd in themate dicitur, propter vitandam

10 murmurationem,& ſcandalum† hoc ſtatutum. quæ maximè in religioſis vitanda. ſunt: quos decet eſſe quietos.xvj.quæſtio.j.qui verè.xviij.q.ij. quàm ſit.de ſyndico.c.vno.valuit ergo conſtitutio reſpectu cauſæ prædictæ cùm pro vitando ſcandalo poſsit fieri & obmitti,quod aliâs non liceret.de no. oper.nun.c.ij.fortius ergo pręſeruandum eſt factũ iam:quia turpius,&.c.de iureiur.quam ad.fortiter facit de præb.niſi eſſent vbi pro bono pacis abſolutè dari permittitur monacho annua pecunia.fortius ergo dari poteſt ad certum vſum neceſſarium:vt in terminis quæſtionis ſic.& propter ſcandalum non recipitur in monaſterium, aliâs recipiendus. de regul.c.fi.bonum ergo fuit ſtatutum murmurationem & ſcandalum tollens, quæ ſæpius in moñ.obueniunt. ex veſtium diſtributione,quandoque etiam non diſcreta.& quæ pro quiete religioſæ conuerſationis ordinata ſunt.turbari vel violari non debent. xxv.quæſt.ij.cùm piè.&.qõ.ij.quæ ad perpetuam.cùm igitur probatum ſit ex cauſis efficientibus,materiali &fi. ſtatutum licitũ,bene ſequitur cùm ſit editum ab abbate & conuentu per ſolum abbatẽ,nõ poterit reuocari.ſ.eo. ti.omnis res.cũ concor.Coadiuuãt regulę.ſ.e.quod ſemel.&.c. mutare.Itẽ

11 cõcluditur.dic idẽ† per locum à diuiſione.Nã aut dicis ſtatutũ licitũ,aut illicitum.Si licitũ,ſolus abbas nõ reuocat,vt proximè dixi.Si illicitũ,obſtat ſibi factũ propriũ,contra quod venire nõ poteſt de cle.cõiu.diuer.&ibi concor.Hinc eſt,quòd iudex,qui tulit

iniquam ſententiam, illam non reuocat.ff.de re iudica.iudex.& l.Paulus. ſtatutum autem habet vim ſententiæ.de ſenten.excõ.à nobis.ſi hoc in ſtatuto non iurato,fortius in iurato per eum : cùm poſsit iuramentum obſeruari ſine interitu ſalutis:de iureiur.ſi verò &. c.cùm contingat.de pac.quam ius.imò & ſi dubium eſt an teneat,non debet abbas contrauenire authoritate propria.de ele.venerabilem plus dico, quòd & ſi conſtaret iuramentum illicitum ex parte recipientis,ex quo non eſt illicitũ ex parte iurantis, ſeruandùm eſt.hîc patet in iuramento de ſoluendis vſuris.de iur.iu.debitores.Cùm ergo iſta datio ſit licita ex parte abbatis.xij.q.j.non dicatis.de ſta.mo.c.ij.qui poteſt dare pecuniam monacho, ſicut dominus ſeruo,& pater filio.ff.de pecul.depo-ſui.§.peculium.ff.de leg.iij.ſi chorus. §.j.dato,quòd ipſius receptio quo ad monachos eſſet illicita,propter iuramentum tamen dare tenetur.Patet ergo concluſio huius partis, quòd abbas ſtatutum tollere vel pecuniam denegare non poteſt.¶Soluebat, quòd

12 niſi† certa cauſa ſubſit,per quam ſtatutum tamen trahatur ad noxam,abbas ex propria tamen voluntate non debet denegare pecuniam:ſed debet ſeruare iuramentum,cùm poſsit ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ:per. c.debitores.&.c.de iureiur.verumtamen ſi ipſe denegat,monachi aduerſus eum ad hoc petitionem vel actionẽ non habent::imò volũtati ſuę obedire tenentur. hoc dixit per.c.xxxiij. quęſ.v.manu factum.& ſic loquendo ſint ſoluta cõtraria,& vide quod dixi de ſtat.mo.cùm ad moñ.in fi.iij.glo. dicebat.

SVMMARIVM.

1 *Iniuriam qui impedire potuit, & non fecit, an teneatur.*

2 *Teſtis falsò deponentis, & vltrò ſe ingerẽtis dictum, an probet. & nu.7.8.10.11.*

3 *Teſtimonij ſubſtantia.*

4 *Teſtem falſum iura punientia, quomodo accipiantur. Et an mentiens incidat in falſum.*

5 *Res eadem diuerſos effectus operari non poteſt.*

6 *Legatum perdit, qui teſtamentum accuſat de falſo, teſtificatur, vel iudicat. Et quid in liberto.*

9 *Ex accuſatoribus pluribus quis potius præferendus.*

12 *Teſtamento communi, item & militari ſe aſcribens. an teneatur à falſo? num.18. Et qualiter puniatur. nu.19.*

13 *Iuramentum an ſit de falſi ſubſtãtia. & nume.15.*

14 *Codicis compilatio. variè. Et quando, & vnde primùm edita Lex Cornel. de falſ.*

16 *Periurium, & falſum teſtimonium, an ſint diuerſa.*

17 *Sepulturæ electio, an valeat. Item, an pactum futuræ ſucceſsionis.*

20 *Teſtis fallax quòd differat à lingua fallaci.*

REGVLA XIX.

On eſt ſine non partium. Dicit Ioan. mo. ratione facti vel modi. Ad primum allegat de homici. 1 continebatur. Ad† ſecundam eodem titu.ad audientiam. ff. ad.l.aquil.ſed & ſi.§.fi.

& fi.§.fi.cum l.sequenti se immiscet. tractat hîc Dy.an teneatur, qui impedire potuit iniuriam fieri, & non impediuit.& dicit hoc placuit de iur. canonico.s.eo.lib.de sen.excom.dilecto & facit ad hoc.ff.de noxa. l. ij. in princi.&.ff.de re mil.omne delictum §. qui propositum.vt dicit contrariũ not.ff.eo titu.l.culpa.tamen vt dicit textus illius leg.facit pro accesso.Idẽ facit.ff.ad Silleia.l.j.§. eo.aut pro gl. facit eadem.l.§.sed nihi l.e.de hoc.s. de sent.excom.quantæ. Prima gloss. dicit,vnde sumpta.& ponit in princ. & in fi.ex quibus infert hunc de casu teneri. in medio obijt & soluit.In.j. gloss.ibi:culpa est, se miscere rei ad se non pertinenti.ibi: seruus interest & hominis hominem beneficio iuua ri.In j.gloss. ibi: officium C. de neg. gest.officio.vbi de hoc & eodem titul.l.j. ff.de inoffi.testa.l.ij.& ibi: iudice & assessore. ff.quod qui sed l.ij. & ibi not.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionẽ de clerico,qui patrocinatus in causa san guinis corã iudice seculari, quod sit irregularis morte secuta,quàm plenè scripsi post Host.de post.c. j. super. j. gl.Item facit ad quæstionem,quã disputaui de teste, qui non iuratus se immiscuit tenendo testimonio,& falsum dixit quã sic proponebam Aquileius vocatus ad testimoniũ obliuione vel alia de causa nõ iurauit,& falsum deposuit,quæritur an teneãt pa-
2 cta falsi testis?¶ †Primò de qualitate pœnæ remittit ad negatiuam. allegat.vj.rationes.& totitem in contrarium. Vltimò soluit, duos inducens, qui solutioni concordant.& cõtraria soluit.Qualis ergo sit quęstio,de qua quæritur,videat studiosus.l.di.si episcopus.ij.q.iij.in summa.v.qõ. vltim. presbyteri.ij.q.vj.quicunque. xxij. q. v.si quis conuictus.xxiij.q.v. & text. dicit.xxxiij.qõ.v.hæc imago. de cri. fal.c.j.ff.ad l.cor.de fal.l.j.§.vltim.de testi.qui falso.C.eo.l.nullũ.C.de epi. & cleri.auth.presbyteri.&in corpore, de sanc.epis.vnde sumpta est.§. reuerentissimus.coll.ix.Quòd non tenea-
3 tur,sic probo iuramentũ† est de substantia formali ipsius testimonij, vt patet iiij.q.iiij.iureiurãdi:quę est l.C. de testib. ij.q. iiij.nullam.ibi:prius ad sacra Christi euangelia.iij.q.ix. hortamur ibi tactis sacrosanctis euangelijs præstito legaliter sacramento. s. de testi.&.c. nuper. C. de testib.l.testium.ibi hi qui cum sacramẽti religione deposuerunt l.si quando ibi:sicut.ij.pro toto.licet certamẽ iureiur. &c.sed vbi deest substantia, forma definit esse rei, siue deficiat, quòd nunquã fuerit,siue quia fuit,& desijt. primum patet.j.q.j.detrahe.s. de bap. c.pe.de spon.tua.in fi.de sum.tri. cap. vno.in cle. ff. ad l.fals.si is, qui quadringenta.§.quædam ibi:neque balneum neque theatrum neque studiũ, fecisse intelligitur,qui nõ dedit propriam formam, quæ ex consummatione contingit.Secũdum patet.xvij. quæstione.vij.& hîc diximus.de not. oper.nũ.c.ij.ff.de verb.sig.in literis.§. j.&. l. seq. ad exhiben. l. vel scribi si quis hominem.§.sed si quis. de auro & arg.l.Seia.dicam ergo cum.l. quod

deficiente rei essentia vel origine, absurdum est imaginem derelinqui. C.de lat.lib.toll.l.vna.j.respon.in fin. Cùm ergo hîc essentialis forma deficiat, vt prius dixi, cuius defectus quãdoque plus afficit, quã defectus materiæ, vt pater ex notatis. xij. q. ij. in sum.&c.c.sine exceptione.s. de constitu.quæ in ecclesiarum glo. finali dicant: nec testimonium imaginem habuisset, & sicut iurans tantùm, de falso teneri non posset. sic nec deponens 5 tantùm cùm ex iuramento & dicto resultet testimoniũ si de eo, qui dux. in ma.c.si.deficiente igitur primo, habeatur prout nõ factum & incidatur. facit quod not. de testi. cùm causam in fi.vltim.gloss. Secundò sic probo.

4 iura, quæ puniunt † falsum testem, intelliguntur de periuro. Exod.xxiij. in prin. Ne iungas manum tuam, vt pro impio dicas falsum testimoniũ. falsum est ergo in illo, qui manum libro iunxit, vel iurauit. ad idẽ. xxiij. q.v.si quis conuictus. in fi.s.de testib. cum tuto. & bene de procu. in nostra. ibi: iuramenti religione contempta falsum testimonium dixerunt. ff.ad l. cor.de fal.quid sit falsum. vbi patet, quòd mentiri non incidit in falsum. Inde Salomon pro vj.ponens.vij. odibilia, ponit linguam mendacem, & testem fallacem, vt diuersa. cui bene concor.de præsumptioni. literas supra de accusatio.ca.inquisitionis.§.ij. in fine. vbi mendax admittitur ad testimonium. quod non procedit in falso teste, etiam emendato. de testibus testimonium. Constat autem impossibile illum deierare, qui non iurat. xxij.quæstione quinta ille.de iureiurando. & si Christus. sicut mori non potest qui nõ vixit. xxxij.q.ij.quod nõ & de similibus. ibi vide not. & de despon. impuber ad dissoluendum. de electio.edi.ad audientiam. Ille igitur cùm non iurauerit, licet mendax dici possit, non tamen falsus testis: & sic cùm de pœna tractemus, quæ restringenda est, eodem titulo in pœnis, cum concor. illa pœna non tenebitur. Tertiò sic probo. Eadem res non potest † operari diuersos effectus. xij. quæstio.ij. cognouimus. de decimis. cùm in tua. de priuil. quia circa. ff.de vsur. eum, qui ædes. in fine. multominus ergo operabitur cõtrarios. xxiij. quæstione. vij. quod autem. de appellationib. solicitudinem in fine. suprà, de furtis. lege prima. cum concordan. sed constat, quòd non habetur pro teste, quo ad finem rei gestæ. in principio alleg. ergo nec quo ad pœnam falsi, ne in contradictorium incidamus: vt si testis & nõ testis, vel partim testis, & partim non. sicut non potest quis esse sanctus & peccator. j. quæstio. j. sicut Christus dignus & indignus. lxxiiij. distin.cap.ij. legitimus & illegitimus. de clan. despon. cap. fina. vbi not. libr. & seruus. ff.de libe. causa duobus sicut dixit lex, quòd ridiculum est eandem fœminam vt nuptam, & nõ nuptam admitti. ff. de condi. & demon. filiæ. si ergo careat nomine testis, careat & effectu. & sicut circa fidem: sic circa pœnam. xxv. quæstione.ij.§.finali. de verborum significatine. abbate. in fine. C. de ser. à

6 nullo. Quartò sic iudicis, † accusatoris, & testis actus, æquantur in iure. probatur

probatur optimè.xxiiij. quæstio. j. §. his authoritatibus.de testib. cap. fin. de accus. super his de hæretic. excommunicamus.§.credentes & probatur bene.ff.de his, qui vt indig. l. post legatum.in princip.& §. sic vbi, qui accusat testamentum de falso, testificatur, vel iudicat, legati vim perdit. Item in liberto, qui patronum lædit, accusatione vel testimonio.xij.quæstione secunda. episcopus, qui mancipium. de seruis non ord. de famul. ff. de boñ. liber. qui cùm maior.§.primo. sed actus iudic. non effectiuè statuentis, sibi non obest.de pœñ.di.j.hoc autem.de verborum signignifi.in his, ibi cum effectu.ff.quod quisque iur.l. j. in fine.
7 Qui enim obfuit † &c. ff. de iniur.item à præ.§.si curauerit.cũ concor.Item,actus accusatoris de facto tantùm accusantis non afficit.Quòd patet in muliere & minori qui de facto accusantes non afficiunt. quod patet. & sine obligatione desistentes non incidunt in turpil.l.j.§. accusationi.ff. ad turpillia. in fine. Item falsitas partis ponentis vel respondentis contrarium,punitur: cùm hoc fuerit post iuramentum.non tamen prius de iureiuran. cùm in positionibus.libro sexto.ad idem.eodem libro de confess. si post. Si ergo dicam in teste, vt sic in ipso non puniatur dolus: quia non nocuit. ff. de dolo.l.j.§.idem Pomponius ait.Quinto sic aut
8 † iste accusat ab illo, contra quem deposuit, & cuius intetest: aut ab illo. à primo non potest quia illius verum dictum non reciperet contra se ex defectu iuraměti.ergo de nec falso habet cõqueri: quia non debet id petere, cuius contrarium non peteret. suprà de empt.& vendi. cap.ij. vbi de hoc.in gloss.ij.de sol.l.penul.de rescin. ven. ratas. Item alia ratione: quia fuit in culpa, quòd non fuit criminosus, vt ille iuraret, siue sic producens, siue is, contra quem producitur qui ad id citatur. de testi. cap. ij. imputet igitur sibi.ij.qõ.vj. biduum. in fin. si ergo expellit illum, cuius interest, fortius extraneum, Cùm
9 ex accusatoribus † præferendus sit idoneior.ff.de accu.si plures. Et ille magis idoneus, cuius plus interest, vt ibi.&.ff.de collu.de testi.l.fin.in fi. ergo iuxta regulam non suprà, de elec. cùm in cunctis. si non inest de quo magis videtur, nec inerit, de quo minus. & si vinco vincentem, &c. de quo not. xxiiij. quæstio. j. rogamus de concess. præbend. authoritate. libro. vj. & ff.de diuer.& temp. præ.l.de accessionibus. Sextò addu-
10 citur l.si quis†legatũ.tertio respon.ff. ad l.cor.ad fal.&ratio,qua dicimus in non atrocibus non puniri eum, qui non perfecit,licet aliquid egerit: iuxta ea,quæ recitantur.C.de epi.& cleri. si quis non dicam. & dixi in regula:in pœnis.sed sæpe pro crimine falsi pœna pecuniaria debetur etiam secundum leges.ff.de fal.l.j.in fi. & no. C. de translac. transigere. cùm ergo hîc iuramenti defectu non fuerit verum vel perfectum falsum sed abusiuum:vt no.Cy.ff.de verb.sig. Paulus ob. ita stipulatus. in fin. concluditur
11 istum non teneri. ¶In† cõtrariũ quia iste teneatur pœna falsi, sic probo.

Nego

Nego iuramentum esse de substan-
tia testimonij, sed inductum est in fa
uorem partium: in quibus iniuriatur
testis dicendo vel tacendo. xj. qõ. iij.
quisquis. de.cri.fal.c.j.C.de fal.l.pe.&
vltrà, horum vtrumque patet: per iu-
ramentum istud per partes remitti
potest. de testi.tuis.& no. ff.de fer.l.j.
& C.de test.iur.iur. si remitti potest,
ergo non est de substantia, sine qua
esse non posset. cui cõuenit, quòd de
iuramento, quod præstat excommu-
nicatus, cũ absoluitur. no.de sen.ex.cũ
desideres. in gl.fi. cũ enim certis casi-
bus fiat absolutio, sine illo ergò non
potest. de substantia. sit ergo forma,
sed non substantialis forma, sine qua
deesset materia. de cele. mis. in qua-
dã post prin. de sum.tri.c. vno. in cle.
fi. ergo duplex est forma depositio-
nis, & vtraque perfecta in se, sicut du
plex est forma testandi. iur. commu-
12 ni & militari. & vtraque † in se per-
fecta. & sibi ascribens in testamento,
nedum cõmuni, sed etiam militari, te
netur de falso. ff.ad l.cor.de fal.l.j. §.
de testa. cũ. C.de his qui sibi.as.l. pe.
so. dicã de isto, qui imperfecta forma
singulari deposuit, vt ex quo testis in
ter alios aperuit, habeatur talis. xx. q.
j. quã progenitores. s. de regula vidua.
C.de lat.liber.l.vna.§.sed & qui do-
mini. Et sic cùm fauore partium sit
iuramentum inductũ & parti nocuit,
falsum dicendo hoc, quòd nõ sit iura
tum, non redundet in partis læsionẽ
contra regulam, quod ob gratiam. de
re.iur.li.vj.cum concor.& l. quod fa-
uore.C.de leg. sicut ergo puniretur,
qui iurasset. C.de testi. nullum. ff.eod.
13 qui falso, & sic & iste. Secũdò, † quòd
iuramentũ non sit de substantia fal-
si, sic probo. Lex Cornelia de fal. in-
duxit pœnã fals. testis, vel testimonij,
vel attestationis, vt patet. ff.ad.l.cor.
de fal.j.in prin.& pluribus fals. ipsius
tit. sed nulla l. digestorũ inducit iura-
mentũ testi. sed posteà inductum fuit
per.l.C.ex Constantini.C. de test.iur.
iur. ergo fateri oportet, tẽpore.l.Cor-
nel. pœnã fals. testis locum habuisse
in non iurante, ex quo cõcluditur iu-
ramentum nõ esse de substantia fals.
testis. Est huic simile, quod habetur
de pres.nõ bap.c.fi.& ꝙ not.de elec.
perpetuò.li.e.in gl.Non ob.l. Theo-
pompus. ff.de dote præle. quia ibi. fa-
ctũ narratur vel exponitur. iuratus. i.
adiuratus, vt ibi no. Item, certũ, quòd
ibi non loquitur de teste in iudicio
deponente. Item licet gl.in l. Lucius
ff.de infa.& in l.iij.§.Sabino.ff.de te-
sti. intelligat illos testes iuratos. Tex
14 tus † tamen id nõ exprimunt, & si di-
cas primam compilationem. C. fuisse
ante compilationem. ff. vt proœ. inst.
in prin.& secundũ post.& per factam
propter l.decisiones.& sic cõcludas.l.
C. præter.l.decisiones fuisse ante cõ-
pilationem digestorũ, & inferas per
id l.iur.iurãdi. quæ nõ fuit. de.l. deci-
sionibus præcessisse cõpil.ff. dato ꝙ
fatear, quod compilationem vltimã.
ff. præcesserit. non fateor, ꝙ l.illa.leg.
digestorum & l.Corne.l. præcesserit,
imò prout & ex chronicis patere po-
test, cũ l.illa iur.iur. fuerit Cõstantini
primi, necesse est fateri, ꝙ l.Cornelia
præcesserit illam, quod sic ostendo.
Constat, ꝙ leges.C. ordinatę sunt sub
titulis collatæ sicut & decretales.s.
vt leges diuersorum imperatorum
in vno

in vno titulo descriptæ, sic ordinatè loquuntur, quòd ex ipsarum ordine patet ordo authorum.C.de nouo. C. compo.in prima quæstione. ver. ita tamen.sed in tit.de testi.ibi: lex fuit Alex. qui fuit imperator annis domi ni.ccxxiiij. secunda fuit Valeriani & Galeni, ipsius filij. & hi regnare cœperunt cclvj. Tertia fuit Cari. & filiorum Cari.& Numer.& hi regnare cœperunt.cclxxxv. Quarta cum tribus sequentibus fuerunt Diocletiani & maximiani:& hi regnare cœpe runt cclxxxvij.lex,iureiur.fuit Constantini,qui fuit primus.& suum imperium inchoauit tertio con.si secun dus nec.xl. & de alijs eo amplius. Et vt perficiam legis illius titu. ex quo inchoauit, lex omnibus fuit Valenti.Gratiani & Valentiniani: quorum imperium inchoauit in ccclxxvij. quando liberi & sequens fuerunt ho noris, & Theodosij & Timoris. & cœpit ipsorum imperium.in ccccxij. lex, vellum. Zenonis. qui cœpit imperare.ccccLxxiij.l. si quis cũ sequentibus. fuerunt iustitiam cuius imperium inchouit.in cccccxxviij.Quòd ergo lex cornel.de fal. præcesserit l. iur. iur. dupliciter probatur. primò, quòd omnes.l.in tit.ad l. Cor. de fal. iij.C.vsq; ad l.Cor.de fal.si quis decu rio. quæ fuit Constantini præcesserunt.l.iur.iur. quod patet ex suprà di ctis.Secundò, quia si dicamus, quòd Marcus author præ.l.eo.tit.ff. fuerit per impera.ille cœpit imperare in c. Grego.& sic vltra.c.xl.annos præcesſit Constantinum.& eius legis. bene igitur ex his procedat superior conclusio. hoc nostri temporis legistæ non ponderant.Tertiò,idem sic probo.constat pœna falsi hic teneri,qui corrumpit testem.xxij.q.v. si quis se &.c.si quis conuictus. facit eo. tit.ad falsariorum.ibi. qui per se,vel per alios patet.ff.ad l.Corn. de fal. l. lege Cornelia. §. j. & l. falsi pœna. Item, cõstat testem puniri de falso,qui falsum testimonium signauit.eod. tit.j. ij.& l.Paulus. §. j. Cum ergo isti iurent,non concluditur quòd iuramen

15 tum† non est de substantia falsi, nec mirum. quia mentiendo commisit falsum.est enim mendacium, falsa significatio vocis, cum voluntate fallendi. xxij. q .ij. §.ille. ad idem.ea.q. cùm humilitatis.in fi.&.c.cùm omne genus. in authen. de instrumen.cau. princ.coll. vj. vbi talis procedit voluntatem.xj. q.iij. nolite. ij. & testis dicitur quis antè,quàm iuret.de cap. mo.dilectus.vbicunq;. Cùm ergo nõ desit hic nomen falsi testimonij,nec falsæ attestationis, ergo nec deerat pœna.de primo prouer.xij. qui impeditur testis, est fraudulentus. & xix. falsus testis non erat impunitus. M. xxvij. nouissimè veniunt duo falsi testes. & dixerunt ad idem. xj. q.iij. inter verba &.c.ęstimant in fine.patet idem.de verb.signi.forus. vbi testes dicuntur, qui super statu causæ præferuntur de secũdo.iiij.q.iij. alia, quæ est.l.iij.§.iij. ff. de test. suprà de

16 coha.Cleri.tua. vnde† periurium & falsum testimonium, non ponuntur vt diuersa:de tempo.or.c.fi. de vtroque infrà ad Cor.xv. inuenimus falsi testes: quoniam testimonium diximus, &c. tamen Apostoli non erant iurati.De tertio.xxviij.distin. de Syracusanæ.

racusanæ. Item præ.l.j.ff. ad fal.l. lege Corne.§.j.& l.eos in princ.duplicant testimonia & attestationes,ac si intendat falsum committi testimonijs non iuratorum, & attestationibus iuratorum.de quibus in rubrica. suprà de testi.& attesta.Sicut ergo testamentum, est mentis testatio. xiij. q.ij.§.sed aliud inst.de testa.in princ. ff.eo.l.j.& not. suprà de testa.c.ij. sic testimonium,& mentis vel rei notæ testatio, quam sine iuramento per depositionem fieri constat. ergo &c. Quartò,sic ad esse falsi testimonij & eius pœnam,non requiritur quòd illud valeat,vel fructum afferat. aliàs falsum nō esset, patet. Marci.xiiij. ibi:multi falsum testimonium dicebant aduersus eum, & conuenientia testimonia non erant.sicut nec ad esse matrimonij carnal. in quo sufficit consensus & quo ad impedimentum publicæ honestatis. de spon. c. vno lib.eo.& quo ad pœnam.xxv. q.ij. c. ij.in cle. de spon. eos, qui.ff. de infa. quid ergo.§.cùm autem. & ad idem. C.lib.xij.qui.nu.non poss.eis,quibus. cum concor.sic in elect.quæ licet nō valeat vitio materiæ vel defectu formæ:tamen locus est pœnæ decre. cū in cunctis de elect.quia propter.eod.
17 titu.Item,non valet electio† sepulturæ,& punitur eligens.de sepul. c.j. lib.eo.non valet pactum futuræ successionis.de concess.præ.c.ij.C.de pac. l.fin. & tamen punitur paciscens. ff. de his,qui.vt indig.l.ij.de doñ.l.quidem.in fin. & hoc commune in pœnis:ad id.C.de sepul.vio. l.j. Quinto sic:aut iste deliquit non iurando,aut non deliquit. Primo casu, ex accumulatione delicti ipsius conditio nō debet esse melior,sed deterior.vj. q. j.inuitare.de pœn.c.j ff.de pœn.relegati.vt l.capitalium.§.exulibus. non fit quis melior delinquendo.xvj. q.j. legi.in prin.de præben.eum, qui. suprà eo. lib. ff. ad l.fal.pretia. Itē cōmittitur falsitas in exprimendo & supprimendo.xxij.q.ij.ne quis. xj. q. iij.quisquis.de cri.fal.c. j. C.si contra ius.l.præscriptione.C.de testa. iubemus.in fin. sed iste sic fecit in duobus delinquendo:quia suppressit iuramentum,& falsum dixit: ergo &c. Secundo casu, quando non deliquit non iurando,aut hic fuit,quia remissum:& tunc eo fortius de falso puniri debet: quia multo maiori pœna sunt digni, quibus cùm plurimum honoris delatum est, reperiuntur in crimine.C.de epis.& cleri.l. præsbyteri.cañ.v.q.vlti.præsbyteri.& facit. suprà de vi.& ho.cleri. vt clericorū. in fin.si per obliuionem. vel dolum iudicis,vel tabellionis,per id ius partis,quam dolosè lædere voluit, minui non debet. facit de conuer. coniu.dudum. quod no. de rescri. ad audientiam.j.C.de fideiuss.l. fin.in fi. de mag.con.l.fi.in fi.de testamen.l.consulta.in fine. & sic concludatur omni casu illum teneri.Sextò,inducitur.ff.
18 ad† legem Corn.de fal.l.si quis legatum. j. & secundo responso. Item, quòd hîc est de atrocioribus, in quibus sufficit attentasse.vt in l. si quis. non dicam.& de pœ.dist.j.cogitatio. Solut.dico illū, de quo quæritur, de falso teneri:per l.diuinam,Dañ. xiij. canonicam.suprà de bigam.nuper. ciuilem. præ.l. si quis legatum.ff. ad l. Corn.

Corn.de fal.In primo patet,quod illi duo seniores, qui falsum testificati fuerant sine iuramento contra Susannam, damnati sunt de falso, & pœna mortis.In decre.nuper.patet quòd propter intentionis affectum cum opere secuto pœna bigamię tenetur, qui tamen bigamus non est. si ergo carens nomine, propter affectum, & opus patitur pœnam:fortius iste,qui nec nomine caret, vt probatum est in tertio articulo,in l. si quis legatū. in princ. dicitur quòd qui sibi ascribit legatum in testamēto, licet legatum sit inutile, puta rei sacræ, tenetur.l.Cor.de falso.Idem in eo,qui sibi adscripsit in testamento, quod nō habet esse à princip. quia.falsum:vel quia filius præteritus:tamen habet figuram, & est perfectū exteriori & visibili forma: vt in secundo responso.Sed vt ibi dicitur,in iij.responso, si testamentum non habet esse, nec figuram: vt quia nec perfectum est in visibili vel exteriori forma, tunc non tenetur ascribens pœna:& per hoc satisfiat aliquibus cōtrarijs. & si in hac quæstione inducebat hāc legem profundę scientiæ doctor Richardus malumbre dicebat. ij. quòd ex quo testimonium habet suam figuram, quia inter acta deposuit. & prout iurati deponunt, locus sit pœnæ.deficiente verò esse & figura, vt quia priuatur extra acta tabellio dictum suum acceperit, cesset pœna.

19 Sed quærebat † an hoc vltimo casu, qualiter puniretur?& soluebat,quod si deposuit in priuata scedula,vt ponetur in actis:& sic factum est,puniтur non vt falsus testis:sed ex genere de falso.ff.de fal.l.j.§. qui in rationibus.si verò nō fecit ad id, sed dolosè mendacio alium voluit lædere, tunc ciuiliter tenetur illi de dolo. ff. de furt.falsus.§. si quis in pœna, criminaliter tenetur stellionatus.ff. de crimine stel.l.iij.ibi:item,si quis in posturam. sed si neminem lædere voluit, nullo modo, tenetur, vel punitur. ff.de dolo. quod venditor. vt sic secundum leges non puniatur,dolus non nocet.ff.de emp.fundum. Titius §.fi.de inter.acti. de ætate post prin. de tabellione dicebat,quòd si per negligentiam omisit, remoueri debet. allega.l.si quis. C. de of. præ.prætor. & vide quod no.de offic.archidi. ea, quæ.si per dolum,tenetur falsi : quia prætermittēs solennia, falsi tenetur. C.de testi.iubemus in fi.& præ.l.j. §. qui in rationibus.ff.de falsis.& pœna vnius non liberabit alium. ff. ad l. Aquil.item mela.§.si plures.per prædicta patet, quod cùm quæstio loquatur de notato ad testimonium, qui dolosè falsum deposuit,& sic delictum habuit suum esse, figuram & formam specificam,& sic consummatum secundum ragulas & dispositionem communis iur. locus est pœnæ falsi. & hanc partem per præ. decre. & per l.tenuit hic in sua disputatione domi. Aluarus Hispanus nunc frater minor.ad cōtraria responsum est, quia negatur iuramentum esse substantialis forma,vt probatum est primo & secundo argumento secundæ partis.Ad id quod secundò dicebatur in contrarium,primò de authoritate ex eo responso,quod non intendit ad id,ad quod inducitur. sed hoc intendit

dit quod non sit per fidei dationem iungēda manns imperio:vt ad ipsius defensionem dicatur falsum testimonium.Ad idem.de testi.c.j.&.c. sicut. &.c. intimauit. de testi.co. peruenit
20 ad reliqua dico,quod† bene est differentia inter linguam mendacem, quæ non assumit formam testimonij & testem fallacem, qui scilicet assumit formam testis,quia esse potest cum iuramento & sine : vt suprà dixi. Ad tertium responsum est per dicta in quarto argumento huius partis. reliqua etiam sunt soluta per ibi dicta.& per distinctionem formę figuratæ & specificæ ad non specificam.

SVMMARIVM.

1 *Vitiosum initio,an tractu temporis conualescat.*

2 *Cessio beneficij facta per archipresbyterum in manibus presbyteri ad instar confessionis: & ipsius renuntiationis acceptatio ad instar sententiæ,an valeant.& numero 4.5.& 6.*

3 *Papæ speciale est,confirmare id, quod est nullum.*

7 *Ratihabitio,an possit retrotrahi.*

8 *Sacerdos potest id,quod ad papam pertinet,vel eius delegatum,vbi agitur de salute animæ.*

REGVLA XVIII.

On firmatur.non subsistit.cōtra. ff. de aqua. quo. & æsti. l. hoc iur. §.ductus aquæ.
¶Solutio. hoc constabat de initio & iur.non subsistente. ibi:non cùm origo facti memoriam excessisset.Ioan.mon.

¶In glo.dicit vnde sumpta & ponit exempla & remis.denūtiatio.spectado.& quod in annullandis.non loquitur regula.secundò allegat in contrarium duos canones,quinque decre.& duas.ll.& dat vnam solutionem specialem.secundò generalem.cui solutioni opponit decr. circa.& tripliciter soluit. Item opponit de decre.secunda,de eo,qui du.& soluit, & principalem solutionē declarat,In j.glo.
1 ibi:quòd†initio vitiosum est,nō potest tractatu temporis conualescere. & ibi.si quis in senatorio. si senator, qui cum libertina contraxit, dignitatem amittit, incipit esse matrimonium. & ibi:si contra matrimonium per administratorem inde nō oriundum,cùm subditum contractum incipit valere deposito officio & ibi:si certis annis & nudo pacto conuentū sine stipulatione. ergo certis annis solui, non seruiendus propter id in posterum obligatus. & ibi : si minor. si minor xx. seruum tibi tradidit, vt manumitteres,nulla est traditio quā uis tradiderit manumittendum:cùm xx.annos complesset.lex enim consilio eius, quasi parum firmè restitit. & ibi.le.j.loquitur cùm maior factus expressè consentit ei, quod procurator destinauerat:vt ibi.l.ij. & ibi obseruare.vide.suprà eo.ratihabitione. circa medium.igitur.In j.glo.ibi:fiat seruus,vel sacræ.licet fiat prophana. & ibi vel sanæ mentis. Dy.qui multum instat in exemplis huius regulæ,dicit idem de seruo, si posteà fiat

liber

liber. de filiof.licet fiat sui iur,de capto ab hostibus,si posteà redeat: vt omnia probatur.ff.de testi.l.si filius. l.eius.& de leg.iij.l.j.§.j.id si erat inutilis,propter pœnã hæredis inscripti, quia non erat capax.licet posteà fiat capax.ff.e.l.pen.Item, testamẽtum & omnis voluntas à principio falsa tractu tẽporis.C.de fal.l.sicut.Item,sunt exempla de casibus regulæ Catonianæ.vnde in gl.super rubrica ante medium.& ibi:sed annulandum.& quicquid dicat hic Ioan.mo.sic non ob.q videtur de sententia,per ap.suspensã. quæ conualescit per neglig̃etiam appellantis.& ibi:si quis in senatorio.dicit Io.Mo.qui ibi:vitium qualitatis, qua sublata tenet quòd est actũ, hic vitium in facto,& ibi & si cõtra Dy. allegat.C.de contractibus iudi.l.vna. vbi donatio in officialem inutiliter collata,tractu temporis confirmatur: &.ff.de leg.iij.l.j.§.sed & si filius.vbi tractu temporis cõfirmatur legatum à prin.inutile.& de institutione probatur.idem.ff.de hęr.insti.qui soluendo.& de manumissione.ff.de condi. insti.mulier.§.j.& ibi vt per contraria probatur.vnde Dy.distinguit.aut durat causa impediẽs.aut cessauit.& nulla superuenit cõfirmans.Primo & secundo casu locum habet regula.In tertio verò non.& hoc recidit in idẽ quod glo.dicit.

QVAESTIONES II.

Hæc regula facit ad quæstiones duas,quas posui.eo.tit.ratam.& facit contra solutionem Io.de monte mur
1 lo,in quæstione tunc:quam † disputauit archipresbyt.non valens haberẽ copiam episcopi renuntiauit in mortis articulo in manibus presbyteri recipientis nomine episcopi, & statim canonici elegerũt Titium,post duos dies mortuo archipresbytero, episcopo veritate cognita electionẽ confirmauit.quærebant,an valet electio & cõfirmatio.Allegabat ad negatiuam tria.Secundò ad affirmatiuã alia tria. Tertiò,ponitur ipsius solutio. & illius reprobatio ad contraria responsio.¶ Ad primum constat, quòd non potest renuntiare ecclesiæ sine superioris licentia.de renun.admonet.nec valet renuntiatio aliter facta.vj.qõ. iij.denique.vij.q.j.si qui verò.xvij.q. ij.cõsaldus.ex quo sequitur,quòd non vacauit:& sic nec alter eligi potuit in locũ viuentis.de con.præ.c.j.& ij. ex his concluditur,quòd nõ valet electio.vij.q.j.fructus est:&.c.se.vbi videtur casus.de renun.c.si.hoc autem posito,quòd nõ valuerit electio,confirmatio autem accessoria ad priuile. inualidum non valuit,vt hoc.eo.titu. accessorium.cum concor. allegabat. de fide inst.u.inter dilectos.ad fin.C. de legi. non dubium. & in hoc vide, quod no.de causa pos.cùm super.glo. j.suprà eo.lib.de elec.quàm sit.in fin. vlti.glo.&.c.quorundam.in vlti.glo. & quod scripsi in c.si cui.in fin.benefacit.ff.de mil.sub.l.ex pupillari.vbi per accessorium aliàs validum non confirmatur principale nõ validum. Solu.certum est,quòd sententia lata à non suo iudice,vel cõfessio coram illo facta non valet de ind.at si clerici.& ibi concordantiæ ita igitur dicam,quòd nõ valuit cessio facta per

archipresbyterum in manibus presbyteri ad instar cõfessiõis:nec ipsius renuntiationis acceptatio ad instar sententiæ,de consuet.ad nostram.facit ad prædicta.de renun.quod in dubijs.& cle.de pœnis,multorum.ad fi. vbi etiã patet,quòd ratihabitio episcopi non confirmat renun.quæ nulla.
3 Est enim†speciale in Papa,qui confirmat quod est nullum.vij.qõ.j.in primis.iij.q.vj.hoc quippe.de accusa.ad petitionem.vbi de hoc no.in gl.ij.& ix.q.ij.c.j.cui potestati inferoires non participant,per hanc regulam. Tertiò,vt hîc not.speciale est in electione,quod à principio nulla,non conualescit:de elec.auditis.& nota.de elec.
4 tractamus ergo,&c.dato†ergo,quòd episcopus potuisset ratificare, quod circa renun.suo nomine factum erat. suprà eod.ita tamen.cum concor.illa tamen ratificatio præcedere debebat electionem.erat ergo tempore electionis in pendenti,an per renuntiationem illam vacatura esset ecclesia, & per consequentiam pendebat electio.quod esse non potest.s.eo.lib.de elec.c.ij.¶In contrarium inducebat: quia iste per renuntiationem perdidit omne ius prælaturæ,quod habebat in ecclesia.vij.q.j.quam periculosum.de renũ.in præsentia.de præben. dilecto.ergo vacauit ecclesia,& canonici potuerũt eligere.valuit ergo confirmatio electionis, cùm careret vitio personæ vel formæ.& sic conmari debebat.de elec.postquam declarandum.quod licet renuntiatio facta non in manibus superioris, non valeat quoad superiorem,qui illam reuocare potest,& sic loquatur.c.admonet.de renuncia.tenet tamen,quo ad renuntiantem.vt not.eodem titu. quod in dubijs.& vj.q.iij.denique.facit.de appel.cum appellationibus.suprà eodem libro.Solut.pro hac parte, est præsumptio,scilicet quòd in mortis articulo id fecerit propter cõscientiam remordentem,quasi sine pacto id facere potuerit,ex quo episcopi copiam habere non potuit.vt ponit thema.nec saltem tunc præsumetur immemor suæ salutis.j.q.vij.scimus.de homic.sig.ij. enim,necessitas ergo, quæ licitum facit,quod aliâs erat illicitum.de obser.ieiu.c.ij.in fin.eod. titu.quod non est hoc.fecit quòd licitè sine licentia renuntiauit:cùm hoc non faceret ex contemptu facit,quod not.de renun.nisi.§.propter conscientiam.& iste qui spiritu Dei ducebatur, non suberat legi.de recu.licet. Item nullis lethaliter infirmis presbyter propter absentiã episcopi potest,quod ad episcopum spectat.& reconciliare solenniter pœnitentem. xxvj.quæst.vj.c.vlti.ergo & potuit hoc concurrentibus his duobus,scilicet mortis & absentia episcopi.Tertiò.pro†sententia vel confirmatione 5 episcopi præsumendum est.de renun. in præsentia.de elec.bonæ.j.cùm thema ponat, quòd episcopus ex certa sententia electionem confirmauit, quo casu sufficit tacita approbatio, vel patientia.vt not.Innocen.& ho. de renunti.admonet.& de præben.de multa.videtur quod eius ratihabitio retrotrahatur,ex quo ipsius nomine fuit recepta.& tale fuit factum,quod à principio potuit demandari. suprà eodem. ratum quis.&.c.ratihabitionem.

nem.si hoc est,quòd ratihabitio trahatur ad ipsum act.renuntiationis,& horam eius,reperitur tunc ergo statim ecclesia vacasse:& sic ad dignitatem vacantem facta fuit electio.ergo ipsa electio valuit,& per consequens confirmatio.& si responde ad prius allegata in contrarium . Item, nec fuit ex sui forma electio impendentium:imò purè & simpliciter fuit facta.fateor tamen quòd pēdebat ex facto superioris approbantis vel reprobantis.sed hoc approbatur à iur. de elec.quod sicut clarius.suprà eod. titu.quàm sit.Soluendo dixit,quòd renuntiatio valuit & electio.& confirmatio per vltima iura:nec ob.decre. vlti.de renūtia.principaliter propter 6
tria.primum,quia non fuit ibi aliquis nomine superioris renuntiationem recipiens,& admittens,sicut hîc . Secundò,quia non fuit postmodum approbata,sicut ista.Item ibi non immi 7
nebat necessitas:sed poterat superior adiri.hoc secus ad alia iura respondet,quòd loquuntur in nullis à principio,sed ista elect.à principio tenuit pro vltimo allegata.hæc solutio non placet nec fuit disputationis tempore,cui interfui,communiter approbata.& diuersitates quas ponit ad decre.vlti.de renuntia.vbi est casus:parum valet prima.quia litera non dicit,quo nomine receperint, an Papæ vel proprio.sed & si recepissent nomine proprio,si factum in se haberet licitam formam Papæ,quæ est suprà,legem.vt dixi in prima parte,poterat ratum habere non suo nomine gestum.Secunda diuersitas non valet: quia ibi non fuit approbata.quia non erat approbanda. Tertia minus valet quia nulla necessitas erat immoritura.infra biduum,quòd per renūtiationem vacaret ecclesia statim vacatura.sed in decre. multùm verè erat necessitas:vt scilicet,ecclesia fortè ad multos annos non vacatura vacaret per renuntiationem insufficientis prælati.tunc ad id dispositi forsan citò pœnitentis.eodem titu.c.penul. facit quod dixi de sponsa.tua nos.super prima gloss.bene facit ad hoc,de renuntia.capitu.j.suprà eodem libro. Item,illa diuersitas tollitur per capi. consaldus.vbi etiam timore mortis fuit beneficium renuntiatum,nec valuit renuntiatio.Dico igitur electionem† fuisse irritam & per consequens confirmationem non valuisse,& tamen in electionibus spectamus initium.de elect.auditis.&.c.dudum.prima,& secunda fallit in ratihabitione.vt ibi not.in illis ergo non † potest ratihabitio retrotrahi.licet possit approbare gesta . vt extunc . sed non,vt extunc,not.& quod dixit spectari initium.verum,quando electio est nulla.secus,si annullanda:vt eodem titulo . quod sicut.vbi de hoc. ista autem verè nulla.quia facta ad ecclesiam non vacantem . & sic iocum viuentis,vt prius dixi.nec videtur vera gloss. in decret. quod in dubijs . cùm sit apertè contra textum ibi dicentem,quòd nullam obtinet firmitatem.& gloss.dicit,quòd obtinēt aliquam contra illud vniuersale negatiuum.de hoc ibi scripsi. super.j. gl.sed& dato,q̄ illa opinio esset vera sicut confirmatoris fuit confirmare cōiugiū:ita eius est dissoluere:iuxta

regulam.eo.tit.omnis res,semper ergo durat donec superior renũtiationem acceptando dissoluat. Ad secundùm respondeo, quòd si conscientia vrgebat ad id bene facit dimittendo quantum in se erat. Ad tertium spe-
8 ciale † dico, illud propter animæ salutem, quo casu posset sacerdos etiam id quod ad Papam pertinet. de sepul. c.fi.vel ad eius delegatum. de offi.or. pastoralis. Ad id quod dicitur præsumi pro sententia fateor in dubio. sed hîc factum est certum. Ad id, quod dicitur de tacita approbatione, fateor, sed per hoc non tollitur nullitas electionis. §. ¶ In dec. quã fit. nõ pẽdet electio simpliciter & purè facta de religioso. sed confessus electi bene consistit in voluntate superioris, sine cuius licentia concedi præben. non potest. eo. titu. si religiosus in dec. quod sicut electio est pura, & valet. tamen cõtemptus suam iniuriam prosequendo petere potest cassari illam. quod alius non posset. s. eo. libr. de præben. cùm in ecclesijs.

SVMMARIVM.

1 *Reus si post publicationem attestationum non producit testes, item nec litis contestationem, non reuocat procuratorem, an & id possit actor.*

2 *Nominatio an probet, & ius tribuat. & numero. 5.*

3 *Literæ apostolicæ, fraudis suspicione carent, vt plurimùm. & nu. 6. 9.*

4 *Ecclesiæ priuilegia, & asylus, etiam super homicidio.*

7 *Clericorum summum & antiquum ius.*

8 *Argumenta an sufficiant, vbi non sit cuiquam præiudicium.*

REGVLA XXXII.

On licet. prima gl. dicit, vnde sumpta. & ponit exempla. secundo dicit, quare sic formatur regula. tertio ponit quasdam differentias. ¶ In gloss. j. ibi non debet actori, scilicet, licere, quod reo permittitur. & ibi: in sacris. tertiò aduersarij militantium in sacris scrineis certas sportulas & exactiones litium eo priuilegio vtuntur, quo illi & ibi. l. vlti. in capitalibus tres dilationes dantur, reo, duæ actori. & ibi: habita. quæ dat scholari electionem magistri vel episcopi loci. & ibi: circa. si dico libertum illũ, qui est in possessione ingenuitatis, habeo probare. ipse tamen potest onus probãdi suscipere. ¶ In j. gl. ibi: in sacris. Dyn. ponit
exempla. si † reus post publicationẽ at- 1
testationum nõ producit testes. Item post litis contestationem non reuocat procuratorem, ergo nec actor. in authen. de test. §. illud. colla. vij. ff. de procu. post litem vnum eligendo. vel delegatum impetrando non excusat ordinarium, tamen & quandoq; reus impetrat. de rescrip. cæterũ & ibi de di. concor. in princip. & ibi non potest reus, & sic eo casu fallit regula. ff. eo. omnis diffinitio. Dyn. & in fin. vnde si actore non probante vlti. probare se dominum. putat Dyn. quòd audietur. interest enim sua, quia eo probato consequitur ius agendi. qui aliâs haberet solùm ius excipiendi. ff. de iniur. l. sed & si possessori. si vterque. scilicet actor, & reus vult probare dominium.

dominium. primò auditur actor,secundum Dy.dedi de hoc remissiones ad Spec.de probatio.ex literis.

QVAESTIO.

Hic ex superioribus patuit quandoq; licere reo,quòd nō licet actori. quare conuenit solutio quæstionis satis vsitatæ.Gul.de petra lata,quæ sic
2 proponebatur.Accusatus† de homicidio,coram seculari iudice,producit literam,qua nominatur clericus & canonicus Parisieñ.quęritur an sufficiat hæc probatio isto casu? Ad partem negatiuam inducit.v.rationes.Secundò,ad affirmatiuam.iij.& vnam glo. Tertiò, soluit distinguendo.Vltimò solutio declaratur.Ex quòd talis litera non sufficiat, inducebat quòd res inter alios acta,&c.s̄.de re iudi.c.pe. nihil.& ibi concor. ista autem litera ad aliud dirigebatur,fortè ad delegationem causæ suæ alteri faciendam, vel alterius fiendam,sibi saluo,quòd in solutione dicam.nec super clericatu fundabatur. ergo non probat Facit eo.libro,de priuileg.si propter.in principio. facit de præsumptioñ.ilico. Item nominationem non tribuit vnde licet quis nominetur filius,non per hoc habetur pro filio, de probatione.per tuas.vbi de hoc.& in glos. prima. & circa nominationem vide quod nota.xciiij.distinctio.dominus. xj.qō.j.sacerdotibus.xxxij.questione. iiij.dicat aliquis.& qui filij sint legi. per tuas.in fine in glos.& non omnis vox iudicis, habet vim sententiæ.de præsumpt.c.e.afferte.vbi de hoc in.j. glos.& facit.ij.q.vij.non omnis.vnde beata Maria nominabatur vxor, & non erat.xxviij.q.ij.inuenta Item licet propter ignorantiam salutet,non propter hoc habetur pro absoluto.de sentent.excom.si aliquando.imò nec si id scienter faciat,vt in clemen.eod. tit.si summus.ij.responso.& multùm facit eadem decre.ij.respon.vbi videtur casus non nominando aliquam indignitatem,illum per hoc non approbat in illa,nec sibi ius tribuit:constat autem quòd clericalis dignitas. iiij.distinctio.deniq;. in princip.&.j. quæstione.j.reperiuntur.Item,si quis nominatur fornicator, vel ebriosus, non per hoc talis fore conuincitur.ij. q.j.multi.Sic nec statim dicimus accusatum esse reum,nisi conuincatur.xv. q.vlti.c.vlti.in fine.nec debemus esse nimis creduli.lxxxvj.distin.si quid.xj. quæstione.iij.in cunctis.de accu.qualiter.in fi.quia per surreptionem multa proueniunt.iij.quæstione.iij.induciæ.de do.& contu. cùm olim.& potuisset ad hunc finem talis litera impetrari,quæ de facili haberi potuit. & talibus fraudibus,& contra surreptiones prouidendum. est de diuor. quantò.in fine.de electio. cùm dilecti.versic.nos verò.& ideò de his inquiri iubetur.xxiiij.distinctio.quando episcopus.de cler.pereg.xcviij.distin.per totum.Item videtur expressum.xlij.distin. quiescamus.in princ. ibi:si in clero electum se dicat,si sacerdotem se nominet,scrutare ostendat:ergo literas ordinatiōis suę,quas secum habere debet.ij.qō.j.legatum. & clarè patet in extrauag.Bonifa.iniunctæ.ver.similiter.& ver.sequentibus:imputet igitur sibi,si tales literas non habuit,vel habitas non seruauit:

cùm ex culpa sua procedat.eod.titu. damnum.cum concord.Item iste,qui de clericatu excipit, in hoc fingitur actor.ff.de probario.l.ij.Sed actor id, quod asseuerat, clarè probare debet. vj.quæstione vlti.actor:iste autem non probat se clericum, vt excepit: sed probat se nominatum clericum, succumbat:ergo quia non probat, ad quod se adstringit. de probationi.licet.nec probat hoc esse. &c.de offic. delega.cùm contingat. facit.de testi. cùm causam.In†contrarium inducitur.j quæstio.j.sancimus.vbi dicitur,
3
quòd non præsumitur quis immemor suæ salutis: & sic non præsumitur mentiri, cùm quilibet præsumatur bonus.de sacra.c.imò.de præsumptioni.c.fina.& præsumitur etiam pro literis apostolicis, quòd careant falsitate,cùm per multas manus transeat, de rescript.cum ad deci. &. c.ad audientiam.j.vbi de hoc.xxxij.distinct. communis filius.xxxv.quæst.ix.apostolice.Cùm ergo credatur literis inferiorum.xj.q.iij.curæ.de proba.post cessionem de fide instrumen.cùm dilectus.de fideicom. peruenit.fortius debet credi literis papalibus. ad hoc de testi.in nostra.& c. cùm à nobis. xcv.di.cùm illud habeat ergo plenissimam authoritatem,quòd scientiam papæ continet.C.de testi.l.omnium. Item dicebat, quòd videbatur casus pro accusato.xj.qõ.j.Christianis.&.c.
4 Siluester.Item.reos†sanguinis defendit ecclesia.xxiij.qõ.v.reos.& valens hominem liberare à morte.& id non faciens, illũ occidat.de homici.sicut dignum.ver.illi etiã in hoc saltem dubio,in quo illa tutior eligenda est.de 6
spon.iuuenis.defendendus est iste, & sibi vita seruanda:& pro iure ecclesiæ præsumendum:potissimè,quia in talibus, quibus alterum vel modicum præiudicium obuenit,sufficiunt.ar.de cler.pe.c.ij.& facit suprà de probatio. cùm causam.& quod ibi not.in j.igitur.&.iij.quæs.vij.postulatus. xxiiij. qõ.ij.sanè.ij.in.j.gloss.nec de modico præiudicio est curandum. de verbo. sign.quid per nouale.Item,cùm præsumptio, quæ oritur ex dicto vnius testis impediat matrimonium contrahendum. de spon.præterea, enim 5
†fortius præsumptio, quæ oritur ex tali litera.impedire debet iurisdictionem iudicis secularis. facit de cleri. excommu.mi. istud de rescript.cùm contingat.inducitur etiam glos.pen. in decre. verò nulli.de rescript. ver. ad hoc dicit Io.Soluebat distinguendo inter agentem & excipientem inducens simile. de except. cùm inter. quia si iste agit vendicando beneficium,vel aliud quod clerico competit,vel petit admitti ad celebrandum populo, vel similia, talis litera non sufficiet:per præd.c.quiescamus.xlij. dist.&.ij.q.j.legum.& per extrauagã. iniũctæ.superius alleg.xcviij.dis.per totum.& de cleri.pere.c.j.& sequen. Si autem excipit ad defensionem sui, vt in casu isto,vel similibus,sufficiat talis litera,vel similis aliâs suspicione carens.ad quod inducit tria præsumptionis argum.literæ authenticæ fauore, & clericalis ordinis,& nullũ vel modicum præiudicium alterius. ad primum repetit quod prædixi in princip.secundæ partis.s.literas papales†per multas manus trãsire:& ideo per illis

per illis præsumi. dicit &, quòd præsumitur, quod papa illum examinauerit, vel examinari fecerit, sibi beneficium conferendo: cùm alijs hoc fiendum præcipiat. xxiiij. di. quando episcopus. de elec. nihil est. Si ergo pro inferioribus iudicibus præsumitur: de renun. in præsentia. fortius pro papa. xl. dist. non nos hoc iusto. & videtur per prædicta verba, disputans quęstionem intellixisse, quòd litera de qua quæritur, fuerit collatrix beneficij. & hoc casu minus dubiū, quàm si esset alia litera: puta delegationis ad eum, vel per eum impetrata. Ad secūdum inducebat, quod Pharao clericos hic
7 orauit, & libertate † ditauit. xxiij. q. vi. quamuis. de immu. ecc. non minus. & Constantinus ipsorum accusationes recipere recusauit. xj. q. j. sacerdotibus. xij. q. j. quicunq;. de iudi. nouit. Item, omnes causæ, etiam laicorū, olim tractabantur in synodo clericorum. xj. q. j. relatum. non mirū ergo, si facilè res ad suam naturā reuertatur. qua de causa ecclesiasticus iudex supplet negligentiā secularis: non ecōuersò. de iud. qualiter. de fo. cōpe. licet. Ad tertiū in
8 ducit, quod † sufficiūt argumenta, vbi non fit prǫiudiciū. de cle. pe. c. ij. & propter hoc semiplenè discutitur negotium: vt lit. non conte. quoniā. §. quòd si super. facit de procur. ex insinuatione. & xxv. q. ij. rescripta. & facit, quod not. de differentia testis ad iudicem. iij. q. v. c. j. de off. delega. insinuatione. in j. igitur & pœna delicti non tollitur per id, sed eius species. & quod differtur non aufertur. xxij. qō. ij. ancillā. s. de voto necne. Puto, quòd si Gul. tēpo. disputationis vidisset decretum, si iudex. de sen. excom. li. j. de ipsa arguendo vel soluendo mentionem fecisset. cùm autem per illam, vt ibi pa
9 tet post princ. sola fama de clericatu faciat fieri † remissionem: satis videtur, quòd illa litera non minus valere debeat, quam fama in hoc casu. Item dico in illo, qui communiter habebatur pro clerico, eidem deprehenso in clericali habitu, qui prius habebatur pro laico: vt ibi patet. quia prædicta sine tali litera reuertuntur. remanet ergo quæstio dubia, in vlti. casu, quando prius habebatur pro laico. & cùm eum casu teneatur facere fide de titulo clericali: vt dicit ipsa dec. in §. fin. non videretur talis litera sufficere. & hoc inducit præsumptio insurgens ex præcedenti delatione habitus laicalis: vt ibi. quantumcunque sic defendendo literam producat. Item, quòd sufficiat litera etiam beneficialis, qua nominatur clericus: multum probat decre. ex literis. de transact. nam si beneficiales sunt subreptitiæ eo non existente clerico, satis ergo patet, quòd clericatus talem literam non probat, cùm possit talis litera de facto parum per non clericum impetrari.

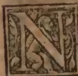
SVMMARIVM.

1 *Manumißionis facta per illum, qui vsucapiebat seruum, nullitas, non impedit vsucapionis cursum: sed intentio manumittentis.*

2 *Matrimonium propter consanguinitatem solutum, vel quia mulier non carnaliter cognita religionem profitetur, an rumpat sponsalia prius à viro contracta de futuro. & nu. 4. 12. 14. 16. 18.*

3 *In matrimoniis num magis spectetur animus, quàm iuris effectus vbi & matrimonij plures effectus.*
5 *Bigamiæ pœna, an contingat ex matrimonio, quod non tenet.*
6 *Proles est illegitima, si ambo parentes sciuerunt impedimentum, quantuncunq; in facie ecclesiæ contractum sit matrimonium.*
7 *Clauium potestas non contemnenda.*
8 *Actum requisitum ad aliquid efficiendum, de facto fieri sufficit quamuis de iure non teneat. & nume.10.*
9 *Procuratorem secundum dans, reuocare'ne primum videatur. Et quid de testamentis.*
11 *Actio semel extincta, an reuiuiscat.*
13 *Facta contra ius, pro infectis habenda.*
15 *Religionis minus probatæ ingressus, non dissoluit sequens matrimonium.*
17 *Matrimonium non dissoluit votum continentiæ licet eius executor suspendat.*

REGVLA LII.

On præstat. Io. mo. allegat pro exēplis multa exempla. ff. de leg. j. si seruus legatus. §. si seruus. ff. de acqui. hær. si quis hæres. ad velleianum. alium. §. fi. de condi. & de hoc conditio. de iur. pa. illud. &. c. fi. š. e. lib. de elect. perpetua. de con. præ. ne captandæ. significat contrarium. ff. pro donato. qui pro
1 damnato. sol. Nullitas † manumissionis factæ per illum, qui vsucapiebat seruum, non est id, quod præstat impedimentum vsucapionis, ne currat: sed id facit intentio manumittentis, per quam possessionem perdet. Item contra secundum. ff. de lega. j. planè. & de adi. leg. l. legatum. §. pater. vbi primo legatario legatum non debetur, quod animo adimendi relictum est. Secundò, licet non capaci. sed illud. quia tacita voluntate legatum adimitur. ff. de adi. le. l. iij. §. fina. & l. ex parte illa: ergo tacita, de qua apparet, sortitur hunc effectum. secundum Dyn. concor. quod no. š. eod. li. de procu. si duo. in glos. ij. Prima igitur ponit exempla. Secundò. v. casus exceptos. sed quintum non approbat. Tertiò, no. in maleficijs regulam. non loquitur. In gl. j. ibi: si dari stipuler. vide de cō. prę. cum nostris. in iiij. glos. In glo. j. ibi: si dari stipuler. Dyn. ponit exemplum: cū legata est mihi optio serui. & ego elegi, sed electio non habuit effectum, iterum eligam. ff. de op. leg. l. ij. iij. & iiij. Item, ponit per l. quòd si pupillæ. ff. quando di. le. ce. de con. & de hoc condictio. vbi si legatum fuit pupillæ, si matrimonium non contraheret, facta pubes potest contrahere. & conditionem implere. licet autem pubertatem contraxisset. quod quia non tenuit, impedimentum non præstat. & ibi Goff. qui hos. i. hoc quatuor casus, quos præmisi. & ibi in fi. quod ibi scripsi & dixi. & de hoc in præ. dec. cū nostris. de concessio. præb. in iiij. glo.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem, quam Paduæ disputaui quàm sic proposui. Matrimonium solutum propter consanguinitatem, vel mulier non cognita religionem profitetur: quæritur an rumpat sponsalia de futuro prius à viro contracta? Et primò pro solutione ad vtrūq; mēbrum ponetur

ponetur gl. Io. Secundò, ad vtrunque inductiones affirmatiuæ, quibus in quantum solutioni contradicunt, singulariter respondebitur. Tertiò diuisim ad membra arguit negatiuè & primò ad primum. & in id cōceditur. Secundò ad secundum. & omnibus, 3 quæ inducuntur singulariter respondetur. Soluendo igitur dico, quod Io. notauit in iij. copil. de spon. sicut. quod matrimonium solutum propter consanguinitatem non rumpit priora sponsalia de futuro ad quod inducit dec. cū apostolica. eo. titul. si verò soluitur per ingressum religionis, nihilominus rūpit priora sponsalia. ad ad quod inducit de conuer. cōiu. quidem: & quia actio semel extincta, nō reuiuiscit. de cō. dis. iiij. quæris hanc gloss. Io. Bernardus vel eius contemporanei. s. Vincent. in secundo apparatu Goff. & Phi. non posuerunt, nec aliqui moderniores eam tractauerunt, quod sim memor ad præsens. Ad literam tamen illa videri poterit in nouella: ordine verò turbato procedit solutio argumēti, vt mistim questiones istas tractando, fiat simul positio & responsio argumentorū, quæ solutioni cōtraria videntur. Ad vtrāque ergo quæstionem primò arguitur affirmatiuè. s. quod vtroque casu rupta sint spōsalia. & taliter certū est, quòd inter multos casus, quibus rumpuntur spōsalia de futuro, iste est pōtentissimus casus. s. cū alter sponsorum contrahit secunda sponsalia de præsenti. de spon. sicut & s. si inter. ij. respō de spon. c. j. potentissimus. ideò dixi secūdū. Taur. qui hoc no. de spō. de illis, cū in alijs dissoluātur per sententiā in hoc casu, & cum alter sponsorum religionē ingreditur soluuntur ipso iure. sed certū est, quòd sponsalia de præsenti quo ad verba: accipio te &c. & quo ad cōsensum in vtroque casu interuenerunt, & interueni re potuerunt. ergo dicenda sunt† rupta priora sponsalia. Quòd verba interuenire potuerunt per se patet, quod concessus interueuire potuerit, satis patet, de spon. c. vno. eo. lib. vbi sponsalia nulla. quia cū cōsanguinea. contracta si tenent ex concessu inducunt publicam honestatē. inspicimus enim in matrimonijs plus animā, quā iuris effectū. de biga. nuper cū suis cō cor. multos enim effectus cōsequitur matrimonium. licet sit nullū. Inducit enim bigamiam vel pœnam bigamie. vt ibi: quā sine matrimonio quis non potest incurrere biga. quia circa. facit prolē legitimam seruata forma constitutionis: cū inhibitio. de clandest. de spō. quā prolem legitimā producere non posset fornicarius coitus. primū probatur de clandest. de spō. c. vlt. & qui fi. sint le. cū in iure. &. c. ex tenore. Itē, inducit publicā honestatē: vt est dictum. & interdum inducit adulterium, & adulterij pœnā. quod dic, vt not. de do. inter vi. & vxo. cùm pluriū. Cū ergo multos effectus alios cousequatur matrimoniū, non mirū, si consequi potest hunc affectum rūpendi priora spōsalia de futuro, quasi sufficiat cōsensus cū forma verborū. & est si. vbi sufficit aliquid valere, ex forma, licet ex effectu vel causa non valeat. de ele. si postquā. li. vj. sicut & in denuntiatione noui operis dicitur. ff. de no. ope. nun. l. j. & eo. tit. c. j. & ij.

& in sententia excõmunicationis. xj.
q.iij.sententia.Sed ad ista,inquantum
quo ad primum punctum solutioni
4 †contradicũt.respondetur, quod so-
lutio sponsaliorum de futuro per cõ-
sequens matrimonium , procedit ex
vinculo coniugali , quã non inducit
solus spon.de illis.cũ in alijs dissol-
uantur per sententiam.in hoc casu &
cũ alter sponsorũ religionem ingre-
ditur soluuntur ipso iure.sed certum
est quod spõsalia de præsenti quo ad
verba:accipio te &c.& quo ad cõsen
sum in vtroq; casu interuenerunt, &
interuenire potuerunt ergo dicenda
sunt rupta secundum legitima con-
sensus:sed publica honestas nõ proce
dit ex vinculo coniugali:sed ex spõ-
saliorum concessu, qui sufficit ad il-
lud impedimentum inducendũ: sicut
etiam affinitas non ex legitimo coi-
tu,sed fornicatio surgit.& sufficit ibi
coitus.de eo,qui cog.consan.vxo.suæ
5 discritioni. ¶Ad illud† quod dicitur
pœnã bigamiæ contrahi ex matrimo
nio, ꝙ nõ tener.hoc solũ cõtrahentis
illegitimum matrimonium versatur
odium.vnde fateor eum ex facto suo
posse pœnam incurrere,propter affe
ctum cum opere.sed non sic se potest
ab alterius obligatione liberare per
contractum: per quem alteri non li-
gatur,per quem sibi potest præiudi-
care.sed non se liberare,nisi alteri li-
getur eodẽ modo tolli potest , quod
arguitur ex dec.eum,qui.de prębend.
lib.vj.vbi ligatus ecclesiæ parrochia
li ab illo vinculo soluitur, recipiẽdo
etiam iniustè secundã parrochialem
ecclesiam.illud enim est inductum in
odium iniustè recipientis, non in ip-
sius fauorem.vnde posset dici secun-
dum opi.Io.quod dixi.de præben. de
multa super ver.priuatus.& ipse not.
vij.q.j.si qui.& xxj.qõ.ij. si quis iam
translatus.quod tũc sit priuatus, quo
ad se,non quo ad ecclesiam,vel præ-
latum superiorem,qui in eum etiam
inuitum retinere possit in locũ suũ.
¶ Quòd dicitur de prole. illud † in
6 eius fauorem inductum est , propter
ignorantias parentum amborum, vel
alterius.quod patet:quia quantũcun-
que in facie ecclesiæ contractum sit
matrimonium si ambo parentes sci-
uerunt impedimentum,proles est il-
legitima:vt in præ.dec.vlti.de clan-
desti.despon. ¶Quod dicitur in decr.
si postquàm.de electio.speciale est in
cathedralibus & regularibus eccle-
sijs,vt ibi patet.aliàs enim non suffi-
cit appellationi esse iustam ex for-
ma.de appella.vt debitus eod.tit.non
7 solùm.vel eo.¶Quod† de denuntia-
tione dicitur, speciale propter con-
temptum prætoris,sicut & quod dici
tur de sen.excõ. speciale. ne potestas
clauium contemnatur. ¶Adhuc pro
8 hac parte sic arguitur:actus † ille,
qui ad aliquid efficiendũ requiritur,
sufficit,quod de facto fiat,& si de iu-
re nõ teneat.hinc est,quòd institutus
si seruum hereditarium manumittat,
manumittere non potest, nisi adeat.
adire nõ potest,nisi manumittat. Di-
cit tamen lex.quod vt adeat sufficit,
quòd de facto manumittat:licet ma-
numissio non valeat.ff.de cond.insti.
mulier.§.j.Item,si manumissus sit, si.
x.hæredi promittat.sufficit , quòd de
facto promittat.licet promissio facta
ab ipso adhuc seruo non teneat.ff. de
sta lib.

sta.lib.l.pe.Itē manumissus,testamēto,si iurat.x.operas filio dare, iurādo libertatem consequitur,licet non teneat iuramentū.ff.de ma.te.l.seruum testamento.ad idem.ff.de cōd.inst.l. Meuius.& testamentum,ex quo non aditur hæreditas,rūpit codicillos,qui tamen tenuissent,si testamentum factum non fuisset.ff.de hære.insti.l.pater filio.& inst.qui.mo.infir. §.posteriore. per quod etiam † notaui , de
9 procur.si duo.li.vj.in gl.ij.quod dans secundum procura. reuocat primum etiam si seruus non suscipiat manda. ad idē.ff.de in iuſ.rup.&irri.te.l.iij.§. sed si stante.vbi secundū testamentū, quod rumpitur per posthumum , rūpit primū testamentum.Ad† idem de
10 præbē.c.pe.li.eo.vbi secunda gratia, quod cū prerogatiua licet posteà reuocetur,rumpit primā.Ad idem.ff.de testa.milit.l.milites codicil.§.fin. vbi secundum testamentū iure militari factū,licet non valeat milite.s. decedente post annū militiæ: tamen rumpit primum.quod ipse fecerat iure cōmuni.Et ad idem de sepul.c.j.li.e.vbi electio sepulturæ licet nō teneat, impedit aliā sepulturam eligi , ac si teneret. Ad idem.ff.de adimē. l. legatū sub cōditione.vbi si quis donet vxori quod legauerat filiæ , intelligitur adiuisse:licet donatio vxori facta nō teneat.Ad hoc respōdetur, quòd in l. mulier.§ j.in l. pe. de sta.li.in l. seruū testamento. & l. Meuius. sufficit factum , licet non habeat iuris effectum. quia satis fit voluntati testātis , qui factum inspexit : ac si dixisset,si salutauerit,vel lapidem in flumine proiecerit. vnde sufficit ibi factum sine iuris effectu , ad id. ff. de statulibe. Stichus si. x. Præterea ibi, quod potest & iuxta iuris regulā ad impossibile non debet astringi.eo.ti. nemo†potest.cum suisconcor.ad l.iij. 11
§.fi.ff de codicillis. cum. vij. iuribus in proxi.alle.non expedit responderi. quia faciunt pro solutione,quo ad secundum possunt. Probant enim illa iura,quòd ex quo secundū testamentum à principio tenet,licet posteà rūpatur,videtur ruptum esse primū. & est simile in procuratore & gratijs: sicut ex quo matrimonium tenuit,licet posteà rumpatur,sufficit ad hoc, vt rūpat priora sponsalia.ad quod facit quòd dicitur actionem semel extinctā,non reuiuiscere.de con.di.iiij. quæris.xxiij.q.iiij.si illic.ff.de sol.qui res.§.aream.ff. de verbo. oblig. inter stipulantem.§.nam & cum quis. ¶ Ad decr.de sepul.respondetur , illud non esse ex virtute electionis , quæ non tenet,nisi in pœnam eligentis. ¶ Ad l.de adimen.le. respondeo.quòd quia testamentnm pendet ex vnius , non exēplarium voluntate,sufficit , quòd ibi appareat testatoris legantis mutata voluntas:licet voluntas legatarij non intercedat quæ nec requiritur,nisi sit in casu nostro:cùm sponsalia pendeant ex voluntate duorum. & facit quod no.suprà.de constitu. c. j.libr.eodem.¶ Ad negatiuam†verò 12
scilicet,quòd in neutro prædictorum casuum rumpantur sponsalia, arguitur primò quo ad primum , quod matrimonium contractum cum consanguinea , cùm sit nullum , non habet rumpere sponsalia. ad hoc enim , vt matrimonium illa rumpat,debet

pat, debet esse tale, quod teneat. non enim præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum: vt hîc
13 cum suis concordan. Et † quæ contra ius fiunt, debent pro infectis haberi. eodem titulo, quæ contra ius. & C. de lega. non dubium. si igitur istud matrimonium consanguineæ debet haberi pro non facto, satis patet, quòd non rumpit sponsalia ad instar eius, quod dicimus electionem, quæ nulla est, alteri electioni non præstare impedimentum: iuxta ea, quæ plenè no. de electionibus. auditis. ad hunc casum bene facit ff. de conditio. & demonstratio. l. hæc conditio vbi conditioni nuptiarum dicitur non paruisse, qui nuptias interdictas contraxit. Cõdemnatum etiam sic accipere debemus, vt condemnatio teneat. ff. de re iudic. l. iiij. §. condemnatum. & l. si cum nulla. ad idem. ff. de pœn. l. rei capitalis. in fine. ff. ad tertullian. l. j. §. finali. & tutores testamento datos, accipere oportet, qui iure dati. ff. de testa. tuto. l. iij. & falsus tutor non est tutor. nec falsum testamentum est testamẽtum. ff. de ver. sig. Paulus. Idem dicam de matrimonio. Item, qui satisdare promisit, dando eum, qui non obligatur, vel exceptione vtitur, satisdare non dicitur. ff. de fide instru. l. iij. & quæ pro exceptione, parum possunt, in compensationem non veniunt. ff. de compen. quæcunque. & l. quod in diem. & veritas reuelata debet opinioni vel sermonibus præualere. viij. di. veritate. lxxxj. di. quicun-
14 que de re iud. cùm inter. Ex † quo igitur apparet matrimonium non fuisse propter cõsanguinitatem, veritatem opinionis præferendo, dicemus non rumpi sponsalia: maximè cùm pronuntietur matrimonium non fuisse. in authen. de nup. §. si verò ab initio. coll. iiij. sponsalia igitur priora, quæ tenuerunt per matrimonium, quod non tenuit, solui nõ debet. ad hoc. ff. de rescin. ven. si id, quòd in prin. §. j.
15 Nam † & si profiteatur quis religionẽ non approbatam, ista professio non dissoluit etiam sequens matrimoniũ. de voto. c. vno. eo. li. & facit quod ibi notaui de ordinato ab eo, qui non poterat ordinare. Et lex videtur dicere, quod matrimoniũ contractũ cũ cõsanguinea nõ dissoluit spõsalia prius cum eadẽ cõtracta: ergo nec cum altera. ff. de do. inter. vi. & vx. cum hic
16 status. §. pe. Quid † vltrà? videtur hic expressum de spon. c. v. eo. li. vbi qui cum consanguinea cõtraxit, ad contrahendum cũ sponsa remanet obligatus. Sequeretur enim ex contrario absurditas magna, quia. s. ille, qui cũ muliere sponsalia contraxisset seipsum posset cõtrahendo cũ cõsanguinea liberare. & cõsequeretur primũ. vnde deberetur sibi pœna. de hæreti. e. li. cũ secundũ. ergo fortius vinculũ hoc casu habebat soluere sponsalia, hoc cũ nullũ sit vinculũ, quòd patet: quia potest illo durãte vel per ecclesiã nõ soluto cõtrahere cũ alia. ergo dicã priora sponsalia nõ esse soluta. de spon. cùm in apostolica. de eo, qui dux. c. ij. probat hæc lex, dicens, ꝙ secundũ testamentũ, in quo filius fuit præteritus, non rũpit primũ. ff. de. lib. & pos. l. filius. Testamẽtũ verò, in quo præteritus est posthumus bene rũpit primum, licet posteà rumpatur per posthumum

posthumű:quia potuit posthu.nō nasci,& sic à princi.tenuit &sic loquitur lex superius alle.ff.de iniuſ.rup.& ir. te.l.iij.§.si constante.& sic licet testamentum,quod à principio tenuit,& ex quo pars potuit hęres esse,quamuis posteà rumpat & primű:illud tamen,ꝙ à principio non tenuit,& ex quo à principio non potuit quis hæres esse,non rumpit primum:vt in l. si filio.quod satis facit ad vtriusque membri solutionem. Et his non est respondendum:quia solutionem concordat:ad quã facit de spō. veniēs.ij. ¶Quo ad secundum sic arguitur:matrimonium solutum per religionis professionem ante copulam,ex quo non durauit,fingitur non fuisse.ff.de verb.sign.nam & ego. cum suis concor.& cùm matrimonium sit sacramentum.& quod sacramentaliter habeat designare,dicitur de biga.debitum, verò. matrimonium verò non consummatum per copulam,non habet huius sacramenti significationē. vt ibi. & xlv. distin.valentino. ergo, non dicemus per illud dissolui sponsalia.Perfici enim & confirmari videtur matrimonium ex copula de transla.c. vlti. sed ad istud responde, vt ibi.not.& xj.q.iij. §. quod prædecessor.¶Prima,vt supra dictű est,causa,propter quam matrimonium posterius soluit priora sponsalia,est fortius vinculum. quod vinculum non deest in matrimonio non consummato,aliàs sequeretur, quod qui contraxit cum vna, ante copulam cum alia contrahere posset. quòd est falsum.Item sequeretur, quod spōsa de præsenti,non cognita,cum alio coëundo non posset violare sacramentum matrimonij, si non deesset. & hoc est falsum.Cōmittit enim adulterium, sicut & vxor de eo qui dux. in ma.c.ij.& vlt.de eo,qui cog. consan.vxo.suæ.discretionē.ij.q.j.si peccauerit. licet igitur iure permittente istud vinculum soluatur per religionis ingressum ante copulã.xxvij. quæs.ij.de sponsatam.&.c.se.de conuer.coniug.verum.&.c.ex publico tamen durat vinculum secundű quosdam. vel verius soluitur vinculum quadam iur. fictione, qua professum fingimus mundo mortuum. xvj.q.j. placuit.& facit quòd not. de voto. c. vno.lib.eod.sic ergo obligatio sponsaliorum extincta persequens matrimonium, non renasceretur moriente naturaliter secunda vxore. sic nec ea profitente religionem, nec ob. quod dicitur obligationem interdű reuiuiscere: de senten.excom. eos.li. eo.ff.quemadmodum ser.amit. si locus.ff.de serui.vr.præ. seruitutes.§. si sublatum.C.de inoffi.test. si maritus. C.de pact.debitori.in dec.ij. eos. reuiuiscere potest excommunicationis sententia:non ex iuribus prioris obligationis vel sententiæ: sed ex iuribus ipsius constitutionis. quod probat litera ibi:decernimus.non dixit: declaramus.vt ibi no.& est illud statutum in odium contemnentis,& fauore clauium.ad l.si locus.& §.si sublatum.dico, quod non erat in totum obligatio extincta: sed propter casum impedita.

In l.si maritus:prouidetur iustę ignorantiæ hæredis. & est simile ad id, quod habes de præben. si beneficia. lib.eo.

17 lib.eo.¶ In l.debitori.reuiuiscit† non
ex vi prioris obligationis, sed ex vi
pacti subsecuti. vnde & hoc posset
obligatio reuiuiscere isto de nouo
contrahente sponsalia cum eadem.
Ad hoc bene facit. ff. de seruit. vr.
præ.l.si quis ædes. j. responso. de re-
nun.ex trãsmissa.de simo.& insinua-
tione.de rescrip.quanuis.lib.eod. nec
ob. quòd dicitur obligationem non
extinctam, sed suspensam ad instar
eius,quòd notat Ioa.de voto simpli-
ci,scilicet quod talis vouens si con-
trahat mortua vxore, continere de-
bebit.hoc not.xxvij. q.j. nuptiarum.
& q.ij. Agathosa. matrimoniũ enim
non dissoluit votum continentiæ:li
cet ipsius executor suspendat pro par
te saltem reddentis. quod patet:quia
etiam vxoratus,quoad sui obligatio
nem continentiam vouere posset. &
per illud votum sine præiudicio con
iugis se Deo ligare. sed post matri-
monium sponsalia cum alia non pos
18 set contrahere.Cùm igitur per† vo-
tum fiat obligatio Deo, hoc:scilicet
per sponsalia fit homini. Item, cùm
votum & matrimonium secundum
ea, quæ dixi, se compatiantur adin-
uicem, matrimonium cum vna, &
sponsalia cum alia, non se cõpatian-
tur,non est mirum si matrimonium
in totum soluit:sponsalia verò votũ
suspendit.fateor tãmen,quod votum
simpliciter & matrimonium, & eius
vsus se non compatiantur. & facit
quod dixi post Innoc.de conuer.con
iu.placet.in fin.licet auth. responde-
ri.ad prædictam opi.Io. proximò in-
ductam. non tamen præcisè fateor
eam verã.quod tamen hîc nõ tracto,
sed tractaui:quod cleri. vel vo. rur-
sus.in vlt.glo.Ex prædictis allegatis
& contrarijs solutis concludo, quòd
in solutione superius dictum est Io-
annes Andræas.

SVMMARIVM.

1 *Consilij fraudulenti nulla est obligatio.*

2 *Opem & consilium præstans,furto maleficio've,num teneatur.*

3 *Iudex ordinarius tribus consultoribus adhibitis,ita pronuntiauit: de talis consilio condemno, & consilio talium absoluo. an ea sententia executioni sit mandanda,actore id petente lapsis decem post diebus. & nu.5.7.*

4 *Sententiam iudicis quæ reddant inualidam.*

6 *Iudex sequutus minorem partem consultorum,an excusetur,& culpa careat. Et an teneatur eorum seu assessorum sequi consilium.sub nu.7.9.& 11.*

8 *Remedia communia ab iniqua sentẽtia.*

10 *Cum,&, de,præpositiones, an, & quid differant. & vtriusque vsus & vu. & numero.12.& 14.*

13 *Papa in rescriptis,sententijs & diplomatibus mos.*

REGVLA LXII.

Vllus ex consilio. Prima glo.dicit.vnde sumpta,po nit rationem regulæ. & exempla regulæ & exceptiones.Secundò,distinguit. Tertiò, quid differat, ostendit consilium à mandato.¶ In prima glo.consilij.vbi
1 no.fraudulenti† nulla est obligatio.
cæterùm, si dolus & calliditas in-
tercesserit,

recessit, de dolo actio competit: & ibi.l.ij.in fin.ponit casum de illo, qui consuluit pecuniam potius locandam in emptionem prædiorũ, quàm fœnerandam, vel econuersò. & ibi: quòd cum scires. infrà sequitur in glo.& ibi: eleganter. in fi. consulens mutuans debitori non idoneo, non tenetur de dolo: & ibi.l.ij. pro Seneca, qui dolo & calliditate debitorem circumuenit, de dolo tenetur. & ibi: non solùm tenetur iniuriarum, dolum faciens: sed & is cuius dolo facta est iniuria, vel qui iurauit, vt fie-
2 ret. ¶ In j.glos. † & ibi: de hoc.ff.de verb.sign.sæpe.in fin.& insti.de obl. ex delic. §. ope. & ibi sub distingue: secundum Dy.hæc distinctio locum habet in alio contractu: aliàs tenetur consulens.ff. man. si remunerandi.§.si tibi.sed.§. loquitur in manda. non in consilio. & facit finis glos.& ibi: consulens. hoc etiam distinguit. Dy.an foret facturus. & tamen vtroque casu fatetur eum teneri. Distinctio ista satis placet, quo ad quantitatem pœnæ. de homicidi. sicut dignum.papæ autem dicebat, quod qui consuluit aliàs facturo, aut præbuit consilium tantùm, aut opem tãtùm, aut consilium & opem. primo casu tenetur. quia non oportet laudando malitiam augeri. ff.de seruo cor.l. j. §.persuadere &.C de furt.si quis seruo.si opem tantũ, sine consilio principali vel secundario, non tenetur.ff. de furtis.si pignore.§. si ferramenta. si consilium & opem, non est dubiũ, quòd tenetur.ff.de verb. signi. sæpe. §.ita dubitatum.instit.de ob. quæ ex delict.§.ope.

QVAESTIO.

Hæc regula loquitur de dante consilium: & glo.in princi.& fin. pro ratione regulæ ponit, quòd is cui datur, non tenetur illud sequi. Et circa hoc instemus propter iudices ecclesiasticos & sæculares: qui ad ferendas sententias & interlocutorias recipiunt consultores iur. peritos, de more Italico: quorum talium consilium si contra ius esset, sequi non tenẽtur, etiam si de consensu partium illos assumpserũt: licet hoc casu quidem contra. de hoc vide in Spe. de requisitione consilij. in ver. quod si iudex. Ex hoc incidit quæstio disputata Paduæ per dominum Nicolaum de matharel. qua quærebat, si iudex assumpsit tres consultores super diffinitiua: quorum duo consuluerunt reum condemnandum, tertius absoluendum, & iudex absoluit valeat sententia, cùm statutum habeat non valere sententias, nisi latæ sint cum consilio sapientum? & huic
quæstioni præmittam † aliam quæstionem Domini mei in legibus domini Martini: qua quærebat, si ordinarius tribus consultoribus assumptis ita pronuntiauit: de consilio talis condemno: & consilio talium absoluo.& lapsis decem diebus actor petit sententiam executioni mandari.an sit exequenda? Breuissimè ad vltimam partem fiunt tres allegationes: & soluitur per quatuor rationes. Dicebat multis videri, quod sic: quia cùm dixit: condemno. functus fuit officio suo. suprà de offici. deleg.in literis.ff.de re iud. iudex. C. de pœnis. l. pœnam. nec potuit sententiam

tentiam corrigere.ff. de arbit.l.arbi-
ter.Item statum fuit ius actori quæ-
situm, quod sibi non potuit auferri.
bene facit.suprà eod.lib. de elect. ab
eo.& clemen.eo.tit. constitutioni.§.
pen.in fin.allegabat ipse.ff. de stipu-
latione ser.l.j.§. si seruus communis.
non potuit mutare tenorem senten-
tiæ.ff.de re.iudi.l.actorum.Item duę
fuerunt orationes:& sic duæ senten-
tiæ.ar.ff.quando di.le.ce.l. ex his er-
go præmissis rationibus valuit pri-
ma.Refert ipse, quod multis videba
tur contrarium:quia iudex se corre-
xisse videtur.dicendo statim pòst:ab
soluo.ff.de mate.l.Stichus.Item,cùm
de consilio duorum absoluerit, fuit
standum consilio maioris partis.ff.de
arbitrio.item si.§.principaliter facit.
ff.de iudi.reg.duo ex tribus.facit re-
gula.eo.tit.in obscuris. ponderando,
quod absolutio sit nimium sequen-
da in obscuro. Soluendo ipse tenuit
sententiam ipso iure nullam qua
4 tuor†respectibus:quia non imponit
finem liti.ff.de re iudica.l.j.ff. de ar-
bit. l. debere. Item, quia super vno
articulo continere debet absolutio-
nem tantum, vel condemnationem:
vt prædicta.l.j.super hoc tamē,quod
scripsi de re iudi. cum inter. in vlti.
glo.Item debuit esse certa. instit. de
acti.§. curare. & quia continet con-
trarietatem.ff.eo.tit.vbi repugnātia.
de testi.qui falso.C.de fide instru.scri
pturæ.suprà de fide instru. imputari.
& circa hoc vide, quòd not.xj. q. iij.
§.cùm ergo subditi.& dixi de offi.or.
si sacerdos.super glos.penul.
¶Nunc ad quæstionem propositam
redeundo, ad negatiuam. j. & ij. ad
affirmatiuam allegabo tria, subdens
tertij rationem. Tertiò soluitur, &
solutio declaratur:Quartò, de propo
sitionibus:cum.& de.plenè tractabo.
5 Ad partem,quod sententia†non va-
leat allegatur, quod maior pars sa-
pientum recompensat omnes.ff.eod.
aliud.§.refertur.ad munici. quod ma
ior.de vend.in ipi. l.j.§.j. Quod ergo 6
sine consilio maioris partis, & quod
plus est, contra cōsilium factum est,
non valet ex forma statuti. sunt ad
hæc similia.ff.de acquir.hære. si quis
in bona.§.si cera de admin.tut.l. Ti-
tium.§.in princip.de insti.le. sed & si
pupillus.§.conditio.de exerci.l.j.§. si
plures. Secundo, sicut casu statutum
dicit:sententia differenda cum consi
lio. intelligendum est de cōsilio con
sonante sententiæ:vt verba habeant
effectum suum.ff. quod quisque iur.
l.j.in fin.ne quis eum,qui in ius vo. l.
pe.§.decem.de cleri. non resi. relatū.
Sic enim intelligit lex consilium. C.
de legi.humanum.de appel.nomina-
tiones.C.de lega.l.pen.lib.x.& ar. C.
de prædi.cur.l.iin.de suscep.& arca.l.
exactores.eo.lib. sic etiam intelligit
lex consilium,cùm dicit,factum fur-
tum alterius consilio,scilicet conso-
nante.ff.de verb.signi.sæpe. in tit.de
ob.ex delic.§.operæ.& de fur.l.furti.
§.consilium. Tertiò, vbicunque lex
ordinat consilium habere, & illud
seruari voluit.in auth. de iudi.§. fin.
& in medio lit.§. j. ibi : si no. aliqua
dubitatio.C.de appel.l.iubemus. ibi:
& tamen dispositio &c. ad idem su-
prà de offi.deleg. venerabili. vbi con
silium exponitur,pro cōsensu.de off.
archipresbyteri.c.ij.de iur.calum.c.j.
ver.ve

ver.verum.de immu.ec.aduersus.Ad idem.de foro compe.c.j.de his,quę si. à præla. vouit.&.c.qnanto.& forsan huius ratio,est ne consilium sit elusorium,vel lex,quæ mandat id haberi.C.de bo.quæ lib.l.si.§.vbi.ff.de iudic.si prætor.tacit.s̄.de ma.contra.C. de interdi.ec.c.j.s̄.eo.lib.de elec.com
6 missa.§.porrò.¶In†cōtrarium,quòd iudex possit minoris partis sequi consilium,si sibi iustius videatur:sicut de testibus dicitur.s̄.de test.in nostra.ff. eo.ob carmen.in fi.vnde vna pars potest esse maior ratione numeri alia ratione authoritatis:vt no.in l.si vni. ff.de re iudi.de ele.ecclesia nostra.ij. ad idem inducitur.Secundò,quòd iudex videtur computandus in numero consultorum,sicut & tabellio de numero testium.C. qui test.fa.pos. hac consultissima.in authenti.de fide instru.§.oportet.& princeps inter commilitiones.ff.de testa.mili.l.j.& facit de verb.signifi.familiæ. & vide quid not.de conces.præben.post electionem.in iij.gloss.& ff.quod cuiusque vniuer.not.l.planè.& sic cùm essent pares,præualet sententia absolutoria.ff.de re iudi.inter pares.Tertiò satisfacit,quòd non videtur iudex ad-
7 strictus ad consilium†sequendum.vt hîc in gloss.& sic pone trinum consilium pro deliberatione.ff.de exercit.l.j.in princip.& hanc interpretationem suadet iuramentum iudic.in authē.iusiur.quod præsta.§.& æquus ero.ibi:secūdū quod mihi:visum &c. & de iud.circa prin.ver.illi aūt.& ff. de arbi.Itē si vnus §.idē,quòd Pōponius.Item cū lex voluit assessores assistere iudicibus,vt per eos,quæ sunt iur.explicētur.C.de asses.l.j.ff.de off. asses.consiliarijs.in authen.de iud.in prin.non tamen voluit iudices teneri ad ipsorum consiliū seruādum.quod patet ex forma prædicta,& aliorum, etiam consiliū vult requiri.C.de sen. excom.propter.re.l.ij.quod tamē non est necesse seruari,si nō videatur sibi iustum.simile de rescripto iudicis:in authen.de iudi.§.omnes.& in medio litis.§.si verò.Et quòd nō sit necesse consilium sequi,videtur expressum. C.de senten.excom.& inter nemo.in prin.& ibi:consulatores &c.s̄.de arbi. cùm olim.de elect.cùm in veteri . & potest esse ratio habendi consilij.qui verò in præ.decre.cùm olim.in glos. ij.& facit.eo.tit.dilecti.in consilio roboratum.nā quod à pluribus quæritur,&c.xx.distin.de quibus.s̄.de offi. deleg.prudentiā.ff.de arbi.si intres.& optimè,quod scripsi.de consue.ad nostram.super primam glo.Soluebat nihilominus,quòd ex forma statuti tenebatur habere consilium.& si non haberet,non valeret sententia.sed ex quo habuit,satisfactum sit statuto &
8 si fuit iniquè†pronuntiatum, locum habeant communia remedia scilicet appellatio: & quòd iudex teneatur, qui fecerit litem suam.& similia allegat. ff. de iudic.eum, quem teneri.§. j. in auc.de iud. §.fi.& in auc. iudi.§. fin.in medio litis §.j. ibi:si verò aliqua dubitatio cum adiunctione præ. l. nemo , C. de sent.& inter. & per prǫd.dec.cùm in olim.& cùm in veteri.Et est aduertendum, quod quandoque statuta hoc habent , quod iudex
9 † teneatur sequi in pronuntiādo cōsilium sapientum, quos assumpsit de

numero suspecto,& tunc non procederet Nicolaus, sed locum habent argumenta primæ partis. Remanet modò vnum † antiquum dubium,an sit differentia in hac materia,vel simili inter has præpositiones:cum.& de scilicet,an.cũ consilio, vel de cõsilio sint diuersa in effectu, exẽpli gratia habetur primũ de elec. ne pro defectu.secundùm.de hæreti. vt commissi.ver.priuandi.Vinc.dixit in dec.pe.de consti.& Compo.ibi recitat eius dictum,& Alex.s̃.eo.lib.ne se.vac.c.vno.quod est differẽtia:quia primo casu sufficit requirere,nec est necesse sequi.super quo.Et vide quod not.de elec.ne pro defectu,in gl.pen. secundo vero casu necesse sit sequi. ad primum de arbi.cũ olim.s̃.de reg. licet.ff.mã.idémq;.§.si quis ea,vbi.si mãdaui geri negotia mea per procu. cõsilio.Sempronij,& sunt male gesta ipsi tenentur,& non Sempronius,qui non fuit adhibitus, nisi vt consulat & admoneat.vide quod de hac. l.statim subdam.sic & † iudex assessoris & peritorum consilium requirit.quandoque tamen sequi non tenetur:quia suo nõ assessoris periculo iudicat.C. de pœna iudi.qui ma.iud.l.ij.¶ Ad secundum inducit,quod plus videtur arctatus mandatarius per præpositionem,de.quasi consultoris industria, sic electa suprà.de offic.deleg.c.vlti. quod de tali virtute præpositionis nil probat. dat simile.sicut aliud est rem esse in bonis,quàm esse ex bonis. vt institu.vi. bono.rapto.§.sanè. facit de pœni. distinct.iiij.si ex bono subdebat se putare consilium sequendum,cum præponeretur negatiua : puta hoc non facias sine consilio episcopi.suprà de offi.deleg.venerabili.sicque posset intelligi.ff.de suspec.impuberibus.in princ.vbi adolescenti permittitur durante cura accusare curatorem,dummodo ex consilio necessariorum id faciat.quasi non permittatur,nisi illud consilium accedat,vel illud,ex idem sonat,quod de beneficio.de elec.cùm iniur.ibi ex se. vel alijs de gremio &c.Nã † ita dicere poterat:de se.vel alijs:& sic etiam faciet pro secundo dicto.Vel procedit id ex illa dictione:dummodo cui concor.s̃.de vsu pall.ex tuarũ.in fi.cũ concor.quas ibi posui,vt prędixi allegant, non probant quod dicitur de præpositione, de.videtur tamen, id probari de æta.& quali.ad aures.in fi. vbi consilium cum pręposítione, de. arctat.sed dic quod absque illis verbis ille medicus erat arctatus:ita ꝙ illa verba non arctant:sed arctatum declarant.Est etiam sciendum,quod quidam legistæ quod prædixi de præpositione,de.probãt per ff.æ.l.idemque.§.si quis ea.nisi,tamẽ neutra præpositio ponitur, nec etiam ibi ponitur verbum consilij.sed dicit textus, ita demum rata haberi mandaui : sed interuentu Sempronij gesta essent. per quod vides etiam conditionaliter verba fuisse prolata. Idem dico, de.l.j.§.si plures.ff.de exercita. quæ non facit:quia nec de præpositionibus illis,nec de consilio ibi sit mentio:sed dicit textus,quòd qui sic duos præposuit,ne alter sine altero gereret:qui cum vno contraxit, sibi imputauit.cui concord. de testa.c.ij.in fin.suprà eodem libro.fateor quod in l.Titium

k Titium & Meuium.ff.de admi.tu. in prin.ponitur verbũ cum consilio. Itẽ sine aliqua præpositione ponitur. eo.tit.quidam decedens.§.j.ibi: pater tutelam filiorũ cõsilio matris igitur gerẽdam mandauit,nõ minus officiũ tutorum,integrum erit,dicunt legistæ illud ideò,quia mater iure veteri nõ erat,nec esse poterat particeps tutelaris officij.ff.de testa.iur.nostro. ¶Satis videtur mirandum, quòd de his præpositionibus,quando adijciuntur consilio,disputamus. sed non si adijciantur, consensui,voluntati,authoritati vel alteri actui.Non curamus enim,an dicatur cum consensu, vel de consensu.primam habes.de offic.custo.c.ij.de iudic.causam.de his, quæ fi.à præla.cùm apostolica.&.c. seq.de iure patrona.nobis.de ecc.edi. ad audiẽtiam.j.Cum authoritate.habes suprà eodem libro.de iudic.c.fin. ¶Secundam l.de consensu.de elec.in causis.vbi,quia verò &c.per inquisitionem.&.c.sacrosancta.de offi.delegat.super quæstionum.post princi. de iureiurando sicut.iij. de institut. cùm venissent de his, quæ fi.à præ. ea noscitur.alibi dicitur de voluntate, de elect.quod sicut.in fin.& vide quod scripsi de præbend. pro illorum. super verb. magistrum. vide & circa hoc,quod not.in Specul.de arbit.§.fina.versicu.sed quid si dicatur, quod scripsi.de offi.deleg.si pro debilitate.in glo.putat Inno.ver.redeundo. Item aduertendum, quòd papa
13 †quandoq; dicit:habita deliberatione cũ fratribus.s.eo.lib.de immu.ecc. c.j.sed cùm requirit fratrũ consilium cõmuniter dicit de fratrũ nostrorum consilio.patet de elec.licet de vitanda.c.dudũ.ij.&.c.in genesi.de off.leg. licet.de dilat.exposuit.de fide instru. cùm Ioannes.& lib.eo.de elec.fundamenta ff.vt ergo.de regu.non solùm. de hæreti.super eo,& c.cùm secundũ. de schisma.c.j.versi.valet.& prope.fi. de priuilegio.ne aliqui &.c.vt apostolicæ.de pœñ.c.vlti.in princi.ad idem in cle.de elec.ne Romani.de iureiur. Romani.§.quia igitur.de re judi.pastoralis.in fi.de sepul.dudum.ver.nos autem.de immu.eccl.&.c.j.de sen.excom.c.j.Cùm ergo in dec.j.de renun. libr.eod.dicat de fratrum nostrorum cõsilio,& assensu.& idem in dec.gloriosus.in fin.de relig.& ve.Iam pa-
14 tet,quòd dictio:de†consilio.non denotat concessum,vel illud superfluè fuisset additum.cui bene concor.s.eo. lib.de pac.c.vlti.& de cle.ęgro.c.vno. §.j.de censi.rationa.§.quòd si.eo.lib. ad idem præ.dec.vna.ne se va.§.j.vbi dicit consilio vel assensu. Item interdum papa dicit.solùm:de consensu.suprà de consuetu.cum inter. per quod patet ista diuersa. C.de codicil.super dictum.de decimis. ad audientiam adꝓdicta satisfac.de sta. mo.capi.ij.in fi.coniuncta dec.si religiosus.ij.respon.s.eo.lib.de elect.per quæ patet,ꝙ istud de consilio positũ in fin.præ.decr.secundæ nõ arctabat, nisi ad religionem.Item circa præpositionem de,primo sciẽdum est,quòd quandoque auget. ff. de posit.l.j.in princi.Item,interdum ponitur pro à ff. de furt.si is. qui.in fin. ibi: si stipulatus.de testa.l.à te.& eodem titulo.l.fullo.ij.ibi:fullo.si actione locati de domo liberatus est. i.à domino.

Quandoque ponitur,de,id est,pro in auth.coll.ix. vt nulli iud. §. necessariũ.ibi : nulla mulier de qua libet re includatur.de pœ.di.j.quod dicunt tamen grammatici,quod præpositio,de significat materiam,vt hæc vestis est de lana,linoque contextam. de elec. cùm causam. quandoque originem, vt,iste de iudeis originem deduxit.de rescript.eam te.ad idem respon.cap.j. quandoque originem promotionis. vnde diaconi de se eligũt.Arch.xxiij. dist.legimus.Quandoque locum.sermo Heliæ ignem de cælo deposuit. de con.di.ij.re vera. circa fi. ad idem
per totum ca.De præpositione , cùm 1
est sciendum,quòd quandoque ponitur,pro quando.quandoque pro quia. 2
vtraque patet.s.de cõmo.cap. vno. ad primum. ff. depositi. l. publicatio. in
prin.ibi:cùm venero.& C.eod.si quis. 3
vbi gl. Ad secũdum.ff.qui satisda.co.
l.si arbitro.in prin. de iniusf.nota. vt 4
erat.l. vlt. Quandoque sonat in pro. ff.de dolo l.rem quandam. quandoq;
ponitur,pro quãuis.C.de epi.& cleri. 5
cùm clericis. in prin.Quandoque pro
in.ff.de condi.inde.l.indebiti.in fi. sic 7
potest poni.ff.de posi.l.j.§.quæ depo-
sitis.ibi:ecõuersò,cùm capistro. & de 13
mor:infe.l. negat ibi:cum grauida.i. in grauidi. Quandoque etiam ponitur pro.& satis dixi de cel. mis. cùm Marthæ. ver.alij verò.ibi:inuenies dictum Ia.de ra.qui dixit,quòd præpositio,cùm,sapit vim copulatiuę:vt ponatur,pro & quot,ponitur inter illas res, quarum vna non sit accessio alterius,vt inst.de le.§. si quis ancillas. aliter cõiungit,si vna ad alterum accedit: vt ibi.& ff.de pecul.l.e.in quatuor primis.l. & potest reddi ratio: quia præpositio cùm designat vnitatem rerum,& coniunctionem personarum:sed copulat. & licet copulet: ostendit tamen diuersitatem personarum,& rerum.& singula,vt principalia comprehendit.ff.de vsufruc.l.si Titio.patent exẽpla,de elec.quia diligẽtia.&.c.cùm in cunctis.in prin.& post prin.& §.inferiora.& propter talem varietatem habent quãdoq; vim disiunctiuæ.de hoc de rescript.c.ij.

SVMMARIVM.

Defensionum accumulatione,an & quando vti liberum.

Causas plures cumulare an liceat in causa appellationis interiecta ad diffinitiuã. Et quid in causa principali.

Exceptionibus pluribus,an & quãdo possit quis vti.

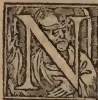
Homicidiũ qui primo negauit se perpetrasse, & conuictus dicit se fecisse ad sui defensionem,an audiatur.& nu.6.8.10.12.

Confessionem erroneam an liceat reuocare,Negotio etiã nondũ finito.& num.11.

Cõtraria allegans nõ auditur. Limita in test. se incontinenti corrigente nume.9.

Fori declinandi ratio,super homicidio cõmisso.

REGVLA XX.

NVllus pluribus defensionibus , quid de accusationibus. &an plures ciuiliter pponi possunt tractatui cumulationis,quę tunc est, quando primo iudicio pendente eadem res petitur ex alia causa , vel petitur

petitur alia res ex eadem causa: plenißimè prosequitur hoc Dy. solas autem regulas aliquantulum declaratas hic describã.& ad alia remittam. vt in prin. huius ti. dixi. ad scripta Dy. decidenda non intendam. dicit auth. quòd regula cumulationis permittente sic tradi, dicit copulatiuè: vbi sunt actiones non contrariæ, & electione non tollũtur: & in prima, quarum absolutoria non parit exceptionem rei iudicatę in secunda, ibi admittitur cumulatio. Cùm verò tractatur de accu
1 mulatione† impedienda, traditur regula disiunctiuæ, & hoc modo, nisi plures sint contrarię actiones, vel quę clausulæ tolluntur, vel in quarum prima absolutoria lata parit exceptionem rei iudicatæ. In secunda ibi: repellitur cumulatio. declarat primam. per illud generale, non debet expectari casus, cuius nil operatur euentus. ff. de fideiuss. l. pe. ad vel. l. alium. sed certum est, quòd mutata pœna vel re, vel causa, petendi absolutio primę petitionis nõ parat exceptionem rei iudi. vt no. s. de excep. c. peñ. vbi vide in fin. pe. glos. ergo impediri non debet secunda pendente prima. Solu. sic existens in spe dubia nòn debet esse melioris conditionis, quàm is, qui in spe certa. allegat. ff. de compen. l. vlti. & de acqui. hęr. eum, qui. duobus. de leg. iij. l. j. in princ. sed absolutus in prima est. Spe. circa non absolutus est in dubia. sed si decernitur contractum primæ regulæ quam præmisit, melioris conditionis esset, non absolutus, quam absolutus. quòd esse non debet vt præmisi, maximè, quia non solet actor litem contestando suam conditionem facere deteriorem. ff. eo. titu. non solet. quam vide. j. sub hac litera &. ff. de nouat. l. aliam ergo &c.
2 Item, æquiparando† pendentiam litis principalis, & causæ app. facit de clemen. de testi. in testibus. cùm in causa ap. interiectæ ad diffinitiuam liceat plures causas ostẽdere, vel cumulare ex quibus probetur institutio. ap. ff. de app. scio. & satis not. de appel. cum causam. in vlti. glo. sic ergo licebit & in causa principali plures casus cumulare: ex quibus omnibus vel ipsarum aliqua appareat locum habere condemnationem. hoc tamen intelligas, vt dicitur. s. eod. li. de re iudi. abbate. Lau. dicit adhuc eandem posse probari per. §. minus. instit. de accusa. textum intelligendò, prout iacet. & de doli excep. apud Celsum. §. item quæritur. Item per l. vlti. C. de ap. & per l. si autem. ff. de excep. & per l. j. §. quod autem. ff. quorum leg. ¶ Ad secundam regulam, probandam adducit: certum est, quod vbi sunt actiones contrariæ, posita vna intelligitur altera remota. C. de furt. l. j. si seruus extor. l. j. C. de codicil. l. fina. Item si electione tolluntur, vna electa tollitur altera. s. eod. li. de elect. vt quis duas. vbi de hoc & de postul. c. vno. ¶ Tertiò constat, quòd quando sunt duæ, in quarum prima lata sententia parit except. rei iudica. in secunda repellitur cumulatio. ff. de except. l. si fund. & l. fundi. Ex quibus patet prædictas duas regulas, quarum altera permittit cumulationem, altera negat veras esse. Demum solutis multis contrarijs, materiam specialius distinguo. prosequendæ & omittit.

Prima igitur dicit: vnde sumpta. & ponit exempla. exponit regulam etiam in exceptionibus contrarijs. xj. casus excipit. tertiò interserit de electionibus & actionibus. & reuertitur. quartò obijcit ad quòd id dixi de contrarijs. & ponit quatuor solutiones. & quamlibet impugnat. demum soluendo soluit distinguendo, subdens aliam solutionem, quam non approbat. Quintò non reuertitur. & concor. allegat. In prima gloss. ibi: nemo scire, qui negat se debere, prohibetur alia defensione, vti nisi lex impediat. quot &c. & ibi: nemo, etiam prohibetur pluribus exceptionibus vti, quamuis diuersæ sunt. & ibi: de competen. l. vlti. negans debitum per testes conuictus, non compensat. & ibi. §. studium. ponit casus authent. qui propriam. & ibi. §. illud negans rem fuisse in bonis debitoris, conuictus de mendacio, possessionem perdit. & ibi: cùm res frustra donatarius ab hærede donatoris rem emit, cùm rei propriæ emptio non consistat. & ibi. l. j. vide in præ. vt quas duas in vltim. gloss. & ibi: sed vt impubes constitutus dudum filio impuberi, eo mortuo contra matrem impuberis agentem de inofficioso dicit testamentum illud fuisse contra fratrem testatoris, dicit illud fuisse filij. ¶ In. j. gloss. ibi se

3 voluisse. de hoc vide in † Spec. de except. §. viso. versicul. sed quid si debitor. & ibi: in versicul. se. tractant de creditore, quòd negat se numerasse & pignus recepisse, cùm ab eo pignus repetitur. & ibi. §. illud. dicunt communiter doctores, quòd in his omnibus idem est specialitatis: & puniatur mendacium. Sed secundum id in omnibus exceptionibus contrarijs erit repeti mendacium. Quare distinguit Dy. aut. exceptiones quæ videntur contrariæ proponuntur conditionaliter, quòd licet: vt infrà in gl. aut simpliciter, & tunc aut est possibile primam assertionem rei concurrere cùm secunda, id est, quòd in vtraque continetur, simul potest verum esse: & tunc simul & diuersis temporibus proponi possunt. vt hîc. & in concordan. aut non est possibile primam concurrere cùm secunda id est, vtranque veram esse simul, tunc non audietur: vt in contrarijs. & ibi. §. eligere: nec valet, si dicas idem debere dici in exceptionibus, in quibus reus est actor. ff. de exceptio. l. j. §. quod in actionibus: & est ratio, quia rei fauorabiliores sunt quã actoris: quia in potestate actoris est agere. sed cõuenire non est in potestate reorum. ff. de dona. l. pure. §. fina. Dyn. & ibi sic intelligitur decret. vide quòd ibi dixi super si. antepenult. gloss.

QVAESTIO.

Quæstio breuis hîc formatur, 4
quam † olim disputaui de accusato, vel inquisito de homicidio, qui negauit se homicidium commisisse, quo contra eum probato, dicit se id fecisse ad suam defensionem. quærebatur an debeat audiri? Ad affirmatiuam allegantur. vj. & dicitur esse casus. Secundò, in contrarium. alia vj. Tertiò, datur solutio distinguens. Quòd audiri debeat, videtur ex eo, quòd rei fauorabiliores sunt, quàm actores. & promptiores esse debemus in absoluendo, quàm in condemnando. s. de probatio.

probatio.ex literis.ff.de actio.& obga.l.amamus.licet.eod.tit.sunt enim partium.Item pœnæ sunt moliendæ potius, quàm exacerbandæ.eod.titu. in pœnis.& ibi concor.Secundò,quia probationum facultas non est angustanda.de testi.co.c.fin.suprà eod.lib. de hæreti. in fidei.&. C. de hæreti.l. quoniam.& hoc fieret, si innocentia probari non posset .contra illud de simo.licet.&.c.per tuas.Tertiò,videtur esse casus. ff. de noxa.electio.§. neque hæredi. nec in hæredem danda est actio in eo, quod defunctus mentitus est.vbi etiam dicitur,quòd 7 qui negauit seruum in sua potestate esse, poterit posteà id fateri, si lis contest. non est.& etiam post litem, contest.si minor esset.Quartò, con-
5 stat,quòd reo † singulariter licet vti contrarijs:vt hîc in gloss.Item regulariter erroneam confesſionem reuocare,licet negotio nondum finito su- 8 pra de cōfes.c.iij.C.de iur.& fac. ign. l.error.s.eo.lib.de resti.in integr.c.ij. hoc autem non est finitum negotium. ergo reuocare vel contrarium debere licet.Quintò,qui negauit de se vel alijs veritatem coram inquisitoribus hæresis,negationem illam reuocare potest suprà eo.lib. de hæret. accusatus.§.licet.Item accusatus,qui negat, posteà auditur confitendo.de eo, qui cogno.consan.vxo. suæ.veniens. ij. ergo &c.Sextò, cùm talis
6 †propositio expressa sit iur.non prohibita. ergo intelligitur permissa. xxviij. quæstione. j. iam nunc.post princip.xxx.quæstio.iij. c.fina.&.qō. iiij.c.vlti.C.de collatio.& dato quòd iste esset periurus: in illo tamen iure non prohibetur se defendere: imò defendet & ecclesiam suam. de exceptio.dilecti.Præeligenda est etiam hæc pars:quia humanior.saltem, vbi non est ius expressum de transactio. c.fina.facit.C.qui bon.ced.pos.l.fina. Vltimò pro hac parte videtur casus. supra de solut.c.vlti. ff. de probatio. cùm de indebito.in princip.¶In contrarium inducebantur tunc decem argumenta de decem casibus, quibus etiam reus non auditur allegans contraria quos prosequor: quia notati sunt hîc post princip.gloss.&.ff.eod. nemo ex his.Secundò ad hanc † partem faciunt omnia, quæ prohibent audiri allegantem contraria. de appel.sollicitudinem.iuri.vbi videas in vltima gloss.C.de furt.l.j.ff.quando appella.sit.l.ij.cùm sequenti.& quod sua quisq; voce &c.s.de probatio.per tuas.C.de non numera.pecu.generaliter.Tertiò publica † vtilitas suadet puniri malefacta.s.de senten.excom. vt famę.cùm concordan.j.iij.iiij.glo. & statim punienda sunt, cùm reis negantibus claruerint.xxiiij.quæstione.iij.ecce.de pœ. distinctio.j.Adam. ergo &c. Quartò multùm facit ad hanc partem.de accu.cùm dilecti.vbi patet quemadmodum excusatiões in quisiti, quæ perimant confesſionem eius, admitti non debent:eadem ratione non admittentur excusationes,quæ perimant negationem,qualis est ista, de qua quæritur: licet autem argumenta de constitutione ad negationem, cùm, quo ad contestationem litis & sententiam validandam, harum sit idem effectus. de hoc de electio. dudum. vbi licet

de litis conte.c.vno.Quintò,respon-siones istæ, quæ in delictis excusandis contrarietatem inferunt,non solùm non recipiuntur:sed etiam illas facientes punietur.de tempore ordi. dilectus.facit de ec.bone.c.vno.de pœnis, super his. Sextò contrarietas
9 † non recipitur in teste,nisi quod dixit per errorē,incōtinēti correxerit. de testi.co.præterea.Sed iste non incontinenti correxit,sed probationem criminis expectauit:vt ponit thema. in quo non modicum interest aduersarij,vel iudicis inquirentis.s.de dolo.sententiæ. de procura.auditis.Se-
10 cundò,vt tunc† dixi,inueni doctores varios pro & contrà tenentes.& pro vtrisque facit æquitas. nisi videtur, quòd si accusatio vel inquisitio fuit formata de illo, quod aggressus fuit Titium, & occidit. & ipse negauit, etiam potuit.ix.distinct.si ad sacras. ff.de re.dub.si is,qui ducenta. §.vtrū. & not.suprà eod.lib.de confes.c.ij.in glo.parua.licitè posteà dicere poterit se ad sui defensionem occidisse: cùm cesset contrarietas. sed sibi caueat quando ante publicationem testium hoc probet, si intendit id probare per testes.& hoc dico,si articuli sibi traditi vel publicati fuerant de homicidio facto per insultum,vel aggressuram nam post publicationē super directè contrario,quale est istud, non audiretur:quicquid tunc allegarē.Patet hodie in clemen. de testi.c. testibus. sed si capta ignorasset sine sua culpa, tunc secus: vt scripsi post Innocen.de test.ex tenore verò.simpliciter negauit.homicidium autem fecit hic litem contestando,vel respondendo actionem, vel inquisitionem id dixit, aut excipiendo.In primo casu non videtur audiendus posteà,quòd ad sui defensionem occiderit per iura secundò allegata: & per decr.vlt.s.eo.li.de iureiur.non ob.§. neq; hæredi.sed facit pro:quia loquitur de negante ante lit. contesta.qui euadit pœnam confitendo, qua aliàs teneretur insolidum:vt eo.titu.l.quoties.§.prætor.quam allegat glos.&.l. si seruus depositus.in fine.nihil ergo, quàm post lit.contestatam non euadit.facit pro.In decre.is, qui.& in l. cùm de indebito.punitur negans: & prouidetur actori ex falsa negatione grauato.sed in isto casu si admittitur qui negauit nulla ipsius rei punitio & nulla actoris prouisio.Item,ibi siue negans solutionem sibi factam, statim illa probata cogeretur reddere:certum est, quòd posteà debitum petere posset. Expedientius ergo est negotium tali compendio expediri. s.eod.lib.de re iudi.abbat.ad fin.¶In
11 decr.† vlt.de confes.tractatur de reuocanda negatione, in qua non cadit error probabilis. de rescriptis ab excommunicato.Quod dicitur quin-
12 tò, negantem confiteri † posse, fateor: quia illud est contra se, & pro aduersario vel iudice. facit de electio.dudum.ij. ad fin. Quod dicitur sextò periurium defendere se posse, fateor:sed non repellitur ex eo capite, vel ex crimine: sed propter contrarietatem,vt dixi aliorum contrariorum. solutio patet per allegata. Secundò verò casu scilicet. cùm id
13 negauit † excipiendo,bene:quia forum declinando negabit se in iudicis territorio

territorio occidisse quòd fieri potest super quo vide quod scripsi post Inn. de rescrip.super literis.in vlti.gl.ver. quærit Inno.& š.eo.lib.de fo. compe. rationa. §.cōtrahētes.in gl.si ergo,& de hoc in spe.de compe. iudi. adi.§.j. vbi.sed pone aliquis tunc dico, quod licet ad fundandam iurisdictionem sit probatum eum ibi occidisse, audietur in principali excipiens, quod ad sui defensionem id fecit,per hanc regulam exceptionem. eodem titul.& pro vtrobique notata.& sic concordat,quod dicebat quartò. & sustinemus hanc humaniorem viam, vt dicebatur vj. suffragante iure: quod permittit excipientem vti contrarijs.

Regulæ digestorum huius literæ, N.sunt hæ.

Vlpianus. Lex VI.
Non vult hæres esse, qui ad alium transferre voluit hæreditatem.

Idem. Lex XIII.
Non videtur cœpisse, qui per exceptionem remouetur à petitione.

Idem. Lex XXII.
Non debet cui quod plus est licet, quod minus est,non licere.

Paulus. Lex XXVIII.
Nec ex prætorio,nec ex solenni iure, priuatorum conuentione quicquam immutandum est: quamuis obligationum causæ pactione possint immutari,& ipso iure & per pacti conuenti exceptionē: quia actionum modus, vel à l. vel à prætore introductus priuatorum pactionibus infirmatur:nisi tunc cùm inchoaretur.pactio inter eos conuenit.

Idem. Lex XXXI.
Nuptias non concubitus,sed consensus facit.

Idem. Lex XXXVI.
Nihil tam naturale, quàm eodem genere quodque dissoluere,quo colligatum est. ideò verborum obligatio, verbis tollitur. nudi consensus obligatio, contrario sensu dissoluitur.

Idem. Lex XXXVIII.
Nemo qui condemnare non potest, absoluere potest.

Idem. Lex XLII.
Non debet actori licere, quod reo nō permittitur.In obscura re melius est fauere repetitioni, quàm aduentitio lucro.

Idem. Lex XLIIII.
Nemo ex his, qui negant se debere, prohibetur etiam alia defensione vti,nisi lex impediat. Quoties concurrunt plures actiones eiusdem rei nomine: vna tantùm quis experiri debet.

Idem. Lex XLVI.
Neque pignus,neque depositum, neque precarium neque emptio, neque locatio rei suæ consistere potest.Priuatorum conuentio,iuri publico non derogat.

Caius. Lex LII.
Non videtur quisquam idem capere, quod ei necesse est alteri restituere.

Vlpianus. Lex LIII.
Non videtur defendere non tantùm qui latitat:sed etiā is,qui negat prius se defendere. aut non vult suscipere actiones.

Idem. Lex LV.
Nemo plus iuris ad alium transferre potest.quàm ipse habeat.

Idem. Lex c x.
Nullus videtur dolo facere, qui suo iure vtitur.

Idem. Lex l x x i.
Nemo potest gladij potestatem sibi datam, vel cuiuscunque alterius coërtionis, ad alium transferre.

Papinianus. Lex l x x v.
Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.

Idem. Lex l x x v i.
Nemo potest mutare consiliũ suum in alterius iniuriam.

Idem. Lex c x x v i i i.
Non videtur rẽ amittere, cuius propria non fuit.

Paulus. Lex l x x x v i i.
Non solet deterior fieri conditio eorum, qui litem contestati sunt, quã si non essent, sed pleruuque melior.

Idem. Lex l x x x v i i i.
Nemo enim in persequendo deteriorem causam, sed meliorem facit. Denique post litem contestatam hæredi quoque prospicitur: & hæres tenetur ex omnibus causis.

Scæuola. Lex x c i x.
Nulla intelligitur mora fieri, vbi nulla petitio est.

Vlpianus. Lex x v.
Non solent, quæ super abundant, vitiare scripturas.

Idem. Lex x v i.
Nemo dubitat soluendo videri eum, qui defenditur.

Venuleius. Lex c.
Nõ potest videri improbus, qui ignorat quantum soluere debeat.

Paulus. Lex c i i i.
Nemo de domo sua inuitus extrahi debet.

Paulus. Lex c x.
Nullum crimen patitur is, qui non prohibet, cùm prohibere non potest.

Idem. Lex c x i i i.
Nihil interest ipso iure, quis actionẽ non habeat, an per exceptionem infirmetur.

Vlpianus. Lex c x v i i i.
Nihil consensui tam contrarium est, qui bonæ fidei iudicia sustinet, quanuis atque metus: quem comprobare contra bonos mores est. Non capitur qui ius publicum sequitur.
Non videntur consentire qui errant.

Idem. Lex c x x.
Non vt ex pluribus causis deberi nobis idem potest: ita ex pluribus causis idem potest & nostrum esse.

Idem. Lex c x x v i i i.
Non videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fuerunt. Qui iussu iudicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere: quia parêre necesse habet.

Vlpianus. Lex c x x x i.
Nemo ideò obligatur, quia recepturus est ab alio, quod præstiterit.

Idem. Lex c x x x v i i.
Non est singulis cõcedendum, quod per magistratum publicè fieri possit, ne occasio sit maioris tumultus faciendi. Infinita ęstimatio libertatis & necessitudinis.

Celsus. Lex c x l v i i.
Nihil peti potest ante id tempus, quo per rerum naturam persolui possit: Et cùm soluẽdi tempus obligationi additur, nisi eo pręterito, peti nõ põt.

Idem. Lex c l i i.
Neratius consultus, an quod beneficium dare se quasi viuenti cæsar rescripserat

scripserat, iam defuncto dedisse existimaretur, respondit non videri sibi principem, quod ei quem viuere existimabat, concessisset, defuncto concessisse. quem tamen modum esse beneficij sui vellet, ipsius æstimationem esse.

Iabolenus. Lex CLIX.
Neque in interdicto neque in certis causis pupillo nocere oportet dolum tutoris, siue soluẽdo est, siue non est.

Idem. Lex CCLX.
Non potest dolo carere, qui imperio magistratus non obtemperat.

Vlpianus Lex CLXII.
Non alienat, qui duntaxat omittit possessionem.

Paulus. Lex. CLXIII.
Nemo plus commodi hæredi suo relinquit quàm ipse habuit.

Vlpianus. Lex CLXVI.
Nemo alieno nomine agere potest. Temporaria permutatio ius prouinciæ non innouat.

Idem. Lex CLXIX.
Nemo prædo est, qui pretium numerauit. Locupletior non est factus, qui libertum acquisierit.
Cùm de lucro duorum quæritur, melior est causa possidentis.

Paulus. Lex CLXXII.
Nihil dolo creditor facit, qui suum recipit. cùm principalis causa non consistit, nec ea quidem, quæ sequuntur, locum habent.

Vlpianus. Lex CLXXXIII.
Nunquam actiones, præsertim pœnales de eadem re concurrentes, alia aliam consumit.

Idem. Lex CLXXVII.
Non fraudãtur creditores, cùm quid nõ acquiritur à debitore: sed cũ quid de bonis diminuitur. Nemo ex suo delicto meliorem suam cõditionem facere potest.

Paulus. Lex CVIII.
Non omne quod licet, honestum est. In stipulationibus id tempus spectatur quo contrahimus.

Vlpianus. Lex CLXXXVIII.
Nemo videtur fraudare eos, qui sciũt, & consentiunt.

Paulus. Lex CXIIII.
Nemo damnum facit, nisi qui id facit quod facere ius non habet.

Idem. Lex CCVIII.
Non potest videri desijsse habere, qui nunquam hebuit.

SVMMARIVM.

1 *Odia quando restringenda: item, quando ampl ianda.*
2 *Episcopum scienter eligens mutilatum, bigamum, vel excommunicatum, num canonicus incurrat pœnas priuationis & suspensionis. & nu. 6. 7. 10. 12. & 14.*
3 *Episcopatus dignitate qui excludantur iure.*
5 *Scientiæ & personæ defectus, eodem'ne iure censeatur in dignitate episcopali. & num. 13.*
8 *Bigamum scienter eligens, num incurrat pœnam, & priuetur electione.*
9 *Eligens suspensum, potest iterum eligere.*
11 *Concilij Lateranens. summa & mens super eligentibus indignos & inhabiles personas ad ecclesiastica beneficia.*
15 *Decretal. postquàm. intellectus.*

REGVLA XV.

Dia restringi. Ioannes monac. ponit exẽplũ per, id quod post eum de dictione, beneficiũ dixi. suprà eodem libr. de

lib.de senten.excom.si ciuitas.in fine primi respon. Item per. l.ff.de lega. primo qui filiabus.§.j.Dyñ.ponit per decr.statutum.s.eo.lib.de electionibus. Item pactum liberatorium de non petendo ipso iure, tollit naturalem. ff. de solu. Stich. §. naturalis. ¶Sed pactum de petendo quod est obligatorium non tollit illam ipso iure.ff.de pac.si vnus.§.ponis ne peteret & hoc inducit ratio huius regulæ. Prima gloss. ponit exempla & prosequitur illa.secundò adducit regulam ad solutionem vnius contrarij.iij. ad quæstionem. ¶In.j. gl.i.cũ quidã.illa forma recipitur instituendo,quæ nõ recipitur in ex hæredando.vt,in fũdo hæres esto in fundo ex hęres esto ibi.sed si etiã patet macedonianũ statutũ in pœnã creditorũ.
1 ¶In.j.gl.†ibi:cum quidã cõtra.ff. de his,qui not.infa.l.ij.§.exercitum. vbi odium ampliauit. Secundò aut ex vtraque parte fauoris & odij versatur ius publicum,aut ex vtraque par te priuatum.aut ex altera publicum, priuatum autem ex altera. primo & secundo casu locum habet regula.In tertio præfertur ius publicum, siue versetur ex parte odij, siue ex parte fauoris: vt in contrario secundum Dy.solebat dici illud speciale fauore reipublicæ: & ne milites militiam deserant. ¶Responsio.Dy.quia fauor publicus præfertur vtilitatibus singulorum. C. de priuil. l. vtilitas publica.& in authen. de rest. & ea, qui pa. §. quoniam ob rem.coll. iiij. Sed ad solutionem opponitur in maleficijs puniendis versatur fauor publicus.de senten.excommu.vt famæ. 3

cùm & tamen delictorum pœnas benigna interpretatione mollimur, vt in regula:in pœnis cum suis concor. Respondet Dy.quod fauor publicus vult puniri maleficium: quod constat esse commissum:sed in dubio vel cùm incerta est criminis qualitas,locus est regulæ contrariæ: vt ibi dixi. potius enim clementiæ, quàm seueritati iudicantes paratos esse oportet. ff.de pœñ. respiciendum. circa princi.Ad idem.xxvij.quæstio.vij.alligant.& per eundem modum soluitur lex.ij.§.j.ff.de suspec.tut.Nam licet fauor publicus suadeat remoueri tutores, qui suspecti sunt: eodem ti.l.j.§.consequens vbi tamen de remotionis iam factę causa dubitamus, recepimus minorem & hoc non lędit ius publicum.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem, quã disputaui sic propositam.Mutiñ.
2 †canonicus scienter elegit in suum episcopum quandam mutilatum, vel bigamum,vel excommunicatũ.quæritur an ex eo pœnas cõcilij laterañ. priuationis,scilicet & suspẽsionis incurrat? Ad affirmatiuam inducã.vij. rationes,& duas glo.Secundò,in contrarium alias v.iij.duo.prima mẽbra soluã,dicẽs qui concordant in tertio distinguam,& contrarijs respõdebo. Primò igitur assumam affirmatiuã, cuius fauorabilior est probatio. de probatione ad nostram.& quod pœnas incurrit,sic probo.Bygamus prohibetur † ab apostolo.j. ad Timo. iij.& ad Titum.j.prohibetur à canone.xxvj.di.per totũ.& à lege.In auth. de sanctis episcop. in priu. colla. ix.

mutila

mutilatus & corpore vitiatus prohibetur. l. veteris testamenti. Leuitic. xxj.& cañ.lv. dist. per totum de cor. vici.per totum & præ.l.per approbationem. si illegitimus & minor xxx. prohibetur lege positiua tantùm. si ergo infringens legem positiuam, incurrit illas pœnas, fortius incurrere debet veniens contra legem diuinam,& positiuam. facit quod notaui post Host.& de consang.& affi.quod super his. Purum enim est omnẽ legem infringere.qui si.sint leg.per venerabilem.in si. Secundò,pœna
4 † priuationis debetur etiam ex minori delicto:vt patet s.eod.lib. de elect.c. ij.eo.tit. quisquis ex negligentia.eo. tit.ne pro defectu. sed in maioribus delictis maiores pœnæ debentur. xxiiij.q.j. nõ afferamus. de sta.re.ea, quæ. cum suis concor. Item fortius puniri debet dolus, quàm negligentia.de elect.nihil.de rescript. super literis. de crimine fal.ad falsariorum. in fi.arg, autem à minori in delictis, quæ ad eundem finem tendunt,videtur probabile & necessarium:vt in l. si quis non dicam canonum. de pœni.distinct. prima, & si fateri nolles, quòd in grauibus quæstionibus esset maius delictum, saltem fatearis, quòd est æquale ex identitate igitur rationis eiusdẽ,quæ subest in casibus quæstionis: sicut in casibus in concilio expressis. dices in his idem iuris quod in illis: maximè cùm simul & ab eodem manauerint, prohibitio bigami, criminosi, & illegitimi. quod ergo{de vna dict.&c. de consti.translato.ad hoc de transla.inter.de confir.vti.vel inuti.cùm dilectæ.ff.ad.l.aqui. illud. cum concord. Tertiò probatur etiam sic: certum est, quòd interpretatio principis necessaria est. Interpretatio verò magistrorum probabilis.de hoc satis xj. q.j.§.ex his.de postul.c.j.C.de leg.l.j. sed licet concilium cùm in cunctis certas in dignitates exprimat, iura posteà generaliter de omni indignitate loquuntur, quòd patet.de elect. scriptum ad fi.eo. tit. perpetuo. &.c. quanquàm. &.c. si compromissarius. lib.eo. magistratus verò interpretatio patet maximè ex glo.vlt.dec.cumana.de elect. ex not. per Innoc. & Ho.de postul.gratum.vbi dant regulam:quoties electio est nulla, ex vitio personæ scienter electæ, priuati sunt eligentes. Quartò non videtur quæstio dubia: cùm etiam patronus ad regimen capellæ prohibitum per sacras regulas eligens, sit priuatus: fortius ergo canonicus iste contra sacras regulas eligens episcopum. primùm probatur in authent.de sanctis episcopis.§.si quis oratorium.de hoc no.de of.or.cùm nos. Quintò si pœnæ
5 † debentur indignum eligenti scienter: indignum scilicet patientem scientiæ: ergo & patientem defectum personæ cùm hæc duo æquiparentur.de elect.si fortè.&.c. ab eo. eo.lib.de verb.sig.constitutionem.facit ad hoc lv.dist.priscis. Nam concilium punit
6 † eligentem, qui non est vitæ commendabilis: vt dicitur bigamus & mutilatus. quod probat ille canon. ergo locus est canon. pœnæ. Sextò facit pro hac parte,dec.bonæ.ibi enim extra casus dec.cùm in cunctis. videtur quis ex delicto priuatus

uatus potestate eligendi. Multum facit dec.dudum.j.eod.tit. nam certũ est,quòd de defectu ordinum non facit concilium mentionem : attamen talem eligens priuatus est potestate eligẽdi,& transit ad pauciores:vt ibi probatur.Idem ergo in aliis defectibus,non expressis:maximè,cùm illud sit minus & facilius, possit tolli. de inst.c.ij.de prçben.si pro pauperibus. lib.eod. Septimò multum etiam facit dec.si postquàm.de elect.§.fi. lib. eod. vbi post modum declarationis dicitur constitutionem.s.e. tit. Cupientes locum habere in casibus, in constitutione non expressis,vbi subest eadem ratio.facit etiã quod not. de cleri.excom.si celebrat. de eo,qui scienter eligit excommunicatum minori,& quod notat Vinc.de eo,qui elegit furiosum. de spon. dilectus. vt ibi scripsi post prin.Ex quibus cõcluditur hunc canonicum pœnas concilij incurrisse. In contrarium inducitur,quòd † cũ certi casus & certę personę in cõcilio exprimãtur,quatuor. s.propter quas scienter electas,locus est pœnis illis.In aliis casibus nõ expressis cessabunt pœnæ : cũ nõ excedant casus expressos,nec in ipso, nec ipso iure instiguntur sic arguendum ad similia.de pe.dist.j.§.pœnæ. ff. de pœn.l.pœ.de elec.statutũ.& de sent. excõ.is,qui in ecclesia.lib.eo. sunt de hoc regulæ vtroq; iure traditę.eo.ti. in pœnis.ff.e.ti.factũ cuique.§.fi.hoc dictum multum corroborauit dec.si compromissarius.de electio.eodem lib. §. restringitur. per quod patet, quòd non solum in pœnalibus sit stricta interpretatio,vt scilicet pœnæ locum non habeant, in casibus, non expressis:sed etiam ne tam latæ sumantur, sicut habere posset significatio verborum.Cùm enim concilium dicat delinquentem suspensum à beneficijs simpliciter.§. ille determinat illud intelligendum de beneficijs ipsius ecclesiæ. Secũdò pro hac parte † satisfaciunt decre.super eo.de biga.vbi ordinans bigam . priuatur per sententiam decre. tam literis. de testi.vbi, qui elegerant bigamũ post cassationem electionis iterum eligunt.decr.postulastis.de cleri. ex.vbi conferens beneficium excommunicato per sententiam,videtur priuandus potestate cõferendi. Tertiò multum faciunt iura vetera post concilium edita, quæ tractant de hac pœna quæ iura loquuntur solùm in casibus in concilio expressis. Nam capitulum,cùm Vinton.&c. innotuit. de illegitimo loquitur. capitulum, congregato.de illiterato.capitulum, per inquisitionẽ de criminoso.quos casus omnes exprimit concilium. Quartò, istud idem † satis probant quo ad prælatos inferiores. de elect. cùm inter R. ad fin.& quod ibi not. de consue.cùm dilectus. per quæ patet,quòd eligens suspensum, non est priuatus potestate eligendi : sed iterum eligit. Ad hoc idem de postul. c.j.in fi.vbi tollatur glo.& non inferatur ius literæ. patet eligentes vel postulantes illos priuatos per sententiam potestate eligendi. Quintò bene † facit ad idem de elect.cùm inter canonicos. vbi eligentes epilenticùm,videtur quòd scienter non sunt his pœnis puniti. nec parti minori adiudi

adiudicata fuit poteſtas eligendi ea vice. Sextò, fas eſt dicere, quod iſto modò poſſet intelligi decret. cum terra.de elect.licet alios intellectus ibi ponat glo.vt dicamus.ſi in perſona fuit, vel electionis modo pactũ, vt ſcilicet loquatur, cùm fuit pactũ in perſona electa indigna in dignitate,in concilio non expreſſa:ac ſi dicam, quod ſi eligitur indignus, tunc ſint priuati eligentes, ſi indignitas eſt de expreſsis in conſilio.Si non eſt de expreſsis, tunc per ſententiam priuabuntur,& eligent, niſi primò priuentur.facit ad idem dec.vlti.de poſtul. prout patet ex antiqua. vbi illi, qui poſtulandum elegerunt, ijdem eligunt:ex quo caſus non erat de expreſsis in concilio. facit ad idem, quod notat.Inno.de conceſ.præ.cùm noſtris.in princi.& dec.venerabilem. de elec.vbi ſi eligatur indignus imperator, non tamen ad papam:de electio.licet illum papa non confirmet. Septimò fortiter facit prò hac parte de regula.conſtitutionem.vbi patet, quod conſtitutio de prædicatoribus & minoribus loquens,locum non habebat in alijs mendicantibus: licet ſubeſſet eadem ratio:prorogata tamen eſt ad alios propter identitatem rationis, ſic & hîc licet in alijs indignitatibus ſubſit eadem ratio: non tamen in illis locum habet conſtitutio:niſi ad illas prorogetur. per quæ concluditur hunc canonicum non incurriſſe pœnas. Solutio pro hoc vltimo allegata, & ea, quæ in principio huius ſecundæ partis allegatur, ſunt vera: ſaluo quod infrà dicam de excommunicato electo: quod canonicus iſte nõ incurrit ipſo iur.pœnas ipſas concilij lateraň. Et puto,quòd papa de iur. conſultus ſic declarando reſponderet.Aequum tamen eſſet,quod illas pœnas prorogaret ad alias indignitates, etiam ibi non expreſſas,propter rationis identitatem. & ſic ſoluuntur multa contraria. Hanc partem tenet Dama.in quæſtionibus ſuis. de elect. in iij. q. hoc idem tenet Vincen.in decre.bonæ.j.de elect. reddens ibi rationem, quod quia plus homines in caſibus ibi expreſsis delinquere conſueuerant,ideò in illis caſib⁹ ſtatutæ ſunt pœnæ eius. ibi videre poteris. ſuper ver.indignos. in nouella. In antiqua verò ipſius de.bonæ.erat talis litera. ibi:poſt literam reddiderunt ſe indi-
11 gnos.vnde cùm in lateran.†concilio de his,qui quaſdam perſonas inhibitas eligunt,ſic ſtatutum, vt eligendi tunc poteſtate priuatos, & ab eccleſiaſticis beneficijs triennio nouerint ſe ſuſpenſos:illis pro longè maiori delicto ab electionis poteſtate cadentibus &c.dicebat Vinc.reſpondendo,quòd erat partis allegatio.Dicere potes, quòd facit pro, inquantũ dicit, per quaſdam perſonas &c. & hanc materiam per ipſos. & Ioan. & Phi.tractaui. gloſator & moderniores omittere non debuiſſent. Prædi-
12 cta verò fuit† vera in electione mutilati vel bigami. In electione verò excommunicati, ſecus, ſi eſt excommunicatus à iur. vel iuſtè ab homine:quia tunc includitur in prohibitione concilij ſub verbis,vita, & moribus,&c. vbi non excommunicatus eſſet ab homine iniuſtè, fortè ne

eligeret,

eligeret, vt iam factum vidi ex iuribus illius excommunicationis: non erat locus reg. in peius, & sic possunt intelligi decre. cum dilectus & cùm inter R. Ad allegata in contrarium respondetur. Ac primò dicta responsio, quod licet sit eadem ratio, non sequitur quòd eadem pœna, nisi de pœna ipso iur. inflicta tractetur: in qua nõ arguimus ad similia. & facit quòd dixi in hoc titu. de regula: in peius. Item ad allegata secundò, dico quòd generalia verba nouorum iuriũ vel doctorum restringenda sunt ad casus concilij. ad idem quod dicitur de patrono laico. dico quod. §. allegatus. nõ probat id, ad quod inducitur, vt dixi super. decre. cùm nostra. in
13 all. super glo. ij. Ad id. quod dicitur † æquiparari defectum scientiæ & personæ. respondetur id verum in casu expresso. Ad cap. priscis. dico, quòd ibi dicitur de vita, respicit solũ quod proximè sequitur de infecto facinore. Ad dec. bonæ. dico, quod ibi non est locus pœnæ virtute concilij lateran. Ad decre. dudum. facilis est responsio sequenti opinione. Innocen. Ho. & Compo. not. eod. titu. congregato, scilicet quod firmetur electio
14 minoris partis † facta de digno, vbi maior pars eo contextu eligit indignum, licet ignoranter: sed tenuit contrariũ, vt ibi dicere soleo in decr. quia propter. videtur insolubile. nisi dicas, ibi quo ad ordines sumi disiunctiuã pro coniunctiua. ff. de ver. sig. sæpe. C. eod. lib. pen. vel pro defectu ordinum, specialiter incurritur pœna: quia de ordinibus sacris dictum fuerat in principio cap. ac si sit mens concilij, cùm in promouendo ad sacros requirantur ibi expressa: fortius in promouendo ad episcopatum, qui debet etiam esse in sacris. Vel quia extorti sunt isti intellectus, potest dici, quòd pœnam incurrit eo casu, non ex iuribus concilij, sed ipsius constitutionis. vel hoc nouum inducat ad executionem canonum. sexagesima distinctione. per totum. vel æquius: licet ambas pœnas concilij priuationis, scilicet & suspensionis, non incurrat: incurrit tamen alteram scilicet priuationis. & sic possent etiam intelligi iura noua. ad quæ aliter responsum est. suprà & glos. etiam modernorum. & satis habet hîc æquitas, vt puniatur, in quo delinquit: & in eo tantum. Ad
15 decre. † si postquàm. dico quòd quia pœna propriè circa diminutionem patrimonij: sicut & damnum. & cum illa priuet iur. ad rem, non in re, non dicitur propriè pœnalis. vel aliter confirmatio est de consecutiuis electionis. & prouisio includit electionem. quid iur. ergo in electione. & in istis vel aliter. §. ille loquitur prorogatiuè vel declaratiuè. quod sonat verbum ibi: conuenit. & facit quod dixi in fin. proximæ partis.

¶ A glo. decre. si celebrat. respondetur. quòd non probatur, nec est vera, nisi forsan loquatur de communione, quæ inducit mortale. quod quando procedat. dixi. quod metus causa. sacris. vel loquitur de prima pœna tantùm, vt prædixi. opinioni verò Vinc. superius alleg. facit ꝓ & cõtra.

¶ Regulæ iur. ciuil. siue digestorum huius literæ O. sunt hæ.

Iabolenus

Iabolenus Lex LXXIII.
Omnia, quæ cuiuscunq; causæ cognitionem desiderant, per libellum expediri non possunt.

Caius. Lex CI.
Omnia, quæ iure cõtrahuntur, cõtrario iure pereunt.

Celsus. Lex CLIIII.
Omnia iura ferè hæredum perinde habentur, ac si cõtinuò sub tempore mortis hæredes extitissent.

Paulus. Lex CLXXXI.
Omnis hæreditas quãuis posteà adeatur: tamen cum mortis tempore continuatur. Nũquàm ex post facto cresscit præteriti delicti æstimatio.

Caius. Lex CLXXXII.
Omnes actiones, quę morte aut tẽpore pereunt, semel inclusæ iudicio, saluę permanent. Non videtur perfectè cuiusque id esse, quod ex causa auferri potest.

Vlpianus. Lex CCII.
Omnia, quæ ex testamento proficiscuntur, ita statum euentus capiunt, si initium quidem sine vitio ceperint.

Idem. Lex CCII.
Omnis diffinitio in iure ciuili periculosa est. rarum est enim, vt nõ subuerti possit.

SVMMARIVM.

1 *Factum legitimè, potest'ne vitiari per illud superueniens, à quo nõ potest incohoari.*
2 *Tituli allegatio num necessaria, vbi agitur de persona obliganda ad aliquam præstationem.*
3 *Titulus an requiritur circa præscriptionem vsusfructus. Et num in rebus ecclesiasticis procedat vsucapio.*
4 *Errãs in facto vel in iure, vel in vtroque, an censeatur bonæ fidei.*
5 *Titius præscribens rem Sempronij, malà fide spatio xxx. vel xl. annor. an possit eam impunè defendere aduersus Sempronium, qui eam repetit.*
6 *Præscriptio, quid. Et eius effectus. & numero. 9.*
7 *Præscriptio ex tempore capit substantiam & vires.*
8 *Diffinitio quid continere debeat.*
10 *Præscriptionis triplex vis & vsus.*
11 *Præscriptio an sit contra ius naturæ. & numero. 15.*
12 *Ius in quo consistat. Et an, vel quid à iure legali differat naturale. Et quid ciuile habeat à naturali, & econtrà.*
13 *A iure naturæ receditur propter iuris legalis rectitudinem. quæ tamen vtriusque eadem est, aliter tamen atque aliter sumpta.*
14 *Ius ciuile cur dicatur nõ seruire in totum iuri naturali seu gentium.*
16 *Aequum & bonum, inseparabilia inuicem. Et ibid. intellectus. l. hac lege. C. de pact. conuent.*
17 *Præscriptionem iuri naturæ concordare, dupliciter accipi posse.*
18 *Præscriptio iuris canonici, an sit alia à præscriptione iuris ciuilis.*
19 *Præscriptio malè fidei, quibus de causis à iure ciuili inducta. Et quid in hoc dissideat à iure canonico. Et mutua inter se auxilia. & nu. 20.*
21 *In præscriptione an acquiratur dominiũ. & nu. 23. 25. 27. 32.*
22 *Exceptio, actionis est exclusio. Quæ vbi est facti, elidit actionem & intentionem agentis. nu. 24.*
26 *Dominium vtile & directum, trãsfertur per consensum.*
28 *Dominium directum & vtile, an &*

quomodo distinguatur. & nu.30.

29 *Dominij acquisitio per præscriptionem, vt cõueniat æquitati iuris naturæ, indirectè.*

31 *Dominium directum quare dicatur à nobis inseparabile, ossibus nostris infixum.*

33 *Præscribens mala fide, an debeat censeri cum raptore, vel in qua specie pacti sit locandus. & nu.35.37.*

34 *Furtum, rapina, & vsura, quid differant. Et cuiusque pœna.*

36 *Peccata, quædam, quæ relinqui debeant diuinæ prouidentiæ punienda.*

38 *Præscribens mala fide, non potest tenere vel defendere rem præscriptam sine peccato, contra illum, cuius erat illa res præscripta.*

39 *Mala fides adueniens præscriptione completa, an obliget ad restitutionem. & numero.41.43.*

40 *Præscriptionis fundamentum.*

42 *Rem alienam occupare, an & quo casu liceat.*

44 *Res num præscribatur cum aliquali titulo, vel sine titulo, spatio.xl.annor. vel tanti temporis, cuius non extat initij memoria.*

45 *Veritas superueniens non potest impedire, quin præscriptio habuerit concomitantia sibi necessaria.*

REGVLA II.

Possessor nõ præscribit. ratio secundùm Io.mo. quia peccat, & ex eo meretᷓ pœnam. ergo primum de trãsla.c.ij. In gl. ponit exempla. Secũdò dicit regulam non procedere, secundũ.ll. nisi dicantur correctæ. circa quod ponit duas opi. cõtrarias, & tertiã, quę distinguit. Tertiò, ponit ad diuersum inter leges, & nos. Quartò dat remißionẽ de mala fide, quæ præscriptionẽ sequitur. Quintò, subdit etiam titulũ requiri. sibi contrariũ soluit. Sextò reuertitur de præscriptione, vsucapiõe, & interruptione. Secũda gl. de significationibus fidei remittit. Tertia ponit duas lecturas. Vltima sibi cõtrarium, & duplicıter soluit. Secundò, signat aliud, in quo remittit. Tertiò, quærit, & remittit. In prima gl. ibi malę fidei. sed possessore alienãte cessat longi temporis præscriptio. vt ibi. vo. luxu. contra naturam. coll. vj. vbi. in prin. dicit Imperator, ꝙ omne sibi studiũ est, vt sibi à deo credita bene iuuent. & ibi §. si verò ecclesiasticũ. e. colla. vbi dicitur crimẽ ecclesiasticũ puniri secũdũ sacras & diuinas regulas: quas sequĩ leges non dedignantur. In vlt. gl. ibi: nemo enim vbi punit officium, quod admittit infidele aduocationis officium. Item punitur ibi acceptatio. Item iudex relegatur quinquẽnio, & punitur dimidia parte bonorum. ¶ In
1 j. glo. †ibi. x. vel xx. habita distinctione inter præsentes & absentes. & qui quoad hoc dicãtur præsentes. & quid de illo, qui nullũ habet domicilium vel habet plura. not. C. de præscript. lon. tempo. l. fi. & vide in Spe. de præscrip. ver. quando aliquis. & ibi agnouisse. quod melius dicant leges, videtur à prin. quod legitimè factum, vitiari nõ debeat, ꝑ illud superueniẽs, à quo non potest inchoari. ĵ. eo. factũ legitimè. ff. eo. tit. in ambiguis. §. non est nonum. Solu. vt dicit hic Dyn. regulæ illæ loquuntur in actibus perfectis.

fectis. Secus in inchoatis tantum, vt hic. & probatur sol. secundùm eum. ff. de verbo. obliga. si sub vna. §. si quod fundum. & l. pluribus. & de serui. l. pro parte. & de serui. vrb. præ. l. via. §. quicúque & ibi, si etiam titulus. de hoc. & an sit necesse saltem allegare titulum & an in præscribendo vsum fructum vel libertatem alicuius seruitutus, sit titulus necessarius. hic per Dy.
2 Circa† primum tenet titulum de iur. ciuili necessariò non allegãdum, per l. si quis diuturno. ff. si seruitus vend. Ad l. cùm de in rem verso. ff. de vsur. respondet, quòd ibi agebatur de persona attingenda, vel obliganda ad aliquam prestationem. & propter id necessaria est allegatio tituli: cùm ad personalem obligationem inducendam sit necessaria causa vel præsum, pra. ff. de doli exceptione. l. ij. §. circa. de proba. cum de indebito. §. fina. Pro ratione sit, quia in illis maius periculũ vertitur. suprà eodem libro. de elec. nisi maius.
¶Circa præscriptionem† vsusfructus
3 dicit de iure ciuili titulũ requiri: sicut in præscribẽdo dominio: cum vsufructus sit pars dominij. ff. de vsufruct. l. iiij. De iure cano. dicit. secus per decre. primam. de præscrip. præscriptione. s. eodem libro. cum vsufructus. de iur. communi posſideri posſit. ff. de acquirenda poſſeſ. l. naturaliter. & l. poſſeſſor. & de vi & vi ar. l. iij. §. vim vi. de præscrip. verò libertatis tenet in illa titulũ non requiri cùm non requiratur in prescribenda seruitute, per l. præ. si quis diuturno. multò minus in præscribenda ipsius libertate. & dicit hoc quasi expressum. ff. de seruit. vr. præd. l. eod. in princip. vbi hoc not. & ibi: vsucapio tenet. dicit Dy. ꝙ in rebus mobilibus ecclesiarum procedit vsucapio: per §. pro tpalibus. in eccle. de eccl. tit. vbi idẽ tenet accusatio. & in aut. de non ali. §. summus. de hoc xvj. q. iij. §. quasactiões. Gof. tenet idẽ in sum. de præscrip. §. item quæritur. Ho. tenet in sum. de præscri. sub rub. de vsuc. §. quæ non. vbi quidã etiã voluerũt dicere. Illud tamẽ dictũ corrigit, dicens sibi placere contrarium. de resti. in integ. c. j. vbi scripsi super. iij. glo. In gl. j. in fi. idẽ Dyn. In gl. vlt. in fi. & hoc per Dyn. repetentem, quoad hoc, quod ibi no. Tractat etiam de illo, qui† errauit facto vel in iur. vel in 4
vtroque, an censeatur bonæ fidei?
¶De primo tenet quod sic si error facti sit probabilis. per l. ff. de vsuca. iusto errore. §. filius. & l. non solùm. §. quod vulgò. & pro emptore. l. quod vulgo. De secũdo dicit, ꝙ cẽsetur bonæ fidei, quoad fructus ne ad ipsorũ restitutionem teneatur. ff. de peti. hęr. sed & si lege. §. scire tamen. quantum ad præscriptionẽ, habetur pro malæ fidei poſſeſſore errans in iure. facit. j. eo. qui contra. & ff. de vsuca. si fur. §. j. iur. enim ignorã. in vsucapione nõ toleratur. ff. de vsuc. l. nunquã. in prin. & de iur. & facti igno. l. ignorã. De tertio dicit, ꝙ propter probabilem errorem facti adiunctum reputetur bonę fidei, & præscribere posſit: vt plenè not. ff. de do. l. si vir vxori? ¶ Ad l. ff. ex quibus cau. in poſ. eatur. l. Fulcinius. §. quid ergo, si duas: & ff. ad silleian. si quis in graui. §. vlti. & l. qui posthumos. ¶Respondet, quòd constabat ibi de mala fide, quòd veri-

tas non tollit per aliam causam concurrentem, quæ est bonæ fidei. Incertis enim non certis locus est cōiectu ris. ff. de verborum obliga. continuus. §. cum ita.

Quæstio in sex membra diuisa.

Hanc regulā & duas sequentes in hoc ordine alphabeti concepi fauere theologis, vt sicut quęstiones aliquas legistarum sub hoc titulo pro canonistarum vtilitate describo: sic propter idem certas quæstiones vtrique iuri congruas, per fratrem Gerardum de Senis, ordinis Eremitarū pulchrè, copiosè & vtiliter traditas hic inseram, licet prolixas: tamē fortiter decurtatas: cum enim perplexus essem, an ipsas propter laborantis reuerentiam ad literam describerem, an verò deciderem, prælegi seruum, mouit autem vltra communem decisionum profectum, voluntas insistendi circa vltimum huius quæstionis articulum, licet tritū. Proponebat autem, sic quæstionem: ex qua sex alias formabat, quæ huic regulæ congruunt:
5 vtrū Titius † pręscribēs rem Sempronij mala fide spatio. xxx. vel. xl. an. possit dictam rē defendere sine peccato contra Sempronium, qui eam repetit. Et arguitur ꝙ sic: quia pręscriptio est introducta à iure cano. & ciuili, quæ non possunt præstare fauorem alicui peccato. xxiij. q. iiij. qui peccat. ī prin. Et constat, quòd saltim secūdùm ius ciuile non requiritur bona fides in præscriptione. xxx. vel xl. an. vt patet C. de pręscrip. xxx. an. l. j. & l. omnes. & l. cum notisśimi. & xvj. q. iij. §. potest. Quia poterit Titius iure pręscriptionis dictā rē tenere, & defendere contra Sempronium sine omni pacto. Ad oppositum videtur. xiiij. q. vj. si res. & habetur in regula pactū, quæ statim sequitur, per quæ cōcluditur, ꝙ si necesse est restitui non petenti, multo minus defendere poterit illam cōtra repetētem. Et ad contrariū respondet verum esse, ꝙ id, quod fit iur. pręscriptionis, fit sine pacto: sed præscriptio non habet pactum annexum, nec per hoc dicitur ius ciuile fauere pacto: quia inquantum præscriptio respicit odium negligentis, inducta fuit à iure ciuili. sed inquantum respicit præscribentem, fuit permissa nō inducta, vt dicetur in tertio argumento. Præmittebat autem huic solutioni, ꝙ in ista quæstione sex erant videnda. Primò quid sit præscriptio. Secūdò vtrū præscriptio sit contra ius cōmune naturæ. Tertiò, vtrum præscriptio iur. canonici debuerit esse alia, & distincta à pręscriptione iur. ciuilis? Quartò, vtrum in præscriptione acquiratur dominium? Quintò, vtrum præscribens mala fide sit censendus cum raptore, vel in qua alia specie peccati locetur. & vtrum teneatur ad restitutionem, sicut raptor? & per hoc patebit quid sit dicendum ad illud, quod in ista quæstione principaliter est quæsitum. Sextò, erit videndū, vtrum mala fides adueniens præscriptione completa, obliget ad restitutionem.
6 EST ergo primò videndū, quid † sit præscriptio. p̄scriptio aūt vno modo cōsueuit sic describi. præscriptio est exceptio ex tēpore substantiā capiēs, quæ quidem descriptio ponitur per Io. xvj. iij. in sum. à qua descriptione notificari

notificari videtur primum esse effectus,quem præscriptio efficit.secundum esse,causa,quæ præscriptionem inducit.Effectus,quem præscriptio efficit,tangitur,cùm præmittitur.præscriptio,est exceptio causalis, & non essentia,id est,causa exceptiõis.quemadmodum si diceremus:fumalis euaporatio pomi, est odor non quod sit essentialiter odor, sed quia est causa odoris & quamuis præscriptio possit habere alium effectum,vtpote acquisitionem dominij, secundum quosdam:quia tamen dictus effectus non est necessariò annexus, cùm possit esse alia præscriptio sine acquisitione dominij,scilicet, præscriptio malę fidei: vt prædicto.§.potest.ergo talis effectus non debuit poni in sua descriptione. Nam vbi causa describitur, oportet quòd effectus,qui ponitur in eius descriptione,sit ei semper & necessariò annexus. Exceptio autem est talis effectus, qui semper & necessariò annectitur ipsi præscriptioni.quod patet per rationem & in ductionem.per ratione͂ quidem,quia nisi præscriptio haberet semper & necessariò annexum istum effectum, sequeretur. Nam vbi tollitur ab ea. exceptio,tollitur & dominij acquisitio, & quicunq; alius effectus,ac per consequens frustra fuisset introducta:quia nullam haberet efficaciam. quòd nullus diceret. Solu.patet hoc idem per inductionem.Nam si inducamus in singulis speciebus præscri- 7 ptionis,semper inueniemus,quòd ipse pręscribens habet exceptionem excludentem actionem, quæ contra se fieret iur.pręscripta.dabat tria exempla de decendio,per cuius lapsum prę scribitur contra non appellantem.ij. qõ.vj.biduum:de tempore trimestri, quo præscribitur contra non eligentem.de elec.ne pro defectu.&de casu decre.primæ.de præscriptio.coniuncto.c.placuit.ij.xvj.q.iij.per quæ duo capitula patet,quòd transcurso spatio trium annorum,& sex mensium,quibus præcessit admonitio, non habet episcopus negligens vlterius actione͂ ad recuperanda plebem,quæ ad suam cathedrã pertinebat,& ita sit verum debere, quòd semper acquiritur ipsi præscribenti exceptio excludens actionem.qua propter bene dicebatur superius,quòd primum quòd ponitur in descriptione pręscriptionis,est effectus, quem præscriptio efficit.& ille effectus est exceptio excludens actionem,vt est ostensum.Secundũ, quòd ponitur in eius descriptione,est causa,quæ præscriptionem inducit.& ista tangitur,cùm in dicta præscriptione additur:ex tempore substantiam capiens.Nam secundum istã clausulam videtur,quòd ipsum tempus sit causa inducens præscriptione͂. quòd etiam videtur posse probari ratione.Illud nãq;,quod expectat temporis determinationem, & temporis impletionem,videtur capere suã substantiam ex te͂pore.præscriptio est huiusmodi quia videmus,quòd præscriptio nulla esset nisi sit prima determinatio facta per legem.¶ Vlterius videmus, quòd † præscriptio non habet vim,nisi impleto illo te͂pore quod est per.l.determinatũ.quapropter bene dictum est, ꝙ expectat temporis determinationem,&temporis impletionem.ac per

consequens videtur, quòd ex tempore
capiat suam substantiam. Ex quibus
omnibus apparet, quòd diffinitio vel
præscriptio superius data de præscrip
tione sit satis rationabilis: tum quia
tangit effectum, quem præscriptio
efficit: tum etiam, quia tãgit causam,
quæ præscriptionem inducit. Oppo-
8 nit aũt† huic descriptioni, quòd sit di
minuta, & insufficiẽs propter tria. Pri
mò, quia videtur prætendere, ꝙ tem-
pus sit causa, ex qua præscriptio suam
efficaciã capit, ꝙ potest esse factum
nam cũ tempus sit ius naturale, seque
retur, ꝙ præscriptio haberet causam
naturalẽ, ac per cõsequens ipsa & sua
virtus esset, quid naturale, & à natura
ꝙ nullus diceret. Secũdò, quia pręmit
tit causam principalẽ, ex qua pręscrip
tio suã efficaciã capit. s. legũ authori
tatẽ. Tertiò, quia ꝑmittit causam fina
lẽ, propter quã fuit inuenta pręscrip-
tio, quæ tñ causa finalis maximè de-
bet accipi in definito vel descriptio-
ne cuiuscũq; rei eò ꝙ per eã maximè
habet quęcũq; res innotescere & noti
ficari. & ideo ꝓpter ista videtur dãda
alia descriptio pręscriptiõis, quę talis
sit, ꝙ tãgat modũ: secundũ quẽ tẽpus
ad descriptionẽ cõcurrit. Tãgat etiam
causam efficiẽtẽ, quę ꝑscriptioni effi
caciã tribuit. Tãgat insup cãm finalẽ,
propter quã ꝑscriptio adinuẽta fue-
rit. ad q̃ tria explicãda videtur, ꝙ præ
scriptio sic possit diffiniri, vel descri-
9 bi. Pręscriptio, est ius† quoddã ex tpe
cõgruẽs, legũ authoritate vim capiẽs,
pœnã negligẽtibus inferẽs, & finẽ liti
bus imponẽs. In hac igit᷑ descriptione
tãgũtur illa tria. q̃ supius sunt ꝑfata.
primò, cõgruũ tẽpus lege limitatũ, si
ne q̃ limitatione inexcusabilis neglĩ-
gẽtia nõ potuisset haberi. secũdò, le-
gũ authoritas ex tali negligẽtia præ-
scriptionẽ inducẽs: ꝑ quã talẽ cõtra
sic negligentem exceptionẽ parit in
eius pœnã. Primũ ibi: ius ex tpe con-
gruẽs. nõ. n. tps dat efficaciã, vt vole-
bat prima descriptio: sed cõgruitatẽ
secũdũ legũ authoritatẽ vim capiẽs.
& hoc dat efficaciã. Tertiò in eadẽ de
scriptione tãgitur cã finalis: propter
quã ꝑscriptio est adinuẽta. s. vt pœnã
negligẽtibus inferret, & finẽ litibus
imponeret: quẽadmodũ vsucapio. vt
patet. ff. de vsu. l. j. dicitur. n. ibi ꝙ vsu
capio est introducta, ne quarundã re-
rum dñia. diu & ferè semper incer-
ta essent. Ex hoc autẽ sequitur dupli-
citer pręfatus finis: quia tã vsucapio,
quã etiã præscriptio diuina distinguẽ
do, pœnã negligentibus infligit, & fi-
nem litibus imponit. iste verò dupli-
citer finis tãgitur in tertia particula
pręfatæ descriptionis: cùm dicitur, ꝙ
præscriptio, est ius pœnã negligenti-
bus inferens, & finẽ litibus imponẽs.
10 ¶Subdit autẽ, ꝙ Papias† ponit tria si-
gnificata de præscriptione, quæ præ-
dictis bñ cõueniũt, & correspõdẽt sci
licet prædicere, cõtradicere, & diffi-
nire. prædic. eñ, cùm tẽpus statuit: cõ
tradicit repetẽti, quod pręscriptũ est.
diffinit lites. Ex q̃bus omnibus appet,
quid sit præscriptio. apparet etiã vl-
terius, quod diffinitio vel descriptio-
supius data de ea, sit bene assignata.
VIDENDVM est secundò, vtrum
11 †præscriptio sit cõtra ius naturæ? vbi
sciendum ꝙ iur. periti videntur com
muniter dicere, ꝙ ipsa sit contra ius:
quia cõtra naturalẽ æqtatẽ, vt dicũt.
& hæc

& hęc opinio manifestat no.de vſucapione.quæ præſcriptio eſt.ff.de vſu.l.j.in prima glo.&.xvj.q̃o.iij.quicunq; etiam.in glo.j.fundamentum autem dictæ opinionis ſumitur ex regula: quæ habetur.ff.de re.iur.in iur.naturali.quam.ſ.vide ſub litera.j.in fin.& hoc.eod.titu.locupletari.Conſtat autem, quòd in præſcriptione fit præſcribens locupletior cùm alterius detrimēto & iniuria:ac per conſequens videtur, quòd præſcriptio ſit contra
12 ius naturę.His tamen non† obſtantibus,tenet contrarium pro euidentiali, dicens inquirendum quid intelligatur per ius naturæ, & quid per ius legale. Sciendum ergo, quòd omne ius conſiſtit in rectitudine quadam. nam ideò ius dictum eſt:vt habetur. j.diſtinct.ius generale.Iuſtitia autem non eſt aliud, quàm quædam rectitudo. ergo ius ſiue naturale ſiue legale,in quadam rectitudine conſiſtit. intelligendum tamen,quòd quamuis ius naturale & ius legale ſint diſtincta: non tamen eorum rectitudo eſt diuerſa.imò eſt eadem rectitudo,aliter & aliter ſumpta.Nam ſi bene conſideremus ius legale,non addit ſuper ius naturale aliam rectitudinem:ſed ſpecificat illam eandem. ita vt verum ſit dicere, quòd ius legale eſt quædam ſpecificatio naturalis rectitudinis expreſsiua.habet enim ius legale ſpecificare & explificare naturalis iur.rectitudinem tripliciter,ſcilicet,quandoque eam de determinando per congruos modos.Quandoque verò eam applicando ad varios actus,quandoque eam declarando per quoſdam euentus.Et quòd ita ſit,apparet:ſi diſcutiamus per omnes iſtos tres modos.Exemplum de primo.Ius naturale vult delinquentem puniri. modos punitionis non determinat, quòd facit ius legale vtendo rectitudine iur.naturalis,ſcilicet ſecundum qualitatem delicti.Exemplum de ſecundo.rectitudo iur.naturalis eſt:nemini ſubtrahi,quod ſuum eſt.Ius legale diſtinguit actus ab illa rectitudine deuiantes ſcilicet actum furandi, & ſimiles. vltra id oſtendit quomodo vnus rapiendi,fœnerandi illorum actuum plus deuiat,à rectitudine iur.naturæ.& ſecundum id maiores& minores pœnas ſtatuit,ſi per metum pœnarum præſeruat in hominibus rectitudinem iuris naturalis.&ſic non addit rectitudinem,& illam ſpecificat.ſic in ſcientijsſpeculatiuis,quę veritatem confuſam & indeterminatam in generalibus principijs,ſpecificant in ſpecialibus concluſionibus: rectè ſic per ius poſitiuum determinatur rectitudo iuris naturalis, confuſa & indeterminata. Nunc ad propoſitum. videmus tertiò, quòd ius legale quandoque aſſumit rectitudinem iur.naturalis,& eam ſpecificat declarando per quoſdam euentus. verbi gratia. Aſſumit à iure naturali, quòd rectum eſt neminem cùm alterius detrimento & iniuria fieri locupletiorem.non tamen poteſt haberi à dicto iure, vtrum ſit poſsibilis aliquis euentus, vel caſus,in quo quis poſsit locupletari cùm alterius detrimento, & ſine eius iniuria? & ideo ſpecificat poſteà, & declarat intellectus dictæ regulæ in quibuſdam caſibus: In quibus

aliquis potest locupletari cùm alterius detrimento, & sine eius iniuria: sicut in prę̨scriptionibus & vsucapionibus, eò quòd in eis infertur alicui damnum. & tamen non irrogatur ei iniuria. Nam videmus manifestè, quòd ille contra quem currit præscriptio, quamuis patiatur damnum, non tamen patitur iniuriam: quia ipse propter suam negligentiam meretur pati damnum: & idcirco in tali casu quamuis videatur recedi ab intellectu, quòd regula prætendit secundum literam: non tamen receditur ab intellectu quem regula iuris habuit: nam si illa in omni casu ad literam seruaretur, à duobus alijs, quę sunt de iure naturæ, expresse recederet. Et ꝙ ita sit, apparet. non enim potest dicta regula in omni casu ad literam seruari, nisi præscriptio & vsucapio tollantur. si autem præscriptio & vsucapio tolluntur, pactũ negligentię, quod est contra bonũ publicum, non punitur, & per consequens receditur ab illa regula iurę naturę, quę dicit, ꝙ rectum est pactũ puniri, & maximè pactum cõtra bonũ publicum, quod dat materiam litiũ & rixarum. Vlterius etiam, si vsucapio & præscriptio tollũtur, receditur ab alia regula iuris naturæ: quæ dicit, ꝙ bonum publicũ & commune est pręferendum cuicũq; bono speciali & proprio. in remotione autem præscriptionis & vsucapionis fit totum contrariũ. præeligitur bonum propriũ illius, qui negligit repetere rem suã: & dat materiã litiũ, & rixarum. & per cõsequẽs præmittitur bonũ cõe. quod cõsistit in pacifico cõitatis cõuictu: nã data materia litiũ & rixarũ, per remotionẽ prę̨scriprionis & vsucapionis cõuictus cõitatis pacificus perturbatur: & ideo propter omnia, hoc est notabiliter attendẽdũ, ꝙ ius naturale habet diuersas regulas, quę sunt intelligẽdæ, ꝙ vna alteri nõ cõtrarietur: itaq; sunt seruandæ, ꝙ cũ vna seruatur, cõtra aliã nõ eatur. ¶ Et

13 licet hoc satis appareat † per ea quæ dicta sunt tñ possunt ad hoc alia duo exẽpla. Videmus enim ꝙ iure rectum est, quod depositũ reddatur: vt patet. j. di. ius naturale. & tñ gladius depositus furioso nõ reddetur. quia per id viciarẽtur regulæ de nõ occidẽdo. & de pace inter homines seruãda. quorum vterq; ex restitutione posset violari in seipso, vt in alio. xxij. q. ij. ne quis arbitretur: & sic ꝑpter rectitudinẽ iur. legalis recedetur à litera iuris naturę ꝙ sequẽdo incideretur in culpã. & hoc facit circũstãtia eueniẽs, ex quibus omnibus appet ꝙ ius legale non addit super ius naturale quandã specialem & nouã rectitudinẽ: sed specificat & declarat illam eandẽ per quosdam casus. in quibus & si nõ seruetur rectitudo iuris naturalis secundum vnã regulã: seruatur tñ secundũ aliã. vt. s. ostensum est. Vel possumus dicere, ꝙ in talibus casibus licet nõ seruetur sensus, quẽ prętẽdit secũdũ literã: seruatur tñ, ꝙ eadẽ regula intẽdit secũdũ verã intelligẽtiã ꝑpter quę omnia videt̃ bñ dictũ illud, qđ. s. dicebat̃. s. ꝙ rectitudo iur. naturalis & legalis nõ est alia & alia: sed est vna, & eadẽ, aliter & aliter sumpta. Põt autem hoc totũ, qđ dictũ est confirmari per vnã legẽ, quę habetur. ff. de iusti. & iure. l. ius ciuile. dicit enim illa lex, quòd ius ciuile

ius ciuile est,quod nec in totum à iure naturali,vel à iure genti. recedit: nec per omnia ei seruit.Itaq; cùm vel addimus vel detrahimus iuri cõmuni,ius proprium.i.ciuile efficimus.Ex verbis autem istius l.statim apparet, quòd rectitudo iuris naturalis & legalis non est alia. sed vna & eadem aliter & aliter sumpta.nã si esset alia & alia,tunc ius legale esset certum ex sua propria rectitudine iur. naturalis:ac per consequens in totũ recederet à iure naturali:cuius contrariũ dicit lex prçfata.Quapropter imaginari potest,quod ideò ius legale recedere nõ dicitur in totũ à iure naturali : quia ab eo sumit suam rectitudinem. Ideò verò dicitur non per om-
14 nia ei † seruire:quia illam rectitudinem videtur immutare : quandoque per additionem : quandoque per detractionem.Per additionem quidem, quãdo addit varios actus,ad quos habet applicari , vel congruos modos, per quos determinari. Per detractionem verò,quando aliquo casu videtur ei subtrahere rectitudinem secũdum vnam regulam:quã tamen sibi conseruat secũdum aliã:nec per hoc, quod dicitur,quòd eadem rectitudo vtriusque iuris, sequitur quod vtrũque ius sit idẽ:vel secundò, quòd ius naturale sit suijpsius mensura : quia quo ad primum quãuis rectitudo sit eadem:sunt tamen iura diuersa propter diuersas causas.Prima , quia illa vnica rectitudo habet duplicem vim dirigẽdi in humanis. Vna est indeterminata,quantũ pertinet ad ius naturale : alia distincta & determinata quãtũ pertinet ad ius legale:vt.s.dixi de puniendo delinquentẽ,& sic quòd aliter,& aliter sumpta , habet aliã & aliã vim directiuã.ergo creare potest iura distincta:qa ius nõ dicit rectitudinẽ absolutè:sed ꝓut habet vim directiuã in humanis. Secũda causa,quia rectitudo iuris naturalis omnibꝫ est no.sed iur.legalis paucis peritis,& sic respectu notitiæ sunt vniꝫ rectitudinis iura distincta.De secũdo etiã dicitur nõ incõueniẽs,ꝙ vnũ & idẽ diuersimodè sumptũ sit sui mẽsura. nã habẽs maiorẽ certitudinẽ vno modo, quã alio,est de ipso notius & certius. & sic suiipsiꝫ est mẽsura. Cũ ergo vt nũc dixi vno modo distinctius , quã alio,nullũ incõueniẽs , ꝙ diuerso respectu habeat rationẽ regulæ & mẽsuræ:Itẽ regulati & mẽsurati. ¶De-
15 claratis ergo his†omnibꝫ, quod prçscriptio cõcordet iuri natur.ꝓbat rationibꝫ.quarũ prima talis est illa.Iura quç habẽt eandẽ rectitudinẽ, vnũ eorũ nõ potest alteri contrariari. sed ius naturale & ius legale de prçscriptionibus habẽt eandẽ rectitudinẽ.ergo &c.maior patet ꝑ se.minor verò apparet ex dictis.Secũda ratio ad idẽ, potest esse talis.Illud ius ꝙ habet cõgruã & rationabilẽ causam,cõcordat iuri naturali.sed ius de prçscriptionibus est huiusmodi:ergo &c.minor verò satis no.quia quicquid est cõgruũ &,rationabile,cõcordat naturali rationi,& per consequens naturali iuri. Minorẽ verò probo per id,ꝙ dicebatur superius in primo articulo , vbi ostẽdebatur,ꝙ lõgitudo determinati tẽporis à legibus probet cõgruã & rationabilẽ causam prçscribẽdi.Tertia ratio ad idem , est talis. Illud ius

legale,quòd punit pactum negligentiæ:quod est cõtra bonũ publicũ. cõcordat iuri naturali. ius de præscriptione est huiusmodi:ergo &c.maior videtur no.qa regula iur.vera est, ꝙ peccãs puniatur, & maximè cõtra bonũ publicũ. minor etiã apparet. quia ille,qui negligit repetere rẽ suã tam lõgo tẽpore maximè peccat cõtra bonũ bublicũ:quia præbet materiã litiũ & rixarũ:qa nõ possunt facilè terminari & per cõsequens de iure naturæ æquũ est ꝙ puniatur.ius autẽ pręscriptionis punit sic negligentes, vt patet in præscriptione superius data secũdo.Quarta ratio ad idẽ.est talis: ꝙ illud ius legale,quod imponit finẽ litibus, quæ nõ videtur possibiles terminare,maximè cõcordet iuri naturali ius legale de præscrip.est huiusmodi & ergo &c.Maior videtur.not. quia bonũ publicũ maximè impeditur per lites,quæ nõ facilè terminãtur.& ideò aliud est legale ius, quod imponit finẽ litibus talib⁹, maximè cõgruit bono publico, ac ꝑ cõsequẽs maximè cõcordat iuri naturali. Minor etiã apparet, tũ ex descriptione, quæ dicit,ꝙ est ius,ꝙ finẽ litibus imponẽs:tũ etiã ex.l.illa seruis.all.ff. de vsuc.l.j.quę dicit,ꝙ vsucaptio est introducta propter bonũ publicum, & pari ratione etiã pręscriptio. Ex istis autẽ duabus rationibus apparet quod quãuis pręscriptio videatur deuiare à iure naturæ,secundũ illã regulã, quę dicit ꝙ nullus debet locupletari cũ alterius detrimẽto & iniuria, reuocatur tamẽ ad ius naturæ,secundũ duas alias regulas:quarũ vna dicit, ꝙ qui peccat, debet puniri. Alia verò dicit quòd debet finis litibus imponi:propter ꝙ etiã patet vlterius quomodo tollitur fundamentũ cõtrarię opinionis,quã gl.tenent.nã licet sit æquum simpliciter neminẽ ditari cũ alterius detrimẽto,in tali tamẽ casu,quo currit pręscriptio,nõ est æquũ:quia iretur cõtra duas alias regulas iuris na-

16 turalis.Nec† valet illud, quod inducebatur in contrariũ.de l.hac lege.C. de pac.cõ.quę dicere videtur,ꝙ aliud est bonũ,aliud est æquũ.quia non est intentio dictæ l.quod aliquid sit bonũ,& nõ sit æquũ.Nã quanto aliquid recedit ab æquitate,tãto etiã recedit à bonitate. quapropter est dicta lex intelligenda hoc modo. s. quia aliud est,quod apparet bonũ, secundũ vnã regulã,quod tamẽ non apparet æquũ secũdũ aliã.vel potest dici animo ꝙ aliquid est quod apparet bonũ,secundũ aliquã regulam,iuxta verã intelligentiã,quod tamẽ nõ apparet ęquũ secundũ eandem regulã intellectam apparentẽ ad literã. Intelligendũ est tamen,quòd circa totũ,quod dictum est.s.sic distinguere possumus : quòd

17 †præscriptionẽ cõcordare iuri naturæ, potest intelligi dupliciter. Vno modo,quòd ita cõcordet iure naturę, quòd sit directè ab eo exorta, & iste intellectus est falsus:quia nulla tũc regula iure naturæ ei obuiaret aliquo:modo.cuius tamen contrariũ est ostensum superius:quia obuiat ei illa regula iur.quæ dicit iure naturæ æquũ est neminẽ cũ alterius detrimẽto & iniuria fieri locupletiorem.Ista enim regula obuiat pręscriptioni,saltẽ quantũ ad sensum,quẽ prætendit secundum literam.& hoc fortè,quod mouet

mouet iuristas ad dicendũ,quòd pręscriptio sit cõtra ius naturę:itelligũt esse cõtra ius eam.quòd si intelligãt eam esse cõtra ius naturæ, quia non directè est ab eo exorta,potest tolerari eorũ opinio: quãuis simpliciter loquẽdo,non sit bene dictũ:quia magis est verũ eã concordare iuri naturæ,quã esse contra ius:cõcordat enim iuri naturæ: iuxta intellectum, qui modò ponetur. Dico ergo, quòd secundo modo potest intelligi pręscriptionem cõcordare iuri naturæ: quia licet non sit directè ab eo exorta: est tamen ad ipsum indirectè reducta.& iste intellectus est verus:quia ostensum est.s.ꝙ licet præscriptio videatur directè deuiare à iur.naturæ secundũ vnam regulã:reducitur tamen ad ipsum indirectè per duas alias regulas.imò,quod plus est, ista reductio potest fieri secundũ vnã & eandem regulam, vt superius est ostensum.propter quæ omnia simpliciter debemus dicere,quod ipsa nõ sit cõtra ius naturæ:imò magis, quòd cõcondet iuri naturæ.& ita patet, quid sit dicendum quantum ad secundum articulum.Ioan.andræas.

TERTIO quærebatur, vtrum præscriptio iuris canonici, debuerit esse alia & distincta à præscriptione iuris ciuilis?Vbi sciendũ,ꝙ in isto articulo est aliquid certũ,& aliquid dubiũ.nam certũ est,quòd præscriptio, quæ currit secundũ ius canonicum, quia requirit bonã fidem in præscribente,vt in ista regula cũ concor. est alia à præscriptione,quæ currit secũdũ ius ciuile:quæ nõ requirit necessariò bonã fidẽ in pręscribẽte.vt patet. C.de præscri.xxx.an.l.j.& l.omnes.& l.cũ notissimi.aliud autẽ est dubiũ in isto articulo.s. vtrum ista diuersitas præscriptionis inter dicta iura sit rationalis,siue verũ fuerit rationabiliter posita? Illud autẽ, quod facit hic aliquã difficultatẽ est, quòd si præscriptio malę fidei cõcordat æquitati iuris naturæ, videtur ꝙ ambo dicta iura debuerũt cõcordare in eam statuendo.Si verò dicta præscriptio sit iniqua,&cõtra æquitatẽ iuris naturę, videtur quòd nullũ ius legale debuerit eam statuere:& per cõsequens dicta præscriptio sicut nõ currit secũdũ iura cañ.ita etiã nõ curret secundum ciuilia.nec erit aliqua diuersitas inter dicta iura.Sciendũ ergo, quod dicta præscriptio considerata mẽte iur. ciuilis,eã statuẽtis est æqua:quia cõcordat æquitati iuris naturæ & alio modo cõsiderata mẽte præscribẽtis, est iniqua:quia ab eius ęquitate recedit.& ꝙ ita sit,apparet.Intẽdit enim
19 ius†ciuile per præscriptionẽ malę fidei duplicẽ finẽ.s.negligentes punire, & finẽ litibus imponere,& vterq; dictorũ finiũ iuri naturali cõcordat, vt superius fuit visum.& ideò ex ista parte meritò est dicẽda æqua & iusta talis præscriptio. Item not. præscribens per eandẽ præscriptionẽ intẽdit rem alienã vsurpare,ꝓpter quod meritò ex ista parte est dicẽda iniqua,& iniusta:quia discordat ab illa regula iuris naturæ,quæ dicit,Quod tibi nõ vis fieri,alteri non feceris.quæ regula in lege & in euangelio continetur. vj.in prin.decretorum.& hîc apparet, quod fuit causa, quod præscriptio malæ fidei, est à iure ciuili inducta.

Remanet tamen dubium, quare ius cañ. in præd. præscriptione à iure ciuili discordat. Sciendum ergo, quòd præscriptio malæ fidei partim est à iure ciuili inducta: & de hoc nunc dictum est: partim permissa. s. considerata iniquitate pręscribentis. quo respectu est iniusta, vt prædixi. nec est secundum id à iure ciuili inducta: sed solũ permissa. quia ius ciuile & quodlibet aliud ius, quãuis non posit aliquid iniquũ & iniustũ inducere: illud tamen quandoque permittit, propter aliquod bonũ & iustũ, quod inde potest elicere. & quod ad ipsum tale ius magis spectat intẽdere, sicut in proposito. nã permittit, quod præscriptio illius ex mala fide & æquitate procedat, vt pœnam duplicẽ per præfatum finem eliciat. Hoc autem non facit, quia ius ciuile cũ intendat pro vltimo fine cõseruare ciuilem societatẽ, cui fini maximè deseruit negligẽtia, punitio, & litium terminatio: idcirco magis debet intendere ad hoc, vt negligentes puniat, & finẽ litibus imponat, quã vt iniquitatẽ præscribentis corrigat, vel remoueat. nã magis ad i psum spectat illius duplicis finis æquitas prosequenda, quã ipsi præscibentis iniquitas corrigendam. Ex quibus omnibus apparet immediatè, quare in præscriptione malę fidei ius cañ. à iure ciuili discordat. & asignat de hoc. iiij. rationes. Prima, quia ista duo iura sibi mutuo subueniũt cùm fuit fundata super eodẽ iur. naturali. nã si vnũ eorũ alteri non subueniret, sequeretur quòd vnũ eorũ in omnibus sufficeret, & per cõsequens alterum superflueret. Contingit enim sæpe, ad vnũ. & eundem effectum vnũ eorum sine altero non sufficere. Verbi gratia: in puniẽdo clericũ tradẽdũ ad mortẽ, nõ sufficit ius ciuile sine cañ. quia nõ potest ipsum degradare. nec etiã sufficit cañ. sine ciuili. quia iudex canonicus non potest ipsum occidere. quapropter dicta iura sibi mutuò subueniũt in dicto casu: quia quodlibet eorũ exequitur illud, ꝙ ad ipsum pertinet. ita ergo suo modo est imaginandũ in præscriptione malæ fidei. quia in ea est aliud iustũ, & ꝓsequendũ: & aliud iniustum, & prohibendũ. quæ duo satis patent per superiora. hæc duo non possunt fieri per idẽ ius. & ideò oportet, quòd sit aliud ius, quod dictã præscriptionẽ propter illũ duplicem finẽ instituat: & aliud ius, quod eandẽ præscriptionem propter malã fidem præscribentis prohibeat: vt isto modo dicta iura sibi mutuò subuenient. nec erit contradictio inter ea: sicut melius declarauit in quęstione de vsuris. vbi ostẽdit, quòd vnum non potest obseruiare alteri per contradictionẽ: sed per obmisionem. quia illud quod obmittitur ab vno, sæpe assumebatur ab altero: sicut vtiq; nunc est in proposito. Nam quod mala fides pręscribentis debeat præscriptionem infringere, hoc à iure ciuili obmittitur: quia ad ipsum non spectat eam propter dictam causam infringere. Hoc autẽ à iure cañ. assumitur: quia ad ipsum spectat eam propter dictam causam infringere. & ideò non est contradictio, cũ ius ciuile dicit talẽ præscriptionem æquã & iustã esse, ac per consequens instituendam. Ius verò cañ. dicit eandem

præscriptionem esse iniquam, & iniustam, ac per consequens prohibendam. quia sic dicendo non attendit ad eandem causam, nec ad eundem finem. vbi autem est contradictio, oportet quòd accipiatur secundum idem, & respectu eiusdem domini.
20 Ex his omnibus † possumus ad propositum formare vnam rationem talem. Illud quod est prohibendum, & à iure ciuili obmittetur, debet à iure cano. assumi. quia suprà ostensum est, quia dicta iura sibi mutuò subueniunt. sed præscriptio malæ fidei est prohibenda, quia iniqua & iniusta ex parte præscribentis, & sic eius prohibitio debet assumi à iure cano. ac per consequens à dicto casu vnum ius discordabit ab altero: nec tamen propter talem discordiā erit contradictio. vt suprà ostensum est. Secunda ratio ad idem, est talis. Illud quod sequitur legem Euangelicam, debet discordare ab omni eo, à quo discordat lex Euangelica: sed ius cano. sequitur legem Euangelicam, & ei subalternatur, quæ lex Euangelica à iure ciuili discordat in rectificando actum interiorem, sicut patet Michee, vbi dicitur: Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mœcatus est in corde suo. Ius autem ciuile nititur solùm ad rectificandum actum exteriorem, qui est ad alterum, per quem posset ciuilis societas impediri. ergo & ius cano. debet in hoc discordare, seu potius superabundat à iure ciuili. quia debet vti ad rectificandum etiam actum interiorem, per quod posset à Deò deuiare, ac per consequens dicit præscriptionem malæ fidei penitus prohiberi, per quam actus interior obligatur. ex quo etiam relinquitur quòd in prædicto casu à iure ciuili discordat. Tertia ratio ad idem, est talis: Illa iura debent in præscriptione malæ fidei necessariò discordare, quorum vnum intendit conseruare iustitiam, propter litigia terminanda alterum verò econuersò, intendit terminare litigia propter iustitiam conseruandam. sed ius ciuile & cano. ita se habent, quia ciuile intendit conseruare iustitiam propter terminanda litigia. Nam suus finis principalis est conseruare ciuilem societatem: quæ conseruari non potest, nisi litigia terminentur: ius autem canonicum econuersò, intendit terminare litigia propter conseruandam iustitiam. Nam suus finis principalis est, ordinare in Deum & in legem Euangelicam, vt homo gloriam assequatur. Qui quidem ordo iudicium non haberet nisi iustitia conseruetur: vt per ea actus inferior, quo ordinatur iudex, regularetur. Hinc est, quòd vna regula iure can. dicit, quod vtilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquitur. eod. tit. qui scandalizauerit. quare relinquitur, quòd dicta duo iura debuerunt in præscriptione malæ fidei discordare, ponderato fine cuiusq;. qui patet per superiora. Quarta ratio ad idem, est talis: illa iura, quæ ita habent, quod vnum eorum ita intendit de foro litigij, quod finaliter remittit ad forū conscientiæ: alterum verò consistit solum in foro litigij: non possunt in præscriptione malæ fidei cōcordare: quia

quia prædicta præscriptio malæ fidei, secundum forum conscientiæ, est damnanda: secundum verò forum litigij, inducenda. sed ius cano. & ciuile ita se habent, quòd ius ciuile solũ sistit in foro litigij, quòd eam finaliter remittit ad forum conscientiæ, vt patet de pœ. & re. omnis. Ergo necessariò debuerũt in præscriptione malæ fidei discordare: quanuis talis discordia non sit contradictio, vt superius ostensum est: quia non est respectu eiusdem causæ vel eiusdem finis. & sic patet, quid sit dicendum quantum ad istum articulum. quia præscriptio iure cano. est alia. & debuit esse alia à præscriptione iuris ciuilis. & hæc sufficiãt quantum ad ipsum.

QVARTVM proponebatur:
21 vtrum in† præscriptione acquiratur dominium? Ad cuius euidentiam est intelligendum quòd quantũ ad præscriptionem malæ fidei, quæ currit spatio. xxx. annorum, nõ videtur esse aliqua discordia inter doctores iur. nam omnes concorditer dicũt, quòd in ea non acquiritur dominium, sed sola exceptio: quia si in ea acquireretur dominium, tunc nõ solùm fuisset inducta in odium negligentium, sed etiam in fauorem malæ fidei possidentium. Eius contrarium apparet. xvj. quæstione. iij. §. potest.

De præscriptione bonæ fidei, videntur quãplures adinuicem discordare. nam quidam antiqui doctores iur. dicunt, quòd in præscriptione bonæ fidei habeat quasi dominium inutile, & non directum dominium. quod probant per illum textum, qui habetur de præscriptionibus trigința, vel quadraginta annorum. l. si quis emptionis. in principio. & secundo respon. & ff. de iureiurand. si duo. §. iul. ibi enim dicitur, quòd præscribens habet vtilem actionem in rem, & habet exceptionem contra dominium, Si autem præscribens habet exceptionem cõtra dominium. ergo dominus contra quem fuit præscriptum, habebit actionem: quia excep-
22 tio† non habet locum, nisi vbi est possibilis actio. Est enim exceptio, actionis exclusio: vt patet. ff. de exceptioni. l. ij. si autem dominus contra quem est præscriptum habet actionem, non potest habere nisi directam: quia actionem vtilem habet ipse præscribens ratione vtilis dominij. & duo non possunt esse simul domini insolidum, vno respectu: vt patet. ff. commo. l. fi. si vt certo. §. si duo
23 bus. Si ergo† actio directa ac per consequens dominium directum remansit apud illum, contra quem est præscriptum: relinquitur, quod ipse præscribens acquisiuerit per pręscriptionem solam actionem vtilem, ac per consequens solum dominium vtile. & hanc opinionem sequuntur quamplures moder. doctores iur. de hoc aliquid not. xvj. q. iij. in fi. summæ. & c. quicunque in j. glo. & §. potest. per Ho. in sum. de præscriptione rerum imo. in vlti. colum. sed hæc opinio videtur dubia & rationabilis, propter tria. Primò, quia homo nõ est dominus rerum exteriorum, nisi pro quanto possunt venire ad suum vsum, & vtilitatem hominis, secundum ipsius arbitrium & voluntatem. & ideo videmus,

demus, quod illæ res quæ nunquam possunt venire in vsum & vtilitatem hominis, secundum ipsius arbitrium & voluntatem, nunquam possunt cadere sub eius dominio: sicut patet de corporibus cælestibus. Videmus vlterius, quod si aliquæ res aptæ natæ caderēt sub vsu & vtilitate hominis, & tamen nunc compertum non est, quod venerūt in vsum & vtilitatem alicuius, eo ipso ab ipsa lege discernuntur esse nullius, & naturali ratione conceduntur, & subijciuntur dominio primi occupantis: vt patet. ff. de acquiren. re. dom. l. j. §. quod enim nullius. Hoc ideò videtur contingere, quod dominium quod habet homo in exterioribus, prouenit ex earum vsu & vtilitate: constat autem quod ille, contra quem processit præscriptio bonæ fidei, nullo modo potest assumere rem prescriptam in suū vsum & vtilitatem. ergo nullo modo dominus. ac per consequens non remansit apud eum directum dominium. sic dicebat præfata opinio. Secūdò patet hoc idem: quia videmus, quòd præscribens aliquam rem bona fide, potest transferre dominium directum ipsius ad alium, vtpote si vendat rem alienam alicui domino, & posteà recipiat eam in feudum ab eo, dicitur transtulisse dictam rem in illum dominum, quantum ad directum dominium: & eam sibi præscripsisse, quantum ad dominium vtile. Constat autem quod vnusquisque homo tale dominium de re quacunque ad alium transfert, qualem apud se habet: vt patet. ff. de acquir. rer. do. l. traditio. Si ergo præscribens tale dominium transferre potuit, videtur quod ipsum apud se habuit, ac per consequens dictum tale dominium per præscriptionem acquisierit. Tertiò patet hoc idem: quia videmus, quòd ille qui habet solum dominiū vtile, & non habet dominium totale vtile, & ideò semper exhibet aliquid domino directo: vtpote vel partem vtilitatis, vel homagium, vel quid tale, per ꝙ tale datur intelligi, quòd ipse non est dominus directus: sed ille, cui fit illa exhibitio, vel recognitio, ac per consequens eoipso, quòd ille qui habet solum vtile dominiū, recognoscit alium dominum, videtur ipse tale non habere dominium. Si ergo prescribens bona fide acquisiuisset per præscriptionem solùm dominium vtile, non haberet totale dominium: sed necessariò recognosceret alium dominum, puta illum, contra quem præscripsit, quod patet

24 euidenter esse falsum. Ad rationē † verò ipsius opinionis potest responderi, quòd exceptio est facti, & quod hoc casu elidit actionem & intētionem agentis, & facit quod not. supra eod. lib. de lit. contest. c. j. in fi. in glo. & ideo est alia opinio quorundam doctorum dicentium: quòd in præscriptione acquiratur non solùm do-

25 minium† vtile, sed directum. quod probant per textum plurium legum in quibus habetur, quod præscribens bona fide spatio. xxx. annor. efficitur dominus, si ante præscriptionem acquireretur solùm dominium vtile, non diceretur præscribens effici dominus cum quadam determinatione adiuncta, & diminutione. Confirmatur hoc

tur hoc idem per tres rationes præcipuè. Prima est, quòd fortior est possessio in rebus immobilibus, quæ acquiruntur per præscriptionem, quam in rebus mobilibus, quæ acquiruntur per vsucapionem. sed per vsucapionem acquiritur non solùm dominium vtile: sed etiam directum. ergo multo magis debet hoc idem acquiri per præscriptionem. Secunda ratio ad idem, est talis: quia si præscriptio non acquireret dominium directũ, non videretur quod dominium directum esset in præscriptibile. quòd patet esse falsum. nam & ipsa iura principalia, de quibus minus videtur, cũ sint ossibus nostris infixa præscribũtur spatio. xxx. an. vt patet. ff. pro socio. l. iiij. & ff. de pecul. l. si quis. & l. ergo. & C. de præscrip. xxx. vel xl. an. l. sicut. Tertia ratio ad idem, est talis:

26 quia ille, qui † tacuit tanto tempore, præsumitur consentire. ff. de ver. sig. l. alienationis verbum. constat autem quod per consensum transfertur vtile dominium & directum. vt insti. de rerum. di. §. per traditionẽ. ac per consequens videtur, quòd per tempus præscriptionis acquiratur vtrunq; dominium: scilicet tam vtilæ, quam directum. hæc autem opinio non videtur rationabilis propter

27 duo. Primò, quia † videtur ponere, quod in præscriptione acquiratur necessariò dominium directum: quemadmodum in vsucap. cuius contrarium euidenter apparet. nam videmus, quod posset aliquis præscribere contra feudatarium, non præscribendo contra dominum feudi: in quo casu acquiretur per præscriptionem solum dominium vtile, & non directũ, & econuersò. Secundò, nõ videtur rationabilis: quia non conuenienter distinguit inter dominium directum & vtile, quasi duo distincta. cuius oppositum statim opponetur. & quantũ ad istam partem prima opinio videtur defecisse, sicut & ista. propter quę omnia videtur esse aliter procedendum in isto. Sciendum † ergo quod 28 dominium directum & dominium vtile, quandoq; distinguuntur, sicut duo diuersa iura: quandoque verò sicut duo diuersi modi habendi. idem dominium. debemus ergo imaginari, quòd vtile & directum quandoq; capiunt dispositionem penes alium & alium modum vtendi: quandoque verò penes alium & alium modum habendi. primum patet, quod videmus. pro alio nomine vtitur re feudata feudatarius, qui colit, & fructum recipit, quam dominus, qui recipit seruitium sine labore. & ita suo modo dicendũ est de hypotheca & principali dominio In tali ergo casu dominium directum & vtile distinguitur penes alium, & alium modum vtendi. quandoque verò distinguitur penes alium & alium modum habendi, siue penes alium & alium modũ acquirendi id dominium, debemus namque supponere, quòd acquisitio dominij est à iur. gentium: vt patet. ff. de inst. & iur. l. ex hoc iur. Ius autem gentium soli homini competit, & est quædã ratio naturalis, quæ sit homini propria est, quæ tamen hominibus omnibus est collata. quæ quidem rationalis est quasi quædam lex tacita: vt patet. ff. de bo. dam. l.

cùm

cùm ratio. Est inquam lex tacita, quia in corde hominis diuinitus & naturaliter scripta, & nō mādato ipsius prætoris exterius promulgata. Huius ergo legis & huius iur. naturali æquitati oportet ꝙ omnis dominij acquisitio innitatur, quandoque indirectè. ver. gratia de vtroque. Si enim occupemus aliquam rem penitus derelictam, vel qui nunquam extitit alicuius acquisitio dominij in illa re directè cōcordat & innititur iuri naturali: vt patet per illam legem superius allegatā. ff. de acqui. re. do. l. j. §. quod enim nullius. nā dicitur in illa. l. quòd illa res, quæ nullius est, naturali ratione occupanti cōceditur, ac per consequēs acquisitio dominij in illa re naturali rationi directè innititur: quia nulla est regula iur. naturalis, siue rationis naturalis, quę acquisitioni huius dominij valeat obuiare. Idem per omnia, si acquiramus dominiū in aliqua re per liberam traditionē illius, cuius est illa res. & hoc etiam potest haberi. ff. de acqui. re. do. l. qua ratione. §. hoc quoq;. vbi dicitur, quòd illæ res, quę per traditionem iur. fiunt, iure gentium nobis acquiruntur: cuius ratio redditur in sequenti §. vbi dicitur, quòd nihil est tam conueniens naturali æquitati, quàm voluntatem domini nolentis rem suam in alium transferre, ratam haberi. Patet ergo ex his duobus exemplis, quomodo acquisitio dominij in aliqua re quādoque innititur æquitati iur. naturalis directè. Restat videre de indirecta.

29 euenit enim quandoque, quod † acquirimus dominium in aliqua parte per exactionem illius rei à debitore nostro nomine pœnæ: quia iura ciuilia volunt, ꝙ id, quod exigitur à debitore nomine pœnæ, lucro debet cedere creditoris. vt patet. ff. de sol. & libera. l. id quod pœnę. acquisitio ergo dominij isto modo innititur, & concordat æquitati iur. naturalis. non quidē directè, vt patet ex duobus. primò, quia illud cōcor. æquitati iur. naturalis obuiare: nunc autē huic acquisitioni dominij obuiat illa regula iur. quę. s. fuit allegata. in secundo articulo, & habetur. eo. tit. locupletari cū concor. quia fit cū iactura debitoris. & sic deuiat ab æquitate iur. naturalis. quia dicta regula ei obuiat euidenter reuocatur tamen ad eiusdē iur. naturalis æquitatē, per aliam regulam, quæ dicit, ꝙ pro quolibet peccato debet pœna exigi, vt nullum malum remaneat impunitum. Ex quibus omnibus apparet, quòd acquisitio dominij in isto casu concordat ęquitati iuris naturæ: non quidem totaliter ac per consequens, non directè, sed indirectè: quia non cōcordat directè æquitati, quasi directè originē ab ea trahēdo: imò quasi indirectè ad eum redeundo. Secundò patet hoc idem: quia acquisitio illius dominij, quæ totaliter & directè innititur æquitati iur. naturæ, habet efficaciā suam & vigorem sine cōmuni fauore iur. legalis. vt patet in acquisitione dominij sumpta primò modo: nam dato, ꝙ nullum esset ius legale, adhuc primus modus acquirēdi dominium habet locum. secūdus verò modus acquirendi dominium, qui immediatè est dictus, non habet efficaciam & vigorem: nisi supposito fauore iur. legalis. sed per quādam reductionem

indirectam:quam reductionem facit ius legale.quia ad ipsum spectat naturalis iur.regulas concordare:vt potest patere ex his,quę dicta sunt in secundo articulo.& ideò talis modus acquirendi dominiũ,locum nõ haberet:sed ius ciuile nõ esset.apparet igitur ex omnibus his propositũ.Scien-
30 dum est tamen,ꝙ licet sint † duo modi acquirendi:tamen idẽ est dominiũ per quodcunq; illorum acquisitũ.eundem enim modum & vsum vtẽdi habet vterque acquirens.& sic patet illud,quod superius dicebatur, scilicet quòd dominiũ directũ & vtile quandoque distinguitur penes aliũ,& aliũ modum vtendi.& tunc sufficiunt duo particularia & distincta dominia. quandoque verò penes aliũ & alium modũ habendi & acquirendi, & tunc sunt vnum dominiũ sibi possibile acquiri,per præfatos duos modos.¶ Sciẽ-
31 dũ vlterius,ꝙ ex † processu superius habito,possumus colligere duplicem rationem,quare dominium directum dicatur ossibus nostris infixũ,& à nobis inseparabile.vt habetur.ff pro socio.l.iij.& ff.de pecul. si quis ergo. Vna quidem ratio est,quia tale dominium directè innititur iuri naturali siue rationi naturali , vt patet ex dictis.Ratio autem generalis est cordi nostro infixa,& à nobis inseparabilis vt ait Augu.ij.confes.sic innuens:lex inquam scripta in cordibus hominũ, quod nec nulla quidem delet iniquitas.dominiũ ergo directum dicitur ossibus infixum, quia innititur illi iuri, quod nobis est infixum,& à nobis inseparabile.Secunda ratio est,quia ius naturale est fortius & efficacius,quã sit ius legale.& naturalis ratio fortior & efficacior,quam sit humana voluntas. omne ergo illud,quod est vnitum naturali iur.& naturali ratione,non potest à nobis separari iur.legali & humana volũtate.Dominium ergo directum est nobis vnitum naturali iur. & naturali ratione . ergo non poterit à nobis separari per ius legale,vel humanam voluntatem:ac per consequẽs dicetur rationabiliter ossibus nostris infixũ:& à nobis inseparabile.His ergo omnibus declaratis,facilè expeditur,ꝙ quærebatur in hoc articulo,vtrum præscriptione acquiritur dominiũ.Dicendum itaque
32 † est, ꝙ in ea & per eam vno modo acquiritur dominiũ vtile,& directũ, & alio modo tantũ dominium vtile, & non directũ.pro naui si capiamus dominium vtile & directũ,prout distingũtur ex modo vtendi,pręscribẽs rem simpliciter,habet omnem modum vtendi:& tũc sufficiunt duo particularia,& distincta dominia.quandoq; verò penes alium & alium modum habendi & acquirendi. & tunc sunt vnum dominium sibi possibile acquiri.ergo habet vtrũq; dominium vtile & directũ.aliàs non haberet dominium totale,sed partiale.sed recipiendo directum,quod directè descendit à iure naturali,tale directum nõ habetur per præscriptionem:sicut habetur in re illius occupata,vel à vero domino tradita.illis enim assistit naturalis ęquitas,& huic resistit:cùm ad illam indirectè reducitur : vt est dictum. Formabat autem super his duas rationes : quarum prima erat: Per id acquirimus dominium . vtile & dire

& directum.primo modo per hoc habemus totalem vsum & vtilitatē de re præscripta.sed per præscriptionem id euenit.ergo &c.Secunda:Illud dominium acquiritur indirectè, quod ab æquitate iur.naturæ non directè exoritur,cùm ad illam indirectè inducitur:sed dominium per præscriptionē acquisitum est tale:ergo &c. prolixè etiam prosequitur istas,quod obmitto.

33 QVINTVM † erat,vtrum præscribens mala fide, deberet censeri cum raptore,vel in qua specie peccati sit locandus?Ad huius ergo quęsiti euidentiam est primò attendendum, quæ differentia sit inter furtum,& ra
34 pinam & vsuram.Sciendum † igitur, quòd præfata tria se habent per ordinem.furtum se habet in plus, quàm rapina:& rapina plus,quàm vsura.nō debentur.Consideranti patebit,quòd de ratiōe furti sunt duo,scilicet quòd per ipsum vsurpetur res aliena. & hoc est primum.Secundum est,quòd dicta vsurpatio sit occulta. per primum autem istorum duorum ratio furti extenditur ad rapinam. decimaquarta quæstione.v.pœnale.per secundùm verò distinguitur ab ea.facit suprà.de fur.c.ij.de ratiōe autem rapinæ sunt tria.primū est, quòd per ipsam vsurpetur res aliena& pœna hic tollatur sub furto.Secundū est,ꝙ dicta vsurpatio sit manifesta & per hoc ratio rapinæ distinguitur à furto & extenditur ad vsuram.xiiij.q.iiij.si quis vsuram accipit,rapinā facit.Tertium est,ꝙ illa vsurpatio sit penitus violēta.&ꝑ hoc distinguitur ab vsura.De ratione autē vsuræ sunt tria. Primū est,ꝙ per ipsam vsurpetur res aliena.Secundum est,ꝙ vsurpatio est manifesta.Tertium est,ꝙ illa vsurpatio fiat per cōsensum coactū,& extortum,ratione mutui:quo soluēs timet carere,ac per cōsequens,nec penitus voluntaria,nec penitus violēta.xv.q.j.meritò quæritur.& per hoc distinguitur à rapina.Visis autē his,possumus faciliter respōdere ad illud,quod in illo articulo est quæsitū:nam cùm quæritur vtrum præscribens mala fide debeat censeri cum fure,vel cum
35 † raptore,vel ī qua alia specie peccati sit locādus,apparet ꝙ volendo loquī propriè nō potest censeri cum fure, nec etiam cum raptore.quia peccatū furis,vel latronis vel raptoris consistit principaliter in rei alienæ vsurpatione,& non in rei alienæ detētione. nam dato,quòd fur vel raptor in ipso actu vsurpationis deprehendatur,furis vel raptoris nomine censebitur: & vterq; eorum tanquàm vel raptor à iudice punietur:non obstante,quòd in re aliena habuerit solum actum in debito vsurpationis, & nullum actum adhuc indebiti vsus vel detentionis. ipsa verò rei alienæ detentio, magis concurrit ibi,vt circunstantia aggrauans pactum. & ideò videmus,quod quanto maiori tempore res aliena ab eis detinetur,tanto plus à legibus punitur.

¶ Quapropter apparet immediatè, quòd præscribens malæ fidei,non potest propriè & directè censeri cum fure vel raptore quia pactūm ipsius totaliter vel saltem principaliter in rei alienæ detentione ꝑ consistit. nam dato quòd à principio possessionis

bonam fidem haberet:si tamẽ posteà ante tẽpus finitæ præscriptionis mala fides adueniat,possessor & præscriptor malæ fidei est cẽsendus:nec eius præscriptio curret,secundũ iura cañ. licet secus,secundũ iura ciuilia:vt patuit in tertio articulo. Illud ergo, quod est solum circunstantia aggrauans peccatum in fure & raptore,scilicet,rei alienę detentio,ipsa quidem est peccatum constituẽs in malę fidei possessore & præscriptore. Ex quo etiam apparet vlterius,ꝙ non debet per legem pœna infligi pręscriptoribus malę fidei,quemadmodũ furibus & raptoribus.nam leges furibus & raptoribus pœnam infligunt:quia eorũ peccatum non solùm inficit conscientiam:sed etiam lædit rempublicam. Ad cuius conseruationem totus conatus.l.insistit.si enim fures & raptores non punirentur, ciuilis societas passim totaliter tolleretur.quod pauci vel nulli possent rem suã pacificè possidere.peccatum autem possidentium & præscribentiũ mala fide quãuis conscientiam inficiat:rem tamen publicam nõ commaculat:quòd nullius hominis pax & possessio perturbantur:nam etiam & ille qui propter præscriptionem rei suæ perditæ turbatur,non dicit contra illum, qui præscripsit:quia perditio suæ rei magis debet ascribi suo proprio defectui,ex eo quòd rem suam repetere neglexerit:quam defectui,& peccato ipsius possidẽtis mala fide,& idcirco
36 †pro tali peccato nõ debet pœna infligi:imò debet diuinæ prouidentiæ puniẽdũ relinqui:quia & multa sunt talia peccata,quæ lex humana dimittit & diuinę prouidẽtię punienda relinquit,testante.b.Aug.in j.lib.de libero arbitrio.arg.vbi sic ait:Lex ista, quæ regendis ciuitatibus fertur,multa cõcedit & impunita relinquit,quæ per diuinam prouidentiam vindican
37 tur.Intelligendum†tamen vlterius, quòd quamuis mala fide possidens, vel præscribens, non possit propriè & directè censeri cum fure, vel cum raptore, interpretatur tamen & indirectè potest,& debet censeri cum vtroque.& si rem publicam nõ lędit, sicut fur,vel raptor: ad exteriorem suam tamẽ conscientiam non minus corã Deo inficit.nã veraciter est fur & raptor,quantum ad interiorem effectum:licet non quantũ ad exteriorem.attamen & iuxta istũ sensum videtur loqui.xiiij.q.v.si quid inuenisti & nõ reddidisti,rapuisti&c.ille enim qui iñuenit alienam,& eã non reddidit,licet nõ sit raptor directè,& propriè quantum ad actum exteriorem, quia rem alienam non videtur per violentiam vsurpare:est tamen raptor interpretatiuè, & indirectè quantum ad actum interiorem: quia rem alienam ad modum raptoris sibi appetit vendicare.& ita coram Deo ita habet infectam conscientiam,sicut raptor:quia Deus plus ad effectum respicit,quam ad actum,& hoc est,quod dicitur in eodem decreto ibidem:Qui alienũ.inquit,negat, si posset,etiam tolleret. Deus enim cor interrogat,& non manum.Cõcludo ergo quantum ad illud,quod in isto articulo principaliter est quæsitum, quòd præscribens mala fide, quamuis propriè & directè non possit locari

locari in eadem specie peccati cum fure,& raptore interpretatiuè:tamen &indirectè debet in eandē speciē peccati cùm eis locari. Et ex hoc apparet immediatè,quòd præscribens mala fide quantum ad peccatum conscientiæ,æquipollet furi & raptori: & per consequens indiget suam conscientiam rectificare & purgare,quemadmodum fur vel raptor.sed fur & raptor, non possunt suam conscientiam purgare & ratificare,nisi per restitutionem: quia non dimittitur peccatum,&c.ergo eodem modo præscribens mala fide non poterit suam conscientiam rectificare & purgare,nisi
38 per restitutionē.Ex hoc apparet† immediatè responsio ad quæstionē principalem.nam si prescribens mala fide tenetur ad restitutioem,quemadmodum fur & raptor,vt nunc ostensum est,relinquitur necessariò,quòd sicut fur vel raptor non potest tenere vel defendere furtum vel rapinam cōtra illum,cui furatus est sine peccato,& ita etiam nec ipse præscribēs mala fide, potest tenere vel defendere rem præscriptam sine peccato contra illum,cuius fuit res illa præscripta. Ad argumentum autem cōtrariū respondebitur in fin.sequentis articuli.

SEXTÒ.quærebatur,vtrum ma-
39 la fides † aduenięs præscriptione completa,tollat ipsam præscriptionem.& vtrum obliget præscribentem ad restitutionem quemadmodum mala fides proueniens. Ad hoc autem communiter respōdent iuristæ,quòd non propter tria.Primò,quia primò si cōpleatur præscriptio bona fide durante, tutus videtur reddi præscribens non solùm secundum ius ciuile, sed etiam secundum ius canon̄. vt patet extrà,de præscript.de quarta, &.c.ad aures.xvj.q.iij.c.j.&.ij.&.iij.&.c.dilecto.Secundò probatur hoc idem.quia si compleatur præscriptio bona fide durante,iam factum est meum,quòd erat alienū vtriusq; iur. authoritate, nō obstante quacunq; mala fide postea superueniente. hoc sic supposito, patet talem ad restitutionem non teneri.Tertiò probatur hoc idem,quòd nullus tenetur restituere illud, quod possidet iustè & bene: sed ipse præscribens possidet rem præscriptam iustè & bene, non obstante mala fide superueniente. ergo eam restituere non tenetur.maior est euidens,minor probatur:quia illud,quod habetur de iure, possidetur iustè & bene,ac per consequens,non est alienum,vt patet xiiij.q.iiij.quid dicam.Ipse autem prę scribens habet & possidet rem præscriptā.de iur.ergo iustè & bene.&ita non videtur possidere rem alienā,sed suam,ac per cōsequens non teneri ad restitutionē.Istis tamen non obstantibus,secundū fratrem Gerardum dicendū est,ꝙ tenetur,qui sic prescripsit in foro cōscientiæ restituere rem prę scriptā,Et ad superiores rationes respondet,quòd & si concludant in foro contentioso,non tamē concludunt in foro cōscientię,de quod nunc agitur. Nec obstat,quod dictū fuit in iij.articulo,ī fi.ꝙ ius cano.intēdit ad vtrūq; forum litigij.s.& cōscientiæ:& sic in vtroq; potest quem facere tutū.quia illud verum secundum eum in his, quæ ad vtrunque forum reduci possunt.sed in illis,quæ non possunt re

duci forũ ad litigij, vt in casu nostro, relinquit eos Deo sentẽtiandos in foro conscientiæ. Poterat enim. exemplum ponere de occultis. xxxij. distin. erubescãt. Probat autem solutionem suam tribus rationibus. quarum mentem solam assumam. fundatur autem prima super hoc, quod contra intentionem iur. dantis efficaciam pręscriptio bonæ fidei esset, si superueniens mala fides non noceret præscribenti. quia secundum id mala fides esset fauorata à præcedẽti præscriptione. Cuius contrarium statuens intendebat. scilicet quòd eius cursus nullum fauorem præberet malæ fidei. ergo nec tunc nec pòst fauere poterit. inducere poterat. j. q. j. eos. in fi. &. q. iij. si quis abiecerit. &. c. fi. Secunda ratio, nihil
40 consistit, bona †fides est fundamentum præscriptionis, & illi dat efficaciam. cessante autem fundamento, etiam post præscriptionem, & ipsius effectus, inducere poterat sic esse in domo materiali iam completa. dicit autem, quòd licet pręscriptio compleuerit cursum suum: tamen quo ad dominium acquisitum eget illo fundamento, pro toto tempore durationis, vt sicut acquisitio sic & duratio conueniant iuri naturali & rationi. Ter-
41 tia vult ratio, quòd †cùm semper veritas sit erroris correctiua. correcta si de erronea per superuenientẽ fidem veram, omne sequutum ex illa erronea, est etiam corrigendum, & sic pręscriptum mutabitur in non pręscriptum. per quod restituere cõpelletur, secundum fra. Gerardum. Ponderatis, quæ. j. dicam, perpendes, quòd nimis pertinax fuit in hac opinione: tamen ad hanc partem ad tres suas rationes adduntur potissimè tres textus. s. c. si virgo. xxxiiij. quęst. ij. c. vigilanti. de præscrip. & regula peccati, quæ sequitur illa, quę allegãtur in contrarium. vide not. in præ. c. vigilãti. vbi etiam not. tres opiniones quarum prima dicitur theologorum, ꝙ teneatur. secunda iuristarum, ꝙ non teneatur. tertia, aliam distinguentis causam lucratiuam à non lucratiua. quam distinctionem dicit Host. tollit per dec. apostolicę. de don. ver. vnde cùm grauem & C. de præscrip. lon. tem. l. pe. vt dixi in prin. quęstionis, articulus iste satis est certus. Ideo no. xiiij. q. vj. si res bene. in præ. c. vigilanti. &. e. ti. c. fi. in prin. vlt. gl. omnes summistę. Ray. s. in sum. de præscrip. ver. item pone, quòd est completa. Gof. eo. tit. in fi. Host. ibi plenè super rubrica de præscrip. rerum immo. §. quæ exigantur sub. §. verũ. quicquid. versic. sed quid si iam completẽ. Ray. autem sic dicebat: si habet præscribens conscientiam remordentẽ, satisfaciat conscientiæ: si dicit se de peritorum consilio conscientiam non habere, vel si quam habuit post præscriptionem completã, dicit se illam ad prædictorum consilium deposuisse: consulit adhuc eligẽdam tutiorem viã. vt. s. restituat propter duplicitatis ambiguum. & maximè, quia non facilè omnia, quæ debent in præscriptione, concurrunt, si non acquiescit, non audet illum ponere inter saluandos per superiores rationes, nec inter damnandos per iura contraria, maximè quia per vniuersum, quo se extendit potestas ecclesiæ, si seruari videtur. Goff. autem vbi. s. dicit opinionem theologorum

theologorum esse consilium, & necessario non sequendum.xiiij.quæs.j. quod precipitur.Ho.vbi.s.deridet opinionem contrariã.tenet tamen quòd si conscientia remordet, nec informatur ad dictum peritorum, sequenda est, licet erronea.de sen.ex.inquisitionem.de simo.per tuas.ij.dicit tamen illum non theologum, sed scrupulosum timentem, quod timendum non est.de simo.& si quæstiones.cum con cor.dicit autem de illis non esse ponderandum, quòd præscribens iur.authoritate dominium acquisiuit.Inducit etiam Leuiti. xxv.circa medium, vbi præscribitur. vendenti domum intra vrbem, quam redimere poterat infrà annum. quòd anno elapso non poterit etiam in anno iubileo, quo regulariter venditio reuertebatur, ad pristinum dominium.& vt dicit falsum est, quòd præscriptionem completam habeat præscribens conscientiam rei alienæ, cùm illa sit sua. & sic soluitur cõtraria. Inducit etiam.
42 quòd propter † necessitatem famis rem alienam occupare licet.s.de furt. si quis per necessitatem. & equum possum alieno pabulo reficere. per constitu. Federici.de pace.c.vltim.& rem alienam per donationem principis licitè tenere. ff. ad l.Rhod.de iac. deprecatio. & de euict.l.Lucius. Item scias, quòd hanc opinionem iuristarum tenuit etiam Thomas in suo.xiij.articulo vj. vbi cùm tractaret principalem quæstionem huius thematis de præscribente cum mala fide, dixit vt suprà ad restitutionem teneri, subdens sic: sed qui bona fide scripsit, ad restitutionem nõ tenetur.

sciat post præscriptionem illud fuisse alienum.hoc ponit, & nil plus.Damasus in quæstione sua. ij. de præscrip.nil elegit.sed dixit thologos dicere, quòd tenent iuristas dicere con-
43 trarium.Concludo † igitur, quòd opinionem, quod restituere non tenetur, tenet Io.&.B.vbi.s. Tam.& Vinc.in dec.vigilanti, Innocen.in dec.vlti.de præscript. Goff.& Thomas. vbi.s.& hos sequor. saluo, quòd post Ray.& Hos.dixi de conscientia remordente. Vltra superiora induco consensum saltem fictum illius, contra quem prescribebatur. per l. alienationis verbum.ff.de verbo.signifi.& vide quod dixi supra.iiij.articulo ver.tertia ratio. ad idem est.facit regula: qui tacet.eo.titu.cum concor.sicut assentit sententiæ, qui infra tempus limitatum negligit appellare: de re iudica. quod ad consultationem.& certè fortiter facit hic ratio, saltem quando domino rei sciente res ipsa præscribitur.Secundò induco de præscriptione.de quarta.&.c.ad aures &.c.audi-
44 tis.& apertius dec.primam † eod.titu.lib.vj.per quæ iura probatur rem, quæ de iure communi spectat ad eum, contra quem præscribitur, præscribi spatio.xl.an.cum aliquali titulo, vel sine titulo.per tempus, cuius non est memoria. per quod concludo ad opinionem contrariam hec iura fore delenda. Certissimum enim est, quòd eo casu completa præscriptione constat præscribenti ad alium pertinuisse rem, quam præscripsit. & tamen textus approbat sibi illius iur. vel rei dominium competere. per quod patet illud dictum do-

ctorum , esse textus diffinitionē non simpliciter opinionem.Nec opponas titulum sibi requiri:quia constat per illum non competiuisse dominium. Nec dicas speciale in tempore ,cuius de contrario non est memoria : quia contrariæ opinionis ratio locum habet post omne tempus quantuncunq; longissimum.Tertiò fortiter facit regula : factum legitimè.cùm concordan.per quas dilatari posset materia. ¶Ad iura contraria respondetur quod capitulum , si virgo loquitur de illo, qui scit se alienum possidere . & sic nil ad propositum. Idem dico de decre.vigilanti.quæ dicit,quòd non iuuat possessorem alieni prædij aliqua antiqua possessio cùm mala fide.Hîc autem quæritur de possessore prædij proprij.regula : pactum . præsupponit pactum . cùm de eius dimissione loquatur . dimitti autem posset, quod non fuit.de despon.impu.ad dissoluendum . cum concor.Quare patet,quòd ad præscriptionem inchoatam & perfectam cum bona fide , non facit regula:cùm ibi nullum pactum.concedo autem regulam facere,vbi cum pacto inchoasset,vel processisset præscriptio.ad rationes fratris . G , respondetur primò ad primam.quod cùm finis,sit terminus extremus eorum , quæ geruntur , ius dans efficaciam præscriptioni bonæ fidei , intentionem suam non porrexit vltra eius fines , vel terminum extremum.nec est etiam verum quod sententia superueniens,quòd res fuerit aliena , dicatur propriè mala fides : sicut in emptore , donatario & similibus est videre . Secunda ipsius ratio impugnatur ex dictis per eum suprà articulo primo.vbi in descriptione præscriptionis,de bona fide nil dixit , sed efficaciam eius constare dixit in legum authoritate . Fundamentum autem huius authoritatis interponendæ motiuum dixit negligentiam non petentis tempore limitato : vt ibi.ergo illo finito hæc duo non possunt plus esse . ergo nec præscriptio deficere . præteritum enim nequid non fuisse . ff. de capt . & postli . reuer.l.in bello.§.factæ.& si velis me fateri bonam fidem fuisse, partem fundamenti dico : vt.s.quòd illa,quæ fuit,nunquam deficiet fuisse . & sic nunquam præscriptio illo fundamento carebit.In rebus corporalibus non sic:quia facilè destruuntur.de translatio.c.ij.in princip .Eodem modo respondetur ad tertiam
45 rationem,quia nunquam † veritas superueniens potest operari,quin præscriptio habuerit sua comitantia sibi necessaria : quæ nunquàm quo ad vires præscriptionis corrigi possunt. aliàs æquè diceres,quòd qui neglexit,possit purgare negligentiam post præscriptionem completam.quod pa ret falsum.¶Ad fortificationē etiam prædictorum est sciendum , quòd etiam hi,qui fateri nolunt,quod princeps rem vnius posset alteri concedere : & sic nec eius lex secundum eos : isti tamen fatentur , quod modi acquirendi & distrahendi diuina , sunt de iure positiuo.& si diuina sint de iure naturali , vel gentium . Cùm ergo iste sit septimus modus transferendi per præscriptionem , licitus est , ex quo est cum bona fide ,

quare

quare non erit, qui præscripsit tutus, sicut qui emit: & maximè deuoluta in fiscum. si enim per ius positiuum ille tutus est, quare non iste præci-pue, cùm negligentia aliquid naturale, id est, consensum includat, vt suprà dixi.

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua post negatiuam, an ponat, vel potius priuet.*
2 *Nisi, dictionis, vis & vsus.*
3 *Restitutionis verbo, vtilitas actoris continetur.*
4 *Contractus vsurarius an aliquo iure permittatur. & num. 6. 29.*
5 *Iudaeorum ritus cur ferat ecclesia Christiana.*
7 *Vsura, quid.*
8 *Vsurarium an cõstituat sola intentio siue spes lucri, nullo ibi interueniẽte pacto obligante ita quòd ad restitutionem obliget.*
9 *Vsura duplex. Duo item de ratione vsuræ.*
10 *Vsura in quibus committatur.*
11 *Mutuũ cur consistat tantùm circa tria genera rerum.*
12 *Contractus vsurarius, an sit ex natura rei vitiosus, & malitia conuolutus.*
13 *Vsuræ incommoda, & abusus contra rerum naturam. et per discursum nu. 14. 15. & 16. 38.*
17 *Contractum vsurarium an iura debeant admittere propter aliquod bonum inde nascens: vel ob grauioris mali fugam. & nu. 19. 22. 32.*
18 *Malum minus permittitur, vt maius vitetur, trifariam.*
20 *Dispensatio cur non cadat super contractu vsurario.*
21 *Vsurarij infelix decessus.*
23 *Contractus vsurarius, an quo casu à iure sit permissus. & nu. 31.*
24 *Ius ciuile, an dissideat à iure canonico, maximè super vsuris. Vel an ita inter illa conueniat, vt quicquid est contra vnum, necessariò afficiat & alterum. & nu. 26. 28. 30.*
25 *Iuris canonici & ciuilis discrimen, quoad modum inducendi.*
27 *Legislatores magis spectare amicitiam, quàm iustitiam.*
33 *Mala duo vbi concurrunt, & alterutrum necessariò est subeundum, eligendum est minus.*
34 *Lucrum non potest licitè percipi & exigi ex sola pecunia, nulla adhibita opera.*
35 *Vsura non cadit, vt plurimùm, nisi vbi mutuum.*
36 *Vtile ab honesto non separandum.*
37 *Vsuras quatenus leges ferant.*
39 *Molendinum habens, & mihi pecunias præstans, vt eius molendino vtar potius, quàm aliorum, an sit vsurarius: & teneatur ad restitutionem. Et quatenus illa sit facienda, Et cui.*

APPENDIX.

Actum. dicit Ioan. mo. quòd æquitas huius reprobatur per doctrinã, quę datur de solutione contractus. C. quando ab emp. re. l. j. & ij. in fine. de hac †dictione dicit hîc Dy. quòd post negatiuam affirmatiua priuat. de hoc etiã per Archi. s. eo. lib. de constit. c. j. plenius per Cy. C. de transac. l. iiij. Ad primum, quòd post negatiuam ponit alleg. Dy. hoc. cap. & sequẽs. ff. de ven. in pos. mit. l. extraneo. ff. de fer. l. 1

si feriatis.de custo.& exhib.reo.l.ij.§. vltim.& de auro & arg.le.l.Titia. Ad secundum inducit.ff.eo.tit.quo tutela.in princi.de diuer. & tempo. præscrip.l.assessiones.§.vltim. ad turpill. l.j.§.pe.de iure fisci.l.j.§. multorum. &.§. vltimo.Allegatur contra hoc ff. eodem.l.nemo ex his.in princip. vbi priuat,& non ponit.& tamen negatiua præcedit.respondet quòd illa negatiua æquipollet affirmatiuæ. : & ideò dictio,nō priuat,sicut si affirmatiua præcederet. vide textum illum sub litera,enim.Item cōtra ff.de. ma. testa.Titia.§.vlt.vbi præcedere † videtur negatiua.& tamen dictio, nisi non ponit.respondet, quòd nisi non præcessit negatiua,sed secuta fuit.& ideò non videtur habuisse animum concedenti libertatē.sed potius impediendi & propter præsumptionē animi impediendi, impeditur datio libertatis:ar. ff. de admini.le. l. legata inutiliter.& de condi.& demon.l. Cū tale.§. vltim. Archi.in prædic. decre. concor.distinctionem prædictæ.dicit tamen quòd quandoq; tenetur improprie.allegat.ij.q.j.votum.viij.q.iij.Artaldus.de accu.accusasti.& quandoq; ponitur pro le. xxxviij.di. sedulò. de pœ.dist.j.sicut primi.vbi no.ad idem. de pœ.di.vj.c.j.Quandoque,nisi,facit adiectionem.ff. de leg. iij. fideicommissa.§.sic fidei. Et facit ad quæstionem de illo.qui promisit non vendere alij domum,nisi mihi.de qua. ff. si quis caut.si eum.in fi.& vide, quod not.in Specul.de spon.in princi.restituatur.licet requiratur restitutio. tamen nec illa sola sine pœnitentia sufficit:vt proxima regula.licet. Dy. hic notet contrarium. per contrariū huius literę:super quo vide,quod no. in clemen.de vsuris.ex generandi. in gloss.antepe. Prima glos.ponit exēpla.Secundò distinguit tria nomina. tertiò tractat,quod si restitui non possit.Secunda gloss.ponit primò casum exceptum. secundò dicit cui fienda sit restitutio. tertiò quærit remit. & sol.vltim.gloss. quærit & sol. ¶ In.j. gloss.ibi:Quòd autem res furtiua nō vsucapitur,nisi in potestatem reuertatur: & ibi subtracto periculo raptoris,& furis res perit etiam naturaliter. ¶ In gloss.ij.ibi.cùm prætor. Sequitur: dicat, vt opus factum restituatur, etiam † damnum datum actor consequi debet. nam restitutionis verbo vtilitas actoris continetur.& ibi plus est sibi in restitutione, quàm in exhibitione.& ibi:restituere.intelligitur restituere, qui ponit actorem in pristinam causam. & ibi inuito. Si inuito vel ignorante creditore alteri soluo, non liberor. Secus,si ipso mandante vel ratum habente.& ibi:si verò.si constituisti te soluturum mihi & Titio, & posteà hoc constituisti mihi soli. si posteà soluis Titio,nihilominus mihi teneris.& ibi.l.ij.emphyteota,qui domino suscipere nolente consignat, & deponit, non timet delationis periculum. In gloss. vltim. ibi.l. vltim. vide in decre. prima proxi. alleg. in prima gloss.Ioan.And. In.j.gloss.ibi si pactum.& dist.iij. ille rex.ad fin. & de hoc.C.si aduer.delic. super rubrica alleg.l.j.& ibi dimittitur pactum intantum, quod etiam de iure ciuili absolueretur, secundum Dy. non obstante,

obſtante, quod perſonæ difficultas non excuſat debitorem.ff. de verbo. oblig.l.continuus.§.illud. nam illud verùm,niſi datio eſt in obligatione. ſed niſi eſt in obligatione cōtractus, vel iudicij factum perſonæ caſus cōtingens in perſona,debitorem excuſat.de contractu patet.ff.ad.l.Rho.de iac.l.vltim.§.peñ.de iudicio.ff.ſi quis cautio.l.ij.alias, ſi is. §. ſi quis. Cùm ergo reſtituere,ſit factum, ſicut rem tradere.ff.de verb. oblig. vbi autem non apparet.§.qui id.& l. ſtipulationes.§.idem puto.impedimentum ergo ſuperueniens in perſonam debitoris,quod reſtitutionem impoſsibilem facit,debitorem excuſat, niſi culpa præcederet caſum. ff. ſol.matr. in §.licet. vel niſi delinqueret ſub ſpe. veniæ. ff. commo.l.in rebus. §. quod autem. & ibi liberaliter remitteret. hoc intelligit Dy. cum res eſt reſtitutioni parata: quaſi tunc negatur reſtituta,& poſteà reſtituenti donata,ar.ff.de donationibus inter virum & vxorē.l.iij.vbi de iure dot.l. inter. ab eo ſi certum petatur. ſingularia. circa finem. & de ſolut.l. Proculo.& ff.de rei vendic. hoc ſi res. aliàs non remittitur pactum ei, qui reſtituere poteſt propter rationem, quæ ſequitur in gloſſ.multùm puto in his animum ponderandum. nec tutum puto illum, qui gerit in mente,non reſtituere,remiſsione non facta.

QVAESTIO.

Huic regulæ & ſequenti coaptabitur alia quæſtio ipſius fratris Gerardi,qua quærebatur,an contractus 4 † vſurarius ſit permiſsibilis aliquo iure? & videtur quòd ſic: quia vnuſquiſque licitè poteſt accipere, quòd ſibi voluntariè eſt donatum.ſed illud quod recipit fœnerator per contractum vſurarium, eſt ſibi voluntariè donatum.ergo poteſt ipſum licitè recipere,& per conſequens contractus vſurarius erit licitus,& de iure permiſsibilis.maior patet.minor probatur.quia datio vſurarum, eſt voluntarium pactum. Ad propoſitum eſt, quia rapina eſt nullo modo permiſsibilis.ſed vſura, eſt rapina. ergo &c. Maior patet.minor probatur.xiiij. q. iiij. ſi quis vſuram accipit, rapinam facit &c.Præſciēdum eſt, quòd huius quæſtionis dubitatio quatuor vijs poteſt oriri. Prima, quia cùm quædam ſint pacta non prohibita, & quædam prohibita. quia pacta cuius ſimile. de ſimo.nota. de offic. deleg. ex parte. l. ij. cùm ſuis remiſsio. De primis exemplum. de pacto primorum parentum circa eſum ligni vetiti quod non fuit peccatum, quia ex ſui natura haberet malitiam conuolutam, ſed ſolùm, quia prohibitum. & de hoc. xj. quæſtione iij. quid ergo. De ſecundo exemplum de præceptis decalogi. Exod. xx. quæ tranſgredi prohibitum eſt, quia pactum, & ideò pactum, quia ex ſui natura vitioſum, & habet malitiam conuolutam, contrariatur enim virtuti.& ex ſui natura à Deo diuertit, & agentem deordinat. dubitari autē poſſet an inter prima an inter ſecunda computetur pactum vſuræ.Nam inter prima,ſcilicet, pacta,quia prohibita, minus videretur inconuen

inconueniens aliquo casu vsuram permissibilem, quàm si prohibitum esset. quia vitiosum, & malitia conuolutũ. secunda via, quia videmus aliqua mala permitti & tolerari ꝑpter aliquod bonũ, quod inde sequitur, vel propter maius malũ vitandũ. De primo † exemplum de tolerando Iudęorũ & suorum ritu xlv. dist. qui sciẽtia. quod licet in eis sit mortale, tolerat ecclesia propter bonũ, quod inde oritur. quia nostræ fidei veritas in libris ipsorũ velata, & in ritib⁹ figurata nostris oculis lucidè demõstratur, & sic fidei nostræ testimonium roboratur, vt dicit Augustinus. xviij. de ciuitate
6 Dei. c. lxxxv. De secundo † habetur exẽplũ iiij. di. deniq;. Cũ ergo cõtractus vsurarius quãdoq; posset vtilis esse reipublicæ & partibus cõtractus est vtilis. Itẽ per ipsum quãdoq; vitari posset magnũ malũ, vel periculũ. ergo videretur in illis terminis permissibilis. Tertia via est: quia vtrũq; ius cañ. & ciuile certis casibus permittunt aliquod recipi vltra sortẽ, vt in fructibus rei pignoratæ genero pro dote. ff. de do. ex. l. pater. §. de vsur. salubriter. facit ad idem. eo. tit. c. j. & ij. & c. conquestus. Quarta via insurgit ex dubio, an ius ciuile, obuiare possit iuri canonico? de quo x. di. cap. j. quia si posset, diceretur vsurarius cõtractus de iure ciuili permissibilis. Ad veritatem ergo quæstionis & solutionis habendam, primò declarabitur, quid sit vsura. & in quibus rebus committi valeat. Secundò inquiretur, vtrum contractus vsurarius sit ex natura rei vitiosus & malitia conuolutus, vt per hoc tollatur illa via, quæ ingerebat dubium primo loco. Tertio inquiritur, vtrum iura debeant concedere contractum vsurarium, propter aliquod bonum, quod inde oriatur, vel propter maius malum, quod inde vitetur: vt per hoc tollatur illa via, quæ ingerebat dubium, secundo loco. Quartò inquiretur, vtrum concedant vel concedere valeant vsuram in aliquo casu, vt per hoc tollatur via illa, quæ ingerebat dubium tertio loco. Quintò inquiritur, vtrum ius ciuile possit iuri canonico obuiare. vel vtrum dicta iura habeant adinuicem tantam concordantiam, quòd quidquid sit contrarium, necessario sit contra alterum: ac per consequens vtrum contractus vsurarius eo ipso, quòd prohibitus est in iur. canonico, necessariò sit prohibitus iur. ciuili. Sextò soluentur argumenta & dubia, quæ fuerunt inducta ad quæstionem, dum disputabatur.

7 EST ergo † primò videndum, quid sit vsura: & in quibus rebus cõmitti valeat? vbi sciendum, quòd duę descriptiones inueniuntur de vsura: quæ videntur satis rationabiles: quia ex natura rei sunt scriptæ quarũ vna talis est: Vsura, est lucrum ex mutuo pacto debitum, vel exactum: in qua descriptione duo tanguntur, quæ videntur de' ratione vsuræ esse, scilicet vnũ materiale & alterũ formale. Materiale quidem, in vsura, est ipsum mutuum: quia vsura non gignitur materialiter, nisi de mutuo. Ratio autem huius, assignabitur in sequenti articulo. Formale verò in vsura, est ipsa exactio lucri ex pacto, siue obligatio in pactum deducta

deducta. quia vbi nullum est pactum & nulla obligatio, ibi mutuans non potest aliquid vltra sortem petere. & si vltra sortem aliud offeratur, sibi potest illud recipere tanquam gratis oblatum: quia illa oblatio vel donatio præsumitur esse grata & libera, quàm non præuenit petitio vel obligans pactio. & per consequens illius oblati licita est receptio: nam possumus licitè recipere, quæ etiam prohibemur petere. sicut prima. q. ij. si episcopum. vbi dicitur, quod pro ingressu ecclesiæ non licet pecuniam exigere: sed sponte oblatam licet recipere. Cuius ratio redditur ibidem authoritate Greg. dicētis, quòd obligatio nullam culpę maculam ingerit, quæ non ex ambientis petitione processit. & de hoc patet simile, arg. idem. in c. quam Pio. & xviij. dist. de eulogijs. xiij. q. ij. questa est. Ex quibus omnibus colligitur, quòd formale vsuræ sit ipsa petitio, vel exactio rei obligatæ. Ex quo etiam vlterius apparet, quod descriptio præhabita de vsura sit bona. quia comprehēdit totum, quod est de ratione vsuræ, materiale & formale. datur insuper alia descriptio de vsura, quæ talis est: Vsura, est, quicquid sorti accedit. & ponitur. xiiij. q. iij. plerique. Ista tamen descriptio non videtur completa, nisi aliquid aliud addatur. & ideò Goffred. dicit, quod debet ibi addi ex pacto vel intentione præcedente. quia sola intentione & spe lucri videtur committi crimen vsurarium. secūndum quod ipse dicit. & habetur extrà de vsur. consuluit. Hæc autem descriptio si compleatur, hoc modo incidit in idem cum prima: quia comprehendit illud, quod est materiale: scilicet lucrum accedens sorti, id est, mutuo & per hoc ibi additur ex pacto, vel ex intentione, comprehēditur illud, quod est formale in vsura. nam dicebatur superius, quod formale in ea, est ipsa exactio lucri ex pacto obligante & de hoc respectu dictum est, quòd vsura est legalis latro, prædicens quod intendit.

8 ¶Occurrit tamen dubium † de eo, quod dictum est statim: scilicet vtrū sola intentio siue spes lucri constituat hominem vsurarium, non interueniente ibi aliquo pacto obligante. Ad hoc tamen videntur communiter respondere omnes iur. periti: quia vbi sola intētio & sola spes lucri est principalis causa mutui, ibi ex sola intentione & spe lucri constituitur homo vsurarius. & tenetur ad restitutionem in foro pœnitentiæ coram Deo. & firmatur per illam decre. superius alleg. de vsuris. consuluit. vbi scripsi. & super illud ibi inducam Lucæ. vj. mutuum date, nihil inde sperantes. & super authoritatibus sanctorum. Augustinus & Ambrosius & Hiero. quæ ponuntur xiiij. q. iij. & videtur omnes in hoc cōcordare, quòd vbi mutuans expectat aliquid vltra illud, quòd dedit, vsuram committit. & per consequens ad restituendū tenetur. Sed disputanti hæc opinio nō videtur rationabilis propter tria: quę tamen non vrgent vt. j. dicam in singulis. primo, quia sicut patuit superius, formale in vsura est exactio, ex pacto obligante, vel aliquid æquipollens. & ideo vbi non est exactio

lucri ex pacto obligante vel aliquid ei æquipollens, ibi.non potest esse vsura, ad restitutionem obligãs: quãuis possit esse vsura vitians. Illi ergo, qui tenent istam opinionem nullo modo possunt saluare illam primam descriptionem vsuræ, vbi dicebatur, quòd vsura est lucrum ex mutuo pacto debitum vel exactum. Sed ad hoc respondeo, quòd nec ipse disputans illam saluat, dicendo infrà de intentione no.debitori. Item nec saluat authoritatem Euangelicam suprà dictam. Ad cuius rigorem temperandum sit illa distinctio. Secundò apparet idem per Cyn. quod videmus de furto. nam si aliquis gratis & liberaliter in domo recipiat, quod furari intendebat & affectabat, quanuis sit fur mente: non tamen operę: ita quòd teneatur ad restituendum. ergo à simili, si quis lucrari intendit ex mutuo, quod concedit: & tamen à suo debitore nihil exigit, nec ipsum per aliquod pactum cõpetit, sed gratis & liberaliter ab eo aliquid recipit, quanuis sit vsurarius mente: non tamen est censendus vsurarius operæ: ita quòd teneatur ad restitutionem. Respondeo, casum valde dissimilem: quia licet donatarius habuerit intentionem corruptam ad vsurandum: donatio tamen nõ causatur ab eius facto. nec est annexa illi intentioni corruptæ: cuius contrarium in mutuo: quia cùm ex charitatis bono debent fieri, gratis fiebat, principaliter ob spem lucri. & hoc etiam ipse disputans cõcedit esse vitiosum: cuius spei vitiosæ sequitur effectus, consequendo lucrum. Tertiò, secundum eum patet hîc idem: quia ratio tota istud tota per me negatur, quare vsurarius tenetur ad restitutionẽ, est, quia illud quod recipit vltra sortem, non fuit ei gratis & liberaliter donatum, sed cum quadam exactione ex pacto indebitè vsurpatum. sed vbi est sola spes lucri & intentio corrupta, ex parte recipientis dum illa modo non sit nota debitori ibi quicquid debitor donat, gratis & liberè, donat: & per consequens nihil est indebitè vsurpatum. & ideo ipse recipiens quanuis fuerit intentione damnatus: non tamen videtur teneri ad restitutionem. Respond. quòd spes creditoris prohibita est. & hoc designatione verbi non requirit alterius notitiam. ex quo ergo contra bonum charitatis aliàs mutuaturus non fuisset, quod per debitorem aliàs non donaturum donari videtur, accedit huic spei vitiosæ.. ergo astrictũ est vitio, & restitutioni. per quod patet valere responsionem, quam disputans dabat ad dec. consuluit is. quòd illa intelligebatur cùm corrupta intentio creditoris innotuit debitori, quasi tunc videatur quoddam pactum implicitum, quod habet vim explicitę, secundum eum. quod vnde eliciat, non apparet. & textus ibi dicit: omni conuentione cessante. illud, omni. videtur excludere etiam implicita. dicebat
9 † autem ipse, quòd dupliciter est vsura. quarum vna simpliciter est mentalis, & solum vitians: sed non obligans ad restituẽdum, ex eo quod sit sine omni exactione & pacto explicito vel implicito. Alia verò est vitiãns & obligans ad restituendum,

ex eo

ex eo quod fit cum exactione & pacto explicito, vel implicito intellecto, propter quod subdiuiditur: quia si fiat cum exactione & pacto implicito, & sic est vsura mentis. si verò fiat cum exactione & pacto explicito, sic est vsura vocalis. Apparet vlterius ex dictis, quòd duo sunt de ratione vsuræ qualitercunque accipiatur quorum vnum est materiale: scilicet lucrum proueniens, & genitum materialiter ex mutuo: alterum verò formale, vtputa quod gignitur ex mutuo tali modo, vel per solam prauam intentionem, vel per pactum &
10 exactionem. Sed si † quæratur vlterius, in quibus rebus vsura committitur (quod etiam ad istum articulum pertinere videtur) dicẽdum est, quòd committitur in his rebus, circa quas consistit mutuum, vt concordare omnes debent. Res autem, circa quas consistit mutuum, sunt triplices: quia quædam sunt res, quæ mutuantur sub certo numero, sicut pecunia. quædam verò mutuantur sub certo pondere, sicut aurum & argentum. quædam verò sub certa mensura, sicut granum & vinum, & huiusmodi. Et ideò solùm in his tribus generibus rerum vsura cõmittitur: tamen Goff. obijciens contra Rayñ. in sum. de vsuris. vbi dicitur quòd vsura potest committi etiam in alijs rebus. nam si pro pecunia mutuata capiã equũ, prædium. vestem, vel aliquod tale vltra sortem, vsura est: sicut patet. xiiij. q. iij. plerique. sed distingue inter vsurã, quæ ab vsurario exigitur, & rem illam, in qua vsura committitur. Nam ista, quæ ab vsurario
12 exigitur, propriè loquendo est illud lucrum, quod exigitur vltra sortem, vel mutuum. Res verò illa, in qua dicta vsura committitur, est ipsum mutuum: de quo dictum lucrum gignitur. quamuis ergo quælibet res possit accidere fœneratori tanquam lucrum, non gignitur nisi de solis illis tribus, in quibus committitur. Occurrunt tamen ad dicta argumenta prædicta duo dubia. Primum est, quare mutuum consistit solùm circa tria dicta genera rerum? Secundum est, quare vsura committitur solùm in illis tribus, circa quas consistit
11 mutuum? Ad primum dico, quòd in † mutuò non tenetur debitor restituere rem mutuatam sub identitate substantiæ: quia hoc est sæpius impossibile: nec ad istum finem recipitur: vnde dicit lex, mutuum dicit, quia de meo fit tuum. ff. si certum petatur. l. mutuum. §. appellata. sed tenetur eam restituere sub certitudine eiusdem valoris, siue æqualis valoris, si debeat saluari vera iustitia inter mutuantem, & illum, cui fit mutuum. Certitudo autem æqualis valoris nõ inuenitur ex natura rei, nisi in illis tribus. quarum valor pensatur ex numero, pondere vel mensura. qua propter ratio mutui debet consistere solùm in illis rebus, quæ ad habendam certitudinem sui valoris numerari, ponderari, vel mensurari possunt. & sic patet, quid dicendum sit ad primum dubium. quod not. dicendũ sit. Ad secundum patebit in sequenti articulo.

SECVNDÒ querebatur vtrum contractus † vsurarius sit ex natura

rei

rei vitiosus, & malitia conuolutus. Conclusio autem quantum ad istum articulum, non videtur mihi dubia: quia credo, secundum veritatem, & secundum intẽtionem omnium, qui de ista materia aliquid sentiunt, fore dicendum, quod cõtractus vsurarius ex natura rei sit vitiosus & malitia conuolutus. Quod patet de tribus quia videmus, quòd ipse Aristoteles nulla lege scripta arctatus vel edoctus, sed sola naturali ratiõe ductus, lucrum vsurarium est detestatus: vt patet primo Pol. quod non fecisset, nisi contractus vsurarius fuisset ex natura rei vitiosus & malitia conuolutus. Secundò patet hoc idem: quia certum est, quòd in rapina est actus ex natura rei vitiosus, & malitia conuolutus. qui autem accipit vsuram, facit rapinam. xiiij. q. iiij. siquis ergo. vt suprà. Tertiò patet, hoc idem: quia illud, quòd est prohibitum, non solùm in lege mosayca, sed etiam in lege euangelica, ex natura rei videtur esse vitiosum, & malitia conuolutum. sed contractus vsurarius est huiusmodi ergo &c. maior patet. qa videmus, quia illa quæ in lege mosaca fuerunt prohibita, & tamen ex natura rei non erant vitiosa, posteà in .l. Euãgelica sunt cõcessa. minor enim patet per textum vtriusque legis, scilicet, Mosaicæ & Euangelicæ: & habetur extrà, de vsur. super eo. vbi papa Alexand. dicit, quod cum vsurarũ crimen vtriusque textus pagina detestetur, super dispensationem aliquam posse fieri non videmus. Dico ergo, quod conclusio istius articuli non videtur mihi dubia: quia omnino videtur esse dicendum, quòd contractus vsurarius ex natura rei, est vitiosus & malitia conuolutus. Assignare ad hoc causam, per quam euidenter demõstratur, quòd dictus contractus habeat ex natura rei vitiositatem & malitiam conuolutam, non puto omnino facilè: eò quòd rationes aliorum, quæ super hoc ponuntur, mihi penitus sunt dubiæ. quod patet, si per eas discurramus. Vna enim ratio, quam tenent communiter iuristæ & ponitur in glo. xiiij. q. iij. c. j. est, quòd in contractu vsurario recipit creditor lucrum de eo, quod non est suum. exigit enim lucrum de mutuo, quod non est suum. imò transit in dominium ipsius debitoris: quia mutuum est, quod de meo fit tuum. ff. de rebus cred. si cer. pe. l. mutuum. §. appellata est. sed hęc ratio sibi videtur omnino falsa. cum enim dicitur, quod fœnerator exigit lucrũ de re non sua. potest dici, quod falsum est immediatè: quia pecunia, quam mutuat, quanuis trãseat in dominium debitoris, quo ad identitatem substantiæ: quia debitor non tenetur restituere eandem pecuniam, sed substantiam. remanet tamen dicta pecunia in dominio fœneratoris, quo ad identitatem & æqualitatem valoris. & hoc videtur sufficere: quia ipse fœnerator non exigit lucrum de pecunia, quam mutuat, inquantum talis substantia est: secundum quem modum ad eum non pertinet: sed potest illam repetere: sed exigit lucrum de ipsa, inquantũ tanti valoris est: secundum quem modum ad eum pertinet: quia sic remanet in

suo

ſuo dominio. Tu dic, quòd non bene aduertit hîc diſputans: quia ſi debitor haberet vnum ſcrinium nūmorum, non eſt dare, quòd creditor vnius ex illis ſit dominus, habet autem principalem actionem contra debitorem. Cōfirmatur etiam ſuprà, dicta ratio: quia pecunia mutuata tranſit in debitorem cum ſuo periculo. & ideò iniuſtū videtur, quòd de ea amplius grauetur vltra ſortē: ſed nec iſta confirmatio placet diſputanti propter duo: Primò, quia videmus ſæpe, quòd non ſolùm res mutuata, ſed etiā commodata manet apud illum, cui commodatur in ſui periculo. ſicut patet in equo commodato ad oſtentationem, qui etiam manet in periculo ipſius, cui cōmodatur. & tamen hoc non ob. conceditur, quòd licitè exigitur lucrum de rebus commodatis.

¶ Hîc etiam non bene aduertit diſputans: quia pro commodato, quod de ſui natura oportet eſſe gratuitum, non recipitur merces. tūc enim eſſet locatio: vt no. C. de vſur. conqueſtus. in glo. ij. vltra medium. ¶ Secundum, quod eum mouet eſt, quia nō eſt abſurdum ex duabus cauſis grauare debitorem ad duo: ad periculū, propter conſumptionem pecuniæ ad ſuum profectum: & ad lucrum dandū, propter ſeruitium ſibi impenſum, meo iudicio inſeparabilia ſeparat, & facit quod ſequitur. ſubdit ipſe rationem aliam theologorum. Dicunt enim, quòd in dicto cōtractu venditur vſus rei, cuius vſus eſt ipſa cōſumptio. Ex hoc ſic arguitur: Cuius eſt ipſa conſumptio, ibi non poteſt res ſeorſum computari, vel ſeparari à ſuo vſu: & econuersò. & ideò eandem cōceſsionem qua conceditur res, conceditur etiam vſus rei: & econuersò. Qui ergo vellet ſeparatim vēdere vſum rei, ſine re, talis cuius eſt conſumptio, ageret vitiosè, & contra naturam rei, facit extrauag. Ioan. ad conditorem. vbi ſatis de hoc. ſed fœnerator vendidit ſup. i. vendere vult ſeparatim vſum rei, quam mutuat ab ipſa re, quam poſtmodum repetit. cuius vſus eſt eius conſumptio. ergo agit vitiosè & contra naturam: maior patet. minor probatur: quia exigit lucrum de vſu pecuniæ, quam mutuat, non obſtante, quòd eam ſemper ſaluam in eadem quantitate requirit. Iſta ratio etiam videtur ſibi dubia, poſſet enim aliquis dicere, quòd fœnerator vendit vtrumque: quia alienat à ſe non ſolùm vſum rei, ſed etiam ipſam rem, quantum ad ſubſtantiā, & idem iudicium videtur de vtroque: quia eodem modo quo transfert rem & vſum rei, & econuersò, quapropter non ſeparat vnum ab altero. ſicut ſupponit dicta ratio, Videtur ergo quòd præfata ratio non valeat, vel quòd eam corrigere oporteat: vt dicam ſecundùm Io. hic Tertiò dicebat, Thomas tamen ſecunda ſecūdæ quæſtio. LXXVIII. articulo primo hāc tenet dicēs quòd in rebus, quarum vſus eſt ipſarum rerum conſumptio, volens ſeorſum vendere rem, puta vinum & ſeorſum vſum vini, venderet illam bis, vel venderet id quod non eſt. vnde per iniuſtitiam manifeſtè peccaret. Simili modo committit iniuſtitiam, qui mutuat vinum vel triticum petens ſibi duas recompenſationes.

vnam restitutionē æqualis rei, aliam pretium vsus, quod vsura dicitur.

¶ Redeo ad verba disputantis, qui dicit quòd consueuit induci alia ratio ad propositū, quæ videtur trahi apho rismo. primo Hippocr. cuius rationis fundamentū stat in hoc, scilicet quod contra naturam videtur esse, quòd artificialia habeant partum, & generationem per quam se multiplicent. In contractu autē vsurario denarius, qui est quid artificiale, parit alium denarium, & se ipsum multiplicat. isto modo ergo ex natura rei talis cōtractus videtur contra naturam, & per consequens vitiosus, sed nec ista ratio videtur valere, propter duo. Primò, quia vsura non solùm committitur in artificialibus: sed etiam in naturalibus, vtpote oleo, vino, & similibus, & per consequens dicta ratio applicari tantum potest ad illa. ¶ Secundò, quia videmus, quòd est quid artificiale, & cùm vsque ad certū tempus posset quis per vnam domum lucrari aliam æquiualentem, & sic domus pareret domum. Consueuerunt etiā induci duæ aliæ rationes ad propositum, quæ videntur omnino friuolæ. Quarum prima est, quia dicunt quia ideo licet accipere pensionem & fructum de vsu alicuius rei, quia res illa deterioratur per vsum suum. sed pecunia non deterioratur per vsum suum. ergo non licet de eius vsu accipere aliquam pensionem vel fructum. Ista tamen ratio si quis consideret, est digna derisione: quia videmus, quòd res illę de quarum vsura recipimus pensionem & fructum, sæpe meliorantur per inhabitationem: alia ratio, quare contractus vsurarius est vitiosus: quia in eo vēdatur tempus, quod est omnibus commune sed nec ista ratio potest stare: imò videtur omnino friuola: quia multi sunt cōtractus liciti, in quibus interponitur temporis dilatio: nec tamen propter hoc, ꝙ in eis vendatur tempus. ergo à simili nec in isto cōtractu, propter quæ omnia videtur sibi aliter probanda dicta cōclusio. Dicit ergo, quod contractus vsurarius ex natura rei vitiosus & malitia cōuolutus propter quatuor: Primò, quia facit rē naturalem superualere suæ naturæ, & rem artificialem suæ arti. & maximè contra naturam. Secūdò, quia facit, ꝙ res, quæ non parit fructum, generat lucrum. quod est contra naturam. vt infrà patebit. Tertiò facit, ꝙ illa quæ habent omnino eundem valorem, vnum eorū excrescat in valore per alterum; quod est cōtra naturam. Quartò, quia facit quòd res mutuata per abusum, trahatur ad aliquid, ad quod nō est ordinata principaliter nec conuenienter, quod etiam est contra naturam. Ista verò quatuor valde prolixè prosequitur.

¶ Circa primum intendit, quòd valo-
13 rem † artificialem artificialium vel naturalium, quæ mutuantur sub numero, pondere, vel mensura, contractus vsurarius facit superualere suæ naturæ vel arti: pro eo, quòd cùm Deus dedit naturam numerabilem, ponderabilem, vel mensurabilem. & sic dedit ex prædicta ipsarum valorem naturaliter æstimabilem: quod rebus alijs non concessit, quod illarum, æstimatio non procedit ab ali-

quo

quo intrinseco necessario: sed secundum diuersas circunstantias extrinsecus & contingentes ex loco, tempore, conditionibus personarum, & similibus. & sic crescunt & decrescunt. sed ponderabiles vel numerabiles quandiu persistunt in suo numero, pondere, vel mensura, non augentur vel minuuntur valore. sed si videantur minui vel augeri, non est propter minutionem vel augmentum ipsarum, sed illarum rerum in quas commutantur. Concluditur ergo, quòd vsurarius cum exigat vltra valorem à natura prædictis rebus taxatum, certum & determinatum, rem vitiosam facit, & cõtra rei naturam. Ego de plano concederem, quod facilior est harum æstimatio, & maximè tempore, quo contrahitur, restringendo ad illud. sed quod anteà habeant certum & determinatum valorem durante pondere numero vel mensura non alterandum in plus vel minus, non capio.

14 ¶ Secundo dicebatur, † quòd vsura faciebat contra naturam germinare rem quæ naturaliter non germinat: Nulla enim res generat lucrum, nisi quantum fructus diceretur lucrum, constat autem, quòd res fructum generans, crescit in valore cum fructu, sed hæc excrescentia esse non potest in rebus mutuabilibus: quæ certum & determinatum habent valorem: vt est dictum, quas non fructificantes, vsura facit lucrificantes, vnde dicit canon: vsuræ arte nequissima, quòd ex auro aurum nascitur. xlvij. dist. sicut hi. ergo sic agens facit contra rei naturam, quid vitiosum & malitia conuolutum.

15 ¶ Tertiò dicebatur, quòd † vsura faciebat, quòd duorũ id est, rei & vsus eius, quæ habent omnino eundem valorem, vnum excrescat in valorem per alterum. Patet autem discurrendo per singulas res mutuabiles. quod ipsæ & ipsarum vsus vna consumptione consumuntur. nec vnum sine altero consumi potest, quod in alijs rebus locabilibus, dici non potest, in quibus rei habet distinctum valorem, & potest alienari solus vsus, vt in domo vel equo, & sola proprietas retenta ad tempus vsu. Cùm ergo contractus vsurarius faciat rem mutuatam excrescere in valore, per suum vsum, cum ipsorum communitorum idem sit valor, patet id fieri contra rei naturam. & sic vitiosum & in hoc differt hoc dictum ab eo, quod dixi suprà, vbi subdit, quia non dicitur hîc, quòd vendat vsum separatum à re: sed quòd vsurarius facit vsum addere ad valorem rei mutuatæ: cùm tamen non habeat valorem distinctum.

16 QVARTÒ dicebatur, † quòd vsurarius abutitur re mutuata non vtendo suo vsu principali vel secundario: ad quem sit destinata.

¶ Declaratur hoc sic: omnis res possessa, habet duplicem vsum. principalem vsum cingendi: secundarium vendendi, vel commutandi, quia sic expedit possidenti: Si autem hoc verteretur ad alterius læsionem, tunc abutitur, sic ibi in mutabilibus, pone in vino. principalis eius vsus domini est, ad potum: secundarius ad immutandum in

pecuniam vel aliud, quod expedit domino: Si autem propter cupiditatem trahitur ad alium vsum, vt facit vsurarius recipiendo: aliud vltra sortem abutitur, & sic vitiosè agit in pecunia: ideò eius principaliter vsus, in emptionem rei expedientis, secundarius in commutationem pecuniæ, quę magis expedit: sed vbi per cupiditatem vsurarius illam dat, vt plus recipiat, abutitur: cum nec à natura nec ab arte competat denario talis vsus, vel talis partus: vt dicit Aristote. primo Politicorum.

17 TERTIO † quærebatur, vtrũ iura debeant concedere contractum vsurarium, propter aliquod bonũ, quod inde oriatur: vel propter aliquod malum, quod inde vitetur: vt per hoc tollatur illa via, quæ secundo ingerebat dubitationem in ista quæstione. Ad istius ergo articuli euidentiam sciendum, quòd concessio potest accipi tribus modis. vno modo, prout est simplex permissio dimittens vel indulgens pœnam, secundũ quem modum procedit canon, vt dictum fuit. s. iiij. dist. deniq; talis autem permissio fuit simplex: quia per solam indulgẽtiam pœnæ, vnde quod ibi dicitur, cum venia: dicit ibi gl. intelligendum de venia pœnæ, nõ culpæ. Secundò modo potest accipi concessio prout, est idẽ, ꝙ missio tollẽs impedimentũ. secundùm quẽ modùm inter nos habitantes permittuntur ab ecclesia in obseruantia sui ritus. vt etiam dictũ fuit. suprà, per canonem xlv. dist. qui syncera. Hæc autem permissio quanuis glo. dicat, ꝙ sit similis primæ: tamen dissimilis est. Vbi enim sola remissio pœnæ, sed ista secũda permissio plus facit: quia non solùm permittit dictum malum, scilicet, obseruantiam ritus Iudęorum, subtrahendo comminationem, vel inflictionem pœnæ, sicut persona prima: sed etiam remouendo impedimenta christianorum, qui vellent impedire obseruantiam dicti ritus. & quantum ad hoc, se habet per additionem ad illam. Tertiò, modo potest accipi concessio, prout est idem quod permissio, præstans iuuamen. secundùm quem modum ecclesia permittit quandoque clericum occidi à potestate sæculari. & hæc permissio se habet ad secũdam, sicut secunda ad primam. Nam in ista permissione nõ solùm subtrahitur comminatio pœnæ, quæ posset per occisionem clerici infligi, sicut fiebat in ipsa permissione: licet etiam tollitur illud impedimentum, per quod occisio clerici posset impediri: quẽadmodum fiebat in secũda permissione, & vltra hic duo præstatur iuuamẽtum in ista permissione: quod non fiebat in aliqua illarum. præstat enim ecclesia iuuamentum in occisione clerici qui dignus est morte: quia ipsum degradat, & ponit eum in manibus potestatis sæcularis, vt crucietur & occidatur: iuxta illud. j. ad Corinth. v. tradere huiusmodi hominem Satanæ in interitũ carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini nostri Iesu Christi. patet de verbo. signifi. nouimus. & de pœñ. c. ij. lib. vj. patet ergo, quòd tribus modis potest accipi cõcessio, vel permissio. Vlterius ad maiorem euidentiam istius articuli, est sciendum, quòd sicut tactum fuit superius circa principium

principium quæstionis, malum potest permitti duabus de causis scilicet vel propter bonum, quod inde oritur: vel propter maius malum, quòd inde vitatur. Maius autem malum vitiatur, & minus permittitur tribus
18 modis. Primò, quando † vitatur malum spirituale in anima, quod est maius per malum corporale in corpore, quod est minus. Secundò, quando vitatur vnde malum spirituale, quod est maius propter minus malum spirituale: sicut sæpe permittitur minus peccatum, vt vitetur maius. Tertiò, quando vitatur vnum malum corporale maius per aliud corporale: quod est minus. & de his no. ne cleri. vel mo. c. iij. in prima glos. ¶ Ad proposi-
19 tum ergo descendendo, cùm† quæritur vtrũ iura debeant concedere contractum vsurarium propter aliquod bonũ, quod inde oriatur: vel propter aliquod maius malum, quod inde vitetur: Dicendum est statim, quòd si ista quæstio fiat per ius naturale, non debet esse dubium, quòd dictum ius nullo modo debet, vel potest concedere contractũ vsurarium: quia illud, quod simpliciter est contra aliquod ius, nullo modo põt concedi ab eodẽ iure: alioquin simul esset contra ipsum: & non contra ipsum, inquantum ab ipso cõcessum. Contractus autem vsurarius simpliciter est contra ius naturale: cùm sit vitiosus ex natura rei: vt patuit in præcedenti articulo. ergo &c. Si ergo simpliciter est contra ius naturale, relinquit vlterius, quod simpliciter sit cõtra ius diuinũ: quia ius naturale est à iure diuino deriuatum: ergo quicquid est contra ius naturale, necessariò erit contra ius diuinum. Si autem fiat dicta quæstio per ius ciuile, dicendum est, quòd dictum ius potest concedere & concedit præfatum contractum, concessione accepta primo modo, prout est idem, quod simplex permisio per indulgentiam. & quod ita sit, probo tali ratione. Illud ius, quod non comminatur, nec infligit aliquam pœnam, propter contractum vsurarium. videtur ipsum concedere & permittere concessione accepta isto modo, quæ est simplex permissio per indulgentiam pœnæ. sed ius ciuile nullam pœnam comminatur vel infligit propter dictum contractum, ergo &c. Subdit autem, quòd secundo vel tertiò genere permissionis ius ciuile non permittit vsuras: quia nõ prohibet impedimenta fieri volẽtibus fœnerari, nec fœnerantibus dat aliqua iuuamẽta. hoc dictum non video posse defendendum si dicatur leges veteres per auth. esse correctas: vt dicetur in v. arti. Nã certum est leges statuere modum vsurarum. vt. C. de vsu. cos. permittunt illas peti in iudicio. permittunt pro alijs nõ stipulatis pignora retineri. Et quod plus statuũt certis casibus illas ex more deberi, & his similia. Sed si fiat vlterius quæstio de iur. ca. vtrũ scilicet debeant concedere vel permittere contractum vsurarium propter aliquod bonum, quod inde videatur oriri: vel propter aliquod malum, quòd inde videatur vitari: dicendum est simpliciter, quod non: quia videmus de facto, quòd nullo prædictorum modorum ipsum concedit vel permittit, pœnas comminatur, vel infligit vsurarijs

facientibus dictum contractũ:vt patet extrà de vsuris.c.quia in omnibus. eo.tit.quamquam.li.vj.nec mirum,si nõ permittit:quia nec permittere posset cõtra vetus& nouũ testamentum. e.ti.super.e.Nam vt ibi dicitur,sacra scriptura prohibuit pro alterius vita mẽtiri,vt habetur.xxij.q.ij.ne quis.ergo multò magis,sicut cõcluditur ibidem,prohibendũ est,ne quilibet pro redimenda vita captiui, vsurarũ crimine inuoluatur:cũ tamẽ illud videatur potissimũ bonum,quod possit ex vsuris peruenire.Vlterius non potest
20 dici,quòd in dicto contractu † cadat dispensatio,vt vitetur per ipsum maius malũ spirituale,quàm sit illud malum,quod incurrit in dicto cõtractu: videtur enim illud malũ,quod incurrit vsurarius, per dictũ contractum, quantũ ad aliquod maximum peccatũ,propter quatuor.Primò,quia contẽnit Deũ audacius.Secundò,quia cõtemnit naturam expressius. Tertiò, quia contemnit scripturam deterius. Quartò,quia iura contemnit diutius. Contẽnit namq; ipse vsurarius Deum audacius:quia cũ in omnibus peccatis quæ sunt expressè cõtra diuina mandata,homo verecũdetur & erubescat: in isto tamen peccato quatũcunq; sit expressè contra domini mandatum, non videtur verecundari; sed potius gloriari. s̃ .de vsur.quia in omnibus. Vlterius contemnit naturam expressius:quia nõ solùm contemnit eam in vno genere rerũ, sed etiam in pluribus scilicet,in tribus.vult enim contra naturam,quòd numerabilia,sicut denarij,superualeant suo numero:& ponderabilia,sicut aurũ,superualeant suo ponderi:& mensurabilia,sicut vinum,superualeant suę mensuræ.Quapropter bene dictũ est,quòd contemnit naturam expressius.Vlterius contemnit scripturã deterius:quia videtur eam contẽnere per infidelitatem, quæ est opposita fidei,quã in baptismo professus est.Nã si perfectè crederet,impossibile esset,quòd contra Deum & eius scripturam sic apertè & inuerecundè procederet.Item contra vtriusq; testamenti scripturas solent tales pertinaciter asserere,quòd vsura non est peccatum:contra quos emanauit clementi.de vsur.ex gradi.
21 Vlterius cõtemnit iura † diutius.quia non ob.prohibitione cuiuscunq; iur. in dicto pacto ad hoc cõtinuè perseuerat: intantũ quòd ad ipsum relinquendum vsq; ad mortem superius se retardat,propter quod cõuenienter sibi accidit sæpe, quod dicit Augu.in sermone de innocentibus:percutitur, inquit,hac animaduersione peccator, vt moriens obliuiscatur sui:qui dum viueret,oblitus est Dei.Nã sæpius vidемus,quòd vsurarij decedunt sine restitutione,sine sacramẽtis,& sine aliqua bona spe æternæ vitæ.& contra eos emanauit propter hoc decr.quamquam.de vsu.lib.vj.& facit pallea eijciens.lxxxviij.dist.propter
22 † quæ omnia concludo, ꝙ ius canoñ.nullo modo debet concedere vel permittere contractũ vsurarium propter maius malum vitandũ: quia regulariter loquendo nõ apparet aliquod maius in ipso, ꝙ per ipsum valeat euitari.Patet ergo, quid dicendũ sit,quantũ ad istum articulum. quia dicendum est, quòd cõtractus vsurarius nullo modo

potest

potest permitti. Vna tamen dubitatio hîc occurrit, quæ tãgetur & soluetur in quinto articulo. posteà verò, quæ dicta sunt sublata est via, quæ ingere bat dubium secundo loco. quia nõ est simile, quod ibi inducebatur pro simi li. Nã & si ibi permittitur obseruãtia ritus Iudæorum, hoc est, propter magnum bonũ spirituale, quod inde noscitur peruenire scilicet, attestatio fi dei nostrę veritatis. Vlterius & si per misit Grego. immoderatũ esum carniũ, hoc est propter maius malum vi tandum, & ideò dicebat, quòd derelin quendi erant suo arbitrio, ne deterio res fierent. nihil autẽ talium apparet in contractu vsurario, propter quod videatur debere committi. ergo &c.

23 QVARTO. † quærebatur, vtrum in aliquo casu de facto contractus vsurarius sit concessus vel permissus à iure: vt per hoc tollatur tertia via, quæ ingerebat dubitationem tertio loco. Ad hoc autem dicendum est simpliciter, quòd non: nisi fortè loquamur de permissione primo modo dicta, quæ est secundum ius ciuile, secũdum quem modum omni casu permittitur vsura à iure ciuili: quia nullus est casus, in quo ius ciuile intromittat comminando, vel infligendo pœnam pro vsura. & sic ius ciuile se habet vniformiter ad omnes casus affirmatiuè, ita ius diuinum & cañ. se habent ad omnes casus negatiuè, quia nullo modo eam permittit ali quo modo permissionis. Nam pari ratione, qua prohibent eam in vno casu, debent eam prohibere in quolibet: quia in omni casu habet maliciam conuolutam, & per consequens pari ratione, qua eam concederent in vno casu, possent eam concedere vel permittere in quolibet. quòd patet esse falsum. Ex his, quę dicta sunt. s. sciẽdum tamen, quòd illud, ꝙ facit dubium in isto articulo. est ille specialis casus, qui fuit tractatus circa princi. quæstiõis de generò, qui lucratur fructus pignoris sibi dati pro dote: sed ibi tunc propriè vsura esset, si fructus illius pensionis perciperentur à genero intuitu pecuniæ detentæ à socio. sed hoc est falsum. quia non intuitu pecuniæ dotalis, quam sacerdotiũ, sed intuitu oneris matrimonij, quę gener sustinet: vt patet de vsu. salubriter. vel pot est dici, ꝙ dicti fructus percipiuntur à genero in recõpensationẽ damni, quod inde sequatur propter pecuniam totalẽ quæ sibi soluenda defer tur, incautè dictũ est hoc. Ex quibus verbis statim apparet, ꝙ valde impro priè dictũ est, quando dicitur, ꝙ vsura permittitur in isto casu, vel in illo, quę breuiter in nullo casu est permissa. & ideo quãdo aliqui casus à iuristis excipiuntur, nõ est intelligendũ, ꝙ in dictis casibus vsura permittatur: sed quia in eis prima facie est aliquod simile vsurę vsura videtur. sic ergo patet qualiter est sublata via, quæ ingerebat dubium in ista quęstione de tertio loco.

24 QVINTO. quærebatur, vtrũ ius † ciuile possit iuri canonico obuiare: vel vtrũ dicta iura habeãt ad se inuicem tantã cõcordiã, quòd quicquid est cõtra vnũ, necessariò sit cõtra alterum: ac per consequens vtrum contractus vsurarius eo ipso, quòd prohibitus à iur. canonico, sit necessariò ꝓhibitus

à iur. ciuili: vt per hoc tollatur illa via,quæ ingerebat dubium,quinto loco.Et ad literam deinceps prosequamur disputantem,qui dicit quòd tria sunt, quæ faciunt dubitationem in isto articulo. Primum est, quod ius ciuile præsupponunt ius naturale, tanquam fundamentum, à quo sumunt originem. Quapropter quicquid est contra ius naturale, videtur necessariò esse contra canonic.& ciuile.sed contractus vsurarius est contra ius naturale,nec aliquo modo est permissibilis in dicto iur.vt patuit suprà.ergo nec permissibilis aliquo modo in iur.ciuili:cuius contrarium sæpius dictum est.Secundum,quòd hic facit dubium, est, quia ius ciuile & can.subalternantur iuri diuino.& per consequens non possunt eis in aliquo obuiare: sed si contractus vsurarius esset permissibilis aliquo modo in iur. ciuili,cùm nullo modo sit permissibilis in iure diuino,sequeretur,quòd ius ciuile opponeret se iuri diuino,quia imperator non potest tollere legem Dei.ar.ad hoc.ff.de arbit. l.nam & magistratus.Tertium, quod facit dubium,est,quia imperator mandauit seruari ea, quæ statuta sunt in concilio Niceno.sed in Niceno concilio prohibet vsuras. vt. xlvij.distinctio.quoniam.ergo & ius ciuile debet eas prohibere,ac per consequens contractus vsurarius non erit permissibilis in iur.ciuili aliquo modo. Cuius contrarium est superius ostensum. Propter ista ergo & alia,quæ dicta fuerunt in quarto articulo, consurgit dubitatio nunc in isto articulo, vtrum ius ciuile possit in aliquo obuiare iuri canonico: vel vtrum habeant adinuicem tantam concordiam,quòd quicquid est contra vnum, necessariò fit contra alterum?Ad euidentiam ergo istius quæsiti intelligendum est.quòd licet ius positiuum sit fundatum super iure naturali, tamen alia est prohibitio iur.iur.naturalis, & alia iur.positiui. Nam prohibitio iur.naturalis fit per solam vitij cognitionem:quia docet vbi sit vitium cognoscendum: & intelligit ad ipsum detestandum: prohibitio autem iuris positiui, per pœ-
25 ne communicationem. Nam † sicut præfatum ius positiuum se habet per additionem ad ius naturale:ita oportet,quòd prohibitio ipsius se habeat per additionem & ad prohibitionem illius. Vlterius sciendum est, quòd ista duo iura positiua, scilicet ciuile & canonicum, licet conueniant,quia fundantur super iure naturali: & ab ipso etiam sumunt originẽ,quamuis etiam conueniant, quia intendunt homines inducere ad bonum commune: differunt tamen in modo inducendi:nam ius ciuile intendit dirigere in bonum commune:secundum quod congruit humanæ societati ciuiliter viuenti,secundum quem modum bonum commune habet nutriri,conseruari,& promoueri per legalem iustitiam, & per ciuilem amicitiam.Ius verò canonicum intendit dirigere in bonum commune, secundum quod congruit humanæ societati:quæ non solùm viuit ciuiliter,sed etiam regulariter secundum fidem, in Deum tendendo, & vitam aliam expectando.nam cùm ius canonicum

sit quædam explicatio iuris diuini, oportet, quòd idem finis intendatur ab vtroque. bonũ autem commune isto modo acceptum: secundum quod congruit humanæ societati, non solùm viuenti ciuiliter, sed etiam regulariter secundum fidem in Deum tendendo, non potest nutriri, conseruari, vel promoueri per solam legalem iustitiam, vel ciuilem amicitiam. Sed vltra hoc requiritur quædam cœlestis amicitia, sine qua impossibile est aliquem hominem in Deum tendere. Quapropter sicut potissima virtus, ad quam conatur inducere ius ciuile, est ipsa legalis iustitia, siue ciuilis amicitia. Ita potissima virtus, ad quã conatur ius canoñ. est illa cœlestis amicitia, quam charitatem vocamus.

26 Ad propositum igitur † applicando primum dictum. s. de prohibitione iuris positiui, dico quòd non est inconueniens, quod aliquid sit prohibitum in iure naturali, quod tamen non est prohibitum in iure ciuili: quia prohibitio iuris ciuilis se habet per abdicationem, & prohibitionem iuris naturalis. non tamen per hoc debet censeri inter prædicta iura contrarietas, sed alterius modi prohibendi diuersitas. Vlterius possumus colligere, ex secundo dicto, quòd non est inconueniens, quod aliquod pactum sit prohibitum in iure cañ. quod tamen nõ est prohibitum in iure ciuili, prohibitione quæ per sit cõminationem pœnæ: quãuis nullum pactum sit prohibitũ in iure ciuili, quod non sit etiã prohibitum in iure cano. Ratio autem huius diuersitatis potest accipi ex dictis. nam quia ius ciuile intendit cõseruare bonum commune multitudinis. propter iustitiã legalem, quàm tamen est impossibile attingi à tota multitudine, vel etiam à maiori parte. Idcirco sufficit dicto iuri, quòd possit promouere & conseruare bonum commune per viam ciuilis amicitiæ. Nam secundum Aristo. in viij.

27 Ethi. amicitia videtur † ciuitates cõtinere, imò & secundum quod ipse dicit ibidem, legis positores magis circa ipsam student, quã circa iustitiam. quod potest contingere duplici de causa. Vna est, quia facilius homines ducuntur ad amicitiam, quam ad legalem iustitiam. Secunda est, quia habentes legalem iustitiã indigẽt amicitia, eo quod in vita ciuili & domestica maximè sit necessaria. Quapro-

28 pter videtur, quòd à iure ciuili † maximè sit intẽta. & ideò videtur, quòd ius ciuile primo & per se debeat prohibere per cõminationem pœnæ illa vitia, quæ possunt dictã amicitiã impedire. secundariò tamen & ex cõsequenti potest prohibere quæcunque alia vitia altero duorum modorũ. s. vel quia per prohibitionem amicitia non læditur, & bono iustitiæ & virtutis fauoratur. Vbi autem per prohibitionem aliquorũ sociorum ciuilis societas & amicitia læderetur, à tali prohibitione se præseruat: & ea relinquit diuino iudicio punienda: testante beato Aug. primo de libero arbitrio: vbi ait: lex, inquit, ista quę regẽdis ciuitatibus fertur, multa cõcedit ac impunita relinquit, quæ per diuinã prouidentiã iudicãtur. Applicãdo

29 ergo ad propositũ, apparet † statim ꝙ cõtractus vsurarius nõ est necessariò

prohibitus à iure ciuili:quia non habet ciuilem societatem & amicitiam impedire,est tamen necessariò prohibitus in iure cano.quia ius cano.ex fine,quem intendit, habet necessariò omnia vitia prohibere.Intēdit enim dirigere multitudinem fidelium in Deū:quòd non poterit fieri ; nisi per charitatē:& quia omnia peccata mortalia,sunt opposita charitati,& habēt ea tollere:ideò ius cano.debet omnia talia meritò prohibere. Quapropter si contingeret,quod ius ciuile in aliquo casu,vel per aliquod tempus de futuro contractum vsurarium prohiberet per cōminationem pœnæ , hoc faceret in obsequium iur. canonici.s. vel quia pœna cōminata per ius. canon.non sufficeret:vel quia non posset per iudicem ecclesiasticum sufficienter executioni mandari. Ex quibus omnibus apparet , quòd controuersia quæ est inter iuristas de permissione contractus vsurarij,non videtur esse rationabilis:quia vtraque pars potest dicere,verùm.nā illi , qui dicunt,quòd talis contractus sit permissus,& debeat permitti in iure ciuili:si intelligant de permissione nō cōminente vel infligente pœnā , verùm dicunt si autem , intelligant de permissione tollere impedimentum à facientibus vsuras , vel præstante eis iuramentū,falsum dicunt:& eodē modo:dicendū est de alijs ex alia parte.nam si dicit glo.& illi qui eam sequuntur , quòd contractus vsurarius non est permissus in iure ciuili,& intelligunt de secūdo vel tertio modo permissionis:verū dicunt.Si verò intelligant de primo,falsum dicunt.

¶Vlterius etiā per hoc apparet,quid sit dicendū ad alia dubia super iure introducta.Ad primū nāque dicendū est,quod non obstante quod ius ciui-
30 le sit fundatū † super iure naturali potest tamē aliquādo esse prohibitum in iure naturali,quòd non est prohibitum in iure ciuili. quia prohibitio iurís ciuilis addit suprà prohibitionē iuris naturalis:vt superius patuit. Ad secundum dicendū, quòd non sequitur propter hoc , quòd ius ciuile se opponat iuri diuino:quia talis permissio non est per oppositum,sed per obmissionē , quasi negatiuè non cōminando pœnam , eò quòd obmittit & relinquit talem contractum prohibendum & puniendum iuri canonico & diuino , quibus magis videtur congruere.Ad tertium dicendū,quod imperator mandat seruari ea,quæ statuta sunt in cōcilio Niceno:quia nō vult,quòd ea,quæ sunt in dicto concilio prohibita,sint à iure ciuili permissa per amotionem alicuius impedimenti,vel per concessionē alicuius auxilij:non tamen propter hoc intēdit,quod quæcūq; ibi prohibita sunt, sint prohibita à iure ciuili per pœnæ comminationē.Vel potest dici quod imperator mandauit illa seruari per approbationem : quia ea approbauit tanquā rite facta : non autem mandauit seruari ,quæcunque ibi statuta sunt per pœnæ comminationē. Apparet insuper ex omnibus istis,quid dicendū sit,quantū ad istū articulū. Nā cū quæritur vtrū ius ciuile valeat iuri canonico obuiare, vel vtrum habeāt adinuicem tantam concordiam,quòd quicquid est contra vnum,necessario

sit contra

sit contra alterum:dicendum est statim,quod duobus modis potest intelligi ista obuiatio. Vno modo,per cōtradictionem.& tunc dico,quod non: quia vbi lex ciuilis contradicit iuri canonico, nullius est momenti,vt patet in decretis.x.di.quæstiones. Alio modo per obmissionem siue derelictionem,vt ita dicam:quia certè obmittit prohibere aliquid, cuius prohibitionem & punitionem relinquit iuri canonico & diuino : quibus magis hoc congruit.& isto modo videtur dicendum, quod sic. Et ita patet, quid sit dicendum,quātum ad totam quæstionem.quia ostensum est,quomodo contractus vsurarius sit aliquo modo permissibilis in iure ciuili.scilicet,permissione indulgentię pœnę. non autem permissione tollente impedimentum,vel præstante iuuamentum.Ioan.And.

RESTAT ergo nunc vltimò soluere rationes,quæ in actu disputationis allegatæ videntur esse ad oppositum. Ad primum ergo principale dico,quòd vbi aliquid donatur nullo primo pacto & malitia conuoluto,illud vtiq; potest licite recipi & sic maior sit vera sub illo intellectu: sed minor erat falsa. quia in contractu vsurario lucrū donatur à primo pacto explicito, vel saltē implicito: vt potest patere in his,quæ dicta fuerunt in primo articulo,quando quæsitum fuit,quid esset vsura.& in quibus rebus committatur

AD SECVNDVM verò,
31 cum † dicebatur quod contractns vsurarius nō erat contra charitatem: quia vergebat in vtilitatē vtriusque partis, dicendū:quod licet quādoque non sit contra charitatē tanquā aliquid inutile,est tamen contra eā tanquā aliquid inhonestum & vitiosum. Nam ostensum fuit.s.in secundo articulo,quòd contractus vsurarius est ex natura rei vi & malo cōuolutus& hoc ipso necessariò contra charitatē.

AD TERTIVM verò cū dicebatur,quod licebat accipere lucrū de re sua.res autē mutuata est ipsius mutuantis. Nam quanuis transferat eā, quantum ad substantiam:retinet tamen sibi potestatem,quantū ad valorem.dicendū est,quòd ad illud vnusquisque licitè potest lucrum recipere de re sua: dūmodo res illa sit apta & nata lucrifacere.sed res mutuata non est talis:imò ꝙ lucrificet,est omnino cōtra naturam, vt patuit.s.in secūdo.

AD QVARTVM verò cū dicebatur,quòd domus,est quid artificiale,nec est apta nata parere domū:& tamen videmus,quòd per licitū contractum vna domus posset parere plures alias. nam posset aliquis per pensionē domus vsque ad certum tēpus recipere aliam domum, & iterū vsque ad quoddam tempus aliam : & sic deinceps,& per cōsequens isto modo vna domus pariat multas. ergo eodem modo dicebatur de pecunia: quātumcunque sit quid artificiale:potest parere pecuniā per licitū contractū.& sic contractus vsurarius nō videbatur illicitus.Dicendū ad istā rationē,quod tanquā pecunia non parit pecuniā,nō est,quia sit artificiale: sed quia habet sibi pristinū declinatū valorem ab ipsa arte.vt patuit suprà in secundo articulo.& ideò nō potest

exercere

exercere in suo valore, ita quòd recipiatur pro eo vltra sortem, nisi per cupiditatem & malitiam ipsius mutuantis. hoc autem dici nō potest de domo, quia quanuis sit quid artificiale: non tamen habet sibi pristinum valorem determinatum ab arte. & ideò potest exercere in suo valore, ita vt recipiatur aliquod lucrum pro eo, sine omni vitio. Ad quintum ve-
32 rò, cùm † dicebatur, quod contractus vsurarius deberet permitti: quia per ipsum multa mala vitantur, vt pote dampnum in rebus, periculum in personis. Item, quia per ipsum sequebantur bona, scilicet, pauperum sustentatio, & mercantiarum saluatio. Dicendum vtique ad istam rationem, quod ista mala que possunt vitari per contractum vsurarium, vt plurimum sunt corporalia: sed malum spirituale nunquam debet permitti, etiam propter aliquod malum corporale vitādum, nec etiā propter quodcunq; bonum corporale consequendum: vt patuit.s̄.in tertio articulo. Et dato etiam. quod per contractū vsurarium aliquod malum spirituale vitaretur aliquo casu: illud tamen regulariter loquendo non videtur posse esse maius, quā sit illud peccatum, quod in dicto cōtractu committitur vt patuit.s̄.in eodem articulo. maius autem malum nunquā debet permitti propter minus vitandum. Ad sextū verò quod dicebatur, ꝙ iuristæ excipiunt aliquos casus: in quibus vsura permittitur, ergo videtur permissibilis. dicendū, quòd cū iuristę hoc dicūt, talis modus dicendi nullo modo est verus, vel omnino improprius. nā dicti casus nō excipiūtur, quali in eis sit vsura: sed quia videtur in eis aliquid simile vsuræ: vt patuit.s̄.in quarto articulo. Ad septimū verò, cū dicebatur, quod vsura esset permissibilis saltem in iure ciuili, non videretur ius ciuile in aliquo obuiare iuri canonico: cuius contrariū videtur habere in decretis.x.di.l.imperatori. Ad istā rationem patet solutio per id, quod dictum est immediatè in isto articulo: quia verum est, quòd per ius ciuile nō obuiatur canonico vel diuino per cōtradictionē. quia tunc nullius esset momenti. vt.s̄.dicebatur. potest tamē dici, quod in Niceno concilio vsuræ prohibitæ fuerunt. & ita videtur pręsumi, quòd in iure ciuili debeāt esse prohibitæ. Dicendū sicut dicebatur. s̄. quod imperator mandat seruari ea, quę statuta sunt in dictis cōcilijs per approbationem, non contradicendo scilicet, & nō per prohibitionē quorūcunque malorum pœnam comminando. Ad ix. quādo arguebatur, quòd duobus malis cōcurrentibus semper
33 † minus est eligendū, quod probatur per ius diuinum & ciuile. per ius diuinum primò, quia inuenimus in lege Mosaica. s. Gen̄.xviij. quod Loth tradidit filias suas fornicationi, vt vitaretur maius malum. s. sodomiticū. Item videmus de iure ciuili, quod minor restituitur regulariter ex contractu, quē ipse facit: & tamē ius ciuile vult, quòd nō ex omni cōtractu: quia tūc nullus secū contraheret. & sic minus malū eligitur. ff. de mino. l. & si sine. §.j. ergo eodē modo vsurā fieri, cū sit minus malū, quā ipsam nō fieri videtur, quòd de iure sit eligendum,

& permi

& permittendum ipsam fieri. Quòd autem ipsam fieri, sit minus malum, quàm ipsam non fieri, probatur: quia si nullus præstaret ad vsuras, pauperes sæpe morerentur famæ. Dicendũ ergo ad hoc, quòd vbi duo mala concurrunt, semper minus est eligẽdum ab illo, qui necesse habet incidere in alterum de duobus. & ideò pauper potius debet eligere recipere mutuũ ad vsuram, quam mori fame. ipse autem vsurarius non incidit necessariò in alterum duorum illorum malorũ: quia potest mutuare sine vsura. & isto modo vitabit famem & mortẽ pauperis. & per consequens non incidit in aliquod illorum malorum. & hoc apparet immediatè, quòd vnus & idem actus potest esse vitiosus respectu vnius, qui tamen non est vitiosus respectu alterius. Contractus ergo vsurarius, quanuis sit vitiosus respectu eius, qui mutuum præstat: nõ tamen respectu eius, qui recipit. sicut & potest poni exemplum in passione Christi, quia fuit vitiosa respectu Iudæorum, qui eam intulerunt: non autem ex parte Christi qui eam recepit: imò valde virtuosa. Vel possumus nos de isto argumento breuiter expedire, dicendo quòd de duobus malis semper minus malum est eligendum illi, qui esset causa vtriusq; mali. quod non potest dici in proposito. nam & dato, quòd & pauper moriatur fame ex eo, quòd non inuenit pecuniam ad vsuram, ille tamen qui potuit eam præstare, non fuit causa suæ mortis: fuisset tamẽ causa illius peccati, quod committitur in vsura, si suam pecuniam ad vsuram præstaret. & ideò potius debuit velle vitare illud peccatum, cuius causa ipse fuisset, quàm aliud, in quo nullam culpam habuisset. & de hoc. xiij. dist. in sum. & xj. dist. c. j.

34 ¶Ad x. cùm dicebatur, quod ea† quæ parificantur in effectu, debent parificari in iuris dispositione. ff. de verbo. oblig. c. j. l. à Titio. & ff. ad l. Aquil. l. illud. sed peccata & opera parificantur in effectu. ff. pro socio. l. societate. §. j. ergo idem ius statuendum in vtroque. quia de similibus ad similia procedũt. Sicut ergo in casu, vbi ex opera mea participo tantum de lucro, quantum in pecuniam possessionis. sic & vbi pecuniam meam dabo, etiam simul opera tua potero de ea licitè lucrum recipere.

¶Ad hoc dicendum, quòd non est simile: quia opera sine pecunia potest fructificare. nec fieri habet determinatum valorem à natura, vel ab arte. & ideò possumus de ipsa licite lucrum recipere. pecunia autem sine opera non est apta nata ad fructificandum, & habet terminatum valorem ab artè. quapropter nullus potest de ea sola licitè exigere lucrũ.

¶Ad x i. verò cùm dicebatur,
35 quòd illud† quod est licitum in vno casu, præsumitur semper licitum: vsura autem videtur licita in quodam casu: vt verbi gratia: ego qui habeo molendinum, do pecuniam Titio, vt magis veniat ad molendinum meũ, quàm vicinorum. & tamen si alibi iuisset, tantum de labore habuisset, & tantum de pensione soluisset. nec hoc obstante tenetur communiter, quod receptio talis pecunię sit licita.

& tamen

& tamen ea videatur vsura:quia recipitur vltra sortem & laborem. Dicendum ad hoc,quòd sicut patuit suprà in iiij.articulo. vsura in nullo ea sit permissibilis est,nisi eo modo quo allegatum fuit suprà in iij.articu. In casu ergo hîc habito, si esset vsura, nullo modo esset licita receptio dictæ pecuniæ. quapropter dicendum, quòd nulla est ibi vsura. nam cùm vsura generetur maximè de ipso mutuo, vt patuit suprà in primo articulo:& in dicto casu nullum sit mutuum,relinquitur simpliciter, quòd in eo nulla sit vsura.

36 Ad x.i i. verò, non † dicebatur, quòd si homo pecuniam nõ mutuaret,esset deperdita, & non multiplicaretur,nec ex ea communis vtilitas resultaret.& per consequens videbatur,quòd vsura esset licita & permissibilis:quia illud ex quo aliquod bonum vtile multiplicatur, videtur licitum & permissibile.

¶Ad hoc ergo dicendum, quòd illud ex quo bonum vtile multiplicatur,saluato bono honesto licitum est & permissibile. sed in proposito non est ita.nam quanuis per contractum vsurarium multiplicaretur sæpius bonum vtile:non tamen saluatur ibi bonum honestum & virtuosum:cùm habeat malitiam conuolutam: vt patuit supra in secundo articulo.

37 ¶Ad x i i i. verò,cùm† dicebatur, quòd vsuræ essent permissibiles omni iure: quia sanctæ & probatur per hoc:quia illius naturę est causatũ cuius est causans.sed vsuræ sunt permissæ à legibus ciuilibus, quæ sunt sanctæ:ergo &c.

¶Dicendum,quod si leges ciuiles ita permitterent vsuras, quod essent causa earum, tunc argumentum concluderet : nũc autem ita permittunt, quòd non sunt earum causæ:quia nõ permittunt eas,tanquã eas fieri præcipientes,vel eis auxilium præstantes:sed solùm tanquam pœnam non infligentes, vt sæpius dictum est.

38 ¶Ad x i i i i. cùm † dicebatur, quòd vsura est causa mutui,quod est bonum. ergo & ipsa bona & licita. dicendum ad istam rationem , quòd vbi vsura est finis mutui,ibi tale mutuum non est bonum.& ideò melius est in tali mutuo se præseruare.

¶Ad x v. cùm dicebatur, quòd si vsura non esset licita:tunc alienatio rei acquisitæ per vsuram non esset licita.quod videtur esse falsum.

¶Dicendum, quòd alienatio talis rei ideò est licita,quia si aliquod lucrũ ex ea oritur, illud non peruenit ex sola pecunia vsuraria:sed ex opera illius alienantis similis cũ pecunia.

39 ¶Ad x v i. cùm dicebatur† de illo,qui habet molendinum,quod potest præstare pecuniam Titio vt magis vadat ad molendinũ suũ,quàm aliorum:& tamen dicit , quòd in dicto casu non fit vsura : licet propter dictum mutuum recipiat lucrum, quod non recepisset, si mutuum non præstasset, vt ita videtur secundum istam viam,quia iste casus fit omnino alius ab illo, qui fuit positus in xj.argumento.

¶Ad hoc ergo dicendum,quòd habens molendinum,si præstat pecuniã Titio cũ ista intentione:quia magis

vadit

vadit ad molendinum suum, quàm vicinorum, ex hoc ipso dicit videri vsurarius in mente: quia vbicunque aliquis intuitu intendit recipere aliquod commodũ vltra sortem, quod quidem commodum potest per pecuniam emi: tantundem valet, ac si reciperet pecuniam vltra sortem: & per consequens eodem modo est censendus vsurarius. Si tamen quæratur vlterius, vtrum teneatur ad restitutionem: dico, si sua intentio sic nota Titio eunti ad molendinum, tenetur ad restitutionem propter causam superius assignatam in primo articulo, quando agebatur de vsura mentali.

¶Si autem vlterius queratur, vtrũ teneatur restituere totum, quod à Titio recepit pro pensione sui molendini: dico, quòd non. sed tenetur restituere tantum, quantum reputat sibi valuisse inde commodum, quòd recepit propter hoc, quod Titius iuit ad molendinum suum, ad quod non iuisset, si pecuniam non præstitisset. 1
Intelligo autem per illud commo- 2
dum, concursum gentium vel noti- 3
tiam, quam consequitur suum molendinum ex hoc, quòd Titius iuit ad ipsum: & ideò tantum debet restituere, quantum reputat sibi valere illud tale commodum, quod cõsecutus est per Titium, dato quòd deberet ipsum emere. si tamen vlterius quæratur, cui debeat fieri ista restitutio: dico quòd non debet fieri Titio: quod illud lucrum, quod cõtulit illi, cuius est molendinum obligabatur ex solo seruitio, quod habuit de molendino circunscripto omni seruitio mutui. Et ista duo bene stant simul, scilicet, quòd iste, cuius est molendinum, teneatur restituere, tamẽ ille, quæ iuit ad molendinum, recipit aliquod beneficium, vel lucrum intuitu mutui, quod antè non recepisset: ille verò, qui iuit ad molendinum contulit aliquod lucrum intuitu mutui: quod anteà non contulisset. & ideò in nullo potest se putare grauatum. ergo nulla dicit sibi fieri restitutio. Ex quibus omnibus potest rationabiliter concludi, quòd restitutio præfata fieri debet eodem modo, quo fit restitutio, quæ est de vsura incerta. Sciendum, quòd si ille, qui iuit ad molẽdinum fuisset ex hoc consecutus aliquod damnum, quod non fuisset consecutus eundo ad molendinũ alterius, debet ei dicta restitutio fieri ad quantitatem illius damni. Ioannes Andræas.

SVMMARIVM.

1 Venia, quàm variè sumatur.
2 Fugitiuus, quis.
3 Peccati venia, quæ requirat.

REGVLA V.

Peccati venia dicit Io. mo. quòd † venia quandoque 1 sumitur, pro licentia. ecc. xxv. non des mulieri nequam veniam. pro eundi licentiã vel libertatem. & facit. C. de in ius. voc. l. venia. quandoque sumitur pro indulgentia vel remissione, vt hîc. & in. l. manichæos. quam alleg. gl. & dicitur à veniendo, quod venit alienare vel indul

indulgente.

¶Prima gl.facit.iiij.primò,exemplificat regulam. Secundò, declarat distinguendo duplicem offensam. Tertiò, successiuè signat & soluit duo contraria. Quartò,exemplificat contrarium regulæ:ibi dicitur, peccati veniam pœnitentibus indulgemus.& ibi:quid sit fugitiuus.

¶In j.glo.ibi : manichæos.fugiti- 1
2 uus est,qui † ea mente discedit, ne ad dominum redeat, etiam si mutato 2 consilio ad eum reuertatur. nemo enim tali peccato pœnitentia sua nocens esse desijt.In glo.j. ibi:videndũ dicit Ioan.mon. omne peccatũ com- 3 mittitur in Deum. vt in psalmo:Tibi soli peccaui. propter quod primò
3 necessaria † est ipsius remissio. Est necessaria peccãtis dispotio,cũ actus actiuorum secundum philosophum ij.de anima,sint in patiente,& disposito.Deus ergo in venia peccati principaliter est agens:instrumentale, in 1 hoc est homo pœnitens, qui gratia diuina, præueniente fit adiutor Dei: secũdũ Apostolũ j.ad Cor.iij. Inducit illud Aug. Qui fecit te sine te:nõ saluabit te sine te:& sic soli coniuncto datur venia.& ibi:quid sit fugitiuus. & sic soluatur cõtrariũ, ꝙ significat quod contrarium huius regulæ & regulæ suprà proximæ.de l. ista & de l. qui ea mente.ff.de furt.& del. j.ff. vi bon.rapt.per quæ probatur quod correcto vel ei, qui rem restituit, non reuertitur peccati venia. aliud enim est remittere culpam, quàm pœnã: vt sequitur cum Dy.suprà c.proxi.dixit illud de iur.ciuili:hoc de benignitate cano. hoc verò dicit, quod quia facilius ligatur de iur.diuino,scilicet per cogitationem cum firmo proposito,quam de iure ciuili. vbi requiritur actus. ita facilius soluitur quæstio huius regulæ posita suprà.regula proxima.

SVMMARIVM.

Locutio pluralis,an sit vno contenta:vel duo requirat. Et quid de singulari. 1

Appellatio vnica a duabus sententijs an sufficiat : an verò vtraque sententiã suã seorsum & particularem requirat appellationem,& nume.4. 2

Appellatio vna respiciat'ne omnia præterita: & vna petitio,multas actiones.& numero.5. 3

REGVLA.

Pluralis locutio duorum contrà,quod † sit contenta vno.ff. de condi. & demonst.l.falsa.§. fin. vbi si lego Stichum & Pamphilum. si mei erunt cum moriar. vnus tamen qui meus erat tempore mortis, cedit legato. Dy.dicit,quod ibi non dicitur, quòd pluralis locutio sit vno contenta. sed quod geminat significationẽ singularis operando, scilicet quod duæ singulares facerent ad idem. ff. de leg.iij.l.qui concubinã.§.Stichus. C.de imp.& all.sub.l.quamuis.

¶Prima glo.ponit exempla. secunda obijcit de vna. & dupliciter soluit. Tertiò dicit in testibus regulam procedere, vbi numerus non additur ponens. xvj. casus, vbi plures quam duo requiruntur. Quartò dicit in

prono

pronominibus regulam non loqui. In glo.j.ibi principaliter.vide præd. dec.j.& in j.glo.& ibi:vnicuique.lib. xij recepti.vltra numerum militantium in sacris scrinijs per ordinem, quēm sortiri sibi ponuntur in locis deficientium: vbi posterior per xv. testes priuatum scrinio dignior fore probetur.¶In j.glo.ibi si certè.l.vlt. hæc lex codicis requirit tres testes. sed authen.ibi posita requirit.& dic vt ibi not.& ibi præsul.ecc.c.se.vide plenius de his in Spec.de teste.§.restat de numero.

QVAESTIO.

Hæc regula facit pro opinione Inno.quam sequi oportet, vt plenè scripsi de fide instru.cum Ioannes.in glo.mag.& super glos.& ita,scilicet quod per duos testes reprobetur instrumentum.Cùm enim.l.optimam. in fi.C.de const.stipu.dicat per testes reprobari,intelligam de duobus.dec. & tertio.suprà de prob.dicit per fratres domus reprobatur. intelligā dè duobus.& quia vbi suprà,plenè scripsi,hic non insisto.Sciendum autem, quod sicut pluralis locutio est côtenta duobus & sic singularis contenta est vno & duos abhorret,maximè in materia restringibili.huic conuenit quæstio.xxiiij.Goffre.quæ talis fuit: aliquis ab eodem & coram eodem iudice conuenitur,diuersis tamen libel.& super diuersis rebus, iudex in vna actione condemnat: & demum eodem contextu condemnat in alteram.condemnatus appellat & impetrat super ap.rescriptū huius formę: conquestus est talis,quod iudex talis ini quam tulit diffinitiuā sententiā contra ipsum à cuius sententia ad sedem apostolicā appellauit,& sequitur.Et generalis conclusio:petit impetrans per hoc rescriptum vtrâque sententiam reuocari.Ex aduerso excipitur, quòd non fuit appellatum ad vtraq;, sed ab vltima tantùm,quærebat an sic excipi posit:Quod posit allegat quatuor,& quatuor in contrarium. tertiò soluit& contrarijs respōdēdo Quòd sic excipi posit,probatur per l.cùm in vna.ff.de app.vbi dicitur, quòd si dupliciter sentētia fertur in eum,vna sortis,& alia vsurarum,dupliciter appellatio necessaria est, ne alteram agnouisse,& ex altera prouocasse videatur.So.qui nō appellat sentētiæ cōtra ipsum latæ acquieuisse videtur.ij.q.vj.biduum.circa fi.ff. qn̄ ap.sit l.j Cū gl.à prima sententia nō appellauerit,non est illius executio differēda.ij.q.vj.si quis ex pluribus.Cùm ergo diuersis libellis super diuersis rebus ageretur,tot sunt sentētiæ quot sunt res:licet vno verborum cōtextu omnes sentētiæ proferantur.sicut & in stipulationibus dicitur.ff.de ver.obli.quod dicitur & l. scire & l.pluribus.& vide quæstionē in iij.membro,super regula,delictū. plures ergo appellationes sunt necessariæ sicut & plures denuntiationes, vbi plura sunt opera.ff.de no.o.nun. de pupillo.§.si in pluribus.Simile de abolitione dicitur.ij.quæstio. iij.§. notandū.vbi si plura.sic& excōmunicatus pro pluribus causis,omnes debet exprimere in absolutiōe.de sent. excom.cùm pro causa.&.c.officij.de off.ord.ex parte.Tertiò facit ad quæstionem de app.super eod.l.vbi per

appellationẽ super exceptione, non dicitur appellatũ in principali, quod sine illa terminari non potest: hæc autem sunt talia, cùm vnum cum altero nil habeat commune, ergo &c. Quartò bene facit de præben. is, cui. j. respon. in fi. §. eo. lib. vbi patet, quòd singulare nomen beneficij, vnum solùm cõprehendit, & duo. facit etiam §. eo. lib. de re iudic. c. pe. j. respon. vbi si ponatur singulare, vbi requiritur plurale, vitiatur quod agitur. Etiam cõstat, quòd si duo diuersi iudices illas condẽnationes fecissent, nõ satis fuisset ab vna appellare. ergo nec quando per vnũ. ff. si cer. pet. l. singularia. facit. viij. qõ. j. in scripturis. de pœ. dist. iij. adhuc instat.

3 ¶In †contrarium, appelletio respicit omnia præterita. de app. secundò requiris. &. c. inquisitionem. & vna petitio multas actiones includet. C. de an. excep. si ex multis. vna ap. plures leuat. ij. q. vj. ver. quandoque. & C. si vnus ex pluribus. l. ij. & iij. solu. cùm non separatè factę sunt condẽnationes ergo sufficit vna sentẽtia, & sic vna appellatio. ff. de ap. si qui separatim. j. respon. Nam cùm arbiter pronuntiat simul de pluribus controuersijs, se non contingentibus, dicitur vna sententia. ff. de arbitris, quid tamen, facit de simo. dilectus de. præscrip. auditis &. c. veniens. Tertiò vna

4 † verborum conceptio facit vnam stipulationem super annuis præstationibus. ff. de do. causa mor. l. senatus censuit. §. vltimo. Item plurium rerum datio, vna intelligitur: etiam si excedat coaceruatio omnium summam quingentorum aureorum, vna sit insinuatio. C. de dona. scimus. in §. licet sit arg. contra. ff. de iur. om. iud. si idem respon.

¶Quartò, plures sententiæ coaceruatæ vnum constituunt creditorem. ff. de pac. l. maiorem. & l. si plures & C. qui bo, ce. pos. l. vlti. & sic per omnia hoc probatur, quòd ex quo vno verborum contextu vtraq; sententia est prolata, sufficiat vnica appellatio. Soluit quòd ex quo in rescripto dicitur de sententia in singulari, cùm negari non possit fuisse plures sententias, quãuis vno verborum cõtextu prolatas, non audietur nisi contra vnam scilicet, cõtra vltimã, vel contra duriorem. facit. ff. de sol. in primis. v. legibus, nec etiam ante rescriptũ dicetur ab vtraq; sententia appellatum: per præ. l. cùm in vna.

¶Ad contrariã, non respondet, tu dicas, quòd duæ decre. allegatæ non loquũtur de appella. interposita: sed de culpa, quę illam remouet. circa quam ponderatur intentio scribentis. Item ibi de vnico rescripto, cuius contrarium esset in duobus. hîc autem de duobus libellis, duabus instantijs, & duabus sententijs.

¶Ad secundum fateor, quod plures

5 † actiones vno libello potuissent intẽtari: sed ex quo contrariũ est factũ dupliciter dicitur instantia.

¶Ad tertiũ fateor, quòd appellatio vnius ex condemnatis socios releuat cũ casu illorum iurium, cũ distinctione decr. pe. §. de appel. sed hoc nõ contingit in casu nostro. l. si qui separatim. facit pro: cùm hic fuerit separatim diffinitum. & sic sit responsum ad reliqua.

¶Dicemus

¶ Dicemus ergo, quod licet super omnibus vna lis & instantia fieri potuisset,& sic vna sententia diffiniri. de priuil.cùm olim.ij.ex quo tamen fuerunt duæ in facto,& duæ sententiæ,ab vtraque fuit appellandũ. sicut & diuisio parietis facit duo cœmeteria,quæ poterant esse vnum.s.eo.lib. de cõ.eccle.vel alta.c.vno.ij.respõ.& duas domos.& aliqualis diuisio duos fundos,vt patet.ff.communia præd. si quis duas.§.j.de lega.j.l.plane.in fi. & de vna præbenda,duas.de præben. tuæ.vbi de hoc &.c.vacãte.& de vna prouincia duas.ff.de offic.asser.si eadem.sic & in proposito,diuisio libellos & instantias facit duas, causas, vel lites.

SVMMARIVM.

1 *Plus, an semper minus contineat.*

2 *Stipulationem reddit inutilem diuersitas in qualitate.*

3 *Ecclesia,quæ accepit ab alia ecclesia annua viginti: & per xl.annos accepit tantùm decẽ,an postea possit integra viginti petere.& nu.4.disting.nu.6.*

7 *Ecclesia si viginti soluebat per emphyteosim alteri ecclesiæ,soluendo tantùm partem post tempus,an perdat rem totam, vel partem,aut nihil.*

REGVLA XXXV.

Plus semper.Dy.ponit exẽplum,per l.qui quartã.ff. de leg.j.vbi si testator intendens legare quartam, legauit dimidiam debetur quarta, quæ inest.& si intẽdens legare quinquaginta,legauit cẽtum,idem.Item per l.de verb.oblig.l.j. §.si stipulãti. ver.si stipulanti. qui interrogat de xx.respondetur de decem tenet stipulatio.iij.xxj.sed contrà eo.ti.inter stipulantem.j.respon.vbi, si dicat:promittis Stichũ aut Pamphilum.& de Pamphilo respõdetur,stipulatio inutilis,quasi interrogatio non præcesserit.ergo minus nõ cõtinetur in plura

2 li.Dicit Dy.quòd non est illa†ratio, quòd non contineatur.sed quærendo de duobus,stipulari vult vtrumque, sed si alterum nõ detur,responsio de altero est pura,& sic est diuersitas in qualitate,quæ stipulationem reddit inutilem.ff.de verb.obli.l.j.§.si quis simpliciter.& de hoc in fin.& de hoc lo.mo.Idem in casu conuerso,si stipulãti de Sticho aut Pamphilo.ff.de fideic.Græcè.§.si quis Stichũ & Pamphilum.& respondetur de Sticho,cui bene valet in Sticho.nam, vt dicit, omnis, copulatiua est l.plures.ff.de verbo.oblig.quod dicitur,valet.ergo in specie vel summa,quæ cum stipulatione concurrit.ff.de verb.obli. l.j.§.sed si mihi.& l.inter stipulãtem. §,diuersa.

¶Prima glo.dicit,vnde sumpta.& ponit exempla.& coniungit alias duas regulas.Secundò sibi successiuè duo contraria soluit.Tertiò ponit casum exceptum,& exponit de quo pluri loquatur regula.

¶In j.gl.ibi in eo quod plus.sequitur est,semper inest minus.&ibi.§.si plures.casum habes in c.proxi allegato.

¶In j.gl.minus:qualitate,& sic solui tur tertium,de l.solemus.ff.de iud.l. latruncularibus,& vbi cõceditur merum imperiũ,& denegatur cognitio ciuilium.nam illę sunt species distin

ctæ.vt not.s.de iur.om.iudi.l.imperium & sic vna concessa nominatim denegata sit altera.ar.de procur.maritus.Dyn.

QVAESTIO.

3 Huic†regulæ coadaptatur quęstio domini talis.xxiij.qua quæritur:si ecclesia debet alteri ecclesiæ annua.xx. & per xl.annos soluit sola.x.an posteà petere possit ecclesia integra.xx.Allegat tria quòd possit.Secundò,quatuor ꝙ non possit.Tertiò datur solutio Thomæ distinguēs.subditur dictum Accursij & remissio Guli.& Dyn.distinctio.in fin.super duobus dubijs fit remissio.Quòd petere poterit,allegatur.ff.de seruitu.ru.præd.vna est via.& de seruitu.vt pomum.§.j.& quemadmodum seruit.amit.stillicidij.in fin.quid dicant istæ tres.l.vide in suffra.de præscriptiōe.auditis.super gl.pe.& illis con cor.ff.si seruitus ven.si eo loco.§.fi. Si ergo per tres retinetur seruitus,vt ibi.ita & hîc per partem debiti solutā ius in toto retineo.facit.ff.de fur.vulgaris.canon.de pœ.dist.j.Secūdò, publicæ functiones vel ciuiles canones præscribi non possunt.xvj.qō.iij. in l.iubemus.C.de præscrip.xxx. vel xl.ann.l.competit.circa fin.ergo nec ista pensio,cùm ecclesia ęquiparetur rei publicæ.xvj.q.iij.§.potest.xxiij. quæst.iiij.quid ergo.Tertiò,ecclesia non soluendo totum,& soluendo,habuit malam fidem,& sic præscribere non potuit de præscrip.quem omne. suprà eodē.possessor.In contrarium

4 †ius episcopale pro parte pręscribit. de pręscrip.auditis &.c.cùm olim.sic ergo & pensio ista pro parte præscribi potuit per ecclesiam soluentem. Secundò pro hac parte facit.ff.qui. mod.vsufru.amit.l.placet vel certæ partis,vel pro indiuiso vsufr.nō vten do amitti.& l.is qui vsumfru.habet. Quid dicat,videbis in solutione.facit etiā.ff.de vsur.qui semisses.C.de vsuris.ff.de aqua.quotid.& æsti.l.j.§. Trebatius.& quod de separabilibus dicam.j.eod.vtile.Tertiò videtur ecclesia suo iuri renuntiasse tanto tempore medietatem recipiendo de priuil.si de terra.

¶Item si totum præscribi potest,ergo & pars.de offi.deleg.pastoralis.§. j.de do.inter virum & vxo.imp.ff.de rei vend.quæ de tota.Quartò,si speciale est in tributis,quòd soluens minus,quàm debeat,non præscribit.C. de præscrip.xxx.an.l.comperit.ergo in alijs secus.& videtur expressum. de cēsi.olim.Soluit Barth.ꝙ si.x.quę

6 †soluebātur,debebantur ex alia causa,in illis.x.videtur præscriptum.sed si ex eadem causa debebantur,videtur ecclesia soluens partem,agnoscere totum debitum . C.de præscript. xxx.vel xl.ann.cum notissimi.§.pe. Accur.ibi.in fin.j.glo.simpliciter tenuit non præscribi.alleg.de non nu. pec.l'. cùm fidem.vbi soluens partem debiti,vel vsurarū,amplius non opponit pecuniā nō numeratam.Ad idem induci potest,quod dicit lex de patre,qui soluit partemdebiti à filio cōtracti.quia cessat macedonianū.ff. ad mac.Item si filius alle.sed nullus. §.fin.¶Ad glos.præ.remittit Guli.in Specul.de præscript ver.quid si eum debent,sed alibi.s. de locato.§.nunc aliquā.ver.xlij.ad literā ponit præd.

solu.

fol.Bartho.& Dyn.cuius dictum ponit Cynus in præ.l.distinguit.aut est vna præstatio,aut sunt plures.primo casu aut ego, qui recipiebam.x.tantum,sciebam eum teneri ad.xx.& tūc retineo ius in alijs.x.& eo casu accedat hæc regula:quia cùm minus contineatur impleri,recipiendo scienter partem,retineat possessionem totius, per iura prius allegata.si autem credebam eum teneri ad.x.tantum,tunc mihi præiudicat. sic distinguit. l. in vsufructuario. qui tantum vtitur & non fruitur.ff.quibus mod.vsufruct. amit.l.is, qui vsumfructum.& ratio secundum eum,quia non videtur habuisse animum mihi obligandi vel retinendi seruitutem, quam ignoro. ff. quemadmodum seruitus amit. l. si communem.& l.vna est via.Secundo casu,quando erant plures præstationes, tunc per vnam præstationem aliâs non retineo:sed eas perdo.ff.de aqua plu.arcen. l. si prius.in princip. vbi dicitur,quòd si mihi habenti seruitutem aquæ nocturnæ, ducendò posteà cæditur ductus diurnæ:& ego per, constitutum tempus vtor tantùm nocturna, perdo seruitutem diurnæ:cùm plures sint seruitutes,& diuersarum causarum.& vide, quod dixi in præ.decre.auditis.de præscrip. super glos. penulti.Ex prædictis autem incidunt † duo dubia:an si ecclesia illa .xx. soluebat per emphyteosim, soluendo partem tantùm, pòst tempus, iure perdat rem totam, vel partem,vel nihil:de quo vide in spe. de locat.§.nunc aliqua.versi.xxix.saluo semper quòd dixi.de reli.do.constitutus.super gloss.hoc verò. sed an debens annua. xx. primo anno,quo cessauit,incipiat præscribere pro annis sequentibus:an quolibet anno in choet illius anni præscriptio?de quo satis.C.de præscript.xxx.an.cùm notissimi.§.fina.& in Spe.de loca.præalle.§.ver.xlj.& vide ꝙ dixi post Gof. de præscript.auditis.super versi.solutionem.Ioan.and.

7

SVMMARIVM.

1 *Procuratorum vsus,quam necessarius.*
2 *Compaternitas an possit contrahi per procuratorem.& nu.4.6.8.10.11.*
3 *Compaternitas acquiratur ne vxori,etiā ignoranti,ex facto viri. & nu.13.*
5 *Cognatio,quid.*
7 *Cognationis tres species.*
9 *Procurator in quibus non possit constitui.*
11 *Matrimonium per procuratorem an contrahi potest.*

REGVLA LXVIII.

Potest quis.dicit Dy.regulam restringendam ad ea, quę possunt per alios explicari.aliâs quòd not.ff. de. vi & vi ar.l.j.§.quo.lo.mo.dicebat hîc ponendum casum per l.j.de procur.quam alleg.glo.tamen secundum distinctionem legis primæ.ff.an per alium.ap.ca.ex pos.quę distinguit inter pecuniariam,etiam ex qua irrogetur ignominia,& capitalem,vel ex qua pœna debetur vsq; ad relegationem. prima per procur. tractari debet: secunda nō. de hoc vide,quod scripsi de.accu. veniens.super.j.gloss. ¶In.j.gloss.ponit exempla &.xvj.casus exceptos.Secundò ponit. v. casus exceptos à regula conuersa.&rationē

ipsorum reddens,adiungit duo simi-
lia.& dicit regulam,qui facit non es-
se superfluam.in fine arguit & reuer-
1 titur.¶In j.gl.ibi.l.j.§ ij.vsus† procu-
ratorem per quam necessarius est,vt
qui rebus suis superesse non possunt,
vel nolunt per alios id possunt.& ibi
Arethusa.si mulier,cui liberras reli-
cta est,si.x.Titio dederit in momen-
to,quo parit,illa det Titio per alium
proles est liberá:& ibi.§.ne autem.vi
de de offi.deleg.c.vlt.in iij.glo.& ibi
inter artifices.vide de rescript.cùm
dilecta.in glos.iij.. & ibi.nisi in casu
scilicet cùm necessariò haber abesse.
hoc vult.l.j.& ibi,Imperator.propter
partum differtur iuris damnatæ sup-
plicium . & ibi:Aristò . per primum
creditorem habet posterior ius di-
strahendi . quòd ex sui persona non
haberet.& ibi.§.si tutor.qui legatum
pupillo per ipsius tutoris patrem ac-
cepit : vt tutor nihilominus agit de
inofficioso.& ibi quæsitum.vide cod.
titu.quod alicui suo in glo ¶In j.glo.
ibi.§.ij.& ibi.de hoc.&.ff.de admi.re.
ad ciuita.perti.l.iij.in prima glo.& ibi.
l.vlti.§.penulti.Item vinolentum sta
tim potest deponere : per se ta-
men non : per procur. verò sic.ff.de
vi & vi.arma.l.cùm fundum,dy.& ibi
non per me:vt dixi de sent.ex.sacro.
super fin.versi.glos.vbi etiam allega-
tur ff.de negoc.gest.at qui natura.§.
cùm me.& ibi.quęst.iij.c.vlti.& illud
illustri.C.de procur.l.penult.Dyn.&
ibi .quæsitum.multa exempla quibus
licet alieno nomine , quod non licet
proprio iudicio.j.quòd alicui suo.in
secunda parte quæstionis.& ibi de ef
fectu iam facti.idem ibi Dyn.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem, 1
quam disputaui post † do.meum do.
Marsilium quam sic proponebam:
Quæritur an compaternitas contra-
hatur per procuratorem . Et primò
pro affirmatiua allegabuntur quinq;
coniunctim,& tria diuisim.Secundò,
pro negatiua econtrariò tria coniun
ctim,& quinq; diuisim . tertiò,pone-
tur solutio.Item contraria op.& eius
approbatio,alterius quæstionis solu-
tio,& contrarioium responsio.Vide-
tur quòd sic:quia edictum constituen
do,prohibitorium est.s.eo.lib.de pro
cur.c.j.in prin.ff.de procur.mutus.§.
j.& procur.ad omnia negotia potest
constitui . ff . de procur.l.j.ergo & ad
compaternitatem.quia dicens omnia,
nil excludit.xix.di.cap.j.& hoc iur.be
neficij.de potestate constituendi,ni-
hil debet auferri.eo.titu.indultum.&
ibi concor , Item potest quis per a-
lium , quod per se non potest:vt hîc.
&.c.qui per aliũ.sicut quis per alium
possidet , & inuestitur.de præscript.si
diligenti.de præben.accedens.& spi-
rituale & carnale matrimonium per
procur.contrahitur.de primo.de elec.
quia propter scriptum.&.c.congrega
to.de secundo suprà.e.lib.de procur.
c.si secundum marsi.Fortificatur hoc
vltimũ : quia carnale matrimonium
est vnum ex vij.sacramentis.si igitur
sacramenta per procur . contrahun-
tur:fortius sacramentalia , qualis est
hæc cognatio . Ad præmissa addun-
tur tria.Primum , quòd licet compa-
ternitas requirat actum & verbum
infrà.vt probabitur,hoc non impedit
procura . dari , nam & iuramentum
requirit

requirit actum corporalis tacturæ,& verbum.& tamen per procu.præstatur. Primum patet.j.qō.vij.quot.j.de conse.dist.ij.ego de iur.iur.ego.ij.de ele.vt circa.li.vj.in fin.Item patet ex priuilegio episcoporum,qui certis casibus non tangunt.xj.q.j.non flagitetur.de iur.ca.c.fi.C.de epis.& authen. si iudex.secundum probetur hoc.iij. di.tibi domino.e.di .optatum.xvij.q. iiij.metuentes.s.eo.lib.de elect. procur.de iur.ca.c.fi.de sta.re.c.vno.§.verum. Secundò patet idem in consecratione episcoporum & ordinatione clericorum,in quibus licet requirantur verbum & actus: tamen demandantur.primum.lxxv.di.ordinatiões.&.c.quòd die de sac.vnc.c.vno. & tit.se.c.j.& vlti.secundò probatur. lxiij.di.c.iij.lxxj.di.per totum,de off. ord.quòd sedem.de ele. suffraganeis. de con.ec.vel al.aqua.Tertiò cõstat,
3 quòd ex facto †viri acquiritur vxori compaternitas etiam ignoranti:imò etiam contradicendi.vt videtur.xxx. q.iiij.si quis vnus.eo.tit.Martinus.&. c.j.s.eo.li.fortius ergo per procur.acquiri debet domino volenti & mandanti.ad hoc de simo.sicut tuis.de bã. maiores. de homi. Petrus. & quòd no.s.eod.lib.is,qui tacet.¶In contra-
4 rium† præsentia & tactus requiritur, vt probatum est:& leuatio.xxx.q.iiij. c.vlti.Item,parificantur carnalis generatio& spiritualis.de bap.debitum. sed in carnali requiritur actus patris. ergo in spirituali actus patrini.Item, in criminalibus & arduis non datur procura.de procur. tuæ.de accus.veniens.de elec.cupientes.ergo nec hîc: cùm circa maiora quid cautius sit agendum, propter maius periculum. de elect.vbi periculum.in princ.cum concor.secundum iur. Probatur hoc
5 fortius† ex descriptione cognationis, quę dicitur secundum omnes:attinentia proueniens ex sacramenti datione,vel ad id detentione.& no.de cog. spi.s.eo.lib.c.j.ergo qui non detinet, vel leuat, non potest esse compater. vnde canones antiqui de hoc vtun-
6 tur verbis,suscipit † accipit,tenet,leuat.xxx.quæst.i.in primis.v.capitulis. &.c.omnis.&.q.iij.c.j.ij.&.iij.&.c.post susceptum.&.quæst.iiij.si quis vnus. hisdem verbis vtuntur dec.eo.titu.c. ij.&.c.Martinus.&.c.contracto.&.c. veniens.eod.ti.c.j.& vlt.lib.eo.interdum.geminant sic:accedit,& suscipit in j.c.vlti.& de con.dist.iiij.non plures.Item canones antiqui dicũt,quòd patrinus offert, respondet,gestat, & profitetur.de con.di.iiij.illud.&.c.se. &.c.hi,qui.&.c.quæris.vltra med.&. c.mater ecclesia. per quæ coniuncta probatur,quòd propria persona,manus,obligatio,& responsio requiruntur, ergo procur. non datur vel per alium non expeditur. ad hoc de appel.cùm parati.de hęretic.c.ij.respon. j.de elect.cupientes.eo.lib.C.de testa. habetur consultissima.& l.cùm antiquitas.C.de iur. de liber.sancimus.§. sinautem. Secundò constat, quòd in baptismo requiritur personalis mentio baptizandi.hinc est,quòd adultus non posset per procur. recipere baptismum aquę.ergo requiritur principalis detentio vel leuatio patrini. Primò improbatur ex forma baptismi de baptism.c.j.ibi:Ego te baptizo&c.te.quasi non alium in persona

tui.bene fac.quia adultus.qui baptizatus per se respondet,nō per alium. sic ergo patrinus paruuli per se teneat,& respondeat.primum patet de con.di.iiij.cùm pro paruulis.ad idem. ff.de admi.tu.l.j.post prin.Tertiò probatur sic:cognationis tres † sunt spe-
7 cies:carnalis,legalis,& spiritualis.Prima diuiditur in consanguinitatem & affinitatē.Secunda in adoptionem & arrogationē.Tertia in paternitatem, & fraternitatem , compaternitatem:
8 vt scripsi super rubrica eo.ti.sed†prima,quo ad neutram sui speciē contrahi potest per procu.quod patet per se. & ex descriptionibus consanguinitatis & affinitatis,quas dedi super arbore.Item nec secunda,quo ad aliquam sui speciem.ff.de adop.l.neq; & l.post mortem.§.neq; ergo nec hæc tertia: aliâs turpis esset hic pars vniuerso cognationis nō congruens.viij dis.quæ circa.de spō.du.c.fi.Quartò,certū est, ꝙ cognatio spiritualis habet inducere mpedimētū matrimonij dirimēs: licet ex cōstitutione ecclesiæ ne ob. xxx.q.j.nō oportet:vt ibi not.sed hæc impedimenta vltra casus expressos à iur.nō sunt inducenda propter indissolubilitatem matrimonij.de qua de voto.c.vno.lib.eod.ad hoc.de testi.licet in quadam.Quintò ad hanc par-
9 tem inducunt illa † spiritualia notata hîc in glo.non confiteor sacerdoti per alium.de pœ.dist.j.l.quem ponit.non aditur hæreditas per procur. ff.de acquiren.hæredi.si pupillus. §. Paulus respon . nec per alium petit masculus veniam ætatis . C . de his, quæ ve.æta.in pen.l.ij.nec substituit datus ad certum ministerium , vel matrimonium contrahendum . primum,de offic.deleg.c.fi.C.de caduc. tol.l.vna . § . ne autem.secundum,de procur.c.fin.lib.eo.Ex quibus sic concluditur ad casum nostrum . facit ad idem.C.de.in li.l.iij.ff.de admin.tut.
10 obli.§.fi.Secundò puto†compaternitatem per procur.contrahi posse,per prima iura . Marcellinus archid.verò contrarium . eod . titu.c.j.lib.eod.per iura , quæ vtuntur verbo : susceptionis.& per.c.omnes.xxx.quæstio.j.ibi: nobis suscipientibus,vel insurgentibus.& per l.de adop.s.alleg.ergo reprobata domini mei sententia hanc secundam approbo:per.c.de his.xxx. quæstio.j.ibi exponit textus,quid sit tenere puerum in sacramento,dicens: quòd tenere,est super se sustinere.ad idem.c.ad lumina.quod ibi sequitur, dum dicit proprijs manibus retinendum suscepit.sed quia ibi videtur factum narrare , melius facit primum capitulum.Idem dico per ea,quæ supra.dixi de cognatione.cum enim legalis ideò non fiat cognatio per aliū, quia naturam imitatatur . eadem ratione nec spiritualis.per quę dico procur . ipsum , & non constituentem compatrem esse . Non ob.quod forsan hæc non intendebat,quòd colligitur per.c.xxx.quæst.j.c.j.& per dec. secundam.eod.titu.Ex quibus patet, quòd si intendens fieri compater meus , credens filium meum leuare, leuat filium tuum,non meus,sed tuus compater est . sepe enim extra id , quòd agitur.&c.ff.commoda.si is,qui. ad fin.de despon.impu.c.vno.lib.eo. & sic soluta sit,quòd secūdum alium intellectum eius ,qui est , an procur.

leuans

leuans nomine alieno, fit compater. ¶ Ad cõtraria respondetur.& dici posset ad primum, quòd licet prohibitorium sit edictum quo ad tempus, l.constituentes & constituendos. non tamen quo ad casus, quos probãt iura alle.vel aliter.ad id & ad quatuor, quæ sequuntur.& ad id, quod dictum est de iuramento, dic, quòd illa regularia fallunt in hoc casu, propter cognationem, quam habet spiritualis cognatio ad carnalem vt est dictum.

11 ¶Ad id, quod † de matrimonio dicitur, respondetur, quod licet sit sacramentum: tamen est contractus, qui consensu perficitur: qua ratione per procur.contrahitur. Item magis est in eo optimum procuratoris officiũ, quàm hîc. posui exemplum in rege Franciæ, qui nuper procur.contraxit cùm diuina clementia. Pro instituente, qui vult in partibus cõtrahere, nec vult studiũ exire.& in similibus. sed hîc non est necessarium procur. offi-

12 cium.quia alius poterit esse † patrinus.nec etiam de substantia sacramẽti aliquid esse primum mulciando. Item nego perfectionem sacramenti matrimonialis fieri per alium: quia non est perfectum sacramentum vel ipsius significatum, ante consummationem: vt satis patet.s.de biga. debitum.quæ consummatio per procura. non fieret.quia non cõmiscentur corpora coniugij.quod requiritur, vt patet.ad id quod dicitur de consecratione episcoporũ, & ordinatione clericorum. dic quod episcopus consecrans vel ordinans, non recepit hanc potestatem à mandante: quia illam prius habebat ex ordine.quòd dic vt in j.decre.quod sedem.&.c.aqua.& de transl.a.c.j. Ad id, quod dicitur compaternitatem acquiri coniugi igno-

13 ranti † respondetur, quod inducit impossibilitas propter carnis vnionem. sicut enim illa cognitio non consistit in sola manu, quæ tetigit, leuauit, sic nec in solo corpore viri, qui coniugi est vna caro.de conuer.coniu.ad apostolicam.Io.And.

SVMMARIVM.

1 *Hæres an possit ignorantiam intendere eaq́; se tueri in facto defuncti.*

2 *Dominus an possit allegare ignorantiam serui, et ignoratione eius malitiæ se tueri.*

3 *Iudex recepit testes contra absentem, ad domum citatum, non tamen inuentum, an ea receptio valeat. & nu.4.6.8.*

5 *Ignorantia & absentia vbi locum habeant & excusationem parent.*

7 *Contumacia quotuplex.*

REGVLA XLVII.

1 PResumitur, vt dicit Dyn.ad igaorantiã † facti restringitur hæc regula:& secundum eum potest poni exemplum de tutore, qui prę sumitur ignorasse se tutorem datum. ff. de admi. tut. hoc autem signat contrarium, quòd non præsumatur ignoran.facti: quia si defunctus sciebat rem alienam, hæres præsumitur scire.ff.de diuer.& tempo.præscrip.l.cùm hæres.de publi.si ego.§ partus.dicunt quidã, quòd quia hæres repræsentat personã defuncti, sciẽtia illius continua in personam hæredis præsumitur.Dy.dicit, quòd

& heres per ignorantiam, quam allegat, contendit lucrum captare. Præsumitur scientia cōtinuata: vt in cōtrarijs. si tractat de damno vitando, secus. eo. tit. cùm quis. ff. eo. qui in alterius. & propter hoc reuertitur ad distractionem, quam posuit. s. eo. igno. ¶ In. j. glo. ponit exempla. Secūdò signa contraria, & soluit remittendo. Tertiò, dicit regulam cessare in his, quæ sunt iur. naturalis intermittens de virtute huius præsumptionis, & de triplici modo probandi ignorātiam. Io. An. ¶ In. j. glo. ibi verius præsumitur testator ignorasse rem alienā. & ideò legatarius probat illū sciuisse. & ibi in l. ij. naturali ratione patronis ipsorum parentibus & liberis debetur reuerentia, & ideò rusticitati vocātis in ius non parcitur. Io. An. ¶ In. j. glo. l. verius, quid dicat, suprà dixi. sic
2 & dominus præsumit† ignorasse, cū seruus eius suscepit malitiam. C. qui mit. in pos. super seruis. Dy. & ibi per totū ad idē. s. de cri. fal. ad falsariorū. in prin. & ibi necessario. Ad hoc exēplum & sequens facit. ff. de his, qui sui vel alie. iur. ff. l. filium.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem, quam disputaui post Iac. cañ. boñ. quē nō vidi, quam sic proponebam, Iudex recepit testes contra absentem ad domum citatum, sed non inuentū, quæritur an receptio valeat? Ad affirmatiuam allegantur tria: quorum vltimum adiuuabo per iura, glossas, opiniones, & euitationem absurditatis. Secundò in contrariū allegantur tria coniunctim, quæ iuribus, glo. & opinio. fortifico. Tertiò ponitur obscura solutio Iaco. quā determinando materiam prosequor, distinguendo, opponendo, & pendendo in fin. quæstionē soluam distinguendo. Quòd valeat, probatur, propter authoritatem iudicis, qui illos admisit. ar. ff. de mino. ait prætor. §. quid tamen. C. qui admi. ad bo. poss. l. minorum. quidem iungas decr. cum pariter. in fi. de re. iu. & eo. tit. sicut. Secundò, quia per aduersariū suum videtur, quo minus eo pendente sint recepti. C. de iudi. properandū. §. cùm autem. in auth. vt omnes obe. iudi.. §. siquidē. colla. v. videtur enim post lit. ortam absentia malitiosa. de off. deleg. consultationibus. Tertiò, quia probant multa iura, quòd sufficiat citatio ad domum. de cleri. non resi. ex tuæ. de do. & contu. causam cū olim. & c. fin. de eo, qui mitti in poss. c. fi. ff. de dam. infec. l. iiij. §. prætor. & §. toties. ff. de lib. agno. l. j. in prin. secundum Iaco. ¶ Ad idem ff. quod vi aut clam. l. authen. qui aliter. §. j. C. de an. excep. vt perfectius. C. de iud. properandum. §. fui autem ex gestis. ff. de no. ope. nun. de pupillo. §. nuntiationē facit quòd not. ff. quando ap. sit. l. j. in fi. ff. quæ sen. sine ap. de resti. l. j. §. itē, cū ex edicto. de resti. in integ. l. fin. in fi. glo. magnæ de iudi. & post edictū. in fin. magnæ glo. iij. q. ix. caueant. de exces. præla. ex literis. in glo. no. quòd ex parte. facit. ff. de excu. tu. scire. §. j. ibi, vel in faciem, vel ad domum per quod etiam fertur do. Dy. hoc tenuisse, quòd ex vi illius alternatiuæ sufficiat alterum, quòd tum fit ex illis. hoc eodem. titul. in alternatiuis. cum concordan. ad idem. quod not. Gul. in Specul. de appel. §. sequitur. versi.

cautus

cautus etiam sit.& de accu. §. sequitur.ver.Sed nunquid sufficit,aliâs sequeretur,quòd latitans in domo, non posset citari : cùm non possit citans domum ingredi.ff.de in ius voc. plerique.& l. ea.nec inuitum ex domo extrahere.ff.de reg.iur. nemo de domo.facit etiam ad hanc partem , vt lit.non conte. quoniam : in prin. ibi: siue sit absens absque malitia,&c. per quæ concluditur, quod valeat receptio. ¶Contra quod non valeat,
4 probatur†de testibus.c.ij.cùm sit facta contra solitum ordinem iudiciorum. C.de sent. & inter. l. prolatam. nec authoritas iudicis excusat in illi citis.C.de spō.l.quoniam.& quia nec videtur continuare, qui vocem præconis non audit.ff. quæ sent. sine appel. rescin. l.j.§.item. cum secundum Iaco ad.le.&.ff.de in integ.resti.l.pen. C.quomodo & quando iud.authen. qui semel.primum fortificat.l.in cor. auth.de testi.colla.vij.§.vlti.vbi nor. lex voluntatem propter viam , recusationem,& audaciam citati non venientis,quæ omnia non videntur cōgruere,citationi factæ ad domū : sed
5 personali.Ingnorans enim†non posset dici volens , proteruus recusans, vel audax.ad hoc.ff.de regu.iur. non potest videri improbus,qui ignorat ad idem.eod titul. qui in ius. §. j. ad idem inducitur de foro compe.romana.§.contrahentes.ibi.condemnat.& ibi : in quo minus proueniat ab eodem.satis etiam facit,vt lite non contesta.quoniam.§.sui autem.vbi etiam in causa matrimoniali non proceditur contra absentem , qui contumax non est.& quid si non apprehenditur citatio.Ad idem inducitur gloss.præalleg.§.penul.in cor.quæ incipit.i.dicere.quæ videtur velle , quòd receptioni factæ contra vocatum,qui non erat in ciuitate , opponetur absentia. Plus videtur velle gloss. antepenul. per decr.ij.de testi. quòd dato , quòd fuerit vocatus , sed iustè impeditus, non valeat receptio. Quid plura?decretales & quatuor.l.primæ. suprà in contrarium allegatæ in versic.iij.faciunt pro hac parte,& plenè probant citationem ad domum fieri in defectum.quod etiam tenet Hosti.in prę. decret.causam.quorum vnum textū breuitatis causa hîc non insero. sed videat studiosus.ex quibus concluditur hoc contrarium. Sol. Dic , quod
6 ex†quo fuit legitimè requisitus,valet receptio per iura prius alleg. Iac. determinato nescio quid intendit Iaco. an ex præcedente legitima requisitione valeat citatio ad domum, quòd de plano concedo.an quòd ipsa citatio ad domū sit legitima requisitio.& sufficiat.& hoc est,quod quærimus.Et sciendum , quòd Inno.satis tamen confusè tractauit de citatione ad domum de eo, qui mit. in poss. capitulo final. ex cuius verbis colligitur , quòd citatio ad domum , sufficit quo ad missionem declinalem. Item , quòd post litem contest. sufficit talis citatio , etiam quo ad diffinitiuam ferendam. & idem , quando malitiosa est absentia , vt possit satisdationem iudicio sisti , vel post comparitionem , vel citationem , vel ante citationem : tamen dolosè. vel est talis , qui debet adesse , vt clericus in ecclesia , coniunx

coniunx coniugi.quibus casibus valebit citatio ad domum, non solùm ad illum finem, ad quem valeret papalis.ille igitur processus,qui fieri nõ posset propter cõtumaciam papalem viuenti,etiam fieri non poterit propter contumaciam ad domum citati: aliâs non sufficiat secundum eum citatio ad domum.Item in dec.ad petitionem.de accu.not. quòd contra fictè vel interpretatiuè contumacē,potest fieri testiũ productio.sed in decr. de testi.significauit ipse not. quòd si is,contra quem fit ibi productio testium, absens est, si fieri potest sine periculo,expectabitur donec personaliter citetur.alle.prædi.§.item cùm ex edicto.dicēs ibi,quòd iura quę debent sufficere citationem ad domum ponunt casus speciales.sed hoc vltimum dictum intelligo in casu ipsius dec.s.in productione testium quę fit ante lit. conte. in casu publicationis, quo casu requiretur vera cõtumacia. & sic loquatur. §. pe.in auth.de test. & auth.sed & si quis.C.e.ti.nisi immineret periculũ, puta mortis testium. & sic loquitur decre.quoniam frequē-7 ter.post princ.alleg.in casu quæstionis & similibus,vbi post litem motã fit productio,sufficit etiã ficta.& sic patens diuersitatis ratio:quia fortius præsumi potest cõtumacia licitè cœpta, quã non cœpta,vt ibi.in auth.de exiben.reis.§.si verò quidem iurent. & sic intelligatur.§.sinautem ex gestis,etiam properandum. & hanc distinctionem tenet Dy.in l.iiij. §. toties.ff.de dam.infec.cùm in parte male.vt infrà dicam.& Cy. in præ.auth. sed & si quis.sed potest hęc distinctio sic infringi.Certum est,quòd contra Stephanũ episcopũ,de quo loquitur decre.s. de testib. non recipiebantur testes in casu publicationis,sed super accusatione probanda,vt patet ex casu.cuius pars est præd.decre.ij. q. j. in primis.vbi quia igitur & circa finem & tamen ex illa authen.papa diffiniuit casum Stephani,ibi:ecce admouēdus.&.c.sic aut dicetur legem authen. non loqui in casu publicationis.quod etiam quidam tenent exponentes ibi verbum, publicabuntur vt not. s. de testi. significauit. aut dices idem in vtroq;.quo ad requisitionē absentis, cũ ex nõ facta requisitione,quã iubet fieri papa,vitiet productionem. Sed responderi potest,quòd lex illa dicit duo.s.aduersarium citandum, & sub certa forma.facit de rest.spo.c. si. papa verò infert,ex primo tantũ, quòd patet ibi in ver.ecce.vbi facit generalem conclusionem de aduersario citãdo.Ex qua generali posteà infert ad casum.sed ad prædictorum declarationem sciendum est,de contumacia. quæ communiter diuiditur in duas†species:in veram & fictam. de quo satis Gul.in Specul.de contumacia. §. j. aliqui in tres. in verissimam veram & fictam dicentes veram imperialiter in vento, qui non venit verissimam in illo, qui se non venturum respondit. & posset distingui inter veram, manifestam, & veram non manifestam.per dec.scilicet venerabilibus.de sen.excom.lib. eodem & de his principaliter,'quia vt sciatur,quo casu possit contumax appellare.de quo plenè vide not. in cle. de do.& cont. sin autem.in vltim. gloss.

¶ Fictam autem dicimus, factam ad domum habitationis, quæ nõ peruenit in notitiam citati. quod verum intelligo in his caſibus, quibus in prin. determinationis dixi citationẽ ad domum ſufficere. vnde nõ fateor, quòd glo. in prima parte allegatæ innuant ſufficere citationem ad domũ. ſed innuant eo caſu, quo ſufficit eam conſtituere, fictum cõtumacem, etiã ſi non perueniat ad citati notitiam, nec valet opinio Dy. alle. in fi. primę partis quæ fundatur ſuper alternatiua. quòd licet regulariter alternatiuæ ſint preſtationis, dicam illam ordinis, ſicut & illam ſuprà eo lib. de præben. mandato. ff. de leg. ij. cum pater. §. pe . & ſic illa terminetur per alia iura prælleg. vt dixi in fi. ſecundę partis. In ſolutione igitur quęſtionis propoſitæ de ſic ſparſis concludendo aliquid certum, dico, quòd te-
8 ſtium† receptio fit quandoque ante lit. conte. quãdoque poſt. Primo caſu ſiue fiat in caſu publicationis, ſiue de teſtibus petitis, dixit Dy. in prę. §. totiens. requiri verã contumaciam. hîc fateor in hoc caſu, ſcilicet publicationis per præd. auth. quæ productio regulariter fit ex parte rei, contra quem agi poſſet in poſterum: licet etiam interdũ fiat ex parte actoris, vt ſatis ſcripſi, vt lit. non conte. quoniam.

¶ Sed ſecundo caſu, quo timetur peremptio teſtiũ morte, receſſu, vel aliter, quo caſu producit etiã actor, nego requiri veram contumaciam. quòd eſt expreſſum: vt prędic. decre. quoniam. poſt princip.

¶ Et ſi ius ſcriptum non eſſet, ratio naturalis ſatis oſtendit, quòd magno prouideretur periculo: ſed in receptione termini neceſſaria eſſet vera contumacia. facit. v. diſtinc. baptizari. nec in hoc aliquid deperit aduerſario: cùm iſti de ſui natura conſignẽtur. & ſic ſibi ſaluatio exceptio in perſonas teſtium, & dicta, vt ibi ſequitur: ſed fit etiam productio teſtium ante lit. conteſt. contra actorem, qui actionem mouerat. quandoque ſuper principali, quandoque ſuper dilatoria, quàm reus propoſuit. & his caſibus propter litem inchoatam puto ſufficere fictam contumaciam per citationem ad domum: vt in decre. cauſam. de do. & contu. & l. properandum. §. ſinautem ex geſtis. & C. quomodo & quando iud. l. conſentaneum. & auth. qui ſemel. & ea-
10 dem ratione, idẽ puto † de teſtibus, quos produceret actor contra reum ſuper replicatione, quam proponit contra ipſius dilatoriam. ſi verò produxit actor lit. non cont. teſtes ſuper principali, dico illam contumaciam veram requiri in productione, quæ requiritur in tali proceſſu, ſcilicet per citationem papalem: vel occultationem, vel impedimentum doloſum, ne papaliter citetur: vt præ. decre. quoniam. §. porro. Hoc circa primum caſum, cum producuntur ante lit. conteſt. ſecundo caſu, ſcilicet cum producuntur poſt lit. conteſt. ratione ſæpius dicta. ſiue producat actor ſuper principali, ſiue reus ſuper exceptione, dico ſufficere fictam contumatiam. & ita ſeruatur. dico tamen, quod ſicut fictus contumax ſecundũ veram opinionẽ auditur appellans.

C. quo

C.quomodo & quãdo iu.l. ab eo.ita. & hîc audiretur ad id, ad quod productionis tempore fuisset auditus, scilicet contra personas testium. in quo etiam audiretur is,qui papaliter citatus venire non potuit.& sic intellecta sit vera prædicta glo.decre.secunda.de testi.scilicet quod receptio sit nulla:sed quod contra illam restituitur ad id,ad quòd à principio fuisset admissus, & præter casus decre. præsentium.eod.titu.

¶Prætereà, regulariter vera non contingunt illam formam citandi, de qua loquitur extrauagan.Bonifa. rem non nouam.& cle.dudum Bonifac.de iudicijs.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium personæ cum persona extinguitur. Et quæ iura transeant ad hæredes.*

2 *Priuilegium papale, exprimens prælati nomen, cùm nihilominus tenor respiciat ecclesiam: vel econtrà, non exprimens nomen prælati, sed dignitatem tantùm, tenor autem respiciat personam, an intelligatur papale, vel reale potius. & numero 4.& 6.*

3 *Iudicandi munus, est personale.*

5 *Priuilegiorum species.*

REGVLA VII.

Riuilegium. Sequitur: bene facit. suprà eo. li. de priui. cap. j. §. vlti. ibi: vbicunq;. quia illi fuerunt. vt ibi scripsi.

1 extinguitur. † an resuscitatus illa priuilegia recuperet. vide quòd scripsi suprà de frig.fraternitatis.super versicu.miraculum. vbi inuenies quæstionem dominicalem Bar.brix.

¶Prima glo. dicit vnde sumpta:& ponit exempla. secundò, dicit regulam non procedere in iure communi.sed bene conuenit rescriptum factum,& compromissum personale.

¶Tertiò, distinguit duplex papale priuilegium. dicens quid est de reali. Quartò, dicit etiam ius extingui quandoque, & remitti. Quintò, successiuè signat duo contraria, & vtrunque dupliciter soluit.

¶In prima gl. ibi:priuilegia quædam vide infrà sub hac litera & ibi. In omnibus causis. ij. vide, scilicet sub litera j.& ibi leges. in fin.concessa specialiter prouincijs ciuitatibus vel corporibus, non sunt generalia. & ibi.l.j.in fi. quod princeps ob meritum indulsit, personam non egreditur.& ibi:ætatem in fin. immunitas data personis,cum personis extinguitur. data verò rebus, non. & ibi regula. §. vlti. licet sit facta mentio de municipibus, in qualibet persona id locum habet.& ibi.si vsusfructus. si ciuitas destructa est aratro, perit eius vsusfructus.& ibi:ædi.ibi: sacra terræ motu diruta,locus ędificij non est prophanus.& ideò venire non potest.& ibi.l.vlti.procõsul portam Romæ ingressus, deponit imperium. & ibi:lex pœnæ. si furiosus habet dilucida interualla, curator eius habet nomen tantum, qui est sanæ mentis.

¶In prima glos. ibi: ne egeat.de hoc suprà de don.inter vi.& vxo.c.j. ibi: pœnæ concesso. ita quod pœna sit pro

sit proxima causa priuilegij: vt in dictis exemplis. & sic sol. quod oppo. de resti. in inte. minoris, quæ transit ad hæredes. ff. de in inte. rest. l. non solũ. ff. de minore. l. interdum. & de velleiano quod etiam transit ad hæredes. C. ad vell. hæredes. In his ij. pœna non est proxima immediata causa priuilegij, sed læsio. quòd patet & non sufficit probare ætatem sine læsione, non est mirum si cessat, vbi est persona, causa finalis, vbi non est finalis, non cessat.

¶Demum distinguè aut priuilegium conceditur personæ, aut rebus, aut generi personarum, aut ciuitati, aut loco, aut causæ. ¶In primo casu subdistinguit, vt prædixi. secundò casu transit ad successorem rei, etiam singularem. ff. de aqua quo. & æsti. l. j. §. permittitur. de censibus. ætatem. §. rebus. Tertio casu, quando conceditur generi personarum, hoc expresso vel intellecto, quòd ad posteros trãseat, ad descendentes per lineam masculinam tantum pertinet. ff. de iur. immu. l. j. in fin. & l. immunitates. & de mu. & ho. l. vacatio. In quarto casu cum successiuè semper idem sit populus. ff. de iudi. proponebatur. habitationes ciuitatis vel loci perpetuò respiciet. ff. de cẽsi. forma. §. quanquam. In quinto casu concessum causæ, puta depositi, vel his similia, ad successores transit: vt in regulis allegat. in princ. glo.

QVAESTIO.

Huic regulæ ibi non adaptaretur quæstio, de qua dixi in text. Item quæstio, qua quæritur, an priuilegiũ vel gratia non scripta insolita literarum forma, vel scripta, sed non bullata, expiret morte papæ? sed quia satis de hoc scripsi suprà eod. lib. super prooemio. §. vlti. super vers. transmittimus. hanc omitto. Sed quartò, quod 2 plus † adaptatur regulæ, an priuilegium papale exprimens prælati nomen, cùm tamen tenor respiciat ecclesiam, vel econtrà, non exprimens nomen prælati, sed dignitatem tantum, cùm tenor respiciat personam, intelligatur papale vel reale.

Præmittam quatuor: in quorum tertio prosequar quæstionem venerabilem, breuiter allegãs pro & contra. & ponam duas solutiones cõtrarias. quarum secundam approbo: & contrarijs respondebo. in principali quæstione pro realitate allegabo. v. in contrarium. tria soluam inducendo multa iura & specificè aperiendo solutionis veritatem.

¶Dubium istarum quæstionũ fundatur super decre. quoniam abbas. de offic. deleg. quæ distinguit, an litera exprimit proprium nomen prælati, an exprimat solùm nomẽ dignitatis.

¶Secundò sciendum quod glossella, quàm posuit suprà de vsupal. ex tuarum. in fin. qua tracto, an Compostell. archiepiscopus hodie habeat illius decre. priuilegium satis sufficere videtur ad hanc quæstionem, quam infrà prosequar.

¶Tertiò, est sciendũ, quod Barth. in veneris quæstione ij. & Damasius, de offic. vica. quæstione prima, quærebat, an per hæc verba rescripti apostolici: vices nostras. tibi in tali prouincia

uincia duximus commitendas. fiat commissio realis vel personalis.

¶Quòd sit personalis: allegat Dama.
3 quòd † scribendo expresso nomine episcopi & committendo illi vices suas, iniungit ei necessitatem iudicandi, quæ necessitas, est munus personale. ff. de mu. & ho. l. munerum. §. iudicandi necessitas est munus, ergo legatio erit personalis. ex quo in contrarium papa non expressit.

¶Item, si debitori meo concessi vēdere pignus, & debitor possessionem pignoris perdat, & alius eam adeptus, rem vendat, durabit ius pignoris: quia concessio illa debitori facta, intelligitur personalis. ff. quib. mod. pign. vel hypo. sol. l. sicut pœn. corporali. §. si debitor.

4 ¶In contrarium † adducitur de præsumptione mandata. ibi enim papa protestatur, quia non loco, sed personæ legationem committit. protestatio autem illa necessaria nō fuisset, nisi commissio facta simpliciter intelligeretur realis. Et notandū, quod ibi erat nomē proprium expressum. de insti. cùm venissent: quæ concessio realis intelligitur, nisi probetur fuisse personalis. Item dicit lex, quod concessio per creditorem, facta debitori, de vendendo pignore, intantum realis est, quod transit in hæredem: vt præd. l. sicut te. §. si debitori. suprà dixi de extraneo. soluit Dama. per præd. decre. cùm venissent. concessionem realem. Tan. & Bar. contrà. & hoc sequitur Gull. in Spec. de instru. edi. §. nunc autem. ver. quid si papa. & hoc placet, nisi ex verbis rescripti aliud non sumatur: vt in proxima quæstione in decr. mandata sit iuris declaratio. & ad decre. cùm venissent. ponit verbum donationis, & consensum capituli: per quæ duo notatur realitas. ad quod etiam satisfecit, quod ibi scripsi, super ver. donauit. at contrarium est solutum.

¶Quartò est sciēdum, quod Host. in sum. de priuileg. §. quot sunt species. distinguit, quod priuilegiorū † 5
generalium & spiritualiū aliud reale, aliud singulariter personale, aliud communiter personale, aliud singulariter & cōmuniter corporale, aliud tantum communiter corporale: & ne de penult. & vltimo dubitetur, vocat communiter & singulariter corporale concessum communi, cui singuli participant. vt de sentent. excom. contingit. de so. con. si diligenti.

¶Tantùm ergo communiter corporale quo solum corpus, non singuli de corpore adiuuantur. xij. quæstione. ij. qui manumittitur. Prosecutionem horum ibi videas. vide etiam quod dixi in regula: de iudicijs. in fi. quæstionis. Ad quæstionem breuiter
6 veniendo, quod † expressio nominis, non faciat priuilegium personale, adducitur. ff. de adimen. leg. lege annua. §. j. vbi legatum factum sacerdoti templum, etiam expresso ipsius nomine, debetur successori. Secundò cùm de priuilegio tractemus, quod est lex priuata & debet aliquid conferre, velut ius commune, & largè interpretari. iij. di. priuilegia. de ver. signi. abbatè. vbi hoc authen. eo. titu. olim. de priuil. in his. interpretabitur ergo largè, vt sit reale, & perpetuū, ne sit stricta interpretatio & amara

dicere

dicere,quòd tẽpo rale sit & persona-
le.& maximè procedit hęc argumen
tatio,quando priuilegiũ est de mate
ria fauorabili.eo.tit.odia.cũ concor.
Tertiò videmus in pactis,quòd ex-
presio nominis vel personæ non fa
cit pactum personale,licet ostendat,
cum qua factum fuerit.ff.de pact.iu
re gen.§.pactorum.& l.tale pactum.
Quartò,expresio nominis exceden-
tis,semper ponitur in priuilegijs nec
per id dicitur priuilegium personale
ex parte concedentis,nisi aliud expri
matur in illo ęqua ratione dicemus,
quòd expresione illius,cui concedi-
tur,non sit personale ex parte ipsius
vbi aliud non exprimitur : vt sic de
his connexis sit idem iudiciũ.de con
stit.translato.de accu.ad petitionem.
& ibi concor.in glo.pe.Quintò,hanc
partem coadiuuant iura,quæ volunt
priuilegia esse perpetua.xxv.q.ij.c.j.
& ij.& quasi per totum . In contra-
rium præ.decr.quoniam.de of.deleg.
Sextò,si concedens priuilegium vo-
luisset,esse reale,sumpsisset nomen
propriũ,quod expresit.facit de de-
ci.ad audientiam.vbi vide concor.in
vlt.gl.Constat etiam quod verba in
priuil.debent aliquid operari.de pri-
uileg.si papa.lib.eod.sed adferentes
priuilegium esse reale,dicunt con-
trarium,scilicet expresionem nomi
nis nil operari.Terriò,qui loquũtur
simpliciter de beneficio principis,in
quo largisima sit interpretatio. de
do.cùm dilecti.in fi.& C.de bo.na.l.
ij.lib.x.sed loquuntur de priuilegio,
quod propriè datur contra ius cõmu
ne,& hoc quantũ respicit aliorũ præ
iudiciũ,recipit strictã interpretatio-
nem,dũmodo aliquid cõferat:de pri-
uileg.pastoralis &.c.in his.ff.de leg.
quod verò.& de hoc satis scripsi de
ver.sig.olim.super vl.gl.sed hoc in-
terpretando priuilegium esse nõ rea
le,sed personale minus lædit,& ali-
quid confert.ergo hîc præeligẽdum.
& hoc argumẽtum idem concludit,
qñ nomen nõ est expressum.Soluen-
do dico nõ semper curandũ de nomi
ne,an sit expressum vel non,sed tota
virtus consistit in tenore & verbis
priuilegij.satis probabitur de priuil.
porro.& c.recepimus.eo.ti.cũ olim.
j.& ij.&.c.ex ore.eo.ti.cùm plantare.
in fi.& c.dilecti.de fid.instru.accepi-
mus.&.c.contingit.&. c. quod super
his.de præscrip.veniẽs.de confir.vti.
vel inuti.cùm dilectè.de ver.sig.ab-
bate.ad idẽ.s.eo.lib.de priui.abbates
&.c.vt apostolicæ.in fi.&.c.cũ perso
næ.&.c.si papa.eo.lib.de of.or.c.iij.j.
respon.& §.ij.& §.in conferendis.Be
ne ergo dicit lex,ꝙ de his cõtrouer-
sijs,quæ ex testamẽto proficiscũtur,
neq; transfigi neque exquiri veritas
aliter potest,quã inspectis cognitisq;
verbis testamẽti.ff.de transac.de his
facit.C.eo.tit.vt responsum.& docet
experientia,ꝙ omnia quasi antiqua
priuilegia papalia & Imperialia ex-
primebant nomen prælati,tũc regen
tis ecclesi am:cui dabatur priuilegiũ.
Verum est,ꝙ papalia,si dabantur lo
co religioso,subdebant : eius fratri-
bus regularem vitam &c.si erant ec
clesiæ sæculares,non ponebatur:ibi
regularem &c.vt ibi hodie dicitur:
salutem & apostolicam benedictio-
nem,tunc dicebatur in perpetuum:
quis ergo dubitat expresionem no

minis non impedire realitatē,& perpetuitatem talis priuilegij.Itē si exprimatur in priuilegio de successoribus,sicut vt lit.pen.c.j.Item,quid si priuilegium dans exceptiones,dicat prælato nomino te:& ecclesiam eximimus,quis dubitat successorē exemptum?de priuil.per exēptionem.Volue casum,quid si nō exprimatur nomen proprium,nec aliud singulariter habens vim proprij nominis:tamen exprimit gratiā,quam facit esse personalem:vt in præ.dec.mand. de præsump.facit de conces.præben.constitutus vel apparet,quòd propter labores,quos pro Romana ecclesia sustinuit , vel propter eminentem ipsius scientiam,vel sanguinis nobilitatem aliquod priuilegium conceditur,vel aliàs gratia est talis in se,quæ personam respicit:puta,quòd possit abesse ab ecclesia propter aërem sibi non congruum,vel propter capitales inimicitias.& super hoc,vide quod dixi.eo.titu.is,qui in ius in quæstione in ea parte,qua tracto,quando rescriptum nō respicit successorem.his & similibus dici non potest,quòd suppressio proprij nominis faciat priuilegium reale:vbi tamen ex tenore priuilegij nō potest colligi intentio concedentis circa realitatem & papalitatem.& conueniri potest successor.satis dico standū decr.quoniā abbas.de offi.deleg.hoc saluo,quòd ex aliquibus verbis priuilegij dubitaretur,an concedens illud,voluerit esse papale vel reale,ad concedentem recurratur,vt declaret quē modum sui beneficij esse velit.de of.or.c.iij.§.si verò.s.eo.li.& ff.de re.iur.Neratius. Guil.tñ in Spe.de instr.edi.§.nūc aūt.ver.Itē,quod fuit concessum,dicit quod si superior haberi non pōt,intelligetur reale,nisi contrariū probetur per iura, quæ dicūt beneficia largè sumenda per hoc sic declarata,puto cessare cōtraria.Pro responsione tamē ad.l.annua.§.j.&certas leges similes inquantum solutioni contradicere videtur, vide quod scripsi in dec.quoniā abbas.super.iij.glo.

SVMMARIVM.

1 *Pro possessore habetur,qui dolo desijt possidere.*

2 *Statuta municipalia vel synodalia an habeant interpretationem vel extensionem.* & *nu.3.5.7.*

4 *Cōtractus mutui interpretationē recipit.*

6 *Interpretationem,qua admittant.*

8 *Legem interpretari quando liceat docto ri.* & *nu.9.*

RVBRICA XXXVI.

Ro possessore , habetur. quoad sui damnum , non quoad commodum.vnde possessori† cauetur , non ei,qui dolo esse desijt.ff.de rei vendi.l.hoc si hæres.& l.is,qui dolo. hic autem plenè tractat Dy.authen.qui dolo desijt possidere conuētus,æstimatum fuit,debeat de euictione caueri?Itē an eo casu,quo nō cauetur, possit re euicta agi contra accusatorem,an soluta est ęstimatio?Item,an per accusatorem debeat cedi actio ei,qui dolo desijt possidere.Item,an talis æstimationem soluens ,habeat actionem in rem,saltem vtilem sine cessione.Item,an talis,qui æstimationem soluit , repetens rem reuersam ad actorē repellatur actore parato

rato æstimationem illam restituere? 2 Item an ille, cui ceditur vel eliditur actio in rem, habeat dominium vtile? ¶ Prima glo. dicit vnde sumpta & ponit exépla. Secundò dicit regulam intelligi non taliter, sed in tantum. Tertiò, dat simile, subdens de fictione. Quartò, notat tria. Primò, hoc casu quandoque in litem iurari. Secundò, regulam etiã in prælato locum habere. tñ quoad propria tantũ. Tertiò, notat contrariũ regulę: & de probatione remittẽs, dicit illud verũ in illo, q à principio sine dolo possedit. ¶ In gl. j. ibi: qui dolo desierit. sequitur: possidere, pro possidẽte dãnatus, quia in possessione dolus est. ¶ In gl. j. ibi electio. §. j. quia istæ nõ differunt in substãtia. ff. de neg. gest. actio ideò effectualiter habeturpro possessore. Dy. & vidẽs quod no. in Spe. de interrog. §. ij. ver. quid ergo si egi. & ibi: aduersario. ibi dicit Be. ꝙ si possidebat tẽpore litis cõte. præsumitur dolo desijsse, nisi contrariũ probet. Dy. plus dicit. hoc. s. idẽ, si post libellum receptũ vel denuntiauerat sibi actor se daturum libellis. alle. ff. ex quibus caus. in pos. l. ij. & quod no. eo. tit. Fulcinius. §. quid si latitet alleg. etiã lex. si fundum. ff. de rei vend. & de edendo. l. quadam. §. nihil. an ille, qui vendit post denuntiationem factam, ne venderet, per hoc intelligatur dolo desijsse possidere: & quale sit eius cõsilium, vt vendere possit: vide in Spe. de emp. & vend. §. nunc dicendũ. ver. sed nunquid idem. & ver. se.

QVAESTIO.

Hoc certũ, quod aut per interpretationẽ aut per extẽsionẽ est, ꝙ non possidens habeatur pro † possessore, vidi dubitari, an statutum loqués de possessore, intelligatur de eo, qui desijt do. o possidere. & propter hoc tractemus quæstionẽ, quæ certa est, an statuta synodalia vel municipalia habeãt interpretationẽ vel extensionẽ? Ex præmissis omnibus euidẽtialibus ad negatiuã allegantur quatuor, & totidem ad affirmatiua. Tertiò, recitantur solutiones diuersæ, & vltima plenior, & ante omnia quid sit extensio, patet. Sed vt aliàs dixi, in prin. cle. super prin. j. gl. ibi: interpretatio quędam cõsistit in varietate linguarũ, vt Θεὸς, Græcè. Latinè Deus. Deutero. Græcè, latinè. sicut νόμος græcè, latinè lex. s. qui fil. sint. le. per venerabilẽ ver. sanè. & de hoc. ff. de ver. ob. l. j. in fi. & de hoc. lo. in prologo penteutatici, dicit ꝙ in hoc eruditio & verborũ copia trãsfertur, qui intelligit. & de hoc nõ dubitatur, qui bene copetat etiã circa statuta. Est & alia, quæ cõsistit in obscuritate literæ, vel sensus: de qua dicitur interpretationem esse cõdentis. de sen. ex. inter. cũ concor. per quod videtur solũ condentẽ interpretari posse, vt sic se habeat lex specialis ad suum conditorẽ, sicut generalis ad suũ. C. de leg. l. j. & vlti. cum tamẽ lex dicat, ꝙ etiam magistri debent esse subtiles interpretando. C. de profes. qui mur. l. vna. li. xij. de tali interpretatiõe quęrimus. de. q. ca. no. ff. de orig. iur. l. j. in princ. & ff. de iur. & fac. ig. l. ij. vt dicit lex: cùm in verbis nulla est ambiguitas, non debet admitti quæstio voluntatis. ff. de lega. iste aut ille. §. j. ¶ Secundò sciendum, quòd dicitur conditorem

ſtatuti habere illud declarare,vel in terpretari,non intelligi de officialibus aſſumptis ad illa condenda poſt poſitũ officium:ſed de illis, quorum authoritate ſunt condita:vt ſcripſi, de verb.ſig.ex parte.iij.in vlt.glo.In quæſtione ad negatiuam inducitur, quia in his, quæ ſtricti iuris ſunt,ꝙ nõ e.t expreſſum,habetur pro omiſſo.ff.de ver.ob.quicquid adſtringendæ.j.reſpon.& l.ſi ita ſtipulatus.§. Chriſogonus.de condi.ob tur.cau.j. l.vlt.ad fi.ff.de iniur.item apud.§.ait prætor.facit.ff.e.l.expreſſa.quod aut. ſtatuta ſunt ſtricti iur.vt probant legiſtæ:quia ex eis datur cõditio ex lege.ff.de condi.ex l.vna.cùm autẽ talis conditio non ſit numerata inter actiones bonæ fidei.inſti.de accu.§. actionũ.& not.ſ.de excep.cũ venerabilis.in iij.gl.reſtat,ꝙ eſt ſtricti iur. & ſic ſterilis,vt prędixi.Eſt autẽ contra naturã,ꝙſterilis pariat.ff.de emp. accu.ſi ſterilis.in princ.de ædil.edic. quæritur.§.mulierẽ.recipiẽtur ergo iuxta rudẽ.& grammaticalẽ & propriam & abſolutã verborũ ſignificationẽ.licet ergo ſit durũ ſeruetur,vt eſt ſcriptũ.xix.diſt.in memoriã.vj.q. iij.ſcriptũ.ff.qui & à quibus.l.proſpexit.quæ quid dicat,vide.ſ.de for.cõp. c.ij.ſuper prima gl.ff.de exercit.l.j.§. ſi is.ff.de ma.teſt.l.quod cõſtitutum. Secundò legitur,quòd verbis edicti ſtandũ eſt.ff.de leg.iij.nõ aliter,quæ debẽt aliquid operari.ſ.eo.lib.de priuil.ſi papa.facit.ff.ad exhib.l.pe.ff.de ver.ob.ſi quis arbitratu.de inſtit.ſed & ſi pupillus.§.præſcribere.deficientibus ergo verbis, nec æquitas nec mens ſeruanda eſt.ff.ſol.mat.ſi verò. §.pen.ff.manda.ſi pro parte.Tertiò, conſtat,ꝙ in omni ambiguitate orationis proferenti & non alteri datur declaratio,& interpretatio.eo.tit.in ambiguis.Quartò hoc maximè procedat,quãdo per ſtatuentes ordinatum eſt ipſa ſtatuta nõ licere interpretari,ſi intelligi debere iudi.& ſecundũ literalem intellectum:vt communiter habent ſtatuta cõmunitatũ Italiæ,ſed cõſtat,ꝙ interpretatio eſt cum à verbis receditur.ſ.de ver.ſign. in his ergo fieri non poteſt & ſi fiat, nõ valet.C.de legib.non dubiũ.verba etiã ſimpliciter& generaliter prolata,ad certam ſpeciẽ arctare non licet.ſ.de ver.ſigni.cùm in partibus.& de deci.ad audientiam.ff.de off.præſid.l.iij.ff.de publi.l.demptio.Item,ſi prorogetur,corrigatur,aliàs arctetur ſtatutum,cum illud ſit emendare,fieri non poteſt niſi per eũ,qui ſtatuere poteſt.ar.ff.de vectig.l.vectigalia.in prin.& de ſpon.ſi puellæ.

3 Ioan.And.¶ In† cõtrarium inducitur patens abſurditas.Pone,ſtatutum dicit,quòd faciens homicidium,decapitetur,vel nõ trahens ad ignem condemnetur in x.Primùm,ſi ſine interpretatione ſeruetur ad literã,infans furioſus,vel ſe offendendo occidens, decapitabitur.quod non eſt contra iura.vt in clementi.de homicid.ſi furioſus.ff. de iniur.l.illud canon.xv. quæſt.j ff.ad leg.Corne.de ſic.l.quod infans.de iuſti.& iur.l.vt noſtium. C.vnde vi.l.j.ff.de offic.præſid.l.diuus.Ex ſecundo , etiam condemnaretur infirmus,infans,& his ſimiles. Primum ergo ſtatutum interpretabitur in eo,qui dolo occidit:& ſecundum

dum in eo, qui dolo prætermisit. constat enim quòd voluntas & propositum distingunt malitiam suprà de senten.excommu.cum voluntate.in princip.ff.de furt.qui iniuriæ.Secundò,quòd statuta ecclesiarum & communicatum interpretationem recipiant,patet suprà de cleric. non resid.cùm dilectus.de offic.ordin.præsenti.s.eodem.lib.§.porro.s.de iniur. & dam.dato.in nostra.&.s.de verbo. signi.ex parte.iij.ff.de mu.& ho.l.vt gradatim.§.sed & si lege.vbi statutum, quòd præfert in honore certæ conditionis homines impretamur, si sint idonei. ad idem.ff.ad l.aquil. ita vulneratus.§.vlt.quid dicam vide supra ne cleri.vel mona.c.j.super. j.glos.ad idem.ff.de lega.iij.l.seruus. &.l.seruos autem.&. l. fideicommissa.§.hæc verba.Constat,quòd †contractum mutui qui est stricti iur.interpretari licet.vt patet.ff.ad maced. l.sed Iulianus. § . mutui.quàm vide de priuile. quanto.in vltim.gloss.ad idem.ff.de verbo.oblig.stipulatio.§. stipulationibus.&.l.quicquam.ij.responso.Item,cùm leges principum & ipsorum beneficia recipiant interpretationem.ff.de iur.pa.l.adigere.§. quamuis.de pac.l.quod dictum.&.ff. de petit.hæredi.item veniunt.§.aptanda.ff.de lega.l.benignus.& de consti.princip.l.vlti.s.de priui.in his.de verbo.obli. olim.multò fortius † & statuta in his.ergo mens & ratio proponenda est, sicut in illis.& hoc fit per interpretationem. Primùm patet.s.de præben.c.fina.de verbo.sign. intelligenda. ff. de iur. omn. iudic. si quis id.de iniust.not.l.quamuis.ff.

4 (margin, beside "sa.§.hæc verba.Constat,quòd †contractum")

5 (margin, beside "verbo.obli. olim.multò fortius † &")

de ritu nupt.l.penult.§.j.C.de furt.si quis seruo. Idem dico de cau.de ecclesia.cùm dilecti.aliâs nisi,fieret interpretatio sæpe incideret turpis intellectus.facit.s.eo.lib.de iur.iur.c.j. & præd. decre. præsenti.§.porrò.de offic.ordi.& prædi.§.sed si lege.vt l. vt gradarim.C.de condi.inser.l.ij.ff. de condi.insti.l.conditiones. & l.filius. facit ergo tacitus intellectus per interpretationem, quod faceret expressus. ff. de legat.de quibus ad idem.ff.si cert.peta.l.cùm quid.ff.de verbo.obliga.l.triticum.& procedat etiam,si sit extensio.cùm iusta.ff.de constit.prin.l.si duo.§.fi.cum leg.sequentibus. & de verbo.signi.l.iusta. 6 Quartò,cùm non solùm †in constitutionibus principum & ipsorum beneficijs, & mutuo, vt probatum est, sed etiam in stipulationibus prætorijs fiat interpretatio.ff.de præto.stipu.l.in prætorijs, & in alijs.ff.de solu.matri. l. Caius.& in rescriptis.de rescript.causam.de postul.præ.c.j.& in summis & laudis.de verbo signi. in his.de arbit.cùm olim ff.de ap.executore.§.j.& in ambiguis intentionibus & orationibus.ff.de iud.si quis intentione.& in contractibus & vltimis voluntatibus.s.de do.cùm dilecti.in fin.ff.de pact.veteribus. C.de inof.test.l.iij.& faciant not.in regula,contra eum.hoc eo.ti.quęritur ergo non admittetur in statutis? videtur absurdum.Solu.fertur 7 † Odoffre. dixisse super leg. vt gradatim aliâs sup.l.præte.ff.de mu.& Host.statutum posse per iudicem interpretari: per leges quas allegaui.s.parte secũda.,ver.ij.in fi.Iac.de are.dixit,quòd

communis & vera doctorum opinio. habuit statuta interpretari posse, secundum ius commune.ff.de ven.inspi.l.j.§.quamuis.& in præ. §.sed & si lege.& Richardus Malumbre probabat hoc per leg.ij.C.de nox. acti. attenta secunda lectura, quam ponit ibi glo.vt ibi dicit Dy.super.l.j.ff.de verbo.signi.dum dubitaret, an in statutis fœmininum comprehendatur sub masculino.dicebat quòd est quædam interpretatio, quæ præsumitur pro aperta expositiõe.C.de legi.l.fi. ff.de legi.l.fi.ff.de re iudic.Paulus.& de lib.& posthu.l.Gallus.§.nunc in lege.& hanc bene recipit statut.per præ.l.vt gradatim.§.j.sumitur etiam interpretatio pro extensione, vel pro rogatione.ff.de orig.iur.l.ij.& no.ff. ad tertul.l.j.§.qui operas:& quid dicat:vide de of.deleg.super quæstionum super.iij.gl.& hanc non recipit statutum.inducit rationem quam dixi.in prin.primę partis.Guido de seruza, in suis quæstionibus statutorum expresse non eligit, videtur ad hoc accedere, quòd proximè dixi. Ia.de bel. in quinta sua quæstione, quæ loquitur de percutiente hominẽ manu cum ense, inseruit hunc articulum:sed in solutione nõ expressè sequitur de statu, sicut proposuerat. loquitur enim soluendo de lege.sed intelligatur de municipali.dicens, ꝙ

8 si † lex prohibet expressè interpretationẽ, aut est ambiguitas in l.propter multiplicem sensum verborum, aut propter legis mentem, primo casu licet doctori interpretari per l.vnicam.C.de profes.lib.xij.&.ff.si cert. pet.l.j.Distinguit tamen.aut omnes intellectus sunt honesti:aut quidam honesti: alij inhonesti. Primo casu omnes sunt sequendi; siue genus siue species comprehendat:dummodo absq; vitio, verbis & voluntati conueniãt.ff.de legi.scire.& l.benignus. non cõsuetudine aliud sit seruatum. eod.titu.l.minimè.& l.fi.de interpretatione.super.s.de consue.cùm dilectus.sed si absq; vitio sensus omnes conuenire non possunt, acciperetur magis proprium verbis & voluntati legis & benignior per prædicta iura.&.ff.eo.semper in dubijs & de statu.lib.l.Labeo.Secundo casu videretur nullum intellectum sequendum. iiij.di.erit. ff. de insti.& l.j.iur.circa prin.& C.de ve.iur.enu. l.j.§.j.putat tamen sequendũ minus inhonestum, quod magis congruit.ff.eo.quot.nihil.cùm concor.In tertio casu idem, vt recipiatur honestus & benignus, per eandem legem.& per l.allega.s. vbi inver.alle.in fin.& C.de emptio. & cleri.conuenticulam.& de iur.om. iudic.l.nemo.& ff.de verbo.obliga. l.si seruus. §. se.Quando autem est ambiguitas propter legis mentem, dicit à verbis non recedendum, mente seruata, non corrigendo, arctando, nec extendendo, per l. prospexit.in princi.allegatam.cum concor.Si tamen pœnitus esset obscura, recurratur ad condentem:vt in princip.huius quæstionis.Vbi verò † lex interpretationem expressè non prohibet, 9 aut quæritur de interpretatione, quę corrigat.proroget, vel arctet:aut quę verbi significatum tradat.Primo casu correctionem facere non potest, nisi legislator: prorogare verò vel extendere

extendere potest, & doctor vbi est eadem ratio,& omni modo similitu do.si tamē coadaptatur ratio verbis. & menti.ff.ad mace.filium.& de ver bo.signi.l.iusta interpretatione.alle. secus.ff.sol.ma.l.si verò.§.pen.& dicta.l.prospexit. arctari etiam potest ad vitandum primum intellectum, qui insurget exverbis:vt prę.l.vt gradatim.§.j.de ritu nup.l.pe.§.j.de ver. obliga.si seruum.§.sequitur.& C.de testa.cùm antiquitas,aliâs secus:cùm arctatio tunc esset legis correctio. Secundo casu,si verba sunt ambigua per diuersos intellectus: dic vt.s.si propter mentem licet interpretari, corrigendo,prorogando,vel arctando,nisi vt superius dictum est,vel nisi mens legis esset scripta.vt not.C. de leg.non dubium.Si autem omnino sint obscura, & incerta,curritur ad eius authorē & conditorem.vt.s. dictum:est vt no.ff.de le.nō possunt. Regulæ iur.ciuilis huius literæ.p. sunt hæ.

Pomponius Lex. XXVIII.
Plus cautionis in rem est, quàm in personam.

Caius Lex. CXII.
Pupillum, quæ proximus pubertati sit,capacē esse & furandi ,& iniuriæ faciendę constat.In hęredes non solent actiones transire, quæ pœnales sunt ex maleficio:veluti furti,&damni,iniuriæ, vi bonorum raptorum.

Paulus Lex. CXVIII.
Prætor bonorum possessorem hære dis loco in omni causa habet.

Idem Lex. CXXV.
Pœnalia iudicia semel accepta in hęredes transmitti possunt.

Celsus Lex. CL.
Pupillus nec velle nec nolle in ea ætate,nisi apposita tutoris authoritate,creditur.Nam quod animi iudicio fit,in eo tutoris authoritas necessaria est.

Modestinus Lex. CLVII.
Priuilegia quædam causæ sunt,quædam personæ.& ideo quidem ad hæredes transmittūtur,quæ causę sunt. quæ personæ sunt, ad hæredes non transmittuntur.

Vlpianus Lex. CXCIII.
Parem esse conditione oportet eius, qui quid possideat vel habeat:atque eius,cuius dolo malo factum est,quo minus possideret, vel haberet.

Idem Lex. CCV.
Plerunq; fit,vt ea,quæ à nobis abire possunt,perinde in eo statu sint,ac si nō essent eius cōditiōis,vt abire possint.& ideò quod fisco obligamus,& vendicare interdum, & alienare, & seruitutem prædio imponere possumus.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium principis,quomodo accipiendum.*

2 *Episcopus an possit dispensare cum monacho translato ad ecclesiam parochialem, quòd habere possit cum illa beneficium non curatum.& nu.4.5.7.10.*

3 *Monachus æquiparatur seruo,qui nec potest habere proprium.*

6 *Dispensatio pluralitatis circa beneficia, est odiosa,& restringenda,& num.9.*

8 *Officij seu status mutatio vel translatio, an quid conferat.*

11 *Abbas potest committere monacho ecclesiam monasterij non curatam.*

12 *Beneficium curatum, separabile est à non curato.*

REGVLA XXVIII.

Qvæ à iure exorbitant. quasi deuiant, vel discordant. & idem verbum in dec.j.de fil.præs.s.eo.lib. quam alleg.glos.trahenda.& in hoc differunt, quæ iuri communi conueniunt, ex quibus iudicamus circa similia.ff.de legi. non possunt: de rescript.inter cætera. Ioan.mo.¶Prima gl.dicit, vnde sumpta, & ponit exempla. Secundò, dicit idem, ampliando. Tertiò, soluit quæstionem. ¶ In j. glo.ibi:quod contra rationem sequitur iur. conceptum, non est producendum.& ibi.l.j.in fi.si princeps ob meritum indulsit priuilegium, vt remisit pœnam, vel maiorem irrogauit per papam non egrediuntur.¶In. j.glo.ibi.ad consequentia, scilicet ad iutos, in quibus esset eadem facilitas, quæ in mulieribus.& ibi:is, qui. in fin. per quam ponebat hîc Dyñ. exemplum. sed impropriè, vt patet. in gloss. & sic etiam parum propriè prosequitur hîc, quando latè vel strictè interpretandum sit principis beneficium. dicens, quòd aut conceditur contra iur.communis permissionem, aut secundum illam. Primo casu, si conceduntur capaci de iur.communi videtur, ad ius commune aliquid super addi.ff.de bon.libe.l.j.§.j. & ad inimici.l.j.in fin.si non capaci, reducitur ad ius commune. C. de inoffic.tes.si quando.& si verba sunt ambigua, restringuntur, vt hîc.& in c.j.de fil.præs.interserit tamen, quòd priuilegia dispensationem continentia concedi videntur secundum conditionem illius personæ. cui conceduntur: militi scilicet. vt militi, clerico, vt clerico, laico, vt laico.ff.de iniuſ.rup.& ir.tes.si quis exhæredato. §.sed & si quis.& de tes.mili.l.militari. quando verò conceduntur secundum iur.permissionem, latissima fit interpretatio.ff.de consti.prin.l.vlti. & de sen.pas.l.j.& de bo.na.l.si quando.sine alterius iniuria, nisi contrarium exprimatur.ff.ne quid in lo.pu. l.ij.§.si quis à principe.& vide quòd dixi de ver.sig.olim.super vlti.glos. & ibi:constitutionem.vbi de hoc in iiij.glos.& in præ. cle.dudum.§.huiusmodi.in glos.patet.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem, quam disputaui, quòd sacer ordo non dirimat sponsalia de præsenti: licet idem faciat professio. quia exorbitabat à iur.de hoc no.s.eo.lib.de voto. c. vno. sed quia sic est terminatum pro extrauag.Io.antiquæ.concertationem. ideò illa dimissa prosequar aliam quæstionem hîc disputatam

2 † per fratrem Ia.an possit episcopus dispensare cum monacho translato ad ecclesiam parochialem, quòd habere possit cum illa beneficium non curatum: Ipsam, mente seruata, verbis omissis, multum decurtabo, & ornabo. Allegabuntur sex ad affirmatiuam, quinq; ad negatiuam. Tertiò, dabitur solutio, & contrarijs respondebitur. Et primò allegatur dispensatio nē fieri posse. constat, ꝙ per dispensationem episcopi vnus preesse potest diuersis ecclesijs.lxx.dist.sanctorum. nec distinguitur ibi inter secularem

&

religiosum.ergo nec nos distinguamus.ij.q.v.consuluisti.xxxj.q.j.quòd si dormierit.xvj.q.j.sunt nonnulli.Cũ ergo ecclesiæ omnes sint in dispensatione episcopi.x.q.j.regenda.xvj.q.vij.omnes.ergo dispensationem propriam facere poterit.Secundò,probatur idem per dec.cũ singula.de præben.s.eodem.li.in prin.nam cùm ibi prohibeatur episcopo dispensatio cũ religioso in pluribus curatis, datur intelligi,quòd in curato & simplici hoc poterit.xv.di.qualis.de præsum. nonne.de his,quæ fi.à præ.cùm apostolica. in fi.nisi.papa expressisset.de decimis. ad audientiam. Cùm ergo non sit prohibitum hic episcopo, & ipse sit præordinator in cunctis.xxv. di.perlectis.& dispenset in non prohibitis. de præben. graue. de sen.excõ. nuper.de hoc de iud.acsi clerici.cum concor.ergo.&c. Tertiò,ad idem inducitur, quòd monacho trãslato ad ecclesiam parrochialem, episcopus censetur abbas.xxvj.q.j.sic viue.cùm c.sequentibus.& à prioris abbatis est obedientia absolutus.xxj.q.ij.si quis iam.xvj.qõ.j.ne pro cuiuslibet.xviij. q.j.c. vno. s. de priuil. cùm olim.ij.si prætor.abbas poterat illi committere administrationem ecclesiæ nõ curate,de vtrisque enim intelligitur.de statu monac.cùm ad monasterium. ver.tales.facit cle.eod.tit.ne in agro. §.ceterũ. & quòd no.xvj.q.j.de monachis.& per Ho.in decre.quòd Dei timorem.facit etiam præ.decre.cùm singula.ergo & episcopus hoc poterit.Quartò sic probatur:etiam circa monachum conceduntur episcopo, quæ maiora videntur. & monacho magis prohibita. fortius ergo licebat talis dispensatio,velut minor: vt probatur eo.titul.cui licet.cum concor.exemplificatur primũ: quia monachus quieti & contemplationi deditus est,neq; debet seculares actiones recipere.xvj.q.j. de præsentium. de postu.ex parte. & tamen ex dispensatione episcopi hoc potest. ea. q.qui verè.& tamen illud fortius videtur contra professionem monasticam, quàm habere beneficium non curatum.ergo & hoc poterit.xvj.q.j. monachi. Quintò,dato quòd conceditur episcopum dispensare non posse cùm claustrali:vt instituatur in seculari beneficio non curato,ne propter tale beneficium frangatur stabilitas claustri,& religionis silentium, ex quo tamen translatum est ad curatum in hoc priuilegiatum. de sta. mo.quòd Dei.nihil habet cum mõn. commune.xvj.q.j.ne pro cuiuslibet. & cessat ratio silentij & claustri.s.de qua agitur. Cesset ergo & prohibitio.de renun.post translationem. cũ concor.vt sic personæ statu mutato, cesset prohibitio. l.iiij.dist.fraternitatem. &.c. quicunque. de serui. non or.c.j.facit.s.eo.li.de iur.pa.c. vno & de immu.ec. c.j. & sic conuincantur argumenta,de tanquam.iij. qõ. vij.si contra patrem suprà de ele. cùm inter vniuersas.in fin.& cap.cùm inter cañ.circa medium.cum concor. Dispensat ergo tanquam cum seculari clerico,cuius iure cẽsetur. xvj.q.j.sic iuue.&.cap.alia est causa.facit.xij. di. illa.de sta.mo.recolentes.quòd ergo de secularis clericis ei conceditur, iuxta no.de ele.dudum.ij.de præben.

de multa.xxj.q.j.in summa.concedatur etiam in tali monacho, qui vice clerici censetur,ex identitate rationis de consti. translato. Sextò fortificatur hoc per æquiparationem
3 monachi† ad seruum.liiij. dist.multos.qui nec potest habere proprium, sicut nec seruus. de sta.mo. c.ij.&c. c. cùm ad mona.xij.q.j.non dicatis.sed cõstat,quòd seruus manumissus per adoptionem ecclesiæ parochialis beneficium non curatum habere poterit,quòd prius non poterat.Vel dica-
4 tur ista † seruitus debita claustro, quòd monachus non curatum habere nõ possit,ex quo curatum adeptus est ab hac seruitute liberũ: istud ad instar prædij liberi intermedij impediet illam seruitutem. ff. de ser. rus. præ.si sella. §. rusticis. sic & media persona tollit impedimẽtum.de ele. c.pe.de fil.pres.transmissa.& sic non curatum consequi poterit, vt per illud medium consequatur, quod per se non posset.facit.s. eo.li.de conces. præ.quantæ.sicut quandoque accidit per adiunctnm de sepul.sacris.de iur. pa.ex literis. ¶In cõtrariũ adducitur
5 hæc† regula multipliciter.& primò sic,quòd monachus instituatur in ecclesia seculari, hoc prohibent: iura:quia contrarium est officio monachali.alleg. xvj.q.j.monachus.&.c. si cupis &.c placuit. Miror, quòd non allegauit disputans.c.super eo.de regula. vbi est expressum. sed ab hoc iur.exhorbitat ius,quod ex causa cõcedit eum præfici ecclesiæ seculari parrochiali.lv.distin.priscis.xvj.qõ.j. sic viue.cũ.c.seq.Illud ergo nõ habilitabitur,nec ad sequẽtiã vel casum aliũ protrahetur:vt hic & in concor. qui enim eligit vitam contemplatiuam,propter officium iudicandi, & curam animarum, transire permittitur ad actiuam: quæ dicitur magis fructiferatè reuiuici:vbi ad finem & propter maiorem vtilitatem facilius quid conceditur. de transla. cap. fin. facit de postula. præla. bonæ.j. quæ ratio cessat in beneficio non curato. fortius autem procedunt prædicta, si teneatur opinio, quòd etiã ad parochialem non promoueatur monachus,nisi ex dispensatione hominis. de quo satis not.xvj.q.j.in sum.de statu mo.c.ij.&.c.quod dicitur Solu.In-
6 ducitur,quòd dispensatio † pluralitatis circa beneficia est odiosa, cùm ipsa pluralitas super cupiditate & ambitione fundetur.de cleri.non residen.quia nonnulli.de præben.oportet vitium.s̄.eodem.lib.de rescrip. c. fin.& hoc in monachis præcipuè reprobantur.de præb.auaritiæ indecisa.sic & dissolutio & vagatio,quę ex pluralitate procedunt.s̄.eodẽ.libr.de prę.cu.cũ singula.in prin.cesset ergo talis disputatio.cum omnia prædicta teneatut episcopus à monachis extirpare:& puniri debet non faciens. xxvij.q.j.si homo. &. c. si custos. nec facere debet id,à quo debet alios ꝓhibere.de na.ex li.ven.c.vno.de elec. dudũ enim.quòd prohibere debeat, patet de cleri.nò resid.nõnulli. Ter-
7 tiò,dato† quòd concedatur episcopũ cum seculari clerico dispẽsare posse in simplici & curato,vt habet cõmunis opinio,vt dixi suprà in quinto argumento:tamen non sequitur quod dispensare posit cũ monacho; quia in primo

in primo sola pluralitas est impedimento, hîc verò vltra pluralitatem occurrit inhabilitas personæ ex monachali professione, qua ad tale beneficiũ iudicatur inhabilis. & sic non facilè tolluntur duo impedimenta, vel duæ seruitutes, vt vna. s. de vsupal. ex tuarum. & nota in clemen. de præben. c. vno. super versi. momẽti. nec iuuat, quod allegatur cũ trãslatum. quia nihilominus monachus est: licet abbatis obedientia solutus nec quiuis monachatus sub alia dispensari posset. de sta. moñ. cùm ad monachos. in fin. & vide quod. not. s. e. li. de elect. quorundã. in gl. pe. vnde & in abbatem eligi posset. xvj. q. j. presbyteros. vbi de hoc. Item, quod
8 translatio vel † mutatio status vel officij nõ proficiat, probatur de elec. auaritiæ, s. eodẽ. lib. vbi non administrans, vt electus, nec administrat vt syndicus, vel procurator. Item prohibitus, vt pater, non administrat, vt tutor. ff. de tu. & curat. da. ab his. l. scire. §. si iur. aliàs esset dare vna via prohibitum, alia via pemitti: contra regulam. eodẽ. tit. cùm quid. Quartò,
9 certum est † dispensationes odiosas: quia fiunt contra ius commune, vt hîc. & sic sunt restringendæ. s. eo. tit. odio. & s. eo. libro. de filijs presbyte. c. j. & ij. de electione. dudum. Et hoc dicimus, quicquid sit in cõtractibus. quod episcopi contrà non dispẽsant: nisi vbi eis permittitur: vt est expressum. de tempo. or. dilectus. xxv. quæstione. ij. amputando. hoc autem non est permissum: ergo id non poterit.
10 ¶ Quintò, constat † quod infirmari vel vituperari potest, præcaueri debere. xxiij. dist. in nomine domini. de ser. non ord. c. j. de procurato. c. j. Sed si concederetur talis dispensatio, euenire posset monachos renuntiare ecclesiæ parochiali, vel illa priuari: & sic in simplici beneficio extra claustrum remanere sine cura & beneficio, & officio prædicandi: quod abhorrent iura: vt est probatum. Soluit fra. Iaco. pro hac parte per has vltimas rationes, inducens principaliter. xvj. quæstione. j. cap. j. & c. de monachis. & cap. cùm ad mona. Allega primò incommodum non obst. quia non sequitur: si episcopus potest hîc, hoc idem potest cum monacho: vt patuit per superiora. ¶ Quod dicitur secundò de decre. cum singula non procedit, quia cessat arg. à contrario, nisi illius contrarium exprimatur in iure. de quo vide, quod scripsi de electio. publicato. super vltim. glo. Item ex illo modo arguendi sequeretur, quòd in duobus non curatis dispensare posset cum monacho, quod falsissimum est: vt patet per superiora ad id, quòd ibi sequitur, quòd dispensat in non prohibitis, responsum est suprà in quarto argumento huius partis, & allegatione iij.
11 Fateor abbatem monacho suo. † committere posse monasterij non curatã, qui per id stabilitas claustri non frangitur cùm ibi maneat, vt obediẽtiarius ad abbatis nutum ad claustrum reuocandus. & pro tanto debet habere socium sui ordinis: vt no. de statu mo. ne in agro. §. ad hoc. Item iuri plus placet, quòd si tales administrationes sunt curatæ, cura adhibeatur

adhibeatur potius per seculares clericos, quàm per monachos exerceri, vt sicut claustralis illam non gerat de capel. monacho. c. j. facit. de statu mon. ne in agro. §. cæterũ. Ad allega. iiij. respondetur nõ arguendum hoc casu de permisis ad non permissa, etiam si sint minora. facit quod scripsi de translatio. c. vltimo. super penul. gl. Ad vj. respõsum est in tertio argumento huius partis. vnde

12 †monachus non liberatur à monachatu per parrochialem ecclesiam, sicut seruus à seruitute per manumissionẽ quod per se patet. Nec tractaui hic de purgatione vitij: sicut in casu decre. re. de elec. nec est hîc difficilis separatio: vt in decre. sacris. de sepul. cùm curatum beneficium separabile sit à non curato.

SVMMARIVM.

1 *Facta contra ius, pro infectis habentur: quæ nec dominium transferunt, nec titulum præscribendi parant.*

2 *Facta quædam contra ius tenent: quorũdum verò effectus retractari potest, & ad pristinum statum reduci.*

3 *Sponsus sponsam de præsenti, ingressam monasterium, & profiteri volentem rapuit vi & corrupit: eam demum professam an ille iure repetere possit. & numero. 6. 8. 9. 10. & 12.*

4 *Matrimonium num sit, quàm religio, fauorabilius & nu. 7.*

5 *Matrimonio non consummato num liceat alteri coniugum, altero inuito religionem ingredi.*

11 *Voluntas attẽditur potius quàm factum in pœnalibus.*

13 *Matrimonium perficit copula: quæ consensum requirit.*

REGVLA LXIIII.

Væ contra ius. Ponit Dy. exemplum iur. ecclesiæ vel pupilli cõtra formam & prohibitionẽ iuris alienata: quæ alienatio habetur pro imperfecta. s. eod. lib. de reb. ec. non ali. c. ij. de sac. & l. iubemus. de admi. tu. lex, quæ tutores. & de præd. mi. l. j. vnde nec dominium transfertur, nec paratur titulus præscribendi. C. de prædi. mi. l. si prædium. de auth. præs. l. eum, qui de vsucap. peremp. l. fi. & in prædi. decre. ij. de reb. eccle. non alienam. ¶ Prima gloss. potuit remitti ad exempla. & ponit alia. & de materia remittit. Secundò obijcit in specie, & genere. de prohibitis, quæ facta tenent, vel confirmantur & tripliciter soluit. ponit etiam quartã solu. quam improbat. Tertiò, obijcit de maleficijs. & soluit.

2 ¶ In gl. ibi: facta † tenẽt. dat Dy. exemplum de. l. ff. de inter. & rele. l. relegatorum. §. ad tempus. vbi relegatis nõ debent adimi bona: tamen si adimantur, tenet ademptio. ad idem. ff. de fer. l. j. vbi prohibetur fieri tempore feriato seruore haberi videntur: si tamẽ feratur partibus præsentibus, tenet: & ibi tolletur ad annullandum. certa actio vel exceptio paretur vt in his. quę fiunt dolo vel metu. Dy. quod factum tenet, licet non teneat, considerato effectu. ff. eod. l. nil interest. & ibi intelligun tur contraria. de hoc in Specul. de dispu. & allega. §. post hoc. vbi vel illud

illud ius. hanc causam dicebat Dy. quando lex vltrà progreditur, stari debet tali speciali, generali relicta. ff. de verborũ obliga. l. doli clausula. C. de pœ. l. sanctio legum. ff. de ali. le. l. alimẽta. §. pe. &. §. stichus abbas: in distinctionibus de testi. c. ij. in fi. dat aliam solutionem, quam attribuit Odoff. aut expedit faciẽti id haberi pro infecto, & tunc habetur pro facto, vt in maleficijs. & sequitur in gl. quia delictum non præbet immunitatem. ff. de interd. l. relegatorum in fi. aut illi expedit habere pro facto, & tunc habetur pro infecto, vel ipso iur. Pone exemplum de elec. cũ in cunctis vel ope exceptionis. e. ti. quod sicut. ne ex improbitate commodum portet. ff. de fur. itaque fullo. & ibi: sortiuntur. aliàs, sortiri possunt dicit Dy. regula loquitur in prohibitis à iure. tamen illorum quędam sunt, quorum effectus retractari potest, & ad primũ statum reduci. vt in contractibus, electionibus, & testamẽtis, & in his loquitur regula. quædam sunt, quæ retractari vel ad primum statum reduci non possunt, vt mortuus ad vitam. & in his cessat effectus regulę.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quęstionẽ tertiam dominicalem posteà disputatã per fratrem Ia. & Guid. posteà episcopum Muti. quę sic proponebatur per
3 vltimum: sponsus sponsam† de pręsenti, ingressam mona. & profiteri nolentem. violenter rapuit, & corrupit. quę posteà profitetur. sponsus ipsam repetit. queritur an posit. Quod posit, allego. & vj. in contrarium. tertiò. ponitur Gof. Host. & Ia. & cõtra Ia. & Guid. respondentis ad rationes primorum. vltimo de quæstione excludo. Quatuor casus non dubios, & secundos sequor. Pro actore sic allegabatur posse tenus, abbreuiando, constat, quod matrimonio consummato alter altero inuito religionem ingredi nõ potest: sed inter istos erat matrimonium consummatum, ergo &c. maior patet. de conuer. coniu. per totum. xxxvij. q. ij. sunt qui dicunt. &. c. Agathosę cum sequẽtibus. declaro minorem. ad consummationem matrimonij requiruntur duo, consensus animorum, & commistio corporum, quæ firmat & perficit. xxvij. q. ij. in omni. sed inter istos vtrũque interuenisse proponitur. ergo &c. nec obstat: illicitus coitus affinitatem inducit, & efficit virum & mulierem vnã carnem, & vnum corpus. Patet primum de eo, qui cog. consan. discretio ni enim. xxij. q. iiij. in eo fornicator. si ergo hæc copula licet illicita, fecit sponsos vnum corpus, pars non potest religionem intrare parte in seculo remanente. xxvij. q. ij. quia Agatho. de conuer. coniu. ad apostolicã. & ponderatur hoc factum. quod semel factum est, nequit non fuisse. ff. de cap. & postli. re. in bello. §. factę. præcipuè in hoc casu, quo post ruinã suscitari non potest. xxij. q. v. si Paulus. & lex C. de rap. vir. l. vna. & pręcipuè, quia in corruptione etiam inuitæ præsumitur aliqualis fuisse consensus: qui ma. accusa. pos. insuper & facit quod scripsi post Hostiẽ. de desp. impu. continebatur. cùm autem coacta voluntas includat voluntatẽ.

xv.q.j.meritò ergo talis volens profiteri non potuit. ergo. Item, dato quòd nullus fuerit consensus: sed absoluta coactio, tamen corrupta inter virgines reputari vel consecrari non debet.xxxij.q.v.ille.quia licet quantum ad gratiam suscipiatur, vt virgo.Secus, quantum ad legem, quæ voluntatem non ponderat, sed opus. ea. q.finge.& xv.q.j.c. si.qua ratione igitur consecrare non potest, quia cognita, eadem non poterit profiteri. nam iura non distingũt qualiter matrimonium fuerit consummatum. ergo nec nos distinguamus.ij.q.v.consuluisti. cum concordan. Impeditur ergo professio siue cum volente, siue cum inuito fuerit consummatum.simile quod de illo, qui caret oculo, dicitur bo.dist.c.vlt.& vide quod ibi not. ad quæstionem. Secundò, quòd talis coitus fuerit sine culpa, probatur: quia nullo iure puniretur, vt patet à contrario.xxxvj.q.ij.si quis virginem. vnde not. Ioan.eo.ca. q.j.c.j. quòd talis non incidit in constitutionem.quia vtitur suo iure,& sua possessione, quam habet ex sponsalibus. vnde primus coitus ex debito est,& non gratuitus.de hoc.xxvij.q.ij. coniuges.nulli ergo fecit iniuriam vtendo iure suo: de elect. cum ecclesia.& si dicas, eum deliquisse, bonum præcedentis matrimonij illum excusat. facit.xxxij.q.ij.quicquid. Tertiò, cũ
4 fauores amplientur,& odia† restringantur supra eo. odia. cum concord. Matrimonia autem sunt fauorabilia.de app.directè in fin. & sic constitutiones illa dissoluentia, sunt odiosæ.ergo restringendæ viij.q.j. sciendum.Constitutiones ergo permittentes ante carnalem copulam dissolutionem matrimonij, de omni copula intelligantur, siue sponte siue vi exacta.& in dubio iudicatur pro matrimonio.de re iud.c.fi.& est fauorabilius, quam religio.quia probant duæ decre. de rap. cum causa. de eo qui cong.consan.vxo.sue.super eo. Non ergo debemus in veritate corruptã contra matrimonium fingere virginem: cum regulariter veritas præiudicet opinioni.de biga.nuper.viij.di. veritate. & potest esse ratio maioris matrimonij. quia ibi publica versatur vtilitas ampliationis humani generis ad restaurationem lapsus angelorum.xxxij.q.ij.§.his ita. de consec. dist. j.hi duo. In religione versatur priuata: de reg.licet. & publica præferenda.vij.q. j. scias. de postul.præ. bonæ. j. Quartò, non solum est fauorabilius, sed etiam fortius. vnde consummatum matrimoniũ sortitur effectum à iure diuino,& indissolubilitatem.xxvj.distin.deinde. de eo.lib. de voto.c.vno.sed ingressus religionis, qui permittitur, est de iure humano, quod cedit diuino.viij. dist. §. ij.cum ca. sequentibus.vincat ergo matrimonium, vt fortius.Quintò, licet dicatur voluisse sponsam profiteri, non suffecit voluntas, sed requirebatur factum vel effectus ad dissolutionem.nisi.de eo, qui mit.in pos. c.j. facit.de pœ.di.j.§.cogitatio. cum ca. seq.de pœn.dist.ij.§.idem illud.& di. iij.in casum.& vij.q j.nihil.&.c. sunt plures.de bapt.maiores.

5 ¶In cõtrarium† cõstat ante cõsummationem matrimonij licere alteri coniu

coniugum altero inuito religionem ingredi. Patet de hoc de conuer. coniug. c. ij. &. c. ex publico. vbi secundū quosdam ad profitendum vel consummandam dantur duo menses, vel secundum alium, tempus arbitrariū. vt ibi no. sed hic non fuit matrimo- 6
nium consummatum. quod fit per carnis corruptionem. de biga. debitū. quæ non interuenit, nec procedit, nisi per corruptionem mentis. xxxij. q. v. c. ij. &. c. proposito. cùm ergo incorrupta possit ingredi, & ista sit talis, ergo ingredi potuit. Secundò, omne quòd est sacru, vel alterius rei signū, illius debet esse simile. de conse. distinct. ij. signum. &. c. species sed consummatio matrimonij carnalis, est sacramentum coniunctionis Christi, & ecclesiæ. xxvij. q. ij. cùm societas. & præ. c. debitum. vt ergo hoc illius similitudinem gerat, debet esse voluntaria: sicut fuit illa: cùm non legamus Christū traxisse vel Apostolos 7
trāsisse violenter gentiles ad fidem. & habetur contrarium. xxiij. q. v. ad finem. xlv. dist. qui sincera.

¶ Tertiò, coactio, quæ est conditionalis, impedit consummationem matrimonij spiritualis. xx. q. j. & sicut. & q. iij. præsens. & quod metus causa. c. j. fortius impedire debet consummationem carnalis, in quo cessare debet omnis coactio. de spon. 8
cum locum. & dato quòd non impediret conditionalis, saltem impediet absoluta: quæ impediet in baptizato ordinato impressionem Characteris. xlv. dist. de iudæis. de bapt. maiores. de secundo not. lxxix. dist. gesta. Et quod impediat consummationem matrimonij, patet à contrario. qui ma. ac. pos. insuper. quia si requiritur, quod semel consenserit, cessat consummatio. de spon. impu. continebatur. ibi: de suo assensu desponsata & cognita.

¶ Quartò, sponso † repetenti obstat fauor dupliciter, oppressi, scilicet & religionis. Item, odium opprimentis. De primo constat, quod per violentiam factam non imputatur, quoad humanum vel diuinum iudicium. xv. q. vj. c. j. xxxj. q. ij. Lotharius. j. q. j. constat. l. di. presbyteros. facit. v. dist. ad eius. cum concor. vnde & similiter hæc passa fuisset à tertio, maritus sibi id imputare non posset. ff. de adult. l. pe. etiam si culpa in casum incidisset. vt not. xxxij. q. v. proposito, multò minus ipse vir cogens sib i
hoc poterit imputare. ad hoc de eo, qui cog. consan. vxo. suæ discretioni.

¶ De secundò fauore, scilicet religionis & continentiæ, & cuius † summa est ratio. ff. de reli. & sump. fu. l. sunt personæ. probatur, quòd est maior, quàm matrimoniū: & quod præfertur fœcunditati prolis. xxxij. q. iiij. §. is ita. benefacit. xxvij. q. j. nuptiarū. xxxij. q. j. nuptiæ: & quod ibi nota. & in auth. de monachis. §. scimus.

¶ De tertio patet de odio exprimentis, ne ex delicto fiat melior ipsius cōditio. ff. de reg. iur. non † fraudatur. §. nemo. xij. dis. nos consuetudinem. nec pro pœna quam meruit, consequatur priuilegium. de senten. excom. si verè, Quòd deliquerit & pœnam mereatur, patet, quia sponsa si non fuisset oppressa, suo iure poterat debitum denegare. siue dicamus

primum

primum coitum gratuitum, siue dicamus exceptionem temporis competere iur.not. xxvij. q. ij. coniuges.

¶Deliquit ergo sponsus priuando illam priuilegio virginitatis, & per consequens consecrationis & au ɔeolę: vt no.xxx.q.v.reuera. &.c.ille.

¶Item deliquit petendo plus causa, vel tẽpore. superius dicta de plus pe.c.vno.& fuit amator ardentior in vxorem.xxxij.q.iiij. origo. Item sacrilegus, & excommunicatus opprimendo religiosam, licet non professam.de sent.excom.religioso. lib.eo. Item excommunicandus impediendo religionis & castitatis propositũ. xxxij.q.ij.c.fin.ad hoc.liiij.dist.multos.Item, quia ius sibi dixit in re propria, contra id.xvj.q.vj.placuit. C. de iudic.nullus.& licet non puniatur vt raptor, nec vt incidens in constitutionem: si quis in tantã.vt no. xxxvj. q.j.c.ij.punietur tamen vt transgressor legis prohibentis, ne quis rapiat sponsam propriam.C.de rapt.virgi.l. vna. nam sic est in matrimonio spirituali: quia non debet sponsus suam sponsam, vel beneficium rapere violenter.de præb.eum, qui.lib.vj. ergo si multipliciter deliquit. est propter sui odium repellendus. aliàs daretur occasio malignandi, contra id. xvj.q. j.legi.de diuor.quanto.in fin.& consequeretur indirectè, quod directè non posset, contra id, de procur. tuæ. & hoc eod.titu.cùm quid vna.& audiretur suam turpitudinem allegãs, contra illud.de concess. præben. cùm super.de donatio.inter dilectos.

9 ¶Quintò, vir & vxor† non iudicantur ad imparia. xxxij. q. j. si quis vxorem.de diuor. gaudemus. sed dicendo, quod oppressa nõ possit profiteri: erat imparitas, cum oppressionem & absolutam coactionem possit vir inferre vxori: non econtrario, vt scripsi.quod metus causa.sacris.in secunda quæstione.& despon.is, qui. & est simile, quod not. de voto. cap. vno.suprà eod.lib.in glo.

¶Sextò, ex quo spõsa voluit profiteri, iam videtur professa. ad hoc de voto literaturam. & ex hoc dicetur vitã voluisse mutare, & sic iam esse professa.suprà eo.lib.de reg.non solum &.c.beneficium.cum in bonis voluntas pro opere habeatur.de pœ. di.j.magna.versi.notum enim. & xv. dis.duæ sunt.maximè ex quo per volentem nõ stat: sed per aduersarium, quo minus voluntas impleatur. de dolo & contu.contingit.

10 Solutio† recedendo à verbis disputantis, sciẽdum, quòd Hos.in sum.de conuer.coniu. ad finem versi.quid si virgo.tenet, quòd reddẽda est viro. primò, quia vsus est iur.suo vt suprà. Secundò, quia negari nõ potest quin sponsa in prima nocte in vitta sit cognita, sunt facti vna caro, sacramento matrimonij præcedente.eod. titu. ad apostolicam.

¶Tertiò, quia cognita, præsumitur consensisse.qui ma.acc.poss. insuper fatetur, quòd secus, si post tempus professionis illa cognosceret, quod tunc non vteretur iure suo, soluto vinculo.eod.tit.c.ij.&.c. publicato. imò puniendus esset pœna, de qua.xxvij.q.j.si quis rapuerit. xxxvj. q.ij.si quis non dicam.

¶Circa quæstionem fra.Ia.disputans tenuit

tenuit idem eisdem rationibus. sed Bartho.brix.in quæstione sua dominicali.lxxx.tenet contrarium,ratione superius dicta,ne scilicet melioris conditionis sit delinquens,quàm non delinquens.de præben.eum,qui. lib.eo.cum concor.hanc partem tenuit Guido pro vltimo allegata.& ad tres rationes Host.respondet primò ad primam,per id,quod dixi in prin.secundæ partis.vbi de tertio.

¶ Ad secundam respondet,ꝙ sponsa traducta,licet inuita,prima nocte cognita,venisse præsumitur,vt consumet matrimonium.sed in themate nostro contrà,nisi appareat de contraria volũtate,scilicet ꝙ cõsummatio resistebat religioni,eligendo.

¶ Ad tertiã respondet ex decre.insuper sumi contrariũ.vt dixi.s.parte secunda ver.itẽ coactio.Ad iura, quæ dicunt non distingui,vbi canon non distinguit,respondet per.c.xxxiiij q.ij.quos Deus.& de conuer.coniuga. ex publico.in fi.Iura verò,quæ dicũt factum attendi,soluit,ꝙ ponunt speciales casus,propter defectum sacramenti,vel prærogatiuam ordinum.

¶ De primo.xxxij.q.v.ille de secũdo. lv.dist.c.vlti.sed illæ causæ hîc cessant:quia licet † oppressa non possit

11 consecrari:potest profiteri.de quo loquitur,& regulariter in pœnalibus voluntas attenditur potius,quam factũ.ad id,quod dicitur per illicitam copulam induci vnionẽ carnis: non sequitur per id matrimonium consummari.

12 ¶ Ad veritatem huius † habẽdam exclude casus nõ dubios si spõsa in ingressu,vel pòst,ante oppressionẽ fecisset actum aliquem,dici posset tacitè professa.quæstio non est dubia. & sic dilato verba Host.quę.s.posui. & declaro,quod dixi in fin. secundæ partis.Idẽ,si sponsa,licet inuita,consensisset ad copulam.Item, non est dubium,quin sponsus licet oppressisset,non tamẽ semen emisisset,super quo vide quod scripsi de sponsa.c.si de eo,qui cog.cõsan.vxo.suæ,fraternitati.quod hic non itero:quia materia non delectat. Posset dici etiam quæstio indubia,quãdo post assignationem duorũ mensium vel temporis arbitrarij, fieret talis oppressio ante omnem professionẽ,quasi tunc licitè potuerit sponsus copulam exigere ab inuita,per superius allegata. sed dices satis est,ꝙ transierit ad religionẽ,vt ista de qua quæritur,cum textus decr.ex publico dicat ad religionem trãsire.sed vt ibi not.in tertia gl.in fi.ille terminus datur ad profitendum,non simpliciter ad ingressum:aliàs malè esset prouisum sponso,si annũ probationis expectare deberet.Est ergo,quæstio dubia,quãdo spõsa etiam tacitè nõ professa.j.duos menses assignatos vel aliud tempus arbitrariũ,oppressa fuerit,& cognita,nec consenserit in copula:In his autem terminis teneo cũ Bartho.& Guid.per superius allegata.facit hęc regula.ff.quæ satisda.co.quotiens vitiosè tactum vel satisdatũ est,non videtur cautum.Cùm ergo contra ius & vitiosè oppressa fuerit,vt probatur.s.parte secũda.ver.de tertio,quo ad facientem habeatur pro non facto.vt dixi.s.prima gl.Itẽ iur.beneficium quod mulieri,quę non solùm

A

verbo, sed facto suam voluntatem ostenderat, auferri non debuit. s. eo. indultum. cum concor. Multum mo-
13 uet consensus, qui † potissimè in matrimonio requiritur. sed matrimonium non est perfectum, nisi per copulam. ergo copula requirit consensum, saltem inclusum in coactione conditionali, vt est dictũ. xv. q. j. merito. patiens autem coactionem absolutam nil agit, quod me. causa. sacris ergo non consentit.

SVMMARIVM.

1 *Agere qui potest, potest & excipere.*

2 *Possessionem clandestinam habẽs, an admittatur ad excipiendum.*

3 *Ecclesia an praescribat rem laici, spatio decem annorum, ita quòd ex tali praescriptione agere & excipere possit. & numero. 4.*

REGVLA LXXI.

Qui ad agendum. Prima gl. dicit, vnde sumpta. & ponit exẽpla. Secundò, ponit rationem gl. Tertiò, dicit regulam procedere in eisdem personis. Quartò, dicit eam fallere in possessorijs.

¶In j. gloss. ibi. §. cui damus supple: actionem, fortius exceptionẽ. & ibi: tempore tollitur. vt de dolo. & ibi: ordinarij. vide. s. eo. dolo facit.

¶In j. glo. ibi: cui licet. Dy. dicit regul. fauorabiliores. ff. eo. & sic ad idẽ. s. eod. cùm sunt. & c. non licet. & ibi possessionem restituet. esset enim species spoliatiõis possessionem denegare locatori. vt ff. de praeca. l. vlt. & ideò super dominio non auditur nisi facta restitutione. ff. si per vim vel alio modo. l. j. Dy. & ibi agẽtem possessorio. s. interdicto vnde vi. & licet glo. in l. si de vi. ff. de iud. dicat, quòd exceptio dominij excludat interdictum recuperandae. alibi verò contrariũ: & verius, scilicet. ff de vi & vi ar. l. j. § j. & de ver. sig. in literis. §. j. & de vsuc. sequitur. §. si domus. de
2 habente † possessionem clãdestinam dubitatur, an excipiat de dominio. & videtur ꝙ non: cum lex aequiparet violentã & clandestinam. ff. quod vi, aut clã. l. j. §. j. C. ad le. Flauiã. de plag. eum, qui fugitiuũ. Dy. tenet contrarium, cum longè improprior sit habens violentam, quã habens clandestinã. ar. ff. de fur. si vendidero. §. cum raptor. inducit. l. C. de prohib. tenet etiã hic Dy. ꝙ sententia lata in petitorio per exceptionẽ rei iudicatae, in possessorijs adipiscendae vel retinendae: sed non in possessorio recuperandae: ipsius ratio, quia duo primò possessoria, excluduntur per exceptionẽ dominij. Tertiũ non: & per hunc modum concordari possunt, secundùm eum gl. quae videtur contrariae. ff. de iudi. l. ij. §. quaedã. & C. de interdic. incerti. & in fi. dicebat ergo Ioã. mo. in additione sua ꝙ regula cessat quãdoque ex malitia partis. ff. de rescin. ven. l. fi. In aut. de trien. & se. §. illud quoq; coll. iij. seu ex priuilegio causae. de rest. spo. in literis. & c. se. & propter fragilitatẽ sexus. s. eo. li. de elec. indẽnitatibus. §. verũ. & ne vera executio impediatur: vt prae. decr. accedẽs. all. de of. or. irrefragabili. & vide quod dixi de excess. prę. inter dilectos in gl. no. nõ solùm. vbi Inn. & Host. dixerũt regulam locum habere, qñ de

eodem

eodem ad idem agitur,& excipitur.

QVAESTIO.

Huic regulæ coaptatur quæstio
3 quam disputaui paulò post† doctoratum meum, qua quærebam: an ecclesia præscribat rem laici spatio.x.annorum, ita quòd ex tali præscriptione agere & excipere possit: Posito tamen primo, sequitur secundũ per hãc regulam. Pro ecclesia allegãtur quatuor: totidem contra ipsam. Tertiò, præmissa opi.solu.contraria quæstio soluitur & contrarijs respondetur.

¶ In primo videtur, ꝙ nõ præscribat. nam quod sibi nõ vult fieri.s.præscribi decennio, non debet alijs facere. Matth.viij.& in principio decretorum.xxxij.q.vj.si ducturi.s.de ma.& ob.dilecti.primum patet.xvj.q.iij.§. potest.ad fi.& auc.quas actiones.& s. de præscrip.Illud.Ad idẽ venit, quod dicimus, quẽlibet iur.quod in alterum statuit, vti debere.de cõstit.cum omnes.ff.quod quisq; iur.l.j.& in rubro.& quod in sui persona quis refutat, in alijs velle vel præferre nõ debet, de homic.cum iuramẽto.ff.manda.si negotia p me inducere possum, quod reprobo.vel econtrariò.xix.di. c.j.Secundò videmus, ꝙ sicut seruus in dominum non torquetur, sic nec econtrariò.C.de quæstionibus.l.pridem.& sicut Iudæus nonconuenitur in sabbato, ita nec conuenit.C.de Iudæis.l.die sabbati.Tertiò, constat ꝙ fauor lædit. vnde si emi vina, exceptis acidis,& mucidis, etiam si expediret mihi,& vellem illa habere, non possum ex illo contractu.ff.de peric.& cõmo.rei ven.l.si vina.s.eo.lib.de præbẽ.cui de non.& vide circa hoc, quod no.s.eo.tit.quod ob gratiã, nisi extendere poteris, per dec.prudentiã. de mu.pe.& per alia iura. Quartò, facit ad hanc partẽ.xvj.q.iij. placuit.& quod ibi no.facit.s.eo.ex eo.per cuius regulæ cõcordantias potes extendere hanc partẽ. Ex quibus concluditur rem laici præscribi decennio per ecclesiam, sicut per laicum. Solutio. Sciendum est, quòd Io.xiij.q.ij c.j.& B.de præscri.illud, in iij.gloss.dicunt etiam præscribi rẽ laici spatio.xxx. annorum,& propter illas glo.disputaui hanc quæstionem,& Hugo.xiij. q.ij.in princi.exprimebat, quòd non minori, cum decennalis vel vicennalis, in ecclesia locum habeat. Item sciendum, quòd glo.præalleg.Bernardi.ij.c.illud, ad literam fuit Lauren. quam & posuerunt Vincen.& Goff. sed ratio, quã includit illa gl.de leg. quod fauore, non concludit illud dictum.sed potius contrarium.& idem dico de eo, quod notat Io.mo.de præscrip.c.j.vtens eadem ratione. Soluendo teneo, cum Dama qui hoc notat in sum.de præscrip.ante fi.& Accur. qui notat in auc.quas actiões.C.de sacro.san.eccle.& in auc.de ecc.titu.§. pro temporalibus.quòd ecclesia rem priuati præscribit, vt priuatus spacio.x.vel xx.annorum: per rationem. l.quòd fauore.quam alleg.Laur.xxx. an.nullo modo procedit in ecclesiã, vel ecclesiastico foro.illa enim currit cum mala fide: quod canones abhorrent. de præscript.vigilanti.&.c. vlt.s.eo.possessor.† Ex prædictis au- 4
tem sequitur, ꝙ ecclesia habet actionem ad repetẽdam, si cadat à possessione,& fortius exceptionẽ ad illam

defendendam:vt patet.xvj. q.j.§.iij. §.potest.C.de præscript.xxx. vel.xl. an.l.si qui emptionis. ¶Ad id quod, dicitur:Quod tibi non vis fieri,&c. exponit nec velle debes: sed ecclesia bene debet velle vti suo priuilegio sibi per ius vtrunque cõcesso,& contra non sic priuilegiatos:vt ipsa potest vti iur.communi aliorum etiam responsionem collige per notata in præd.regulis.s̃.eo.quod ob gratiã.& c.ex eo.Non ob.quod dixi post Dy. s̃.eo.in iudicijs,super.j.gl.Non enim vtitur hoc ecclesia priuilegio circa litem:sed iur.communi,quo & laicus vteretur agendo & excipiendo, vt dixi.

SVMMARIVM.

1 *Mercans contra iura,præsumitur in mala fide.*

2 *Ecclesiæ parochialis rectores, quandam aliam ecclesiam cum fructibus,tenuerunt super hominũ memoriam,id'ne licitè & iure possint.& nu.4.5.6.9.& 12.*

3 *Episcopi iurisdictioni detrahitur sæpe per præscriptionem.& nu.10.*

6 *Præscribi non possunt functiones publicæ, & quæ ad vtilitatem publicam pertinent.*

8 *Ecclesiæ ministrorum diminutio,non est procuranda.Et quid ita.*

11 *Temporis patientia,cuius initiũ memoria non extat in contrarium,an sufficiat ad probandam annexionem requis.*

REGVLA. LXXXII.

1 Vi cõtra.Dy.ponit†exemplum in illo,qui emit à pupillo,quem sciebat talem sine autoritate tutoris.C.de autho.præs.eũ,qui.de vsuc. pro emptore.l.vlti.de cõtrahen.emp., qui à quolibet.& dicit, quòd huius iur.est ratio,quia aut emptor sciebat à iur.prohibitũ,& sic fides mala concluditur à parte,aut ignorabat & tũc mala fides propter iur.errorem præsumitur.ff.de vsuc.si fur.& dicam super gl.¶Prima glo.ponit exẽpla.Secundò,successiuè signat duo contraria:& ad ea remittit.Tertiò,notat. ¶In j.gl.ibi prędictis iuribus.ad idẽ. s̃.eo.lib.de re.eccle.non ali.c.ij.& in fi.licet igitur præsumatur bona fides vbi contrariũ non probatur.de præscrip.vt not.si diligẽti.illud in ignorãtia facit:quia eius allegationi iur. præsumptio non resistit:sed cũ allegatur iur.pręsumitur mala fides:quia præsumptio iur.allegationi resistit. Dy.alle.s̃.eo.ignoran.ff.pro emp.l.j. §.si à pupillo.& §.si à furioso:& C. de lega.leges sacratissimæ.de iur.& facti ign.l.constitutiones.

QVAESTIO.

Hęc regula facit pro solutione domini.G.de pet.lata in quęstione quã disputauit,quæ fuit talis. Rectores 2 parochialis ecclesię†quandam aliam parochialem cum suis fructibus tenuerũt,vt vnicam vel annexam,nullo ibi instituto rectore,& hoc tanto tempore,quòd de contrario non est memoria.quæritur an per eos possit licitè sic teneri?quam dirimabo & abbreuiabo. Quòd possit, allegat. quinque & respondet ad hanc regulam.Secundò,in contrarium allega. Tria.Tertiò,soluit,rationes tres inducens,& cõtrarijs respondẽs.& deinde subdam

ſubdam dictum Ho.& ſolutionis de terminationem,vt dixi. Et primò allegat,quòd poſsit:quia à iur.commu ni prohibita diuturnitate tanti temporis, licitè obtinētur.hoc patet de verbo.ſignifi.ſuper quibus.§.primo. &.c.quid per nouale.& ſ.eod.lib.co. titu.veniens.iij.quæſtio.vj.hoc quippe.lxv.diſt.mos antiquus.&.c.ſe.ix.q. iij.conqueſtus.xviij.quæſtio.ij.ſeruitium.vbi de hoc.&.j.quæſt.j.nullus
3 epiſcopus:Secundò licet † epiſcopus in ſua diœceſi.ſit ordinarius.xj.quæſ. j. de perſona. In multis tamen per præſcriptionem ſuæ iuriſdictioni detrahitur.vide de foro competē.cùm contingat.de offic.ordi.irrefragabili.de off.Archid.c.fina.de reſtitu.ſpo. literas.de conſan.& affi.c.j.de præſcrip.auditis,&.c.de quarta.Igitur ſicut ibi contra ius commune operatur præſcriptio, ſic & hîc. & ſic de his,quæ ſcripſi.ſ.de conſue.ſuper rubrica.&.c.vltim.ſuper gloſ.& quam.
4 Tertiò † iſte nō debet cogi probare titulum.ij.qō.v.§.j.de peti.hæredit.l. cogi.quod patet,de præſcript.c.j ſupra.eod.lib.nam longinquitate.ſufficiat ergo ſibi poſſeſsio, quæ ſufficit præſentanti,eligenti,& prouidenti.de iur.patron.conſultationibus.de elect. querelam. de cauſa poſ.cùm olim.Quartò, cùm viſitent archiepiſcopus,epiſcopus,archid. archipreſby.de cen.cùm apoſtolus.&.c.rationa.ſ.eo.lib.& de offi.archid.mandamus.præſumendum eſt,quòd à principio inquiſiuerint,& inuenerint has duas ſimul iuſtè teneri. ſicut dicitur in literis papæ non poſſe cadere falſitatem, quia per multas manus incedunt:vt not.de reſcript.ad audientiam. de fide inſtrumento.ex parte. cum concor.Quintò, facit.C.de dona.in donationibus:& C.de arbit.tu. l.fina.Item facit de præſumpt.illud. & quod ſcripſi poſt Innocen.& Ho. de præsbyt.non bap.c.fina.ad finem. & de eo,qui fur.ord.re.c.vlti.vbi nota. quòd qui longo tempore fuit in poſſeſsione ſacerdotij, & maximè ſi epiſcopus ſuus eū vt ſacerdotē admiſit,non cogetur oſtendere literas:ad quod alias teneretur.ij.quæſtio.v.legum. & in extrauagan. Bonifac.iniunctæ. Nec obſt.hæc regula, cum ſuis concord.quia patientia epiſcopi tanti temporis,defendit præſcribentes.vel licet primus poſsidens præſcribere non potuerit,qui habebat facti notitiam: ſucceſſores tamen inuenientes eccleſiam in poſſeſsione, habere poterunt bonam fidem ſupra.eod.cùm quis in ius.& ſuper his. vide quod nota.de iur.patrona.cura. in gloſ.ij
5 ¶In contrarium † eſt certum, quod quælibet eccleſia parochialis vel ſaltem ſuum debet habere rectorem. de præben.cum ignores.vij.quæſtio.j.ſicut alterius.Item pluralitas beneficiorum maximè talium, eſt inimica canonum.lxx.diſt. ſanctorum. de præben. quia intantum nec in duobus collegijs quis numerari debet.de reli. do. ne nimia. etiam ſi vtrumque collegium conſenſerit. de electio. conſtitutis.nec poteſt quis duobus dominis ſeruire. xxvj.diſtinctio.acutius.xxj.quæſtione.j.c.j.de clerici coniugato. diuerſis.& ſingula officia ſingularitatem perſonarum exigunt.lxxxix.diſtinct.

singula. consuetudo autem, de qua quæstio loquitur, est contra ista.& sic dicenda est corruptela.de consue. cùm venerabilis. cùm diuturnitas temporis sine veritate, quanto diuturnior, tanto culpa grauior.xxxij.q. vij.flagitia.de consue.c.vlti.cum con cor. concluditur ergo quòd non iuuat talis diuturnitas temporis.Secun.
6 dò,† non iuuat taciturnitas vel patientia episcopi: imo ipsius culpæ ascribendo est, qui ipsas ecclesias sic esse permisit.de elect.cùm causam.de test.quia ingredientibus.facit.lxxxj. dist.ad reatum.& expressè prohibetur episcopis, ne aliquem præsbyterum permittant duas ecclesias tenere.de exces.ptæ.c.j.sed debent illum cogere ad alteram dimittendam. de æta.& quali. eam te.aliâs, sufficientem dispensationem ostendendam. de offic.ordi.ordinarij.in prin.§.eod. lib.contra talem igitur prohibitionem, & tale præceptum, ex cuius transgressione puniendi sunt, patientia non sufficit.& cùm episcopus mereatur pœnam, sacerdos non dicit consequi præmium.facit de do.inter vir.& vxo.& si necesse.cum concor.
7 Tertiò, idem † de quo quæritur impræscriptibile, cùm publicæ functiones, & illa, quæ ad publicam vtilitatem pertinent præscribi non possunt. xvj.quæst.iij.§.potest ad fi.& l.iubemus.facit.xxv.q.j.quæ ad perpetuam. de præben.Ratio.cùm enim sacerdotes peccata populi commedant, & in suis precibus ea deleant, & consumunt.iij.q.j.nulli.x.q.j.quia sacerdotes.detractio ergo sacerdotum, lædit
8 ius† publicum, cùm quanto sunt plures, tanto melius declarantur: cùm multitudo facilius exaudiatur à Deo. de pe.di.fleat. ver.amat enim, vt pro vno multi rogent, Hinc est, quòd apostoli dicebant messem multam operarios, operarios autem paucos. Matth.ix.Lucæ.x.& xxj.dist.in nouo. ergo operariorum ordinatorum diminutio, est contra bonum publicum.nam si in qualibet parochia infirmarentur parochiani, non posset simul ad vtrunq; suffragari, cum sacramentis potissimè, si parochiæ sunt remotæ.& si alter sine confessione decederet, reus esset animæ decedentis.xxvj.q.vj.si præsbyter.&.c.cognouimus.facit de pœ.& re.c.vlti.Ex quibus concluditur possessionem tanti temporis, vt ponit quæstio, non prodesse.Soluendo dicebat talem vnionem ex diuturnitate tanti temporis non acquiri, & ex ea non posse recto rem vtranq; ecclesiam regere, nullo ibi instituto rectore.fatetur tamen, quod bene potest vna præscribere insti-
9 tutionem † rectoris, in alia.de præscrip.auditis.sed quòd vnus rector regat duas curas; hoc esse non potest ad solutionem ad tria.Primùm, quia consuetudo onerosa quæ priuat ecclesiam iur.& honore suo sine culpa.nec iste casus est de numero illorum, quibus hoc contigit.no.xxij.di. renouantes.de consti.cognoscentes. de priui.antiqua.ex quo gratiosa, ergo tollenda.de consue.c.j.de consti. quæ in ecclesiarum.de ma.& obe.dilecti.Secũda ratio est, periculum animarũ: per modum, quem dixi.in fi.secundæ partis.ver.nam si.Tertia, qui a per hoc sine causa detrahitur iuri episcoporum:

episcoporum: quorũ est ex iusta causa ecclesias diuidere, vel vnire. Extirpanda ergo est, cùm careat ratione. xij. dis. omnia. lxviij. dis. cor episcopi. ¶ Ad contraria respondetur ad primum de decr. super quibusdam. cum sequentibus. quòd de temporalibus loquuntur. in quibus diuturnitas temporis nil præstet. ff. de aqua. quot. & æsti. hoc iur. §. ductus aquæ. secus in spiritualibus. de insti. ex frequẽtibus. nam vbi maius periculum, &c. s. e. li. de elec. vbi periculum. Ad allega. secundò respondet, ꝙ licet quandoque
10 † iura episcopalia præscribantur, vt ibi not. non tamen vertetur periculũ animarum, sed rerum. nam etiam si præscribatur cognitio causarum materialium: tamen secundum iura procedere habet præscribens. de consan. & affi. ex literis. animæ autem pretiosiores corporibus. xij. q. j. præcipimus. facilius est etiam præscribere institutionem in aliqua ecclesia, quàm ipsius retentionem. de instit. c. fi. de iur. pa. per nostras. vnde decre. de multa. voluit per receptionem secundæ vacare primam. Hoc scias, ꝙ pro solutione, sua allegare potuisset Guil. ꝙ no. Hos. in sum. de sup. ne. præ. l. quemadmodum. §. suppleretur etiam. vbi dicit, ꝙ temporis diuturnitas nõ probat vnionem vel annexionem: licet ex causa annexio fieri possit. suo tamen modo & seruata forma. de præben. extirpandæ. & c. seq. & c. exposuisti. de exces. præ. sicut vnire tamẽ. eo.
11 §. i[...] quærendo. an ad † probandam annexionem sufficiat patientia temporis, cuius initij non est memoria. dat duas remissiones, vnam ad summam de censibus. §. quid census. & ibi iij. §. quæ ergo. tenet censum solutum tanto tempore, quòd de initio nõ est memoria, deberi. licet etiam causa non appareat alia ad summam de excel. præ. §. generaliter excedant. ver. excedunt etiam detrahẽdo. & ibi nil ad propositum. Ad solutionem etiam Gul. bene facit, quod scripsi post Ho. de cleri. non resi. quia nonnulli. in glo. magna. ver. quid si semper. & de his, quæ fi. à præla. cùm apostolica. in fin. vbi vide. mihi videtur sic determinanda prædicta solutio, quòd verum sit vnionem vel annexionem præscribi eo tempore, de cuius initio non est memoria. s. eo. lib. de rescrip. c. j. dum tamen sic possessa fuerit ecclesia: scilicet, vt annexa vel vnita, & facit quod dixi in præ. decr. cùm apostolica. in fi. nec erat necesse tunc in illa ecclesia rectorẽ institui, cùm rector principalis, sit rector vtriusq;. Sed nõ valebit consuetudo, quòd illa ecclesia non habeat proprium regentẽ curam vicarium. s. perpetuum. de præben. extirpandæ. & c. exposuisti. de sup. ne. præ. c. ij. vel saltem tẽporalẽ: vt in cle. de exces. præ. frequẽs. ver. quidem etiam ecclesias: vbi de hoc in glo. ij. & probat constitutio Io. execrabilis. ad fi. super quo vide, quod plenè scripsi, de præben. de monachis. super glos. ij. de priuil.
12 pastoralis. hoc tamen saluo, ꝙ si † propter paupertatem ecclesiarũ vicinarum facta esset vniõ, ipsarum inopia & impossibilitas regendi vtrumq; excusaret à vicario ponendo. x. quæst. iij. vnio. de æta. & quali. eam te. in fi. per hunc autem modum satisfactum est

rationibus, quas in sua solutione induxit Gulielmus.

SVMMARIVM.

1 *Facere per alium, perinde est, ac facere per seipsum.*

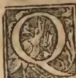
2 *Doctor, qui conuenit certo salario legere vno anno, an ante finem anni possit quem vicarium substituere, scholaribus etiam refragantibus. & nu. 4. 5. 7. 9.*

3 *Votum num possit per alium impleri.*

6 *Prælatus an possit dari inuitis.*

8 *Debitum per quemuis substitutum solutum, liberat debitorem.*

REGVLA LXXII.

1 QVi facit perinde, Hoc procedit, de quadam † iur. interpretatione, cùm verè loquendo factum etiam ab eodem diuersis temporibus, non repræsentat identitatem eiusdem facti. ff. de condic. inde. si non sortem. §. libertus. & in auth. de fide instru. circa prin. secundum Dyn. qui allegat. ff. de duobus reis. l. nemo. & quod no. &. ff. de vi. & vi ar. l. j. §. deiecisse &. §. quod dicitur. probatur hoc. s. eo. li. de elect. vt quis duas. prima glo. dicit, vnde sumpta. & pro exemplis iura. & secundò obiectiones remittit. ¶ In glos. j. ibi: quod iussu alterius scilicet alteri soluitur, pro eo est, quasi ipsi solutum est. In gl. j. ibi: pone exempla. Dy. ponit hîc specialia exempla. Primò per l. ff. de admi. tu. ita tamen. § gessisse. & l. tales tutores. §. non solùm. vbi tutor ita tenetur directa actione tutelæ administrãs per alium, sicut si per se administrasset. Itẽ de interdicto vnde vi. ff. de vi. & vi. ar. l. j. §. deiecisse. & de regul. iur. hoc iur. §. deiecit. Item in l. cor. de sic. qua tenetur occidens per alium sicut si per se. C. de accus. non ideò. ff. ad sille. si percussor. ad turpill. l. j. §. pe. Idem est in pœna calumniatoris, qui per alium detulit. ff. de iur. fis. l. iij. §. diuus Pius. & l. non tantùm. dicit etiam, quòd ad idem potest induci. l. postulare. ff. de fide ius. cùm si.

QVAESTIO.

Hæc regula, & regula, potest quis. s. eod. inducebantur in quæstione, quam disputaui de delegato ab alio, quàm à principe habẽte speciale mandatum subdelegandi, an subdelegare possit? & quære illam. s. eod. lib. de offi. deleg. his, qui in gl. vlti. & super ea. faciunt etiam hæ duæ regulæ ad quæstionem de patrono, an possit cõmittere alteri præsentationem beneficij non vacantis? de qua vide quod scripsi. de concel. præben. c. si. faciunt etiam hæ regulæ ad quæstionẽ † dominicalem. ixx. de qua quæritur de magistro, qui conuenit certis scholaribus vno anno legere pro certo salario. & ante finem anni vult substituere æquè bonũ, scholaribus contradicentibus, an id possit, ita quod etiam salariũ sibi debeatur? Pro magistro allegantur. vij. & totidem contra ipsum. Tertiò ponitur Bartho. solutio. quæ placet, postquàm sequuntur aliæ. Pro magistro igitur facit, quod scripsi post Gof. s. de sum. tri. firmiter. §. hęc sancta. sup ver. per Moysen. pro quo etiam faciunt regulæ. Secundò, allegatur pro ipso. ff. de admi. tut. ita tamen. § gessisse. vbi tutori. licet administrare per alium. Item si 2

Item si grauamen aliquod sit impositũ hæredi vel legatario, non refert an per se, an per alium impleat, dũmodo sit tale, quod per alium possit impleri. C. de cad. tol. l. vna. §. ne autem. in fi. Idem in stipulatione quæ in dando, vel faciendo cõsistat. C. de contrahen. & cõmit. sti. l. veteris. circa fin. Idem in libertate prestanda. ff. de sta. ho. arethusam in fi. Tertiò, si societatem cum aliquibus contraxero, si oportet, me abesse, possum alium æquè idoneum subrogare. ff. pro socio. l. ideoque erit. circa medium legis.
3 Quartò † votum, quo quis obligatur Deo personaliter, per alium impleri potest. s. de voto. licet quod intellige, ut ibi scripsi super. iij. glo. Fortius ergo videtur magistrum posse suum magisterium per aliũ exercere.
4 Quintò, si bona † fide locaui tibi domum, quæ à me euicta est sufficit, quòd tibi cõcedam aliam æquè bonam. ff. loca. si quis domum. j. responso. in fi. Sextò, videntur scholares dolo agere, quibus æquè idoneum substituere vult. nec enim dabent sibi consulere, cùm alterius iniuria. xxij. q. ij. primum. circa mediũ. Septimò, ad quæstionem inducitur. C. de epis. & cleric. quisquis. j. & l. ad
5 similitudinem. ¶ In † contrarium. si quis domum vel nauē per se faciendam promiserit, & fideiussor velit hoc implere nõ consentiente stipulatore, non liberatur reus, qui non fecit quod promisit. ff. de sol. inter artifices. multominus ergo poterit iste suum magisteriũ adimplere per aliũ. Secundò, si onus disciplinæ vel picturæ fuit impositum hæredi vel legatario, non poterit adimplere per aliũ vt in præ. l. vna. §. si verò talis. Tertiò per magistrum stat, quo minus personaliter deseruiat. ergo salarium petere non poterat. ff. loca. qui operas. & l. sed addes. §. vltim. & de var. & extraor. cog. l. j. §. diuus. Quartò, cùm episcopus visitat personaliter procuratur. aliàs non. de cen. procurationes post prin. & patet. s. eodem libr. de off. ord. si episcopus. Quintò, cùm pactum magistri fuerit personale, non egreditur personam. de transac. veniens, de præben. nisi in fi. ff. de pac. quòd in duobus. §. personale. Item multa exempla possent adduci de his, quæ per alios impleri nõ possunt, quæ notaui in regula, potest quis. eod. tit. Sextò, contra magistrũ etiam facit regula, mutare. eo. ti. cum concor. Septimò constat, quòd præla-
6 tus non est dandus † inuitis. lxj. dist. quid proderit. s. de elec. c. j. Ergo nec magister, qui præest. s. de sen. excom. cum voluntate. facit. s. eodem. lib. ne. cleri. vel mona. c. ij. & quod dixi post Ho. & Quintilianum, de magistris. c. pe. in glo. hoc casu. Soluebat Bartho.
7 quòd satis placet in terminis † quæstionis, se non credere, quòd posset salarium petere, si vellet per alium docere, per præ. §. si verò. talis in l. vna. C. de cadu. tol. facit. ff. de leg. iij. fidei commissa. in fi. s. de off. deleg. c. fi. & dicit idem in illo, qui promisit librum scribere, & in potestate, qui promisit ciuitatem regere. dic. tamē secundum Hu. dixisse secus in illo, qui promisisset domum facere. Gul. in Spe. de sala. in fi. dicit Odoff. concordasse. Bartho. refert tamen Pileũ

distinxisse,an iustam causam habeat, & tūc recedere & substituere potest. an non habeat:& tunc nō potest. inducit. ff. ad l.iul. repet.l. fi. ff. si quis cau.l. quocunque. dicit tamen Gul. quòd leges, quas allegat loquuntur in necessarijs obligationibus,in quibus nō mirum,si ex iusta causa substituit.secus in voluntarijs.alle.C. de ac.& ob l.sicut.in quibus sola impossibilitas non difficultas obligationē immutat.ff.de verb.ob. continuus.§. cùm ita.facit.s.eo.li.de.ost. deleg. ab arb.quod ibi no.Parum placent hæc verba Gul. quæstionem etiam Pilei
8 non inuenio † in doctore. Verùm de vasallo bene extat ipsius quæstio. lxxxiiij.in qua illud tenet. nō tamen allegat leges illas,quas dicit Gul.sed allegabat.C.de decur.l.nullus.libr.x. & ff.de so.inter artifices subdebat, quod si seruitium vasalli consistebat in solutione pecuniæ, quolibet soluente liberabitur.ff.de statu li.l.Stichum.§. fi.Cynus in pr. l.vna.§.ne autem.recitat † opinionem dicentium,quòd
9 si consuetudo est loci,quòd subrogare posit, tunc scholares illo modo secum contraxisse videntur. Idem,si esset specialis consuetudo illius doctoris,quàm scholares sciebant.ff.de vsu & ha. l. plenum. §. equitij. vt in doctoribus medicis ab olim, & nūc maximè etiam in magistro Alberto sæpe ipsorū scholares apud nos experiuntur.Si verò non erat consuetudo loci, vel personæ doctoris, tunc aut vult recedere & substituere propter pecuniarium lucrum alicui captandum. & tunc non potest, cùm videatur permisisse legere, secundum vnam industriam: vt ibi & in præ.l.inter artifices.cùm sit impossibile vnius industriā, esse industriā alterius.in auth.de fide instru.§. j. ff. de condi.inde.si non sortem.§.liberta. Aut recedere vult ad officium publicum exercendum: vel ad seruitiū ecclesiæ. & tunc potest. C. de epis.& cle.l.si quisquis.& l.ad similitudinē. leges tamen illæ in eo parum faciūt, quæ loquuntur in illo, qui mutat statum personæ. refert ibi Petrum dixisse.§.illum,ne autem.& ver. si verò.non facere ad casum, cùm loquatur de discente, non de docente. ibi dicit textus: liberalibus studijs. & Vincen. quòd certum est per alium fieri nō posse.vt post Go. dixi. in gl. quam in quæstionis princi.allegaui. Doctrina verò per alium fundi potest,cum eodem profectu studentiū. vnde dicebat eum recedere posse subrogando meliorem,vel æquè idoneum.Verum est,quod casus istorū ponitur non in doctore,qui promisit certis pro certo,&c.vt ponit thema. sed in illo,qui obligatus videtur inchoando & faciendo collectā in studio propter Boñ. statuta studij iuristarum,quæ doctores etiam seruare iurant,Quæstio non esset dubia.

SVMMARIVM.

1 *Prior tempore,non potior iure,Et vbi id fallat.*
2 *Porri si fuerint seminati in vna parochia, & in alia plantati, vtri ecclesiæ ex his decimæ sint pendendæ.& numero. 4.5. 7.9.11.14.15.*
3 *Originis ius esse perpetuum.*
6 *Tempus perfectionis inspici: etiam in iudicijs*

dieũs.

8 *Fructuario pertinet, quicquid in fundõ nascitur, vel ex eo percipitur.*

10 *Decimæ inter duas ecclesias, an & quo casu diuidendæ. Et idem iudicium de canonica, & nu. 15.*

12 *Ecclesia an construi possit sine dote.*

13 *Decimæ an possint à consuetudine remitti, sicut à principe. Et quo iure illæ fuerint introductæ.*

REGVLA LIIII.

Vi prior. Ponit exemplum † in creditoribus, quibus res sunt obligatę, vt potior, sit qui prior est tempore. ff. qui po. in pig. ha. l. petitor. & l. creditor. & C. eo. l. fundum. hoc vbi primò de prioritate apparet, prioritas & eorum. aliàs est par causa. Aut simul vtrique facta fuit obligatio, & vterq; admittitur pro dimidia. aut separatim, nec apparet cui primo, tunc cõtra extraneum possessorem potior erat conditio possessoris. ff. de pig. si fundum. §. si duo. vbi autem apparet prioritas, locus est regulę per prima iura, quæ tamen multas habent instantias. Primò, in mutuante in refectionem: in authen. de æquali. dot. §. hi omnes. coll. vij. ff. qui po. in pi. ha. l. interdum. Secundò in negante se possidere qui postea conuictus prætendit ypothecam. C. qui po. in pi. ha. auth. item possessor. Tertiò in eo de cuius pecunia res emitur, & sibi obligatur expressè C. eo. ti. licet. Quartò in muliere, quæ præfertur in prioribus habẽtibus tacitã. e. ti. l. assiduus. Quintò in illo, de cuius pecunia militia emitur. C. de pigno. l. fi. & autẽ. quomodo oportet. Sextò, in habẽte hypothecam ex instrumento priuato, manu trium testium signato. si agit aduersus eũ, qui non habet simile instrumentum, vel publicũ. C. qui po. l. scripturas. Septimò, in fisco agente ex causa primi pili. C. qui. ex causis. præ. l. satis. Octauò, in agente funeralia. ff. de reli. & sumpti. fune. l. si quis. §. si colonus. & l. impensam. & ibi not. Nonò, si vendens pignus prætorium, habet similẽ causam, cũ posterior nõ prefertur: sed ambo cõcurrunt. ff. qui po. in pig. ha. l. is, cui. §. prior. ¶ In gl. j. dicit vnde sumpta: & ponit exempla: & obijcit ad vltimum exemplum, & soluit. Secundò, dicit regulam procedere in his, quæ pendent à voluntate duorũ: non in legibus vel testamẽtis. signat contrarium & remittit. Item procedit, cùm par est ius vtriusq; Io. And. ¶ In glos. j. ibi: quoties vtriusque. Sequitur causa lucri. ideò reuertitur, is pręferendus, cuius in lucro causa ipsum præcedit & ibi non est nouum: vt priores leges ad posteriores trahantur. & ibi si mihi in legatis nouissimæ scripturæ valent. ¶ In glos. j. prius ordinatus. suprà de ma. & obedien. cap. j. vbi de hoc Dyñ. allegat. ff. de albo scrip. l. j. ij. & iij. & C. de consul. l. j. libr. xij. & ibi. impetrauit in pari forma. & de hoc plenè. suprà eodem libro. de concess. præbend. si soli. in vlti. gl. & ibi non est nouum. & s̃. eodem. lib. de consti. c. j. vbi etiã de hoc. & vbi vltima voluntas. s̃. & de celeb. miss. cle[...]nt. marchæ. & in s̃. sed longè plenius hîc per Dyñ. qui distinguit. Aut omnes creditores prætendunt priuilegium reale, aut personale,

personale.aut quidam personale:aut quidam reale:& quidam personale: aut quidā personale.alij in nullum, aut omnes nullū. quæ membra etiā subdistinguēdo prosequitur:in quibus membris etiam incidit,quod dixi in textu.

QVAESTIO.

Hæc regula inducebatur ad quæstionem,quàm disputaui de seminãte porros,quę sic proponebatur.Seminaui porros in parochia sancti Andreæ auulci,& plantaui in parrochia sancti Ioan.quæritur cui ecclesiæ de his decimæ debeantur. In allegationibus procedã hoc ordine : quia primò probabo quod ecclesiæ sancti And.Secundò , quòd ecclesiæ sancti Ioan.Tetiò,quòd vtriq;.aut cuiq;integra.aut diuidenda. Quartò , quòd neuter,quãlibet verò partem probãdo.Primò per ius diuinum.Secundò, per positiuum canonicum. s. & ciuile.Tertiò per æquitatem. Quartò, per opinionem vel gloss.Quintò inducam vnam regulã: deinde dabitur solutio, & contrarijs respondebitur. Primò,quod ecclesiæ sancti Andreæ vbi seminati fuerunt.& nati , debetur de his decima, inducitur authoritas.Deutero.xiiij.ibi: decimã partẽ separabis de omnibus,quæ nascuntur in terris.Itẽ.ij.Paralipo. xxxj. omniũ qui gignit humus, decimam obtulerunt:ex Prouerb.nascuntur in terra. & gignit humus [ ]tet generationis vel natiuitatis locũ inspiciendum & illi decimã soluendã:ergo &c.Secũdò,iur.vtroq; sic probatur: quicquid sit,illæ porrinæ,aut includuntur sub appellatione fructuũ , aut frugũ vel prouentuũ vel pastuorum, vel lucri: vel acquisiti:sed his omnibus verbis vtuntur iura præcipientia de his decimã solui.xvj.q.j.reuer.& v.& simile de decimis.c.j. &. c.cùm homines, peruenit cõmissum nuntios pastoralis,& alia plura. Plus videmus esse in [ ]ctatu hort[ ],de quorũ fructibus expressè loquitur canõ.xvj.q.vij. quicunq;.decre.e.ti.nõ est vltra hoc, quod iur.seminis ipsa decima debeatur:expressè probat decr. ex parte.ij. eod.tit.vbi patet, ꝙ si diuersa semina ponantur in eodẽ agro,de cuiusq; seminis fructibus debetur decima. habet enim se prædiũ sancti Ant. ad porros , vt originariũ prædiũ sancti Ioannis educatiuũ.Prima ergo causa naturalis,& sic perpetua. v. distin.§. j.insti.de iure natu.§.sed & naturalia
3 præponenda. Est ergo † educatiuè, quæ tẽporalis est,& immutabilis, ꝙ verò ipsum ius originis,sit perpetuũ, patet.s.eo.li.de temp.or.cũ nullus.ad id.ff. de senat.l.pe.qui ergo de origine.xxiiij.di.quãdo.xxxj. di. aphros.ff. de ædil.edic.quòd sit nollit.§.qui mãcipia.habẽt legistę textus expressos præponẽtes originariã causam.ff. ad munici. assumptio.in princi. & l. libertus.§.pręscriptio.in fi.& ibi:cũ simul vtrobique deferẽtur , potior est originalis causa.& l.qui ex vico ort⁹ est.de decur.l.de mune.& ho. ac. qui originem.j.respõso secũdũ vnã lectu ram. & C.de munici.& orig. l. originẽ propria neminẽ posse voluntate sua eximi manifestum est. Ad idẽ de tempo.ord.cap. j.,vbi solam vltra

morituram

moriturã originem inspicimus. probat hoc idem.l.dicens natum ex seruis vrbanis si mittatur ad villam nutriendum, vrbanũ non rusticum censeri. ff. de leg.iij.l. seruis vrbanis. §. eum,qui.& ff.de verb.sig.l.vrbana. j. & l.is,qui natus.Si ergo vrbana mancipia cognoscantur à rusticis genere,non locó educationis:sic in proposito prædium generans non educans dicemus in decimarũ solutione ponderari debere.

4 ¶Probatur hoc etiã† per iura,quæ docent principium spectandum. cuiusque enim rei & contractus initiũ spectãdum.& causa.ff.manda. si procurator.in prin. ad macedo. si tamen aliâs. Si autem & super his veniant iura.de hoc no.de elect.dudum. j. de cen.c.iij.& j.q.j principatus.Sed optime videtur facere decr.literis. de rescrip. vt factum per prædecessorem inchoatum,per successorem completum prædecessori attribuitur,nõ successori: sic & hîc dicendũ est,ꝙ &c.

¶Item, is debet esse in re potior, qui plus iuris in ea habet.C.qui bon. ce.pos.l.fi.de don.l.sancimus.§.ne autem.at illi, plus tenetur, à quo plus recipit.de testa.cùm in officijs. & ꝙ notaui de iure patr.c.j.super.j.gl.Sed plus est aliquid de nouo facere,quàm creatum mouere.de con.di.ij.tenera.

¶Pro & contra.de iud.Iudæi.&.c. consuluit.pro eo.C.de rei vxo.actio. l.vna.circa princi. Patet ergo porros decimandos ecclesiæ S. Andrææ:cuius prædium plus contulit.

¶Item, porrinæ auulsæ de primo prædio, transierunt cum suo onere, xvj.q.j.si quis laicus.de pign.ex literis.ff.de contrahen.emp. alienatio.

¶Plus, textus expressè dicit fructus decimandos,alienari non posse, nisi cum onere decimarum.eod.titu. pastoralis.& probatur eo.tit.cum nõ sit.& si dicatur melioratæ sunt,hoc placet ecclesiæ. & facit quod not.de conse.di.ij.solent.ff.de an.leg.l.eum, qui.per quos textus,rationes & argumenta concluditur ecclesiæ sancti Andrææ de his porris decimam persoluendam.

¶Tertiò,æquitas hæc suadet:quia ex cõtrario sequeretur, quòd dominus prædij posset ecclesiã parochialem decima ipsius prædij fraudare semper in seminando olera, & alibi plantando.

¶Quartò, gloss.Innoc.quam posuit eo.ti.cõmissum.fouet hanc pertem,cùm ibi dicat hæc verba:putatiua auulsa transeat cum suo onere in bestiam auellentem, vel dominum ipsius bestiæ.& ibi videas.

¶Quintò regula ista prioritatis temporis iuuat hanc partem, de regul.iur. quot. & hoc videre potes in glo.argumenta per concordantias & exempla.

5 ¶Quòd debeantur† ecclesię sancti Ioannis, in cuius parochia fuere plãtati, inducitur authoritas Apostoli. j.ad Cor. iiij. Ego plantaui, & Deus incrementum dedit. xix. di.secũdum & eadem epistola. ix. c. quis plantat vineam, & de fructu eius non dedit. & habentur.xiij.q.j.§.ij.& xxviij.q.j. iam nunc in fi. Ponderanda est ergo plantatio plus,quàm primęua origo. est enim certum, quid plantari non posse, nisi prius sit ortum.

Secundò,

Secundò,iur.sic probatur:habet se parochia.scilicet.Ioan.ad porros,vt parochia domicilij ad larem constituentem & morátem,ex quo ergo ad ista fuit translatus iur. conditio habet cum prima.ad hoc.xxj.q.ij.si quisiam
translatus.xvj.quæst.j.ne pro cuiusli 6
bet.xviij.q.j.c.vno.de consti.translato.xiij.q.j.§.quia ergo.ff.ad munici.l.fi.§.iij.C.de incol.l.fi.de epis.& cle. si quis ita larem fouere ac degere &c.de vsur.quamquam.& ibi testator habitat.per quod patet quo ad istos porros sic translatos primam parochiam nullũ ius habere.Hoc idem probet in perseuerantia, cuius contrarium commendatur.vij.q.j.sugge stum.de pœ.dis.iij.incassum.Si enim
fuissent ex prima parochia,ibi man- 7
sissent. sed quia non manserunt,dicuntur ex illa non fuisse.infrà.Io.ij. de pœni.distinct.iiij.si ex bono.quia nec dicitur venisse, qui non stetit: nec natus,qui statim desijt.nec versum,quod non durat versum:nec diuertisse,qui statim redijt:& his similia.de iud. c. j.ff.de in rem verso.si pro patre.§.versum.de ver.si.nam & ego.de pœ.dist.j.diuortium.per quæ & similia concluditur, quod est dictum.¶Probatur & aliter:Deus non nouit opus imperfectum.de bap.maiores.vers.sed adhuc:sed principium sit potentissima pars cuiusq; rei: vt. ff.de origi.iur.l.j perfectum tamen consistit ex omnibus suispartibus,vt ibi:tẽpus ergo perfectionis spectando,quod fuit in parochia sancti Ioã. dicam illi decimas deberi.verbũ enim fructuũ,vel frugũ,vel his similium, habet denotare rem perfectam.adq; optimè faciat,de pœ.di.ij.dum sanctam.ibi plenum frumẽtum.sicut & verbũ,bene statuo.de pœ.dis.j.§.autem.de verb.sig.in his.ff.quòd quisq; iur.l.j.& faciat.xxxij.qõ.ij.quòd non formatum.de homi.si aliquis.&quod ibi not.sicut † libro legato,intelligitur legata libri scriptura. perfectus. ff.de leg.iij.l.librorum.§.quod ergo. & verbo operis intelligitur corpus perfectũ de ver.sig.l.v.§.j.& soluendo dicitur,qui potest soluere solidũ. e.ti.soluẽdo.& ędificiũ perfectũ.quod potest esse vsui.e.ti.l.ædificia.§.per fectissimè.nam etiam in iudicijs tempus perfectionis inspicimus.j.sententiæ de re iud.abbate.li.e.ff.de rei vẽ. sinautẽ.ff.de po.l.j.§.nõ tantùm.Itẽ, non ei,qui prius egit,vel † contestatus est litem:sed ei,qui prius ad sententiã peruenit, adiudicatur seruus. ex nox.ff.de noxa.si quis à multis. Idem,in accusatione de peculio.ff.de pecul. si non ad hunc.in fin.per quæ concluditur, quòd pro parte sancti Io. inspici debet status perfectionis porrorum: qui in eius parrochia,& ex eius humo peruenit,origine non inspecta:sicut nec inspicitur.qui fi. sint leg.tanta.insti.de nupt.§.fi.cum si.Item, quo iure petuntur decimæ, dubitatur.& not.xvj.quæstio.j.moderamine. & de deci. rua enim. sed tollamus duriorem opinionem. & fingamus decimas vendicari posse,& ecclesiam etiam ante separationem esse ipsarum dominam:nihilominus tamen ex primo istè trasslatæ sunt, & radicatæ in parochia.S.Io.illi parochiæ decima debetur. Quod sic probo.Fingamus,quòd istæ porrinæ fuerunt

fuerunt euulsæ de proprio prædio Sancti Antho. ex quo tñ radicatæ essent in alio prædio, nisi coaluissent, perdidisset ipsa ecclesia dominium ipsarum,& applicatum esset domino posterioris prædij.insti.de re. di. §. si Titius.ff.de rei ven.l.v. §. de arbore. ibidem.hoc.&.ff.de acqui. rerum do. l.à Deo.§.fin.& l.& si ex meis.§. arbor.Nec ob. quod not.xij.q.ij.aposto licos. quia igitur illa non probatur iure.& dato, quod vera esset,non habet locum in his quæ ponuntur in prædio euellenda, vt in casu nostro. sicut ergo dominum acquisitũ esset prædio vel dominio prædij secundi: ita & ius decimę esset acquisitum ecclesiæ,in cuius parochia situm esset prædium. Nec dicas, quòd ecclesia S. Ant.nõ vult decimas de porris stantibus:sed cum fuerint eradicati.nam vt patet in præ. §.arbor.post eradicationem prior dominus ius sibi non vendicat,sic arguendo.ergo de diuer 8
sis dominis prædiorum duorum ad eundem dominum vtriusque. quòd licet.viij.q.j.in scripturis.de pœ.dist. iij.adhuc instant.suprà.eo.li. de præbend.cum de beneficio.ff.si cer.pe.l. singularia.dicam ipsi dominio respectu secundi prędij tantum:& non pri 9
mi dominium porrorum contra petere.quod patet:quia vendito primo prædio & tradito, desineret esse dominus porrorum. ff. de rei ven. fructus pendentes. & sic dicam de porris secundæ ecclesiæ dãdam decimã, & non primę. Nec mirum : cùm & vnio carnis,quam habet vxor ad virum, facit illam censeri iure vltimi viri etiã iam mortui : vt patet.suprà eodem lib. de sepul.is, qui.in fi.cum suis cõcor. Item, non mirum, si hoc habet vnio realis per radicem, vel coalitionem.nam video, quod sola liberalis annexio præponit secũdum expectantem primo. quod probat de cre.quia sæpe.de præben.

¶Ex verbali enim annexione pręBendæ ad dignitatem, secundus canonicus expectans dignitatem & pręBendam,in consecutione præbendæ præfertur : multò magis primò vel saltem pariter ex radicali connexione secunda ecclesia præferenda est primæ. & facit etiam de præben.super eodem libro.quòd autem plus sit facto, quàm verbo amittere, probat de pœnitentia degradatio. lib. eo. & quod ibi not.in fi. vel saltem. de appel. dilecti.vbi de hoc.ff. de lega.de quibus ad finem ex quibus pro hac concluditur ecclesiæ sancti Ioan.decimam hanc deberi : nec curandum, an † ibi nati sint aliter percepti. ad hoc. ff. de vsufruc. l. arbores. §.j. ibi dicit.

¶Quicquid in fundo nascitur, vel quicquid inde percipitur, ad fructuarium pertinet.

¶Tertiò, equitas, quæ suprà pro prima † ecclesia inducta est,conuertitur pro secunda,pari modo.Item, fingamus porrinas illas emptas per plãtantem, non fieret inde in solutione decimæ illius sumptus deductio de decimis.tua.&.c.cùm Ioannes. Item, si istæ ecclesiæ essent in diuersis diœcesib.nonne absurdũ esset, quòd prima perciperet decimas in parochia secundæ.eo. ti. cùm sint homines.ad fi.Item,per id sequi videretur, quòd

de

de toto vino mundi vel saltem de vitibus mundi, vel saltem de vitibus illius soli ecclesiæ, in cuius parochia erat lambrusta, quã plantauit Noë, Gen.xiiij.&.xxxij.di.sexto die deberetur decima, si sola prima origo, & non plantatio inspicienda esset.

¶ Quartò, gloss. pro hac par. Vin. Vo.& Philosophus faciũt de quibus infrà dicam. quod not. Innoc. de stagno, vel reclusorio piscium, vel ferarum. eodem titul. non est, vt videtur velle, quòd si pisces clauduntur in stagno vel in aliquo reclusorio, licet de alio flumine vel loco hæc sumpta fuerint: illi tamen ecclesię debeatur decima, vbi ruunt illius parochiæ aquæ, vel terræ remedio faciat, etiã quod no.iij.de rescriptis statutum. §. cum verò in glo. olim dicebamus.

¶ Quintò, pro hac parte faciat regula. ff. de regu. iur. imperi. & eodem libr. & titul. imperi. & ibi concord. & exempla ad hanc partem.

¶ Quòd verò vtrique debeatur, inducitur authoritas Pauli. j. ad Corinth. iij. ibi: qui plantat, & qui rigat, vnum sunt sumus enim coadiutores. vnusquisque propriam mercedem accipiet. cõueniunt ergo hæ ecclesiæ & dicit prima secundæ: tu es planta. & ego ex semine: vnum fuimus operatione: videlicet eiusdem fructus & fuimus coadiutores Dei cuius manus & potentia in his principaliter est operata. Accipiamus ergo mercedem nostram. ad quod facit eodem. titul. cùm non sit. in princip.

10 ¶ Quòd autem † simul habeant vnam decimam diuidendam, probatur. xij. q. iiij. c. j. cum suis concor. de testa. relatum. ij. ad finem. de sepultu. cùm quis. ij. respon. vt sicut ibi diuiditur canonica quia vtraque ecclesia operata est id, propter quod debetur. sic diuidatur hæc prædialis decima, cum prædium vtriusque parochiæ operatum sit ad perfectionem huius fructus. Sicut enim si simul in duobus prædijs haberet arbor communiter radices, diceretur communis: vt in præ. §. instit. de re. di. §. si Titius. ff. de acqui. re. do. à deo. §. fi. in fi. sic videtur, cùm diuersis tẽporibus in vtraque parochia radicata, quod vtrique debeatur decima. Ad idem institu. eodem tit. §. si duorum. & faciat pro hac parte essentia lis æquitas: & quod dixi, secundum Gof. Phil. & Innoc. de sepul. de his. s. quod si quis audit diuina in vna capella, & in baptismali ecclesia percipit sacramenta, inter illas duas diuiditur canonica. & quod not. de ma. & obe. omnes de temporalibus dictis. & illud idem Inno. de deci. nouũ. & quod not. Ioã. xiij. q. j. §. & Ber. de decimis. ad apostolicæ. de gregi. quæ pascitur in duabus parochijs. & quod nota. Host. de stag. piscium. & de lignis portatis ad portum. vbi carius venduntur. eodem titul. non est. vbi tenet decimam esse partim prædialẽ, partim personalem. sic ergo ista potest esse partim prædialis vnius ecclesiæ, & partim alterius. Quòd autẽ

11 vtraque † ecclesia habeat integram, probatur. Si aliquis primò habeat vsum rei, & alius secundò vsumfru. primus verò detrahit vsum, & secũdus quod residuum est in fructu rei: ff. de vsufru. si alijs vsus. j. responso. de vsu

de vsu & ha.per seruum.in fi.& l.sequen.in fi.sic porrinas primò detinet prima ecclesia,residuum detinet secunda.ad instar hæreditatis: de qua filius primò detrahit debitã iure naturæ,hæres de residuo trebellianicam,vel falcidiam . sic & debita ex fideicommis.primò detrahitur.& de residuo falci.C.ad leg.fal.irritum.de testa.Raynal.&.c.Raynutius.vbi satis de hoc ad idem faciat de hær.eo. titu.officij.&.c.requisisti. Aequiparando igitur debitum iur.naturæ ad propositum ratione naturalis originis,dicemus illam prius detrahendam:reliquam verò de residuo.Item certum est,quòd fructus non debentur ratione seminis,sed corporis:ex quo percipiuntur.ff.de vsur.qui sic fundum.in princi.idem de planta.C. de rei vendi.si quis.de rer.diui.§.qua ratione.& de decimis non est dubium ex prædijs fructus, ex fructibus decimas simpliciter, ex corporum iur.deberi:& sic vtrique ecclesiæ ad quod bene faciant.l.ff.ad municip.falsum.§.ij.& l.ordine.in fi.& l.incola.& l.iur. §.ij.C.de miser. & orig.l.j.& optimè vltima.in fi.Præterea,illud, quod est patrimoniale, munus agnoscatur,vbicunque est patrimonium.C.de muli.& vbi mu.se congregatur.l.Titiam. Preterea,fingimus ista duo prædia duos parentes porrorum.sicut ergo filius vtrunque parentem integraliter alere cogitur.ff.de libe.agno.si quis alij.circa prin.sic & de his porris dico,quoad ecclesiam.

¶Tertiò,æquitas facit pro hac parte.Quid enim,si porrinæ non fuissent plantatæ. Item in se sunt fructus:& ad vsum,& ad pretium percipiendum,& pro secũda facit,quòd si porrinæ fuissent emptæ &c.vt suprà dixi.Quartò opinio Iaco.pro his facit.de quo dicam infrà.Quintò,facit regula:secundũ naturã.ff.de reg. iur.& hoc eod.titu.qui sentit onus. cum suis concor.

¶Contrarium,sed quòd neutri scilicet debeantur . matrimonium.xviij. 12 decimarum † .oblatione contenti.nil amplius possidentes. & Mal. iij.vt cibus sit in domo domini.& xvj.q.j.reuertimini.& quæstione vij. c.j.sed iure positiuo ecclesia nõ constituitur sine dote.ergo cùm clerici non sint contenti nec illis indigeant ergo nec illis debentur.Quòd verò sine dote ecclesia non sit construenda,patet, de conse.distinct.j.vero.de con.eccle.vel alta.cùm sicut.vbi de hoc.in authen.vt nullius ædific.orã. do.§.j.coll.v. ex quo ponimus eam dotatam.ipsius ergo rector & clerici viuant de fructibus ipsius dotis,& decimas non quærant.faciat ad hoc illarum partium consuetudo,in quibus decimæ,non soluuntur:quæ videtur de iure naturali.suprà de paro chijs.capitul. fina.de decimis. commissum.ibi soluebant.& capi.in ali- 13 quibus.in fine.Potest enim † consuetudo,quòd princeps.in l.condere,interpretari & abrogare.& dixi de hoc de consue.c.fi.

¶Sed princeps certis personis decimas remittit.vt patet de decimis.ex parte.j.quod intellige vt not.xvj.q.j. §.si ergo.& de decimis à nobis, ergo & hoc potest consuetudo.nec de-

beamus Deum præsumere velle tantam multitudinem non soluentium decimas perire.de bap.maiores.ver. absit.Item pro maiori parte theologi,præcipuè mendicantes,hoc tenēt, & prædicant,vt notaui,de decimis. c.j.libr.eod.respondent. admitterem veteris testameti præceptum de non soluendo,esse mortale,sed de quota esse soluenda,dicunt esse cæremoniale,vel iudiciale.sed communius dicunt esse iudiciale,cum cæremonialia veteris legis temporis nouæ non deberent ad literam seruari:iudicialia verò, sic licet non obligent ex præcepto.

¶Ad authoritates noui testamenti. Matth.xxiij.& Lucæ.xj.& xviij.respondent,quòd in eis dicitur:ve qui decimatis &c.ibi:hoc obtinuit fieri, scilicet,in veteri lege.Illa verò verba·decimas do omnium,quæ possideo,non fuerunt præceptum Christi vel euangelistæ:sed quædam ostētatiua narratio Pharisæi.

¶Potest autem præceptum de decima aliquid figurare.Cùm enim denarius numerus quodammodo sit perfectus,ad quod de consecratione distinctio.quinta ieiunium.cùm sit primus limes numerorum.illo enim finito reinchoamus ab illo.Quod per se patet.habet idem designare quandam perfectionem, quam illi tunc decimas soluentes habituri erāt per aduentum Christi.Innocentius verò per multas authoritates probat super rubrica de decimis: aliâs est glossa in vltimo.c.de parochijs conuentualium.& reprehendit hos nouos doctores attentantes docere contraria doctrinæ.iiij.principalium doctorum ecclesiæ.Ad dec.not.allegatas responde,vt notaui in eis. Nos verò iuristæ tenemus decimas ei in-
14 tegras deberi.†sed saltē propter concursum dicemus neutri deberi.vt sic inuicem se impediant:ar.ff.de vsufruc.quos.quibus mod.vsusfru.amit. l.ij.in fi.de leg.j.huius.§.fin.& plura exempla de hoc habentur.ff.de rebus dub.l.si fuerit j. respon.& faciat quod not.de elect.c.pe.§.eod.lib.pro hac parte.facit regula,quæ in obscuritate iurium reum absoluit.eo.titu. cum sint partium.& ff. eod. fauorabiliores.

¶Posset etiā allegari,quòd locus est gratificationi.ff.de lega.ij.si quis seruum.§.si inter duos.de condi.inde.l. plani.ff.loca.in naue.ad sille.si quis in graui.§.si cùm omnes.de resceri.c. pe.de elec.c.pen.lib.eod.Solutio huius quęstionis colligi potest ex notatis per Vinc.vero.Na.Phil.& Iac.de decimis.cùm non sit.vbi Vincen.ex verbo:incrementum.ibi in principio capit.arguit secundæ ecclesiæ decimam deberi.& illud ibi tenent assertiuè.Ipse verò,& Phil.Iacobus verò tenet vtriq; deberi.& ex verbis suis videtur sentire vtrique deberi integram ipsorum:gloss.ibi posui.& per prędicta patet Vinc.arguendo etiam alios asserendo concordes,quòd secundæ debeantur.quod puto verum. sed est sciēdum,quòd ex porris plantatis dupliciter fructus habetur, alter est.in semine producto per porrum:& de hoc fructu non proponitur quæstio quasi non dubia:cùm illud semen non solùm nutriatur:imò

etiam nascatur ex humo huius prædij, nisi fuerunt secundò plantati: & sic fructus omnino alteratus. & sic idē de eo, quod de grano, vel alio fructu. s. e. ex parte. ij. & c. tua. & c. pastoralis. si pponitur quęstio de ipsa substantia porrorum. quam sumimus in fructu ad olus, quod est optimum in Augusto, cum carnibus porcinis. vel ad ipsum crudum comedēdum, quod multis placet, vel his similibus. Puto autem † sequendo prædictos de his integram decimam secundæ ecclesiæ deberi. vbi fuerunt plantati per ea, quæ dicta sunt suprà in parte. ij. precipuè in ver. idem quo iur. nam & si illæ porrinę fuissent furtiuæ, tamen parochialis ecclesia, quæ in prædialibus prosequitur, quod suum est, exigeret decimam. & quod plus est, etiam ab inuasore prædij: vt not. eo. titu. ex transmissa. in fi. primæ gloss. & xvj. quæ. j. decimas. dico, quòd prima ecclesia ab ipso domino porrinarum, & prioris fundi exigit decimam, ad æstimationem ipsarum porrinarum. æstimatio autem debebitur, quasi quoad primum, & ipsius dominium per radicationem secundi: sicut consumptę pro consumptis: aut bene soluitur æstimatio. xvj. quæst. vij. quicunque. de transac. veniens. & not. de rerum permu. c. fina de rebus ecc. non ali. vt super. & per hoc, quòd dico decimam ad æstimationem porrinarum deberi primæ ecclesiæ, soluta sunt quasi omnia iura inducta in prima parte. ¶ Ad id autem, quod ibi allegabatur de causa originaria, quæ præfertur etiā in eadē re educatiuè vel nutritiuè & quod mancipia distinguuntur genere vel loco enutritionis, facile respondetur. locus enim larem habet. & nutritur homo liber vel seruus, non irradicat sibi ipsum hominem, sicut humus porrorum, qui illū sibi incorporat, radices protelat, humorem infundit, & qualitatem mutat. lvj. di. nasci. cibus etiam & potus non irradicat sibi hominem, sed irradicatur ab homine. per quod etiam ipsius cibus & potus mutatur substantia. & sic facit contra. Et sic etiam respondetur ad argumentum dominę Milantiæ coniugis dilectæ. arguebat enim per me super hac quæstione consulta ad instar principis. In authen. vt iud. sine quoquo suffragi. §. hæc omnia apud nos cogi. colla. ij. potiorem esse causam prioris. dicebat enim absurdum, quòd si filium suum alia mulier lactat, & nutrit, illius nutricis causa potior dicatur in filio. responde. filius ille non irradicatur nec coaluit corpori nutricis, sicut porrus humo: vnde si natura hoc operaretur, quòd filius ille corpus nutricis reingrederetur generatiua resumens principia, dicimus eum filium secundæ, & non primæ. ¶ Ad dec. literis. respondetur, negari non posse illum clericum. recipi authoritate illius, qui perfecit: quia certum est, per primas monitorias nullum ius acquisitū, quid afficeret: sed hoc solùm excludit, ne ecclesia illa dicatur grauata per illum quasi grauamen attribuendum sit inchoanti, prosequens enim, nō potuit dici grauasse faciendo, ad quod tenebatur ex quodam debito honestatis. ¶ Ad glo. Inno. dico pro concor. solutioni quia

illius herbæ pastæ licet transierit cũ onere, debetur decima in æstimatione, non in re consumpta. & sic etiam satis facit dec. pastoralis. & decr. cùm non sit. ¶ Ad iura verò inducta pro
6 ea parte, quod diuidatur † decima, facilè respondetur. si enim diuiditur, prædium ex communi pecunia emptum, quid iuris? Idem de bonis communiter acquisitis. Idem in decima pastus pecorum, & de decima personali. Idem in canonica. in his enim, & similibus neuter potior, nec apparet ratio, quare plus vni, quam alteri vel quare vtriq; in terra integra debeatur. Eodem modo respõde ad ea, quæ inducta sunt de concursu. In illis enim certum est, duobus non deberi, sed vni. nec apparet cui. & de hoc de iur. patro. cùm autem. de rescrip. c. pe. lib. eo. si dicatur, quòd per prædicta deterior sit cõditio coloni, quàm si in primo prædio plantasset, fateor, & sua volũtate subijt hoc munus ad hoc præ. l. vlt. in fi. C. de munic. & orig. lib. x. & ad hoc. de off. deleg. ab arbitris. lib. vj. & quod ibi no. & forte etiam eradicatis porrinis, aliud ibi seminauit, vel plantauit. ex quo fructum percepit. Vel satis sit, quòd hoc facere potuit: sicut & aliâs sufficit, quod hæreditas poterat esse damnosa. insti. de auth. tu. §. j. Hîc sic proposita, allegata, soluta, & responsa quisq; studiosus, præcipuè doctor, supplenda & corrigenda suscipiat. Me enim profiteor libentius discere, quàm docere.

SVMMARIVM.

1 *Onus qui sentit, commodum etiam debet sentire. & econtrà.*

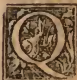
2 *Contrariorum eadem disciplina: sed diuersa dispositio.*

3 *Priuilegio concesso abbati seu conuentui, vt tempore interdicti possint familiares admittere ad diuina, an post dictum priuilegium receptos possint etiam ad mittere. & nu. 5. dist. nu. 6. 8.*

4 *Verba indefinita in donationibus, pactis aut priuilegijs, an trahantur etiã in futurum: aut quomodo accipienda.*

7 *Tempus regulariter inspicitur in contractibus, & testamentis.*

REGVLA LV.

Qui sentit. & econtra.
1 Vnus † intellectus est, qui sentit commodũ, sentiat onus. & hanc glo. prosequitur, alius sensus est, qui non sentit onus, non sentiat commodũ. per hoc. xxxij. dist. præter hoc. s. eo. lib. de elec. generali. §. illos. & inquantum affirmatio & negatio sint contraria, iste sensus plus conuenit literæ econtrà., iuxta primum ponitur pro æquo. non enim est contrarium. sed idem, vel simile per conuersum, vel præmisi. vt apertius ingrediar verba Dyni, qui obijcit non procedere illud generale, quod hîc colligitur, scilicet quòd
2 contrariorum † sit eadem disciplina imò generaliter dici debet contrariũ: quia quod de vno contrariorum prædicatur affirmãdo, dereliquo prædicatur negando, quod est oppositũ. vel quod idem est, si de vno disponitur affirmatio, de altero negatio. ff. de his, qui sui vel alie. iur. sunt. l. j. institu. de tut. & cur. §. qui accusare. & patet.

& patet.xxxij.dis.hospitiolum.in fi. vbi de hoc.& facit quod dixi.s.e.nemo potest.super.j glo.Item,dicimus ad positionem vnius contrariorum, sequi remotionem alterius.ff.de ver. si.l. hæc verba.ille.& de institor.l. sed & pupillus.§.si institoria. Dicit Dy.quòd vbi de quolibet contrario rum respondetur affirmando,vel de quolibet negando simpliciter, verum est eãdem esse disciplinam con trariorum.insti.de contrahen.empt. §.cùm autem.C.de cadu.tol.l.vna.§. pro secundo.de furt.l.fin.§.sed cùm in secunda.ff.de vul.& pu.& si contra tab.de leg.j.si ex toto.in princ.& de leg.iij.l.fi.tunc est enim eadem in genere & eadem in specie.& eadem quo ad numerũ:cum.s.eadem verborum conceptio vtriusq; contrariorum disponit.sed illo respectu,quia diuersa disponit,potest ratiõe affectus vel effectus in plura particularia diuidi. & sic diuersa iudicari.sed nisi de altero est affirmatio &de altero negatio nõ est eadẽ,sed contraria dispositio. sed pro tãto dicitur eadẽ disciplina: quia vno cognito,habetur cognitio alterius:vt in iurib⁹ allegatis.s. ver. vel quod idẽ.& ff.de præt.stip.l.j.§. stipulationũ.bene ergo dicitur eadẽ disciplinavel doctrina.sed non bene tunc diceretur eadẽ dispositio.vide quod scripsi de simo.nemo.super vl. gl.¶In gl.dicit.vnde sumpta &ponit exempla in vtroq; dicto.Secundò,ponit quatuor casus.quibus fallit regula.¶In j.glo.ibi:secundum naturam est commoda cuiusq;rei cum sequi, quem sequuntur incommoda.& ibi: id quòd potest.sicut post perfactam venditionem emptori accedit commodum rei vẽditæ:sic & incommodum.& ibi:tu dos filiæ.post datã do tem à patre,filia paciscendo meliorem conditionem patris facere potest deteriorem : non & ibi licet per pactum diuisionis hæredum actio creditoris non mutetur : ipsi tamen ex stipulatu vel pręscrip.verbis tene retur ad pacta implenda.¶In j.glos. ibi.j.eod.idem.&.s.eod.lib.de elect. cùm non deceat.& ibi id, quod potest nisi sicut post perfectam venditionem, emptori commodum accedit rei venditæ:sic & incommodum. Item sicut diminuta parte hæredis scripti per contrata.diminuitur onus legatorum : sic ea aucta,augetur.ff. ec.pub.si.l.contra tabulas.& de leg. iij.l.fin.& ibi:ob lucrum.vide quod no.ff.de neg.ge.l.si negotia absentis.

QVAESTIO.

3 Hæc regula facit ad quæstionem de familia moñ.priuilegiati†in hoc, quòd tempore interdicti abbas & conuentus familiares suos possint admittere ad diuina:quòd etiam familiares post priuilegium recepti, possint admitti:vt sentiant commodum qui sentiunt onus:per hanc regulã.Vltra id allegantur quatuor ad hanc partem : totidem ad contrariam. datur solutio distinguens, & contrarijs respondetur. Aegi. ergo cremoñ.qui hanc quęstionem disputauit,allegabat ad hanc partẽ,quòd priuilegium indeterminatè loquebatur,non distinguendo futuros familiares à pręsentibus.sic ergo indeterminatè sumatur.lv.distin.si euangelica.ij.quæstio.v.consuluisti.xxxj

quæstio.j.quod si.cum concor.in his. de hoc. & de coniug.lep.quoniam. maximè, quia latissimè interpretamur beneficia.de doñ.cùm dilectus. in fin.& laicus quam contractus. vt ibi, tamen in contractibus verbum indefinitum, respicit futura, Vnde 4 grege obligato, veniunt etiam post nata,in obligatione.ff.de pig.l.grege.C.quæ respi.ob.pos.l.fi.sic & pactum de non officiando luminibus, etiam futura luminaria comprehendit.ff.de serui.vr.pręſ.si seruitus.Idem in edicto.quod quisq; iur.quod quia pœnale,fortius restringendum.& tamen trahitur ad futura.ff.quod quisque iur.l.iij.§.illud.Secundò,non potest dici hoc priuilegium personale, sed reale,quod concessum est monasterio,vel personis propter locum.facit.ff.de rebus du.l.cuilibet.& not.de testa.requisisti.&.xij.q.iij.pontifices. vnde & familiares,qui nunc sunt,videntur esse,qui olim erant.vij.q.j.de niq;.ff.de iudic.proponebatur.& probatur optimè. ff. de cen.l.forma.§. quamquam.Tertiò,quæstio videtur casus dec. quia cura. de priuil.facit quod nota.eo.ti.cùm capella.xvj.q.j. frater.Item bene facit.ff.de lib.le.l. vj.§.Caio.vbi si testator mihi legauit,quod debebam;quòd post diem 5 testamenti accedit debito, legatum intelligitur.facit ad idem.ff.de fundo instru.& instru.l.si mancipia.vbi legato fundo cùm mancipijs,cedunt legato mancipia,quæ post testamentum colendi fundi causa ibi testator induxit.Quartò.pro hac parte mul- 6 tum facit absurditas insurgens ex contrario, secundum quod mortuis

familiaribus existentibus tempore datæ extinctum esset priuilegium. contra id.s.eod.decet.cùm concordan.&.xxv.quęſ.ij.c.j.&.ij.In contrarium facit euitatio infinitatis: quæ posset incidere sic omnes admittendo.ad illam † autem vitandam intendunt iura. s. eod.lib.de rescript. cùm in multis. vbi vide concordan. Secundò,si vendo tibi fundum, exceptis lapidicinijs,intelligitur de tūc apparentibus,non pōst.ff.de contrahend.empt.l.in lege.& ibi not.in gl. si infinitatem,vel medietatem vitandam sic.& hoc ad idem.ff.de aur.& at.le.l.si ita & l.medico suo.vbi si testator legat argentum suum vel vestem suam, intelligitur de his, quæ sua erant tempore testamenti, non de posteà acquisitis.ad idem.ff.de le. iij.vxo.j.& l.cùm quis.in fin. vbi in legato facto vxori de donatis vel eius vsibus comparatis,non intelligitur de donatis vel comparatis post testamentum.Item,si stipulor quicquid te dare vel facere oportet,non includitur,nisi quod ea die debetur. ff de verbo.oblig.cùm stipulamur.& l.si à colono & est si.ff de dam.infec. l.damni. § si is.Tertiò,sequeretur ex contrario absurdum, quòd daretur † priuilegium his,quæ in rerum natura non sunt,contra decre.de ec. ædi.ad audientiam. ij. & quæ not. Quartò,id priuilegium est cōtra ius cōmune:& tendit ad destructionem censuræ ecclesiasticę:ergo restringendum. de priui.vt priuilegium.Solu. aut noui familiares in loco †primorum deficiētium vel recedentiū sunt assumpti post datam priuilegij: aut sunt

sunt adiuncti primis, ad hoc manentibus. Primo casu putat illos gaudere priuilegio, cùm videantur illi ijdem. nec priuilegium sit simpliciter personale, vt prædixi. inducit. ff. de mino. l. minor autem. §. non solùm. & l. seq. vbi patet, quòd priuilegium personæ concessum: si tamen potius propter rem datam sicut ad successorem transit: sic & res, quæ succedit in locum alterius, illius iur. & priuilegio censetur. s. vt lit. pen. ecclesia. sanctæ. Mariæ. cùm concor. ij. gl. Secundo casu, subdistinguitur. aut adiunctio facta est ex iusta causa. aut ex nuda voluntate. primo casu, vt quia auctum est collegium monachorum, & auctę sunt facultates, ita quòd maior familia necessaria est. tunc admissi gaudebunt priuilegio, per inducta. pro hac parte facit de consti. cùm. M. & quòd scripsi. de censi. quanto sunt. ver. mensuram. sed secundo casu non gaudebunt, ne censura eluderetur. vt in fi. dixi. & quia fictio & falsa causa reprobatur in talibus. s. tit. proximo. ea. l. c. vl. facit. de priuil. tuarum. & c. cùm & plantare. §. de confratribus. ad hoc de decimis. suggestū. cum gl. j. in fi. ¶ Ad iura, quę videntur obstare ei, quod dictum est, priuilegium locum habere in his, qui rationabiliter sunt assumpti, respondetur quòd procedunt in

7 testamentis † & cōtractibus, quorum tempus regulariter inspicitur præcipuè, vbi apponitur pronomē, meum, vel tuum, vel suum. & si qua videntur contraria, soluuntur in l. si ita & in l. fi. C. quę res pi. ob. pos. vide quod scripsi de iur. iu. c. pe. Nec ob. l. si mancipia. de fun. instruc. quia prius dixerat fundum, cùm instrumento. adijciens tamen: mancipijs: vt ibi no. nec l. ff. de pecu. l. ei quoq;. non enim dicit, quòd legato peculio, debeatur futurum, sed quòd legari potest futurum peculium, Vel aliud esset dicere peculium indeterminatè, & aliud cùm pro nomine, suum vel meum.

8 ¶ In hoc † autem priuilegio pronomen, suos. non impedit futuros. quia priuilegium erat reale & propter eos datum, quibus conceditur, vt admittantur. Item. propter mentem verisimilem concedentis, per quàm cùm debeat esse perpetuum, oportet pronomen suos contra propriam significationem, quæ se habet ad nunc, trahi ad tunc, vt coaptetur ei, cui admittitur, id est perpetuitati: hoc probatur. ff. loca. si vno leg. est. §. sub. l. ex conducto. ff. pro socio. si adijciatur cùm concor. vide quod scripsi. s. eod. priuilegium. super. j. glos. quòd satis facit ad quæstionem.

SVMMARIVM.

1 *Tacens, videtur consentire.*

2 *Episcopo prohibente alienationem rerum ecclesiasticarum per clericos sine sua venia & consensu. pœna indicta, si capitulum præmisso tractatu ipsi episcopo aliquid vendat, sine alia licentia, an locus sit pœnæ. & numero. 4. 6. 8. 9. 11. & 12. & 15.*

3 *Locus à minore.*

5 *Licentia, verb. quomodo accipiendum.*

7 *Facto suo à iure improbato, an possit quis contrauenire: & consilium mutare. & numero. 14.*

10 *Locutio generalis, includit personā loquentē: & indefinitum verbū, omnia compre-*

hendit.

13 *Contrahere, cum aliquo sæpe quis prohibetur ratione officij.*

REGVLA XLIII.

1
Vi tacet.† vt dicit Io. mo. ad hanc regulam facit. ff. eod. tit. semper qui non prohibet & facit. s. de exces. prælа. ex literis. &. ff. de fer. l. j. ¶ Prima glos. ponit exempla. Secundò, vij. effectus taciturnitatis. & remittit. ¶ In j. gl. ibi: nonne. ista decre. melius adaptatur ad exceptionẽ proximã: is, qui tacet. quę loquitur de confessione & negatione. ista verò de consensu. & vide quòd ibi dixi. in princi. ad hanc autem regulam bene competit exemplum decr. secundę. s. eo. li. de accusatio. vbi taciturnitas illius, contra quem inquiritur. inducit consensum. Dy. etiam ponebat exemplum in patre, quo præsente filius creatur decurio. ff. ad munic. l. quocunq;. & de cur. l. honores. scilicet pater in fideiussore nominato per tutorem, qui patitur nomen suum in actis describi. ff. de fideicom. l. iiij. §. si. istos autem casus excipimus propter fauorem rei publicæ, & pupillorum à solutione, quę datur in regula: is qui tacet. & ibi dixi super glo. & facit. hæc regula ad quæstiones, quas posui super illa.

QVAESTIO.

2 Hic notandum, quòd si tacẽs† consentit, fortius aliquid agens, quod sonet in consensum, & sic fiat regula ad questionem hic disputatam. per. d. Guidonem episco. Mutiñ. quam prolixam decurtabo. Quærebatur enim, si constitutio episcopi Boñ. præcipit nullam alienationem immobilium rerum ecclesiarum fieri per clericos sine licentia episcopi, vitians contractum, & addens pœnam arbitrariam: & capitulum Boñ. præmisso tractatu ipsi episcopo vendat aliquas terrulas sine alia licentia, an locus sit pœnis statuti? Pro canonicis inducit tria prægnantia. Secundò contra eos alia tria primis contra respondentia. Tertiò, soluit contra episcopum per locum à minore. Primò, comprobabitur constitutionem hoc casu locum non habere, ratione triplici: scilicet ipsius rei venditę, & ementis, & vendentis. Ad primum, si statutum deuiat à iure cõmuni, in dubio interpretationem recipit secundum ius commune. patet hoc de consti. ex literis. & procedit hoc etiam, si sit iuratum, vt ibi. Ad idẽ de iur. iur. ad nostram. iij. de verbo. signi. super quibusdam sed. de iur. terrulę sine solẽnitate alienantur, & per episcopum sine capitulo. xij. q. ij. terrulas. & vide quod not. ea. q. abbatibus. facit. e. q. bonæ rei. de doñ. cæterùm. de testa. relatum. §. licet autem. de re igitur modica non debet intelligi statutum. sed de his, quæ sine solennitate non licet alienari. xij. q. ij. sine exceptione. de his, quę si. à præ. c. j. & c. tua. concordat opinio, quæ habet casus licitos alienationis non includi in pacto apposito in traditione de re non alienando. quod vide not. x. quęs. ij. hoc ius. & de condi. appo. verum. in vltima gloss. Secundò probatur idem ex persona ementis, quę in generali sermone cõprehẽdi nõ debet. de iur. iur. petitio

&

& quod ibi not.xxij.q.v.de forma.ff. loca.qui insulam.§.fin. C. desolutio. inquisitio maximè,quia nec talis videtur fuisse statuentis intentio, ad quam recurrendum est de procur. pe tio de decimis.ex multiplici. deficit etiam ratio constitutionis, quæ est, vt episcopus prouideat contra dispédia ecclesiarum,quarum & clericorū pater dicitur. xlviij.dis. quorū vices xxvj.di.in scripturis.Imò,si diceretur de se intellexisse,inanis esset prouisio, cùm in sua potestate foret consentire & dare licentiam.& pro tāto nullus potest sibi imperare. ff. de
3 arbi.l.pe. Tertiò, dicitur† idem ex personis vendentiū.posito enim non cōprehendi episcopum,qui est caput, sequeretur non comprehendi suos canonicos,qui sunt membra. de his, quæ fi.à præla.nouit.vij.q.j. scire. ad hoc faciunt.xij.di.c.j.& j.q.iij.si quis episcopus.quod.nó.xlj. distin. nullus inuitus.in gl.magna & procedit hoc, cùm propter honorem ecclesiæ cathedralis.de præben.quāuis li. eo.tū propter cōnexitatem.facit ff. quemadmodum seruitus amit.si communem.& quod no.de iur.pa.c.vno. eo. libr.& vide quod not.de his,quæ fi.à præla.cùm apostolica.in gloss. Ideo non quod facit satis ad casum. Con-
4 cluditur ergo ex his tribus† constitutionem in casu posito locū non habere,vt sic ꝓ canonicis fiat benigna interpretatio,contra episcopum, qui legē debuit apertius dicere hoc eod. ti.contra eū cū.cōcor.Pro hoc etiam, facit quod scripsi de resti. spo. cum venisset ad fin. pro solutione contrarij.de decre. pastoralis. de priuil.

¶Secūdum principale, quod respicit regulam, ad defensionū canonicorū, est quòd episcopus sic emendo, licētiam dedisse videtur.cum enim emptio à cōsensu procedat.insti. de ob. quæ ex contra. Episcopus emendo verbo & facto consensit.de his,quæ fi.à ma.par.ca.ex ore.lxiij.dist. Adrianus de præben.dilecto.de priuil.cùm olim.nam si subscriptū testem esse, sapit cōsensum,propter quem etiam quis iuri suo renūtiat.de transact.ex literis.fortius vbi quis principalis est author.contractus,vt hic si consenserit,licentiam dedisse videtur: cùm iura permisceant ista duo. de elec. quorundam.ij.responso.libr. vj.facit eodem.tit.quā sit.&.c.quam si religiosus.coniuncta cū decr.post translationem.in prin.de renunci. ad idē. lxxj.di.c.j.&.c. hortamur.coniuncta cum casu si quis episcoporum.xvj.q. v.sicut episcopus dispensando super pluralitate beneficiorum,dicitur dedisse † licentiam non residendi in 5
altero:vt not.vij.q.j.si quis in clero. de præben.quia in tantum. Item facit,quod not.x.dist.ecce ego.in glos. cùm episcopus hoc verbum licentię, in iur.quandoque sumitur pro licencia generali.xvj.q.j. cunctis. nisi addatur verbum. speciali. de elec. fundamenta.& de tempo.ord.c.j. Item,
6 an† ancilla cōtrahente domino ignorante vel contradicente non præiudicetur domino:de coniu. ser.cap.j.si tamen dominus eam,vt liberam tradat libero in vxorem, illam manumisisse censetur.in authen.de nup.§. si verò ab initio. fortius si cum ea contrahat.sicut patronus cōtrahen-

do cum liberta, reuocat operas. ff. de ope. libr. liberta. & C. eodem. titul. l. libertæ. ad hoc facit. quia vbi requiritur iudicis authoritas inter partes, si alterapartiũ iudex est, ipsius sensus gerit authoritatem iudicis. hoc patet in adoptionibus & emancipationibus. ff. de adop. si consul. & l. seq. ad idem. §. quod de manumissione dicitur. ff. de manu. Vincen. l. j. & l. apud filium. ad idem duæ leges coniunctę ff. quibus mo. pi. si consenserit. & eodem tit. l. Titius sine consensu enim creditoris non vendo rem sibi obligatam. sed si obligata erat duobus, & illam eis vendo, valet venditio. ad idem. eodem titul. Lucius Titius. vbi vxor cum viro tradens rem in dotem, renuntiat hypothecæ, quam habebat in illa. Item electus compromissarius, consentiendo electioni, auget numerum, & videtur elegisse. de elec. cùm in iur. Idem, si electus erat consiliarius. eodem tit. cùm in veteri. Item, sicut se habet constitutio principis, ad principem: sic constitutio episcopi, ad episcopum. sed testamentũ quod principis conscientiam tenet, omnium testamentorum solennitatem superat. C. de testa. omnium. ergo &c. Concludamus ergo interpretãdum, vt res valeat. de verbo. signific. abbate & largè in fauorem contractus dona. cùm dilectus.

7 ¶ Tertium principale prot canonici est probare, quòd dato quòd prædicta duo cessarent, non possit episcopus venire contra contractum nec canonicos punire. Primò, per dec. veniens de transac. nisi. quo ad transigentem valet contractus, licet non interuenerit superioris authoritas, quæ requirebatur. & regulariter non licet alicui venire contra factũ suum improbatum à iur. de fil. præsb. veniens. de cleri. coniug. diuertit. nec mutare consilium. hoc eodem titul. mutare. & in regula, quòd semel. & si dicatur hoc fallere, cùm agitur de reuocatione rerum, alienatarum ab ecclesia. xxxv. q. xx. quod quis. & not. in c. diuersis. respondetur illud procedere, cùm reuocat alienas, sed hoc reuocare vult emens, qui emere non prohibetur sine consensu episcopi, sed vendere. vide quòd circa hoc dicam in parte ij. circa finem. Item, quòd condemnare non possit, probatur. † absurdum est ex eodem facto vnum reportare commodum, & alterum incommodum. xxxij. q. vj. nihil iniquius. de adult. c. pe. & vltim. & de hoc de excep. dilecti. sed hoc eueniret episcopo rehabente pretium, & canonicorum pœnam imbursando. de off. ordi. dilectus ergo &c. nam istos parfacinus inquinat. & c. xv. q. 6. iij. sanè. nec fieri debet episcopi conditio melior delinquendo. xvj. q. j. legi. de præben. eum, qui. li. eodem & si deliquerunt canonici, adiuuit episcopus ad peccandum. ij. q. j. votum. excipient ergo canonici, quod pari crimine infectus illos iudicare non debet. iij. q. vij. qui sine. & c. postulatus. & c. iudicet. & facit quod not. accus. C. de li. cau. si filium. & si dicatur illum exceptione criminis repelli, nõ posse, saltẽ eius authoritas illos excusare debet. vij. q. j. eum, qui. vbi de hoc. lxiij. distin. Salonitane. xxviij. di. diaconi per quæ concluditur illos per

per episcopum puniri non posse.
¶In contrariū correspondendo prædictis, ꝙ constitutio cōprehēdit casum, ratione rei ꝓbatur sic. Noua lex
9 pertinere † nō videtur ad casus prouisos. ff. de pœnis. sanctio legū. In magnis rebus autē prouisum est à iur. intelligatur ergo cōstitutio de paruis ꝙ, etiā not. vniuersale negatiuū: ibi: nullā alienationē &c. facit. xxx. di. c. j. de decimis ad audiētiā. cū cōcor. & si dicatur reduci ad ius cōmune, nō ob. cū etiam terrulas minores prælati sine cōsensu episcopi nō alienarent. xij. q. ij. abbatibus. vbi hoc tenet Archid. & facit. xvij. q. iiij in venditionibus. licet sine consensu capituli id possit, episcopus, vt in cæterulas.
10 las. Quòd comprehendat † etiam ratione personæ ementis, patet: quia in generali sermone includitur persona loquentis. ar. xxiij. q. v. si non licet. vbi de hoc. ff. de pig. Paulus & vt no. in decre. petitio. de iur. Contraria sunt specialia. datur ergo, quòd pro hac parte stat regula, quod patet etiam quia hęc pars cōuenit propriæ significationi verborum, à qua recedere non debemus, nisi ex causa. xxij. q. j. is authen. de spon. ex literis. generale antem vel indefinitum verbum de se omnia comprehendit, de priui. quia circa cum concor. Episcopus ergo statuens in generali sermone, seipsum includit, ne quod alijs prohibet, sibi liceat. xx. dist. iustum. imò id facere non debet, à quo alios prohibet. de na. ex. li. ven c. vno. Item de vendētibus canonicis patet. quòd
11 † canonici cathedralis ecclesiæ bene intelliguntur nomine clericorum. de verbo. signifi. cùm tibi de priuile. per exceptionem. lib. vj. sicut ipsa cathedralis mater continetur nomine ecclesiarum. de verb. signi. cùm cleri. licet in materia beneficiali & odiosa sit secus. de præbend. quāuis. li. eo. Secundò, quòd emendo nō videatur
12 dedisse licentiam, patet † quia alius est authorizabilis consensus, quem debet præbere prælatus, à consensu contrahētium: quia prius debet præberi causa cognita & approbata. x. q. ij. cancellas. ver. quòd si necessitas. quod hîc non fuit simpliciter contrahendo. & constat, quòd contraxit, vt quiuis alius, & venient argumenta, de tanquam. de elec. cum inter canonicos &. c. cū vniuersitas. Et si dicas, quod saltem tacitè consensisse videatur, respondetur hîc requiri licentiam & consensum. nec de iur. sufficit tacitus in perpetuis alienationibus de his, quæ fi. a præ. c. ij. sed requiritur expressus & subscriptio. eo. tit. c. j. xij. q. ij. fine. xcvj. dist. bene quidem. Tertiò, itē posito, quòd dicatur, episcopum contrahendo consensum in se vel licentiā dedisse, ita quòd constitutioni locus non sit iur. tamē cōmuni vitiaretur cōtractus: quia in facto suo episcopus authorizare nō potuit. sufficiat hodie clemē. de reb. eccle. nō alie. si vna. & vide ꝙ ibi no. debuit ergo superior adiri in hoc cōtractu: sicut & aditur in iudicijs inter ꝑlatū & capitulū: vt no. de rescri. edoceri. & v. q. iij. c. vlti. & in iudicijs qua si cōtrahimus. ff. de pecul. licet. §. sed
13 si filius. Prætereà, frequēter † videm⁹, quòd ratione officij prohibetur quis contrahere, vt iudex cum subdito. C. de

de contrahen.iudi.cum l.j.ff.de contrahen.aud.cum l.j. ff.de contrahen. empt.non licet œconomus ciuilis,cuius cognatis res ecclesiæ vendi non potest. C. de sac.sanc.& authen. quibuscunque.x.q.ij.hic vsus nec aduocatus cum clientulo.iij.q.vij.si quis à Deo.& C.de postu.l.quis quis.Idē in medico,quo ad infirmū. C. de varijs & extraor. cogi. l. medicus. & tutor cum pupilla. C. de interdic. ma. l. si tutor.& facit.vij.quæstione.j.constitutum.& quod.ibi.not. sic in propo-

14 sito. & quod posſit puniret† canonicos,videtur:quia quoties factum improbatur à iure,licitum est alicui venire contra factum suum. lv.di. pœnitentes. & de hoc de elect. nosti.& potiſsimè.cùm igitur de rebus ecclesiæ malè alienatis reuocandis. non obst.quod dixi suprà ante finem primæ partis quia hic episcopus non impugnat contractum , vt emptor, sed vt episcopus. cuius licentia non fuit habita,quod facere potest inuitis vendentibus.xij. qō.ij.si qua de rebus.&.c. precariè.nec venit contra factum suum:quia hoc facit,vt alius. Contraxit enim,vt priuatus,& reuocat vt episcopus.iij.qō. vij. Si contra patrē.& facit quod no.Host.de præsumpt.literas &vide quod ibi scripsi super prima gl.de delegato,qui reuocat sentētiam, quā tulit vt arbit. Itē ipse contrahendo non est trangressus constitutionem, quæ ipsum non ligabat , nec ligare poterat: vt suprà dixi.Non est autem nouum,quod in eodem facto duorū,vnus solus petet. xxxij.q.j.proposito. Et si dicas deliliquit.hoc non repellit, adiudicando ordinarium toleratur.viij.q.iiij. nōne nec est verum : quia mulctando canones,fit melior cōditio episcopi. quia pœnam illam imbursare nō debet:vt no.de pœn.presbyteri. & vide quod ibi dixi.Soluendo dixit Guido

15 episcopum non†audiēdum:& pœnis statim locum non esse: quia si dicit contractum nō tenere ex iuribus constitutionis,contrahendo consensisse,& licentiam dedisse dicetur, per iura prima.nec dicatur de authorizatione in facto proprio. hoc non est curandum,vbi de constitutione tantum quæritur.quæ nō lædebatur.data licētia , qualitercunque verbo vel facto , expresſè vel tacitè,in scriptis vel sine,faciat ad ista, cle. de conces. præ.c.vno.ver.& etiam.Si verò ex iuribus iur.communis dicat cōtractum non tenere , hoc non procedit : quia sensum secundū not. xij.q.ij. abbatibus.inferiores in minutis nō habeāt necesse habere cōsensum episcopi.Et si diceretur contraria opinio verior adhuc vēditio episcopo fieri potuit. Non ob. quod dicitur , in facto suo authozirare non potest:quia capitulum.quæsti.xvij.q.iiij.& quod notat Io.in.§.in præcedenti.loquitur,quādo prælatus contrahit cum alijs ecclesijs,non cum ecclesia cathedrali: & sic etiam loquatur de re. ecc. non alie. si vna.& vide quod ibi no.in gl. antepe.ad distinctionē facit de testa. requisisti. ad fin.& est simile , quod scripsi de probatione. ex literis super ver.egressus quomodo aliud,quādo canonicus agit super prædio præbendæ,contra canonicū:aliud quando contra extraneum.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia singulorum, legem communem an faciant.*

2 *Præsentandi ius an possidere & præscribere possint parochiani, & populus in sua ecclesia. & nu. 8.*

3 *Parochiani ius'ne præsentandi præscribant sine præscriptione patronatus, & numero 8.*

4 *Episcopus qui non est, an aliqua, quæ ad solos episcopos de iure spectant, præscribat.*

5 *Episcopi in primitiua ecclesia ad regenda loca transmissi, omnia prouidebant.*

6 *Patroni secundum iura antiqua nil iuris habuisse uidentur in ipsis ecclesijs.*

7 *Ecclesiæ ordinatio olim solius intererat episcopi.*

8 *Processio patroni, quid sit, & quomodo intelligatur.*

9 *Patroni unde patronatus gaudeāt iure.*

10 *Quod nescitur, non esse dicitur.*

REGVLA LXXIIII.

QVod alicui gratiosè. hoc soluit contrarium. de leg. j. ad fi. de no. co. compo. secundum Dyn. qui hoc ponit quod ibi not. & s. de priuile. sanè.

¶ In prima glo. bene facit. xxvj. q. ij. non exẽplo. vbi dicit † textus quod priuilegia singulorum secũdum Io. non faciunt legem communem.

¶ Prima glo. remittit pro exẽplis, & pro materia, & dat concordantias.

¶ In glo. prima ibi. exempla. Dyn. ponit exemplum, si cõcedatur alicui quod subire nõ teneatur munera publica: forsan quia in re prospera virtuosè se habuit in alijs ius commune seruabitur. ast. ff. de consti. princi. l. j. versi. planè ex his. & C. de decur. l. neque Dorotheum. & l. nullus. lib. x. & C. de episc. & cleri. quoniam. idem dicas in priuilegio decisum. de quo suprà de decre. ex parte.

QVAESTIO.

Hæc regula vel ipsius ratio fundat opinionem, quæ habet, parochianos non posse præscribere præsentationem rectoris, siue parochialis ecclesiæ. cùm illud sit locis parochianis gratiosè concessum priuilegium alium laicum vsurpandi. ideo hanc quæstionem hîc prosequar. Primò ponendo glosam quam posui de ele. querelam. Secundò ponam motiuũ meum, & formam cuiusdam finis papalis. Tertiò tollam responsionem quæ fit ad decre. querelam. Quartò fortificando solutionem meam quandoque æquitatibus. Quintò tollam tria quæ fundant opinionem contrariam. Sextò respondebo ad duas glo. vnam etiam decr. inducens. Septimò ostendam solutionem meam verissimam per locum à minore.

2 Primò sciendum me sic scripsisse in decre. querelam. de elec. super ver. populus. per hãc literam tenebat dominus meus Marcelinus † nomine quod parochiani vel populus possidere & præscribere possunt ius præsentandi in sua parochiali ecclesia. facit. xvj. q. j. sic viue. & c. si quis monachus. in fi. & quod ibi no. hîc. & quod no. lxiij. dist. in suam. & c. reatina. & quod no. Inno. infrà eo. si quis. vbi vide super ver. abusum. & Compo. de rescript. c. vbi dixi post glo. in ver. quærit post. vbi in hoc patronos & parochianos

æquipa

æquiparat:per eundem modum inducitur q.xxx.Io.de Deo,quæ fundatur super præsentatione populi. Ad idē infrà eo.generali.lib.vj.dominus Io. de monte Murlo disputando terminauit hoc contrarium, respondens ad hanc dec. quod hic populus possidebat patronatum non actum præsentandi tam cum probans id per versiculum,salua.qui sequitur.& hoc etiā tenet Archid. qui plenissimè de hac not.lxxj.di.hortamur.concord. quod not.infrà eo.sacro sancta. & vide qđ dicam de except.cùm venerabilis.ad fin.in glo. not.quam primam sequor quod hic non prosequitur &c.& huc remitto non displiceat illa iteratio, quæ decurtatione dicendorum dabit auxilium:quæ etiam de causa quæ allegat Archi.ad hanc partem,hic non repetā:& quia, vt dicit hieronymus super Ieremiam, naturale est vt quis genitale diligat solum,& nil habeat dulcius patria, huius patriæ consuetudinem & mei magistri opinionem defendam,iur. cōsuitum casum mutando,de quo.ff.de arbitris. dicere au tem.§.j.propter quæ domino,& tertium quod dicam in fi.excusetur austera locutio quam submittam.

Est autem præsciendū quòd tempore Nicolai quarti fuit in curia qua præsentatus à populo sanctæ cæciliæ de Floren tia cum diœce. præsentationem ipsam noluisset admittere,appellauit ad papam, & fuit sen tentia lata pro ipso episcopo, quam papa confirmauit in certo tenore sen tentiæ,& confirmationis executores dedit: quas literas penes me habeo insinuatas:quarum verba respicientia proposui super hoc.

¶ Nihilominus &c. dilecto filio. C.presbytero & rectori ecclesiæ sanctæ Ceciliæ Floren.salutem.Ea quæ in iudicem &c. sanè petitio tua nobis exhibita continebat, quod cùm tamen ad ecclesiam sanctæ Ceciliæ Floren. tunc vacantē per mortē &c. à parochianis ipsius ecclesię,ad quos de antiqua & approbata,& hactenus pacificè obseruata consuetudine præsentatio ad eandem ecclesiam, cum vacare contingit,pertinet, vene. fratri nostro.A.episcopo Floren. fuisses canonicè præsentatus. Idem episcopus ad eandem ecclesiam admittere contra iustitiam recusauit: propter quod tu ad sedem apostolicam appel lasti. narrat demum quomodo duo auditores successiuè dati fuerunt ad ecclesiam, & quomodo seruus pro ipso tulit sententiam quam confirmat ipse in certo tenore & fuit hoc apud vrbem veterē pontificatus sui anno tertio.

¶ Ad executores autem facta eadem narratione concludit ipsi vel ali ter præfatam sententiam authoritate app.exequantur.Inducentes &c,& attestor quod in literis illis nil inferitur quod prædictum intellectum immutet. Et licet iste sufficeret ad robur opinionis illius de re iudi. in causis adhuc tamen opinionem & sententiam adiuuabo.

¶ Et primo si tollatur respōsio quæ fit ad decret. querelam.ibi:habemus casum. & propter responsionem illā videre volui antiquam quæ tamen non auxit intellectum: dico autem quòd nulla necessitas cogit illum, vbi

vbi salua id sonare quod dicunt, sed est eius mens, quòd cùm litera non dicat populum præscripsisse, sed solùm possedisse actum præsentandi, ecclesiam sanctæ Agathæ, quæ se dicebat patronam, si ita erat, euincere poterat ex iure patronatus illum actum præsentandi à possessore: & tūc esset quæstio super iure patronatus, ex quo iure ageretur: & quod forsan per populum negatur? cùm ergo populus ibi nō fuerit in causa: licet obtinuerit propter suæ possessionis cōmodum præsentatus: ab illo ad cautelam vel consolationē succumbentium, papa protestatus est, quod de suo iure patronatus agere possent contra populum: & sic habemus de quæstione casuum. Item sententiam supra scriptam.

¶Hoc autem fortificat æquitas: nam & si dicatur contrariam opinionem in laicis non parochianis procedere, cessat tamen in parochianis & hoc triplici respectu: primò quia participant ex iure parochiali priuationem rectoris: possunt ergo participare creationem: facit de offi. Archi. ad hoc in fin. in auth. de defen. ci. §. non habēte. col. iij. & con. per cōuersum. regula prima. §. e. ti. & ff. e. ti. nihil tā.

¶Ad primū de simo. suam. & quod not. de offic. deleg. venerabili. in fin. tertiæ glos. de reb. eccle. non alie. si quis. in pe. & in decre. vt circa. post princip. de elect. lib. eod.

¶Secundò quia ipsis incumbit ab illo audire diuina & percipere sacramenta, propter quod æquum est quòd illorum proposito cōgruat. de postul. præ. c. j. ad fin. & experientia docet quod efficacius laborat ad habendum idoneum quàm illi patroni in parochia quæ non sunt.

¶Tertiò quia participant dotationem. nam sicut rector alimentatur ex datis per patronum, sic etiam ex obuentionibus quas à parochianis recipit: & in quibus cōsistant vide quod dixi de parochijs super rubrica: quarum consideratio habetur etiam interdum in fundatione & dotatione. de ecc. edi. ad audientiam. j. & dixi de con. eccle. cùm sicut. super j. gl. Et constat certas ecclesias omni alia dote carere.

¶Quid iuris ergo si ad præsentationis actum possidendum & præscribendum habiles esse dicātur abhorreo quia iura vetera hoc permittebant eisdem etiam in ecclesijs collegiatis. xxxix. dist. Petrus. xlvij. dist. de Petro. lxj. dist. studij. lxiij. di. plebs Astensis. & c. Reatina. Item conclusionem Archi. quę distinguit pręsentationem à petitione, dicendo quod simplex petitio possit competere populo. de statu mo. quod Dei timorē. fateor cùm non possedit præsentationis actū, secus in possidente: aliàs tamen petitionem illam sine nulla possessione vna vetula de parochia facere posset. absurdū esset non plus dare præscribenti quàm illi, & non plus toti parochiæ quàm vni parochiano. Item aduertendum quod hi qui tenent opin. contrariam concedūnt quod parochiani bene possunt præscribere patronatum: & tunc licebit eis pręsentare: & sic vitiant regulas, Qui potest totum & partem. de off. dele. pastoralis. §. j. cū concor.

& cui

& cui licet plus & minus. suprà eod. cui licet. concedunt enim quod honorem processionis & ius alimentorum in casu inopiæ vnà cũ actu præsentationis præscribere possint: sed tertium solis non. Cùm tamen ex his tribus cõiunctis & potissimè ex secundo plus grauetur ecclesia..

¶ Ex hoc patet quod illi rigori multum resistit æquitas: & si opponatur hæc quandoque contingere vt in exemplis quæ posui. de transla. c. fin.super glo.sed nonne.

¶ Sed respondetur per id quod no. de verb.sing.propter eà.in fi.vlti.glo.
3 sicut ergo non † canonici præscribũt actum electionis prælati sine præscriptione canonicatus.de electio.cu mana.de causa posses. cùm ecclesia. sic & parochiani sine præscriptione patronatus. præscribant ius præsentandi quasi ad id humiles per ratio-
4 nes proximè dictas:sic & sine † præscriptione episcopatus non episcopus præscribit aliqua quæ de iur. ad solos episcopos pertinent. de præscriptione.auditis.&.c.cum olim.

¶ Restat tollere tria super quibus fundat Archi. opi. contrariam quam tanta operositate visus est persuadendi, quanta falsitas indiget vt natura videatur.vt in Io.ad Marcellam.xj.

¶ Primum est quia dicit liberam institutionem sacerdotum de iure ad episcopum pertinere aliâs vij.iura, scilicet x.q.j.cap.j.xvj.quæst.vij.nullus omnino.de offi. Archid. cùm satis.de capel.mon.c.j. vbi dicit expressum.de hæretici.cùm ex iniuncto. in fin.de reli. do. de xenodochijs. Huic dicto resisto, & dico nullum de capitulis allegatis ꝓbare id ad quod inducitur:primum dicit quod patronus nõ eximit ecclesiã à lege diœcesana.

¶ Secundum,quod non eximit dotem à potestate episcopi.Tertium & quartum dicunt ꝙ episcoporum non inferiorum est committere curam animarum:coniungo sextum quo dicitur ꝙ episcoporum est instituere & destituere.hæc duo cõfiteor quòd curam animarum cõmittunt, & instituunt præsentationes à patronis. de insti.c.j.lib. eo. sed nullo illorum iurium probatur quòd habeât liberam institutionem, vt liberè quem volunt instituant, aliâs sequeretur cùm illa capitula non distinguant, quod etiam in collegiatis ecclesijs liberè instituant, & episcopus quẽ vellet contra decre.primam,de elec. & e.tit.pòstquam.licet fatear quod † 5
in primitiua ecclesia episcopi ad regenda loca transmissi omnia prouidebant. & sic intelligitur quod not. de elect.quanquam.lib. eodem, ante medium magnæ glo.vt super ea scripsi. Item si decre. cùm ex iniuncto. intelligeretur de libera institutione, ergo & liberè destitueret: quod est fallum.xvj.q.vij.inuentum.cum con cor. Vltimum verò capitulum dicit episcopos debere esse solicitos vt in hospitalibus seruetur hospitalitas. Respõdeo ad capitulum primum. de capel.mo. vbi dicit expressum certè, sed non sic asseruisset,si ponderasset ibi textum per consilium monachorum.& decre.vnicam.eod. tit. li. eo. per quam patet intellectus illius.

Secundum, super quo fundat opi. illam est.ex.c.nouerũt.x.q.j.per quod dicit

dicit Archi.inducens gl.c. piæ mētis.
6 xvj.q.vij.patronos† secundū antiqua tempora nil iur.in ipsis ecclesijs habuisse:sed ipsę ecclesiæ ad ordinationem episcopi pertinebant:quod fuit postmodum immutatum & gratiosè concessum ꝙ haberent præsentationem rectoris.xvj.qō.vij.decernimus. Hoc est patenter falsum:quod patet ex eo,quia illa duo capitula, nouerunt,& decernimus.simul manarunt in quarto concilio Toletano,vt ex ipsorum subscriptionibus patet:per quod capitulū, decernimus.ibi:offerant episcopo ordinādos.ostenditur qualiter intelligatur litera illa,ad ordinationem episcopi.quam ponit capitulum,nouerunt.quia scilicet ordinabit à patrono oblatum.i.præsentatum.Fateor ergo quia nec olim nec hodie habuit vel habet patronus dominium ecclesiæ vel suæ dotis.vt in c.nouerunt.præsentationem verò & alia iura tunc habuit,sicut nūc,vt in c. decernimus. alia capitula dicunt
7 quod non habet nisi† processionem: ponitur illa processio pro patronatu.vt not.in c.piæ mētis. ¶Tertium super quo fundatur illa opinio, est quod laici patroni de gratia sustinentur in hoc iure.xvj.q.v.c.j.de iur.pa. quoniam.quod est etiam annexū spiritualitati:alius ergo laicus nō patronus illius iur.non est capax,& exaltat vocem in hoc.per.c.sanè.de priuil.ad quod concor.hæc regula. De hoc dicto satis miror,sicut enim non concludit hæc propositio,Rem alienam vsurpare non possum,ergo nec præscribere:ita nec sequitur,si quid per priuilegiū est alicui concessum,

per aliū vsurpari nō potest:ergo nec præscribi:cùm certū sit ꝙ contra priuilegia præscribitur.de priuile.accedentibus.&.c. si de terra.& facilius quā contra ius commune,vt not. de præscriptioni.c.j.lib.eod.circa fi.magnæ gl.& dixi de off.ord.conquerente.in gl.per hoc circa med.Itē cōstat ꝙ qualia certis per priuilegiū conceduntur,talia per alios præscribūtur. Patet exemplum in exemptione. de reli.do.cùm dilectus.de priuile.cùm personæ.libr.eo.in libera receptione ordinum.de præscrip.veniens.cōiuncto cum ca.cùm olim.eo.tit.sic & in similibus,quod inseritur de annexione spiritualitati non mouet:cùm certum sit hoc ius vt temporale trāsire in hæredes,& per diuersos cōtractus transijt etiam in extraneos.vt no.de iure patrona.cùm serui.&certum est per illos modos laicum ipsius iur.esse capacem:ita ergo erat,& isto posset etiam ad id,quod de gratia dicitur,respōderi per decr.cùm inter vniuersas.de elect.in fi.coniuncta cùm decre.postquā.eo.tit.& de postu.bonę.j.& de rescrip.nonnulli.in prin.& c.sedes.& quod ibi not.in j.glos.Per hoc autem sit responsum ad gl.Inn. In decre.cùm venerabili.de except. qui dixit nullo iure causari, quòd deficiente patrono populus præsentet concordatur de populo qui non possedit,nec præscribit pręsentationis actum gloss.decre. sacrosanctæ non probat quod asserit & textus ibi à contrario apertè facit contra glos. Decre.generali,malis gratibus Archidia.facit pro opinione prædicta, nam & si concederemus, prout ipse

vult.quòd de patronatu nō loquatur. patet tamen ibi,ꝙ antiqua consuetudo dat laico id quod de iure non cadit in laicū:& per hoc fit responsum ad multa ex allegatis,quę concludūt
8 †laicis nullam potestatem in ecclesijs ipsarum iura vel bona cōcessam. Ex prædictis concludo ꝙ aut cōstat ecclesiam habere patronos aut non: constat primo casu , aut parochiani præsentarunt cum patronis,aut sine: vtroq; casu propriè præscribitur contra patronos.de capel. mona.c.ij.& not.de pręscrip.ad audientiā.& ipso-
9 rum patientiā †facit parochianos huius iur.possessores institutione secuta ad pręsentationem ipsorum iuxta ea quę satis dixi.de resti.in integ.c.ij. & his casibus talis patiētia iungatur ad rationes dictas.§.ver.hoc autem. Si verò non constat,quod potest esse dupliciter:aut quòd cōstat alios non esse patronos , aut quia nescitur: &
10 hoc quod nescitur †dicitur non esse. de con.di.j.solennitates.cùm certum sit ecclesiam habuisse homines fundatores, nisi miraculosè constructa fuisset,præsumemus eam per populum fuisse fundatam potissimè quia hoc est verisimile,& fieri cōsueuit. §.eo.inspicimus.& secūdum hoc concludam,quòd exercitiū vnius actus cōpetentis patrono erat possessio patronatus,quod est regulare vbi plures actus ab aliquo iure dependēt.de reli.do.c.j.&hoc ex quo reliqui actus non apparent possessi per alium,nec ius commune circa ius illud fundat intentionem alterius,vt ibi dixi super gl.pe.& sic soluitur contrarium. de decr.auditis.de præscriptio.vt ibi dixi super pe.glo.& de capel.mo.dilectus.vt ibi dixi super vlt.glo.& secundum hoc saltem his vltimis casibus cedere oportet , tenentes opinionem cōtrariam,cui pro tanto sic restiti curiosè : quia cùm dominus meus,tempore quo familiaris & consiliarius suus eram,hanc opinionem sic vt videbatur plenè probatam , & per ipsius cancellarium maximè factum episcopum approbatam,iuridicam æstimans me clamante contrarium hic seruaret eādem multorum ciuium nihil se lædi putantium fuit ab ipso charitas segregata.

SVMMARIVM.

1 *Faciendum nomine alieno , eundem habet effectum,acsi nomine proprio factum esset.*
2 *Furiosus,quod non possit per se quarere, per alium quarit.*
3 *Electionis facienda qui vocem non habet quauis de causa , an possit eligere,si alterius habentis procurator instituatur.*
4 *Excommunicatus ad qua negotia fit inhabilis in iudicio , & extra iudicium.*
5 *Suspensus & irregularis an possint eligere.*
6 *Iurisdictionis quadam sunt.qua sine adminiculo ordinis exerceri non possunt.*
7 *Eligere qui non potest nomine suo, an idem poterit alieno nomine , & numero.14.*
8 *Prohibito quopiam , prohibentur & ea, qua id sequuntur.*
9 *Prator quos prohibet,in totum prohibet.*
10 *Inferior superiorem iudicare non potest.*

Episcopus

11 *Episcopus nomine proprio clericos alterius ordinare an possit.*
12 *Libertus patronum vocare in iudicium suo nomine an possit.*
13 *Commissio specialis ab homine facta, an plus conferat potestatis, quàm generalis à lege data potestas.*
15 *Pœna restringẽda potius, quàm laxãda.*
16 *Procuratoris officium, onus, non honor.*
17 *Infames, procuratores esse possunt.*

REGVLA LXVII.

QVod alicui non suo. clem. de regula. vt professores. dat nouũ exemplum huic regulæ, alieno si dicis, id est, per submissam personã po. exempla secundũ Dy. ff. de au. tut. pupillus. §. sed si per interpositã. vbi per submissam personam non licet tutori emere rem pupilli. ff. de admi. rerum ad ci. perti. l. ij. §. j. vbi sicut non licet decurioni per se colere prædia publica, ita nec per personam submissam. & dicit quod ad prædictorum. l. confirmationem ve[illegible]. suprà de contrahen. emp. non licet. C. de hæred. insti. l. neque. ff. de vsuc. l. Labeo. §. si eum. cum simi.

¶Primò igitur ponit exempla secundò dicit in maleficijs regulam loqui, aliàs eius falsitas pateretur in delegato, liberto, & laico. Item locum habet in his quæ sunt ordinis.

¶In glos. j. si quis id. in fine Dyn. ponit per authẽ. vt hi qui ob. se. hab per. testit. iiij. §. si quis vt sicut tutor nõ inquietat pupillum nomine proprio, ita nec alieno, vt ex iure cesso: & ibi. lege quæsitum. ad euitandum contrarium dicit Dy. regulam loqui, cũ faciẽdum† nomine alieno eũdem habet effectũ quem haberet si factũ esset nomine proprio. & in si. signat etiam Dyn. contrariũ. de ser. j. §. item 1
quærimus. ff. de acqui. pos. vbi† furiosus, qui nõ potest per se quærere, quærit per aliũ. Dy. φ dicit istius generalis triplex datur solutio. j. quod hic regulare contraria specialia. secunda quòd regula intelligatur de persona submissa, vt dixi in textu, & hęc duo. no. ff. de fur. l. his duobus. tertia quòd aut impeditur per se ratiõe delicti à persona cõmissi, aut ratione rei, aut mixta ratione rei, aut mixta ratione personæ, aut ratione intelligẽtię. Primis trib⁹ casibus locũ habet regulą. In quarto locus est cõtrario sic solui tur. ff. de vsuc. l. Labeo. de acqui. hær. l. Antistius. §. vltimo. 2

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quęstionẽ, an habens gratiam cum beneficio acceptãdi, possit laicũ procuratorem constituere ad acceptandum: de qua vide quod scripsi de præben. accedens. propter quod, & quia quæstio fratris Huberti in argumentis & solutione satis huic conuenit, prima omissa illam quasi ad literam prosequar, quæ sic proponebatur. Quæritur vtrum 3
† is qui ex defectu ordinis vel alia causa vocem non habet in ca. nomine suo causam habere possit, vel debeat nomine alieno, si instituatur procurator habentis. ¶Ad negatiuam. ix. rationes inducit. secundò ad affirmatiuam quinque: quarum secunda multos casus includit: tertiò

simpliciter soluit vnũ membrũ quæstionis,in alio distinguit,& subdistinguit. Allegat ergo primò ꝙ non:per hanc regulã:cui concordãt canones. xlvj.dist.sicut non suo.xxxiij.q.viij. his à quibus.sed,vt ponitur in themate quæstionis,ille necesse non habet suo nomine,ergo nec alieno habere poterit vel debebit. Præterea dicitur in themate vel ex alia causa:sed pone ꝙ propter excommunicationem aliquis excludatur,nunquid alterius nomine admittetur:nõ quia excõmu-
4 nicatus†negotia propria tractare nõ põt maximè spiritualia siue in iudicio siue extra.de iud.intelleximus.de excep.exceptionẽ.§.eo.lib.& eo.titu. pia.de ap.pastoralis.in fi.de sen.ex.solet.eo.li.iij. q.iiij.nullus.iiij.q.j.c.j.& ij.xj.q.iij.cũ excommunicato.sic nec procu.alterius potest institui,extra. de proba.post cessionẽ.& idem forte posset dici quantũ ad materiam no-
5 strã de suspenso†& irregulari,maximè in actu electionis:qui licet non sit in eis periculũ cõmunionis,tamẽ ab actu eligendi penitus excludũtur de consue.cũ dilectus.de sen.excõ.is qui.in fi.eo.lib.ergo tales nec pro se nec pro alijs admittentur. ¶Secundò si ex defectu ordinis sacri vel aliâs debiti aliquis excludatur:de æta.& qualitate in consti.clemen.vt hi qui. nullo modo admitti poterit nomine alieno:quod sic probatur. Ea quæ sunt ordinis, non habenti ordinem committi nõ possunt,saltem ab alio quam à papa,vt hic in gl.sed necesse habere videtur esse ordinis,vt in prę. alleg.c.vt hi qui.in princip.ergo &c. sed si dicatur quòd necesse habere non est ordinis, sed non habere est pœna non ordinati,vt bene apparet. in præ.dec.vt hi qui.ij.respõ.dico ꝙ ex hoc adhuc magis concluditur,nullo modo debere admitti:nã si cõmissio sibi ab alio facta hoc oparetur,sequeretur ꝙ priuatus quilibet pœnã ordinariam iur.posset effectualiter remouere.hoc autẽ est inconueniẽs, cùm nec iudex videatur hoc posse.ff. de abolit.l.j.canonizata.ij.q.iij.§.notandum.vbi de hoc nisi fortè per dispensationem,vbi potestatem haberet dispensandi.de iud.ac si clerici.de scisma.fraternitatis.ix.q.j ab excommunicato.ij.qõ.ij.Lugdu. cum si.ergo non est dicendum quòd talem commissionem admittat capitulum à quo in pœna excluditur.

6 ¶ Tertiò quædam sunt † quæ licet sint iurisdictionis, adminiculo tamen ordinis exercentur:vt de causa episcopi criminali cognoscere.xxiij. distinct.illud.iij.quæst.vj.hoc quippe.ij.quæst.viij.c.j.& ij. Item clericum deponere.xv.quæstio.vij.si quis cum duobus.c.sequem clericum causa disciplinæ verberare. lxxxvj.dist. non liceat.& not.xlv.distin.In summa,hæc autem & similia quæ licet iurisdictionis,adminiculo tamen ordinis exercentur, demandari vel committi non possunt ordinem non habenti,nisi sicut illa quæ verè sunt ordinis,vt suprà dictum est. Adquod facit præallega.c.non liceat.lxxxvj. dist.& not.expressè.xcv.d.c.j.circa fi. vlt.glo.sed negari non potest. ¶Quòd ius vocis capituli & si nõ sit ordinis propriè, sed iurisdictionis ordinis, cum adminiculo saltem quãdocunq; exercetur.

exercetur.vt in c.vt hi.Qui ergo demandare non poteſt ordinem non habenti,ex quo bene concluditur,q̃
7 ſi quis † nomine ſuo propter defectum ſacri ordinis,ſaltem non habiti vocem non habet,eam etiam habere nõ poterit nomine alieno.¶Quartò ſi iſte excluditur nomine proprio, fortius debet excludi nomine alieno:quod ſic probatur,Certũ eſt.quòd ſiue ad beneficia,quæ de virtute charitatis procedunt, ſiue ad actus iur. ciuili prohibitos,prius & potius admittitur quis pro ſe, quàm pro alio. Primum probatur ex eo,quia primò debet quis ſibi ſubuenire quam alteri,cùm formam dilectionis proximi debeat quilibet à ſe ipſo.xxiij.q. v.ſi non licet de pę.diſt.ij.charitas.& di.iij. qui vult not.xlij.diſt.quieſcamus.Secundum ſatis patet,nam ſi aliqui prohibentur poſtulare,nihilominus pro ſe admittuntur.iij.quæſt.vij. §.verum legitur & no.de pœ.d.j.nemo quę eſt lex poſita.C.de poſtu.benefacit ad hoc de iur.iuran.petitio. Item illi qui aliâs accuſare prohibentur,pro ſe admittuntur proprias cauſas proſequendo.ij.quæſtio.j.prohibentur.iiij.q.vlti.omnibus.Bene ergò ſequitur quòd vbi quis pro ſe non admittitur, nec pro alio, ergo cùm actus iſte,de quo agitur,ſit prohibitus à iur.ciuili,& canonico poſitiuo, vt no.j.di.ius authen.vbi quis pro ſe non admittitur multò fortius pro alio non recipietur. ¶Quintò ſi diceretur talem admitti debere vel poſſe,ſequeretur quòd concederetur ei vna via,id quod alia prohibetur, hoc autem eſt inconueniens,ergo.Et primùm inconuenientia conſequentis apparet, de procura. tuæ. hoc eod.titu.cùm quid vna via.cùm no. ibidem,maximè cùm in prohibitione iſta legiſlator reſpectum habuit ad rem prohibitam tantùm: non ad modum vel viam prohibendi, vt in prædicta regula not. Conſequentia ſatis patet,Parum enim,refert iſta admitti pro ſe vel pro alio dummodo admittatur & maximè vbi ſimpliciter conſtitutus eſt procur. non data ſibi certa ſpeciali forma:vt pote de certa eligenda perſona. tunc enim, cùm ſimpliciter conſtitutus liberum habet arbitrium,ac ſi iure proprio interesſet.de elec.ſi quis iuſto.§.porrò. ſ.eod.lib.¶Sextò dicit illa dec.quòd non habeat vocem:etiam ſi hoc ſibi ab alijs liberè concedatur:ex quibus verbis ſic arguo.Si de quo magis videtur ineſſe non in eſt,nec id de quo minus: ſed magis videtur quod totum capitulum poſsit ſibi hoc concedere,& non poteſt,vt ibi:ergo multò minus vnus per ſuam commiſsionem hoc poteſt facere. Maior probatur.xxxij.qõ.v.ſi Paulus.viij.q.j.ſi ergo.&.c.Moyſes.vj.quæſt.j.mutare quòd autem capitulum plus poſsit quàm vnus ſolus, ſatis probatur de hisquę ſi.à ma.parica.c.j.ad hoc.lxiij. diſ.c.vlti.non ergo vnus poterit hoc ſibi concedere, quod totum capitulum non poſſet:& hoc eſt quod voluit dicere illa dec.ij.reſpon.ibi:nullo modò vocem in ca. habeant,&c. quaſi di.nullo quæſito colore nulla via pro ſe vel pro alio. ¶ Septi-
8 mò cùm † quid prohibetur omnia quę ſequuntur ex illo,de conſti.nam

concupiscentiam.hoc eod. titu.cùm quid, cum sua materia.Item prohibentur omnia per quæ potest veniri ad illud,extra.de vi.& ho.cler.cum ab omni.hoc eod.titu.cùm quid vna via,etiam si illud aliâs bonum esset. xxxj.dist.deniq;.lxiij.di.§.verum.sed debere admitti vt procuratorem alterius,sequitur ex hoc quod est habere vocem nomine suo, quod sic probatur,dicit dec.quod absens in loco de quo dicit vocari impeditus, committat vni de collegio vicem suã,de ele.quia propter.§.illud.aliâs autem nisi esset de collegio,non tenerentur canonici illum admittere. s.eo.lib.de ele.si quis iusto.§.absens. quod intelligo de collegio quantum ad actum capituli,etiam si aliâs non sit de gremio, de consue. cùm dilectus.de elec.scriptum est.ergo si procur.absentis,ad hoc vt ex debito admittatur,debet esse de collegio,idest vocem habere:ergo admitti ex debito nomine alterius.bene sequitur ex hoc, quod est admitti nomine proprio; vel saltem ex quo peruenitur ad illud,maximè vbi simpliciter constituitur procura.vt superius dictum est per prohibitionem. ergo quod non habeat vocem nomine suo,omnia prædicta & similia intelliguntur esse prohibita.¶Octauò certum est quod impubes non admittitur cùm alijs ad eligendum.de elect.ex eo.& est ratio:quia discretione in talibus debita caret,vt ibi dicitur.Nunquid ergo admittetur vt procur. alterius? certe nõ,propter eandem rationem. nam procuratorium non dat ei discretionem,quam naturaliter eum habere non posse præsumitur.Item ex alia ratione, quia aut esset iste procur. ad lites,aut ad negotia: si ad lites, requiritur ætas.xxv.annorum:si ad negotia, quod magis videtur. vt de procur.c.vl.& lib.requiritur ætas. xvij.an.& eo.ti.qui generaliter.§.fin. sed cùm iste dicatur impubes.j.xiiij. annum ad neutrum procuratorium sufficientem habet ętatem,vnde procur. alterius nec poterit institui,nec debebit admitti:& quod de impubere dictum est ratione discretionis qua caret, Idem intelligendum est de furioso, cùm eadem ratio sit ad hoc.iij.q.vij.§.tria.xv.q.j.§.vt itaq;. de suc.ab intes.cùm dilectus.de spon. dilectus.xxxij.q.vij.neq; furiosus.& nota.in præ.c.ex eo.¶Nonò iura prohibentia non distingunt pro se vel pro alio,sed simpliciter dicunt quòd vocem non habeat:ergo nec nos distinguere debemus:sed simpliciter dictum simpliciter intelligemus.ij.q. v.consuluisti.lv.distinct.si euangelica.xxxij.q.vlti.non solùm.in fine.ergo indistincte nec pro se nec pro alio
9 admittetur:quos†enim,prætor prohibet in totum prohibet.ff.de postu. quos prætor.Ex quibus satis concluditur quod qui non habet vocem nomine suo, alio habere non poterit, vel saltem non debebit:imò si contrarium fiat,non valębit:& talis vox non auget numerum,quia contra legis prohibitionem factum est. eod. titu.qui contra ius.x.dis. vides..cum sua materia. In contrarium videtur quòd & si admitti non debeat nomine proprio,tameņ debebit vel poterit tanquam procur. nomine alieno, & hoc

& hoc sic. Edictum de procuratoribus prohibitorium est, vt is censeatur idoneus qui expresse non prohibetur.c.j.eodem.lib. ff.eod.l.mutus. §. j. vbi de hoc.inst.per quas perso. apo.§.vltim.sicut & de teste dicitur. ff.de testi.l.j.& de matrimonio contrahẽdo.de spon.cùm apud.xxx.quæstione.iiij.qui spiritalem.sed hic de quo agitur nullo iur.expresso à procuratorio prohibetur.& si tacitè fortè dici valeat prohiberi. vt suprà dicitur,ergo tanquam idoneus procu. alio non obst.poterit & debebit admitti. ¶ Secundò habere vocem in capi. non est malefactum,nec aliàs de sui natura illicitum, de quibus tantùm locum videtur habere hæc regula.quod alicui. &.xlvj.distinct. sicut non suo. & ideo licet aliquis circa leges ratione non habeat vocem suo nomine,non proptereà minus admitti poterit & debebit nomine alieno:nisi vt ei expressè prohibitum fuerit, vt est dictum.Nam certum est quòd hi, qui non sunt de collegio,non habent vocem suo nomine:imò & tacitè à contrario sensu videretur prohiberi,ne fiant procuratores aliorum: & sic pro alijs non admittantur, de electio. quia propter. § . illud.ibi: de ipso collegio &c. quasi à contrario non alij: & tamen,quia expressè non est prohibitum, si instituatur procurator poterit admitti: vt ibi nota. & est expressum. eodem titulo,si quis iusto. § , vltimo. eodem libro. Quod autem in alijs quàm in maleficijs non habeat locum præsens regula, imò verius in talibus possit quis alieno nomine quod suo non posset, probatur multis iuribus & exemplis filiusfamil. regulariter per se agere non potest,sine patris consensu.& tamen vt procur. pro alio non iniustè admittititur ad agendum.de procur. non iniustè.nec in hoc requiritur patris licentia.vt eodem titulo.qui generaliter.§.nedum.suprà.eodem.lib. Item minor.xxv.annorum rem suam alienare vel aliter se obligare regulariter non potest, & tamen suprà. xvij.an.vt alterius gerendo negotia valebit alienatio vel obligatio facta ab eo pro illo cuius negotia gerit,vt eod.titulo. generaliter.§.vlti. Item laicus spiritualia pro se tractare non potest, cùm talia habere vel possidere non possit. de iudi.decernimus. & tamen tam agendo quàm defendendo in spiritualibus poterit esse procur.alterius.eod.titu.c.j.eod. lib. Item matrimonium carnale per procuratorem contrahitur.xxxij.qõ. ij.honorantur.suprà eod.lib.de procur.c.vlti.Sed pono inhabilis ad contrahendum pro se instituitur procur. vt contrahat pro alio,vt pote solenni voto astrictus, vel vxorem habens, vel consanguineus,vel affinis illius, cum quo vel qua contrahi debet: nunquid dicemus quia iste ex causis prædictis vel similibus pro se contrahere non posset, quia pro alio àd hoc non possit procura. institui?non certè: cùm hoc non sit expressum. vt suprà dictum est. sic ergo à simili prohibitus contrahere pro se matrimonium spirituale eligendo poterit nihilominus contrahere pro alio. Similitudo autem

ista bene poterit.de transla.inter.vij. q.j.sicut iur.&c.c.sicut alterius ¶ Item
10 inferior † suo iur.suo nomine superiorem iudicare non potest.de ma.& obe.cùm inferior.xxj.distin.inferior. nec ei præponi debet.xciij.dist.à sub diacono, & tamen alterius nomine, cuiusvice fungitur,& iudicabit eum & præponetur ei.lxxiiij.distinc.Honoratus.xciij.di.c.vlti.xciiij.di.c.j.de offi.leg.studuisti.de offi.deleg.c.j.&. c.sanè.cum si.Item si habeo seruitutem eundi per fundum tuum non potes me prohibere eũtem,alium autẽ non habentem ius prohibere posses, nisi in casibus concessis.j.dist.omnes leges.xxiij.quæst.ij.dominus noster. Sed pone quòd vadit aliquis nomine meo qui aliâs proprio nomine non posset,nunquid eum prohibere poteris?dicit lex quòd non.quia si ei non liceat nomine suo,licet tamen nomine meo:hic est casus.ff.de verb.obli. si stipulatus.allegata.xciij.dist.c.vlt.
11 Item episcopus † nomine proprio clericos alterius ordinare non potest. ix.q.ij.nullus primas.& tamen nomine proprio episcopi hoc mandantis eos poterit ordinare:eadem causa & qua Lingua.Lugduñ.lxxxj.di.per totum.de temp.ord.c.j.li.e.de præben.
12 si episcopus.Item certum † est quòd libertus non potest patronum in ius vocare suo nomine.xij.quæstio.ij.si fine.&.c.si manumittitur. quæ sunt leges positæ.ff.de in ius vo.& tamen hoc poterit licitè nomine alieno.ff. eod.titu.quæsitum, & not.in præ.c. qui manumittitur. xij. quæstio.ij & no.ij.quæst.j.prohibentur.in glo.vbi atrocẽ.&c.Itẽ generaliter vbicunq;

alteri licitè delegatur vel committitur quòd sine delegatione vel sibi facta commissione exercere non poterat,vt apparet in allegatis,& de ele. causamq;&.c.inter canonicos.cum si. Ex quibus omnibus patet quod contrariũ regulę probantis,scilicet,quod possit quis pro alio quod non potest pro se,habet locũ non solũ in his exẽplis præmissis: sed etiam in his quæ non sunt mala vel illicita,& non solùm in his quæ nullo modo sunt illicita,vt in multis.quæ quamuis in sui natura nõ sunt de genere malorum, applicata tamen ad certã personam, quantum ad illam illicita sunt,vt apparet in episcopo ordinante,liberto vocante:quamuis enim,ordinare,vel in ius vocare de sui natura non sunt mala,idest de genere malorum:applicata tamen ad episcopum alienũ,&libertũ,illis mala & illicita sunt:quod bene apparet in pœnis statutis in iuribus alleg.illud prohibentibus.nisi enim,illis essent illicita,non adiceretur pœna,de consti.cognoscentes.cũ sua materia.ar.de pœn.di.ij.§.opponitur.ver.quòd nulli leue.&c.xxiiij. q.j.non afferamus.xxiij.q.iiij.qui peccat.& tamen in eis nõ habet locum regula sed eius contrarium.vt.s.probatũ est.Et videtur esse ratio in om-
13 nibus prędictis,quia † plus cõfert specialis commissio facta ab homine, quàm generalis potestas data à lege: quod dic.vt not.s.e.li.de offi.delega. is cui.Prædicta igitur ad casum nostrum applicando,certum est ꝗ habere vocem nullo modo illicitũ,vel saltem non de sui natura de genere malorum,& si fortè vellet aliquis dicere quòd

14 quòd personis † prohibitis contra iur. prohibitionem se ingerentibus hoc sit illicitum,& sic tales, licet nō admittantur pro se, non tamen repellentur pro alijs: vnde interpretabuntur iura prohibentia quòd non habeant vocē in capi.s. nomine suo, habere tamē poterūt nomine alieno.

¶Tertiò regula ista, quod alicui &c.intelligitur ꝙ quando id,quod faciendum est nomine alieno, tendit ad eundem effectum,& eundem consequitur, sicut si fieret nomine suo, vt in c.sicut nō suo.aliàs si idem effectus non sequitur,habet locum cōtrarium regulæ.sic intelligit eam dominus Dy.vt no.super ea.in fin.glos. sed certum est quòd non habet eundem effectū:sicut in ca.nomine alieno.sicut si esset nomine proprio, maximè si habet non simplex & liberū, sed certum & limitatum mandatum, vt pote de certa persona eligenda.vt de elec.si quis iusto.§. porrò.nam tūc non habet liberum arbitrium, nec potest eligere quem vellet,quod haberet & posset, si interesset nomine proprio propter quòd prædicta regula non obstante,saltem cum sic limitato mandato ad certum articulum admitti poterit,& debebit.

¶Quartò de non ordinatis ad sacros,vel ad ordinē debitum.j.annum dicit decr.quòd non habeant vocem in cap.de æta.& quali.de consti. clemen.vt hi qui.j.& ij. respon. quod in pœnam talium est statutum.sed licet aliquis talium admittatur pro alio, non debēt propterea vocem habere in cap.& sic ipsa decr.nō obuiat, nec cōtra eam aliquid per hoc fieri dicitur: quod probatur ex verbi propria significatione:habere enim propriè est esse dominū rei, vel saltem possidere.ff.de verb.sig. habere. not. xxiij.q.vij.c.quod autē. sed bene certū est quòd ille,qui interest pro alio, nec est dominus talis iur. nec possidet illud:imò ille cuius nomine interest.de rest.spo.cū venisset.de præscrip.si diligenti.cum suis.si ergo ipsa dec.non obstāte,& nullo alio iur. aliter prohibente,talis & si non pro se poterit pro alio, & debebit admitti: quòd autem secundum verbi proprietatem restringere debeamus potius, quàm contra eam ampliare intellectum,patet ex generali ratio-
15 ne pœnarum,quæ de sui natura† restringendæ sunt non laxande.de pœ. di.j.§.pœnę.eodem.tit.in pœnis.cum sua materia.

¶Quintò nō potest dici quòd iste contra mentē dec.honoretur in voce capituli,imò potius oneratur. offi
16 cium enim,procur.† non est honor, sed onus:& ideo licet sit actus legitimus.i.à lege approbatus, tamē infa-
17 mis† committi potest, cui aliàs dignitatum vel honorum portæ patere non debent.de exces. præ.inter dilectos.quod dubitatum videtur secūdum iura ciuilia.Insti.de excep.§.vl. & no.de iur.ca.imperatorum. in glo. vlt. Idem est de iur.canonico, nisi in procuratore episcopi, vt legitur, & no.di.l.accedens.in fi.& hoc maximè quando habet limitatum mand. quia tunc nō habet,honorem liberi arbitrij,sed onus tantùm certi ministerij immitti.vt s̄.dictū est.Ex quibus bene concluditur, ꝙ admitti debebit

vt procur. vel saltem poterit. ¶Solutio, duæ ponuntur quęstiones, vtrum exclusus aliqua causa nomine suo admitti debeat, vel saltem possit nomine alieno, quorũ vnum.s. verbum debeat importat necessitatẽ ex parte admittentium, siue admittere debentium: & est sensus, vtrũ canonici talem procuratorẽ institutum iur. necessitate compellantur admittere.

¶Secundum est. s. verbum possit, denotat humilitatem ex parte admittendi. hoc est, an talis sit humilis & idoneus procur. ita quòd canonicis volentibus valeat admitti de iure. Ad primum ergo, necessitatis, dico indistinctè ꝙ non compelluntur canonici admittere, quẽquàm talium si volunt: & est ratio, quia cũ ille, qui nõ habet vocem in capitulo quantũ ad actũ incombentem, nõ censeatur esse de collegio, etiã si aliâs sit de ecclesia, sicut econtra de collegio censetur is qui etiam non sit de ecclesia, tamẽ de cõsuetudine vocẽ habet, de cõsue. cùm dilectus. de elec. scrip. est Talẽ ergo non habentem vocem institutum procuratorem alterius, volentes canonici nõ admittunt & maximè in actu electionis, vt præalle. tit. si quis iusto. de elec. nec etiam in alijs, cùm non teneantur canonici pãdere secreta sua alij, nec extraneo liceat se ingerere vel canonicorum arcana scrutati. C. de cõmer. & mer. l. iiij. vj. q. j. ex merito. Ad secundum autem, possibilitatis. s. vtrum volentes possint, distinguo: quia aut impedimẽtum est tale, quod impedit naturaliter illud quod in talibus per maximè requiritur. s. discretionẽ seu animi iudiciũ: vt ætas & furor, seu est contra naturam eius, de quo agitur: vt laicalis status qui nõ est aptus ad tractandũ spiritualia vel ecclesiastica, aut nõ est tale. ¶Primo casu etiã à volentibus admitti non poterit. vt præ. c. ex eo ꝙ iij. q. vij. §. tria. xcvj. di. benequidem. cũ concor. si nõ est tale, aut ipsum impedimentũ non solũ impeditũ impedit, & eum afficit: sed etiam alios potest inficere: vt excommunicatio quæ cõmunicantibus inducit lepram peccati: aut ipsum solũ afficit, primo casu admitti non poterit: & si admittitur, vitiat: quod factũ est, de elec. illa. & c. cũ inter R. de prę bẽ. post cessionẽ. iij. q. iiij nullus. xj. q. iij. cũ excõmunicato. sed ipsum solũ afficit, aut impedimentũ ipsum statutum in pœna ipsius, vt quia elegit scienter indignũ, de elec. cũ in cũctis. & in casibus dec. clemen. vt hi qui. & in eisdem. cle. de regular. vt professores autem nõ in pœnam, sed aliâs vt quia nullo modo est de collegio: primo casu subdistinguo, quia aut est talis pœna quam canonici possunt remittere. aut non: si possunt, vt in eligẽte indignũ, quia ea vice priuatus. c. voce, non solũ in odiũ sui: vt videtur sed etiã in fauorẽ non delinquẽtium. de elect. cũ Verton. etiã si non pereunt sibi, vt inter sit suo nomine: possunt tamen eum admittere vt procuratorem alterius, vt ibi: cùm non cõpellantur facere maiorẽ gratiam quã velint. x. q. ij. precariè. si autẽ talẽ pœnam nõ possunt remittere, qui omnia in pœnam eius excludi dicit authoritate capituli: sicut apertè dicit dec. illa, vt hi qui. j. responso.

& me

& melius. ij. respon. in nullo modo &c. verùm in hoc vltimo casu fortè probabiliter dici posset, hoc locum 5 habere quando liberè & simpliciter est constitutus procurat. quia tunc 6 cõmune est, vel parum differẽs effectualiter, sicut si admittatur proprio nomine cũ eodẽ modo liberum habeat arbitrium; secus si habeat limitatum mandatum, vt de certa eligenda persona, vt dictum est, quia cũ tũc videatur esse tantũmodo quoddam instrumentum siue organũ, per quod loquitur is cuius procur. est quasi nihil habet arbitrij: & ideò sic possit admitti: quod autem minus sit admittere certum articulum, quàm simpliciter negotiũ. le. & no. de offic. deleg. super quęstionũ. de re iud. cũ Bertoldus. tutius tamen credo quòd nullo modo admittatur propter expressionem verborũ. dec. vt hi qui. ar præ. c. vt professores. ibi: nec pro se possunt &c. si tamen cõtra illa aliquis admittatur, non credo vitiari quod ab alijs factum est: sed vox talis numerum non augebit, de elec. ecclesia enim, si autem non in pœna, sed quia nullo modo est de collegio, tunc possunt, si volunt, vt in præ. c. si quis iusto. cùm etiam possent ei dare vocem nomine proprio. de pos. præ. bonæ. ij. lxiij. di. obeuntibus.

SVMMARIVM.

1 *Legatarijs an noceat quod per iniuriam contra hæredem non appellantem pronunciatum est.*

2 *Episcopo an liceat alterius episcopatus ecclesiæ curam subire, priore non relicta.*

3 *Ecclesia tota, est vnum corpus mysticum.*

4 *Ecclesiæ membra ægrota, papa & pontifices sanare debent ex officij sui exigentia.*

5 *Prælaturæ finis, ouium cura, alioqui pastor indignus, nisi curet.*

6 *Mulier quæ audiuit maritum mortuum, an statim contrahere debeat.*

REGVLA LXI.

Quod ob gratiam vide. s. eo. lib. de rescrip. dispẽdia. In prin. Io. An. Prima glo. ponit exẽpla: secundò successiuè signat. vij. contraria, & soluit: tertiò conuertit regulã. In glo. j. ibi quod fauore. hęc. l. & l. nulla. quę sequitur, idẽ dicunt quod hæc regula, & ibi. l. j. s. eo. li. vide de elec. vt quis duas. in gl. vlt. & ibi. Quod 1 ergo si per iniuriã pronuntiatum est contra hæredem, & non appellauit hoc non nocet legatarijs. In glo. j. ibi si iudex. dat Dy. aliud exemplum per l. iij. §. duæ. ff. ad Carbo. vbi in fauorem pupilli, cui de statu & bonis mouetur qõ, introductum est, quod differatur quęstio vsque ad tempora pubertatis. sed si habet probationes in promptu, nõ differetur, nec quod in eius fauorẽ &c. dicit etiã quod cõfirmatur hęc regula, & ipsius exẽpla tradũtur. ff. de leg. cõ. nullo. l. ij. de in di. adiect. Sabinus. de fide instrumen. l. plures. de secundis nuptijs, generaliter. §. in his. & ibi finibus proprijs. propter æqualitatem in iudicijs seruandam. Dyñ. & ibi contra ius commune: Idem hic Dyñ. reprobans soluit. dicentium regulam locum habere cum fauor inducitur iure communi, vel priuilegio per l. contrariam: cùm inducitur per pactum

pactum & hoc reprobat per l.ea lege.ff.loca. ff.de leg.commis.l.j.&.iij. & ibi præmiū signat Dy.cōtrariū.de. l.de cetero.ff.de suspec.tu. vbi suspectus à tutela remotus de periculo administrationis nō tenetur. Ad idē. ff.de execu.tuto.sed & milites. §. sed ignominia.soluit quòd idē actus nō est immediata causa pęnę & prēmij, sed potest esse mediata & remota. delictū enim est causa pœnæ, pœna causa inhumilitatis ad actū:inhumilitas causa remotionis,ab actu temoto causa exēptionis ab onere:hic cōtrariū tangit gl.& non soluit. ff. de nego.gest.sine hæreditaria. Ad solutionem objicit de.l.j.ff.de his qui. vt indig.iudi.quod dixi.de fideius. peruenit.super fi.secūdæ.gl.& in.fi. Dy. etiā allegat.ff.de int.& rele.l.relegatorum.§.vl.& l.sequenti.& quod no. in auth.de hære.& fal.§.si verò.

QVAESTIO.

Hic est sciendum quod Ioan. mo. in decr.s.e.li.de elec.generali in addi.super hanc regulam soluebat quęstionem talem. Papa transtulit episcopum absentem,& absoluit eum à vinculo priori,vt est moris,& iur.de trāsla.c.ij.§.sicut ergo.de postu. præ. bonę. ij.in fin.quærebat an vacaret prior cathedralis ecclesia.&hoc etiā quærebat vt sciretur de habente regaliam in prima ecclesia,cùm vacat, quando incipiat illa vti.¶Quòd statim vacet,inducit absolutionē prioris musculi,quàm ponit thema: contrarium tenet,quia absolutio nō est pura,sed conditionalis,scilicet, si cōsenserit , quod probat per iusta iura vnum soluendo contrarium: & dicit sic in curia declaratum. nisi constet papam aliud voluisse:subditur quęstio Egi. ad negatiuam habens tres rationes,& tres gl.tertiò ponitur solutio & ipsius declaratio. ¶ Primò igitur allegat ꝙ matrimoniū spirituale sicut carnale initiatur, firmatur,consummatur,de trāsla.licet.initiatur autē ex cōsensu eligentium & electi, vt ibi:in tantum ꝙ ius electo acquiritur,non tamen illius iur.executio regulariter tribuitur, vt not. lxiij.di.quāto. s.eod.nosti.&.c.qualiter.Eodem modo dissoluitur ex dissensu.C.quādo lic.ab episcopo. dis.l. j.& ij.nō soluetur:ergo istæ à vinculo primæ nec cōiungentur secundæ, nisi post cōsensum præstitū ad secūdū.& dicit se pluries vidisse sic in curia declarari:sit ratio:quia nemo inuitus crescere cogitur,nec sic cōtrahit:nec contrariū dissoluit primum. lxxiiij.distinct. vbi ista reliqua.C.de actio.& obli.Sicut.C.de cōtrah.emp. iuitum.Semper ergo intelligitur cōditio.Si sibi placuerit,seu cōsenserit. s.eodem.li.de præben.si tibi absenti.
2 Item † vt dicit sicut dos non potest esse sine matrimonio.C.de iure doti. l.iij.sic nec acquisitio secundæ sponsæ spiritualis nisi liberatus sit à prima:ad id.s.de secundis nup.cap. ij. & iiij.Sed in primo casu quantūcunque sit pura promissio,intelligitur cōditio,si secutæ fuerint nuptiæ.ff.de iure do.stipulationem.& l. plerumque. §.si autem. ff. de testa.mili.l. ex eo. xcij.di si quod episcopi.sic & trāslatio quātuncūq; pura debet intelligi.

Si nuptiæ tamen secundæ fuerint secutæ.ar.ff.de leg.j.legatario.ij. respõso.In contrarium alleg.ff.de bo.'pos. ex te.iiij.lib.l.j.in fin. sed dicit illam intelligi.sub prædicta conditione de consensu translati.vide quod not. de priuilegio.c.pen.in j.glo.& quod super ea dixi: dat simile, ꝙ res donata acquiritur donatario reuocabiliter, cùm,scilicet si respuerit: vt prędicta decre.si tibi sic legatum spe in mortuo testatore transfertur in legatarium.ff.de furtis.à Titio.ff. de leg.ij. cùm,pater.§. surdo. sub conditione. tamen si noluerit.ff.de leg.j.Si ita legatum.§.si volet. hinc est ꝙ hac pendente etiam pendet factum hæredis in alium transferentis prædictum legatum, vt legatario respuente firmetur factũ hæredis, & eo legatũ agnoscente infirmetur. ff. si certum petatur.l.proinde. pro quo concludit habentẽ regalia nihil percipere de prima, sicut de non vacante ante consensum translati.ad secundam maximè quia iste pugnat contra ius commune quod vult conseruari fructus futuro successori.suprà de of.or.cùm nos.suprà eo.lib.de electi. quia,sæpe. stet ergo firmũ quod priuilegio vel præscriptione mutatum nõ apparet. C de app.præcipimus.in fine. fatetur tamẽ quod papa ex causa posset trãsferre episcopũ inuitum: saltem quo ad hoc vt careat prima:sit ratio quia

3 tota ecclesia† est vnum corpus mysticum,vt in canticis.Vna est columba mea. suprà de summa tibi firmiter.§.vna.vij.quæstione. j. nouatianus.xxiiij.q.j.loquitur. spõsus autem huius columbæ, & caput huius corporis.sicut papa videns vnum membrum ipsius corporis inutile propter persecutionẽ imminentem, ex ipsius persona qui possidet, vel ꝓpter aliã

4 iustam causam vt corpus† potest sanare,& debet ex officij debito huic morbo antidotum præparare. alleg. vij.q.j.pastoralis.& quod no.Inno.de renun.in fi.§.j.quod ex eo patet,quia

5 prælatura †est ad finem , vt prosit si finis iste frustratur, pastor habet sanare quod est ægrum.vt dicto.c. nisi §.propter.Sed si papa ꝓpter suo merita volens episcopum honorare,intendit sibi placere,si displicet, iste remanebit in statu priori,ne retorqueatur in eius læsionem:quod fiebat ob eius gratiam per hanc regulam,cum concor. Sciendum est quod Egidius Cremonen. in sua disputatione , de qua statim subdam , visus est tenere contrarium dicens quod si Bõn. episcopus ad postulationẽ capituli Rauañ. etiam hoc ignorans transferatur ad ecclesiam Rauañ. & ideo expectato ipsius consensu desijt esse Bõn.& si hoc de illo intelligatur qui licet ignorat translationem sciuit, tamen postulationem , cui licet non consenserit,submisit tamen se voluntati papali:iuxta no.de elect. cupientes.§.denique.in glo.sed ex quo tunc cessaret contradictio. Sciendum est quod Aegidi⁹ ponebat in quæstione prædicta pro dubio an valeret electio facta ad ecclesiam Bõn.per capitulum Bononieñ. postquã audiuit, non tamen certitudinaliter ipsam translationem factam fore:cùm tamen ipse episcopus adhuc regeret Bononieñ.ecclesiam. &c. Et quod non

valeat

valeat induci communem opinionem quod adhuc habebatur episcopus quæ sicut inualidum facit validum.iij.q.ij.§. verum.de iure patro. consultationibus de biga.nuper. eadem ratione de aliâs valido facit inualidum.arguendo à simili per contrarium.de pœ.distinctio.ij.§.ex con uerso.Item nō dicitur translatus nisi possessionē habuerit.xxj.q.ij. si quis
6 iam.Item non † debet mulier contrahere quæ audiuit maritum mortuum, nisi de hoc sit certificata. de spon.in præsentia. Item in capitulo facit.ff.de acquirend. rerum domi. l. rés ex manda.de acquiren. hæredita. l.qui hæreditatem.& l.hæres.nam ex quo pro certo nesciunt ecclesiam vacare,non debent eligere per iura prædicta. facit quod not. ij.q.v. quanto. de cleric.ex.mi. apostolicè. per l.qui absenti.ff.de acquiren.possesf.inducit etiam quod scripsi post Ho.de elect. quia propter.in prin.super vers.celebranda. Ad contrarium inducebat opinionem cedere veritati manifestatę.viij.dist.veritate.& legatum recta via transit ad legatarium ignorantem. ff. quemadmodum ser.amit. Si partem.§.vlti.& deleg.ij.l.legatū.

¶Item ex quo iste translatus est, dicitur quoad ecclesiam defunctus. vij.q.j. §. ecce in quibus. nubat ergo ecclesia cuivult.vij.q.j.sicut alterius. Item quicquid sit in opinione, sufficit in carnali matrimonio quod contrahi possint. de spon.tua. de eo qui du.in mat.c.ij. si ergo à simili in spirituali.Inducit etiam quod not.Gof. in simili.de concef.præben. in princ.

¶Soluebat iple quòd licet inhonestè fecerit capitulum: tamen tenuit electio, cùm per translationem statim fuerit Rauennas, & desierit esse Bononień. non expectato eius consensu,qui ex voluntate papæ pendebat.Sed si hoc esset verum: ergo dignitas vacaret in curia: & sic electio capituli non valeret, per decre. secundam de præben. lib.vj. nisi dicas illam in episcopatibus locum nō habere:vt ibi not.in glo.ij.ad allegata in contrarium respondebat ad primum:ꝙ vbi fieret alicui præiudiciū ex veritate prælata, cùm erat in contrarium communis opinio,tunc procedit argumentatio:sed hic in veritate præferenda nulli fit præiudiciū.

¶Ad decre.in præsentia respondet quod si mulier contrahat, tenet: de secundis nup.dominus.ad id quod de hæreditate dicitur, respondet illud speciale vt not.in l.hæres.in vlt.glo. in l.qui absenti.apparet de intentione scribentis glo. Host. fatetur veram,tamen si contra eam fiat, tenet: facit de præben.licet.ij. lib. eod. curia per reseruationes: imò, vt dicitur, per constitutionem non finit etiam minora beneficia vacātia per promotionem in curia per alios con fratri dato:tamen quod hæc solutio procedere locum haberet in casu, de quo prædixi. videas etiam quod not.in clemen. vt lit. pend.c. vno. post principium.

SUMMARIUM.

1 *Fundi seruitus vt constituatur,omnium dominorum consensus requiritur.*

REGVLA XXIX.

Vod omnes. Dyn. ponit exemplum per l. receptũ. ff. de ser. vrb. præd. vbi in
1 constituenda seruitute†in fundo communi omnium dominorum consensus requiritur, & vnius defectus constitutionem reddit inutilem approbari, & sufficit singularis & successiua approbatio in extra iudicialibus, vel in his quę sunt communia, vt singulis secundum Io. mo. vide quod no. suprà eod. lib. de rebus eccle. non alie. dudum. in glo. secundum quod. Solutio prima ponit exẽpla, & in fine reassumit primũ exemplum: secundò soluit contrarium, & reuertit, determinat incidens contrarium, & ponit ius nouum: & tertiò arguit ad quæstionem: ponit opi. contrarias, & secundum reprobat.

¶ In prima. glos. ibi. l. vlti. in actu per quem tutela dissoluitur, vt in arrogatione pupilli omnium tutorum consensus exigitur: & ibi: quod maior sequitur pars curiæ efficit perinde habetur ac si omnes egerint.

¶ In j. glo. ibi solutio idem Dyn. & ibi ver. in commune. ad idem. ff. de reli. si plures. fallit etiam. ff. de pasśis. maiorem. ff. de cura. furi. consilio. §. fi. vbi sufficit alterius authoritas Dy. & ibi: subauditur, vt ibi no. in vlt. gl. & ibi: cum similibus. suprà eo. lib. de cleri. ægro. c. vno. cum concor. & ibi: super eo. ar. contra. lxxiiij. distin. c. ij. vbi de hoc.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem dominicalem. lxxv. quæ. quia solutio non placet, hic inseritur, & est talis.

¶ Consuetudo erat in quadam ecclesia quod canonici absentes tantũ perciperent quantum præsentes, sed episcopus loci cum canonicis præsentibus statuit ꝙ absentes nihil haberent. Quæritur an præiudicetur alijs etiam in scholis absentibus. Breuiter allegat. v. pro, & totidem contra. iiij. ponitur solutio quæ reprobatur certo casu, & contrarijs respondetur.

¶ Allegat ergo quod præiudicetur, quia constitutio fuit honesta, vt non seruientes nihil perciperent. xij. q. ij. charitatẽ. suprà de app. peruenit. ij. de cleri. nõ resi. c. ij. Item valet statutum factum à maiori parte capituli de his quæ fi. à ma. par. ca. c. j. & qui vult emolumentum sentiat onus. ff. de re. iud. secũdum naturam. & infrà eo. qui sentit. cum concor. Item communis vtilitas præfertur priuatæ. suprà de postulatio. præ. c. iij. & ibi concor. & vij. q. j. scias. Itẽ sufficit in statuendo duas partes fuisse præsentes. ff. de decre. ab or. fa. l. iij. quod cuiusq; vni. l. planè. nec absentes extra prouinciam fuerant vocandi ad statutũ faciendum. de elect. coram.

¶ In cõtrarium, quia de alieno statuere non poterũt, de consti. in ecclesiarum. & res inter ali. ac. &c. C. res inter ali. ac. l. j. suprà de offic. dele. super eo. de re iudi. c. pen. nec iure suo siue ipsorũ facto priuari debuerunt. lvj. dist. satis. peruersum. facit de cler. non resi. ad audientiam. & iure communi melior est conditio prohibentis. eo. tit. iure cõmuni. cum concor. Item in scholis beneficium habere debent. suprà de mag. super specula. & C. li. xij. de ero. mil. anno. his scholaribus

laribus.facit suprà eo.li.de priui. c.ij. ad banc partem. facit hæc regula cũ suis concor. & videtur casus de constitu.cùm omnes.

¶Secundò dicit Bar. Brix. cùm aliqua fiunt à capi.de necessitate vt electiones,alienationes, & institutiões, tunc valet quod fit à maiori parte.de elect.licet.nisi aliquis contemnatur. eo.tit.quod sicut.sed in his quæ fiunt non necessitate, requiritur cõsensus omniũ,vt in præ.c.cùm omnes. & ff. de ser.vr.præ.per fund.vnde hîc non præiudicat absentibus secundũ Tan. & Vin. sic dixit Barth.Brix. Eadem verba & plenius not. hîc in decre.cũ omnes quæ cum ad casum quæstionis reducta nõ placet. Graue etenim mihi videtur hoc dictũ,& contra vtilitatem ecclesiarũ, & huius solutionis contrarium sumitur ex his quæ scripsi post Inno.& Host.& Cõpo.in præ.decre.cùm omnes.super glo. facit de cleri.nõ resi.c.vno.lib. vj. procederet autem solutio si constitutio specialis fuisset contra tũc absentes nominatos vel non,ita quod non ligaret statuẽtes. sed ratio inducta nõ sonat quod sic intellexerit. credo igitur, quod dummodo constitutio liget ipsos statuentes:si se absentauerint valeat:quasi istud sit de necessario expediendis, vel saltem vtiliter vt optimè probatur.de rescrip.c. vlt. lib.eo.& præiudicabit absentibus vel non priuilegiatis:sed dico pro tanto quia tale posset esse priuilegiũ,ꝙ licet in se valeret constitutio,ea tamẽ non ob.perciperet priuilegiatus præbendam,quale est pro modo priuilegium huius studij. Ad contraria respondetur ꝙ nõ constituunt de alieno:quia non respiciunt prætérita nec est hic cõmunio singularium: & per hoc responderur ad alia argumenta, nec potest allegari iniuria vbi sublata onerosa consuetudo, res redit ad sui naturam.xxxv.dist.ab exordio:& quod ibi no.ad decre.cum omnes,dic quod ibi constitutio non fuit cõmunis,nec interuenit consensus episcopi:procederet autem eo fortius hæc solutio propter cõsuetudinem illam pateretur ecclesia ministrorũ defectum.suprà de cle.non resi.c.pe. & facit quod ibi scripsi super vers.de seruit. nam si eo casu solus episcopus subtrahere potest fructus, multò fortius hoc episcop⁹ potest cũ capitulo.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis iussu qui facit,dolo facere non videtur.*

2 *Personas in ius vocare quas nõ possimus sine prætoris iussu.*

3 *Non esse,vel minimus perfectum esse, æquiparantur.*

4 *Ignorantia propria,sola an excuset.*

5 *Scripto in publicis libris in præiudicium alicuius contra iri non potest.*

6 *Ignorantia iusta in criminibus, an excuset.*

REGVLA. XXIIII.

Vod quis mãdato facit. Hæc regula ad quæstionem debitoris,q de manda.iudic. vel curiæ soluit quod debebat creditori. quam vide in spe.de solut.§.nunc aliqua. ver. illud autem quæritur ecce.

¶Primò glo.dicit vnde sumpta,& ponit exempla. secundò exponit regulam, & rationes reddit.tertiò illã

conue

conuertit.Secunda glo.not.à contrario,dat similia,arguit ad quęstiones, & remittit.In j.glos.ibi.§.qui iussit,
1 scilicet iud.aliquid† facit,non videtur dolo facere:quia parere necesse est.& ibi:cùm prætor sequitur causa cognita per errorem vel ambitiosè iuberet hęreditatem ex fideicõmissa restitui,etiã publicè interest restitui, propter rerum iudicatarum authoritatem:& ibi generaliter sequitur eas
2 personas† quibus reuerentia exhibenda est,sine iussu prætoris in ius vocare non possumus.& ibi:quoniam punitur officium pertinaciter non resistens iudici non recipienti appellationem.& ibi:ad ea ignoscitur seruo,in non atrocibus, parenti domino,vel illi qui habetur loco domini, vt tutori vel procuratori.In glos.ij. ibi.§.cum in eadem.nam cibaria in naui in commune conferuntur.& ibi illud canon.xv.q.j.Io.An.In gl.j.ibi: doli mali.Dyn.etiam ponit exempla per l.ff.de aqua plu.arc.l.quanquam. in princ.vbi excusatur qui authoritate iudi.destruxit sepulchrum quod nocere poterat aquæ pluuiæ . & per l.ff.de solut.si stipulatus.§.si lanceæ. vbi excusatur depositarius restituens authoritate iudic.depositum vni ex pluribus hæredibus deponẽtis & ibi: exercendo.distinguit hîc Dy.vt not. s̄.de temp.ordi.ad aures,in glos.ij.& ibi.§.iudices apertius.eo.lib.de pœn. felicis.ad finem.

QVAESTIO.

Hæc regula excusat eũ qui facit mãdato iudi.sed disputatum hîc fuit per duos canonistas.s.per do. AEgidium Cremoñ.& Gualteriũ de Gargareto quid de illo qui occidit per missionem iudicis vel statuti clericum bannitum,qui laicus putabatur: an excusetur à dolo & pœna. eãdem quæstio.abolui fuerat disputata per do.Nicolaum de Matarel.in studio Paduano.Ad negatiuam allegantur. iiij.& sub tribus duabus obiectionibus respondetur:secundò in contrarium alia quatuor.tertiò datur duplex solutio:& secunda duplicitur distinguit:ideo ad quæstionem vero generaliter ad materiam.Et ad partem quòd non disputando an statim valeat quasi contra l.diuinam , non occides.exo.xx.& tenendo pro nunc quòd valeat,allegatur ꝙ tamen statutum permittat bãnitum pro homicidio licitè occìdi,sed bannitũ intelligere debemus virum bannitum sicut de condemnato dicitur.ff.de re iudi. l.iiij.§.condemnatũ.facit.ff.de pœ.l. ij.§.fi.de contratab.l.non putauit.§. non quęuis.vl.verba cum intelligantur.de cleri.non resi.relatum.cũ concor.ff.quod cuiusq; vniuer.l.j.§.hæc autẽ canonizata.de pœ.dist.j.§.hæc
3 autem.Nam† aliquid nõ esse,vel minus perfectum esse æquiparantur in iur.Insti.qui mo.te.aper.§.ex imperfecto.facit de translat.c.ij.cum concor.nec valet iudicis authoritas quæ non excusat in delictis.xvij.distinct. multis.xij.q.ij.quicunque.de tempo. ordi.dilectus.& præcipuè in casu nostro,quo iste iudex non erat.xj.q.nullus iudicum.de for.com.l.ij.& sic nec bannum nec statutum quoad istum tenebat:quia contra legem factum. C.de emptio.& vendi.c.authenti.statuimus.

¶Secundò sic probatur. vbi scriptura à veritate discordat, veritas attenditur nō scriptura. ff. de reg. iur. si librarius. C. de erro. aduoc. l. j. plus valere quod agitur. l. j. sed hic scriptus bannitus non est bannitus ergo &c.

¶Tertiò scriptura facta in meū prę-iudicium non de mea voluntate mihi non præiudicat. suprà de don. censualis. ff. de acqui. re. do. l. quisque. sed hęc scriptura facta in libro bannitorum talis est: ergo &c. & si forte dicatur ad hoc eum fuisse citatum, respōdetur quòd cum citatio facta fuerit ab illo, quem constabat suum iudicē non esse, sibi non præiudicabat. ff. de iur. om. iud. l. fi. Item si dicatur occisorem id ignorasse, respondetur hoc nō iuuare: nam qui cum aliquo contrahit, debet esse certus de conditione illius. ff. de reg. iur. qui cum aliquo, multomagis qui contra aliū deliquit: nam vbi maius periculum &c. suprà eo. lib. de elec. vbi periculum. in prin. cum concor.

¶Item cum ignorantia non excuset in minoribus delictis. Institut. vi bo. rap. §. sed nedum. multominus in maioribus. Item regulariter non excusatur ignorans quod scire debuit, vel potuit. ff. si cer. pet. quod à te. quod vi aut clā. l. seruus. de iur. & facti ignorant. nec supina. & l. regula. §. j. de elec. innotuit. & cle. de cō. præ. c. vno, in fi. sed iste scire debuit, volēs enim hoc in alterius præiudicium facere, debuit inquirere. vt probatur. ff. de exerci. l. fi. & l. j. post prin. nec sua imprudētia debet cedere in alterius prę iudicium. ff. de offi. præsi. illicitas. §. sicuti. de l. Aquil. idē iur. in fi. sed iste voluit esse executor statuti, & executor inquiret. C. qui contra ius vel vti. pu. & si non cognitio canon. xxv. q. ij. Item dato quod ignorañ. excusaret in aliquo, non tamen in toto: sicut dicitur de iusto dolore. C. de adulter. l. Gracchus. ff. de sica. l. j. in fi. & de iusto metu. §. quod met. cau. sacris.

¶Quartò videtur casus. ff. de iniur. eum qui. §. si iniuria. vbi iniuriarum mihi tenentur qui non me sed alium iuuare intēdebant. facit quod not. de senten. excommu. si verò. & ff. ad le. Aquiliam, scientiam. §. sed si defendendi.

¶In contrarium excuset bannum & forma eius propter authoritatem iudic. quæ in delictis excusare videtur. xij. quæst. ij. de rebus. xxviij. dist. diaconi. lxiij. dist. à Salonitane quod dictum est. cōtrà potest intelligi quod superior authoritatē præstare nō potest, sed hic multo errore motus est iudex ad banniendum illum vt laicum. Item statutum in se valet, quare iste videns illum bannitum non fuit in dolo: quare non tenetur: cum lex Cornelia requirat dolum. ff. ad l. Corn. de sica. l. in l. Secundò debuit iste credere per iudicem beneficium cum ipso præsumatur. ij. quæstio. vj. hoc etiam placuit. de renun. in præsentia. facit quod si. sint leg. per venerabilem. versicul. præ. aliàs ex facto iudicis pararetur laqueus contra id xxij. distinct. quæst. j. de viduis. C. de his quæ vet. æta. imper. lege. j. non ergo fuit inculpa credens quòd iudex & alij credebant & faciens quod communi opinione. licitum erat: cùm publicus & communis error

habeatur

habeatur procura.saltem ad excusationem eorum quæ interim fiunt.ff. de offic.præ.Barbarius.de supel.le.l. iij.in fi.C.de testa.l.j.C.de sen.& inter.l.ij.sicut non deliquit,nec in fugitiuorum numero computatur,qui fecit quod publicè arbitratur fieri licere.ff.de ædil.edic.quod sit fugitiuus.§.apud Labeonem.multũ enim operatur communis opinio : vnde si mulier communi opinione putatur prægnans,proximus heres à posthumo hæreditatem adire non potest, etiam si putet illam non esse prægnantem:secus si communis opinio est in contrarium.ff.de acqui.hæred. cum quidã.§.quòd putet facit quod not.de elect.dudum enim.in gloss. quia cùm iam , imò quod plus est,
4 propria†ignorantia sola excusare videtur.ff.de administrat . tuto. chirographus.§.à deo.Item ignoran.probabilis excusat à sententia excommuni.de senten.excom.si verò,& ab adulterio.ff.de adult.le.pe.xxiiij.qõ. ij.in lectum.Item videtur esse casus. ff.de iniur.illud cano.xv.q.j.illud.ad idem.ff.de arbitris.l.j.cum gloss.ibi posita.

¶Tertiò qui publicè citatus , edicto non paret , consentire intelligitur in sui præiudicium . C.de remis. pigno.si eo qui act.non pos.l.si ea.de inge.ma.diffamari.iste igitur voluntate sua quoad sui præiudicium in libris bannitorum descriptus intelligitur , sed qui se scribi patitur in alio ordine , videtur ipso facto renunciasse maiori.ff.de iur.immu.l.v. §.fi.& de decur.l.fi.iste ergo patiẽdo se scribi in libris bannitorum,videtur renũciasse ordini clericorum.de vi.& ho.cleri.c.fi.de sen.exc.contingit.& illius status quem quis publicè portat,quis esse censetur.C.de La. li.tol.l.vna.§.sed & qui piliati . iste autem sic patiendo accepit statũ banniti,talis ergo esse censebitur:nam
5 † qui patitur aliquid in publicis libris scribi in suum præiudiciũ quod sic scribere habetur pro vero,nec recipitur probatio in contrarium.C.de dona.censualis.in fi.C.de arbit.tut.l. fin.& de hæredi.tut.l.cũ ostendimus ibi:acta publica passi sunt:& hic est talis,ergo &c.ad idẽ.ff.de pub.l.censibus.Quartò ipse clericus qui à principio non venerat allegaturus priuilegiũ,vt debuit,de quo vide quod satis dicam super regula,scienti . ad fin.quæstionis.saltem postea debeat publicè petere bannum cancellari, vel publicè protestari coram ipso iudice,vel coram suo , taliter quòd in publicam vocationẽ peruenire posset.ar.ff man.si fideiussor.§.j.& ij.& per hoc omissam videturdedisse causam ignorantiæ occisoris : & iusta ignorantia excusat in criminibus,vt in furto.institution.vi bonorum raptorum.§. quia tamen.ff.de adulteris .§.in adulterium.§.fratres . C. de plagijs.l.j.plagij criminis.ff.de ambigui.l.j.§. finali & præsertim cùm non delinquere,sed iure agere intendebat:vt hic:& facit prædicta l.penult.de adul.& l.illud de iniur.& clarior casus videtur.ff.ad le. Aquil.qua actione.§.si quis in collucatione. ibi:aut si non in certamine.

¶Soluit Aegid.occisorem immunem per l.vltimò allegatas.& per.l.si igno

rans.ff.loca.cum sol.circa purum fa-
6 ctum fuerit † hæc ignorãtia:& iuuat
hæc præsumptio qua præsumimus
aliquẽ laicum:& communis opinio,
& sic non fuit in dolo culpa,nec ne-
gligentia:cõtraria loquũtur vbi præ
dictorũ aliquid affuit,vel quãdo vo
luit iniuriari,licet erraret in perso-
na,vt in §.si iniuria.hîc autem defuit
culpa,ergo cessat pœna.de constit.c.
ij.Item Gualterius,ex quo ille igno-
rabat eum iniustè bannitũ,vltra præ
dicta alleg.de sent.excõ.si verò.& in
dubio præsumatur ignorans in facto
alieno.ff.de proba.verius. Nihilomi
nus distinguebat,aut iste sciuit ban-
num de iur.non tenere , tunc puniri
debet quasi dolo fecerit.ff.de adulte.
leg.pe.in fi.aut ignorauit bannũ non
tenere,& illum clericum esse,& tũc
absoluetur,cùm iustam habeat igno
rantiæ causam.alleg.l.pe.in princip.
& l.allegationes in fin.secundæ par-
tis : aut sciuit illum clericum sed
ignorauit bannũ non tenere,& tunc
etiam absoluetur si erat talis perso-
na,in quã verisimiliter cadat error il
le,de quibus.ff.de proba.cum de in-
debito.§.sinautem.is qui.aliàs dicit
illum puniri quasi dolosè commise-
rit.ar.ff.de falsis.l.diuus.& de adult.si
adulterium cũ incestu.§.j.& sequen-
tibus.&.c.de incestu.nup.qui cõfert:
quod dixit illũ certis casibus excusa-
ri,maximè de eo procedat:quia cau-
sam erroris videtur dedisse princeps.
i.res publica quæ vice principis cen-
setur. vnde ipsius error,qui facit,sub-
ditorum errorem excusat.ff.de supel.
leg.l.iij.§.fi.subdebat autem Nico-
laus hac de causa doctrinam & di-
stinctionem talem,quasi quis com-
mittat homicidium sine dolo,aut ag
greditur factum dolosum,ex quo se-
quitur illud delictum aut non dolo-
sum.primo casu de illo tenetur quasi
dolosè commisso : quamuis in illo
dolum non commisit.ff.de vi.pu.vel
pri.l.quoniam.ff.de iniur.cum qui.§.
si iniuria.ff.de ser.cor.si quis seruum
§.fi.& l.sequenti.secundo casu aut se
quitur delictum in aliam personam
quam contra quem factum aggres-
sus,aut in eandem:primo casu tene-
tur de culpa . ff. ad leg.Aquil.scien-
tiam.§.sed si defensionis . minor ta-
men imponitur pœna quàm si dolo
fecisset.ff.de sicar. l.j.§.sed si claua.
fallit si aduersarius sua culpa dedit
causam illi delicto.ff.ad leg.Aquil.
Item si obstetrix.§.pe.& l.item me-
la. in princip. ¶ In secundo casu aut
delictum habet rationabilem & pro-
babilem excusationem,aut non . se-
cundo casu punitur , minori tamen
pœna quàm si dolus interuenisset.
ff.de sic.l.iij.in princip . Primo casu
excusatur in totum,per leg.pen.ff.de
adulte.& aliàs leges.alleg.in fine se-
cundæ partis.

SVMMARIVM.

1 *Conuenti semper melior conditio in pari causa,quam agentis.*
2 *Vxoris mores per contractum vel reconciliatio probat,reprobari non possunt.*
3 *Testamentum primum,iuramento assertum,quòd non mutaretur, Deinde testatur iterum,& moritur, vtrũ valeat. & nu.11.& 15.vsque ad finem.*
4 *Iuramentum quo iure sit introductum.*

Iuramen

5 *Iuramentum quod,& quando non obliget.*
6 *Infamibus sint'ne actus legitimi interdicti.*
7 *Testamenti confirmatio mors sola.*
8 *Testamenti factio iuris sit'ne publici.*
9 *Ius publicum an tollatur per priuatorum pactum.*
10 *Voluntates vltimæ fauorabiliores sint'ne quàm contractus.*
11 *Charitas bene ordinata,à scipso'ne incipiat,an solùm inter duos esse possit.*
13 *Templariorum ordo damnatus sit,necne.*
14 *Quæ'nam sine iudicis ministerio sortiantur effectum,quæ verò non.*

REGVLA XXI.

Vod semel.Io.'mo.dicit exempla ponenda. per.c. de illis.j.ad fin. suprà de despon. impu. per.l. de inoffi.test.l.fin.ff.de aqua plu.arc.in diem.de vaca.mu.l.prætor.§.si post. ibi:semel agnoscendo iudicium excusationem renunciat. Dyn. ponit exemplum in diffinitiua quę per proferentem non reuocatur,de hoc dicam super glos.Item in confessione nō erronea in iudicio etiam sine causa facta.ff.de inter.acti.l.j.extra iudicium.tamen cum legitima causa.C. de non nu.pec.l.generaliter.aliâs indiscreta dicitur, & non obligatoria. ff.de proba.cùm in debito.de doli exceр.l.ij.§.contra.ad hoc opponit de. l.tale pactum.in princ.ff.de pac.solutio ibi fuit confessio ad liberandum. Item opponit, solutio & promissio sunt paria.C.ad l.vlti.sed solutio.indebiti inducit præsump.donationis: ergo & promissio.primum patet.ff. eo.cuius per errorem.so.si vterq; scit causam non subesse,non inducitur regula,in pari.solu.ob,quia nec hic agens auditur,nec in indebito soluto, etiam vti debet sciente auditur repetens,quia semper in pari
1 †causa melior est conditio conuenti & deterior agentis. si autem creditor scit: causam subesse,&reus sciret non subesse,tunc procedit contrarium vt videatur ex donationis causa conferri, & efficaciter obligetur.ff.de offic.& oper.liber.campanus.& no.in præ.§. contra.¶Tertiò ponit exemplum in contractu.C.de accusa.& ob.sicut ad hoc signat contrarium.de.l.si pecuniam.ff.de condi. causa.da.remit.ad ibi notata, vbi etiam remittit hæc glo.vltra.med.¶Quartò ponit exemplum in elec.de hoc in prin.gl.signat contrarium.ff.dele.ij.vnum ex familia.&l.cùm ipse.§.à filia.soluit quòd in illis ius eligendi non competebat de præsenti:quia totaliter collatum erat in tempore mortis:vnde per primam electionem cōsumitur.¶Quintò permiscet exempla de aditione hęreditatis.C.de repu.hęred.si quis maior.de delatione iuramenti.C.de iur. iur.si quis iusiurandum.de consensu cōfirmante factū alterius.ff.de aqua plu.ar.in diem.de diuer.& temp.prę. l.de accessionibus.in quibus non licet pœnitere vt vbi signat etiam contrarium de mutatione testamenti quo ad institutiones & legata, de quo dicam super glos.non potest.Io. mo.signat contrarium de l.j.§.quod ait prætor. ff. quorum.l.soluit quod ibi hæredi ante aditam hęreditatem non erat ius volendi:& est simile de

Iur.iur.ſicut noſtris.vbi de hoc in vl ti.glo.¶Prima gl.ponit exempla. ſecundò ponit.xxiij.caſus,quoniã plures includunt in quibus fallit regula.iij.dicit aliud generale incidere in regulam de quo remit.iiij.ponit:qua tuor qui requiruntur ad regulam ſci licet,quod placitum non ſcit improbatum, quod ſcienter placeat quòd non ſola mente & etiam alterius interſit.In gloſ.j.ibi:ſi vxor.in fi.vxo-
2 ris † mores per contractum vel reconciliationem probatos reprobare non poſſum,& ibi.l.penul.qui ſemel conſenſit, non auditur dicens decurionem non rectè creatum. & ibi: apertiſsimi.non recuſatur iudex poſt lit.conteſt.& ibi:Pomponius.ſi probaui negotium à te geſtum,licet mi nus bene,vult quòd mihi non tenea tis:& ibi:ex cauſa.ponit caſum de il lo qui reſpondit ſe hæredem,& producto teſtamento apparet exhæredatus, vel apparet aliud teſtamentum:& ibi:quod iuſsit,vetuit,ne prætor contrario imperio tolleret,remit tere licet de ſententijs.contra ibi:re ctè.in mandato pœnitere licet re integra.& ibi.§.vlt.ſocietatis tempeſti ua renuntiatio in æſtimationem venit.& ibi.§.penul.qui poſuit vt reddatur poſt mortem ſuam,vel depoſi tarij volũtatem mutat,& prius agit. & ibi:ſi per errorem.nil tam contrarium conſenſui ſicut eſt error. ¶In gloſ.j.ibi:ſanitatem.dicit. Io.mo.ne vniuerſitatis membra malo corrumpantur.& ibi:variare poteſt.accumu lando:& ibi:ſi quis in princip.hîc plenè tractat Dyn.an faciens ſecundum teſtamentum,habeat neceſſe ſpecialiter reuocare primum,in quo erant verba derogatoria; ſecundò an ſufficiat ſolita generalis reuocatio: & dicit quòd fortè non erraret,qui diceret ſecundum valere per.§.& ſi qui dem.in auth.de teſtamentis, nuper. vbi ſufficere videtur generalis reuocatio,nec requiritur ſpecialis:tamen ipſe tenet contrarium.ſcilicet,quod requiritur ſpecialis per hanc l.ibi:niſi ſpecialiter dixerit.&c.ſi verò ſpecialiter reuocat,certum eſt valere ſecundum,vt ibi:niſi tranſiſſet numerum contractus,excedens fines vltimæ voluntatis.ff.de doñ.cauſa mor. l.vbi ita donatur,& quod illud in teſtamento fieri poſsit,quod in contractu patet.ff.de aſsig.libe.l.aſsignare. & no.ff.de teſt.hæredes palam.§.vlt. ſi igitur vendit vel donat hæredi præſenti,vel alteri,pro eo recipienti eo abſente, ſub ea conditione ſi teſtamentum reuocari contingat, habebit donatio vel venditio effectum irreuocabilem in caſum reuocationis teſtamenti.Ia.de Bel.tenet valere teſtamentum ſecundum non faciens mentionem de verbis derogatorijs.primum.vt dixi. ſ. eod.lib.de conſti.c.j.ſuper. vj.gloſ.an verò teſtamentum iuratum reuocari poſſit,ſtatim ſubdam:ibi: interlocutoria.& diſtinitiua interdum, quod dic vt dixi de accu.qualiter.ſuper.j.glo. de quo hîc.Dyn.concordans ei quod ibi dixi poſt Hoſt. & ibi improbantur à iur.vnde dixit Io.mo.quòd ma lum culpæ remitti & ordinari poteſt in bonum pœnæ, vel, vt dicit, homo ruens in peccatum non reſurgit,nec ex ſe,nec à ſe ſed à gratia preueniente.

præueniente.vnde Augu.super illud psal.lxxvij.circa medium,caro est spiritus vadens,scilicet,ex se in peccatum,& non rediens ex se,sed ex gratia.facit quod scripsi.s.eo.peccatum. & ibi:recedere possunt.expone,& remitte quod dixi de arbit. cùm dilectus.super fin.vlti.glos.vel facto.suprà de spon.tuæ.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem quam disputaui de testamento iurato, quam sic proponebam, Marcus
3 fecit testamentum † & iurauit non contraueuire, nec illud immutare: deinde fecit secundum testamentum & mortuus est quæritur quod testamentum valeat. ¶Pro primo ibi dicam.v.rationes.pro secundo quatuor. tertiò ponam duas opiniones contrarias,primam tenens cùm certa determinatione,& contrarijs respondebo. ¶Probo igitur quòd valeat primum: seruandum est enim iuramentum, quàm diu seruari poterit sine periculo animę,de iur.iur.si verò.quòd me. causa.cùm dilecti.est enim,iuramen
4 tum † de iur.naturali, & obligat ex præcepto.xxij.q.j.si peccatum.de iur. iur.& si Christus.de voto.magne.§.
5 penitus seruandum. ex quo † nil in primo illicitum,quo casu secus: vt si paganos vel hæreticos instituisset in primo,de hęreticis.si quis.tunc enim, iuramentum non obligat de iur.iur. quanto.e.ti.non est obligatoriū.cum suis concor.¶Secundò,video ꝙ verba derogatoria primi testamenti faciunt secundum non naturale,nisi de illis testator in secundo fecerit mentionem.ff.de leg.j.l.si mihi.&c.§.interdum.de leg.iij.si quis.in prin.testamenti.& de hoc.s.dixi post Dy.Item de testamento inter liberos facto.C. de tes.auth.hoc inter liberos.& no.s. e.li.de consti.c.j.si hæc primū testamentū fortificant,multò fortiusiuramētū.xxij.q.j.oē quod.maximè cùm per id obligatur deo.facit quod dixi. de spon.c.ij.sed interdictū papæ vitiat testamentū.de vsur.quamquā in fi.de pœ.Felicis.li.e.fortius ergo hoc faciat interdictūDei.¶Tertiò sic probo,Sicut licet testamentū suum cuiq; rūpere,quia ambulatoria est voluntas defuncti.de cele.mis.cū Marthæ. ff.de admi.le.l.iiij.sic licet minori venire cōtra alienationē rei suę vxori, cōtra alienationē fundi dotalis filię, contra pactum quo renuntiauit successioni paternę:Primum patet.ff.de rebus eorum.l.j.ff.de fun.do.l.lex Iulia ca.C.& si cùm lex.Tertium.C.de pac.pactū quod dotali.& C.de col.pactum.sed per iuramētū prædicta omnia cōfirmantur,ita ꝙ non licet postea contrauenire.C.si aduer.ven.l.j. & auth.sacramēta.de iur.iur.cùm cōtingat.& c.ij.e.li.de pac.quāuis.ergo idē in testamēto,& vt iuramento firmetur,& tollatur per id cōtrauenien di potestas,licet.n.arguere de cōtractibus ad testamēta.ff.deleg.iij.q chirographū.Quartò multū videtur facere pro hac parte de sepul.c.j.e.lib. vbi quis quālibet sepulturā elegit,& iurauit nō cōtrauenire:vlteriuselige re aliā nō pōt & dicit ibi Archi.ꝑ id hāc quęstionē decidi.Itē ꝑ iuramētū impedit futura accusatio,sic & futura testamēti factio.Primū probat de accu.veniens.de iur.iur.quēadmodum.

¶ Quintò video quòd si pòst, primum testamentum tollere non potest, nec plus testari. xix. quęs. iij. nunc autem de testamentis, quia in gredientibus. C. de sacro. san. eccle. auth. ingressi. quod ergo facit professio, hoc facere potuit iuramentum, quæ sunt eiusdem vinculi. de voto, magne. & in pręc. c. j. de sepul. ¶ Sextò patet quòd faciendo secundum testamentum, deierat, per iuri autem sunt infames. &. c. se. vbi de hoc. iij. q. v. constituimus. vj. qō. j. infames. &. c. quicunq;. ad hoc de iu. iur. querelam. C. de transact. si quis maior. & actus
6 † legitimi sunt infamibus interdicti. de. test. licet enim, testari verò non est actus legitimus. facit quod not. ff. eo. ti. contractus. in prin. ergo secundum non valuit. ¶ In contrarium videtur scilicet quod valeat secundum testamentum: ambulatoria est enim, voluntas defuncti. &c. vt. s. in ij. arti.
7 & sola † mors est confirmatio testamenti. vt ibi: & nil est quod tantum debeatur hominibus, sicut quòd vltimę voluntates &c. C. de sac. san. eccl. l. j. C. de testamentis, quoniā dignum. & libertatem supremi iudicij quis sibi auferre nō potest. ff. pro soc. cùm duobus. §. idem priuignus. allega. §. idem papa. alleg. §. si. in fi. nec sibi legem imponere, à qua non liceat recedere, vt præ. l. si quis. in prin. maximè
8 quia factio † testamenti vt iur. publici. ff. de testa. l. iij. quod per priuatorum pactum non tollitur. ff. de re. iur. neq; pignus. §. priuatorum. de fo. cōp. si diligēti. ¶ Probatur secundò & sic æquiparamus hic duo, iuramentum &. confirmationem principis, vt patet de pręb. dilecto. de rescri. cum aliquibus. e. li. de elec. quia sæpe. cum si. sed testamentum per principem confirmatum licet imputare testanti. C. de testa. l. omnium. ergo & testamentum pro se iuratum. Ad hoc satis facit quia siue numerus cañ. sit iuratus, siue per principem confirmatur, licet ab alio recedere eo casu quę ius permittit. s. propter excedentiam facultatum. de consti. cum M. & facit quod not. in dec. præ. dilecto. in glos. imò. Item in his æquiparamus iuramenta & pœnarum obligationes, de elec. vbi periculum. ad fi. eo. li. de off. or. quia plerique. sed pactum futuræ successionis etiam cum pœnæ obligatione non valet. non enim, licet testamentum deducere in contractum: probentur hęc. ff. de verb. obli. stipulatio hoc modo concepta. ff. de don. quadam. §. j. de acqui. hęredi. qui hæreditatem. C. de pact. l. fin. C. de inuti. sti. l. ex eo. sicut ergo in his non obligaret pœna sic nec iuramētum: & facit ad prædicta. de con. præ. c. ij. eo. li. Est enim, regula, quòd si principale non tenet &c. hoc. eo. ti. accessorium. cum concor. cùm ergo testamentum
9 † licet iuratum non possit me alteri obligare, vt est probatum. Item nec mihi ipsi, vt patet. ff. dele. j. cum filio. &. l. si mihi &c. & facit. ff. de arb. l. pe. restat per locū à minore, quod iuramentum illud nō potest impedire secundam testamenti factionem. Probatur tertiò, si testari & cōtrahere matrimoniū licet cuiq;, cui nō prohibetur. prohibiti testari habentur insti. quibus non est per. fa. te. per totū. ff. & C. qui te. fa. pos. & in spe. de instru. ædi.

§. comp

§. compendiosè in prin. prohibitos contrahere. vide in summula.iiij.lib. sed si iuro non contrahere vel contrahere cũ Titia, vel non contrahere cũ Seia omni casu si cũ Seia contraho, valet matrimonium. probatur primum, de voto.c. vno.eo.li. secundũ & tertium de spõ. sicut.&. c.si inter.de spõ.duorũ.c.j.periurus tamẽ siue & de eo pœnitẽtia imponitur, vt ibi, sic in testatore dicamus valere secundũ testamentum, licet periurus sit & postea puniendus, vt ibi. Quartò patet idem in alijs iuramentis, vt in eo qui iurauit certam religionem ingredi, sed si ingreditur aliam tenet ingressus de regula, qui post votum. eo.li. Itẽ iuraui librum non vendere Titio vel vendere tibi: si vendo Titio, & trado trãsfertur in eũ dñium. C.de rei vẽ.quoti.& facit quòd dixi post Inno.de præben. dilecto. super
10 ver.iuramentũ. si hoc † in contractibus, fortius in vlt.vol. quæ fauorabilior est.de dona.cũ dilecti.ad hoc de cõcess.præ.c.j.§.ecõtra.s.eod.lib. Sol. hæc quæstio not.xiij.q.ij.vltima voluntas tamẽ quid sentiat in ea Io.per gl.illam non apparet, & Bar.Brixi. dicit se plenè notasse in quæstionibus, quod est falsum, vt patet in Domic. xxij.de quo loquitur, quæ diuersa est ab ista.& etiã quæ in illa sentiat non apparet.no.Accur.in vsibus feu.con sti.Fre.hac edictali.§.Itẽ sacramẽta. in gl.hoc quæro.vltra mediũ.& Prof. in libel. de se. cõ. clementiano. vbi glossat autẽ sacramẽta.in glo.primò quæritur in vlt.quæstione.& per alleg.gall. in man. de testa.ver. pone. quòd quidam per de Odof.Ia.de Ra. Pe.de Bel.&.d.Cynum de sacro. ec.l. j.& hi tenent testamentum secundũ Valle.Gul.cõtrà in spe.de instru. edi. §.compendiosè.ver.quod si quis iurauerit.Facit ad quæstionẽ quod no. Ray.in sum.de sepul. & plenius. no. Ho.eo.ti.§.an licitũ.ver.quid si quis
11 eligat.ergo credo per prima iura † ꝙ is, de quo quæritur secundum testamentum facere non debeat: & ꝙ illud faciendo vel primũ immutando sine causa, sit periurus: dico tamẽ per iura secunda & maximè vltimò allegata: ꝙ si hoc fecerit valet secundũ: sciendum quòd Ho.Boat.in secundo dicto concor.sed non in primo: quia illum dicit non periurum hac ratione: quia iuramentum fuit temerariũ: quia iurauit melius non facere: nec enim secũdum eum datum est homini tam bene facere quando possit facere etiam melius: hoc antè dixi in præ.decr.cũ Marthæ. procederet hoc dictũ restrictum.ad.j.dicenda: patet autẽ ex solutione quã prædixi, fore responsum ad quædam argumenta primę partis.s.primum & secundum. Ad solut.multũ facit, quia ex cõtrario aperiretur via iniquitati, inducẽdo.s.patres fami.ad testandũ & iurãdum: & sic auferretur eis bonorũ suorum dispositio, quod faciendum non est: ad hoc de diuor.quanto.ad fi. Itẽ cadit in vitiũ, aliũ prohibere testari. C.si quis ali.te prohi.l.j.& ij.&.ff.e.l. j. ergo multò fortius seipsum: cũ or-
12 dinata † charitas cuiuscũq; incipiat à seipso.xxiij.qõ.v.non licet.ideo autẽ dixi.s.sine causa: quia si ex iusta causa immutare primum testamentum, puta testatus fuerat inter liberos vel

extraneos qui mortui sunt, vel in hæresim lapsi, vel instituerat ordinem
13 † tẽplariorũ, qui nuper dãnatus est, vel ex his simile: tũc dico eũ etiam à periurio excusari: ad hoc de iureiur. quẽadmodum. & præ. decre. si tibi. de spõ. quod no. Ho. in præ. versi. quid si quis. facit etiã ad solutionẽ quod no. de procur. c. fi. li. eo. Ad alleg. iij. pro prima parte respõdetur, ꝙ sunt quę-
14 dam † quæ per se sortiuntur effectũ sine iudicis ministerio vt baptismus, matrimoniũ, professio, testamentum morte confirmatũ, & his similia: & in his valent quę fiunt cõtra iuramẽtũ, vt est probatum. ¶ Sunt alia quæ requirunt ministerium. vt reuocatio alienatæ rei minoris, vel dotalis querela inofficiosi, & his similia: & in his iudex denegat ministeriũ suũ, ne aperiat viã periurio. de iur. iur. si verò &. c. verũ. &. c. mulieri. C. si aduer. vẽ. l. j. de iudi. indiui. l. ij. & sic loquentur contraria. facit ad distin. de bap. maiores. ver. I[illegible] quæritur. vnde fateor quòd argumenta illa concludunt. s. quòd si adiret iste iudicem, & petit sibi dari licentiã secundo testãdi, ꝙ non audiretur: sic & in numero. de spõ. ex literis. ij. & sic sit respõsum ad id quod dicitur quartò, de eo qui iurauit nõ accusare. ad decre. primã, de sepul. Idẽ illud speciale in odium allicientium ad sepulturam eligendam. ¶ Itẽ dico quòd illa nou concluditur ad quod inducitur: sed potius cõcludit quod neutrũ valet, & quod illũ oportet decedere intestatũ: quod verũ est in casu expresso. Circa cœmeterium enim suũ potuit papa statuere quod voluit. sed non sequitur per hoc quod idẽ potuisset in primo malibus. Facit quod no. eod. tit. in regula, possessor. Idẽ, potest esse ratio ꝙ is, quem constat decessisse in mortali non sepelitur in cœmererio ecclesiæ. xxv. q. placuit de tornea. c. j. de rap. super eo. ¶ Ad alleg. quintò dico quòd professus censetur mũdo mortuus. xvj. qõ. j. placuit. ij. quod non est in simpliciter iurante & ille caret proprio, iste non. ¶ Ad vltimò allegata respon. periurum non semper infamẽ: probatur hoc de testamentis. testimoniũ. ij. respon. & facit quod not. vj. q. v. c. ij. Item decre. non licet. non debet intelligi de omnibus legitimis actibus, sed de quibusdam alijs: nec vendere posset, nec matrimoniũ contrahere, quod est falsum: & facit de hæreti. excommunicamus: §. credentes. vbi infamia specialiter infligitur, licet in pœnam. & facit quod dixi. eod. ti. actus. & satis est, talẽ expressè non prohibitum, vt. s. dixi. Itẽ tunc solùm est periurus, cùm perfectum est testamentum, quasi factum videretur à nõ periuro. & facit quod scripsi de regulis, vidua. de senten. excõ. contingit. j. hoc tamen dico sic allegando per ea quæ dixi de cõiug. ser. c. fi. super vltim. gloss. Est autem
15 † aduertẽdum quòd in quæstione dubitari posset, an illud, iuramentum habeat vim verborũ derogatoriorũ, ita quòd necesse sit de primo mẽtionem fieri in secundo. Item an sufficiat generalis, an requiratur specialis & expressa de primo, puto, quòd sic, si iuramentum interuenit in testamẽto. si verò postea ex interuallo, non credo quod faciant allega. l. si quis. in prin.

in prin.& quod ibi no.ff. deleg.ij. cũ pater. §. filius matrem. De leg. iij. cũ.§.codicill.ff.de fideicom.l.Lucius in fin.cum similibus.de secundo dixi suprà post dy.

¶ Regulæ fforũ huius literæ sunt hæ.

Paulus. Lex x v.

Qui actionem habet ad rem recuperandã,ipsam rem habere videtur.

Pomponius. Lex. x v i i i.

Quæ legata mortuis nobis ad hæredes nostros transeuut, eorũ cõmodũ per nos ijs quorum in potestate sumus,eodẽ casu acquirimus:aliter atque cũ stipulanti sumus.Nam & sub cõditione stipulãtes.omni modo, eis acquirimus,etiam si libertate nobis præstita à dominis, conditio existat.

Idem. Lex x x.

Qui cũ alio contrahit, vel est, vel esse debet non ignarus conditionis eius:hæredi autem hoc imputari nõ potest,cũ non sponte cum legatarijs contrahat. Non solet exceptio doli nocere ijs, quibus volũtas testatoris non refragatur.

Pomponius. Lex x x i.

Quoties dubia est interpretatio libertatis, secundum libertatem respondendum erit.

Paulus. Lex x x v.

Quatenus cuius intersit, in facto, non in iure consistit.

Vlpianus. Lex x x v i i.

Qui potest inuitis aliquibus alienare:multomagis & ignorantibus & absentibus potest.

Paulus. Lex x x x.

Quod initio vitiosum est:nõ potest tractu temporis conualescere.

Vlpianus. Lex x x x i i i.

Quod attinet ad ius ciuile, serui pro nullis habentur: non tamen & iur.naturali:quia quod ad ius naturale attinet,oẽs hoĩes æquales esse.

Caius. Lex x l i i i.

Qui in alterius vide.s.eodem qui in ius in suffra.

Idem. Lex x l v i i.

Quod à quoquã pœnæ nomine exactũ est,id eidẽ nemo restituere cogit.

Paulus. Lex x l i x.

Quidquid in calore iracundiæ, vel fit,vel dicitur,non prius ratũ est,quã si perseuerantia apparuerit iudicium animæ fuisse.ideoque breui reuersa vxor,nec diuertisse videtur.

Vlpianus. Lex l x i i i i.

Qui sine dolo malo ad iudiciũ prouocat,non videtur moram facere.

Vlpianus. Lex x c v i i i.

Quoties idem sermo duas sententias exprimit, ea potissimum excipietur, quæ rei gerendæ aptior est.

Paulus. Lex l x x i i i i.

Quò tutela redit, eò & hæreditas peruenit, nisi cũ fœminæ hæredes intercedunt. Nemo potest tutorem dare cuiquam, nisi ei, quem in suis hæredibus,cùm moritur,habuit,habiturus've esset,si vixisset. Vi factũ id videtur esse,quod quis, cũ prohiberetur,fecit. Clàm, quod quisque, cũ cõtrouersiã haberet, habiturũ've se speraret fecit, Quę in testamẽto ita scripta sunt,vt intelligi non possint, perinde sunt,ac si scripta non essent. Nec pasciscendo,nec legem dicẽdo, nec stipulando quisquam alteri cauere potest.

Papinianus. Lex l x x x i i.

Quæ dubitationis tollendæ causa contract

contractibus inseruntur, ius commune non lædunt.

Paulus. Lex xc.

Quandiu valere posit testamentū, tandiu legitimus hæres non admittitur.

Paulus. Lex xcii.

Quoties duplici iure defertur alicui succeßsio, repudiato nouo iure quod antè defertur, supererit vetus.

Hermogenes. Lex xcix.

Quoties vtriusque causa lucri non vertitur, is præferendus est, cuius in lucro causa tempore præcedit.

Vlpianus. Lex ciii.

Qui vetante prætore fecit, hic aduersus edictum fecisse propriè dicitur. Eius est actionem denegare, qui poßsit & dare.

Paulus Lex cxxiii.

Quæ propter neceßsitatem recepta sunt, non debēt in argumentū trahi.

Idem. Lex cxxvii.

Qui rem alienam defendit, nunquā locuples habetur.

Vlpianus. Lex cxxxv.

Qui potest facere vt poßsit conditioni parere iā posse videtur. Quòd quis, si velit, habere non potest, illud repudiare non potest.

Idem. Lex cxxxviii.

Qui in ius dominium've alterius succedit, iure eius vti debet. Nemo videtur dolo facere, qui causāmignorat cur non debeat petere.

Modestinus. Lex cxxi.

Quod iussu alterius soluitur, pro eo est, quasi ipse soluisset vel ipsi solutum esset.

Idem. Lex cxliii.

Quod nullius esse potest, id vt alicuius fieret, nulla obligatio valet efficere.

Celsus. Lex cli.

Quod euincitur in bonis non est.

Modestinus. Lex clv.

Qui per succeßsionem quāuis longißsimam defuncto hæredes extiterint non minus intelliguntur hæredes quàm qui principaliter hæredes extiterint.

Vlpianus, Lex clxi.

Qui in seruitute est, vsucapere nō potest, nam cum poßsideatur, poßsidere non videtur.

Paulus. Lex clxiii.

Qui non facit quod facere debet, videtur facere aduersus ea quæ non facit, at qui facit, quod facere non debet, non videtur facere id, quod iussus est facere.

Idem. Lex clxxiiii.

Qui dolo desierit poßsidere pro poßsidente damnatur: quia pro poßseßsione dolus est.

Vlpianus Lex clxxx.

Qui authore iudice comparauit, bonæ fidei possessor est.

Paulus. Lex clxxxiiii.

Quod contra rationem iuris receptum est, non est producendum ad consequentiam. Qui duo pro solido hæredes esse non possunt.

Idem. Lex clxxxv.

Qui tacet non vtique fatetur: sed verum est eum non negare.

Vlpianus. Lex clxxxvi.

Quod ipsis, qui cōtraxerūt, obstat: & successoribus ipsorum obstabit.

Pomponius. Lex cclxxxix.

Quod quis, cùm seruus esset, egit proficere liberto facto non potest.

Pom

Vlpianus. Lex cc.

Quoties nihil sine captione inuestigari potest, eligendum est quod minimum habeat iniquitatis.

Pomponius. Lex ccIII.

Quod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire.

Licinius, Lex ccx.

Quæ ab initio inutilis fuit institutio, temporis tractu conualescere nõ potest &c.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictioni vim plures succedere, an sit nouum.*

2 *Patrono patri mortuo plures'ne succedant filij in patronatus iure.*

3 *Obligationis natura mutari'ne debeat ex successorum diuersitate.*

4 *Iura an sint discreta, etiamsi in eandem personam concurrant.*

REGVLA LXXVII.

RAtioni Ioan. mona. dicit exemplum in onere non cohærente personæ. nam in illo secus.ff. de adimẽ. le.l.legatum.& de adimen.le.l.Caio. in prin.& de condi.& de.le. legatum secundum Dyn. qui etiam soluendo contrarium.& de l. licet. ff. deleg.j. quæ vult quod substitutus in honore hæreditatis, non succedat in onere legatorum. distinguit: aut tantum substitutio legata repetitur verbis testatoris expresſis, aut non: primo casu, aut cum eiusdem diei vel conditionis adiectione, aut simpliciter: si cum eiusdem diei vel conditionis adiectione, expectantur illa, etiam si legatum redderetur inutile.ff.deleg. j.si quis à filio.post prin.si verò simpliciter, tunc debentur non expectatis conditione vel die, quæ in persona instituti fuerunt adiecta. vt dicta l.si quis à filio.& l.si cui à filia.

¶Secundò principali mẽbro quando non repetuntur verbis expresſis, tunc legis potestate tacitè repetita intelliguntur cũ eadem semper conditione & die.ff.de leg.ij.cùm pater. §.ab instituto. nisi talis esset conditio quæ redderet legatum inutile.ff. de verb.oblig.Titia.§.idem respondet.& de fidei. libe. l. vlti.honor hic aspiratur, onus non: vt dixi suprà ea. l.de elect.si religiosus.super vlt.glo.

¶Prima glo.ponit exempla,& dicit regulam posse reuolui.

In j.glo.ibi in prælato æqui.secundum Dy.dici potest in quolibet substituto in hæreditate, quæ honor appellatur.ff.de le.præstan.l.famil.§. si legato. propter quod succedit in onere legatorum, quæ all. abinstituto relicta videntur tacitè ab instituto repetita.ff. deleg.ij. si Titio & Mæuio. §. Iulianus.& l. cùm pater.§. ab instituto.

QVAESTIO.

¶Hæc regula facit ad quæstionẽ quam post dominum meum Palmerium disputabam sic proponens, Prima causa delegatur duobus: secunda duobus vtriusque simpliciter, & sub nominibus dignitatum mortuo vno ex primis, qui prælatus erat duarum ecclesiarum vnitarum, dissoluitur vnio:& duo subrogantur. Item mortuo vno ex secundis, dignitas per papam dispensantem super vtraque tenenda collegæ confertur: quæritur de his causis qui sint earum iudices.

¶Primum

¶Primum articulum huius quæstionis disputauit dominus Palmerius:quærebat tamen de eo qui citauit in altera illarũ ecclesiarum vnitarum: secundum disputauit dominus Marcillius. In vtroque membro post disputantium allegationes pro & contra,ponentur quæ addidi:dein de in primo ponetur solutio disputantis,quę improbatur,&quatuor opiniones addentur demũ ponitur,solutio distinguens postquã eliciuntur duo dubia.In secundo ponitur etiam disputantis solutio, & eius approbatio,& ad contraria responsio,& aperiuntur duo dubia.

¶Ad primum arguitur quod ambo illi subrogati sunt iudices: quia res peruenit ad causam à qua incipere potuit: quia libentius papa delegasset tribus quàm duobus.eo.ti.pru dentiam. & verba rescripti conformãda sunt æquitati.de rescriptis,cau sam.ff.de iniust.no.l.quanuis.certũ est enim istos duos succedere in locum & dignitatem defuncti:ergo &c.eo-
1 dem titulo.quoniam abbas.nec † est nouum plures vni in iurisditione succedere:vt patet in canonicis qui succedunt episcopo.lxv.dist.c.fi. de maioritate & obedientia,his qui. & plu
2 res†filij patri in iure patronat⁹ delet. xvj. q. vij. si plures accedant.illa verba,sicut misit me pater &c.xxiiij. q.j.loquitur.Item sicut isti subrogati succedunt in bonis acquisitis.de testamen.relatum.ij.in fi. sic & in iuris ditione delegata. argumẽ.decre.præ. quoniam abbas.Pal.ad hanc partem. C.de aduoca. diuer. iudi.l.binos. vbi duo aduocati,qui subrogantur in locum vnius aduocati fisci,eisdẽ vtrã que iuribus & immunitatibus quibus vnus solus,qui prius erat.ad idẽ. C.de metropol.liberto.l. vna. lib.xj. ibi:duæ metropoles factæ de vna di gnitate simili perfruũtur. Item dicit lex, ꝙ omnis numerus illorum qui substituũtur in locum vnius,pro singulari persona habẽdus est.ff.de con ditioni.& demonstratio. cui fundus. in fin.nec † enim ex diuersitate suc- 3
cessorum mutari debet obligationis naturã.ff.de verb.obli.l.ij.§.j.aliàs ex his.& licet hodie maior sit numerus personarũ, tamen idem populus. vij. q.j.denique.ff.de iudi.proponebatur. facit de censi. quanto. facit satis pro hac parte quod scripsi post Innocẽ.& Host.eo.ti.cùm te consulente, scilicet de vno ex pluribus delegatis qđ subdelegare potest pluribus:quod er go posset subdelegatio quod possit subrogatio,de qua quæritur,ex quibus concluditur duos successores vnius vnà cum collega iudices esse: & adde quod dicam in articulo secũdo. In contrarium allegatur, Intentio scribentis debet attendi, qui voluit duobus & non pluribus delegare.rescripta sunt stricti iuris,nec extenduntur ad personas nõ expressas. eo.tit.P.& G. Item forma petitionis attendi debet in sententia, ergo in processu, sed impetrans petijt duos, ergo non habeat tres. non obst. cap. quoniam abbas:quia ibi vnus succedit vni: nec quod de canonicis dicitur cui succedit capitulum.nec quod de filijs dicitur succedentibus patri in patronatu:quia illud iure sanguinis,nõ electionis,Pal:Pro parte facit

euitatio

euitatio absurditatis, pone ꝙ ad petitionem partis vnius datus fuerat ille prælatus, secundum hoc ille habebit duos iudices, & collega vnum solum. Item si dicas istum tertiū datum ex officio, vitiabitur intentio delegantis, qui voluit propter numerum imparem prouideri causæ in casibus discordiæ: sed hic erat dare numerum parem. eo. tit. c. fi. facit de arbit. c. j. Ex quibus concluditur quod aut alter solus, aut neuter debet esse iudex, secundum quod potius neuter videtur. per decre. pe. de elect. lib. eo. vbi plures dati ab vno non insolidū, non admittuntur propter contrarietatem, quæ inter ipsos cōtingere posset. Item verum est neutrum istorū subrogatorum esse prælatum illarū duarum ecclesiarum: ergo neuter in delegatione succedet. facit. ff. de rebus dub. si is qui ducenta. §. vtrum. ex quo non est scriptum cōmuniter vel diuisim, facit de præben. c. fi. lib. eod. sic & nauis dissoluta ea mēte, vt fiāt duæ, vel vt in aliū vsum asides conuertātur, definit esse nauis. ff. de ver. obli. inter stipu. §. sacramenta. facit quod not. de collegio destructo superioris authoritate. xvj. q. vij. & hoc diximus per Inno. de no. ope. nun. c. ij. & suprà eo. titu. priuilegium. dicemus ergo, quòd si ex duobus vter sit tutor, est incertum, neuter est tutor. ff. de testamen. tut. duo sunt. & idem in procur. & arbitr. ff. de procura. l. ij. infrà de arbi. Innotuit. Sic & propter incertitudinem neuter istorū sit delegatus. facit de rescr. ad hoc. sicut & incerta sponsa non inducit honestatem de spon. c. vno. lib. eod.

¶Palmerius qui, vt dixi, quærebat de illo quem ad alteram ecclesiarū vnitarum citauerat, dicebat ꝙ is qui succedit in illa, debet esse iudex, quasi videatur illam elegisse: & vt illius prælatus velle procedere, & altera prælatura præuenta. dicebat tamen quòd aliqui dicebant vtranque admittendam. alij ꝙ ambo debebant vnum subdelegatum dare. arg. ff. fami. her. Si familiæ. ad hoc vlt. e. vide quod not. de procura. non iniustè in glo. antepe. Ista solutio nec rationē habet, nec tangit dubium quæstionis. Item pone quod ad neutra citauit, quare aliqui dicunt inspiciēdam dignitatē principaliorē in illa vnione, per ea quæ not. ne sede va. c. vno. alij primo nominatum in rescriptū. facit de elect. c. pe. cum suis concor. eod. lib. alij, quod is, quem elegerit impetrans: alij delegantem consulendum: iuxta ea quæ not. eo. titu. quoniam abbas. tu dicas ꝙ aut in rescripto exprimitur altera sola dignitas, vel ecclesia: aut vtraque: & secundo casu, aut altera sola ratione sui & loci esset capax delegationis. aut vtraque primo & secundo casu, scilicet altera sola exprimitur vel vtraque: sed altera sola capax est delegationis. dico igitur illum solum qui succedit in dignitate expressa vel capace, in delegatione succedere: & est ratio, quia certum est ratione dignitatis non expressæ vel non capacis illum iudicem non esse: ergo nec in iurisdictione succedet qui subrogatur nulli. De primo pone exemplum in abbate Sancti Stephani, cui non expresè mon. Sancti Bartholomæi

vnico

vnico quotidie causæ delegantur. De secundo pone ꝙ simplex parochialis ecclesia vnita est dignitati, soluta vnione rector parochiæ non succedet in iurisdictione ratione loci:finge quò moñ. sancti Proculi. de Boñ.sit vnicum moñ.sancti Petri de Mutina.de reli.do. c.ij. actor & reus sunt Boñ. vel actor Mutiñ. & reus Boñ. planum est quod iste abbas ratione loci respectu moñ. Mutiñ.non potest esse iudex huius causæ : ergo is qui in illa abbatia soluta vnione succedit,non erit iudex.de rescri.statutum.lib.eo. Facit ad hoc bene.ff.de sti.ser.l.j.§.cõmunis seruus.& l. proinde.in fi.&.l. sequenti.ff.de auth.tu. si communis. per quæ iura patet, si communis seruus simpliciter vel expressis dominis stipulatur, id, cuius alter dominorum non est capax, totum intelligitur alteri stipulatum.facit quod scripsi post Inno.de præscri. cum ex officij. In tertio verò casu, quando vtraque exprimitur,& vtrapue capax est delegationis.pone exẽplum de ma.& obed.cum ecclesijs.in prin.de arbi.exposita dico quod cum actus iste delegationis,qui talis pluralitatem non respuit,imò illam amplectitur.vt in dec.prudentiã. vterq; in delegatione succedet, & recipietur rescriptum dicens : prior talium ecclesiarum. ac si diceret:prior talis, ecclesiæ.Item prior talis, ad quod facit.ff.de condi.& demon.l.falsa. in fi. distinctio contraria soluat contraria. ad æquitatem allegatam respondebitur in proximo articulo.

¶Sed modo incidunt duo fortia dubia,scilicet vtrum isti duo fingantur vice duorum. pro quo facit prædicta ratio:an vnius tantùm pro quo decre.clementi.de iur.patro.c.ij. Sed quid in actu qui respuit pluralitatẽ personarum, vt in ordinatione actiuè,vel in prouisione passiuè,id est si deliberet talis ordinarius,vel de illo deberet prouideri, vel his si. & hoc vbi per circunstantias non apparet alterum proferendum,satis est locus varietati opinionum præmissarum.

¶Circa secundum quæstionis articulum allegatur quod iste solus non sit iudex,quia prouisio curiæ habet potius causam delegare duobus quã vni:quia integra &c.eo.tit. prudentiam.lxiiij.dis. extra conscientiã. nam per ampliores homines perfectissima veritas reuellatur. C. de fideicõ.l.fin.& quod à pluribus quæritur &c.xx. dist. de quibus.ponderata igitur intentione delegantis & forma mandati quæ attendenda sunt.de præben.c.fin. de rescrip. cùm dilecta. apparet hũc solum iudicem nõ esse, cùm non debeat quis fungi vice plurium personarum.lxxxix.dist. singula.de institutio.ca.fi.marsi.

¶Ad hoc facit,quia non sufficit in effectu adimpleri mãdatum, nisi adimpleatur per modum descriptum. de restitu.spolia.Pisanis probatur de rescrip.susceptum.lib. eo. & benefacit quod not. de rescrip. si pro te. ex quibus concluditur quod licet hic sit prælatus vtriusque:quia non per casum mod.in rescripto expressum nõ est iudex huius causæ : ad hoc facit æquitas dicta in proximo membro.

¶Pone enim quod iste superstes datus erat ad petitionẽ vnius partis. & defun-

& defunctus ad petitionem alterius, absurdum esset quod iste solus esset iudex. ¶ In contrariũ ille habet illas duas dignitates, & illorũ duorum vice fungitur: ergo est iudex huius causæ. hoc enim potest esse. de elec. cùm inter. j. & ij. ff. de adopt. si consult. Item si defunctus cõmisisset, & ipse vti cœpisset eo viuente, planum est quod esset cõpetens iudex: de off. deleg. licet, si ergo hoc facit subdelegatio, ergo & subrogatio. cũ enim hoc ad vtrãq; dignitatẽ pertineat: & iste vtrãq; administrat: ergo iudex competens. quia quod omnes &c. eo. titu. quod omnes. Itẽ si is, à quo appellatur, efficitur iurisdictionis illius, ad quem est appellatũ, cognoscet de causa. ff. de iudi. si is qui. de hoc. de elect. querelam. in prin. secundũ iura.

¶ Hoc vltimum fortifica: certum est ꝙ minus se patiuntur in vno subiecto iudex à quo appellatur, & iudex ad quem: quàm iudex & collega. Primum probatur. de consue. c. ij. lib. eo. si igitur primo casu vnus per subrogationem gerit vices vtriusque, fortius in secundo. vnde facit ad hanc partem lex dicẽs ꝙ id quod in duabus personis recipitur, in eadẽ persona recipiendũ est. ff. si cer. pet. j. singularia. facit de pœn. dist. iij. adhuc instant. viij. q. j. in scriptis. sic ecõtrario. x. dist. quoniam. idem xxvj. dist. cùm ad verum. hinc est ꝙ non ponderamus pluralitatem personarum, vt te. scrip. vnde tantum iurisdictionis habet vnus datus per vnũ rescriptum, quantũ tres dati per aliud, de rescrip. pastoralis. Itẽ ius multorũ bene residet in vnũ. ff. quod cuiusq; vniuer. sicut municipiũ. in fi. & not. de postu. gratum. Item canonicus gerit vices proprias & canonici impediti, qui dedit ipsum procur. ad actũ electionis, de elect. quia propter. & c. pe. lib. eo. & vnus diuersus respectus respicit stipẽdia plurium. de re iudic. cùm olim. facit in authẽ. vt iud. sine quoquo suffra. §. illud. col. ij. facit ad hanc partem quod not. vij. q. j. si quis in clero. de cleric. non resid. quia intãtum. facit etiam de testa. officij. vbi in eodem testamento episcopus gerit vices legatarij & episcopi. eo. tit. Raynutius. & c. Raynal. vbi filius detrahit duas quartas, vt filius & hæres: & benefacit. ff. de his qui. vt indig. l. tutorem. 4 Discreta † quidem sunt iura, licet in eadem persona concurrant: aliud quidem tutoris, & aliud legatarij: sic & hîc, licet diuersæ sint dignitates, ex quo concurrunt in personam eiusdẽ, competens iudex erit. Solutio iste solus procedere poterit, cũ sit administrator legitimus vtriusq; dignitatis: & hoc præcipuè probat decre. præ. licet. de offi. deleg. secundum iura. Hæc solutio do. mei placet per eandẽ decre. admittatur enim iure ꝙ ex duobus delegatis vnus gerit vices suas, & alterius: vt ibi. & eo. tit. quãuis. & c. super quæstionũ. §. si verò. Si hoc potest per subdelegationem, ergo & per subrogationem, vt dixi, & per hoc respõdetur ad primò alleg. Ad æquitatem allega. respõdetur, ꝙ imputet sibi qui impetrauit dignitatem committi huic personæ. Hunc enim & similes casus euenire posse debuit præuidere. Præterea licet expediat habere iudicem gra-

tiosum circa principale, tamen nil deperit parti: quia iudice grauante non deest sibi appellationis remedium. sed vbi aliquid periret parti. bene inspiceretur primus status: facit extrauagan. Ioan. quæ incipit: Sedes apostolica: sed aduerte quia potuisset quæstio ampliari in dignitate defuncti vnita dignitate superstiti: & omni casu dico quòd siue per vnionem siue per dispẽsationem, fit competens iudex. Ad primum. xvj qõ. j. & temporis. &. c. postquam. de relig. do. c. ij. ibi: cum omnibus iuribus &c. & facit quod scripsi de fil. presbyt. ex transmissa. ¶ Ad secũdum iur. primo allegata. & xxj. qõ j. relatio. sed nunc incidit dubium, vt in proximo articulo dixi, pone quòd iste habebat tertium collegam, nunquid fungetur vice duorum? Itẽ nunquid iur. alterius dignitatis tantũ poterit subdelegare: vel nunquid iure illius delegare vnum & iur. alterius alterum? Ex hoc fortè congruè distinguetur inter vnionem & dispensationem: vt primo casu non posset, secundo posset.

SVMMARIVM.

1 *Tutorum plurium vnius pœna non liberat alium.*

2 *Malefactorum plurium vnius pœna alios minimè liberat.*

3 *Imaginem rei superesse, an sit absurdum, rei eiusdem origine sublata.*

REGVLA X.

Ratihabitionem retrotrahi. Lex non posuit hunc textum, super quo vide quod scripsi. s. eo. li. de sen. excõ. cum quis. super glo. ex rati. Prima gloss. dicit vnde sumpta, & ponit exempla. Secundò dicit in ea debere duo concurrere: & ad secundũ signat contrarium. tertiò successiue exprimit exceptos, & ipsorum rationẽ reddit. quartò ponit simile. quintò soluit vnum dubium. In j. gloss. j. §. defecit: vide hunc & sequentem in suis literis. h. & s. & ibi licet iudicium habitum cum falso procuratore conualescit per ratihabitionem domini. & ibi. l. vlti. vide in regula, ratum. in gl. & ibi. l. pe. si petijt alijs bonorũ possessionẽ nomine meo, debeo ratum habere. j. centũ dies. j. quos petere poteram. & ibi: si ergo aliud iubere & aliud fideiubere. & ibi. l. j. si iussu eius in cuius potestate eius negotia gessisti agitur in solidum: aliâs tame versum agitur in rem verso. si neutrum interuenit agitur de peculio. & ibi: quòd si procur. deiecit cum vtroque, agi potest: & vno soluente liberatur alter. & ibi: tres tutores. In pluribus
1 tutoribus † pœna vnius non liberat alterum: sic nec in pluribus fu-
2 ribus. & ibi: à Deo. si plures † corruperunt, omnes tenentur, nec pœna vnius liberat alium. Ioann. Andræ. ¶ In gl. j. ibi: maleficijs. quæ per alios fieri possunt. Secus in his quæ personæ cohærent. & ibi in adulterio. & similibus. vt not. in §. deiecit. & hoc per Dyn. & ibi: in contractibus. Dyn. ponit in eo qui sine mandato emit rem nomine meo, & traditionem recepit. per ratihabitionem requiritur dominium: ac si à principio mandasset. ff. de acquirenda possess communis. §. procurator. Ad illud. ff. de nego gest.

go.gest.si ergo. Facit.ff. de solut.si quis offerenti.& l.vero procuratori. §.vlti.& l.cùm x.§.vltimo.De violenta spoliatione patent exempla.ff. de vi & vi ar. l. j.§.& cum quis.& §.quot.& §.deiecisse.& ibi:renunciationis.idem hîc Dyn.allegat.ff.si ita vult ex.l.j.§.ita autem.& in authen. de his qui ingr. ad app.§.si verò.C. de rebus creditis.si quis vsuras.& de condi.inser.l.vlti.& ff.qui satisda.cogan.l.de die.§.vlti.& ibi:sic ibi non loquitur de ratihabitiõe,sed de consensu quem præbere licet post terminum re integra:& ibi:actio negotiorum ei qui gessit pro absente.nam si præsente egisset,daretur actio mandati.vt not.in l.semper.quæ allegatur in princi.gloss.& hoc per Dyn.& patet.ff.manda.si remunerandi.§.passus.& l.qui patitur.& l.qui fidem. & ibi:quo ad effectum,si quod not.infrà eodẽ pro possessore.& idem hîc Dyn.qui etiam distinguit tria diuersa:mãdatum,ratihabitionem,& prohibitionem. Primum parat actionem mandati:secundum negotium gestorum:tertium impedit vtrumque. De prima.ff.mandati,si pro te. de secunda.de nego.gestis.l.vltima quærit etiam hîc Dynus an contra ratum habentem nascatur actio ex administratione, an ex ratihabitione secuta:& an pendeat ex voluntate ratum habentis.In primo distinguit quatuor genera negotiorum:de quibus remissiuè dedit in regula,ratum.ad l.si pupilli.§.quid.ergo primũ quod est meum cura & solicitudine,secundum quod est meũ reipsa, tertium ipso gestu,quartũ ratihabitione. ¶ In primis tribus generibus dicit quod nascitur ex administratione præcedenti mediãte ratihabitione, sequenti spontanea vel coacta. sicut dicitur de simili.C.de rerũ permu.ex placito.& absurdum esset dicere in illis tribus nasci ex ratihabitione actionẽ,quæ sine illa competeret,ex quo vtiliter gestum est. vt ff. de nego.gest. Pomponius scribit.In quarto verò genere bene nascitur ex ratihabitione.vt in l.si pupilli.§. item quæritur.& per hoc fit soluta quæstio, vt dicamus quòd in primis tribus non pendeat ex eius voluntate,cùm detur contra inuitum. ¶ In quarto sic,vt in l.si pupilli. & si in quarto casu reprobauit gestum, impedita est natiuitas actionis, ita quòd amplius per ratihabitionem non nasceretur: & sic dicat.l.loqui. ff.de solu.dispensatorem. si bene intelligatur:& ibi:inuito non potest Idem Ioan.mona. & in fi.idem hîc Dyn.qui prolixè prosequitur,tractat etiam an absolutio delinquẽtis prosit mandanti vel ratum habenti: & tenet quod sic absoluitur propter delictum non commissum. si verò quia non fuit in culpa,non prodest. allegat.ff.de iureiurando.duobus.§. à fideiussore.& §.si ei.& ad iura quæ in contrarium facere videntur,quòd res inter alios acta &c.C.res inter ali.ac.per totum.ff.de exceptio.Modestinus respondet, quòd loquuntur quando diuersarum personarum iura sunt diuersa & separata:sed cùm per omnia est eadem causa defensionis,& ex eodem facto ambo sumunt originem,dicit non absurdum

vnius victoriam alteri prodesse.ar. ff.de app.si qui separatim.§.vltimo. & s.de appellationibus,vna sententia.per prædi.§.à fideiussore.

QVAESTIO.

Hac de causa sciẽdum quod Rayzardus Malumbre disputans hanc quæstionẽ Paduæ,formabat eã,cùm cõtra duos simul inquirebat,an contra eum,qui occiderat:an contra Io. qui mandauerat & contra vtrũq; fuerat probatum:sed ille Andræas probauit se die maleficij fuisse in loco remoto,vel ꝙ illud fecit ad sui defensionẽ:Ioa.nil probauit,quærebat an ex actis absoluẽdus esset ille Ioã. & quia quæstio in suis etiam terminis in ecclesiastico foro posset occurrere,vt de illa, sicut de scriptis Dyni,habetur copia,illam hîc inseram abbreuiatam.

¶ Pro Ioan.inducuntur.vj.rationes, & totidem contra ipsum. Sed sexta includit plura iura,& vnam glo.tertiò vnum membrum simpliciter soluitur,in alio distinguitur.

¶ Et primo ad partem ꝙ sit absoluendus inducit regulam,imposſibilium.& s.eo. nemo potest cum concor.nam probata est imposſibilitas illius,qui dicebatur occisor propter loci distantiam in quo erat.C.de con trahen.& cõmit.sti.optimam.ad fi.s. de testi.ex tenore ar.ff.qui & à quibus.l.prospexit.ff.ad Sille.l.j.§.si quis in nulla.& §.cum dñs.& C.ad Sille. l.fi.detecto igitur ꝙ factum occisoris est imposſibile,& mãdator atten to themate ex eo solo teneri posſit: quia ille fuit in loco,& occidit,patet ex imposſibilitate primi imposſibilitas secundi:ergo erit absoluendus. cùm mandatum iud.vel sententia super imposſibili fundari nõ posſit.ff. qui satisda.cogantur. si decesserit.ff. de pœni.mons.quæ sent.sine ap.re.l. pe.& vide quod scripsi.s.eod.libr.de senten.exc.Romana.ad fi.¶ Secundò sicut confesſio quæ est facti probatio,sumpta super imposſibili nõ impedit quominus fiat absolutio,vt patet in confesso in iudicio,quod occîdit viuentem.ff.ad leg.Aquiliã,inde Neratius.§.fi.cum l.seq.sic & hîc dato quòd de mãd.probatum esset contra Ioan.illa probatio super imposſibili fundata non plus nocebit,quam confesſio.Facit quod not.ff.de iureiur.sed & si.§.vlt.fiet igitur illius absolutio.¶ Tertiò per eundẽ modum inducitur ratio connexitatis,quam etiam ponit thema.& constat quod in connexis,de vno dictum de alio intelligitur.s.de constit.translato.ff. quemadmodum seruit.amit.si communem.in princ.de pac.do.inter socerum.§.cùm inter.cũ ergo propter legitimas defensiones absoluendus sit,an ergo & Io.cùm absurdum † sit 3 origine rei sublata imaginem relinqui.C.de Lati.lib.tol.l.j.circa princi. quod videtur sententiam latam pro primo, quæ pro veritate accipitur, sufficere secundo.ar.C.de diuer.rescrip.l.j.nam quot vitium ex vna radice &c.C.de nup.si libertam. & de duobus reis. l. finali. vel,quod tutius est,vt satisfaciat ei quod dicitur. de qua re &c.ipse Ioann.debet absolui.¶ Quartò certum est quòd absolutio debitoris prodest fideiussori.ff.de iureiurand.l.fina.ad fi.ff.de

pac.&

pac.& hæredi.§.fi.sic & in proposito, licet dici posset aliud in contractibus, vbi discernitur principale ab accessorio,& vbi vno soluente liberatur alter.ff.de eo per quem fac est.l.j.§.si plures.de condi.fur.si pro fure.§. furti.aliud in iur. pœnalibus.vbi vterq; & principalis delinquens,& vbi vno soluente non liberatur alter.ff.ad l.Aquil.Item mela.§.si plures.¶Quintò,sicut confessio primi valeret contra eum quem fatetur mandatarium,quo ad præsumptionem & iudicium:& de hoc suprà.de confes.c.ij.C.de accu.l.si.fortius debet illi prodesse defensio istius, per quam patet vterque innocens:tunc quia promptiores sumus ad absoluendum, & quia pœnæ molliendæ, & quia sanctius &c. & quia fauores ampliãtur,iura sunt no.¶Sextò multum videtur facere.l.j.§.fi.ff.de quæstio. nisi si per inquisitionem contra eos, quos crimen confessus dixerat conscios,apparet etiam illum confessum innocẽtem,id sibi prodest.Item facit.ff. de furt.si is qui.§. si tu Titium.& l.si quis proferendum.& ff. de,iur.iur.itẽ apud.§. si iurauerit.In contrarium certum est quod diuersitas causarũ etiam personarũ faciunt rem esse diuersam.ff.de excep.rei.iudi.cùm quæritur.& l.cùm de hoc.& est textus.eod.tit.si cùm vno.sed hoc est vtrunq;:ergo defensio vnius alterum non releuat: hinc est quòd faciens furtum ad mandatum alterius si defenditur,tenetur furti manifesti: mãdans verò nõ.ff.de fur.is qui opẽ. & econtra.delinquid interdum mandans,& non mandatarius.ff.de eo per quem fac.est.l.j.in prin.& C.de furt. si quis seruo.hoc autẽ ideo,quia causæ sunt diuersæ ex quibus mandans & mandatarius obligãtur:ergo concluditur vt.s̃.C.res inter ali.ac.per totum.nam separatorum nõ est eadem ratio.no.C.de do.inter.vi.&vx.si maritus.etiam si dicatur delictum simile.¶Secundò constat homicidium factum,& probatũ etiam mandasse Io. sed si Io.confessus fuisset se mãdasse. An.quòd occideret,absolutè tenetur, licet non mandasset.ff.ad l.Aquil.in de Neratius.ad fi.& de inter ac.l.confessionibus probationes comparentur. C. quorum.le.ij.& de pœn.qui sententiam concludit.l.quicquid sit. de An. probationibus factis contra Io.standum esse.¶Tertiò sic, quantum facit absolutio,tantum cùm solutione condemnatio.ff.de excep.rei iud.si quis cùm totum.§.plenè.& no. C.ad l.fal.de plag.l.j.sed si ille.A.condemnatus fuisset ad pœnam,hoc non iuuaret illum Io.vt.s̃.dixi,si ergo absolutio ipsius A.non liberat Io.multominus inducta pro illo An.ad ipsius defensionem per præ. §. planè. ¶Quartò cùm testes producerentur, & iurauerint super defensione A.nec intenderent ponere de super defensione Io.ergo dictum eorum non iuuat:quia nemo censendus est dicere quod mente non cogitauit.ff.de supel.le.l.Labeo.Idem si id intenderẽt dicere,cùm super eo deponerent non iurati.C.de testi.iur.iur.supra de testi.c. de testibus.& quòd ibi not.in prima glos.¶Quintò licet in absoluendo sit fauor, tamen non minor in puniendis criminibus, quòd pu-

blicam vtilitatem respi.s̄.de sentent. excommunic.vt famæ. cum concor. ¶Sextò adducitur ad hanc partem casus legis, denuntiasse.§.quæritur.ff. de adulter. vbi absolutio adulteræ non tollit crimen adulteri:& tamen idē erat germen vtriusq;.¶Ad idem. ff.de lib.causa,qui vsufr.§.fi.vbi si dico matrem ancillam, & filium seruum natum ex ea, licet pronuncietur matrem esse liberam,non per id filius pronuntiatur liber.facit.C.de lib.causa.l.aui patrem.§.fin.& l.fi.allega.etiam quòd not.C.ad l. Cor.de fal.l.j.vbi dicit gl.quòd sententia lata pro muliere accusata de partu supposito,non prodest partui:quominus adhuc de illo quæratur, an̄ suppositus fuerit:& tamen vtriusq; quæstionis idem ger.Item per hoc.C.quibus res indi.non no.l.ij.ff.de ap.afina.de leg.ij.cùm filius.in princ.ff.de inoffi.test.l.circa.& C.eod.tit.cum duobus. & C.de fid.instru.l.ij.& s̄.de præben. dilecto.in fi.& ibi not.soluendo.ipse R.Y.tenet quod probatio An. quòd ad sui defensionem occidit,non releuat.nam bona fides facientis non excusat malitiam mandatoris: & hoc. per l.de iur.om.iu.si quis idem.§.sed alius. vbi de hoc not. & de eo per quem fac.est l.j.ij.respon.nam voluntas & propositum &c.s̄.de sen.excō. cùm voluntate.cum concor.Cùm verò probauit An.se fuisse absentem,si r iudex testes illos super veritate vtriusque inquisitionis communiter contra vtrunq; se informans recepit,quod potuit, quia latissimum eius officium.ff.de iur.om.iudi.l.j.C. de eden.is apud quem tunc per quas probationes A.absoluitur,absoluetur & Io.ff.de quæstio.l.j.§.fin.Facit.de inoffi.præsi.illicitas.§.veritas.ex fid. &c.si autem ad specialem defensionem A. tantùm recepti sunt testes. tunc Io.non proderunt per iura huius partis,hoc saluo,quòd lucidiores probationes contra ipsum requiruntur de mand. propter præsumptionem prouenientem ex absolutione A.facit.s̄.de præsump.quia verisimile s̄.e.lib.de hæreti.filij.& facit quod no.C.de fal.l.j.de fid.instru.l.ij.Ex titulo autem super defensione formato sciri poterit, an defensio contingat illum Io.quia si generalis fuit titulus,erunt etiam generalia quæ sequuntur.ff.de iur.& facti ignō.l.pen. §.fin.idem si aliàs hoc ex actis præcedentibus vel sequentibus constare poterit.ff.de test.hęredes.§.sed quid. ff.de lega.j.si seruus plurium.§.fi.C. de testa.non codicillum.& quod no. C.de episco.aud.episcopale.Dicit autem quòd si per modum accusationis negotium processisset,non haberet locum prędicta distinctio,verum communiter.&c.cùm acta habita inter accusatorem & accusatum,quantuncunq; generalia non transcendant personas ipsorum.ff.de public.iudic. inter accusatorem,. & de arbi.si cùm dies.§.plenum.

SVMMARIVM.

Filij vel serui contractum habens ratum pater vel dominus an obligetur in solidū.

REGVLA IX.

Atū quis habere non pōt q̄rit hic Dy.an hæres possit habere ratū,qđ factū est nomine defuncti? ꝙ non

nõ posſit videtur per hanc regulã, at tenta veritate cùm ſit alia perſona: inducit etiam.ff.de bo.poſ.l.iij.§.acquirere.in fin.§.&.ff.rem.rat.ha.ſi is cui.& l.bonorũ per quas patet quòd bona fid. petitam bonorum poſſeſſionem nomine defuncti, hæres ratam habere non poteſt.¶In contrarium facit ſi ponderetur fictio, qua eadem perſona cenſetur hæres cùm defuncto.ff.de vſuc.l.hæres & in authē.de iu.iu.quod à minori pœna in princ.Item videtur expreſſum quòd poſsit.ff.rem.ra.ha.ſi ſum.§.ſi procu. ſoluit quòd ſi quæratur de eo iur. quod etiam non agnitum tranſmitti ſolet ad hæredes, poteſt ratum habere:vt in.§.ſi procurator.aliâs non poteſt, vt in primis iuribus.Quæritur idem de ſucceſſore prælati, an 1 poſsit ratum habere quod geſtũ eſt nomine prædeceſſoris.Diſtinguit an ſit geſtum partis contemplatione, an eccleſiæ, an dubitetur primo caſu non poteſt habere ratũ per verba huius regulę,&ſimilia:niſi eo caſu quo eccleſia prędato ſuccederet:quia tunc ſeruaretur quod dixi proximè in hærede.ſecundo caſu poteſt:cùm duret eccleſia quæ non moritur.xij q.ij.liberti.ij.s.eod.lib.de reſcrip.ſi gratioſè.¶Idem quando dubitatur:cũ præſumendum ſit contemplatione eccleſię geſtum:& ſolum incertum prę lati miniſteriũ.ff.de an.le.l.annua.§.vl.de con.& de.l.filio.Item quia quę ſita per prælatum in dubio quæruntur eccleſiæ.in auth.de eccleſia.eod. ti.§.interdicimus ¶In gl.ponit exempla.ſecundo allegat.v.iura in contrarium.& primò ponit tres ſolutiones, quarum primam reprobat,&demum ſoluit. tertiò ſignat contrarium. de vna.l.& ſoluit:in fin.reuertitur.In j. gl.ibi.l.vlti.incipit ſi filius.& loquitur de credito filioſa.circa patris iuſſum mandatum vel voluntatẽ,quod poſtea pater ratum habuit.& ibi.l.j. in fauorem parentum inductum eſt Macedonianum.¶In glo.j.ibi:quantitatem peculij.de hoc hîc ſatis per Dyn.per te videas: qui etiam ponit exemplum de.l.ſi ſeruus. ff.de pact. vbi.ſi filius meus nomine ſuo rogauit rem precario ratum habendo non plus teneor quàm prius ſcilicet, de peculio.opinio contra hoc.extra. de.l.ff.quod cum eo.qui in ali.po.l.j. §.ſi ratum etiam.de in rem.verſo.l.j. §.quod ſeruus.& l.ſi res.§.pe.vbi pater† vel dominus ratum habens con tractum celebratum à filio vel ſeruo obligatur inſolidum nõ peculio tenus.Ponit tamen & impugnat ſolutionem, finaliter diſtinguens.ꝙ aut ratũ habet vt pater,aut vt alius,aut dubitatur. Primo caſu tenetur vt in contrarijs:in ſecundo nil operatur ratihabitio,vt.i.ff.quòd cùm eo qui in ali.l.fi.§.vlt.quòd in tertio per.§.ſed ſi ego.&per l.ſi ſeruus.ſic alibi diſtinguitur,an tanquã pater,an tanquam alius.ff.de ado.ſi pater.§.ꝙ duos.dicit etiam ꝙ ad prædictam diſtinctionẽ firmãda bñfac.ff.ſo.ma.ſi verò.§. itẽ qcqd.& de caſ.pe.l.in hereditate. in prin.&ibi ſolui dupliciter de quatuor modis,quib⁹ negotiorũ geſtori bus actio cõpetit.notatis.ff.de ne.ge. pu.§.fi.qd ergo vide libellos in ſpe. de iu.§.ij.ver.ex p̃dictis,&vide quod dixi ſup gl.ĩ regula ha.ratihabitionẽ.

QVAESTIO.

Huic regulæ conueniunt quatuor quæstiones: in quibus, obmißis allegationibus remißiones dabo, & solutiones ponā. Est autē prima Dominicalis. xlj. secunda enarrabilis. xliij. papæ. d. Iacobi cañ. boñ. quarta domini Stephani Poloni. ¶ Prima scilicet, dominicalis q̄rebat an si duo ex tribus delegatis datis simpliciter tertio irrequisito sententiam ferunt, an valeat tertio ratum habente: venerabilis verò quæ fuit etiam Damasij. Prima in res. de consue. propter dec. ad nostram. quærebat de sen. ex. lata. in Boñ. clericum per episcopum an poßit haberi rata, ita quòd valeat. tertia domini Ia. quærebat an si religiosus electus sine licentia superioris consensit, & postea administrauit triennium: prælatus suus sibi licentiam dedit, vel ratum factum habuit, an ille poßit prælaturam tenere: & hoc hodie expeditur per dec. si religiosus. j. respon. in fin. quia talis consensus non tenet electio ipso iure victa. Quarta domini Stephani quærebat de duobus compromissarijs quorum vnus altero absente eligit illum, in quem certum erat absentem concessurum, si præsens fuisset, qui etiam postea consensit, vel ratum habuit: quærebat an valeat electio. Fortè quæstio incautè formatur dicēdo, cùm certum erat, cùm secundum Boethium. Cor hominis sit mobilius omni mobili. & secundum Tulium Tusculana. quæst primo nulla celeritas est quæ poßit cùm animi. celeritate contendere. & hoc scripsi, de spon. tua nos. super. j. glos. potius ergo verbo verisimilitudinis quàm certisitudinis videbatur vtendum: omnes istarum quæstionum allegationes omitto. sed vltra no. hîc, & in regula, ratihabitionem. & in regula, non firmatur. remitto de omnibus & potißimè prima & secunda. ix. q. ij. c. j. vers. satis. de his quæ fiunt à præla. cū nos. & in spe. de citatione. §. vbi hoc autem. & vers. sequenti. & de sent. pro la. §. sequitur. ver. quòd si nulla. & de arbi. ab. §. fi. ver. sed pone lata. vbi de arbitro absente qui ratificat idem tractatum: sed princi. ad ea quæ plenè scripsi post Innocen. de officio. de legat. prudentiam. super fi. secundæ glo. vbi inuenies plenè materiam & responsum ad omnia contraria: & vide etiam quod post Innocen. & Compo. scripsi de consue. cùm consuetudinis. post princ. ne tamen prædictorum solutiones desint, sciendum est quòd Bart. simpliciter dixit in primā sententiam, quæ nulla fuit, ratihabitione confirmari non posse. Idem tenuit de secunda, inquantum instans dicebat Tan. sibi respondisse, quòd si lata fuisset sententia nomine Boñ. episcopi ipse Boñ. episcopus poterat eam habere ratam: aliâs non facit hæc regula: sed sibi & Dama. hoc non placet, cùm excommunicatio purè lata aut statim ligat, aut statim est nulla, cùm suam executionem secum trahat, de appel. pastoralis. ad ea in primis. ij. quæst. j. & iij. quęs. v. hoc quippe. respondent speciale in pœna ad. l. iij. §. filius. ff. rem. ra. ha. respondent quòd sententia cùm simul procuratori lata tenet quo ad illum. ff. de re iu. l. iiij. sed nō quo ad dominū. nisi

nisi ratum habeat, quod potest, vt 2
ibi. ¶ Ad tertiã respondebat. Ia. quòd
consensus vel ratihabitio superue- 3
niens nõ iuuabit electum: quia quod 4
nullum fuit, ratificari non potuit: de 5
elect. auditis. & hoc potissimè in ele
ctionibus, vbi spectatur initium: vt 6
ibi: & eodem titul. dudum. ¶ Ad contraria respondebat illa loqui in his 7
quæ à principio tenebant, licet effectum non haberent. ¶ Ad quartam respondebat Stephanus electionem ab vno factam non valuisse: quia cũ potestas duobus traditur. vnus alteri committere non potest: ergo nec ratũ habere: ratio, quia industriæ personæ commissum est. de offi. delega. quoniam. vnde cùm ipsius præsentia desideretur, per ratihabitionem explicari non potest. insti. de auth. tu. §. tutor. ad hanc vltimã facit quæstio quam posui. s. eo. in toto. de his omnibus informaberis. inremissi. quàm suprà dedi.

Regulæ iur. ciuilis huius literæ. R. sunt hæ.

Venuleius. Lex I.

Regula est, quæ rem quæ est breuiter enarrat: non vt ex regula ius sumatur, sed vt ex iure, quod est, regula fiat. Per regulã igitur breuis rerum narratio traditur: & (vt ait Sabinus) quasi causæ coniectio est, quæ simul cùm in aliquo vitiata est, perdit officium suum.

Vlpianus. Lex CCVII.

Rex iudicata, pro veritate accipitur.

SVMMARIVM.

1 *Voluntates vltimæ fauorabiliores sunt, quàm contractus.*

Dolo carere non potest, qui obtemperare magistratibus recusat.

Dolus quàm multis modis præsumatur.

Indicia non probant, sed comprobant.

Res qualibet facilè ad sui naturam reuertitur.

Quædam tacitè licent, quæ non licent expressè.

Priuilegio renũtiat, qui spatio xl. annorũ permittit præscribi cõtra suũ priuilegiũ.

REGVLA XXVII.

Scienti, & cõsentiẽti. Dy. ad quæstionem de compromittẽte in arbitratorem, qui tunc sub pœna promisit non petere, reduci ad arbitrium boni viri: & an sit postea iniquè contra eum sit pronuntiatum, possit id petere sub pœna induc. generalitatem huius regulæ, & leges nemo. ff. eod. tit. Ad partem illã quòd non possit, inducit etiam leges ff. de pact. iuregen. §. sed & si quis. & l. si vnus. §. si illud. vbi valet pactũ quod non agetur depositi, licet indicat tacitam remissionem futuri doli. In contrarium inducit quòd pacta, quorum prætextu quis inuitatur ad peccandum, non tenent. ff. de pac. do. l. cõ trauenire. & l. Pomponius. & de ver. obli. l. si pelagi. sed illud est tale. ergo &c. ¶ Item talia pacta pœnalia ex tacito intellectu reducuntur ad ius cõ mune: vt non committatur pœna: sed per promittentem fiat quod ius permittit: vel per stipulantem non fiat. quòd ius percipit. ff. loca: quæro. §. inter locutorẽ. cùm ergo hîc tacitè videatur actum. vt de iur. pronun-

ciet, si pronuntiauit iniquè non committetur pœna. Per eundem modum inducitur. ff. de verb. oblig. quandiu. cum fama. §. sed videamus. cum sua gloss. vbi pactum pœnale de non exhæredando filium, intelligitur nisi exhæredari meruerit. ¶Item cũ ius commune permittat id peti, quando arbitrium iniquitatem continet. ff. pro soc. l. verum. & l. quod enim. & de cõtrahen. emp. l. hęc venditio. pactum ergo de hoc non petendo, remotum est à iur. communi: & sic nõ tenet. ff. de pac. iuregen. §. & generaliter. secundum expositionem quæ veritatem continere videtur præcipuè cùm ob publicam vtilitatem videtaur inductum, vt arbitramenta talia corrigantur, non tenet: ergo pactum, quòd non corrigantur. ff. de admi. tu. quidam decedens. de suis & le. l. fin. ff. eodem titul. neque pignus. §. priuatorum. Item cùm lex nõ concedat iniquum arbitrium habere effectum: quod patet, quia parat viã iniquitatis corrigendo. ff. de arbi. ita deinde. §. arbitrorum. C. in arbitratorum. pactum quod illi præbet effectum, videtur contra legem factum: & ideo nõ valere per l. non dubium.
1 nam cùm † in vltimis voluntatibus, quæ fauorabiliores sunt, non potest caueri, quòd leges locũ non habeant. ff. de lega. j. l. nemo. multominus poterit id in contractibus. Item cuiuscunque arbitri libertas quãuis larga restringitur ad id quod de iur. licet. ff. de condi. ind. si procur. & quæ in fraudem. c. si pater filio. & ad munici. l. Lucius. §. pe. C. de mune. non conti. l. j. §. pro infante. concludit ergo nullum sani capitis dicere, quòd arbitratori videatur cõcessum quod iniquè pronuntiare possit: secundum Dyñ. videtur idẽ placere speculatori. etiã quando interuenit super hoc iuramentum. vt no. in spe. de arb. §. j. ver. sed pone. & §. fina. versi. item quid si compromissum. neque dolus, hic satis tractat Ioan. mo. de proba. doli. de quo. vt dicit, iura quandoq; dicunt ipsum. dolum inesse in ipsa re, quandoque præsumi, quandoque dolum passum ad illum probandum admitti. Primo casu tripliciter incidit: aut enim est circũuentio in essentia rei, & tunc non tenet quod agitur. ff. de contrahẽ. emp. l. in venditionibus. §. fi. aut in qualitate rei seu precij quãtitate: & tunc tenet: vt in dicto. §. & l. le. & ff. de minori. in causis. ij. §. idẽ Pomponius distinguendo tamen, vt in not. aut non est circunuentio ab initio, sed ex postfacto: & tunc eo ipso dolus inest. licet à principio non fuisset commissus: de doli. ex. l. ij. §. si quis sine causa. & §. item. quæritur. & l. apud Celsum. §. Labeo. & de hoc. ff. de ver. ob. si quis tñ. Aliter probatur etiã dolus ex qualitate facti. s. eo. lib. de renun. c. fin. in fin. Secundo vt præsumitur dolus, & hoc multipliciter. Primò quando qualitas facti necessariò concluditur cõmuni eius quod agitur circa illam. dat exemplũ de l. j. C. de dolo. ff. depo si. si hominẽ. j. respon. ff. de re. iudi. Non potest
2 †dolo carere qui nõ obtẽperat imperio magistratus &. ff. qui. ex causa ma. Item hi qui rei publicæ. Secundò quando qualitas facti relicta ad circunstantias personæ, de cuius dolo agitur,

agitur, interpretatione iur. dolū continet: vt quando sciens se debitorem, omnia sua bona alienat: præsumetur quòd in fraudem: cùm enim soluere debitum, sit necessitatis. ff. de mino. quòd si minor. §. restitutio, ergo alienando omnia sua, quod non potest se compati cùm eo quod necessario incumbit. l. soluens soluere
3 præsumitur † dolus. ff. de his quæ in frau. cre. l. omnes. C. Lucius. his casibus cùm contrarium doli præsumpti stare non possit, qualitate facti necessariò præsumitur dolus: declarat autem ideo qualitatē ponderandam facti & personæ, quia ex his iudex informabitur, an præsumere debeat dolum qui proponitur nec ne. ff. de accu. si cui. §. ijsdem. C. de suscep. & arca. l. si aliquid: Item probatur dolus, & hoc est regulare. ff. de proba. quoti. §. qui dolo. vnde iura dicunt dolū intelligi. l. precium. vel æstimari. C. de rescin. vē. l. dolus. ff. de adoptio. nā ei. §. j. Item argui seu agnosci. ff. de re. iur. non omnes. §. à barbaris. cum sua glo. coniecturari. ar. ff. de verbo. oblig. continuus. §. j. indicari. i. demōstrari. l. dolum. nam perspicuis indicijs probandus est: quæ facti qualitatem inducent, ex quibus vir bonus æstimabit, intelliget, arguet, agnoscet, & coniecturabitur. vt probant dicta iura: an probatus sit dolus nec ne. vnde cùm super his certa regula dari non possit, necessariò fuit relinquendum iudic. arbitr. vt in l. continuus. & ff. de iur. & facti igno. l. in omni. quæ autē illa sufficiāt, iudicio animi sui iudicabit, sicut de mora dicitur. ff. de vsur. mora. in princi. nam

discutiet iudex an iudicia sint indubitata, & tunc eis credet. s. de hereti. excommunicamus. §. fin. C. de proba. sciant. si sint leuia, non creder. ff. de minor. l. iij. §. j. ff. de dolo. §. eleganter. §. fin. Item si plura sint contra dolum quàm dolum indicantia, & qualia sint, vtq;. C. de arbit. tu. si defunctus. ff. de adopti. nec ei. §. j. & vltim. quibus iuribus habetur quæ indicia respiciuntur à iur. & quæ non. & lex,
4 si defunctus, ponit † quod indicia nō probant, sed comprobant; sicut & fama. iiij. q. iij. §. non sæpe. ¶ Prima glo. dicit vnde sumpta, & ponit exempla. secundò supplet de scire debēte & dicit in regula principium ponderandum. tertiò ponit rationē regulæ, & notat copulam: quartò successiuè, & soluit tria contraria. ¶ In. j. glo. ibi: si intelligatur in morbo, vel initio intelligibili cessat edictum: & ibi. §. vltim. statim cùm seruus traditus est, stipulatio committitur quanti interest emptoris. & ibi. §. vl. & pe. loquūtur de illo qui intendebat cōtractare domino inuito: qui tamen volens erat. & ibi: si quis seruo suasit seruo alieno vt fugeret, & librū auferret, quod fecit volente dño, & mihi attulit, teneor furti: & secundū corrrupri. ¶ In. j. gl. ibi. l. j. in fi. Dy. de iniuria ponit exēplū per. l. j. ff. de iniur. §. vsque adeo. vbi vendens liberū hominem volentē, nō tenere iniuriarū de dolo ponit per. l. ff. de libe. homi. exhi. l. iij. §. si quis volentē. vbi si detineo hominem volentem, nō teneor illi interdicto. & ibi: ex post facto. idem Dyn. per modum obiectionis, & ibi: quam violenter. idem hîc. Dyn.

QVAET

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quęstionem hic disputatam per Guidonem demum episcopū Mutiñ. nunc Concordieñ. quā sic proponebat. ¶Exemptus cōtrahens in loco exempto, promisit creditori non declinare forum diœcesani.si statuto termino debitū non soluisset:de quo soluendo præceptū diœcesani recepit, lapso termino & debito non soluto diœcesanus ignorans illum exemptum,quia nec talis communiter putabatur, illum citauit:& quia non comparuit, vt cōtumacem excommunicauit. quæritur an talis sententia liget:quod videtur per hanc regulam.nec enim potest se dicere iniuriatum,qui sciuit, & cō sensit. Dubiū quæstionis in duobus consistit,quorum primum affirmatiuè probat quatuor rationibus:& secundum totidem:& vno gl.æquè horum duorū quodlibet probat negatiuè,successiuè soluit vtrumq;, respondens ad contraria,subdit demū disputationem & distinctionem Aegid.an teneatur quis priuilegium allegare. Et ad hanc partem quòd liget inducuntur duo:primum quia renunciauit driuilegio fori,quod potuit:secūdum quia dato quòd non potuit,debuit venire,& priuilegium allegare. Primum sic ostenditur iure & priuilegio non odioso,sed in alicuius fauorem inducto,renuntiare quis potest,siue sit de rebus spiritualibus, de renun.ex transmissa.& cap.in pręsentia,siue de tēporalibus,de pact. cùm pridem. C. de fide instru.l.iij. siue sit ius concessum collegio & ordini, de priuile.si de terra.&.c.attendentibus. siue singularibus persola. de elect. quod sicut de regulis.ad nostram. & cap.statuimus.nec licet ad ius renuntiatum redire.vij.qō.j. quàm periculosum.xxiij. qō.iiij. si illic. & de hoc vide de elec.ecclesia nostra. ij. in vj. gloss.Cùm ergo hoc ius exemptionis sit fauorabile, & non odiosum, & respiciat priuatam vtilitatem exempti,potuit illi renuntiare. De consentiendo in clericum,facit quod no. de offic.le.cap.j.in gloss.fin. non sic in laicum:de foro competen.si dilecti.& quod ibi no.& si dicatur etiam in clericum consentire non posse sine authoritate diœcesa.de foro competen. significasti. papa autem est diœcesanus exemptorum. de priuile.authoritate. eodem libro. & not. xxxiij. distin.nulla ergo sine pape licentia clericus hoc non potest: respondetur quòd res † de facili redit ad sui naturam.xxxv.distinc.ab exordio.quare facilius tollitur actio vel exceptio contra ius commune competēs,quàm iuri consona. super quo vide quod not. xvj. quæstio.iiij. cap. vltimo. Iurisdictio autem ordinaria est consona: exemptio verò dissona. Item non habetur sic de facili copia papæ per exemptos, sicut copia ordinarij per nō exemptos: & sic difficultas permittit aliâs prohibitū hoc de.iij.distinct.cùm longe ad rationem faciat,de re.iud.cap.fin.Item si subditus episcopi sine ipsius licentia posset ipsius iurisdictionem effugere,quod posset primus,& posset seruus, et vilior: & sic euacuaretur episcoporum iurisdictio: quæ ratio

ratio cessat in papa.ix.q.iij.cũcta per modum. Concedatur ergo exempto quod non concedatur non exempto: cui conuenit capitulum, luminoso. xviij.q.ij.vbi in loco exẽpto episcopus nil iurisdictionis exercet,nisi fuerit inuitatus,ergo inuitatus potest secundum quod renuntiare potuerit. probat decr.dilecti.de fo.compe. vbi priuilegium quod Anglici citra mare conuenire non possunt, non prodest illi,qui citra promisit respondere,vel soluere:& hic disiunctiuè ponuntur:per quod patet quòd iste respõdere cogetur, nisi promisit exemptiones priuilegio non obstante:Facit.C.de pac.si quis in conscribendo. nec mirum, quia potest sibi eligere iudicem animæ, quod est maius. xij. q.j.præcipimus. de pœ. cùm infirmitas.fortius ergo potest eligere iudicem corporis,quod est minus.hoc eo. titu.cui licet.cum concor.

¶Tertiò si dicatur quòd exemptus non possit expressè renuntiare foro, potest tamen tacitè contrahendo in loco non exempto de priuil. c.j. lib. eod. Iste autem sponte suscipiendo mandatum de soluendo,tacitè renũtiauit foro, de his quæ fiunt à ma.
6 par.ca.ex ore.& quomodo quędam† licent tacitè,quæ non expressè:patet de iura.calum.c.j.ij respon.lib. eo. & not.de fo.compe.si diligenti.in glos. pe.& facit quod no.Io.xj.q.j. inolita.
7 vnde exemptus † permittendo præscribi contra priuilegium exemptionis spatio xl.an. illi renũtiat:sicut de alijs priuilegijs dicitur de priuile. accendentibus. facit de capel. mona.c. ij.non tamen ecclesiæ Romanæ pręiudicatur:nisi per spatium centũ annorum.vt no.xvj. q. iiij. simile quod de vasallo dicitur,de præscrip.ad audientiam.

¶Quartò, per eundem modum dicitur quòd dato quòd renũtiatio nõ tenuisset in præiudicium renuntiantis,vt patet de arbitr. cùm tempore. facit de re iud.suborta.sic & submissio tenet quo ad submittentes, non quo ad ipsius superiorem: quod me. causa,cùm dilectus.de don. inter dilectos.sic & renuntiatio beneficij facta in manibus eius,ad quem recipere non spectabat,reuocatur. de renũ. quod in dubijs.xvij. q.ij. Consaldus. sic & abiuratio iurium dignitatis tenet quoad abiurantem, non quoad dignitatem:de instr. cùm venissent.

¶Secundum principale, quod suprà contra istum inducebatur, erat, quia non venit allegaturus priuilegium: datur pro regula, quòd sicut quando constat citationem arctare, citatus venire tenetur, ita & quando dubitatur an arctet:aliàs punitur vt contumax.ita not.Io. & Be.de accus. veniens.in fin.vltimæ glo.& iij.q. ij. si episcopus.xv.q.iiij.placita. in vltima glo.in fin.& ff. si quis in ius vo.l. ij.& de iudi. si quis ex aliena. In dubio enim propter bonum obediẽtiæ semper parendum est.xxiij. q.j. quid culpatur.in fin.& facit.xiij. q. ij. non æstimetur æstimemus. & quod ibi not.xlij.dist. quiescamus. & de pœn. dist.vij.c.ij.& si dicatur non esse dubium apud citatũ quod scit se exemptum,hoc non iuuat:quia scientia iudicis hîc ponderanda est, non citati de verb.sig.cùm olim.facit quod no. de offic.

de offic.deleg. cùm causa. in j. glos. Item plus est no.Io.xxiij.q.viij. conuenior, ꝙ si iudex laicus citat clericum, tenetur comparere, & priuilegium allegare:& de hoc infrà dicam post solutionem quæstionis. & facit quod no.Host.iij.suprà de iud.§.quæ sint necessaria.iuxta fin.ver.quod autem dixi. & facit quod not. in decre. cùm ordinem.de rescri. in fi.vlt.glo. Secundò si iudex probabiliter errans in facto,& credens se iudicem, cùm non sit,procedit,tenet processus: de app.si duobus. Secus si erraret in iure.de off.deleg.cum super.de conces. præben. ex parte. Iste autem diœcesanus probabiliter errabat in facto: quia de sua diœce.erat: & præceptũ ab eo receperat:ergo &c.sic etiam dicitur procurator, qui reuocationem suam ignorat,quia valet quod facit: de procur.in nostra.&.c.pen. & de iudice reuocato.vt no.lxiij.di. tibi domino.& de hoc per Inno.de rescript. cùm contingat.de concesione præb. quia cunctis.lib.eod.

¶Tertiò videmus quòd in his, quæ sunt iurisdictionis, opinio præiudicat veritati.hoc patet in sententia serui,qui putabatur lib.iij. q. vij. §.verùm.de offi. præto. Barbarius.& occulti excommunicati.de re iud. ad probandum.facit.C.de testa.l.j.C.ad Macedo.l.iij.& ff.ad Macedoni.l. iij. de iure patronatus. consultationibus.de electio.quærelam.de sententia excommunica. si iudex. libr.eod.

¶ Quartò certum est iudex cognoscit an sua sit iurisdictio, de rescript. super literis & ordinarius, de exceptione cognoscit.& certo casu cognitione pendente, iurisdictionem exercet in exemptum. de priuileg. cùm personæ.c.d.contra morem.

¶Quintò ad hanc partem inducitur quod not.Inno.& Host. de verb. signi.ex parte in fi.magnæ. glos. vbi dicunt processum tenere contra exẽptum non cõparentem:quando exẽptio non est notoria,sed dubia.

¶In contrarium adducitur illud generale,pacto priuatorũ &c. ff. eo. tit.neque pignus.§.priuatorum.de foro com.si diligẽti. Sed ius publicum consistit in sacris & sacerdotibus. j. dist.ius publicum. & habet hîc locũ: si tale ius concessum est alicui non in fauorem eius tantum,sed & alterius: de senten. excom.contingit. de immu.eccle. aduersus. de arbit. cum tempore. Cùm ergo papa habeat in exempto ius diœcesani:vt suprà prima parte probaui sine ipsius consensu non potuit in alium consentire.

¶Secundò ad hoc facit:quia sicut clericus sine licentia episcopi sui nõ renuntiat beneficio.de renun.admonet.sic nec exemptus sine licentia papæ.eo.tit.c.fi.de elec.si abbatem. lib. eo.nec ad aliam ecclesiam potest se transferre,etiam si hoc habeat consuetudo suprà de consuetudi.cùm venerablis: & si renuntiat exemptus sine licentia papæ: etiam quoad ipsum renuntiatio non tenet.vj.q.iij. denique. & probat textus decr.quod. in dubijs. de renunciatio.licet gloss. contrà.

¶Tertiò constat ꝙ sicut clericus sine sui episcopi licentia ab alio non recipit ordines:sic nec exemptus sine licentia. de episcopali ordine patet. lxiij.

lxiij.dist.Salonitanę de alijs.de tempo.ord.cùm nullus. lib.eo. nisi aliud ex priuilegio competat. de præscrip. veniens. Si ergo non possunt ab alijs ordinari:ergo nec iudicari.ix. quæst. ij.nullus.de parochi.nullus.

¶Quartò certũ est,quod qui consentit in iudicem non suum, ante litem contest.pœnitere potest.ff.de iuris.om.iud. si conuenerint. & not.de iudi.c.j.ver. distinguitur inter pactũ de iurisdictione adeunda & de non declinanda. primo casu non tenet factum à clerico sine licentia episcopi. de fo.compe.significasti. Secundò tenet etiam sine consensu.eo. tit. dilecti.Si ergo pactum non valet,vel saltem pœnitere licet ante litem contest. pœnitebat autem non veniendo:ergo episcopus contra eum procedere non potuit:tamen & si venisset non fuisset coactus suscipere iudicium : ergo nil interest iudic. vel partis. ff. de iudi. non videtur. facit quod not.de do.& contu.cap.fin.

¶Circa secundum verò principale probato ꝙ non potuit exemptus in eum consentire sine papę licentia, probatum est quòd citatus ab eo, nõ tenebatur venire etiam allegaturus priuilegium suũ.constat autem quod sicut nulla est sententia à non suo iudice lata.de iud.at si clerici.cum con cor.sic nec citatio arguendo de toto ad partem.facit de offi.deleg. pastoralis.in princip.& probatur de fo.cõ. Roma.in fi.li.eo. Si nulla non conualescet per inobedientiã non venientis.eod.tit.non firmatur.& benefacit quod not.de elect.bonè.ij.in vlt.glo.

¶Secundò, constat episcopum nõ esse iudicem exempt. & hoc ipsum verbum sonat.xvj.q. j. frater noster. de sup.negl.præ. Sicut de priuil.cùm capitula.nisi in casibus.de priuile c.j. lib.eo.quorum nullus in casu nostro concurrit:ergo constat citantem nõ esse iudicem:& eo casu non tenetur citatus ire etiam allegaturus priuilegium. ¶Tertiò,non releuat dicere, non constat hoc iudici, licet constat exempto : non sufficit ad notitiam exempti priuilegium peruenisse, licet ordinarius illud ignoret:de cõc. præb.c.j.libr.eod. §.nec obstaret.facit eo.lib.de præben.si postquam:nec etiam releuat, quod iste cõmuni opinione habebatur nõ exemptus, licet enim communis opinio hîc operetur,quòd ea durante seruatur sententia manifesta cũ veritate, cedet opinio.viij.dist. veritate. & sic declarabitur nullus processus. sicut not. de sententia lata per falsos testes. de excep.cùm venerabilis. & in sententia excõmunicationis lata post legitimam appellationem non prosecutam.de senten.excõ.licet. lib. eod.& sic potest intelligi.eod. lib. de priuileg.cùm personæ.

¶Quartò non constat quod defectus iurisdictionis annullat sententiam. de iudi. at si clerici. cum concor.ergo exceptio , tu non es iudex meus,reddit iudicium nullum:& sic potest opponi post sententiam, sicut exceptio falsi procura.de procurato. in nostra & vide quod ibi no.in glo. penul. ¶Quintò his conuenit, quod nota.C.vbi de cri.agi oportet l.j.vbi not.Accur.quòd quando iudex est talis quod citatus sua voluntate non

possit

posſit facere iudicem, non nocet taciturnitas. Facit de præben. dilecto. & quod ibi not. Inno. vt & dixi super iij. gl. Inducitur ad hãc partem quod not. Guil. in ſpe. de citatio. §. j. verſi. ſed pone quod iudex. & §. pe. in fi. cuius verba. & ad literam ponit Archi. xv. q. iiij. c. ij. in fine.

¶ Soluit pro hac parte quod exemptus, priuilegio fori renunciare non poſsit expreſsè vel tacitè ſine papæ licentia: & ſi renuntiat, proceſſus vel ſententia non tenet: cùm etiam ſuperioris fauorem reſpiciat tale priuilegium, ne ſuus ſubditus iudicetur ab alio: facit ad Ro. xiiij. c. ij. q. j. nomen. & c. multi. de iureiu. nimis alleg. de arbi. cum tempore. nec ob. quod ibi no. quod valeat quo ad renunciantẽ: quia illud & omnia ſimilia procedunt, quando renuntiatio lædit ius renuntiantis tantùm, & non ſuperioris vel alterius: bene facit. ſuprà eod. lib. de fo. cõ. Romana. in princip. vbi enim conſentientibus partibus archiepiſcopus omiſſo appellationis articulo non cognoſcit de principali: ad id quod dicitur renuntiari tacitè contrahendo vel delinquẽdo, vt ſcripſi, præmittendo illa, non fiunt ſine authoritate papæ & iur. communis homo prouidentis. eodem modo reſpondetur ad decre. vlti. de pœ. & re. dicit tamen ipſe Guido quod exemptus coram ordinario debuit comparere, & ſuum priuilegium allegare: quod ſi non fecit excommunicari potuit, vt contumax: cui non placet dictum ſpeculatoris de exempto loquentis, in verſi. ſuprà in fi. allegat. ſed ſibi placet: quod not. Inno. & ponit Hoſt. de verb. ſign. ex parte. j. in fin. magnæ glo. & hæc illa ratione, quia in dubio cognoſcit an ſit ſua iuriſdictio de priuil. cùm perſonæ. lib. eo. ergo cùm, quo ad illum articulũ, ſit iudex competẽs, in dubio ceſſant omnia iura, quæ dicunt proceſſum à non ſuo iudice factum non valere: per quod patet ſolutionem ceſſare, niſi notoria eſſet exemptio: non ob. decre. quia cunctis. niſi priuilegium, quod excommunicari non poſsit, ſtatim habeat ſuum effectum, cùm ad priuilegiati notitiam peruenit: illud quod facit intentio concedentis, volentis adimere cuique, etiam ordinario poteſtatem illum excõmunicandi, ſaluo quòd hæres de priuileg. ne aliquid. lib. eodem. In priuilegio exẽptionis non ſic, vt patet eod. titu. c. j. Item etiam illo caſu remanet ordinarij poteſtas alios puniendi. vt ibi patet. § in eos. & vide quod ibi not. in gloſſ. ij. ¶ Scire te volo quod Aegi. Cremoñ. poſt Io. de deo. qõ. xxxij. diſputauit in ſua quæſtione hunc articulum ſuprà tactũ. an ſi iudex laicus citauit verè clericum, qui communi opinione laicus habebatur, vt ſe defenderet ab accuſatione homicidij: & quia non venit eum banníuit, an teneat bannum. Inducebatur ad partem quòd valeat: quia illum communiter haberi pro laico non procedit, niſi ex quadam conformitate ſui circa mores & actus laicorum: cẽſeatur ergo laicus, cùm propter ſimilitudinem quis cenſeatur de illorum numero quorum in veritate non eſt. xxvj. quæſtione prima, quotquot. xxvij. diſtinct. c. vltim. de

biga.

biga.nuper.& dignum est vt qui simi lem &c.de stat.mo.recolentes.facit. de sent.exc.si iudex.lib.eo.Item quilibet nascitur laicus,talis ergo præsumitur,nisi clericus probetur.ij.q.j.legum.Inducebat etiam alia quæ includuntur.s.parte prima.vers.secundum principale.vsq; ad fi.ipsius partis.& quę inducebat ad partem contrariam.s.in contrarijs allegationibus sunt inclusa,vltra quæ inducebat iura detestari,quòd aliquo modo laicus in clericum animaduertat, vel iudicium exerceat.xj.q.j.nullus iudicum,palea est quæ habetur de for. compe.c.ij.allegat.eo.tit.si diligenti.& dicebat Io.de deo prædicta intelligi de clerico,qui per admonitionem episcopi priuatus non erat priuilegio clericali.de sen.excom.in audientia.&.c.contingit.soluebat autem ipse Ioan.quòd cùm deliquisset incedendo sine tonsura,& nesciretur esse clericus,& fuisset contumax,potuit per iudicē laicum puniri.de priuileg.ex parte. Tertiò,ne furemur Aegidio labores suos,est sciendum quod ipse ad quæstionis solutionem plenè tradere voluit materiam illam,quando pars teneatur ire allegaturus priuilegium,sic distinguēs:aut citatus non immittitur alicui iurisdictioni,nec aliàs est notorium:scit autem esse ordinarium citati : cùm citatus venire non tenetur etiam allegaturus priuilegium,licet in veritate iudex iurisdictionem habeat ex aliqua causa latenti.ar. ff. si quis ea caut.si seruus.& l.quot.& sic loquatur gl.vlti.dec.bone.ij.de elec.alleg. quod nōt.Inn.de offi.deleg.prudentiam.vt ibi scripsi super glo.ij.& de app.Romana.§.ij.lib.eo.vt ibi no.in gloss.& si citauerint.& quod super ea scripsi.super glo.ij.de appel.Rom. si autem in citando innititur iurisdictioni,subdistinguit : quia aut ordinariè aut delegatè si delegatè ; & verè est delegatus,vt asserit,citatus comparere tenetur,aliâs valebit sententia contra eū lata excommunicationis , missionis,vel alia,& omnis processus aliâs legitimè factus:si verò nullam delegationē habet,& fortè falsum tenorē rescripti transmisit tunc licet cautè agat citatus comparendo,tamen licet non cōpareat,nil valet processus contra non comparentem ex iurisdictionis defectu.alleg.not.per Innoc.de dilat.c.ij.vt ibi scripsi in gl.hoc habes,imò hoc casu tenetur iudex ad interesse citato:vt notatur in decr.prudētiā.ad fi.secundæ glo.Si autem iudex innititur iure communi ordinariè,vt quia dicit citatum in suo territorio deliquisse, vel contraxisse,vel est aliâs secundū opi.communem in numero subditorum,tamen per aliquā exceptionem potest iurisdictionem elidere,tūc distinguit:an citatus recipiatur in iurisdictione citantis,an nō.secūdo casu necessariò ire non cogitur:sic.s. quòd si vadat,posit excommunicari vel mulctari.nā contra territorium &c.de consti.c.ij.lib.eo.alleg.not.de for.compe.Rom.& §.contrahentes. & per Inn.eo.ti.licet.Si verò reperitur in iurisdictione citātis,tunc si ex parte iud.vel citati,nullū subest impedimentū iure,quominus inter eos posit esse iurisdictionis exercitiū,

siue sit verum siue falsum, quod dicitur contraxisse sub eo, vel deliquisse, & sic exemptus, vel non debet ire 2
allegaturus priuilegium suum, aliàs procedi poterit contra eum: cùm iu- 3
dicis sit cognoscere an sua sit iurisdictio: & sic loquatur lex, si quis ex aliena. ff. de iudi. & quod not. ff. si quis in ius voc. l. ij. & de rescrip. super literis. 4
ad fi. ¶ Sed si quæratur inquantũ valeat processus hoc casu factus cõtra 5
eum, qui de iurisdictione non erat, 6
de delegato se expedit quod nil valet, si falsum erat, quod prætendebat: si verum, valet quicquid aliâs legitimè fecerit: si autem ordinarius erat, licet falsa sit causa, quam prætendebat, valet quod fecit quoad punitionem contumaciæ: sed de principali cognoscere non poterit, etiam si sit talis causa in quo possit litis nõ contesta. procedi. tunc & locum habet quod sententia à nõ iudice lata non tenet. C. si ante con. iudi. l. fi. cum concor. nec enim potest dici tacitũ non comparentem iurisdictionem prorogasse: quia absens contradicere videtur. ff. de arbit. l. sicuti. de rit. nupt. in eo. §. deinde. si autẽ subesset tale impedimentum ꝙ citans nullo potest modo esse iudex, vt quia citãs priuatus est, vel citatus à laico clericus est tũc dixit quęstionẽ soluẽdo, quod ire non tenetur de necessitate, nec valet tunc processus si fiat contra ipsum: allegat principaliter prę. gl. l. j. C. vbi de cri. agi oportet & dictũ speculatoris, quod dixi. s. in fi. secundæ partis.

SVMMARIVM.

1 *Dispensare an possit Papa in his quæ sunt legis naturalis & in præceptis primæ tabulæ.*
Monachum contrahere matrimonium an dispensare possit papa.
Castitatem etiam seruãt coniugati si illibatum seruant matrimonium, hoc est, si vterque altero, solùm & honestè vtatur.
Votum simplex an tollatur per matrimonium, & nu. 5.
Voti solennitas in quibus consistat.
Monachorum vota quanti fiant.

REGVLA LI.

Semel Deo. Dy. ponit exẽplum in æde sacra, quę si destruatur vel corruat, locus tamen remanet sacer. Institu. de re. diui. §. locus. & ff. de rerum di. in tantũ. §. sacræ. & de contrah. emp. l. ædes sacra. secundũ contrarium. ff. de verb. obl. continuus. §. pe. vbi dicitur ꝙ possibile est rem sacram fieri prophanam: soluit ꝙ hîc cõsideratur iure possibilitas. ibi verò summi põtificis potestas, quæ potest sacrum reducere ad prophanum: sed quod illius solius potestati permittitur, reputatur impossibile: de iu. d. ff. de le. j. apud Iulianũ. §. fi. secũdũ Dy. s. nec admireris hoc dictũ: nam si contrarium diceres, nihil esset possibile. de iur. positiuo, cũ papa sit. s. illud dispensat. de concess. præben. proposuit. cũ concor. imò illud sic reuocare potest, quod habeatur pro infecto. de immu. ecc. c. vno. in clem. ¶ Prima gl. ponit exẽpla: secundò dicit etiam in aliam rem procedere regulã: item in eadẽ forma: tertiò quod in non ditatis, non

tis,non procedit:sed cõtrarium huic & ibi remittit.quartò not.nedum dominium sed etiã vsum prohibitum. In j.glos.ibi.§.j.sepulchrum.alterius conuersationis vsum non accepit.& ibi:auth.prætereà.vasa sacra priuatis non vendũtur nisi conflata:& ibi: sed rem mobilem.illarum rerũ,quæ animo vel ratione carent,confestim amittitur possessio·hominis autẽ retinetur,si reuertendi animũ haberet. & ibi:Pomponius.in princi.lapidum meorum in tyberim mersorum naufragio dominiũ retineo:& possessionẽm non,licet in fugitiuo secus, ne ipsa possessione me priuet. ¶In gl.j. ibi:hoc ius & prædicta authen.prætereà.& in fi.dañ.v.In gl.ij.ibi:clericorũ.qui & homines sunt.& ibi :pro humili,benigno,mansueto,& misericordi:& inhumanitas econtrario pro fraternitate,crudelitate,& impietate.§.de rescrip.cum ex officij.in prin. de cẽsi.licet.& in cle.de reli.do.quia contingit.post princ.

QVAESTIO.

Hæc regula quæ etiã sumi potuit de Leuitico.c.vlt.ad fi.facit ad quæstionem quam disputaui similẽ quæstioni quã posui super regula, Actus legitimi.an Papa possit dispẽsare cũ monacho ex causa vt matrimonium cõtrahat:ad negatiuã inducam.v.sed quarto & quinto statim respondebitur:inducam sex,duos textus,& quatuor glo.In contrariũ sex rationes & v.gl.tertiò soluam:sed plenè interseram dictum Thomæ distinguẽs inter clericum in sacris & monachum. Quòd ergo non possit,facit hæc regula,cum concord.imò non videtur quæstio,cum sit textus expressus,de sta.mo.cũ ad moñ.in fi.Secundò non legimus Beatũ Petrum talia fecisse: successor ergo talia non attentet, aliâs cessaret petenti priuilegium. xxiiij.qõ.j.manet. Tertiò monachorum continentia pendere videtur ab vniuersali statu ecclesię:ergo contra illud papa dispensare non poterit. xxiiij.quæst.j.memor suæ. Quartò in votis propriè non fit dispensatio: sed commutatio de voto.c.j.&.c.magnè.sed incontinentia non est inuenire æquè bonum in quod commutari possit ecclesia.xxvj.distin.omnis ponderatio nõ est digna animę continentis.facit.xxxij.q.j.nuptiæ. ergo dispensari vel cõmutari non poterit maximè quia votum tenetur esse de iure naturali immutabili.vj.dist.in prin.In his autem quæ sunt† de lege naturæ & in præceptis diuinis nõ potest per hominem dispensari,& præcipuè in pręceptis diuinis non potest per hominem dispensari:& pręcipuè in præceptis primæ tabulæ quæ ordinatur directè ad dilectionem dei:qui est vltimus finis præceptorum.sed secundùm hoc implere notum est de lege naturæ:& præcepto legis diuinæ:& pertinet ad præcepta legis diuinæ & primæ tabulæ,cùm sit actus latriæ:& cõcludit hoc etiam in alijs votis præter continentiam,dispensari nõ posse:fortius nec in illo,sed ad hoc respõdetur ꝙ quando ecclesia dispensat in voto,non dispẽsat in præcepto iur.naturalis vel diuini:sed determinat id quod cadebat subobligatiõe deliberationis humanę,quę non potuit omnia circũspicere:sicut etiã

dispensare contra legem humanam, non est tollere legẽ, sed ordinare ex causa ne liget eo casu, quo dispensatur. & sic non est contra. Quintò executio voti nõ fundatur super fidelitate, quam homo debet deo, in qua nullus dispensare potest. ergo nec in voto præcipuè tali. ¶ Ad hoc respondetur quòd ad fidelitatem deo debitam non pertinet, quod quis faciat aliquod malum, vel maioris boni impedimẽtum: ad quod tendit voti dispẽsatio. Sextò ad hanc partẽ facit. xxxij. dist. de illo. xxv. q. j. sunt quidẽ. & quod ibi not. & not. s. de cler. coniu. cum olim. de biga. c. ij. in glo. magna ad fi. & in præ. decr. cum ad mo-
2 na. in vlti. glos. In†contrarium quod dispensare possit, probatur ex generali potestate Petro data de ligando & soluẽdo Mat. xvj. xxiiij. q. j. quodcunq;. de ma. & obe. solite. ad fi. nam de monacho facit clericum sæcularem. lxxiiij. dis. quorundam. Item dispensat cum bigamo. xxxiiij. dist. lector. & facit constitutionem contra ius naturale, quo minor. xiiij. doli capax obligatur religionem statuẽs ne obligetur: de regula. ad nostra. & de hoc eod. titu. postulasti. ¶ Secundò in votis authoritas superioris intelligitur excepta: de iureiurã. venientes.
3 Tertiò†coitus cum vxore dicitur castitas. xxxj. dist. in cœna. per illum er
4 go non videtur frangi. Quartò†simplex votum tollitur per matrimonium. qui cler. vel vo. meminimus. solennitates autem non sunt de iur. positiuo, & ex constitutione ecclesię. de voto. c. vno. lib. eo. ergo contra solenne votum poterit dispensare.

¶ Quintò Papa absoluit à iuramento per quod iurans Deo & homini obligatur: de. iureiur. quanto. ver. de hoc. & xv. q. vj. authoritate. ergo fortius à voto quod obligat soli Deo. Facit suprà de cele. mil. de homine. Sextò in professione religionis vltra votũ continentię continetur votum paupertatis & obedientiæ, sed in his duobus dispensatur, vt patet in religioso qui fit episcopus. xviij. qõ. j. c. vno. ergo & in tertio, de quo loquimur. Septimò in voto abstinẽtiæ, si vergat in corporale periculum vouentis, dispensatur. Facit de obser. ieiu. c. ij. §. pe. & vlt. pari ratione & in voto continentiæ, si in eius periculum vergat, dispensabitur. Octauò, ad hanc partem faciunt quæ Io. not. xxv. q. j. quæ ad perpetuam. xxvij. qõ. j. nuptiarum: & Bar. Brix. xxxij. distin. de illo. Inno. & Hosti. de voto. c. j. de stat. mo. cum ad moñ. Solutio autem patet ex his quæ ibi post eos scripsi: ampliatis autẽ verbis dicamus cum
Thoma & theologijs. In voto † cõti 5
nentiæ tria considerari voti materiam. s. continentiam: secundò ipsius perpetuitatem, ad quam se astringit. Tertio ipsius solennitatem, aliquibus autem videtur solẽne votum continentiæ indispensabile, propter ipsam continentiam: quæ non recipit condignam commutationem: & primo dixi per authoritatem eccl. & pro ratione dicunt ꝙ per cõtinentiã homo triũphat de domestico inimico, vel quia per continentiam homo perfectè conformatur Christo secundùm puritatẽ corporis & animę: quia bona animę, vt cõtẽplatio, & oratio, sunt

ſunt meliora bonis corporis: & magis nos deo conformant:& tamen in voto contemplationis & orationis diſpenſari poſſet:vnde abſolutè reſpicere ad ipſam continentiam non videtur ſufficiens ratio prohibendæ diſpenſationis: præſertim cùm apoſtolus.j. ad corin.vij.ad continentiam per contemplationem inducat, dicens quòd mulier innupta cogitat quæ dei ſunt.ad idem.de cleri.coniu. diuerſis. Finis autem potior eſt his, quæ ſunt ad ſenem:alij ponderant ſecundum perpetuitatem dicentes rationem eſſe, quia votum continentiæ non poteſt præmitti,niſi per dicentem contrarium, quod in aliquo voto non licet.hoc eſt patenter falſum:quia ſicut vti carnali copula eſt continentiæ contrarium.Item abſtinere à carnibus vel vino, eſt dicere contrarium,comedere carnes vel vinum bibere:& tamen in his votis diſpenſatur.¶Tertium, ponderant tertium ſcilicet, ſolennitatem voti,ſumentes rationē ex hac regula,dicentes aliquem prælatum eccleſiæ non poſſe id,quòd deo ſanctificatum eſt, ad humanos vſus conuertere, niſi id quod ſanctificatum eſt ſanctificationem amittat: & hoc etiam in rebus inanimatis. vnde non poteſt facere quin calix conſecratus maneat conſecratus ſtans integer:multominushoc poterit de homine conſecrato.Solen-
6 nitas † autem voti conſiſtit in quadam conſecratione vel benedictione vouentis & ideo nullus prælatus eccleſiæ hoc poteſt,quòd votum ſolenne emittens deſiſtat ab eo,quod eſt cōſecratum:puta quòd ſacerdos non eſt ſacerdos:licet poſſit prælatus ob aliquam cauſam executionem ordinis prohibere:ſimili ratione non poſſet papa facere quin profeſſus ſit religioſus.Et deridet Thomas.opi.vin. & Io.contrariam.Eſt ergo ſecundum Thom.conſiderandum,an continentia ſit eſſentialiter annexa ei,ad quod votum ſolenniſetur,an nō.Primo caſu non poſſet manere ſolennitas ſine debito continentiæ:ſecundò poteſt: per quod dicit ꝙ cùm votū continentiæ non ſit eſſentialiter annexum ordini ſacro,ſed ex ſtatuto eccleſię per eccleſiā diſpenſari poterat vt contrahat cōſtitutus in ſacris.& vide quod ſcripſi de conuer.coniu.placet.in fin. ſed debitum continentiæ eſt annexum eſſentialiter profeſsioni religionis, per quam quis renuntiat ſeculo, ſe totaliter dei ſeruitio mācipando: quod non poteſt ſtare cùm matrimonio,in quo incumbit neceſsitas alendæ,& regendæ coniugis,prolis & familiæ,& rerum quę ad hoc requiruntur.vnde.j.ad corin.vij.qui cùm vxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi: quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt.Vnde nomen monachi ab vnitate ſumitur per oppoſitum ad diuiſionem prædictam:quare in voto ſolenizato per profeſsionem non diſpenſat eccleſia: quod voluit ſecundum Thoma.dec.cùm ad moñ.in fi.dicēs quòd caſtitas annexa eſt regulæ monachali.&c.hoc proſequitur ſecunda ſecundæ quæſtione.lxxxviij.articulo.xj.vbi etiam ipſe reſpondet ad illa duo quæ vltimo allegaui ad partem affirmatiuam,dicens falſum eſſe, quòd religioſus factus epiſcopus

absoluatur à voto paupertatis,&obedientiæ,vnde nihil habet proprium: licet episcopatus bona dispenset : & quod acquirit non sibi,sed episcopatui,acquisiuit.vt in contrario:& suprà de priuil.cùm olim.ij.Item licet per accidens obedire non teneatur,si superiorém non habet,sicut nec abbas:non tamen per hoc ab obedientia absoluitur.De hoc vide quod no. xvj.q j.c.iij.Ad id quod dixi de voto abstinentię respondet,quòd cibus directè ordinatur ad conseruationem corporis : vnde si abstinentia directè vergit in corporis periculum,votum abstinentię dispensationem recipiet: sed coitus non ordinatus directè,ad conseruationem personę non vergit: sed si per accidens ex ea aliquid personale accidat , subueniri debet per abstinentiam ciborum vel alia corporalia remedia sine pacto.Facit de pœ. & re.cùm infirmitas.in fi.sed vt scripsi post Inno.& Ho.de voto.c.j.& in dec.prædicta,cùm ad moñ.super.vlt. gl.vbi votum continentiæ est solenne impedimentum maioris boni,poterit papa dispensare.nam bonũ commune melius est quàm bonũ vnius. Posset autẽ per vnius continentiam bonũ multitudinis impediri:vt si per matrimonium alicuius solenniter vouentis etiam monachi posset pax patriæ procurari:vel patria infidelis ad fidem conuerti : vel his simile:absit

6 †quòd his casibus monachelli continentiam præferamus tantò bono,vt plenè scripsi.& ideo plus nõ iusto in præ.dec.cùm ad mon.super vl.gloss. bene probat hęc dec.vnica.& responsiones ad cõtraria ibi vide,& in præ. dec.vnica.de voto.super vlt.gl.bene probat hæc dec.vnica.de voto.eo.li. In dec.autem,cùm ad moñ.quæ mouit Thomam ad prædictam distinctionem,certùm est nulla verba personarum posse tollere vel detrahere potestati successoris:quia par in parem &c. de ele.Innotuit cùm cõcor.

SVMMARIVM.

1 *Accusandi ius ademptum notatis de calumnia.*

2 *Testium & instrumentorum eadem vis in litibus dirimendis.*

3 *Instrumenta documentorum appellatione, an contineatur in probandis criminibus.*

4 *Mulier an in criminalibus recipiatur testis.*

5 *Testium & instrumentorum an diuersa sit fides.*

6 *Puniri ne quis debeat,si non sit conuictus de crimine per testes , vel confessionem propriam.*

7 *Lis dictio , vt accipiatur , quid'ue significet.*

REGVLA VIII.

Semel malus.Facit hæc regula ad quæstionẽ de notario qui fecit vnum instrumẽtum falsum,an valeat postea confectum per ipsum: quã ponit Gul.in spe.de instr.edi.§. restat.vbi ꝙ si tabellio.Prima gl.ponit exempla:secundò quomodo hæc præsumptio potest dici hominis facti.vel iur.sed non de iur. Circa pręsumptiones duas remissiones interserens & conuertens,regulã subdit vnde procedat hęc præsumptio.tertiò dat simile de paupe,& remittit,quartò dicit quandoq; hanc pręsumptionem

nem ad filios transire.¶ In prima.gl.
1 ibi.l.iiij.calumnia †notatis accusandi ius ademptum.est & ibi.& eos vide de ord.cog.c.ij.in glos.pen.& ibi: quòd ita sequitur,sanatū est vt in pristinum statum restitueretur,perinde haberi dicit ac si morbosum nō fuisset.& ibi.§.rogo.meritus dicitur qui non offendit.& ibi : à Barbaris.Rediens ab hostibus,restituitur si probat se captum euasisse,non transfugisse : & si bonus miles primus æstimatus fuit , assertioni eius creditur. Vt ibi.si aliquid.li.x.nullus susceptor vel arcarius interuertisse conuictus, illud gerat officium,in quo ante detexit. & ibi:ex persona . collige,aui mei non conuenior,si probo illum tempore depositi officij fuisse soluendo:& ibi:si magistratus.pupillus non habet docere tutores non fuisse soluendo:sed magistratus habet docere illos tunc idoneos:& ibi:si creditores.in .ff.creditores habent probare hæredem inopem,à quo satisdationem petunt.&ibi:quod mancipia. vide.s.eod.lib.de temp.or.c.j.in glo. de qua.In j.gl.j.l.iiij.& l.si cui.§.hijs dem.& ibi : præsumitur bonus.& licet hæc præsumptio sit iur.& naturæ accidens,tamen huic contrarium remouet effectum præsumptionis:& quamuis fortior videatur præsumptio naturæ , quam actuum , qui sunt naturæ contrarij , tamen posteriora hîc prioribus derogant : nec est illa de iur . naturali immutabilis,secundum Dyn.qui etiam hic soluit quare præsumitur quis esse in actu possessionis malitiæ,in quo semel fuit: cùm non præsumamus quem esse in possessione rei , licet olim possederit.C.de proba.siue posidetis.& dicit finaliter hoc esse , quia possessio auferri potest facto alterius sine voluntate posidentis , non sic in anni vitio.hac so.non eget,si tenes quòd dixi de restitu.spo.cùm ad sedem.super.iij.gloss.& ibi : corrupta.inducit Ioan.mo.illud prouer.Ia.Perturbata conscientia semper præsumitur sæua:& ibi:prona.vnde ponit Ioan.mo. illud Senecæ.quòd scripsi de sent.ex com.cùm voluntate.in fi.& ibi:si creditoris.& ff.qui satis.co.si verò.§.j. & ibi.c.vno.& vide suprà eod.lib.de elect.si fortè.in glos.qui etiam.

QVAESTIO.

Huic regulæ congruit quæstio prima,quam post doctoratum dispu taui , an per instrumentum directè probetur crimen:directè dici quia pu to adhibitis testibus rogatur tabellio conficere instrumentum de vulnere, homicidio , adulterio , incendio vel his similibus,quæ commisisti:& tabellio sic facit : quod postea contra te producitur : & placuit tunc quæstio & solutio Ia . de aret . per Boñ. transeunti:quare scripsit in ea,cuius verba ponit Cynus ad literam.C.de proba . sciant cuncti . Ad affirmatiuam inducan sex rationes:& sex glo. In contrariū totidem rationes,&quatuor gl.tertiò soluam distinguendo, & ad contraria prius singulariter,demum communiter respōdebo.Quòd probetur , videtur primò , quia in
2 † exercendis litibus parem vim obtinent testes & instrumenta . de fide inst.cùm Io.C.eo.ti.in exercendis.&

vndecunque crimina claruerint, punienda sunt.xxiiij.q.iij.ecce.¶Secundò non est in criminalibus restringenda probationis forma, cùm publicę vtile sit, ne crimina remaneant impunita.xxiij.quæst.iiij. est iniusta.in fin.& ff.ad.l. Aquil.ita vulneratus, ¶Tertiò multi canones dicunt crimen per documenta probari.ij.qō. vij.plerique. ibi: publicis documentis. &c.c.si quis episcopus.ij.quæstio.viij. sciant.quæ etiam lex.C.de prob.ibi: apertissimis documentis.xxiij.q.iiij. fortè in populo.in fi.ibi: si veris documentis testibusque conuincitur.sed
3 ibi patet quod† documentorum appellatione instrumenta continentur, cùm ponantur vt diuersa à testibus: probatur etiam id de prob.quoniam contra.&.C.de eden.si quis in aliquo.¶Quartò ad hanc partem facit de restitu.spolia.cùm ad sedem.vers. nos prioris. de don.& con.veritatis. C.quorum ap.non re.l.obseruare.ibi: testibus productis, instrumentis prolatis, &c.¶Quintò videtur casus quia periurium & falsum probatur per instrumentum, eo.lib.de iur.iur.c.vlti. vbi de hoc, de his quę fi.à pręla.quanto.& conspiratio quæ magnum crimen est, probari videtur per scripturam.de ver.si.c.ij.eo.li.vbi de hoc:& schisma.e.li.de schisma.c.vno.Item dilapidatio rerum ecclesiæ, de rebus eccle.non ali.si quis presbyterorum. & facit.C.de eden.is apud quem.Sextò inducitur etiam lex.ij.ff.de fer. in fin. vbi per aspectum æstimatur iniuria. sic ergo aspectu notarij & testium poterit instrumentum confici & probari per illud.Ad hanc partem facit quod not.Hug.vij.quæstione.ij.c.j.Bertran.ij.quæstione.vij.plerique.lo.facit.ij.quæstione.iudex.Ho. de restitu.spol.cùm ad sedem.Guil. spec.in appa.de vsur.quamquam.in prin.acc.ff.de turpill.in senatus.in prima gl.& C.ad l.aquil.contra negantem.in j.gl.¶In contrarium constat quod cautius agendum est, vbi maius periculum imminet.xlij.di.quiescamus.vij.q.ij.c.si.s.eo.li.de elec.vbi periculum.in princ.& ff.ad Car.l.j.§. ij. vel.iij. propter periculum autem causarum criminalium, in quibus quandoque de salute hominis agitur. C.de app.additos.non recipitur procura:& in ill.de accu.veniens.eadem ratione non recipietur probatio instrumentalis. Secundò patet etiam dissimilitudo, quia in criminalibus
mulier † non recipitur in testem de verbo.si.forus. nec minor.xx.an.iiij. quæstio.iij.in testimonium: quæ est lex.ff.de testi.sed in instrumento forsan scriptus est minor.xx.cuius viuæ voci non crederetur, non multominus mortuæ repellatur: ergo instrumentum cuius repelletur author.de test.licet ex quadam.& alia † est fides testium, & alia instrumentorum: & non testimonijs sed testibus est credendum.iiij.quæst.iij.§.item vbi alia.ff.de test.l.iij.§.iij.& sæpe talia ex mala fide scribuntur.ff.de custo. & exhib.re.l.diuus.Tertiò constat quod accusatio est odiosa.ij.q.vij.si quis episcopus.C.de iu.properandū.ergo in ea probatio nō dilatetur: sed potius restringatur.ad hoc.s.de tes.co.dilectorum.vbi in ciuili & nō criminali cogūtur testes.facit hoc.e.ti.odia.C.de nup.

nup.l.neque. ¶Quartò multùm facit quod in criminali in causa testes exhibentur coram iudice, vel authē. de testi.§.multę.ver.in criminalibus. C.de fid. instru. iudices, & authen. apud eloquentissimum.facit.v.qō.v. illi qui.ergo non stabitur instrumento.nisi testes non exhibentur. 7

¶ Quintò si absens accusari non potest.ff.de poe.absentem.iij.qō.ix.c.j.ij.& iij.multominus couinci:vt ibi: & ij.q.viij.perscripta.&.cap.j.&.ij. ff. de requi.reis.l.ij.

¶Sextò facit.ij.q.j.iudex non de-
6 bet punire†nisi couictum per testes vel propriam cōfessionem.xv.q.vlti. c.vlt.in fi.& l.sciant.inducta pro prima parte facit pro ista,cū ibi dicatur probationes in criminalibus debere esse apertissimas, & luce clariores. Pro hac parte facit quod notat.B. de ma.& obe.cùm in ecclesijs. & quòd ibi no.Inno.& Io.xxiiij.q.ij.fanè.ij.in glo.sed quòd si.& quod not. Guli. in spe.de accu.§.j.ver.quòd si accusatus. Soluendo dixi per instrumentum directè non probari crimē per vltimò allegata.nam & video,etiam in contractibus notariorum non posse, me non mandante,contra conficere instrumentum:ibi auth.de tabell.ad fi. j.colum.coll. iiij. hæc vera : nisi per me vel me volente & mandante cōficiatur instrumentum:per quod ipso facto crimen meum probetur.xxiiij. q.ij.sanè.lxxxviij.di.neq;.ff. ad.l.Cor. de fal.si quis legatū.& l. qui duobus C.de his qui sibi sacri. per totum.& per hoc sit responsum ad decre. vlti. suprà.eodem.libr. de iur.iur.& ver.s̄. sequentes leges.apud quem loquatur de actio.causæ, non de instrumentis. sicut præ.decre.vult,de iur. lex loquitur de iudice qui suo nō alieno aspectu habet æstimare atrocem iniuriam : redeundo ad primum allegatione non ob. quod dicitur in exercendis litibus &c.quia verbum† litis non criminalem sed ciuilem causam designat.ff.de verbo.signifi.l. litis.vnde idem de vno conceditur de altero negatur. xxv. distinct. qualis. ¶Item fateor crimen puniendum cùm claruerit : sed nego directè clarere per instrumentum. capitul. fortè.& lex,obseruare. coniungunt testes & instrumenta , vt supra patuit: & sic non sunt contra. Posset etiam aliter ad illa & alia responderi: quia instrumenta bene probant inducere crimē,vel coadiuuant criminis probationem.Pone,accuso quod incendisti domum meam:per testes probo incendium:per instrumentum probo dominium,accuso te de pace fracta, induco instrumentum pacis accuso te de de periurio,induco instrumentum quod iurasti. accuso Titium de adulterio,probabo quòd mulier fuit vxorata , & eo sciente , per instrumentum contractus matrimonij : in quo ipse inscriptus sit. sic etiam loquatur glo.vel contra negantem,fateor:ergo bene ꝓbatur indirectè crimen per instrumentum.veniant.not. per Inno.&Host.de accusa.super his. & secundum vltimò hæc dicta procedunt in authen.vt li.ma.& auie. ad fin.§.his quoque.colū.viij.denuntiationes.ij.factas conuersanti cum vxore mea bene probabo per instrumentum.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contrahens cum meretrice, quam credit non desinere meretricari, peccat.*
2 *Matrimonium intermediū legitimationem an impediat.*
3 *Praescriptio, est acquisitio dominij.*
4 *Clerici beneficiati quas domi suae mulieres possint habere.*
5 *Concubinarij an ad ordines possint promoueri.*
6 *Ius naturale quid sit.*
7 *Spurij quare, & vnde sic dicantur.*
8 *Naturales filij cur sic, & vnde sic vocentur.*
9 *Concubinae et vxoris differentia quae sit.*
10 *Naturales quomodo legitimentur.*
11 *Naturalis prius natus, licet post legitimatus, an ius habeat in successione primae geniturae, & nu.13.*
12 *Consuetudo duo requirit.*
14 *Subdiaconus an in episcopū possit eligi.*
15 *Consuetudo an nos laedere, vt iuuare possit.*
16 *Statuta & consuetudines an ligent clericos, &c.*
17 *Consuetudine an teneantur clerici, si sit eis onerosa.*

REGVLA XXIII.

Sine culpa.j.gl. ponit exēpla regulae & exceptionis: reddit rationem regulae:& remittit:In glo. j.ibi: si procura. putans arborem in loco quo non erat:item nō tenetur quia nō domare tenebatur aliquem, transiturū.& ibi:sancimus.vide in regula non dicit aliquis.s.proxima, in ordine textus. ¶In gloss. j.ibi: tua. quod dic vt ibi scripsi. & ibi de nox. in prin. Dy. ponit exemplum cum fauore publicae vtilitatis res aufertur possessori.& datur militi qui virtuosè se habuit. ff. de euic. Lucius.de re. iur.verū.Item si vulneratus.§.praeterea. Item cùm torquetur seruus vel etiā liber testis propter alterius delictum pandendum. ff.qui & à quibus.l.prospexit.ff.de quaestionibus. l. ex libero. sed ibi subest causa: quia facto interfuit. Itē culpa quia vacillabat.all.si quod praedictorum deesset, non debet torqueri: & ibi. Item ponit exemplum. per. l. C. de preci. imper.off.l.j.& pro quibus.& ca. secundum prae.liber.acci.l.j. vbi propter laudabilis fidei exemplū seruus admittititur ad vindicandam necem domini. & pro praemio libertatem consequitur:& sic praesens dominus perdit dominium sine culpa.ad idem ff. de adult. si postulatus fuerit. & quod no.de calum.l.pe.& ibi:nec poena ad hoc induc.Io.mo.illud Deute. xxv.in prin.ibi:pro mēsura pacti erit plagarum modus.item, vt dicit, poena dicitur à pendendo id est, soluēdo debitam per culpam.

QVAESTIO.

Haec regula facit ad secundū principale membrū quęstionis, quam disputaui vt legitimatio superueniens natiuitatem legitimi, sibi non praeiudicet: qui non est in culpa. Quia verò quęstio pulchra & vtilis est, illam integram hîc inseram, quam sic proponebam. Acolitus beneficiatus habens.B filiū.ex.A.concubina.C.duxit in vxorem: ex qua suscepi.D.fil.promotum

motum ad sacros.demũ vxore mortua in extremis agens cum dicta cõcubina matrimonium contraxit: primò quęritur an ille. B. sit legitimus. secundò dato ꝙ sic, an sibi debeatur hæreditas quam inter legitimos loci consuetudo defert primogenito. Prima quæstio habet tria dubia. Primum an quòd dicitur naturalem legitimari persequens parentum coniugium locum habeat in genito ex clerico in minoribus beneficiato. Secũdum an ibi id locum habeat cum alter parentum interim aliud matrimonium contraxit. Tertium an talis legitimatio fit per matrimonium, in extremis contractum. & sic verbo tenus, sic & nunc in scriptis primò expediam vltimum, secũdò secundum, tertiò primum. Ad negationem autẽ inducam.iij.rationes, & vnam æquitatem, secundò soluam, & solutionẽ, v.rationibus adiuuabo, & contrarijs respondebo. Et quòd matrimoniũ in extremis contractum non legitimet prolem, videtur casus in l.nuper. C. de natura li.quæ dicit matrimonium tunc legitimare prolem, cùm cõtrahitur spe tollendæ sobolis quæ spes hic deficit: ergo &c. ¶ Secundò matrimonium consideratum sic ex duplici institutione prima fuit ab ipso deo in statu innocentię, & in paradiso. de voto.c.ij.no.eod.li.per verba protoplausti.hoc nunc os.&c.Geñ. ij.in fi. & hæc institutio fuit ad prolẽ: vnde ibi sequitur, & erũt duo in carne vna, id est, in carne vna procreandũ: & ibi crescite & multiplicamini &c. secũda fuit ab apostolo.& in statu innocentiæ & hoc principaliter ad vitãdum fornicationẽ.j.ad Corin. vij. de vtraque habetur.xxiij.q.ij.§.his ita.sed in eo qui in extremis agit fateri oportet vtrũq; deficere & spem prolis & euitationẽ fornicationis: ergo deficiente causa deficiet & matrimoniũ: & per consequens legitimatio quam inducit matrimonium.vt.s̃.qui fi.sint le.tanta.& hoc sic formatur: vt, plura sunt substantialia alicuius actus sacramentalis vel nõ.vno deficiẽte deficit totum: patet in baptismo, cuius substãtialia verbum & elementum: altero deficiẽte deficit sacramẽtũ.j.q. j.detrahere. s̃. de bap.nõ vt apponeres.patet in elec.quo ad substantialia formę scrutinij, de elec.quia propter. &.c.cuncta &.c.Cumana.patet in diffinitiua quo ad substantialia.s.vt feratur descriptio. à iudice sedente & per se recitante, quorum alterum si desit, vitiat sententiam.de re.iud.c.fi. li.eo.cum concor.Itẽ in transactione alimentorũ de tribus quęri debet: de causa, de modo, de personis: quorũ alterũ obmissum, ꝙ agitur.ff.de trãsac. cũ hi.§.vlt.glo.oratio, & §.si prætor. cũ cõcor.Ita in proposito cũ tria sunt quæ.August.nota.matrimonij bona. xxvij.q.ij.omne & dec.vlt. de condi. appo.dicit illã substantiã deficiente vno illorum etiam in spe. deficiet matrimonium: ergo & legitimatio. nã etiã in matrimonio deficiẽte substantia & forma vel deficiente altero duorum consensuum in quibus consistit substãtia.constat ꝙ deficit matrimonium.s̃.de spon.tuæ. & cap. tua. ¶ Tertiò ad hanc partem induco.lvij.dist.cap. vno. vbi baptismus in morte receptus, irregularitatem inducit

inducit quo ad ordines, quo ad promotionē.de pœ.di.vij.si quis positus. vbi August. non vult asserere quod sacramentum pœnitentiæ in morte susceptū,sit illius efficaciæ cuius est cū in sanitate suscipitur. &c. j. de rap. super eo vbi confesso in morte denegatur officiū sepulturæ:ex quibus concluditur hîc diuersa aliquid fieri in vita,quod non in morte.exēplum vide.s.de sepul.de his in prima gl. & super ipsa.de off.ord.præsenti.§.porrò.in magna.gl.eo.li.¶Quartò æquitas iuuat hanc partem,qua docemur per experientiam aliquos in morte constitutos cum tali cōtrahere cum qua in sanitate nullo modo contraherent. Item cum tali contrahere in mortis articulo constituta, cum qua tunc sani contracturi non essent.videtur ergo inesse irrisio sacramenti. de pœ.dist.iij.irrisor. ¶In cōtrarium quod pro solutione do, est sciendum quòd super dec.tanta.eo.ti.in prin.sic dicere soleo,& sic scripsi super versi. contractum matrimonium.per hanc literam quæ sic simpliciter loquitur, videtur satis esse quod matrimoniū sit cōtractum:licet in contractu desit spes prolis,per quod videtur quòd si quis in mortis articulo cōstitutus, contrahit cum illa ex qua filium naturalem habebat,vel contrahit cum illa in mortis articulo constituta, ꝙ legitimata sit proles,licet quidē contra.per.l.nuper. C.de naturali.ibi: spē 1 tollendæ sobolis:per quod etiam dicunt matrimonium tunc non esse:& attribuitur hoc dictum Iaco.de Are. verius videtur quòd sit matrimoniū, & legitimata sit proles, & satis est quod sit spes prolis in casum conualescentiæ.Item & sine tali spe, videtur esse matrimonium propter humanitatis solatium.xxvij.q.j. nuper. suprà de fri. quod sedem. & ibi not. nec vitiatur propositum,non habendo prolem nisi deducatur in pactum suprà de condi.appo.cap.fin. & po.de consan.& affi.de infid.non ob.illa litera. spem tollendæ sobol. nam non minus filius propter tollendam ipsius qualitatem & patris potestatem in quàm incidit creari. videtur ad hoc in authen.quibus mo.na.ef.le.§. si quis igitur.& patet in l. nuper. sat. enim.&c.benefacit.xxvj.di.ca.j. & ꝙ ibi non.optimè.facit.s. despon. commissum coadiuuemus hoc dictum in contrarium respondendo allegatis. Primò vide quomodo benefac. præ. dec. commissum. cōstat quòd in illo matrimonio defecit spes prolis,quia non intendebat ad coitum. Itē species sacramenti,quia per professionē intendebat contrahens cito diuertere.deficiebāt ergo duo bona in specie.& tamē tenet matrimoniū:forti⁹ ergo tenet vbi deficit alterū tantū. ¶Secūdò fortificatur illud per tertiū bonum fidei.contrahis cum muliere non sperans ibi fidem tori seruare, vel contrahis cum illa quam non speras fidem tori seruaturam: & tamen nullus dubitat ibi esse matrimonium:fateor tamen quod peccat † qui cum meretrice contrahit, quā non credit desinere meretricari : & meretur si credit quod desinat.xxxij. qō.j.non est.suprà de spon.inter opera. C. de nupt. imperialis.concluditur quòd etiam si omnia tria bona

deficiant

deficiant in spe, dummodo hoc non deducatur in pactum, est matrimonium: si matrimonium, ergo &c.

¶Tertiò hoc quod de prole dicitur probatur per.c. Bertam. xcvij. q. ij. constat enim quod fuit matrimonium inter Mariam & Ioseph, & tamen ipsa virgo etiam contrahendo se virginitatem seruaturam disposuit: vt sic iuxta dispositionem animi non erat spes prolis.

¶Quartò vide in baptismo, bonū baptismi est infusio gratiæ cum remissione peccatorum: sed si fictè baptizetur adultus verum habet baptismum. non potest bonum baptismū quod tamen habere incipiet postea cum illa fictio à veraci corde recesserit. j. q. j. sicut ficti de con. dist. iiij. tunc valere. suprà de bap. maiores. §. fin. sic iste habet verum sacramentū matrimonij, sanatus autem ab ægritudine habere poterit spem prolis & prolem. ¶Quintò multum hoc adiuuat: quia licet nil morte certius. vnde eccle. xiiij. q. vij. testamentum huius mundi morte morieris. nil tamen ipsius hora incertius. xiij. q. ij. in ecclesiastico. ff. de condi. & de. l. j. & sæpissimè hoc experimur, sanari pronosticatos ad mortem, & econtra. de æta. & quali. ad aures. cùm ergo certitudo non impedit matrimonium, aliàs nullum esset matrimonium. ita verò sicut in sanis est dies incertus, fateri oportet perinde ac si fuisset in sanitate cōtractū: quod sic coadiuuo.

¶Sanatio fit causa mortis quādoque non instantis, quandoque instantis, si irreuocabiliter datur, censetur in vita donatum. vt eodem titu. vbi. sed hic est contractus irreuocabiliter: quia quos dominus, &c. de trāsla. per totum: ergo perinde habetur factum in periculo mortis instantis & in vita: patet hoc in spirituali matrimonio quod per religionis professionem quæ tenet facta in mortis articulo: & de regula, sicut nobis diuino. propter infirmitatem non sit alienatus à mente. eod. tit. sicut teneor. quo casu fateor quod non teneret carnale. xxxij. q. vij. neque suprà de spon. dilectus. cum concor.

¶Concludimus ergo cum illo generali, quo dicimus edictum de matrimonio prohibitorium certarum personarum, de spō. cùm apud. in extremis. ergo laborantem non inuenimus prohibitum: ergo dicamus illū permissum: qui aliàs iurasset cum aliqua contrahere in extremis positus haberet necesse deierare, sed nullus de necessitate peccat. xxiij. q. iiij. Nabugodonosor. ver. vasis iræ. quod aliàs est capitulum.

¶Ad contraria respondetur, nam ad. l. nuper. & ad id quod inducebatur secundò iam responsum est suprà. Ad illa quatuor quæ inducebantur ad fortificationem secundi, facilis est responsio: quia illa loquuntur in substantialibus formæ, quæ si fuerint omissa vitiant quod agitur.

¶Quod autem fortius noceat vitiare formam quàm causam, collige per no. xij. q. ij. in summa. Ad illa quæ tertiò inducebantur respōde. Primò ad illud. c. vnicum. lvij. dist. quòd ille baptisatus in morte verū habet baptismum: sed prorogatiua ordinum, quæ repellit multos, etiam non peccantes

cantes

cantes repellit & istũ sicut neophirum: licet verè sit baptismus. xlviij. dist.per totum. Ad.c.si quis.responde per no.eo.tit.in sum.Ad ca. super eo. dic quod ille verum habet sacramentum pœnitentiæ,sed ad aliorum terrorem denegatur officium sepulturæ.vt ibi not.in glo.penult.

¶Ad id quod ex his concludebatur responde:quia illa sunt casualia. nam irregulariter quod licet in vita, & in morte:& dicens cõtrarium, incidit in l.Fusiana canina. qua licebat inuita paupertates libertates dare non in morte honestè sublatam. Institu.de l.Fusia cañ. sublata & C. eo. tit.l.vna. Ad secundum veniens probo per matrimoniũ,quod ponit thema, cùm concubina contractum illum.B.non legitimatur:quia non primum sed aliud fuit inter medium.

¶Quod sic ostendo pes tres copiosas rationes.Ad contrarium inducam opi.quam duabus rationibus adiuuabo.tertiò soluam, contrarijs respondebo.Ad primum ius positiuum permittens legitimationem, de qua loquitur, cogitasse videtur de nuptijs quæ post natiuitatẽ filij nullis alijs interpositis sint contractæ: hinc est quod si minor manumittit ancillã, vt nubat alteri,non est libera,etiam si soluto matrimonio nubat manumittenti.ff.qui & à quibus. l. matrimonium. & causam vide: dicit lex quod hoc sermone cùm nupta erit, primæ nup.intelliguntur.ff.de dona. l.si boues. §. j. & dotis promissio de primis nuptijs intelligitur, nec contrahitur ad secundas primo matrimonio contractis cum illo cui promissio facta fuit. ff.de iur. dot. dotis promissio facta.ff. de pact. inter socerum in fi.& deleg.ij.cùm pater certam.hinc etiam est quòd si iuraui cũ P.muliere contrahere,si primas nup. cum manu contraho; sed cum alia sum periurus:& de periurio puniendus.suprà de spon.sicut his bene conuenit.de præben.non potest.in fi.nisi dispensatio.de duobus curatis intelligitur.de primis ad idem.C. de vsufruct.antiquitas. vbi nomen hæredis ex causa intelligitur.de primo. ff. de verb.obl.eum qui calendis.ff. de iur. fis.l.edicto.§. cum autem à parte. ff. deleg. iij. fideicommissa.§. si quis.x. & vt lega.causa ca.l.j.§.si cui.ita sub audiamus ergo in potestate legitimationis, si res in eodem statu permanserit.xxij.q.ij.ne quis.de iur.iur. quemadmodum.de solu. cum quis.j. & ij.responso. Solu. sic probo, actus impertinens intermixtus vel vitiat quod agitur, vel impedit extrema coniungi:fortius ergo contrarius, vt hic. De primo patet quod vitiat testamentum. quod vno ex contextu fieri dicit.ff.de testa. hæredes. §. palam.in fi.vitiat electionem.de elect. quia propter.&. c. cùm post petitam stipulationem.ff.de verb.oblig.l.j.& l.continuus.in prin.Fortius ergo appareat contrarius cùm plus appareat voluntas contradicentis verbo vel facto.de simo.sicut tuis.de bapt. maiores.ad fin.nec dicas suprà de sacramento loquitur.nam & verba intermedia baptismum vitiant sacramentum: & fortius contraria. vt not. de condi:dist.iiij.Si non sanctificatur:dicam ergo hîc induci vitium propter

coniugem

coniugem intermediam suprà de fil. presby. ex transmissa. de secundo: scilicet quod impediat coniunctionem extremorũ: Sic probo: sponsalia conditionalia, & sequens carnalis copula faciunt matrimonium: sed contrarius cõditionis euentus intermedius impedit coniunctionem horum extremorum. suprà de condi. appo. per tuas. Item locus sacr. intermedius, vel qui nõ seruit, impedit seruitutem. ff. de serui. l. seruitutes. iiij. §. fin. de seruit. rust. præ. l. qui sella. §. fi. & not. suprà de obser. ieiu. c. j. sicut locus medius impedit pollutionem. de condi. ecc. vel alta. c. vno. Item interruptio media naturalis vel ciuilis. de quibus. xvj. q. iij. §. hoc quæ suprà de præscrip. illud. & C. de præscrip. xxx. ann. vel xl. cum notissimi. §. sed & si quis. impedit extrema coniungi, & oportet nouam prescriptionem inchoari: vt in prædi. §. hoc quæ. in princip. & interpellatur possessio quam habeo per colonum recedentem vel deserentem per intermediam personam, tertij. ff. de acquir. pos. si de eo. §. j. & eodem modo possessio testatoris hęredi. eo. ti. l. cùm solus. in fin. & sic loquitur prę. §. hoc quę. in prin. & quod ibi not. matrimoniũ quod intermedium. per quod videtur pater asserere se nolle naturalem legitimare: etiam si ipso soluto legitimationem impediat, vt sic in huius præiudicialibus vnius electio præiudicet alteri. suprà eo. lib. de posth. c. vno. vt quis. & benefaciat quod notaui de clerico habente literas ad vacaturã, qui contraxit matrimonium. per quod etiam soluto matrimonio gratiam perdit. de cle. coniu. c. vno. lib. eo. in gl. hinc ergo. ¶ Tertiò ad hanc partem inducitur quod fictio, canonis per quam duo dies pro vno fingit, cessat per cibum vel potum intermediũ ex parte ordinantis vel ordinandi. lxxv. dist. quod à pluribus. de tempo. ord. literas. sic & fictio quæ fingit ius positiuum, matrimoniũ ante natiuitatem contractum impedit per matrimonium intermediũ. maximè cùm iur. fictio non procedat super impossibili. vt not. ff. de lib. & posth. l. Gallus. §. si eius. ad fi. magnæ gl. vel iuri contrario. vt no. ff. de leg. j. talis scriptura ad fin. vltimæ glos. & probatur. ff. de ca. & postli. reuer. in bello. C. de vsuc. factę. si is qui pro emptore. ars enim & fictio iuris positiui habet intimã imitari naturam. insti. de adop. §. minorem. & quia in hoc plenius insistam, in ij. q. non plus hic prosequar.

2 Ex his concluditur † per matrimonium inter medium legitimationẽ impediri. Ad contrarium primò inducitur opin. Gof. & Ho. qui hîc tenent à parte in sum. de fil. presby. Gofr. in ver. quid si quis natus. & Ho. §. ij. in fin. quorum opinio sic iuuatur, constat quod ius positiuum quod iubet per parentum matrimonium legitimari prolem, non distinguit an fuerit matrimonium intermedium vel non: sed hoc solum requirit matrimonium inter parentes secutum. Sed hoc hîc fuit: ergo &c. vbi autem ius non distinguit, nec nobis distinguere licet. xxxj. q. j quod si dormierit. de ma. & obed. solitè. ff. de alea. l. j. §. ꝙ autem. satis ergo sit illi B. quod matrimonium quo tempore contractũ

fuit

fuit inter parentes fieri poterit, nec nocet quod tempore medio fieri nõ potuerit: facit clemen. de præben. si de beneficio. vbi etiam executor, cuius potestas est odiosa, qui primo cõferre potuit, & medio tempore non potuit, beneficio ad papam deuoluto, illud confert: non ob. quod medio tempore non potuerit. Item video quod si infra annũ appellationis prosequendæ fiat compromissum, illo postea deserto, coniunguntur posteriora tempora prioribus. C. de temp. appel. auth. ei tamen. & in clemen. de ap. quãdiu. & hoc etiam est cõmune, vbicunq; præscriptio dormit, vt tempore vacationis schismat. vel hostilitatis. suprà de præscri. c. j. & c. auditis. & c. ex trãsmissa. & c. cùm nobis. sicut etiam contra pupillum præscriptio. xxx. an. C. de præscrip. xxx. an. sicut in rem. C. in quibus ca. l. fi. & contra filiũ fa. C. de ann. exc. l. j. in fi. & C. de bo. ma. l. j. in fi. nam coniunctionẽ consensus constituti procura. ad constituentem non impedit ipsius procuratoris intermedia contradictio. de procur. licet. lib. eo. sicut nec ecclesia impedit matrimonium spirituale: vt ibi not. sic etiam coniungimus tempus quo post absolutionem suam excõmunicatus agit tempore quo egit ante exceptionem appositam. & de his facimus vnam instantiam. de excep. pia. lib. eo. Item licet contumaciter recedens & appellans per iudicem à quo pars citari non debeat: si tamen appellationem renuntiat citatur vt prius: non obst. conditione intermedia. de do. & contu. eum qui eo. lib. Dicatur ergo quod C. reuolauit ad A. & extremitas ad prin. est reducta. xxv. dist. ab exordio.

¶Secundò, probemus per aliquas leges. & primò per l. potior. ij. respon. ff. quib. mod. pi. vel hypo. sol. vbi si tibi obligaui rem sub conditione, secundò illam obligaui altero pure.

¶Tertiò, si eueniat conditio, tempus conditionis trahitur ad tempus obligationis si ab illo cõtrario actu intermedio. Item soluitur hypotheca vendito pignore de voluntate creditoris. ff. quib. mo. pig. vel hypo. sol. si debitor. §. j. & l. si consenserit. & tamen reintegratur, si res redeat in prioris debitoris dominium. eo. tit. l. voluntate. in vlt. respon. & l. sicut. §. superuacuũ. Item video quod actio rerum amo. inchoata post diuortiũ, reintegrato matrimonio cessat: sed non extinguitur, imò sublato impedimento matrimonij reintegratur. ff. rer. amot. l. reintegrato. & l. vlti. sic econtrà: quia actio de dote non competit cõstante matrimonio, facto diuortio cempetit: sed reintegrato matrimonio desinit competere, etiam iam inchoata. ff. sol. ma. si mulier diuerterit. & l. pe. §. vxor. facit. ff. de iure do. l. dotem. & l. diuus. Concludamus ergo quod illud ius legitimandi quod habebant parentes antequã alter contraheret, impeditũ pro tempore contractus reuiuiscat impedimento sublato: & sic satis sit in prin. & in fine hoc licuisse. facit. ff. de stat. homi. dominorum: nec noceat tempus medium. ad hoc C. de cur. l. pen.

¶Secundò, teneo cũ Gof. & Host. quod medium matrimoniũ non impediat legitimationem per rationes

secundò

secúdò inductas quibus videtur hoc expressum.in authen.de incest.nupt. §.dubitatum.coll.ij.& si dicā illum legitimatum pro nunc tantū,nō pro tunc:solutū esset quod de fictione in contrarium allegatur tertiò: sed,vt dixi,ibi hoc prosequar in secūda quęstione principali.Item per eundem modū solutū esset quod opponebatur de coniunctione extremorū impedienda per medium impertinens, vel contrarium ad id quod dicebatur de interruptione præscriptionis,vel interpellatione possessionis:responde ꝙ illa requirunt æstimationem:
3 vnde†præscriptio est acquisitio dominij per continuationem temporis &c.sed in casu nostro constat quòd inter natiuitatem filij & matrimonium non requiritur actuum continuatio.i.quod continuatis actibus secundum coniungatur primo:imò patet contrarium per c.tanta.& per iura quæ allegantur in prima gloss.ad id quod dicebatur,ꝙ actus nil pertinens intermixtus vitiat: respōdetur illud verum in his quæ habent fieri vnocontextu:vt testamentū,electio, stipulatio,& similia:& hoc nō est tale,vt proximè dixi,ad primum quæstionis dubium veniens.

¶Primò pro filio inducam duas copiosas rationes:secundò contra eum alias: & duas tales: tertiò ponam opin. quam ratione & æquitate iuuabo:sed contrarium soluam: & in fi.tres præcedētes solutiones cōiugā.

¶Primò ergo probabo legitimationem istius.B.per ordinem vel beneficiū patris non impediri,si concedatur cōcubinatū expresse permissum, habeo intentum:& ꝙ sit permissus: patet.xxxiiij.dis.§.cōcubina.& duobus.c.sequētibus:& si dicas ꝙ ibi sumitur concubina pro vxore non publicè ducta,vt ibi nō.trāsibo ad aliū arguendi modū,dicens satis esse hūc concubitum nullo iure prohiberi: quod apertè probari videtur.xxxij. q.iiij.meretrices.ibi:nisi sit in decalogo &c. & est iste bonus modus arguēdi.xxviij.q.j iam nunc est.libr.x. de iur.fisc.l.certa forma.in fin.ff.de præuari.l.iij.in fi.imò saltem tacitè permissus videtur.cōstat enim quod gradatim & nō per saltū conferendi sunt ordines.xxiij.distin.legimus.de cleri.per sal.promo.c.vno.s̄.de postu. bonę.ij.in fi.ff.de mu.& ho.vt gradatim.& l.honor.§.gerendorum.C. vt dig.or.serue.l.j.& ij.lib.xij.ff.de neg. gest.quæ vtiliter.in prin.sed authen. quomodo oportet episcopos.§.neq; autē prohibet habentē concubinam promoueri ad sacros:ergo in minoribus habere licebat.Ite constitutiō in sacris prohibetur habere concubinam.xxxiij.dist. habuisse.lxxxj.dist. presbyter.cum sex.c.seq.ad idem de coha.cler.&mu.in.v.primis.c.ergo dicam permissum constituto in minoribus,ad hoc.xv.q.iij.ex eo quem est lex.per.de.testib.ex eo.& s̄.de præsumptionibus. nonne.cum concordant.sed iste licitè matrimoniū contrahit,ille non.de cleri.coniu.c.j.& ij.& capit.diuersis.& capit.Ioan.qui cleri.vel vo.c.j & ij.non obstat autem multomagis.C.de episco.& cleric.& in authenti.de mona.§.si quis autem. quia ibi appellatio lectoris omnes cōstitutos in minoribus com

prehendit,ſicut & xxviij.diſt.de his. xciij.diſt.à ſubdiacono. Concludam ergo quòd cùm iſte B.ſit natus ex concubina,quam facit animi deſtinatio.ff.de contu.l.pen.& ex cōcubina naſcuntur naturales,& naturales legitimātur per conſequens parentum matrimonium: ergo iſte legitimus. Plus dico quòd dato ꝙ volens iſtum naturalem vocare ſatis eſt tamen ad legitimationē.de qua quærimus potuiſſe coniuges eſſe tempore coitus. C.de natu.li.cum quis.in prin.& l.nuper. in prin. & inſ.de nup.in fi.iſtius. ergo tales erant vt eſt probatū:ergo &c. ¶Secūdò arguā ex fauore prolis & legitimationis.eo. tit.peruenit.& c.ex tenore.C.de ind.vidui.l.ij.ff.de ven.in l.j.§.quāuis.de ritu nup.quod in prouincia fauemus etiam propter matrimonium ipſius dependentis vt puta doti.ſ.de pig.ex literis.de don. inter virum & vxo.nuper.ff.ſo.ma.l. j.& l.Caius.eo.ff.de reg.iur.& de iur. do.in ambiguis.dicam ergo quod ſi certum eſt iſtum B.eſſe legitimū,habeo propoſitum.ſi dicas caſum dubiū,interpretemur pro prole & legitimatione per iura prędicta?maximè cùm illa.l.dicatur matrimoniū fuiſſe contractum,vel in prędicta.l.cùm quis.de naturali.in authē.quib.mod. na.effi.ſ.§.j.& quib.mo.ſin.§. ſi quis igitur.facit.ff.de annu.leg.l.quintus. in fi.& l.liberto.§.filium.in fi.In contrarium ſi probabiliter concubinatum clerici præcipuè beneficiati iure poſitiuo expreſſe damnatū,dicetur filius ſpurius:& ſic non legitimabitur per ſequens matrimonium:vt in c.tanta.ij.reſpon.primum ſic probo: æquamus militem armatæ & militiæ:& cœleſtem militem vocamus.xj.q.j.Chriſtianis.xxiij.quæ.vlt. reprehenſibile.ſ.de cleri.ægro.c.j.ne cler.vel mo.c.j.conueniunt enim in promotionis principio in medio & in fi.De principio patet quòd vtriuſque prærogatiua certos à promotione repellit.de primo patet.C.lib.xij. qui nu.non poſ.in quatuor primis legibus,& in reſpon.ſe. negociatores ne militi.de ſecundo.xxv.diſtin.cum diſtin.ſi quando.ſ.de fil.preſ.cum reſcript.ſe.De medio patet,quòd primus non ſeruiens priuatur ſtipendijs ſicut & ſecundus. De primo.ff.de re mil.deſertorē.§.qui militiæ.& l.qui excubias.& l.pe.C.eod.tit.cum allegatis.lib.xij.de ſecūdo patet.de cleri. non reſi.c.ij.&. c.ex parte.& duobus c.ſeq.xxxij.diſtinct.præter hoc.C.de epiſ.& cler.generaliter.cā.xvj.qō.j. in fi.etiam conueniunt:quia vtrique exauthoriſant.ff.de infa.l.ij.§.ignominiæ.de pœn.c.ij.eod.libr.ſi ita eſt, quod de vno dicitur de alio intelligeretur.iiij.di.deniq;. v.diſt.ad eius. de conſtit.tranſlat.c.ij.ff.ad le. Aquil. illud.C.ad leg.falcid.l.fin.ſed primo interdicitur cōcubinatus.C.de dona. inter virum & vxo.l.ij.vnde nec tenet relictum illi,de qua eſt ſuſpitio. ff.de teſta.mili.l.miles ita.§.mulier. & vt indignæ perſonæ relictum conſiſcatur,ff.de his quæ vt indig.Claudius.& l.mulierem:ſi igitur coitus & concubinatus damnatus, ergo filius ſpurius.ergo vt ſuprà.

¶Secūdò ſic.Clerici beneficiati continuè beneficio ſeruiēdo ſanctis miniſterijs vacare debēt.xxxj.diſtin.tenere,

nere.& capit.seq.ergo non debet inficì concubinarum libidine,vt dicit canon.lxxxj.dist.quidam veniens. vt dicit lex.C.de natura.li.lib.j.Constat
4 † etiam quod tales habere non debent in domo mulieres,nisi quas canon permittit . xxxij.dist.interdixit. de cohabi.cleri.c.j.C.de episc.& cleric.eum qui.sed concubina dicitur in domo retenta , puta dicit vna l.alia dicit indubitato mentis affectu.prima litera in authen.qui.mo.na.effi. l.circa prin.secunda qui.mo.nat.effi. §.si autem.& in authenti.licet.C.de natu.lib.ad id.xxxij.q.ij.concubinæ. de probat.per tuas.& not.in.c.tanta.
5 ex quo concluditur clerico†concubinatum expressè prohibitum:inde est quod habens concubinam nō ordinatur ad minores.xxxiij.dist.c.j.& c.laici.In authen.de sanctis epi.§.clericos,& quid instamus argumentis à parte,omnibus clericis prohibetur. lxxxj.distin.in omnibus.&.c.quidem cleri.cum tribus.c.seq.de coha.cleri. si autem.cum tribus vlt.c.seq.ex quibus concluditur quod in princi.dixi. Circa solutionem est sciēdum quod inueni (si scripta sunt vera) doctorem legum magnæ authoritatis hāc secundam partem tenuisse.Ad cuius demonstrationem ordiebatur ab alto.& sic ante l.scriptam non distinguebamus in naturalibus filijs legitimos,à non legitimis,in authē.quibus mo.natu.effi.leg.§.liceat igitur. & quib.mod.effi.sui §.palam.& §.illud:quod per ius scriptum postea distinctum fuit in tres partes , scilicet, expressam approbationem , expressam reprobationem,& partim relictum extra expressam iur.approbationem vel reprobationem. De primo nascuntur naturales & legitimi: naturales dicti,à coniunctione quæ est de iure naturali.vt in præ.§.is. & l.distinct. ius naturale.ff.de iusti. & iur.l.j.§.ius naturale.& institut . eodem post principium, & vtrobique
6 subditur . Ius†naturale est maris & fœminæ coniunctio quam nos matrimonium appellamus:hanc expressè lex approbat.C.& instit.de nupt. per totū de talibus filijs.xxxij. quæstio.iiij.c.fina.ff.de his qui sunt sui vel alieni iuris,sunt filij.in princip. Institut.de patria potestate,in prin-
7 cipio.De†secundo nascuntur spurij quasi non purè,sed extra puritatem iur.naturalis geniti:& hoc quomodocunque fit,fœtidus siue per effusam libidinem.In authen.quibus mo dis.eff.sui §.si quis autem.ff.de statu hominum.l.vulgo.institu.de nup. §.pe.siue per incestum vel alium mo dum prohibitum.Institut.de nupt.§. sunt & aliæ.& isti nec succedunt,nec aluntur de iure ciuili:licet secus de benignitate canonica , de hoc de eo qui dux.in ma.cùm haberet.isti non legitimantur per sequens matrimonium.vt in c.tanta.ff.de statu hominum . Paulus:& not.de elect.inno-
8 tuit.De tertio†nascuntur naturales tantùm,sic dicti,quia naturali coniunctione producti,sed nō legitimi: quia iur.dignitatem vel approbationem non habent.ff.de leg.iij.item legato.§.parui.& l.qui concubinam.in
9 prin.ibi dicitur quòd inter† concubinam & vxo.in sola dignitate est differentia.i.non est differentia inspe-

cto iure naturali.viij.dis.quo iure de coniug.lec.c.j.in auth.de mo.§.huic autem.tamen hanc solennitaté inducit ius positiuũ,vt sit vnica,& in domo,vt dixi,quęsita non libidinis causa:sed procreandæ prolis.in authen. quib.mo.na.eff.leg.post prin.sed hęc solennitas hoc non approbat:sed nec reprobat,sed tolerat:vnde dicitur.ff. de concu.l.in concubinatu.in fi.quia concubinatus ex.l.nomen assumpsit, extra pœnam leg.est.q.d.non in prohibitione lega.sicut alicubi dicit lex quod non rectè facit hæres qui funerari non sinit,pœna tamẽ in eũ statuta non est.ff.de reli.& sump.fu.at si quis.§.idem Labeo.de his.C.de nat. lib.per totum.ff.de concu.l.naturali. In authen.quib.mo.§.discretus.& §. se.hi sunt quos legitimat sequẽs matrimonium,in authen.quib.mod.legi.§.sancitum.C.de natura.lib.l.cum quis.& l.nuper.&.c.tanta.Concludebat igitur ꝙ cùm talis non sit de hac tertia specie,sed de secunda prohibita,ad quod principaliter inducebat prædi.§.clericos.in authẽ.de sanctis episcopis.ergo non legitimabatur,& certè satis sonaret inæquũ,quod inter filios laici & clerici fortè plebani:licet non in sacris deberet esse diuersitas,maximè cum propter tales legitimandos multi à clero recesserunt,contra.d.de elec.cùm ex eo.lib. eo.Tamen vbi nisi nouum aliud statuatur puto & soluendo dico,illum B.legitimatum. Cùm enim decr.tanta.hic dicat per virtutem sequentis matrimonij procedentem prolem legitimari,probato quòd fornicarius coitus & omnis qui fit extra vxorem legitimam sit damnatus,habeo quòd etiam ex damnato coitu natus dummodo coitus tempore,parentes coniuges esse potuerint,legitimetur per ipsorum cõiugium: quomodo autem probetur simplicem fornicationem esse mortale peccatum vide no. in clemen.de hæret.ad nostram.vér. vij.in j.& ij.glo.fateri etiam oportet matrimonium institutum fuisse ante omnem.l.scriptam,vt dixi,in articulo ægrotantis:& dico quòd matrimonium est de iure naturali,nõ dico inquantum naturale dicitur ex principijs naturæ de necessitate creatũ, sicut moueri sursum naturaliter inest igni,vel graui cadere deorsum: sed sumendo naturale ad quod inclinat natura:& completur mediãte arbitrij libertate:constat enim ꝙ principalis finis matrimonij proles est: proli autem debent parentes nutrimentum & disciplinam : patet,non quòd filius à parentibus educari, & instrui non posset,nisi determinatos & certos parentes haberet,certitudo autem & determinatio est propriè per obligationem viri ad determinatam mulierem quam matrimonium vocamus.¶ Item si respicimus secundarium matrimonij finẽ,qui est mutuum obsequium sibi per coniuges in familiaribus impensum rebus,& hoc etiam naturale:sicut enim naturalis ratio suadet cohabitationẽ hominum,quia minus sibi sufficiunt in omnibus,quæ ad vitam pertinent,cuius ratione dicitur homo naturaliter politicus,ita illorũ quibus indigetur ad humanam vitam quędã sunt competentia viris,quædam mulieribus.

vnde

vnde monet natura quòd sit societas viri ad mulierem quæ matrimonium dicitur. vnde etiã philosophus viij. ethi. vbi tractat de amicitia con iugali, dicit quòd homo est animal magis naturaliter coniugale, quàm ciuile politicum. Fornicatio autem & omnis vagus concubitus directè videtur esse contra vitam & educationem prolis, cuius necessaria est cu ra matris in nutriendo: sed & fortius cura patris in ea instituenda, defendenda & promouenda in bonis interioribus: oportet ergo secundum. l. naturæ ordinatam esse cohabitationem parentum ad tempus non modi cùm propter nutrimentum & disciplinam quàm debẽt proli: quod non est nisi per matrimonium. ergo fornicatio & omnis vagus concubitus est contra bonum prolis educandæ: & ideo mortale. nec obst. quin dicas fornicantem sufficienter prouidere proli circa educationem & disciplinam: quòd illud quod cadit sub determinatione legis, iudicatur secundum id quòd communiter accidit, & non secundum id quod accidere potest. Communiter autem accidit fornicarios diuertere, & vtrunq; educandæ proli non vacare: ergo vt. s. patet. ergo. l. diuina. l. naturæ fornicarium coitum damnatum. l. canonica patet in glo. etiam ad quas remisi, vnde dicit. c. non solum. xxxij. q. vij. inter cætera. vij. vitia fornicatio magnum scelus est, & lex ciuilis concubinatum permittẽs est reprobata. xxxij. q. iiij. nemo. & dicit illas. l. iur. ciuili correctas. Inducit in auth. de leno. col. ij. & col. v. scenicas mulieres. &c. & vt non luxu. cõtra naturam. col. vj. & quia ca stitatis sumus amatores. quib. mod. na. effi. leg. §. illud. & quia certa pacta corrigenda lex sequitur canonẽ. in auth. quomodo oportet episcopos & de cc. ti. & vt cler. ap. propter emp. §. si verò. hîc not. ipse qui fi. sint legislator.

10 Concluditur ergo † quòd ex quo dicit canon legitimari illegitimum per parentum coniugium, illud intelligi de suscepto ex damnato coitu, dummodo coitus tempore &c. vt. s. dixi. & à parte videtur hic vel le lex. insti. de nup. §. fi. qui primò loquens de legitimatione quæ fit per dationem curiæ, loquitur de naturali, postea subdens de legitimatione per matrimonium, non exprimit de naturali, sed id solùm quòd non fuerit inter parentes matrimonium legibus interdictum. cui concor. præ. l. cùm quis. in princ. C. de natura. li. & per hoc fit responsum ad secundò allegata pro hac parte. Fateor enim coitum damnatum: sed in non sufficit, vt prædixi ad id quod primo allegabatur de milite, dico quòd lex non prouidit in eo contra concubitum, sed contra sponsalia militum. Resumendo igitur hos tres articulos dicam quòd cùm decret. tanta. tractet de tantitate & quãtitate virtutis matrimonij, ne illi virtuti detrahatur. Accedat quod no. in cle. de sum. trini. c. vno. in vl. gl. primæ partis, dicã sic, tãta est vis, idest virtus matrimonij, vt qui antea sunt geniti ex quocũq; coitu, quod tamen potuerit esse vxoris, si tunc affuisset consensus postea subsecutus post contractum matrimonij quantũcũq; in alio matrimo-

nio intermedio. Item in sanitate vel in morte dummodo esse debemus in matrimonium legitimi habeantur: saltem ex nunc an extunc in sequenti quæstione dicetur Io.And.

SECVNDA. & principalis quæstio habet tria dubia. principale est. an naturale primo genito, sed legitimato post natiuitatē legitimi competat succedere iur. primogenituræ. Secundum an consuetudo talis præiudicet secundo genito qui clericus est. Tertiū an inter laicos valeat consuetudo: sed hoc vltimum prosequi non intendo, super quo tamen videri posset quod post Ho. scripsi de voto, licet. Pro legitimato inducā rationes sex. secundo totidē contra ipsum. tertiò ponam trium disputantiū solutionem, & contrariā Bartho. quā approbo cū certa determinatione per tres dec. & ad contraria copiosè respondebo.

11 Ad primū† quòd prius natus licet post legitimatus habeat in successione ius primogenituræ, sic probo, constat illum primum ꝙ nullum habet ante se. de ver. si. Ioseph. ff. e. ti. proximus. & l. procemi. proœmio. digestorum. §. discipuli. aliàs incipit in reliqua. sed iste reperitur primo natus naturaliter. Item legitimus: & hęc duo concurrūt eo tempore quo defertur hæreditas, & indubitatum est, quòd cessante consuetudine succederet simul cùm alijs. vt in c. tanta. insti. de hæred. ab intes. §. j. in auth. de incest. nup. §. dubitatū. C. de naturali. auth. si quis cōsuetudo. ergo inter legitimos respic. primogenituram debet in isto prius nato, & legitimo aliquid operari. de priui. in his. e. ti. si papa. li. vj. ff. de leg. si quando. in prin. ad muni. l. j. sicut ergo idem ius de toto quod de parte. de offic. deleg. pastoralis. §. j. de don. inter vir. & vxo. nuper. ff. de rei. ven. quæ de tota. sic ergo si ius communi iur. in totum excluderet personas secundi gradus, qui si. sint leg. c. j. ita quod primogenitus & legitimus in totum excludat secundò genitum iur. consuetudinis, sic ergo ex prioritate & concurrentia duorum tempore debito, & arguendo de parte ad totum. Item de toto animali specie. ad hoc totum cōcluditur pro primò nato. Secundò arguo de proximioritate ad primogenituram: certū est quòd sicut de iur. ex gradibus diuersis succedit proximior. ff. de suis & le. l. post consanguineos. §. ij. & saluo quod habetur in auth. de hæredi. abintes. §. reliquum. facit. xij. q. j. fuit manifestè. xvj. q. ō. vij. filijs. ita hic de consue. in personis eiusdem gradus succedit primogenitus id est, primo in genitura quod conuenit legi diuinę. Gen. xxv. & xxvij. de qua. vij. q. j. quam periculosum. & facit præ. dec. licet. de voto. nam vt ibi patet in si. Ingenitum plurium est ordo & prioritas & posterioritas. ff. de sta. ho. Arethusa. sed certū est quòd in proximioritate spectatur tempus mortis, vel posterius & non anterius. vt. prę. l. post cōsanguineos. §. proximus. vnde legit. l. j. & l. si duobus. vnde cognati. l. capitis. Inst. de legit. agna. succes. §. proximus. ff. de in ius. rup. te. si quis exhæredo. ij. respō. ergo primogenitura legitima spectabimus etiā tempus mortis. non enim oportet priusqueri de cōditione eius quāquā hæreditas vel legatum ad eū pertineat.

pertineat.ff.de leg.ij.non oportet.ad idem.ff.de leg.pr̨e.per contrata.l.interuenit.non suscipiatur,igitur quod prius fuit,sed quod nunc est.l.di.ferrum.s̄.de rescrip.eam te.& ff.de ædi. edi.quòd ita.ad id.xxxij.q.j.nō enim &.c.non est.quia licet certis casibus inspiciatur tempus testamenti, hic non potest,id dici, cùm sit successio ab intestato. Tertiò sic aliquod retrotrahi procedit non solùm in iudicijs & maleficijs,sed etiam in contractibus.habetur concor.iur.gen. ratihabitionem.eo.ti.in prin.patet.C.ad Mace.l.fi.Item & vbi non est contractus, vnde retroducitur in ciuitate fuisse, qui ab hostibus aduenit.ff.de capti.l.retro.C.quando igitur potestatem legitimationis potestati iur. postliminij.dicam, quòd sicut illud eunuchus persona admouet ius seruitutis per captiuitatem inductæ,facit eiusdem conditionis, ac si nunquam in eodē species seruitutis fuisset.xvj. q.iij.prima actione.ff.de cap.& postli.reuer.l.postliminium.sic & legitimatio istum perindefaciat haberi,ac si illegitimus non fuisset.ff.de iniust. test.si quis filio.§.pe.& sicut per illud ius posthu.reuersusexcludet secūdogenitos & remotiores. vt præd.l.si quis.§.sed & si pater.ff.de bo.liber.si necē.§.si deportatus.C.de bo.pos.secūdum ta.qui ex liberis.§.j.ita & per legitimationem quæ retrotrahitur: nam constat ipsum naturalem à conceptu,& partu habuisse statum legitimationis implicitū explicitū,&consummatū postmodū in contractu:trahatur ergo cōsummatio ad initium. xxxv.di.abexordio.ff.qui.po.in pi.ha. potior.ij.respon.de contrahen.empt. nec emptio.ff.de peri.& com.rei.vē. quòd si pendente.aliâs est.§.sub.l.ne cessario.ff.ad l.fal.fundo legato.nec hoc impedit matrimonium intermedium,vt dictum est in secundo membro primæ quæstionis:& si dicamus retro non erat secundum illud certo tempore naturalis tantùm, & certo naturalis & legitimus quod esset monstrum.vt not.s̄.de clan. despon. cùm inhibitio.& eadem res sic censetur duplici iur.& contrario contra id.xij.qō.ij.cognouimus.de deci.cùm in tua.ff.de re.permu.l.j.C.de cond.l. fin.Quartò sic arguo, Proles legitima dicitur causa omnis priuilegij,& præcipuitatis quæ doti indulgentur. ff.solu.matri.l.j.de iur.do.l.ij.de priuil.cre.interest.sed tamen ipsa dotis causa omni tempore præsenti preterito & futuro,sit præcipua & fauorabilis.ff.sol.ma.l.j.facit.s̄.de pig.ex literis de do.inter.vi.& vx.nuper.quanto magis ergo fauorabilis erit proles omni tēpore,quia propter vnum quodq; &c.sumitur hoc.C.de natura. li.cū quis.sit ergo iste pro omni tempore legitimus:cū hominibus legitimis gaudeat princeps rē publicā frequentari:qui fi.sint le.ex tenore.&.c. fi.& ibi pro vtilitate publica.C.de in di.vidui.l.ij.sicut de ingenuisdicitur, C.de bo.lib.§.fi.& attendi debet tempus quod plus expedit legitimato,vt pr̨e.ti.cùm inter.C.de natur.li.nuper. ad fi. Quintò iudico quòd hoc beneficium est sacramenti & iur.positiui canonici, & ciui. ergo latissimè sumendum.ff.de consti.prin.beneficiū, de ver.sig.olim.de don.cùm dilecti.

Item talis legitimatur ad spiritualia: vt not.in c.tanta.& de elect.innotuit.fortius ergo ad primogenituram,cùm spiritualia &c.qui fi.sint le. per venrabilem.xxvj.dist.duo sunt.§. de ma.& obe.illud.&.c.solite.¶Sextò & vltimò noster textus apertus, in authen.qui.mod.na.ef.sui. §.reliqui.ibi semel eos efficientes legitimos, damus habere effi.etiam successores illos,etiam quos habent hi qui ab initio legitimi sunt:& ibi.iij. §.illud aliâs.si quis ergo.in fi.vel à legitimis filijs differentes, ad id.ff. de lib.& posthu.l.filio.& C.de consul.l.j.in fi.lib.xij quarum legum casus.§.patebunt.& per hoc concluditur pro legitimato. In contrarium quod prius legitimo certũ est quod ipsius cœpit esse hæreditas.ad Gala. iiij.si filius,ergo hæres.ff.de libe.& posthum.l.in suis.& primò fuit constitutus in iur.succedendi.insti.de hę re.qua. C. sed sui. nec est hîc fauor ampliandus, quia si fauorem matrimonij inspicimus, hoc est contra prius legitimum,nō debet ergo concedi posteriori quod denegaretur priori.&c.§.de præben.cùm causam. C.qui po.in pi.l.fi.ver.cōceptis.Cùm ergo in duabus dotibus in quibus etiam locum habet fictio. C. de rei. vx.ac.l.vna, circa princ.ex tempore prærogatiua seruetur,vt ibi:ergo.& hoc,ne quod prius legitimè factum fuerat,vel inquisitum, per superuenientem euentum vitietur, vel per datum contra regulam, eodem.titu, factum legitime. cum concor.nam & habet regula, quòd id quod nostrum est sine nostro facto à nobis euelli non potest.ff.eod.titu.id quod nostrum.primogenitus autem legitimus nil fecit hîc propter quod illud ius successionis sibi debeat deperire,nec pater id facere potuit.primò quia iste non est de casibus illius.§.causas.In auth.vt cùm de ap. cog.notatis.§.de iur.iur.quintauallis. Secundò quia in præiudicium filij ex primo matrimonio non potuit mutare.cùm concor.Tertiò non poterat expressè priuare vel fraudare illum cui competebat ius ex primogenitura,multominus tacitè contrahendo cùm illa olim concubina, de præben. dilecto. Item nec papa nec princeps in alterius graue præiudicium priuilegia concedunt,de consue.cùm olim in fin.ff.ne quid in lo. pu.l.ij.§.si quis.C.de eman.nec auus. Secundò sic probo quod incipit hodie valere,non trahitur retro.de desпон.impu. c. j. eod.lib.valet ergo vt ex nunc.vt no.in regula,non firmatur patet hoc insti.de mili.tes.§.penult.ff.eod.titu.quod ab initio.ff.de offi.procon.obseruare in fin.Facit.ff. quæ res pi.ob.pos.l.Titius.& de mili.test. tribunus. Cùm igitur legitimatio, æquipolleat restitutioni, & vtraque ex suo tempore secundum veritatem aliud non tribuat istius attributionis effectus,retro non extenditur, sed inchoat ex tempore suo: ergo prius legitimus, & per id ius primogenituræ adeptus, per legitimationem naturalis, quam ponderamus ex suo tempore non perdit. vt patet in.c.tanta.ibi post contractum matrimonium.in authenti. qui natura.mo.ef.sui.§.illud aliâs si

quis

quis ergo.ad finem.& ibi: ex hoc. & glo.exponit tempore,de reſcrip.quãuis.libr.eodem.ff.de minor. l. & fine §. ſed quod. Pap. de hære. inſtitu. ei quod ſoluendo.de bo. poſſeſ. contra tabu.l. j. §. fina. nec mirum ſi retro non trahitur. quod legitimatus habere debet,quæ huius apoſtolicæ docent.In authen.de inceſ.nup.§.dubitatum. colla. ij. ſed non decet quod plus iur.habeat legitimatus, quàm legitimus.in authen.quibus mo. ſui. §. ſi quis ergo. §. & quoniam varie. & §.ſi quis. authen. ergo &c. ponderamus autem quod deceat: de voto mag. de ele&io. cùm non deceat libr.eodem.

¶ Tertiò ſic Sicut nos habemus certos modos vel caſus quibus ſecũdus expectans beneficium ponitur 12 in locum primi,quos not.de præben. quia ſæpe.libr.eodem in vltim.gloſſ. ſic legiſtæ habent certos modos vel caſus quibus in ſucceſsionibus hęreditarijs conſtitutus in loco ſecundo in locum prioris adducitur. vt in morte naturali qua primo ſubducto. &c .vt qui ſi.ſint le.lator.ff.de ſuis.& leg.l.filius à patre.§.filius.& l. Gallus.In princip. Item morte ciuili. vt deportationẽ vel damnatione in metallum. vt in l. Gallus. §. quid enim ſi nepos de his modis.ff. de ſeruis. & & le.l.j.§.filius.vſque ad.§.poſt ſuos. ff.de in iuſ.de. l. poſthumorum: inſtitut.de exhæredi. lib. §. poſthumorum. ſed modus legitimationis non eſt de illis per quos ſeruus 13 adducatur in locum primi. ergo &c.per locum,à ſufficienti numeratione partiũ. ſuprà de inſtitu.c. fi. de poſtul. bonę enim.in fi. ff. de his qui ſui vel ali.iur.ſunt.l.j.in princi.de ac. & ob. obligationum ferè de præto. ſtipu.l.j.§.j.Inſtitu.de accuſ.§.actionum.nec arguas à ſimili,de legitima tione ad caſus expreſſos. quia caſus omiſſus à principe vel impetrãte habetur pro omiſſo.de reſcri. ſuſceptũ. lib.eod.vbi de hoc dixi.ſuper glo.ar. contra & à canone de tempore ordi. dilectus.de ſenten. excommu.is qui. in fin.j.reſpon.libr.eod.in clemen.de ele.ne romani.poſt prin.& c.cõſtitutionem.in princip. à teſtatore. ff. de li.& poſthum. commodiſsimè. ff. de excuſa.tu.à paſcente.ff.ſolu.matri. ſi cùm dotem.in prin.de pac.com.l. fin. & à lege.C.de edi.præ. an. in totum. & quæ ſit long.conſuetud.l.j.

¶Quartò ſic probo conſtat† quod conſuetudo duo requirit coniunctim ſcilicet,primogenituram, & legitimitatem,ſed natus ex concubina nõ eſt talis, cùm verba ſint circa quæſtionem voluntatis non admittunt. qui ſi.ſint leg.c.ij.C.delit.præte.l. iij. ff. de lega. iij. ille autem. §. cùm in verbis ſed in nato ex vxore ſimul concurrit vtrunque.ergo &c. ſi ergo quærimus quis prior eſt filius non eſt dubiũ quòd naturalis:hunc enim natura genuit.licet non honeſtas cõiugij.xxxij.q.iiij.c.fin.ff.de adopt.l.j. vnde. & ſpurium vocamus filium cap. præal. tanta. ſed quæritur quis prior naturalis, an legitimus. patet quod ſeruus.

¶Et ſi † quæritur quis prior in iur. ſuccedendi, ſoluit is qui prius illa duo iura natus eſt ex quibus ius ſucceſſoris competit, vt ſic in hoc

ponderetur ius.primogenituræ.xxij. quæstio.ij.§.vlti.in princip.& si vis quod concedam eum censeri à natiuitate legitimum, hoc non est secundum veritatem naturæ, sed secundum dispositionem vel ciuilitatem: sed constat quòd illum quem excludunt filij secundum naturam: non excludunt filij secundum ciuilitatem.ff. deleg.ij.si ita quis. §. j. de condi. & de.fideicommissum, vnde non est satis ciuiliter fieri de rescript.susceptum.scripsi de hoc.suprà de conuer. coniuga. cùm sis. ad id ff.de verbo.obligatio.ex ea parte. §. in insulam. vbi de hoc. C. de his qui ve.æta.l.fin.

¶Quintò arguo sic, quando quærimus de ordine, & oportet ad alicuius perfectionem duo concurrere, si inter duo perficientia in vno hæc iura simul in altero cócurrant, prior intelligitur ille medius, quòd inter duo primi sua duo consequitur. hoc patet in rei vendi. & in publiciana. C.de rei vend.l.quoti.ff. de publi. vt siquidam. & hoc tanto fortius, quia actus traditionis erat necessaria sequela contractus:& tamen non trahitur ad contractum:sed hîc non sic, quòd secundus contractus matrimonij fuit ad nudam voluntatem parentum idem in pignore, si prius im perfectè conueni, posteà cum alio perfectè, demum sequuta est perfectio cum primo & nuntio. vt præ.l. Titius.ff quæ res pign.qui po. in pi. ha.l.j.in fi.& l.quod balneum.& l.potior.j.respon.sic est videre multa qua mandatur alicui prouideri, dato executore ad cóferendum sine decreto. præsentatio enim, & executoris inhabitatio afficiunt ita quod collatio ordinarij non tenet, si interpretationem, & inhibitionem ordinarius cóferat, tenet collatio: hæc probantur de conces.præb.si soli.l.ea. ita sponsalia de futuro & copula faciunt matrimonium, sed si inter hæc duo desponsetur alia de præsenti valet intermedium de spon.veniens.&.cap.si inter.de eo.qui cong.con.per totum. ista verò non procederent vbi primum perficit sine secundo: vt in c. si. de spon.du. vel sufficit.vt ibi.c.si tibi absenti.de præben. eodem lib.beneficium enim ante acceptatá collationem mihi factam non fit meum. sufficit tamen collatio ad impediendú collatorem ante repudiationem vltimi lapsum vt ibi.

¶Sextò ponderanda est, æquitas, quod enim dices de nobilium cótractura cum eo cum quo contraxit si primogenitum habuisset ad successioné habilem postmodum primogenitum habuit ex matrimonio. Ité quali periculo illam submittis si naturalis pareat se illa mortua legitimari posse cum iur. primogenituræ, facilè enim venientem vel aliter cóspirabit cùm eius mortem ex quibus cócluditur pro primo legitimo, id est ex primo matrimonio nato. Ad solutionem quæstionis est sciédum quod olim hæc quæstio fuit disputata per Gulier. Accursij & tenuit per præ. §. reliqui inductum.in fin.j.partis legitimatum preferendum, maximè quia consideratur tépus mortis. Instit. de hære.quæ.§.sui.& §. in extraneis. sic secundú eú ex pacto olim vero hodie

die datur actio. C. de re. permu. ex placito.& dicebat quòd.§. illud alle. si quis ergo ad fin. vbi dicit ex hoc nō debet intelligi, scilicet,tempore, vt dicit ibi glossella,sed ex hoc, scilicet,matrimonio & obligatione curiæ,vel alio modo ad legitimandum idoneo. Item modernis temporibus tenuit hoc alius solennis doctor hoc disputās.Idem dicitur tenuisse alter summæ scientiæ doctor in studio Paduano inducens principaliter.l.filio.ff.de libe.& posthu.sed Bar. Brixi. hoc disputans in dominicali. Iv. quæ incipit. ¶Quidam habens filiū tenet contrarium pro legitimo nato ex primo matrimonio,dicēs quod id tenebat. h. nescio si Hugutio vel Hugolitio intēdit:quia per illorum scripta hoc non apparet:& hanc partem teneo:sed tremulus propter illorum authoritatem & reuerentiam qui tenuerunt contrarium. Tamen hanc partem eligo deliberato consilio & responso trium doctorum legum solennissimorum huius studij quos in disputatione nominaui: doctor etiam meus in theologia hanc partem deliberatus prælegit à me consultus. Ad hanc autem solutionem induco tres decre. sexti,scilicet, de rescrip.si pro te.& cap. quāuis. de præbend. si apostolice. & hoc modo dices quod per secundum matrimonium fit in illum naturalis collatio legitimitatis,aut confirmatio,vel restitutio,vel alterius prædictorum fictio.De primo fit casus.in decr.si pro te certum est quod naturalis habet statum conditionatum ad legitimitatem,scilicet si parentes consenserint in matrimonium: & ille, pro quo fuit ibi scriptum, habuit etiam statum conditionatū,scilicet,si consenserint episcopo.&c.& tamen si antequàm veniat ille consensus alius canonicatū in illa ecclesia cōsequitur, postea superueniat ille consensus,ille,secundus in gratia cui conditionē preue[illegible]est.prior & potior,etiam in affe[illegible]ne præben.pòst vacantis:sic iste,qui primo consecutus est ligitimitatem,erit primo potior,cuius postea legitimitas superuenit: si dicas quod est confirmatio, fit casus in decre ta.si apostolicè, vbi si reseruatio legati præcessit,& confirmatio papalis secuta est,tamē post reseruationem, & ante confirmationem alter ibi impetrauità papa,iste medius erit prior. Confirmatio enim, præponit illum solū ius acquirentibus post confirmationē,sic & hæc legitimatio præponit istum pòst genitus tantùm si dicas quod est restitutio. facit. C. de nata. festi.l. ij.ibi natalibus antiquis restituti.&c.& in authen.qui.mo. na. effi.sui.§.si quis.ergo si prolē naturę voluerit restituere,tunc est casus in dec.quāuis.ibi restitutio nō pręiudicat iuri acquisito alteri ante restitutionē,cui cōuenit.l.ij.ff.de decur.procedat solutio si de speciali contraria interpretatione vel obseruātia cōsuetudinis quo ad casum propositū nō apparet:modo est ad cōtraria respōdendū: & primò ad.§. reliqui. & dico quod mēs literæ sonat solùm hic quod sicut à principio legitimis defertur successio, sic & legitimatis: nec dicit litera quòd cēseantur ab initio, sunt legitimi.vide.s.de ætate.& qualitate multis.

14 multis in fin. subdiaconus † eligitur in episcopum sicut diaconus vel sacerdos, nõ per hoc fingitur diaconus. vel sacerdos vel aliter. illud ibi : iur. repugnãtia nõ impedit talẽ fictionẽ secus vbi impedit. nihil in minus nostris vt ibi dicã. Respondeo ad tertium argumentum. vel dic quòd lex non ponit prærogatiuam in successione ex ordine filiationis: sed vocatur sicut ab initio legitimus : cùm hodie vterq; naturalis & legitimus nec iur. communicamus. quis prior ꝓcedit solutio & casus prædicti quibus non quærimus de excludendo secundo sed postponendo, faciat ad prædicta quod recitare soleo, de in inte. rest. constitutus. aliter enim iudicamus de temporali pręscriptione, quàm præuidit ius, quam de illa quã non præuidit : puta si inducta sit per consuet. & ibi. vel per conuentionẽ, vt not. ff. de minori. Aemilius, & per eundem modum potest responderi ad. §. si quis. ibi: nihil à legitimis. vel dic quòd nihil differunt vt ex nunc, & in successionibus quæ nondum pro alijs erant effectæ : & si stemus glosellæ. ibi: ex hoc. s. tempore habeo propositum: qui conuenit decr. tanta. ibi: post contractum matrimonium & quod recitare soleo post Host. de elec. innotuit. quòd legitimatio superueniens per parentum coniugiũ, non ratificat electionem prius factã de legitimato Ad. l. ex placito, dico quòd facit pro, cùm ibi consideretur vt ex nunc, quo cõcurrit vtrũque naturale, scilicet, et ciuile.

¶ Ad l. filio. respondetur primò sic, quòd illa lex inducitur pro, nam ibi exhæredatio de naturali emancipato non impeditur per arrogationem: quare dedit in potestatem, vt sic vinculum ciuile non tollat impedimẽtum medij temporis, super naturali iur. fundatum : sic & hoc eius, quod competit naturali, primo legitimo: quod exhæredat illum naturalem tantùm non tollatur propter ciuilitatem vel legitimationem superuenientem. Item illa lex loquitur de filio semper naturali, & legitimo, & à principio in potestate, qui postea iur. legitimo priuatus fuerit per emancipationem. Vnde per adoptionem potius dicitur recuperare ius legitimum amissum, quam de nouo quærere. vt. ff. de pac. si vnus. §. quod si. non tamen impropriè. sic dicitur quod illud in iur. eliso nõ perempto. ff. de sol. qui res. §. aream. vel sic põderata ratione licet ille foret emancipatus: verè tamen, & efficaciter filius quo ad ius exhæredationis saltẽ de iur. prætorio. ff. de inof. tes. Papinianus. §. j. & C. eo. l. ij. Non fuit ergo tantæ potentiæ adoptio vt ita eundem nouũ filium faciat : sicut fieret extraneus, & per id extinguatur ius naturale per ius ciuile. vt sicut facta exhęredatio de nouo filio non nocet illi filio facto. ff. de bo. pos. contra ta. non putauit. §. si quis emancipatum. Item facta de emancipato non noceat adeptione secuta, quia verè filius fuit lex. j. de consulibus. Facit pro in princip. inquantum. ibi : dicitur quod prius dignitatem adeptus legitimitatem. in fine. Facit contra, in quantum ille prior consul, secundo patritiatum adeptus

pręferrur

præfertur secundo prius patritiatum adepto: si quæremus secundam lectu ram quæ ibi ponit. glo. negaretur ca sus: & sic non esset respondere neces se: quia faceret pro: si secundum com munem casum prędictũ etiam quem approbat glo. solue quòd ibi ex ordi ne consulatus debebatur magistratus. facit. ff. de mu. & ho. rescripto. si ergo alibi factum fuerat, ex quo pri mus adeptus est magistratum, merito præferendus illi cui in adipiscendo præferri debuerat: vel habebat ibi consuetudo consulatus quod habet consuetudo multarum ecclesiarum, quòd inter canonicos eiusdem ordinis nõ inspicitur prioritas in ordine, sed in cọnstitutione vel canonicatu ecclesiæ: sic inspiciebat prioritas in consulatu tantùm inter magistratus habentes, vel dic quòd casus ille non conuenit isti. ibi de se hoc de successione, sed ibi ex solo consulatu habebat consul sedem: sed ex magistratu maiorem, hic ex solis natalibus nil iur. habebat in successione: vndẹ probamus per legem illam quòd habens purum ius ad canoniam, licet secundo receptus præfertur secundo impetrãti, licet prius præcepto vel canonicatum adepto: vt de rescri. ibi: qui. lib. vj. vbi in apo stil. de l. illa mentionem feci & ibi videas. Ad aliorum solutionẽ est sciendum quòd logicus habenti asinam cum pullo de quo nũc est sermo Euangelicus in ramis palmarum per fallaciam accidentis probat quòd illa asina est sua iur. & sic ista asina est tua, quod cõceditur. Item est mater, & hoc conceditur propter pullum: concludit ergo coniungendo ista, er go est mater tua ratione. sic faciunt aliqua argumenta contraria: quia di cunt iste est primo natus, & hoc con ceditur. Item est etiam legitimus, & hoc etiam conceditur: coniungunt, ergo est primo natus legitimus. hoc negatur. Licet ergo aliqua prædicare diuisim quæ non licet coniungere. vt hîc vides ad sensum, quod hoc non sequitur, Ego sum primus canonicus in ecclesia, & sum sacerdos, ergo primus factus sacerdos. Concedo ergo quod dicebatur in primo argumento, cùm primo natum, sed nõ est primo legitimè natum, quod requirit consuetudo quæ subdebatur de tempore quo differtur hæreditas inspiciendo fateor, nisi prius ius non competijsset illi per consuetudinem, saltem ad rem & tale quòd afficit. & impedit patris potestatem, vt dixi in fine quiuti argumenti secundæ partis: & per hoc sit responsum ad totum secundum argumentum, excepto ipsius fine, ad quem respondetur quod illud verum in eodem instanti, aliàs constat quod diuersis temporibus eadem res diuerso iur. censetur, quod subdebatur in primo argumento. quod consuetudo quæ in fin. dicebatur, Idem de toto quod de parte, verum: si eodem. iur. deberetur vtrunque: sed de iur. debetur pars, quia legitimus de consuetudine totũ, quia primus legitimus. Cum ergo non sit eadẽ vtriusq; &c.

¶Ad tertium argumentum dè retrahendo, respondeo. quod in fictionibus quæ ad principiũ trahi dicuntur: oportet quod eadem causa, vt ex licen

licentia perseueret: aliâs si ex potestate alia sit emancipata fictio, suam naturâ immutat. patet. C. de rei. vxo. act. l. vna. §. videamus. Cùm ergo pro tempore, quo pater habuit legitimā vxorem, & ea filium concubina non potuerit esse vxor: ergo fictio mutabit naturam: & ad id tempus non trahetur. nec enim trahi debet ad tempus quo sequi posit iur. repugnantia. ff. de vsur. si is qui. C. de inoffi. do. l. ij. & de dona. inter vir. & vxo. l. donationes secundum illos qui dicunt quòd non trahitur ad dominiū. Item nec fictio trahitur ad princi. mutata conditione personæ vel quando res posset vitiari. C. de testa. ma. l. j. ff. de testa. mi. si certatum. §. si. ff. de cap. in bello. §. codicilli. plus videtur quod fictio locū non habeat cum alterius præiudicio, quod sic probatur, vt dixi in fin. argumentorū secundi membri, primæ quæstionis: actio de dote quæ non competit constante matrimonio, facto diuortio competit. & reintegrato matrimonio desinit cōpetere iam inchoato. vt l. si mulier diuertit. ff. sol. matri. & alijs. l. ibi allegatis: sed licet hoc ex fictione, quæ fingitur non diuertisse vel non competijsse, procedat quando debetur soli mulieri vel mulieri & patri, non tamen procedit quando debebatur extraneo: vt patet. ff. de iur. do. stipulatio. de dote. ff. sol. mat. in insulam. §. si. in illius enim præiudicium non procedet illa fictio: licet ergo quoad parentes contrahentes & ipsum filium procedere posit fictio, non tamen quoad præiudicium primogeniti legitimi habentis efficax ius ad rem, vt dixi. Si ergo poneremus patrem habentē legitimos vxore mortua, ex concubina habuisse filium cum qua postea contrahit, hîc nulla iur. repugnātia, vel alterius præiudicium impedit fictionem ad principium trahi. & sic etiam procederet. §. reliqui. vt suprà dixi ad id quod dicitur proli fauorem deberi. Fateor, sed non contra aliam prolem, ad perimendum ipsius ius: sicut nec priuilegiamus dotem contra dotem, vt dixi in primo argumento secundæ partis ad vltimum quod de beneficio dicebatur: dico quod nedum sacramentum baptismi quod maius est, tollit ius actionis vel exceptionis alteri competens: vt not. xvj. di. demum. xxviij. q. j. si quis. & de diuor. quanto. in vlti. glos. beneficia ergo licet ita largè interpretemur, non tamen sic largè, quod alterius ius perimant: tamen quod sic aliquid cōferant: istud autem multùm confert quod honoribus fingitur legitimus, cessante consuetudine in parte succedit. Item deficiente illo primogenito, ad alios eum sequentes primogenituræ. Plus casus est, Quia legitimatur naturalis, non succedit in feudo, & sic beneficium non recepimus latissimè. iij. lib. feu. si feu. contro. fu. c. naturales. so. cum dicere in. c. tanta id loqui. de legitimato per matrimoniū, sed per principis beneficium in quo id non exprimitur: vt ibi not. tales autem dispēsationes natalium sunt odiosæ: & cōstrictam habent interpretationem. de fil. presb. c. j. lib. eod. & super hoc vide quod plenè scripsi. in c. lator super. j. glos. Quia in præcedenti articu

articulo mihi ipsi videre oportet prolixius húc vltimum, quod qui est an posito quod clericus sit ille secun dogenitus, & alter habet ius primogeniture, an sibi præiudicet, consuetudo breuiter expediam. Et contra clericum inducam quatuor: secundò pro ipso alia quatuor, & opinionem: tertiò datur solutio: soluitur opinio per quam contrarijs respondetur.

¶Et quòd præiudicet videtur per g. legum expeditum. quærunt enim glo. ff. de legi. de quibus. C. quæ sit lon. con. l. j. an consuetudo, quòd monachus non succedat extendatur ad regulam, canonicũ. ponunt ergo gl. illæ pro indubitata consuetudine illam non solùm clericis, sed & monachis præiudicare. ad id. glo. vlti. in authen. hoc ius porrectum. C. de sacrosanctis eccle. licet communiter nõ approbetur. secũdò constat quod liber vsus feudorum iuxta quod verbum sonat. ff. consuetudines feudorum. quod cùm per illas consuetudines clericus non solùm non succedit in feudo: sed etiam illud perdit per clericatũ: vt de vas. qui ar. bel. depo. c. vno. si de feu. contro. fue. c. qui clericus. de beneficio fœminæ. c. vno. in fin. qui an mutus vel aliâs imperfectus. c. vno. & sic patet per has gloss. & casus per tales consuetudines clericis præiudicari.

¶Tertiò suadet quòd hîc est æ-
15 qualitatis †ratio: cùm enim ipsi tales consuetudines recipiant pro se, tenentur illas accipere contra se. de vi. & hone. cleri. c. si. cum concor. præcipuè cùm consuetudo talis super æquitate fundetur, scilicet patrimonia anihiletur. Facit quod post Host. scripsi de voto. c. licet. facit. suprà de præben. maioribus. de pig. ex literis. de conces. præb. ver. iiij. lib. eod. ff. de exercita. ne in plures. & appetit res publica subiectos fore locupletes in authen. vt iudi. sine quoquo suffra. §. cogitatio. coll. ij. si ergo fatemur consuetudinẽ æquam: fateamur etiã quod ipsius virtus ligat priuilegiatos: scilicet clericos, sicut priuilegiatos minores & pupillos. vnde conductor, quia possessor, ad tributa tenetur, & non dominus. ff. de vsur. attenus. & de impensis in rebus dotalibus factis, neque stipendium. C. de an non. & l. j. li. x. de agri. & cen. litibus. §. hoc redditibus. & de coll. sine pa. omnes. lib. xj. sed cõsuetudo quod domini teneantur & non possessores, ligat etiam minores: vt patet. ff. de admi. tu. sine hærede. §. Lucius. Itẽ probent decre. ex eo. de elect. coniuncta. cum decre. vlt. de consue. eo. lib. cùm ergo consuetudo detrahat singulorum patrimonijs. ff. communis præ. vẽdito. §. si constat. patet etiã in successione feu. inter laicos. si de feu. cõtro. fue. c. mulier. & c. si filij. & de matrimonio adamorga. cõtracto. c. vno. fateamur ꝙ huic clerico prẹiudicet in portione sibi aliâs de iure debita. nam videmus quod priuilegium Anglicis concessum prodest clericis. de foro compe. dilecti. Sic & consuetudo eos ligabit, cùm in iure ista æqui paremus. ix. q. iij. conquestus. de offic. ord. duo simul. de iud. nouit. ver. non enim. cum concord. Item videmus quod de iudicato in foro ecclesiastico excipitur in seculari: & ecõuerso. de excep.

de excep.c.ij.lib.eod.

Multa exempla de virtute consuetudinis scripsi de consue.c. fin. super glos.& quam.

¶Quartò, probatur hoc etiam ab originis principio vt dicamus quod est eadem origo ipsarum eadem sit ratio.Facit de cler.peregri.c.j.de deci.ex parte.ij. & cap. cùm in tua successione. patet. C.de liber.præteri.l. finali.de legibus hæred. libro xij.instit.de hæred.liber.§. nostra. delicti. ag.tu.§. cæterum. & §. sequentibus. Sed constat quod B. & C. ambo nati sunt laici & nudi.xlvij.di.sicut vnde. nec clericatus confertur infanti vel illiterato.de tempo.ord.c.fi. lib. eod. ipsum ergo in necessitate sua : & prius, si fas est sic loqui, ligauerat consuetudo quæ primogenito detulerat ius primogenituræ quo sibi debebatur bona.etiam patre inuito, vt dictum est in primo membro clericatus:ergo subsequẽs illud ius prius quæsitum primogenito auferre non potuit : sicut nec abstulit baptismus: vt dictum fuit in proximo membro in fin.& sic de his concluditur contra clericum. In contrarium pro clerico allegatur æquiparatio : scilicet ad cõsuetudinem.ff.de legi.l. de quibus. Si ita est quod lex non ligat nisi subditos,de sent.exc.à nobis.de pœn. & remis. quod autem.de constit.c. ij. eod. lib. & iij. l. cunctos populos. in principio.C.de summa trin.ergo nec consuetudo ligabit non subditos. Constat autem quod alius est clerus quàm populus.de præben.c.j. de ver. signifi.ex parte.de sent.excõ.quod si sententia.lib.eod. inde est quod plebiscita olim non ligauerunt nobiles. ff.de origi.iur.l.ij. §. deinde. de iure natu.gen.& ciui.§.plebiscitum. Item

16 nec† statuta vel consuetudines populi ligant hodie clericos qui nobiles sunt.C.vt nemo.præ.l. ij. & quomodo militibus æquantur. satis dixi.s. in tertiò membro primę quæstionis.

¶Secundò clerici sunt maiora statuta:ergo minorum vel consuetudines illos non ligant.xxj.dist.inferior. de maioritate & obedientia,cùm inferior. Item etiam sponte non possunt clerici se subijcere. vide laicorum.de.fo.compe.si diligenti.lib.eo. titu.significasti.

¶Tertiò pro clerico faciunt textus.xcvj.dist.bene quidem.de consti. ecclesiæ sanctæ Mariæ. &. c. quæ in ecclesiarum.de re.eccle. non aliæ. c. fi.hoc de l.vel constitutione. de con-

17 suetudine patet,quod ex quo† onerosa est ecclesijs vel clericis non tenetur de consuetudine.c.j. &. c. cùm inter.de iudi.clerici.& de re iud.cùm causa.ec.C.de sacrosan.eccle.authen. cassa.& maximè in terminis quęstionis.quibus loquitur de constituto in sacris qui à statu clericali non potest diuertere,de electio cùm ex eo. eod. lib. Sint ergo immunes à lucratiuorum inscriptionibus. C. de sacrosan. eccle.l.penultima.

¶Quartò negatur verũ esse quod allegabatur. primò hanc consuetudinem esse rationabilem : imò iniqua & irrationabilis videtur quæ aufert alteri quod sibi debetur, de consuetidine. c. penul. & filios, qui non habita prioritatis ratione dicit ęqualiter patri succedere : vt dixi in proximo

ximo membro.in fo. contrariorum facit summè inęquales: vt l.alteri totum.alteri nihil debeatur, contra id xvj.q.vij.c.j.Item priuat istum legitima, quod pater expresse nõ posset, de testamen.Raynu.&.c.Raynal.ergo dato quòd valeat inter laicos,& inter eos de facto seruetur, non tamen noceat clericis:& hanc partem tenet Iac.de Ra.vt notat Cy.C.quæ sit longa cõsuetudo.l.ij.in fi.loquendo in communi.de consuetudine.&
Host.in summa de consuetudine.§.
fi.Sed pone qđ post eũ scripsi de for.cõpe.postulasti.ad fi.magnæ glo.Sed
puto in terminis quæstionis cõsuetu dinẽ clerico præiudicare per alleg.in prima parte.& maximè in fi. Coadiu
uatur hîc quia aliâs consuetudo in illis partibus nõ procederet propter
remedium fraudis paratæ.Secundogenito circa clericatum suscipiendũ:
& damnosum munus esset primoge
nito, si nobiliorem quotam hæredita
tis sibi per primogenituram non solum debitæ sed affectæ partis vnius vel plurium clericatum admittetur: tales autem fraudes non amplectimur.de diuor.quanto.in fi.cum concor.ff.de rei vend.cùm in fundo.hoc etiam coadiuuat, quia sic se habet in partibus illis nisi viget interpretata. ff.de consuet.quæ optimè etiam interpretatur legem de consue.cũ dilectus.ff.de lega.si interpretatione.sed est sciendum ꝙ opi.Host.& Iac.posita in fi.partis contrariæ nihilominus vera est extra terminos nostros, quãdo, scilicet, quæritur de præiudicio quod inchoaret consuetudo. in iam clericum, per quod dici posset quòd si vera esset in articulo proximo opinio contraria: scilicet quòd legitimatus haberet ius primogenituræ cùm tempore huius iur. quæsiti ille tam esset in sacris, vt ponit thema, sibi non præiudicaret consuetudo:& per hunc modum soluẽdi sunt concordia contraria.Io.And.

SVMMARIVM.

1 *Vsucapere an possimus ignorantes.*
2 *Præscriptio quæ exigat antè, quàm sit completa.*
3 *Dominium alicuius rei insolidum eodem tempore acquiri à duobus, an sit possibile.*
4 *Præscriptio quæ nam nunquam currat absenti.*
5 *Possidenti ciuiliter intra quot annos præscribatur.*
6 *Interdictum, vti possidetis, cui detur.*
7 *Actor quomodo ex reo fit.*
8 *Reus fauorabiliores esse debemus, & quare.*

REGVLA III.

Ine possessione prescriptio non procedit. Exponit Dy.j.non inchoatur, licet quandoq; inchoata sine possessione continetur.nam hæreditas iacens non possidetur.ff.si quis ex testamẽ. lib.&c.l.j.§.Sceuola.& tamen vsucapit.ff.de vsuc.l.cœptũ.& l.nunquam. §.vacuũ.& l.iusto.§.nondũ adire.satis instat ad hoc finaliter dicẽs, quòd possessio, quã habuit defunctus, apta est continuari in hærede, qui est ea-

de pœna iure ficto. ff. de vsuc. l. hęres, si non sit per aliũ occupata: tũc enim impediretur prædicta continuatio. ff. de acquir. pos. Pomponius. §. quæsitum. & de vsuc. l. possessio testatoris. si verò per alium occupata nõ est per contumaciã debet haberi. arg. ff. de testa. l. filius. ff. ex quib. cau. ma. cũ miles. circa princip. hoc pro hærede. l. ij. §. filium. & ideo procedit præscriptio.

¶ Prima glo. dicit vnde sumpta: & ponit & specificat exempla: secundò de multiplici possessiõe remittitur. Tertiò, qualis possessio in præscriptione requiratur. Quartò quę possessio debet esse continua: Quintò de quasi possessione. Vltima gl. pręmissa ratione regulę ponit duas op. legales, quas soluit: vltimò obijcit, de decre. contingit. & tripliciter soluit.

¶ In j. glo. ibi: sine possessione. ergo non procedit vsucapio.

¶ In glo. ij. ibi. l. iij. vide in sequenti gloss.

1 ¶ In gl. iij. ibi. l. ij. in † peduliaribus receptum est vt ignorantes vsucapiamus. & idem. §. scelus. & ibi: seruus clam facit qui æstimare debet quæstionem sibi mortuam hoc non æstimet non stultus & cætera. & ibi: quamuis. vide in c. contingit. in iiij. glo. & ibi: lege vna. vide in c. is qui. statim allegato in glo. ij. ¶ In glos. j. ibi ciuilis possessio prolixè tractat

2 hîc Dy. quod ad præscriptionem † requiritur ciuilis. & naturalis possessio, vel ciuilis tantũ, scilicet, quæ animo retinetur: sed naturalis tantũ sufficit, nisi alius ciuiliter possidet, quòd sufficiat ciuilis, probat per. ll. dicentes quòd absens quem constat solam ciuilẽ animo retinere, possidet quo ad continuãdam vsucapionem. ff. de furto. l. serui & filij. l. vlti. de diuer. & præ. temp. pręscrip. l. in accessione. de acquir. pos. l. j. §. per seruum qui in fuga. addit quòd sola naturalis non sufficiat. ff. de acquir. re. do. l. acquiritur. §. vlti. de exhiben. l. Celsus. §. Iulianus. & de acquir. pos. l. j. §. per eum. sequitur hoc etiam necessariò secundũ eum, ex quo ponimus ciuiliter possidentem præscribere, vt probatũ est nam si diceremus idem de possidente, naturaliter sequeretur iure impossibile, quòd duo alicuius rei domi-

3 nium † insolidũ eodem tempore acquirerẽt, quod esse nõ potest. ff. com mo. si vt certo. §. si duobus. & de cast. pecu. l. hæreditate. §. pater. & de reg. iur. ꝙ contra. §. viij. duo. sed opponitur ꝙ secundũ hæc contra absentem non curret præscriptio quę nõ currit contra possidentẽ. C. de præscri. xxx. ann. l. ij. Item tempus non est modus perdẽdę possessionis. ff. qui. mod. vsus

4 fru. l. mulieri. ergo † cõtra absentem ciuilem possessionẽ animo retinentem nunquam curret præscriptio. Respondet quòd licet tẽpus non sit modus perdendę possessionis, est tamen modus inducẽdi obliuionem, & obliuio est modus inducendi dispositionẽ animi, & dispositio animi est modus perdendæ possessionis, vt leg. & not. de vsuc. l. furtum. §. fundi. si ergo

5 ciuiliter † possidẽs neglexit naturalem possessionẽ per x. anno. vel vltrà, illa negligentia priuat illum possessione ciuili, sicut negligentia in adipiscenda vel recuperanda possessione

tione inducit amissionem ciuilem. ff.de acquir.possess.si ideò.§.si fortè. Concludit ergo contra ciuiliter possidentem præscriptionē non inchoari duabus rationibus supradictis:inchoabitur autem ex quo ciuilē perdiderit, vt est dictum:& dicit quòd gl.in l.j.C.de ser.fugi.noluit hoc dicere:sed non plenè.

¶ Propter prædicta verò incidenter tractauit aliam quæstionem.an sint duæ possessiones specie differentes, an vna tantùm diuersificata per accidentia, quam plenè prosequatur: tenet autem opin.Ioā.quòd sint duæ per l.ff.de acquir. possess.l.iij.§.Nerua filius.& pro hærede.l.ij.§. quod vulgò.& in h.idem Dyn.qui de hoc formauit obiectionem ad vltimum. aliàs.ff.si seruit.vend.si quis diuturno.& de aqua plu.arcen.l.j. § . denique.& l.ij.in princip . de seruitu . & & aqua lege , prima , & secunda. de præscriptio. long.tempo. lege vlti. 7
6 dat etiam simile.de † interdicto vti poss.quod non datur nisi possidenti. ff.vti poss. l.j.§.interdum.& tamen sicut datur pro tuenda natura possessione rei corporalis immobilis , ita datur pro quasi possessione tuenda rei incorporalis:quæ de numero immobilium reputatur.ff de serui.l.penul.si seruitus ven.lege,sicuti.§.Aristo.j.vti pos.l.fin.¶ In gl.vltima ibi: sex.lex idem Dy.& ibi:solutio.idem dicit hîc Dy.

QVAESTIO.

Hæc regula facit ad quæstionem quā disputaui post Io.de mōte Murlo quam sic proposui,Ioanni diœcesano episcopo petenti quartam decimarū opponit ecclesia præscrip.quæritur quis habet probare. ¶ Pro episcopo duo allegauit disputans quæ fortifico:secundò contra ipsum alle. quatuor:quæ etiā fortifico.iij.ponitur solutio disputantis.ostēditur difficultas solutionis,ponuntur euidentialia , datur solutio distinguens , & contrarijs respondens.¶ Quòd ecclesiæ excipiēti incumbat probatio,sic arguo,Certum est petitionem episcopi circa quartā fundatam esse iure communi.x.q.iij.viuo.ff.de off.or. conquérente.S.de præscrip.de quarta.de deci.quoniam.&.c.dudum.habet ergo probare ipsius aduersarius c.dist.contra morem.¶ Item præsumptio facit etiam pro episcopo , quòd legi diligens fuerit in exigendo : & quòd non tractauerat pecunias suas. ff.de proba.cùm de indebito. de sol. c.fina.ergo probet ecclesia solut.sic reus † in excipiendo quo ad onus probandi sit actor.ff.de proba.in exceptionibus.C.eodem.l.j . de excep. pia.lib.eo.& habet probare etiam si excipiat negatiuè.de renun.super eo. hæc proba.

¶ Tertiò de testi.cum literis,de his quæ fi.à præla.quanto.& generaliter allegans præscriptionem habet illam probare,eo.tit.veniens.&.c.cū olim. &.c.auditis.de causa pos.cum ecclesia.sicut.& allegans consue.de consue.cū dilectus.& si ecclesia probare nō potest,hoc nocere non debet episcopo,qui probauit:sed dicetur ecclesiæ deficere nō ius sed probatio secūdū Ioā.de mōn.¶ Fortificatur primū sic.Si ius cōmune,& præsumptio quę

licet per se transfert probationem in aduersariũ nõ negantem,vt.j.probabitur,fortius vtruq; coniunctũ facit. de rest.spo.audita.de pur.ca.inter.Itẽ si prædicta transferũt probationem, fortius impediunt,ne ex vi negatiuè transferatur probatio in episcopum, cũ plus sit trãsferre,& minus impedire.ad hoc.xv.q.j.c. fi.de iureiu.quẽadmodum.Secundũ fortifica per not. post.Inno.& Host.de accu.super his. vbi tenet quòd excipiens contra electum in tali negatiua, quæ probari non potest,per hoc non transfert in ipsum onus probãdi,vbi videas:& ꝙ talis negatiua nõ transferat,probat. l.cùm de indebito.& decre.is qui.in præal.sic inductæ.Certum est ꝙ repetens indebitum,quod soluit,habet necesse probare quòd fuit non debitum:sed hîc,si nunquã fuit debitum, impossibile est probari aliter,quàm per confessionem aduersarij: quod patet & dicere solutionem.vt lit.nõ conte.quoniam super vlti.glo.de rescrip.nonnulli &.c.ex parte.iij.nõ tamen per hoc transfertur probatio in aduersarium.ad idem de priuil.cùm personæ.eo.lib.c.iij.vbi probat allegans præscriptionem & consuetu.& negatiuã scilicet,quod nõ subest episcopo: & ꝙ non requisiuit episcopus consiliũ capi.satisfacit ad idem.C.de fun.pri.l.fin.ad fi.li.xj.vbi allegatur præscriptio xl.an.in canone nõ soluto quã approbat allegans ibi xl. an. possessio,testatur ad idẽ.C.de serui. l.fi.vbi allegatur præscriptio xx.an. contra non vtente seruitute:ex quibus concluditur quòd probet excipiẽs.Quòd probet episcopus,sic ostẽditur,dicẽs habet probare,non is qui negat.ff.de proba.l.ij.C.e.actor.vj.q. fi.li actor.& est virtus puræ negatiuæ trãsferre probationẽ in aduersariũ.no.de elec.bone.etiam si huic negatiuè aduersetur iudex:vt patet de probatio.quoniã contra.Secũdò probatur per l.plures.C.de fi.instru.cuius consilium aliâs esset inutile scilicet,quod datur domino scilicet de recipiedo instrumẽto solutionis sibi factæ à colono vel emphyteota, ne cõtra ipsum,allegetur xxx.an.præscriptio in nõ soluendo:at si deberet. l.cùm all.talem pręscriptionem propter negatiuã,quæ modò nõ habeat necesse probare contrarium,ne succumbat.Tertiò quia inutiliter emanasset.de decr.de præscrip.de quarta, quę dicit hanc quartam pręscrip.hoc esset quod præscribens haberet probare,& probare nõ posset:nec valet si dicis ꝙprobare poterit per positionem de confessiõne.c.j.lib.cod.quia adhuc illud ius non emanauerat.
8 Quartò † iuuent clericos, quia rei sunt fauorabiliores, & pugnant pro libertate.s.de probat.ex literis.de re iud.c.fi.secundum Ioã.demo.Fortificat primũ,quod not.accusatur.C.de num.pec.l.ij.scilicet,negatiuam puram probatam hoc ipso, quod non probat contrarium. Ad secundum optimè facit suprà,de test.significauit.ver. consultus. producenti testes in casu publicationis quòd de requisitione aduersarij,confici faciat publicum instrumentum,ac si apparentibus attestationibus,si negaret aduersarius se citatũ,produceẽti incũbit probatio.habeat igiturinstrumẽtum ad id

ad id quod facit,quòd lex debet esse inutilis,& de verbo tantùm,nec impossibilis.iiij.dist.erit autem.s̄.eo.li. de elect.commissa.§ porrò.C.communia deleg.l.ij.in fi.ex quibus concluditur,quòd episcopo cōpetit probatio ¶Secundò si non allegatur titulus obtinet episcopus,licet nil probet: si verò allegat ecclesia ti.præscriptionem,puta confessionem episcopi,sine consensu capituli:vel confessionem papæ in communi forma: vel alium sufficientem,vel probat se alijs hanc quartam soluisse spatio.xl. an. vel hanc quartam aliàs petitam ab episcopo,& denegatam:vel filiæ, per quod apparet ecclesiam fuisse in possessione:& sic præscripsisse:& tūc succūbet episcopus,nisi probet possessionem,&interruptionem per prę. c.auditis.& per plures.l.&.C.de non nu.pec.si ex cautione.&.l.asseueratio.& iura quæ dicunt quòd probat negans,loquuntur quando præsumptio est contra ipsum,quæ debēt probare ipsum,qui præscriptionem obijcit,loquuntur in affirmatiua,secundum Io.de Mon.mihi videtur quòd huius quæstionis solutio sedeat tremula inter duas fortes cōtraias ęquitates.Si enim dicimus episcopum debere probare,sequitur quòd succumbet,nisi probet:quod videtur iniquissimum scilicet,quod ex sola verbali allegatione præsbyteri nil probantis,succumbat episcopus,cuius petitionem fundat ius commune:& formaliter est impossibile solutionem probare,licet facta fuerit propter famam episcopatus mortuam vel mutatam,vt est moris:vel incendiū palatij si extabant instrumenta vel hijs similia.Et discutiat quisq; qua conscientia potest iudex hîc ecclesiā absoluere:&super quo fundetur hęc absolutio.In contrarium si dicamus ecclesiam debere probare, sequitur ꝙ succūbet,si non probet.sed fingamus ꝙ ecclesia verè præscripsit non soluendo,nec existat aliquis modus probandi hîc:quia nec fuit interpellata, nec alteri soluit:quia cōscientia condemnamus ecclesiā:quæ non reperitur in aliqua culpa:cùm istud sit tale negatiuū in quo durante pręscriptione ad nil tenebatur ecclesia,idest,nō occurrit ꝙ aliquo modo circa hoc sibi debuit vel potuit prouidere:quia nec instrumēta nec testes poterat rogare.Nam & si singulis diebus præscriptionis rogasset notos vel testes super solutione non facta, alijs horis eorundem dierum soluisse poterat,& fatuè fecisset,episcopum interpellando propter quæ dubius sum in casu.& puto sic fuisse prædictum per do.Io.quod satis collegio ex verbis solutionis.Ad declarationem tamen dicendorū est sciendum ꝙ circa negatiuā facti principaliter duo quæruntur,licet plura incidenter.Primò an debeat probari,secundò an possit probari.Ad primum vtriusq; iur.doctores concordant ꝙ negatiua probari non debet nisi in casibus.Primò quando præsumptio est cōtra negantem,inducunt Inno.in dec.cùm in iure.de offic.dele.& alij decre.vnica.vt eccl.bene.de succes.ab intesta.c.fi.de proba.post cessionem.C.de codicil.l. nec codicillos.de donatio.inter virū & vxo.lib.ij.de iureiu.si non conuitij

de fica.l.j.solutio secundum legistas in generibus delictis.C.de aboli.l.fallaciter.in fin.sed mixti legistæ idest, qui viderunt scripta iuris nostri intelligunt illam.l.de infamatis:& hoc placet.vj.quæstio.vlti.&.§.vlt.¶Tertiò quando probatur negatiua per sacramentum ex commissione iuris vel iudicis exempla secundum leges patent.C.de his qui ad.ecc.confu.præsenti. vltra medium.cum suis concor.de testibus,præsentium.& ca.de pœ.de senten.excommu.si verò dele.vt circa.&.c.nulli.lib.eod.cum si. ¶Quartò quando negatur vera scriptura vel probatio actoris,suprà de testi.ex tenore.C.de consti.prin.optimam.Circa secundum quo quæritur an possit probari,respondetur quòd non:nisi cùm resoluitur in affirmationem vel æquiualentem,de renuntiatio.super hoc. ff. ad l.Aquil.inde Neratius.§.finali. vel cùm includitur aliquod affirmatiuum ,quo probato probatur negatiua. qui accusa. possunt.capi.finali. ff. de his qui sui vel alie.iur.sunt.l.filium.& bene facit quòd not. eod. titu.præsumitur. Item quando habet determinationem.vt præ.decre.ex tenore.&.l.optimam.Item quando propter determinationem vel coarctationem cadit intellectui testis,vel subiacet inspectioni oculorum ,quo casu probari potest , etiam directè , vt satis scripsi in dec.bone.de ele.super glos. negatiuè.Ex his videtur concludendum iuxta prius dicta quòd cùm ius & præsumptio sit contra negantem probare debuerat ecclesia: sed iura adhuc inducta suprà,versicu.primò, quando loquuntur in negatiua,quæ potest probari , vbi patet per singula exempla ipsorum iurium:& sit etiam responsum ad alia iura superius inducta in princip.Propter quod soluendo dico,quòd aut allegat ecclesia consuetudinem generalem in loco , aut specialem suam præscriptionem. Primò casu probet ecclesia quòd aliæ ecclesiæ loci non soluunt hanc quartam,quo probato per clericos & rectores ecclesiarum loci qui suo negatiuo facto ad istius commodum deponere potuerunt, tuta erit:nisi contrariam consuetudinem huius ecclesiæ probet episcopus per decre.vlti.de offi.Archi.&.c.qui nuper. scripsi,& sic intelligo.ff.de publica.l.si putamus.in fi.&.l.latitatio. §.earum.vt si consuetudo esset quòd de libris vel pannis sericis non soluatur vectigal.Secundo casu an ecclesia allegat præscriptionem nomine alieno,puta alicuius episcopi cui soluit quartam : quo casu prohibet papa affirmatiuam : ad hoc de præscript. cùm ex officij.& sic loquitur dec. cùm personæ scilicet, non sum tibi subiectus,quia sum alteri immediatus.Aut proprio,tunc aut áll.præscrip.xl.an.aut tanti temporis cuius initij non est memoria; vel contrarij:si.xl. tantùm probet titulum qui præcesserit inchoatam præscriptionem , quo probato transfertur onus in episcopum : ex hac præsumptione qui negatiuè,& fortius si cùm titulo probaret ad negationē. Secundo casu probet ; & si non titulum , ad quod non astringitur , saltem communem opinionem & famam,iuxta ea,quæ

ea,quæ not.suprà.eodem.lib.de præscrip.c.j.& vlti.glos.& in spe.de proba.§.j.ad fin.quo probato transfertur in episcopum onus probandi, vt suprà.facit eod.lib.de præsump.quia verisimile.de hæredi.filij.& tunc vtilis est episcopo apol.solutionis,vt in l.plures.& in decre. significauit.vel loquitur decre.in actis iudicialibus, in quibus negatiua transfertur,vt in decre.quoniam contra.& sic intelligo.l.si ex cautione & asseueratio.C. de non nume.pecu.vt scilicet,non ex vi negatiuè tantùm,sed quæ ex præsumpt.qua debitores egentes consueuerunt se sic obligare sub spe futuræ numerationis,transferatur probatio in creditores:nec multum in hoc grauatur episcopus,cui satis erit probare semel infrà.xl.ann.in primo casu, vel à tempore cuius non est memoria. In secundo quartam fuisse solutam,& sic temperetur æquitas suprà, pro episcopo.allega.de præscript.illud.&.c.auditis.si verò neutrum istorum.&.c.auditis.in altera dictarum præscriptionem probet ecclesia:& si probaret quartam petitam & denegatam,ex quo titulum in prima vel in communem opinionem in secunda non probet,succumbet,diœcesano etiam nil probante:si tamen esset talis præscriptio quæ non requireret titulũ,posset ecclesia probare quòd non soluit per positionem negatiuam,si confiteretur ipsam episcopus. de confes. c. j. suprà,eodem. lib.per quam decre. satis posset attentari, quòd sola negatiua nõ trãsfert onus probandi, si probari non potest per negantem: aliàs non video quare fuisset necessaria vel vtilis prouisio illius iuris noui, ex quo aduersarius sit negãs,haberet necesse probare: concurreret verò præsumptione.secus,vt dixi,posset etiam probare per libros rationis, si super his existant, & ita probantur apud nos aliqui non soluisse decimas papales, & eo casu intelligo præ.l.fin. C. defun.pat.debent enim illi collectores libros habere per quos solutorum rationem reddant:&per illos probari poterunt soluta & non soluta:& facit quod dixi de proba.quoniam contra.super si. vlti.gloss.Per modum autem decre. tertiò non puto negatiuam casus nostri posse probari. nam illa loquitur de accu.alienationis quæ non potest expediri nisi per tractatum & deliberationem collegij. illi ergo qui fuerunt etiam de necessitate in illo tractatu,bene possunt probare quòd fuit ibi tractatum & confirmatum affirmatiuum fuerit vel negatiuum. Sed solutio quare episcopalis est actus,qui per solum prelatum vel dispensatorem ecclesię sine scientia vel tractatu capituli potest fieri licitè,& sic longè diuersus: & sic etiam respondetur ad dec.cùm literis & decr. quantò. in dec.iij.de consue.li.e.negatiua probatur per affirmatos actus quibus coarctata bene cadit in intellectũ testium qui pro opere ponũtur exercitiũi,illorũ actuũ capitulo non vocato,nec consulto per episcopum expediuntur:per hoc sic distincta & addita puto singula cõtraria partim concordata & partim fore soluta.

¶ Regulæ iur. ciuilis siue digestorum huius literæ.S.sunt hæ.

Vlpianus. Lex IX.
Semper in obscuris, quod minimum est sequimur.

Paulus. Lex X.
Secundum naturam est, commoda cuiusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda.

Pomponius. Lex XIX.
Si filiusfa. sub conditione stipulatus, emancipatus fuerit: deinde extiterit conditio, patri actio competit: quia in stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus.

Vlpianus. Lex XXXV.
Semper in stipulationibus, & cæteris contractibus id sequimur, quod actū est. Vnde si non apparet per quid actum est: consequēs erit, vt id sequamur, quod in regione, in qua id actum est, frequentatur: Quid ergo si neq; regionis mos appareat, quia varius fuit. Ad id quod minimum est, redigenda summa est.

Pomponius. Lex CXLII.
Sicuti in pœna ex delicto defuncti hæres teneri non debet: ita nec lucrum facere, si quid ex ea re ad eum peruenisset.

Caius. Lex LVII.
Semper in dubijs benigniora præferenda sunt.

Idem. Lex LXI.
Semper, qui non prohibet pro se interuenire, mandare creditur: Sed & si quis ratum habuerit, quod gestum est, obstringitur mandati actione.
¶Si librarius in transcribendis stipulationis verbis errasset: nihil nocere quominus, & reus & fideiussor teneantur.

Vlpianus. Lex CV.
Si in duabus actionibus alibi summa maior, alibi infamia est: proponenda est causa æstimationis. Vbi autem æquiparentur famosa iudicia; etsi summam disparem habeant, pro paribus tamen accipienda sunt.

Paulus. Lex CXVI.
¶Si quis obligatione liberatus sit, potest videri accepisse, qui stipulatus potest exceptione submoueri.

Vlpianus. Lex CXLII.
¶Si nemo subijt hæreditatem, omne ius testamenti soluitur.

Celsus. Lex CXLVIII.
¶Si quis prægnantem vxorē reliquit non videtur sine liberis decessisse.

Modestinus. Lex CLVIII.
¶Semper in conuentionibus non solum, quod liceat considerandum est, sed quod honestum sit.

Caius. Lex CXC.
Semper specialia generalibus insunt.

Vlpianus. Lex CCIX.
Seruitutem mortalitati ferè comparamus.

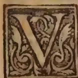
Paulus. Lex XIX.
Seruus reipublicæ causa abesse non potest.

Vlpianus. Lex XLV.
Sub litera .t. sequitur hæc regula, Toties in hæredem damus actionem de eo, quod ad eum peruenit, quoties ex dolo defuncti conuenitur, non quoties ex suo.

SVMMARIVM.

1 *Vtile nō debet p inutile vitiari. L. uni. nu. 2.*
3 *Rescripti pars an possit approbari, & reliqua impugnari. & nu. 4. 7.*
5 *Vitiosa coniunctio, sæpe totum improbat.*
6 *Excōmunicati consuetudo & usus, num iure prohibeatur?*

REGVLA XXXVII.

Tile nō debet.¶Prima gloss. ponit exempla, secundò vltra tria exē pla alleg.ad hanc partē broc.xxij.iura: ad par- 2 tem contrariam alleg. x. ponit solutiones Bar.Brixi.demum plenius soluit,respondens ad solutionis contraria.¶In j.glo.ibi:si ex falsis. loquitur cùm translatio habeat plura capitula & vnum solum decisum est per falsa instrumenta:& ibi : si prætor.j. declaratur.& ibi;facilis. vt quia mancipia sunt coniuges vel parentes & liberi vel fratres, vel iumenta sunt paria,vel est triga vel quadriga,hæc volūt illę leges.& ibi.l.plenè.in prin. si testator legatum mihi factum in alium transtulit,mihi non debetur, etiam si ille capax non sit: & ibi. §. sed si mihi stipulor Pāphilum inutilis adiectio non vitiat vtilem.& ibi: quæ extrinsecus adiecta stipulationē non vitiant.vt si stipulanti. respond. Arma virūmq; cano.spondeo. & ibi. §.ij.donatio facta coniugi extraneo, si est inseparabilis rerum vel personarum causa valet tota:si separabilis cætera valent dicta.cū coniugi non valet.¶In glo.j.ibi non tenet.Dy.ponit exempla per.l.si duobus.§.hęres. super.j.vbi debetur legatū, ad quod præstandum dānatus est hęres & non hæres:& ibi:vsuræ immixtæ sorti. & ibi:Pedius.aliâs incipit, parū refert. & ibi:regulariter.idem Accur.in prę. l.Pedius.sed dicebat.Dyn. solutione non sufficere,nisi ad casum suum exceptorum specialis ratio reddatur.& ibi inseparabilia.idem.Ioan.mo. hic. & ibi. cùm frater à præ.l. Pedius. & ibi:& integra vicino.sed in l. Pedius. non fiebat insolidū compromissum: quia tunc secus,vt in l.se.sed cùm ita Dy.distinguebat tres casus : nā quādoque † concurrunt ad confirmationem vnius actus,quorum vnum est vtile,alterum inutile:& tunc si vnū per se sufficeret, valet quod agitur. vt l.prę.quod cum fal.tu.& si vtrunque requiritur non valet.vt in l. Pedius.¶Secundus casus quando vnum solum est factum ex pluribus commistum,quorum alterum vtile,alterum inutile,& tunc locum habet distinctio de separabili ad inseparabile. ¶Tertius casus quādo plures sunt actus quorum prorsus distantes & separatim quorum secundus accidere videtur ad reuocationem primi. tūc secundus omnino inutilis non tollit primum: si verò aliquid vtilitatis licet non perfectè contineat,tollit primum.ff.si cer. pe.l.certi conditio. §. quoniam.Insti.qui mo.tol.ob.§.præterea.ff.de leg.j.si seruus legatus.§.si seruus. de iniust. rup. te. l. ij. de his quibus.vt in l. cùm quidam. de lega. j.l.planè.in prin.& de adimen.le.l.legatum. §. patri.& l.licet dicit autem quòd tres.l. vltimæ allegatæ videntur solutionē destruere:sed non destruunt. quia ademptio legati, quæ per eas inducitur,poterat vtiliter procedere separatim sine translatione: & eodem modo respondetur ad. l. Iulianus.§.minor. ff. de fun. instruc. secundum Dyn.hanc materiam Cynus prosequitur.in l. sancimus. C. de donatio. vbi etiam ponit, dictum Iacobi de Aret. quod fuit tale, Aut

vtile causatur ab inutili, & tunc vitiatur. ff. de verbo. oblig. l. j. §. si quis ita. & de fideiuss. l. cũ lex. & c. de legi. non dubium. fallit secundum eum, qui quandò primum est inutile in respectu ciuilis vinculi, sed vtile respectu naturalis. C. de contra. stipul. nuda. de pac. si pacto, aut causatur inutile & trahitur ad vtile. ff. de contrahen. emp. l. fundum. & sic potest loqui. ff. de doñ. inter vir. & vx. si sponsus. § generaliter. quod verum, nisi expresse per l. ꝓhiberetur. ff. de vsur. vsuras. aut vice mutua vnum est alterius causa: & tunc vitiatur vtrunque. vt in le. Pedius & ff. fam. herc. in hoc iudicio. aut neutrum est alterius causa, & tunc non vitiatur vtile, si separari potest: si separari non potest vitiatur, sed agẽti culpa possit ascribi. Inducitur. §. Item quaeritur. & §. Trebatius. ad secundum casum obstat. s. eodem libro. de electio. si confirmationem. propter quod temperari potest illud: deinde quòd trahitur inutile ad vtile supplendo, vel saltem vtile non vitiatur vt ibi.

QVAESTIO.

Huic regulae conuenit quaestio. d. Francij. de Cinglo. episcopi Circeñ. quam prosequitur abbreuiando, & erat talis A. & B. litigantes in curia super receptione testium vtriusque, rescriptum impetrauerunt ad partes coram receptore opponit A. testes B. recipi non debere, cùm rescriptum pro ipsius parte sit nullum: quia excommunicatus erat, maiori tempore datur excommunicatio. quaeritur an hoc probato rescriptum ex toto valeat, vel ex parte illius A. tantùm, an verò in nullo valeat.

¶ Ad primum alle. iiij. rationes. ad secundum. iij. regulas. & vnam rationem: ad tertium quatuor rationes: demum soluit excludendo casus nõ dubios: & ad negatiuam distinguit.

¶ Ad partem quòd in totum valet, inducebat de arbit. cõtingit. & c. per tuas. vbi commistio humilis & inhumilis facit valere quod non valeret gestum solùm ab inhumili: licet ergo rescriptum à solo excommunicato impetratum non valeret. s. eodem libr. de rescript. cap. j. valebit tamen propter commistionẽ ad idem quod dicitur authoritate praestita per verum & falsum tutores. ff. quòd cum fal. tu. l. j. §. j. vnde initium de duobus retinet conditiones quae sunt meliores in altero. C. communia. de leg. l. ij. no. xvj. q. j. & temporis. ne se. va. c. j. facit. xxxij. q. j. non est culpandus. de spon. inter opera. & prodest maiori communio quã habet in pupillo. ff. quemadmodum. ser. amit. si communem. & vide quod not s. eodem. libr. de iur. patro. c. vlt. in vlt. gloss. sic ad validandum rescriptum profit excõmunicato communio non excõmunicati, cùm nõ sit nouum quod per aliũ consequi posset quod per se consequi non posset. de conces. prae. c. pe. cum concor. ¶ Secundò certum est rescripta impetrata de consecutiuis iudicij distingui ab his, quae sunt principaliter impetrata. vt patet, suprà de rescrip. ex parte decani. vbi valet primùm eodem casu, quo non valeret secundum: vt ibi patet in

in summario intellectu: sed istud de consecutiuis iudicij,& in iudicio, & inter litem impetratum fuit, cùm te stium receptio, & ipsius receptionis commissio sint de litis processu: Patet primùm, de prob. quoniam contra.& secundum suprà eodem libro. de testi. præsentium: sed actus iudicialis cum excommunicato habitis, etiam si sit actor, valet: donec opponatur exceptio. s. eodem libr. de excep. pia. ergo valuit impetratio ex quo non fuit exceptum.

¶ Tertiò, in effectu satis est, quòd valeat ex persona non excommunicati. nam si solus impetrasset rescriptũ, talis formæ aduersarius vteretur illo. sunt enim rescripta communia, saltem post citationẽ, de quo satis scripsi. de testi. spo. ex conquestu. facit ad 4 id. de nu. pe. c. j. & ij. s. eodem libr. de rescript. stipendia. §. reus quoque. C. de tempo. in inte. re. l. petente. sicut quandoque vnius partis priuilegium alteri participatur. C. de fruc. & li. ex. l. si. poterit ergo ipse excommunicatùs suos testes coram receptore producere: & sic nõ est disputandum an valeat quo ad eum.

¶ Quartò, si hoc dicatur dubium debemus illam partem eligere. vt potius res valeat. suprà de. verb. signi. abbate. & quę minus sit captiosa. s. eodem titul. l. quocunque. & in iudicis æqualitas seruanda est, suprà eodem in iudicijs. & cap. non licet. esset autem inæqualitas vnius cui testes recipere, quòd si fieret oporteret nouam commissionem fieri. Melius est ergo partes hîc expediri compendio, quàm per quandam subtilitatem cũ pertinet dispendio causam prorogari. s. de re iud. abbate. ad fin. ¶ Recipiat ergo A. cõtra se quod pro se approbat. iij. qõ. iij. si quis testibus. nec illud. solum in parte respuat. de con. di. ij. comperimus. cum concor. potissimè quia personam ipsius B. cum quo impetrauit, approbando sibi deinceps opponi non poterit. facit. s. eodem lib. de elec. nulli. cum concor. ¶ Ad partem quòd solùm pro nõ excommunicato valeat, facit regula, vt vtile separatur ab inutili, quale est istud per ipsum inutile non vitietur, ex quo sequeretur ꝙ si generaretur quis alterius odio contra regulam. s. eodem non debet: & puniretur culpa carens contra regulam, sine culpa. suprà eodem.

¶ Secundò quòd possit † rescrip. in parte valere, & in parte non valere, patet suprà eodem libr. de rescript. si eo tempore. nec mirum cùm in sententijs, collationibus, testamentis, legalis, & contractibus id habeat, vt patet. suprà de arb. cùm tempore de præbend. dilectus de testa. Raynutius. & cap. Raynaldus. sic & contractus pro parte tantùm valet & claudicat, de despon. impu. de illis. & ibi concor.

¶ Item si relinquimur capaci & nõ capaci, valet in parte capacis. ff. de leg. ij. si Titius. & de leg. ij. planè. §. si coniunctim. & l. si duobus. sic & in proposito teneat rescriptum pro parte capacis ad impetrandum: ¶ Ad tertiam partem quòd in nullo valeant, inducitur: quia si A. & B. impetrauerunt, negari non potest B. excommunicatum impetrasse. quia licet

cet alter impetrauerit,tamen & ipse. ff.de ritu.nup.illud.sedde.dicit rescriptum ab excommunicato impetratum ipso iur.valere,vt tenetur de re script.c.j.& istud est tale.ergo &c.facit ad hoc eo.ti.in toto plus semper.

5 ¶Secundò,sæpe coniunctio † vitiosi totum improbat, vt patet.ix.di. si ad sacras. & xvj. dist.c. j.vnde si ex comedis quadrigis vel similibus vnū est in casu redhibitionis omnes redhibentur,si non singulare, sed commune fuit pactum eorum.ff.de ædil. edic.cum eiusdē. vnde si in testimonio vel instrumento sit aliqua falsitas,totum vitiatur.vt.iij.q.ix.puta de hæreti.fraternitatis. vbi satis de hoc post Innoc.

6 ¶Tertiò,commistio † scienter facta de excommunicato in actu electionis,illam vitiat:vt no.ix.q.j. nos in hominem.& s.eodē.libr. de elec.si quando in glo.fin ad idem.ff.de arb. Pedins.vbi nō valet compromissum factum in liberum & seruum in sententijs.& in iudicialibus processibus latis vel factis ab humili probari decet.de re.iud. ad probandum. de off. deleg.cùm super. idem in constitutione sindici procur.c.fin.

¶Quartò, communio excommunicati peccatum est,& quandoq; mortale vt satis scripsi, quod me.causa sacris.in vlt.gl.ergo propter delictū impetrantis cum excommunicato, etiam quo ad ipsum non valeat, rescriptum,si puniatur in quo peccauit, de immu.eccle.c. fi.cum concor.

¶Ad primam & secūdam partem facit quod scripsi post.Inno.de offic. deleg.prudentiam. §.vj.glo. not.hic.

7 ¶Soluendo primò proponit quæstionem non dubiam,vel in illis † casibus in quibus etiam solus excommunicatus impetrare potest.exceptis in præ.c.j.de rescript.idem si in prædicto iudicio excommunicatus erat reus,qui potest omnia facere ad sui defensionem pertinentia, de iudi.intelleximus. de excep. cùm inter: remanet ergo dubium quando ille excommunicatus erat actor primò causæ vel litis.& tunc dixit in totum valere rescriptum, de consecutiuis iudicij impetratum, ex quo non fuit exceptum per allegata post prin.primæ partis vbi secundo certum.sed si adhuc est excommunicatus,licet exceptio non obstet rescripto, obstabit tamen productio testium quā facit vt actor,sicut obstaret coram delegante. Extra thema ad declarationem materiæ quando excommunicatus cum non excommunicato impertrauit rescriptū non de consecutiuis iudicij: sic distinguit, aut simul impetrauerunt,vt actores cōtra tertiū:aut vnus ex eis actor, alter reus. Primo autem casu ius ipsorum erat diuisibile,vel vtriq; insolidum competens etiam quo ad exercitium:aut indiuisibiliter vtrique cōmune. Primo casu pro nō excommunicato valebit si rescriptū pro excōmunicato erat caducū:facit.ff.de leg.ij.si Titio & mihi. secūdo casu quādo indiuisibiliter est vtrique commune,inseparabilitas vitiat rescriptū, per ea quæ hîc plenè notantur in gloss. & super ea. quando verò vnus ex eis actor est, alter reus: si excommunicatus erat actor, non valet rescriptum,per

prę.

præ.dec.primam.de rescript. cùm rescriptum à vitioso & prohibito traxerit originem: vt ibi no. si verò excommunicatus erat futurus reus qui cum actore conuenit de iudice & loco, vt est moris, tūc cùm non ab ipso rescriptum originem duxerit, valebit in totum.ad hoc.C. de cad. tol. l. vna. §. in primo. facit quod not. de prob.licet.in glo. bene tamen. versi: item si constat.non tantùm per illud audiretur reus excommunicatus agere vel reconuenire volens, vel aliquid facere ad defensionem non spectet nisi prius fuerit absolutus. de excep.cùm inter.in fin.eod. lib. &. c. pia.ad id quod dixi de conuenientia iud.obstare videtur quod scripsi post Archid.in præ. decre.j. de rescript.in fi.scilicet curia non admittit excommunicatum reum ad conuenientiam iudicum : sed illud procedat cùm de excommunicatione excipitur.

Regulæ iur. ciuilis huius literæ V.sunt hæ.

Vlpianus, Lex IIII.

Velle non creditur, qui obsequitur imperio patris, vel domini.

Idem, Lex XXXI.

Verum est, neq. pacta, neque stipu-
2 lationes † factū posse tollere. Quod enim impossibile est, neque pacto, neque stipulatione potest comprehendi, vt vtilem actionem aut factū efficere posit.

Paulus, Lex CII.

Vbi lex duorū mensium fecit mentionem, & qui sexagesimo primo die venerit, audiēdus est: ita enim & Imprator noster Antoninus cum diuo fratre suo rescripsit

Paulus, Lex CVI.

Vbicunque causæ cognitio est, ibi prætor desideratur.

Celsus, Lex CXLVI.

Vani timoris nō iusta excusatio est.

Idem, Lex CXLIX.

Vbi repugnantia in testamēto inter se inueniuntur neutrum ratum est. Quæ rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata sunt.

Vlpianus, Lex CXLVII.

Vbi non voce, sed præsentia opus est: mutus si intellectum habet, potest videri respondere. Idem & in surdo hic quidem responderi potest. Furiosus, absentis loco est: & ita Pomponius Libro primo Epistolarum scribit.

SVMMARIVM.

1 *Dierum & mensium obseruatio in cancellaria Romana. & num.4.*

2 *Pacta aut stipulationes factum tollere non possunt.*

3 *Miles, quis.*

4 *Instrumentum sine indictione, viribus non subsistit: nisi loci consuetudo aliud ferat. & nu.6.8. & 11.*

7 *Duo vel plura vbi requiruntur ad esse rei, altero deficiente, deficit quod agitur.*

9 *Tabellionis error vel imperialis, an partibus obesse debeat. & quid de errore facti proprij.*

10 *Nominis expreßio, est de substantialibus instrumenti.*

12 *Notarij error circa indictionis, obmissionem vel falsitatem, vel similia, an & quando ab eo poßit corrigi. disting.*

13 *Magistri & possessores an librij a se editis, nomina sua debeant inscribere, &*

numero

numero 15.17.19. 21. 25. 27. 29. 31. & numero 33.

14 *Gloria, cui debeatur. Et quàm eius ambitio sit periculosa, & quam maximorum errorum parens.*

16 *Scripta vnde pondus & authoritatem accipiant.*

18 *Vitæ immortalitas factis & scriptis emenda.*

20 *Philosophia actu & re constat, non verbo.*

22 *Nomen libris non inscribi, multis de causis. Et quando peccatum sit, subticere. & numero 23.*

24 *Scriptis imitamur ad virtutem & studium.*

26 *Magistri authoritas, magno est ad discendum imitamento.*

28 *Gloriæ summa dulcedo.*

30 *Beneficiorum acceptorum gratulatio duplex.*

32 *Gloria, merces virtutis, & alumna.*

34 *Charitatis commendatio, quæ est inimica ambitioni.*

Atum Romæ quę principatum, & caput obti
1 net† nationũ.ij. q. vij. Berti.ad fin. versi.Petri & apostolica fuit sedes à Deo principaliter ordinata.xxj.dist. quanuis.xxiiij.q.j.rogamus.supra qui fi.sint le.per venerabilem.ad fi.suprà eo.lib.de elect.fundamenta.§.ne autem.& vide quod de Roma, clero, & populo Romano ibi scripsi, ante. §. illum, super glo. die secunda Martij, qui mensis secundum Latinorũ computationem antiquam est primus. de hoc not.lxxv.di.c.vlt.ser. Hebraicarum vltimus xxxvj.dist. §. primum.

¶Prima glo.arguit & remittit.secunda glo. instruit de calendis, Idibus, & Nonis. suprà scire debes. instruit de more curiæ circa episcopatum scribendum in literis, & circa formam bullæ, & circa põtificatum, & quando incipiat.

¶Vltima glo. quærit, arguit pro & contrà, opiniones ponit, & soluit, in fi.facit conclusionem operis.

¶In glo.scire.ibi.l. pe. dicitur mi-
3 les, qui † cœlesti militia exornatus est, & in communicatu principum retentus.& ibi:de cõsili.l.j.& de decur. l.fi.loquuntur iste.ll. de veste trabea qua vtebantur consules & de consulis præfectura.& idẽ authen.de consule.quæ statim allegatur. & ibi: ex eo non est miles.etiam si militet expensis publicis itinerans, donec fuit in matrimonio.

¶In glo.secunda qui ad nundinas. vel à colo.j.veneror.quia venerabantur olim.vt no.ff.de ver.signi.si cùm bisextus.in j.glo.& ibi: dies ab Idus hoc.xviij.dist.propter j.& ibi octoui cenos cui & sibi sextus fuerit super additur vnus.

¶In glo.scire debes, ibi: scribere possunt. benefacit suprà eod. lib. de concess.præ.c.vlt. in princ.ponderato ibi textus summi põtificatus.& quod ibi not.in glo.ij.& iij. infrà sequitur in hac glo. per quæ coniuncta patet quod Bonifacius tempore pontificatus. nota quo non erat consecratus. & ibi: bulla sine nomine. de hoc in spe.de rescript.præsum.§. vlti. versi. Item quod obtentum est: sed hodie opponentes ista contra literas quas Clemens tradidit ante suam coronationem

nationem sunt excommunicati. per ipsius extrauagan. quia nonnulli. & ibi: computanti est similis error in computatione annorum, indictionis
4 quam quidam † incboant à natiuitate, alij a circuncisione, alij ab incarnatione, alij. viij. Calēdas Octobris, sicut fiebat ante aduentum Christi. de hoc vide in spe. de instru. edi. §. ij. j. & ij. colum.

¶ In vlti. glo. ibi nonagesimoctauo de tempore compil. decre. not. ij. q. vj. §. forma de tempore Lateran. concil. dixi. de his quæ fin. à præ. cum apostolica. in fi. de tempore generalis. dixi de. c. pœ. de tempore vtriusq, Lugdun. dixi supra eod. lib. de elect. nemo. super glo. ij. de tempore concil. Vien. vide no. in cle. de censibus. cùm sit. in glo. pen. & ibi: nouæ constitutiones prædecessorum, de quibus non dubitatur: quoniam prius ligarent, licet nouiter per Bonifa. fuerunt hîc insertæ: illi autem fuerunt Grego. ix. & x. & quartus Innocen. Alexand. Vrba. & Cle. Nicolaus. iij. aliorum constitutiones non memini hîc insertas. & ibi: iur. veteris vide quod not. in prooemio cle. in glo. videtur per hanc. & ibi. §. vt aute apertius. Ioan. mo. suprà eo. generali sub xiij. membro alleg. hanc authē, quòd necessaria sit publicatio in prouincia, ad hoc vt ligentur prouinciales: & dicit id verum cùm vna constitutio editur. Secus si plures communi voce prohibitæ. de extrauagā. faciendis vel iuribus reformandis, vel secundum eum illud in lege imperiali qui est aduocatus ecclesiæ habet discutere. fieri debet publicatio in prouincia: sed propterea quòd non habet pedes plummeos sed plūbeos stabilesq;, manens dat cūcta moueri.

¶ In ipsius ergo constitutione non necessaria publicatio per prouincias. suprà de postula. c. j. summè necessaria esset in hoc casu declaratio Ho. in decre. quia cunctis. ver. nec obstaret. suprà eod. lib. de con. præb. dicit speciale in cōstitutione principis quę ligat post duos menses à tēpore publicationis, in alijs sit tempus arbitrarium pro ratione diuersitatis. pro materia remit. in sum. de constitu. §. quando constitutio. in princi. & ibi: perperam dicunt canones. j. q. j. spiritus. scilicet in fin. & ibi: ita fit quòd etiam per ministerium reproborum spiritus scilicet probos colligit.

HIC aduertendum quòd ea ratione pontifices non ponūt indictionem in suis literis, imò nec ponunt annū natiuitatis, vel incarnationis, sed ponunt hîc quatuor: locum, annum pontificatus, mensem, & diem.

¶ Principes ratione quandoq; ponunt duplicem, & quandoque triplicem, annum, scilicet annum domini, annum regis, & etiam imperij post coronationem: & tamen indictionē non ponunt: vnde vlimæ literæ de quibus loquitur cle. de iur. eui. rationem. in fin. habebant datam Romæ apud sanctam Sauinam. M.ccc.xij. secundo Nonas Iulij regni anno iiij. imperij anno primo. illæ de quibus ibi præmittitur datæ fuerant. M.ccc. x. Idus Octob. sui regni anno. ij. olim in priuilegijs papalibus vel instrumentis, quæ fiebat de actibus papalibus, ponebatur annus domini & indictio

indictio.xxiij.dist. in nomine domini.& indictio.xxiij.in princ.sed illud quia talia tunc subscribebantur per notata:sed hodie imbullatis verò nõ scribunt:& sicut prædicta non sufficiunt ad quæstionem qua quæritur.

¶An omissio indictionis viciet instrumentum, & quid si indictio cum anno concordare non potest.

¶Ad intellectum huius bimembris quęstionis datur remissio,& inducitur alia quæstio Gof.& ipsius solutio.Secundò soluitur primũ membrum cum determinatione duplici. iij.secundum membrum disputa.& contra instrumentum inducuntur. vij. pro instrumento. iij. ex quibus conduntur.v. Ad quartum signantur duo contraria, & soluuntur tria. iij. ponitur opin. & dictum Dyn.iiij. do plenam so.distinguentem in contrarijs respondentem.

¶In themate ergo declarari potest secundum compotum traditum de fide instrument.int.in glos. Indictio,puta quia dicitur anno domini M.ccc. xxvj. indictione.xj. cùm debeat dicere nona si verus est annus: aliàs si vera erat indictio debebat dicere anno.xxviij. vel xiiij. vel anterioribus.

¶Gofre.in quęstionibus suis quęstione.j.quærebat, de nomine papæ, vel imperatoris, anno pontificatus vel imperij,an fidem faciat priuilegium rescriptum:vt instrumentum prædicta non exprimens: & tenet quòd non per iura quæ statim allegabo.allegat etiam.C. de appo.pu. l. j.lib.x.in authen.de exhi.& intr.reis §.sancimus.col.v.& idem dicit si deficiat locus. allegat quod not. suprà eo.lib.de re.iud.abbate. ad fi. in gl.j.

¶Sed redeundo ad id quod primò quærebã:scilicet de indictione quòd indeserenda sit expressum. in authẽ. coll. v. vt præponatur imperatoris nomen per totũ:& coll.vj.qui. mod. natur. eff.sui.§.quam cum verò.ibi: sub illa indictione, illo mense, illo die, &c. de fide instru. inter vir. Sed contra.xxiij.distin.in nomine domini.in princ.facit quod not.xxv. quæstione ij.si qua.de religi.domi.instit. eo.§.ij. in j.col. & §. instrumentum. versiatem, quod non est. & habetur de indictione.xxiij.q.v.de regularibus.& xvj.q.vij.maiores.

¶Cùm ergo per prius allegata ap
5 pareat indictionem†esse de substantialibus instrumenti, dicendum est sine illa instrumentum non valere. quod intellige,si per quæ procedant in pagina, de indictione non constet quod sufficeret.facit suprà devoto.ex multa.versi.verum.de appel.secũdò requiris.xxxij.q.vij. apostolus. ff. de eden. si quis ex argentarijs. §. initium.quod dixi instrumentum nõ valere,verum intelligo,nisi consuetudo loci habeat contrarium : scilicet indictionem non poni. bene facit de fide instru. cùm dilectus. iiij. dist.§.leges.ff.de leg. de quibus in fi. facit per hæc dictio æquitas, quæ fundatur super cessione causæ. cùm enim hodie non fiat cum illa indictione solutio tributorum , ferri argenti,& auri:de qua nota.C.de iusti. C.compo.l.vna.in fin. & in authent. vt nomen impera.in princ. & dixi in prædicta decre.inter.super glo.indictio

ctio facilius cessare potest ipsius inscriptio, quæ propter illa fiebat. s. de voto. magnæ. in fi. de renũ. post translationem. & ibi concordat.

¶ Nunc transeamus ad secundum membrum, quod per disputationis modum tractauit Dyn. in quo primo repetitur, quod prædixi, scilicet indi-
6 ctionem esse de substantialibus † instrumẽti, per iura prius allegata, sed secundũ thema varietas talis est, quę inducit cõtrarietatem: propter quam videtur instrumentum non valere. ff. de reg. iur. vbi repugnantia: vel saltem non iuuare producentem. s. de fid. instr. imputari. & C. eod. titu. scripturę. ¶ Secundò, constat, quòd in instrumento scriptum est de anno & indictione: non posse simul verũ esse: ergo fateri oportet alterum falsum. & sic totum instrumentum vitietur. ix. dist. si ad sacras. facit. ff. ad le. Corne. ad fal. eos, qui.

¶ Tertiò, illa pars, quæ est falsa, habetur pro non scripta. ff. de verb. sig. l. Paulus. sed pars vtraque, annus & indictio sunt de substãtia instrumenti. si ergo alterum, quod est falsum, censetur non scriptum, facit ff. de accusa. tut. l. ij. qui satisd. cogan. l. quoties. ergo deest alterum de substantialibus, per quod concluditur instrumentum non valere: sicut ad annullandam electionem sufficit, quod in eadem sit vnum de substantialibus. de electio. quia propter. & . c. ecclesia. & . c. cùm partus. facit. ff. de transact. cùm hi. §. si prætor. & de rebus eorum. quod agis. §. si æs alienũ.

7 ¶ Quartò, certum † est, quòd quandocunq; adesse rei, duo vel plura necessaria requiruntur, altero deficiente, deficit, quod agitur. j. q. j. detrahe. de bap. c. pe.

8 ¶ Quintò, quid plura? nonne textus est, quod falsitas † instrumenti potissimè patere potest ex indictione: ita quod ipsius offuscatio reddit instrumentum suspectum. s. de fide instru. inter dilectos. ver. sed contrà non videtur quod aliud sonare possint hæc verba, nisi casum nostrum, scilicet, quòd cõueniendo cum anno ĩscripto falsitas appareat.

9 ¶ Ad contrarium † inducitur, quod error tabellionis scribentis aliter, quã debuerit, contrahentibus vel alteri eorum, cuius cõmodum inspicit instrumentum non debet obesse. C. de testa. errorẽ. & l. ambiguitates. quarũ interest: vide in suffragi. s. de fide instru. ex parte. ff. de reg. iur. si librarius. quod vide. s. sub sua litera. facit etiam. ff. de hære. instit. quoti. §. sed si maiorem.

¶ Secundò, vbi de damnò vitando agitur, constat quòd error facti etiã proprij non noceret. ff. de cõdi. inde. sed & si me proijcere. j. & ij. respon. ff. de actio. empt. l. si tibi liberum. ff. de iur. & facti ign. l. error. & l. regula.

¶ Tertiò, reperitur quandoq; error facti & iur. mistim circa idem concurrere. & licet de lucro captando agatur habetur per iudi. ac si solus facti error interueniet. ff. de don. inter virum & vxorem, si sponsus. §. generaliter.

¶ Quartò, certum est, quòd probabilior est ignorantia in alieno facto, quàm in proprio. suprà de rescrip. ab excommunicato. ff. pro suo. l. fin. ad

Trebellia.l.quanquam. ❡ Modò ex his concludo primò quòd hîc eſt error non habens originem à contrahentibus : ſed à tertio, ſcilicet notario.

❡ Item, quòd hoc agitur de damno vitãdo, qualiter ſiue errauit notarius in iure, ſiue in facto, ſiue miſtim non debet error nocere contrahentibus.

❡ Secundò ſic : error computationis, vel calculi non nocet. C. de erro. cal. l. j. & C. de iur. & facti ign. l. ſi poſt diuiſionem. cum v. legib. ſequẽtibus. ſi igitur notarius in indictione & ipſius computatione errauit, eius error nocere non debet.

❡ Tertiò, conſtat ſcribentis errorem non debere nocere. vt eſt dictum & patet. C. de erro. aduo. l. ij. ff. de hære. inſtit. l. his verbis. §. fi. ſed in his, quæ non ſolent à partibus exprimi, ſed à contrario præſumimus, verba fuiſſe ipſius notarij, & non partium. præſumit enim ius illud fuiſſe à partibus expreſſis, quod ex conſuetudine per ipſos exprimi ſolet. ar. ff. de quæſtio. de minore. §. tormẽta. C. locati. ff. de ędil. edi. quod ſi nolit. §. quia aſſidua. de leg. j. ſi ſeruus plurium. §. fi. de leg. iij. l. nummis. & l. prædijs. §. Titio. & §. fi. facit regula, inſpicimus. ſuprà titul. proxi. ſecundum id concluditur, quod error notarij partibus non nocebit.

10 ❡ Quartò quòd variatio† vel error: circa ſubſtantialia, non reddat partem inutilem, ſic probatur: ſi hęredis vel legatarij nomen vel ęquipollens omittitur, diſpoſitio eſt nulla: ſed valet diſpoſitio, ſi exprimitur licet in expreſſione erretur. ff. de hær. inſti. l. quoti. in princ. §. ſi quis nomen. & l. his verbis. §. vlti. inſtit. dele. §. ſi quis in nomine. C. de teſta. ſi in nomine delega. ſi fortidianum. ff. de verbo.
11 obliga. ſi in nomine. Ex quo† concluditur, quòd licet omiſſio annorũ domini vel indictionis poſſet vitiare inſtrumentum: expreſſio tamen errorem habens annexum, vitiare non debet. facit contra de confir. vti vel inuti. bonæ. Solu. ibi fraus tacentis: ſed hîc error ſcribentis. Item, contrà, de elect. conſtitut. §. j. ſolue, vt ibi in vltima gloſſ.

❡ Quintò, lex dicit, quòd omiſſio ſubſtantialium, quæ leuia ſunt, non vitiat, quod agitur. ff. de vent. inſpici. l. j. in fine. Cùm ergo per inſtrumentum conſtet de grauibus, ſcilicet de perſonis contrahentium & re in contractum deducta, & de cauſa contractus, quæ contractum perficiunt, cætera, quæ ſolent apponi, videntur leuia, quaſi omiſſa non vitiant: vt ſuprà. & hanc partem videtur tenere Dyn. dicens etiam præſumi errorem in indictione, qua in anno, cùm prima ſit magis incognita: & circa publicæ nota, ignorantia præſumitur lata culpa: quæ dolo æquipollet. ff. de inſtitu. ſed & ſi pupillus. §. præſcribere. ff de verb. ſigni. cedere. §. fi. & l. latè. & l. magna. in cognitis autem ſuſtinetur ignorantia. quod in prędi. §. præſcribere.

❡ Ex quo igitur error tabellioni attribuitur, veriſimilior eſt indictionis quæſtio quo præſuppoſito poterit facilè corrigi, vel plus valeat, corrigi, quod ſcribi debuit, quàm quod ſcriptum inuenitur. ff. de ſtatu hominum.

num.l.j.in princ.de offic.præsi.illicitas.§.veritas.plus valere, quod agitur.l.j.& per totum.& de libe. causa.l.nec omissa.

¶ Scias, quòd quando post productionem instrumēti, apparet in ipso error notarij, in omissione vel falsitate indictionis, vel his similibus, non corriget notarius nec supplebit sine authoritate iudicis vel officialis ad hoc constituti.& est .boñ.proconsul. notariorum.aliàs posset sibi impingi talem.ff.de fal.l.eos, qui. in princip.si verò antè, quàm parti tradat authenticum, videtur notarius se artasse non iudicis authoritate suum errorem corrigi:& sic seruatur.ad hoc facit quod not.in Specul. de instrumen. edi.§.quanquam.ver. sed nunquid cano.& ver.vbi autem. & §.instrumentum.versicu.sed nunquid confecto.si non extat notarius, qui corrigat, & posset videri eius protocollum, per quod apparet error anni, vel indictionis, illi stabitur authenti.columna quarta.in Speculatore, de instrumento. editio.§. instrumentum. ver.quid ergo.si in nota. & iurari allegata.facit suprà de fide instrument. capitulo penultimo.& propter hoc etiam iurat notarius protocolla tenere: vt scripsi ne cleric.vel mona.sicut te.& notat Gulielmus in Specul.titu. prædicto. §.restat.ver. sed quæro sub qua. sic nec protocollum videri potest, nec per testes coadiuuatur, qui memorentur de anno.nec aliud est in instrumento, per quod appareat veritas anni descripti.quod esse potest. puta, quia exprimitur nomen consulis, qui erat annalis.per quod satis videtur patere erratum in indictione.his deficientibus putarem contrarietatem illam obstare, per prius allegata.

¶ Nec obstant allegata secundò, quæ iam suprà concessi.si constat vel saltem verisimiliter præsumitur de errore. ver.not.non est circa alterum certum erroris iudicium, constat diem incertam:& sic habendum perinde, ac si non esset: sicut dicitur de incerto voto eligent.suprà eodem libro de elect.c.ij.& facit, quod ibi nota.de incertis iudicis arbitrio, & tutore:& fortius procedunt. prædicta, quando tempus propter prioritatem vel posteritatem multum facit ad causam, qua producitur instrumentum.

Hic vult quæstio, quam hîc me tractaturum obtuli, in prima gloss. proœmij compositionis Grægorianæ, an† magistri compositores 13 librorum vel scriptorum sua nomina debeant in illis scribere. Memor sum, quòd iamdiu est, quæstionem hanc motam à quodam magistro meo in theologia: sed solutionem ipsius vel alterius nunquam audiui.& hoc monet ad fortius insistendum.scio quòd dices absque lectione sequentium solutionem tibi notam: cùm etiam in eis opusculis nomen inscripseram.sic plenius, quæ reus à Cornelio.l.j.epistolarum.xx. quæstio.oratio esse commendabilior breuis verius, quàm prolixa. dicit solutionem se sciturum per solam visionem, absque lectione breuis vel prolixæ epistolæ respõsuræ, ꝙ cùm hîc pro solu-

tione illud non ſufficiat. infrà patebit. Decertabuntur autem allegationes,vel plenius circa ſolutionem inſiſtetur.

¶ Ad primam negatiuam primò inducuntur authoritates veteris & nouæ legis.Secundò dicta canonum & doctorum.iij.& iiij.duæ rationes.

14 ¶ Primò inducitur.j.†Reg.iij.nolite loqui ſublimia , gloriantes : quia Deus ſcientiarum eſt dominus.Iere. ad fi.dicit dominus : Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua.j.ad Corint. iiij.quid habes,quod non accepiſti. quid gloriaris.ad Gal.v.in fi.non efficiamur inanis gloriæ cupidi.ad Philipp.ij.verùm neque quis ex operibus glorietur.ad Theſſalo . ij.a. non quærentes ab hominibus gloriam, imitemur ergo Chriſtum dicentem Io.viij.ante finem.ego gloriã meam non quæro.& Apoſtolum dicentem, ad Gala.vj.mihi autem abſit gloriari,niſi in crucæ Domini noſtri Ieſu Chriſti.

¶ Secundo caſu reprehendit etiam bonorum actuum ſuperbam gloriationem xj.qõ.iij.iniuſtum.in fine,& eos,qui humanã laudẽ quęrunt.j.q.j. ſunt nonnulli.ix.q.iij.non ſolùm nec debet ineſſe docenti auiditas laudis conſequẽdæ.xxxij.quæſtio.iiij.obijciuntur.Hiero.ad pamma.ij.materia &c.docet etiam in glorioſa exſcripſit vitanda,dicens niſi prolixum eſſet,& redoleret glorioſam,iam tibi oſtenderet,& cætera.

¶ Item,ad Algaſiam quæſtione prima not.falſam doctrinam ,qui gloriam quæris humanam.& diſtin.xlij. manſio.manſio dicit:nil tam periculoſum eſt,quàm gloriæ cupiditas,& iactantia:& timens animus conſcientia virtutum.& ſuper Matthæ.quinto,non quæris gloriam,& cùm religioſus fueris,non dolebis &c. dicit quod laus crucians iuſtos , iniquos exaltat.Gregorius etiã triceſima prima moralium aggrauãs inanem gloriam.quod dicit,quòd ex illa procedunt inobedientia , iactantia , ypocriſis,contentio,pertinatia,diſcordia nouitatum.præſumptio eſt ergo merito fugienda.Tullius libro primo. Tuſculanar.quęſtio.ca.eo.reprehendit opifices,qui poſt mortem nobilitari volunt . ſubdens quid noſtri philoſophi : nonne in libris ipſis , quos ſcribunt de gloria contemnenda , ſua nomina inſcribunt? cuius etiam dictum ponit Ioannes,ſuper Gala.v.& Valerius libro octauo capitulo.de cupiditate gloriæ.circa fi. vbi dicit,quòd illi qui profeſſione eleuantur,vſurpatione memorię aſſequi conantur.cui conuenit . l.profeſſio.C.de mu.pet.libro decimo , & Sene.epiſtola ſeptima.gloria publicandi ingenij tunc non producat in medium. & epiſtola.cxiij.in fin.qui virtutem ſuam publicari vult , non virtuti laborat,ſed gloriæ.Item,Plinius.libro primo epiſtola. viij . maior animo honeſtatis fructus in conſcientia,quàm in fama reponitur.ſequi enim debet gloria ,non appeti. vnde libro tertio epiſtola.xx.turbatur , quod multi famam , conſcientiam pauci verentur.debemus ergo dicere cum Apoſtolo:gloria noſtra hîc eſt teſtimonium conſcientię noſtræ . ij . ad Corinth.j.xj. quæſtione

tertia

tertia inter verba de ſac. vnctione ca pitulo vno . § .hîc ergo.non obmittam Galienum , quæſtione ſeptima. tertia pentateticæ . in princip.multum ad propoſitum ſic dicit : Contempſi multorũ hominum laudem: concupiui virtutem & diſciplinam: nullam eſſe exiſtimaui neque meliorem hominibus , neque diuiniorem poſſeſsionem . propterea igitur neq; ſuprà ſcripſi ,inquam nomen meum Iuliane,ſcriptorum librorum.rogabam autem vt noſtis & vos,neq; me laudare apud homines immoderatius,ſicut aſſueuiſtis:neque ſuprà ſcribere conſcriptiones meas.Tertiò,ſic probatur . Ea , quæ dant materiam
15 †delinquendi , vitanda ſunt.ſed nomen inſcribere,eſt tale,ergo obmittendum.maior patet.ſed di.§.verùm. xij.q.j.certè.xxxiij.q.iiij.nec hic quoque.de coha.cleri . c . viij.eodem libro.de ſta.regul.capitulo vno.in fine primę partis.de vſur.vſurarum.in procœmio digeſtorum.§.illud.ff.nautę,caupones ſtabularij,lege prima.§. primò.C.de lati.liber. tol.lege,vna. §.penultimo.minor patet.dicit enim Ioſephus , quòd ſtatim cùm aliquid ſcripſit , inter amatores ſuos,& inimicos eſt contentio,primi excedunt laudando:ſecundi vituperando ipſius verba . vide in Io.ad Pammachium. iij.b.& ſuper Oſee,dicit,quòd præſcribentibus , dum volunt profiteri antiquorum ſtudia vitent æmulorum opprobria , & præmittit , quòd amici plus meritò laudant,& inimici plus iuſto detrahunt.facit , quod ſuprà proximè dixi poſt Galienum. non ſunt ergo nomina inſcribenda, per quę datur amicis & æmulis mentiendi materia . Quartò cùm cuique ſatis ſit opinionem & ipſius rationem ſcire vel allegare , ſine nomine opinantis , vt probatur de fer.capellanus.de reſtitu.ſpol.literas.de cele. miſ.cùm Marthę.§.quęſiuiſti.de bap. maiores. ver.quamuis.&.§.item quæritur.& in cle.de ſum.trinit.c.vno.§. fina . in quibus omnibus rationibus pontifices opiniones ponunt,non expreſsis opinantium nominibus . patet in nugatore vel ex abundanti nomen inſcribi.& Io.alex.c.non doctoris opinio,ſed doctrinę ratio pon
16 deranda eſt.& † contra pellagianos. lib.iij.in dogmatibus,& quæſtionibus differendis,non perſona,ſed cauſa quærenda eſt , & facit ad Dama. iiij.b.Item ſuper Ia. zacha . c . non quid , ſeu vbi ſcriptum eſt , ſed qua ratione ſit ſcriptum,conſiderandum. facit.ix.diſtin.ego ſolis.& hoc meritò,quia lex eſt omne , quod ratione conſiſtit.j.diſtinc.conſuetudo.ex his concluditur ad negatiuam . In con
17 trarium † quòd ſint nomina inſcribenda , & vtriuſque teſtamenti authoritates veniant:ſicut ſuprà,ſecunda ipſius exempla . iij . dicta doctorum.iiij.ſub authoritatibus & rationibus adducta . Primò adducitur illud Eccle.xxxvij . ſapiens hæreditabit honorem : & nomen illius viuet in æternum.hoc autẽ per certitudinẽ ſine nomine eſſe non poſſet quod etiam de Salomone , Ariſtotele facilè diſcernitur.& eodem libro.c.xlj. curam habere de bono nomine . & Eſai.xlij.&.xlviij.gloriam meam alteri non dabo.quod ſine inſcriptione

posset facilè euenire. fiūt enim, quandoque falsæ inscriptiones: vt patet in miraculis Io. sub litera. c. & ad præuia. & Mar. ij. gloss. & h. facit. xvj. distinct. c. j. & c. clementis. & psal. cxiij. nomini tuo da gloriam. Matth. v. luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona. &c. j. ad Corinth. ix. bonum est mihi magis mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet. ad Ro. ij. gloria, honor, & pax omni operanti bonum. Secundò, vt quòd in dubio proponitur quęstio, quæ soluitur per vtriusque legis exempla. Iosephus ad Marcell. xiij. non vocet exempla affirmare, quod dicimus nomine Esaias. Ieremias. & Ezechiel; omnésque. xij. prophetæ minores suarum visionum vel prophetiarum principijs sua nomina habent inscripta. idemq; de parabolis Salomo. & lib. ecclesiastico, inquirens aduertet hoc de veteri. Item, nonne in nouo testamento apostoli suis exemplis excepta prima Ioannis & vltima Pauli, sua nomina scripserunt? Idem in apocalypsi. conuicies idem patet in. Io. licet decisè. de epistolis, Io. ad Aug. Tertiò patet idem: quia Io. super Ecclesiastice &c. commendat laborantes, qui libros exponunt. & in memoriam sui relinquunt. ergo in solutione, licet ad id, vt scribentis memoria habeatur: & ibidem. c. vij. fac tibi famam longiorem, vt ad tuum vocabulum posteritas delectetur. Et ad Euandrum. ij. reprehendit non inscribentem: dicens, quòd id fecerat, vt fugeret periculum disputandi, cui conuenit, quod ipse scribit ad Demosteñ. C. & contra Ruffinum.

18 Item, nomen † non scribere, est scripta cælare. quod Iosephus reprehendit: dicens contra Ruffinum scilicet, dic oro cęlandas scripsisti schedulas, an prodendas, si vt cælares, cui scripsisti? si vt proderes, cur cælabas? Item Plinius secundò, libro primò episto. tertia canino Ruffo sic scribit: finge aliquid, & excute quod sit perpetuò tuum. nam cùm reliqua rerum tuarum post te alium atque alium domum sortientur: hoc nunquam tuum esse desinet, si semel cœperit. & ad eundem, libro tertio episto. vij. cùm nobis denegetur diu viuere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur. talia enim, secundum philosophum. x. Ethi. faciunt hominem immortalem. Quartò vt dicit Macrobius super somnio Scipionis, libro secundo

19 capitu. iij. † negari non potest, quòd sensus vel visus affirmat. sed experimur nos turbari, cùm librorum quos discimus, ignoramus autorem. & sæpe quod non inuenimus in principio, quærimus in fine. & si nec ibi, quia cupiditas hominum est auida occulta cognoscere. vt dicit. Iosephus in vita Pauli: inquirimus præmia, si de authore certificari possimus. inhonestè ergo facit author incertitudinem hanc relinquens: cùm Sapientiæ. vij. dicatur, quòd spiritus sapientiæ, debet esse Dei seruus: id est certus suauis, &c. & subditur stabilis, certus, & securus. satis ergo potest inferri, quòd illa certitudo duplicata habet respicere styli certitudinem. etiam authoris.

authoris. vnde ecclesiasti. xxij. Labia mea signaculum certum, & .xix. commendat eum, qui mittit verbum certum, enarrans veritatem. vnde matrimonium la. in principio Deus præcepit de. xij. virgis, quod nomen cuiusque tribus in sua virga scriberetur, vt haberetur notitia virgarum. sic, ad eundem finem virgis vel operibus magistrorum ipsorum nomina debent inscribi: cùm virgis meritò comparentur. quia ad similitudinem virgarum, quæ semper virent & florent, rectificant intellectus, & eos virere faciunt & florere: vltra id virgis ad disciplinam, vti solent. xxiij. quæstione quinta, capitulo primò, ad finem. Item, cùm author sit principium essendi sui libri: & sit vna de quatuor causis, scilicet efficiens, quæ notatur in libris: imò absurdum est illam fore incertam. Item, cùm libellus, qui reum tantùm respicit, habere debeat authorem inscriptum, nonne absurdum est dicere, quòd libellus qui respicit vniuersum, non indigeat inscriptione sui authoris? patet primùm, secunda quæstione octaua, libellorum. de li. bel. obla. capitu. primo. & ibi nota. multos etiam casus, quibus reprobatur incertitudo. collige ex notatis suprà, eodem libro de electioni. capitulo secundo. cum suis remissioni. Ad solutionem quæstionis veniens dicam, cum Io. ad Dama. quarto capitulo, quod decet pro ipsius veritate habenda, laborare paulisper. Igitur sextò, præmittam. Primum, quòd quæstio non proponitur de principibus vel prælatis, qui leges possunt subditis imperare: sed de magistris, quorum scripta non arctant nisi quantum de ratione deriuant, vt dictum est. Secundum est, quod quæstio non intendit in dubium deducere, an nomen authoris sit scribendum. tanquam per se requisitum ad conscientiam. certum enim est, quòd illud non inducit
20 propriam vtilitatem † vel essentialem, & intrinsecam cognitionem scientiæ: cùm sit causa extrinseca. quòd etiam ostendit Sene. opin. lxvj. circa medium. vnde ab ignorato opifice scientia tradi potest de omnibus integralibus & subiectiuis partibus suis. vnde Iosephus in principio suæ canonicæ dicit, quòd quandoque. v. sexta. vij. eductio. quarum ignorantur authores, authoritatem sine nominibus meruerunt. Sene. epist. xx. facilè docet, philosophia non docere sed dicere. & epist. xvj. philosophia in rebus, & non in verbis. concord. suprà, eodem libro de elect. commissa paragrapho, porrò. cum concor. Tertium est, quod dato,
21 quòd † in casu, de quo quæritur in inscribendo vel non, culpa fore dicatur: non tamen est talis, quæ iudicialis fori pœnam requirat per quod fateri oportet illius, de quo quæritur, conscientiam ponderandam. ¶ Quartum, cum Io. in textuali prologo, in epist. ad Hebræos, dicit Paulum in ipsa epistola suum nomen & officium non inscripsisse, propter sui humilitatem, & illorum quibus scribebat, superbiam: dicens beatum Ioannem ex cau-

sis eisdem in sua prima epistola, nomen substituisse. ¶ Quintum, est quod Valerius li.viij.c.pe.de cupiditate gloriæ. in princip. diffinire voluit, an gloriæ cupiditas sit vitiosa vel virtuosa. & an sit non necessaria, negligi debeat à virtute. Aug. tamẽ. v.de ciuitate Dei dicit, ꝙ Iosephus videtur qui amorem laudis vitium esse cognoscit.curiosus de hoc videat per Thom̃. secunda secundæ quæstione.xxxij.maximè.j.iij.& iiij.articulo.¶Sextum,quòd huius quæstionis veritas distinctionem requirit,& illã multiplices diuisiones oporteret habere estimas igitur ex illis confusionẽ vel obscuritatem obuenire posse.ad quod Sene.epi.lxxxviij.idem vitium habet iniuria.quod nulla diuisio similis confusio est;quicquid vsq; in puluerem factum est.& præmittit philosophiam in partes, nõ in frusta diuidam.diuidi enim illam, nõ concidi,vtile est. Vtar igitur alio modo soluendi,qui erit clarior.& in similibus trahi poterit.in Exemplum,sicut euenit de modo,quem ad decertãdas distinctiones inueni,in quæstio. epi. excommunicatis appellantem,quam posui super regula:cùm sint partiũ.s. eo.lib.cui nunc.addo modum ad deuitandas easdem. ¶Primò igitur ponam de non inscibente casus, quibus non spectat,& alios, quibus spectat. Secundò,de inscribente,faciam illud
22 idem.Primus†casus est, quando propter purã humilitatẽ, non inscribit. ¶Ad hoc sufficiat, quod suprà prox. dixi post Ier.ver.tertium ad humilitatis commendationem. vide quòd not.in cle. de relig. do. cùm de quibusdam in vlt.gl. ¶Secundus,quãdo non ponderat nec aduertit sic inscribendum vel non.fortè sic fuit in his doctoribus,de quibus infrà proximo membro dicetur.siue enim dicamus peccatũ,idẽ quod est factum, dictũ, vel concubitum contra Di legem:vt no.secũdũ Aug.de pœ.di.iij. ille rex. ad fi.siue secũdum Amb.dicatur peccatum quod aliter fit,quã probatum est.i.approbatum in conscientia non erronea.xxviij.q.j.§.ex his.siue dicatur voluntas retineudi vel consequẽdi,ꝙ iustitia vetat & habetur.xv.q.j. §.j.in fin.non erit eo casu dare peccatũ,vbi non præcesit iniquitas: quæ est habitus mentis iniustæ.vt in præ. c.ille rex. procedit hoc maximè isto casu,quo conscientiam ponderamus. vt.s.dixi.ver.secundũ.¶Tertius,quãdo non inscribit:quia actus vel stylus suus ita est notus, quòd sine inscriptione constat de authore; cuius notitiam alij inscibendo deducent ad posteros.hoc videri posset in Gratiano,qui non inscripsit compilationem decreti, Inno. Io.& b.& Accur. qui se suis apparatibus non inscripserunt.tamẽ in legendo fuit id notum contemporaneis.& per illos deuenit ad nos.xj.di.ecclesiasticarum. de cele.mis. cum Marthæ. ver. credimus. licet in additione dec.quod sicut.hęc lex de se fecerit mentionem, secundum quædam exemplaria & Accur. de se.in l.facta.§.si verò. ff. ad Trebell.ad idem induci,quod ex:xv. qui scripserunt in compil. Gregoriana, Sol.quartus se inscripsit:vt scripsi super eius proœmio,in prima gloss. & quod de Galieno dixi in primis allegationibus

gationibus versi.ij.in fin. nec tamen absurdè diceretur prædictos licet in nigro,se non inscripserunt, rubricas, vel titulos proposuisse, vel poni con sensisse,vt ipsos authores fuisse constatet. vnde princeps non vult taliũ nomina subticeri.C.de neg.gest. in l.tanta.§.tanta. faciunt procemia istius compilationis Gregorianæ. valerius etiam ponit li.viij.cap.de studio. ante finem, quòd filius Sophiclis in illius cumulo sculpi fecit, quod scripserat Odipodem, ne posteris esset ignotum. fabula erat, ex qua dicit Valerius, quòd omnium illius studij poëtarum proripere potuit gloriam, & illam conscripserat paulò ante mortem, ferè centenarius.

¶Quartus quando non inscribit, nec det æmulis materiam detrahendi,quam perceperit fortè paratam.& sic fit satisfactum ei,quod allegababatur primo ver.tertio.quàm autem prompta sit reprehendendi libido, vide in Io.ad celantiam, ca. facit ad hoc membrum, ibi litera. j.& vide etiam in chronica.v.vbi dicit reprehensionem vitare non posse, nisi eũ, qui omnino nil scribit.

¶Quintus,quando ex certa causa credit inscriptionem operi vel sibi non expedire. cuiusque dicti demus exempla.

¶Primum exemplum. de primo, quia videt se exosum illis,quib9 scribitur. vel quibus participandum est scriptum:ita quod illud lacerarent, vel igni submitterent, vel posibilem darent operam, vt operis copia vel notitia periret. vt enim dicit Io. super psalt.lxxxiiij.iustum est, vt figulus misereretur operibus suis. concor.quadragesimalis.sermo.v.

¶Secundum, cùm propter aliquã suam notam,puta apostasiam,vel simile percipit ex inscriptione, fidem vtilis operis minui:& sic nomen iustè reticeri.xix. dist.secundum. vnde iam dudũ legisse me memini in libro,qui mariale vocatur.in fin.secundi prologi,quòd author nomen subticere se dixit,ne vilesceret opus cognito translatore.& tunc à quodam ordinis prædicatorum audiui, quòd ille fuerat ipsorum apostata.dato tamen,quod exprimat vel sciatur, non recipiuntur eius dicta:vt authorizabilia ex scribente.& sic loquitur.xvj. distinct.c.j.sed recipiuntur rationabilia,vt scripsi de hæreti. fraternitatis. super.j.gloss.facit.ix.di.ergo solus.& xx.di.c.j.& j.q. j. nonne.cum concor. & quod dixi in fi. allegationum primæ partis, est tamen excusabilis tacens:vt dixi exemplum primum de secundo.quia videt id statui suo non conuenire, puta quia religiosus est, qui scripsit aliqua vtilia in iur.ciuili vel in materia sibi vel congrua vel poëticas fabulas.huius ratio,quia licet peccauerit componendo, facit quòd habetur in legenda,Ioann.non tamẽ illud occultum peccatum prodere tenetur. de pœ.distinct. j. non tibi dico.

¶Secundum,quia sibi & suis prodendo nõ inscribit operi,quod fecit pro iusticia, de re publica,contra tyrannos: cùm tamen tyranno subsit. suadet Iosephus super Iere.libr. v.ne frustra nos periculis offeramus.facit.

I 5

xxiij.qō.v.ſi non licet.vij.qō.j.§. hoc tunc.vnde & adultum dicit aduerſus omnia ſcribere, non huius eſt temporis. ¶Tertiò,quando volens ſpeculatiuus eſſe,& non actiuus:habens vnde ſibi in temporalibus ſufficit: ſubticet nomen,ne inquietetur,vel à ſpeculatis retrahatur per gloriã vel famam prouenturam ex inſcriptione.vide Ioann.ad honeſtum de duabus quæſtio. cap. vbi dicit non fieri quod occupato fit animo. & ad abiga. cap. ij. dicit quoſdam philoſophos,vt totam cogitationem ad mẽtis cogerent puritatem, ſibi oculos eruiſſe. Sene. epiſto. iij. reſiſtendum eſt occupationibus. nec explicandæ ſed ſubmouendæ ſunt. tempus quidem nullum ſatis eſt idoneum ſtudio ſalutari. ad idem. epiſt. ſequens in princip.& epiſt.liij. vltra medium. bene facit quod dicit Ioann. Damaſce.ad Nepotianum.b.& ſuper Ezechielem lib. vij.dicit propter occupationes aut nobis claudendum eſt oſtium, aut ſcripturarum, per quas aperiendæ ſunt fores, ſtudia relinquenda.& per iſta habeo propoſi-
23 tum. Caſus autem quibus † non inſcribendo peccauit,ſunt hi.

¶Primus,quando contra conſcientiam,& credens non malè agere non inſcribit:iſte enim gladio cõſcientię punctus eſt prouer.xij.& à conſcientia infirma pollui. j. ad Corint. viij. ſcienti enim bonum,& non facienti, peccatum eſt illi.Iaco.iiij.in fin.iura ſunt not.quòd,qui facit contra conſcĩetiam edificat ad gehẽnam.xxviij. qō. j. §. ex his de reſtitu. ſpolia. literas.ver.porrò.de ſimonia per tuas enim. ¶Secundus, quando ſtudiosè & ſine cauſa relinquere vult lectorem incertum. iſte certè facit contra charitatem. & quod ſibi fieri nollet: contra id Thobie. iiij. & Matthæi. vij. & habetur in princip. decre.& ſuprà.de ma.& obe.dilecti.

¶Tertius, quando operi improbo vel detractiuo ſaltem in parte non inſcribit: vt alter,quem odit, ſcripſiſſe putetur. Eſt ergo rectè contra præceptum de proximo diligendo,quod habetur.xxij. in fine. & Luc.vij.& ad Gala.v.& habetur de ſacra.vij.cap.vno. ver. capado.vnde ad Ro.xiij.dicitur,qui diligit proximũ, legem impleuit & ſic illum odiens, legem violat.

¶Quartus, quando id agit, ne ſibi incumbat declarandi, corrigendi, vt defendendi onus huic conuenit,quod in allegationibus ſecundæ partis dixi poſt Ioan. verſi. tertio. & vt dicit Valerius libro tertio capitu. de conſtan.in princip. virtus conſtantiæ hîc requirit, vt à nobis geſta, ſi obtrectentur acriter, tueamur, vel inchoata ſi nondum perfecta impediantur, ſine vlla cunctatione ad effectum perducamus. vnde Ie. ſe offerebat defenſurum, quæ ſuper Ionam ſcripſerat.Ad Auguſt.iiij. diſtinctio.

¶Quintus,quando id agit,vt contrarium dicere vel agere poſsit, ne obſtent ſibi propria ſcripta:de primo Prouerb. viij. os bilinguæ deteſtor. concor.j.ad Timoth.iij. ſuprà vt eccle.bene.capi. vno verſi.omnibus. & Ierem.ad Pamma.& Mar.ij.diſtinct. dicens, quòd ſcribens illum, vitupe-

rare

rare non poteſt, quę in ſuis opuſculis laudauit. & ad Pamma. cap. quis tam hebes, etiam inſcribendo rudis, vt idem damnet & laudet? & cætera ibi vide.

¶De ſecundo Ioann.ad Oceanum j.cap. perdit authoritatem docendi, cuius opere ſermo deſcribitur. & inducit illud Tullij capad. artis eſt docere,quid facias.& ad Nepotianum. cap.accuſare auaritiam etiam latro poteſt,& vide ſuper Titum.c. Nunc
24 de† inſcribente pariter videamus,qui non peccat,quando id agit, vt alios ad ſimiles labores illiciant. Exprimitur quod ſæpe inuidia teſtante Seneca, epiſtola quinta, quod philoſophiæ nomen etiam ſi modeſtè feratur, inuidioſum eſt: vel bona æmulatio aliquos inducit ad ſcribendum, aliàs non ſcripturos. talem autē æmulationem laudat Ieron. ſuper Galatas, libr.xij.d.& facit ad. lheram.b.ſicut autem flagitioſa ſunt exempla malorum actuum.xj. q. iij. præcipua.ita meritoria ſunt exempla bonorum. ad Titum ſecundo. teipſum præbe exemplo bonorum operum in doctrina,& cætera facit. xx.diſt. de quibus. lxiij. diſtinct. Valentinianus.

25 ¶Secundò, quando† inſcribit, dubitans nec opus alteri inſcribatur, & per hoc ſcribant probant, quæ dixi allegādo ſuprà parte.ij. in principio. vnde ponit Valerius. cap. penuiti.quo ſuprà de Ariſtotele, quòd cùm libros Rhetoricorum, quos compoſuerat donaſſet publicandos, vt proprios, Theodecti diſcipulo ſuo, moleſtè gerens & poſtea ſic illorum titulum alteri ceſsiſſe:in alio libro cuidam materiæ, inſiſtens, dixit ſe de illa plenè in Theodectis libris tractaſſe ſi vir tam latæ & patentis ſcientiæ pati non potuit alteri, cui etiam conſenſerat, ſuos labores aſcribi,reprehendi non debet, qui à principio huic errori prouidit.

26 ¶Tertiò, quando per inſcriptionem certificari vult † illam fidem operis,quæ prouenit ex authore.cōſtat quòd ex varietate doctorum augetur vel minuitur fides ſcriptorum. vnde ponit Valerius li.viij.c.vlti.de Pytagora, ꝙ ipſius dicta in diſputatione deducere auditores ipſius æſtimabāt abſurdū.& interpellati de cauſa hoc ſolu.reſpondebant id eum dixiſſe.econtrà de Paulino dicit Hieronymus, quòd eius conſcriptiones ſcriptore & charta nō indigent. quia fructum ſine radice oriri fierique tentauit. vide in Io. de. xij. lectoribus cap.& de materia per totum.bene igitur agit, qui lectorem de authore hoc reſpectu certificat, vt ſic lector dicere poſſit ex nomine? de noui. Exod. xxxiij.eſt enim primum incitamentum diſcēdi,nobilitas magiſtri,vt dicit Ioſephus ad Paulin.& Euſto.d.& vide ſuper Zachariam. & ibi dictorum fidem,ad eos quibus dicta referamus.

27 ¶Quartò,non† indifferens ad inſcribendē, vel non illud ſic occurrit eligere.Huic ſufficiat,quod dixi in prima parte nō inſcribentis.ver. ſermus.

¶Quintò,quando licet per id cupidus fuerit pompæ vel famę:tamen habuit iuſtum non putans. vt ſibi & ſuis de ſcientia, in qua diu ſtuduit, prouidere

prouidere posset, ad quod summè
suffragetur fama scientiæ.
¶Circa primum Velerius lib. viij.
28 de † cupiditate glorię: nulla tanta hu
militas, quæ dulcedine gloriæ non
tangatur. & multa ibi ponit virorũ
clarorum exẽpla. Et Chrysostomus
dicit super Matt. vj. quòd inanis glo
ria occultè ingreditur. & Hierony-
mus ad Caluinam. c. dicit, quòd diffi
cile est gloriam virtute superare.
quæ in vita sibi Hylarionis. c. qui po
tissimè, Hierony. in eo stupet, quòd
calcare potuit gloriam & honorem.
& adde quòd de hoc pulchrè dicit
ad Eustochium. B. & Plinius lib. iiij.
epist. xij. dicit, quòd laus etiam à mi
noribus profecta, delectat. si ergo ta-
li cupiditati difficilè resisti potest,
nec ille talem gloriam intendit ti-
mori diuino præponere: cùm etiam
hoc non repugnet charitati, quoad
29 proximum, nec quoad rem, vel † sub
iectum. dicam, quòd ex quo iustum
motiuum fuit admistum, scilicet vt
sui labores honestum fructum per-
ciperet: & suis necessitatibus pro-
uideret, nõ peccauit. bene facit xiiij.
q. iiij. quicunque & iur. appetenter li
teratos honorari, & ditari. de præbẽ.
de multa. in fin. & in dubio pro eis
præsumunt. de procur. in nostra. de
præsump. c. penul.
¶Sextò, quando propter obedien-
tiam superioris id iubentis inscribit,
ad hoc sufficiat. xij. q. iij. quod ergo.
xxiij. q. j. quid culpatur. in fi. & quod
vtrobique not. & suprà de tempo. or
di. ad aures. in fin. secundæ glos. facit.
viij. q. j. sciẽdũ. de ma. & obedi. illud.
¶Septimò, quando benefactorem
suum vel magistrum vel reuerẽtia-
lem domiuum huius rei dignũ vult
honorare, sibi opus destinando: quia
tunc eũ ad quem oportet, inscribit.
¶Ad primum facit prologus no-
uellæ & ad hebræos. xiij. benificen-
30 tiæ nolitis † obliuisci. & repræhen-
duntur obliti beneficiorum suorum.
Psal. lxxvij. Senec. ij. de beneficijs, di
cit, quòd quidam furtiuè beneficio-
rum gratias agunt in angulo, & ad
aurem venata quidam palàm ferè, vt
sua potius virtute, quàm alieno ad-
iutorio consequuti dicantur. ingra-
tum igitur illum vocat, qui remotis
arbitris gratias agit.
¶De secundo ad Hebræ. xij. habui
mus eruditores & reuerebamur eos.
¶De tertiò, quod reuerẽtiales ve-
nerandi sunt, & honorandi, ponit pul
chrè Valerius lib. viij. c. vlt. vbi inter
cætera ponit duces suorum hostium
& prædonum, ad venerandum, quod
positionem inermes venisse. ad idẽ.
lviij. c. de testibus. vltimo exemplo.
31 ¶Peccat autem † quando inscribit
ad puram vanam gloriam sine vllius
boni mistura. & sic procedant, quæ
allegata super primo. Vnde Augu. ad
Honoratum de vtilitate credendi,
circa prin. libri, de tali vana gloria.
se excusans, dicit bene mihi cõscius,
siue quod adhuc stylum pio & offi-
cioso animo non vani nominis appe
titione aut nugatoriæ ostentationis
accessi. quare aũt de mistura dixeri-
mus. suprà proxi. ver. v. requirè. suffi-
ciat ergo sibi, quòd virtuosum ipsius
actum sequetur gloria, velit nolit.
vnde Iosephus de sancta Paula, in
ipsius epitaphio. B. dicit, quòd gloria
virtutes

32 †virtutes sequitur, quasi vmbra: & appetitiores sui deserit: appetit contemptores. & Valerius in scholis lib. j.c.x. quia virtutem necessariò sequitur gloria. & Valerius lib. ij. c.j. dicit, quòd virtutis vberrimum alimentum est honor.

33 ¶Secundò, quando solus† rancor, ad æmulos, quos videt ex ipsius dolere honore, & ad detrahendum paratos facit eum inscribere.

¶Huic membro sufficiat, quod dixi in secunda parte non inscribentis membro ij. & iij. tamen & hoc addendum est, quòd rancorem dimittere videtur cuique fideli, de necessitate salutis. de hoc not. xxij. q. iiij. si is, qui. & suprà eo. lib. de homici. c. ij. in iiij. glos. super qua plenius dixi.

¶Tertiò, quando sola ambitio dignitatis ecclesiasticæ maximè mouet ad id, vt per quamplures factum constet, qui pontificibus & principibus ad eum finem illis, & sibi inscripta destinarũt opuscula: fateri oportet, ex quo talis ambitio cadit in culpã, omnis actus, qui ordinatur ob illam, etiam prohibitus est. facit quod not. in cle. de hæreti. ad nostram ver. vij. iij. j. glos. vnde Sene. lib. j. natura. quæstionum post prin. dicit, quod ad dignitates non nisi perindigna ducit ambitio.

34 ¶De primo † j. ad Corin. xiij. B. charitas non est ambitiosa. & petrus ra. exponẽs dicit, quòd ambitio est summa. charitatis enim patiens est pro æternis. ambitio patitur omnia pro caducis. charitas benigna est, pro pauperibus. ambitio diuitibus, charitas omnia suffert pro veritate: ambitio pro vanitate. per Hoc Plinius. ij. ad Vespasianum, cõmendando Catonem, dicit, quòd erat ambitionis hostis. & Valerius lib. ij. c. vlt. de Catone, dicit, quòd eius domus erat ambitioni clausa. & vide clemen. de regu. vt professores. & quod ibi no. super versi. ambitio. & quod dixi. suprà de præben. quia intantum. Non tantum putet aliquis, quod ambitionẽ imponam in singulos sic scribentes. non enim officium, debet censeri ambitio: vt dicit Iosephus ad salui. in princ. sed si qui ex prædictorum numero se consentiunt, suæ saluti prouideant, quod faciliter possunt. suprà de simo. c. vlti. & est huic fini simile suprà eod. lib. de elec. fundamenta cap. proinde &c.

Lugduni,
EXCVDEBAT
THEOBALDVS
PAGANVS.

IN
V

INDEX RERVM, VERBORVM ET SEN-TENTIARVM MEMORABILIVM,

in Commentarios Ioan. Andr. ſuper Titulo de Regulis Iuris, & fidelis & copioſus.

Huic item præfixus Index regularum totius operis.

LVGDVNI,
APVD HÆREDES IACOBI GIVNTAE.
1550

Ioannis Andreæ Vita.

Oannes Andræas, natione Italus, patria Bononienſis, Iureconſultus omnium admiratione celeberrimus, fons canonum, & dubiorum cautiſsimus interpres, ingenio clarus, ſcientia profundus, eloquio compoſitus. Qui contra conſuetudinem hominum noſtri temporis, quamuis vxoris eſſet vinculis alligatus, incredibile tamen ſtudium literis impēdit: vt nihil illi dulcius, quàm ſcribere aliquid ad poſteritatis ædificationem, eſſe potuerit: quod eius præclara Volumina teſtantur: quibus nomini ſuo memoriam comparauit æternam. Moritur tandem peſte, Bononiæ ſepultus, ſub Carolo Imperatore quartò: & Clemente, Papa ſexto: Anno Domini Milleſi. cccxlviij. indictione prima.

INDEX REGVLARVM
HVIVS TRACTATVS.

FINIS.

INDEX RERVM, ET VERBORVM AC SENTENTIARVM INSIGNIVM IN TITVL. DE REGVL. IVR.

De litera A.

De litera B.

De litera C.

Cogna

Consue-

De litera D.

Damna

Ecclesiæ

Et, disiun

De litera F.

De litera G.

Gloria,

De litera H.

De litera I.

De litera L

De litera M.

De litera N.

De litera O.

Odia

De litera P.

Possess

Res

Stipu lat

De litera V.

FINIS.

